ION DIACONU

ȚINUTUL VRANCEI

Etnografie — Folclor — Dialectologie

IV

Miorița

Coperta: *Silvia şi Mircea Muntenescu*

ION DIACONU

ŢINUTUL VRANCEI

ETNOGRAFIE – FOLCLOR – DIALECTOLOGIE

MIORIŢA

IV

Ediţie îngrijită şi studiu introductiv
de
PAULA DIACONU BĂLAN

EDITURA MINERVA
Bucureşti, 1989

ISBN 973-21-0080-X
ISBN 973-21-0081-8

TEXTE

Réghi̯u

BALADE

ÑIORIȚA

MCLVI$_{141}$

— Mioriți lai,
Lai, bîcălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gurița nu-ț taśi;
Ori̯ i̯eș' bolnăvi̯oarî,
Ori̯ i̯arba nu-ț plaśi,
Ori apa nu-i̯ bunî,
Or' tu i̯eș' nebunî?
— Stăpîni, stăpîni,
Nu sin' nebunî;
Apa ń-i buni,
Nii̯a i̯arba-m' plaśi,
I̯o nu sim' bolnăvi̯oarî:
S-a vorbitu̯, s-a sfătuitu̯
Bači̯ul uñguri̯anu
Șî cu śel vrăñśi̯anu —
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Mîndri șî curnuti —
Vri̯a sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari.
— Oiți bîrsanî,
Di i̯eș năzdrăvanî:
Di m-a omorî,
Sî-i̯ spui̯ sî mă-ñgro̯api
Aiči̯a, apro̯api,
Îñ stîna di oi̯,
Si hiu̯ tot cu voi̯;
Șî din dosu stîni
Uni-ñ zac șî cîni.
Cînli śel măi̯ îndrăzneț
Șî măi̯ bărbățăl
Sî mă-ñgroapi-n dosu stîni
Uni zac șî cîni...
Flui̯erașu ńeu̯ śel fluieraș

Sî ńi-l pui-ñ śel păltioráș;
Vîntu, cîn' ńi̯-a bati,
Iel ńi̯-a cînta,
Oili ńi s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi̯ di sîñźi.

De-iśi̯a nu măi̯ știu̯. I̯eram mititei̯, și cîntam cînticu ista: di zăśi, di uñspreśi ani̯. Da acuma-l măi̯ știu̯? L-am auzît și i̯o di la părințî ńii̯, di la o̯amini̯ bătrîni̯.

(11.XI.1967), Réghi̯u-Źghi̯áburi̯ —
— Mári̯a Gălățánu, 70.

MCLVII$_{142}$

I̯o dim părint̯ l-am apucat cînticu ista: ii̯ di cîn' lumi̯a și pămîntu! L-am auzi' di la tatamo̯șu ńeu; l-am auzî' cîntîn': ni cînta nou̯î. Radu Bărcu-l kema. Ă, hă-ă, da nu măi̯ ții̯ minti di cîn' ii̯ mort: di vo șai̯zăș di ani̯. Îl cînta ghini pi poi̯anî. Măi̯ cînta și mama, săraca:

— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-s măi̯ taśi.
Ori̯ i̯eș' bolnăghi̯oarî,
Drăguți mi̯o̯arî?
— Stăpîni, stăpîni,
Stăpînaș ca tini:
Pi nimni̯a cu ghini... (sic!)
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ńi̯ măi̯ taśi
Cî ai̯ doi̯ śi̯obănaș:
La apus di so̯ari
Sî ńi ti omo̯ari,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Și cai̯ îñvățat̯,
Și cîni̯ ca bărbat̯;
Și sî ńi ti-ñgro̯api
To' din dosu stîni,
Uni zac și cîni̯.
— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
I̯o ti̯-oi̯ ruga:

Tu sî mă disgroḱi̯,
Și sî mă îñgroḱi̯
Îñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor,
Îñ zbúrdu ńi̯o̯arilor.
La cap sî-ńi̯ pui̯:
Flui̯eraș di osu̯
Îñ śi̯ăl păltior
Cu frunza măruntî,
Cu umbra rătundî;
Sî-ńi̯ pui̯ flui̯eraș di osu̯,
Sî-ńi̯ cînti dui̯osu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Sî cînti cu dragu̯;
Flui̯eraș di sócru,
Sî cînti cu focu̯.
O mai̯cî bătrînî
C-uñ cair di lînî,
Di lînî di căńilî,
Din drugî-ndrugînd,
Di mini-ntrebînd:
„N-ai̯ văzu' pi trii̯ śi̯obănaș
Cu trii̯ turmi di oi̯?...
Pi Tutóva-ñ sus
Multi oi̯ s-a dus:
Trii̯ turmi di oi̯,
Cu trii̯ śi̯obănei̯..."
Spuni mă-sa:
— Nu l-ai̯ cunoscut?
Fețișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okișori lui̯:
Dou̯î muri co̯apti —
Co̯apti la pămînt,
Ni̯aźi̯uñsî di vînt;
Co̯apti la răco̯ari,
Ni̯aźi̯uñsî di soari —
Mustăśi̯oara lui̯:
Sḱicu grîului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯...
Dipi cuñ sî vedi̯, -a-ntrebat:
— Da di videț
Pi măi̯cuța mi̯a,
Sî nu-i̯ spuniț;

Sî spuniț cî m-am îñsurat
Pisti śel plai̯,
C-o fatî di crai̯...
Și la nunta mi̯a
So̯arili și luna
Ńi̯-a ținu' cununa;
În loc di lăutari̯
Cînta dou̯î păsîri̯ mari̯...

Săracu, sî nu prisi̯api mă-sa cî l-a omorît... Atîta-i̯ tot! Niśi̯-uñ cîntic nu-i̯ ca ista frumos: sî cîntî preluñgat. Cu ghers ghini̯-așa:

Pi Tútova-ñ sus
Multi oi̯ s-a dus...
Ș-o măi̯cuțî bătrînî
Tocmai̯ mai̯ pi urmî...

Añ zîs i̯o așa, -ñ cîntari; da sî-l pui̯ to' ca la-ñśeput: așa-i̯ socoti̯ala lui̯.

(26.X.1967), Réghi̯u-Váli̯a Mílcovului̯ —
— I̯o̯ana Vlái̯cu, 71.

MCLVIII[1]

— Ńioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-s măi̯ taśi;
Or i̯arba nu-ț plaśi,
Ori̯ i̯eș' bolnăghi̯oarî,
Drăguți mio̯arî?
— Stăpîni, stăpîni,
Stăpînaș ca tini:
Pi nimni̯a cu ghini..
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ńi̯ măi̯ taśi;
Ńii̯ i̯arba-m' plaśi,
Și gura-n' taśi.
Da vorba di̯-asarî
Și di̯-alaltîsarî
Aśei̯a nu-m' plaśi;
Cî ai̯ doi̯ śi̯obănaș:
La apus di so̯ari

[1] În experiment text.II a fost notat la o oră după MCLXV I (v. nota crit. 142).

Să ńi ti omo̯ari,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Și cai̯ îñvățat,
Și cîni̯ ca bărbaț;
Și sî ńi ti-ñgro̯api
To' din dosu stîni,
Uni zac și cîni.
— Ńioriți lai,
Lai, bucălai,
I̯o ti̯-oi̯ ruga:
I̯ei̯ m-or omorî,
Și m-or îñgropa.
Tu sî mă dizgroḱi̯,
Și sî mă îñgroḱi̯
Îñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor,
Îñ zbúrdu ńio̯arilor.
Și la cap sî-ńi̯ pui̯:
Flui̯eraș di osu̯
Îñ śel păltior
Cu fruñza măruntî,
Cu umbra rătundî.
Sî-ńi̯ pui̯ flui̯eraș di osu̯,
Sî-ńi̯ cînti dui̯osu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Sî cînti cu dragu̯;
Flui̯eraș di sócru,
Sî cînti cu focu̯.

Întriabî maicî-sa di iel acu:

Pi Tutóva-ñ sus
Multi oi̯ s-a dus...
O mai̯cî bătrînî
C-uñ cair di lînî,
Di lînî di cańili,
Din drugî-ndrugînd,
Di mini-ntrebînd:
„N-ai̯ văzu' pi trii̯ śi̯obănaș
Cu trii̯ turmi di oi̯? ...
Pi Tutóva-ñ sus
Multi oi̯ s-a dus:
Trii̯ turmi di oi̯,
Cu trii̯ śi̯obănei̯...
— Nu l-ai̯ cunoscut?
Fețîșo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;

Okișori lui̯:
Dou̯î muri co̯apti —
Co̯apti la pămînt,
Ni̯aźi̯uñsî di vînt;
Co̯apti la răco̯ari,
Ni̯aźi̯uñsî di so̯ari —
Mustăśi̯oara lui̯:
Sḱicu grîului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯...
— Da di videț
Pi măi̯cuța mi̯a,
Sî nu-i̯ spuniț;
Sî spuniț cî m-am îñsurat
Pisti śel plai̯,
C-o fatî di crai̯:
Și la nunta mia
So̯arili și cu luna
Ńi̯-a ținu' cununa;
În loc di lăutari̯
Cînta dou̯î păsîri̯ mari̯.

(26.X.1967) — Aceeași.

MCLIX[143]

— Nioriți lai,
Lai, bucălai,
Cu lîna ți̯gai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
O̯ari śi nu-ț plaśi:
Apa dipi Prútu,
Sari̯a dim burdufu̯,
I̯arba dipi cîmpu̯?
— Stăpîni, stăpîni,
To̯ati ńii̯-am placu̯;
Da mi s-a vorbitu̯
Śii̯ doi̯ veri̯ măi̯ mari̯
La apus di so̯ari
Sî mi ti omo̯ari,
Și sî mi ti-ñgro̯api
To' din dosu stîni
Uni-ñ zac și cîni.
— Dacî m-a omorî,

Sî mă-ñgro̯api din dosu stîni
Uni zac și cîni.
Flui̯erașu ńeu̯
Sî-l pui-ntr-um păltior;
Vîntu, cîn' ńi̯-a bati,
Flui̯eraș ńi̯-a ziśi,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîm' di sîñźi.

Acuma sî-nto̯arśi mă-sa, dipi śi̯-a pus uñ cair îñ furcî:

Diñ furcî torśi̯a (...-ndruga,)
Și diñ gurî-ntreba:
— N-aț văzut un nant śi̯obănel?
Oki lui̯:
Mura cîmpului̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Sḱicu grîului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯;
Fețîșo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯...

Apăi̯ cum o mîntuim? Am ui̯tat-o... Parc-am avu' griža asta? Dac-aș h'i-avu' griža asta, o-ñvățam!... Da nu știu̯ cum i̯-a zîs mă-sa: i̯-a spus cî s-a-ñsurat; și

Crăi̯asa lui̯:
Sti̯au̯a śerului̯...

Nu știu̯ cum i̯-a zîs, cuñ spuni̯-acolu: cî

L-a-ñgropat
Din dosu stîni,
Uni zac cîni...

Crăi̯asa lui̯ îi̯

Sapa și lopata...

Măi̯ iesti̯ și-ñ alfeli̯u; da śini știi? I̯o dacî nu știu̯!...

(14.XI.1967), Réghi̯u-Șîndilári̯-Pói̯nița — Sánda Ursói̯u, 72.

MCLX [1]

— Ńioriți lai,
Lai, bucălai,

[1] În experiment text. II a fost notat la o oră după MCLIX (v. nota crit. 143).

Cu lîna ţîgai,
Di trii̯ zîli-ńcǫaśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ǫari śi nu-ţ plaśi:
Apa dipi Prútu̯,
Sari̯a dim burdufu̯,
I̯arba dipi cîmpu̯?
— Stăpîni, stăpîni,
Tǫati ńii̯a-m' placu̯;
Da mi s-a vorbitu̯
Śii̯ doi̯ veri̯ măi̯ mari̯
La apus di sǫari
Sî mi ti omǫari,
Şî sî mi ti-ńgrǫapi
To' din dosu stîni
Uni-ñ zac şî cîni.
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di m-or omorî,
Voi̯ m-aţ îñgropa
To' din dosu stîni,
Uni-m' zac şî cîni.
Flui̯eraşu ńeu̯
L-aţ puni-ntr-um păltior:
Nant şî rătezatu̯,
Cu vîrfu plecatu̯;
Vîntu, cîn' ńi̯-a bati,
Flui̯eraş ńi̯-a zîśi,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîm' di sîñźi.

Dacî l-a omorît, mă-sa a-ntrebat di i̯el. I̯el a zîs sî nu-i̯ spui mă-si cî l-a omorît; sî-i̯ spui cî

— M-am îñsurat
C-o fatî di crai̯,
Pi gurî di rai̯...
Pi̯-o gurî di rai̯...

Adicî: s-a dus pi diñcolu...
Lăutari mi̯-a fost...
Da nu ştiu̯ śini... Nu ştiu̯: naşu i̯-a fost
Sapa şî lopata...
— Pasîrili m-a čiripit...
Am avut lăutari̯ păsîrli śerului̯...
Sǫarili şî luna
I̯-a ţînu' cununa...

A luat o fatî di crai̯
Pi̯-o gurî di rai̯...
Nuntaş: i̯-a fos' păltinaşî...

Nu măi̯ ştiu̯, mamî! Am auzît-o di la tata ńeu̯: śeti̯a tata pi carti; şî i̯o am băgat-o la ureki. Avi̯a okelari̯, ş-o śeti̯a, colu:

— Mioriţî lai,
Lai, bucălai...

Śetia, colu... L-am asculta', cînticu ista, *Ńioriţa*, şî di la tata-moşu Pogán. Pi tata-moşu neu şî pi tata ńeu̯ tot Crîsti̯a-l kema. I̯era un om bun; cî cu i̯el trăi̯am la di̯al. Avi̯am mamî di̯-a doili̯a: m-alungá; şî mă duśi̯am la i̯el, şî stam cu i̯el acolu. Sara, i̯el cînta diñ gurî, ca uñkeşu... I̯o ascultañ la i̯el, ca un copkil, acolu...

Di la lăutari̯? Nu!! Nu l-am auzît di la lăutari̯!

(14.XI.1967), **Réghi̯u-Şîndrilári̯-Pói̯niţa**
— Aceeaşi.

MCLXI$_{144}$

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ńcǫaśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ori̯ i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ sari̯a dim burdufu̯,
Ori apa diñ uluśi?
— Śi̯obănaş ca tini
Nu-i̯ în draga lumi!...
Śei̯ doi̯ śi̯obănaş —
Unu, uñguri̯anu;
Şî unu, vrăñśi̯anu —
Mi s-a vorbit
Sî ńi ti omǫari,
Şî sî ńi ti-ngrǫapi
To' din dosu stîni,
Uni zac toţ cîni.
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Sî li spui̯:
Di m-or omorî,
Sî mă-ñgrǫapi

Îñ źi̯ocu mioarilor,
Şî-ñ zbúrdu meilor.
De-i̯ vidi̯a o babî bătrînî
Diñ gurî-ntrebîn',
Dim mînî-ndrugîn',
Tot sî-i̯ spui̯:
Cî m-a omorît
Śii̯ doi̯ śi̯obănaş...
Cî ńi̯-a fos' nuntaş
Braz şî păltinaş;
Ńi-a ţinu' cununa
Sǫarili şî luna...

Îl cînta uñ ghet om bătrîn; îl kema Tǫadir Drăguş: bătrîn, săracu! Îl cînta pi la vesălii. Tǫatî lumi̯a spuni̯a: „Îi̯ om bun". Îl lua sî cînti, cî-i̯ iera drag lui̯ sî cînti. Nu i̯era om di daravéli̯: i̯era om bun. Îi̯ dimul' di cîn' l-am auzît: îs ani̯ di-atuñśi̯! Aghia-l ţiu̯ minti: nu i̯era nant śini ştii śi; i̯era di ńelžoc, aşa. Avi̯a păru mari: atuñśi̯a nu sî tundi̯a ca acu. Acu parti̯a tineri̯ascî zîśi: „I̯eş' bătrîn, nu ştii̯ sî vorgheşti̯ pi lumi!"

Îi̯ luñg cînticu; da pi sărîti̯-aşa-l spui̯. I̯o añ fos' o fimei̯-aşa: numa-m munc-am trăit. N-am pri̯a fos' scǫasî-n lumi: am stat măi̯ mult acasî. Cîn' ti pos' duśi̯ pi la vesălii̯, măi̯ auz. Da ti duśi̯ cîn' ai̯ nădeždi̯-acasî; ai̯ o ghitî, ai̯ śeva; n-o poţ lăsa sîñgurî.

(15.XI.1967), Réghi̯u-Scorúş — Stána Bežănári̯u, 73.

MCLXII[1]

— Ńiorîţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñcǫaśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ori̯ i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ sari̯a dim burdufu̯,
Ori̯ apa diñ uluśi?
— Śi̯obănaş ca tini
Nu-i̯ în draga lumi!...

[1] În experiment text. II a fost notat la două ore după MCLXI (v. nota crit. 144).

Sii̯ doi̯ śi̯obănaş —
Unu, uñguri̯anu
Şî unu, vrăñśi̯anu —
Mi s-a vorbit
Sî ńi ti omǫari,
Şî sî ńi ti-ñgrǫapi
To' din dosu stîni,
Uni zac toţ cîni.
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Sî li spui̯:
Di m-or omorî,
Sî mă-ñgrǫapi
Îñ źi̯ocu mioarilor,
Şî-ñ zbúrdu meilor.
Flui̯eraşu lui̯ (sic!)
Sî-l pui-ñ crañga bradului̯ di sus;
Vîntu, cîn' a bati,
Flui̯eraşu̯-a cînta,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or pliñźi
Cu lacrîmi̯ di sîñźi.
De-i̯ vidi̯a o babî bătrînî
Din gurî-ntrebîn',
Dim mînî-ndrugîn':
„Nu cumva aţ văzut
Fiśi̯oraşu ńeu̯?
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu griului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Feţîşǫara lui̯:
Spuma laptilui̯",
Tot sî-i̯ spui̯:
Cî m-a omorît
Śii̯ doi̯ śi̯obănaş;
Cî ńi̯-a fos' nuntaş
Braz şî păltinaş;
Ńi̯-a ţinu' cununa
Sǫarili şî luna.

(15.XI.1967) — Aceeaşi.

MCLXIII

I̯o añ crescut la um boi̯er. I̯era-ñ Odobéşti̯. Avi̯añ ghiti şî oi̯; la oi̯ i̯eram i̯eu̯. I̯eram tînir: nu făcusîm armata. Piñ trii̯spreśi i̯eram acolu. Di̯-acolu̯-añ făcut armata. Dipi śi̯-am vini' diñ armat-añ fost îñ sat, baśi̯u. Stîna avi̯a pîn la trii̯ suti di oi̯, cî i̯era i̯emaşu-aiśi̯a. I̯era i̯emáşu prost, şî nu puti̯am puni multi oi̯ îñ cird. Aista ni̯-a fost i̯emaşu-ntodi̯auna....

Ńioriţa-i̯ dim bătrîni̯. I̯o di uni i̯era s-o ştiu? Carti? Nu ştiu̯! *Ńioriţa* o ştiu̯ puţin: am ui̯tat-o. Porni̯ala o ştiu̯, cîn' pornes' la cîmp cu ńio̯arili:

— Ńioriţî lai,
Nu vă plaśi i̯arba dipi cîmp,
Şî sari̯a dim burduf,
Şî apa diñ uluc?

Di̯-acoli̯a Dumnezău̯ cu i̯a! Nu măi̯ ţiu̯ minti...

— Nioriţî lai,
Lai, bucălai,
I̯arba nu-ţ măi̯ plaśi,
Sari̯a dim burduf,
Apa diñ uluc?...

Îi̯ di la bătrîni̯. O zîśi şî viorári śei̯a cari cîntî. I̯o atîta o ştiu̯.

(27.X.1967), Réghi̯u-Vália Réghi̯ului̯ — Ion Bîrcu, 74.

MCLXIV[145]

— Ńioriţî lai, lai,
Cu lîna plăvai...
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guriţa nu-ţ măi̯ taśi;
Nu ştiu̯ śi nu-ţ măi̯ plaśi:
I̯arba dipi cîmp,
Sau̯ apa diñ uluc?
— I̯arba-m' plaśi,
Apa-m' plaśi;
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi...
Asarî, la luńinî,
S-a sfătuit sî ti omo̯ari
Cră̯ovi̯anu şî uñguri̯anu...

Moldovi̯anu̯-a fos' stăpînu oi; pi moldovi̯an a vru' sî-l omo̯ari.

— Dacî m-ar omorî,
Flui̯eraşu ńeu sî ńi-l îñgropaţ
Îñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
Dacî m-ar omorî...
Vîntu, cîn' a sufla,
Flui̯eraşu̯-a cînta,
Oili s-or strîñźi,
Şî m-or plîñźi
Cu lăcrîni̯ di sîñźi.

Ńioriţ-am auzît-o la băieţî cari cînta, cî sî duc dipi ghiti. Da am auzît, aşa, diñ feti. Da cari l-am auzît i̯o-ntăi̯, a murit. I̯era fetişo̯ar, -aşa, to' di̯-o samî. I̯a cînta cu vorbi şî cu glas... Di la vuñ uñkeş n-am auzît-o; niśi di la lăutari̯... I̯o mă duśi̯añ cu i̯a, cu ghitili, la păşuni, pi poi̯anî. I̯a cînta frumos, cî i̯era măi̯ mărişo̯arî ca mini.

(26.X.1967), Réghi̯u, Vália-Mîlcovului — Io̯ana Mocánu, 76.

MCLXV[1]

— Ńioriţî lai, lai,
Cu lîna plăvai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guriţa nu-ţ măi̯ taśi;
Nu ştiu̯ śi nu-ţ măi̯ plaśi:
I̯arba dipi cîmp,
Sau̯ apa diñ uluc?
— I̯arba-m' plaśi,
Apa-m' plaśi;
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Asarî, la luńinî,
S-a sfătuit sî ti omo̯ari
Cră̯ovi̯anu şî uñguri̯anu.
— Dacî m-ar omorî,
Sî mă-ñgro̯api-ñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
Flui̯eraşu ńeu̯

[1] În experiment text. Il a fost notat la o jumătate de oră după MCLXIV (v. nota crit. 145).

Sî ńi-l punit̨ îñ śel păltior;
Vîntu̯-a sufla,
Flui̯erașu̯-a cînta,
Oili s-or strîñźi,
Și m-or pliñźi
Cu lăcrîni̯ di sîñźi.

(26.X.1967) — Aceeași.

MCLXVI$_{146}$

— Ńiorit̨i lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-t̨ măi̯ taśi;
Śi ai̯ di nu-t̨ plaśi?
Ori̯ i̯eș' năzdrăvani,
Ori̯ i̯arba nu-t̨ plaśi,
Ori̯ apa nu-t̨ plaśi?
— To̯ati śeli̯a-m' plaśi:
Mi s-a auzît
C-a sî ti omo̯ari,
Și sî ti-ñgroapi
Îñ struñga oilor,
Îñ zburdu ńeilor,
Îm bătai̯a berbeśilor...
A sărit unu uñguri̯an și unu vrăñśi̯an...
Aśel uñguri̯an
Și cu̯-aśel vrăñśi̯an
Ii̯ s-a vorghit
Ca sî ti omo̯ari
Și sî ti-ñgro̯api
Din dosu stîni
Uni zac cîni.
Și śel moldovi̯an a spus sî-l îñgro̯api
Din dosu stîni
Uni zac cîni.
Aśii̯a doi̯ a spus cî sî-l îñgroapi
Îñ struñga oilor,
Îm bătai̯a berbeśilor...
pentru cî i̯el a fos' śi̯oban bun...,
La cap sî-i̯ pui:
Flui̯eraș di os,
Mul' ziśi dui̯os;
Flui̯eraș di fagu̯,
Mul' zîśi cu dragu...
Zîśi̯-așa: cî mă-sa l-a căutat, ș-a-ntrebat pi miorit̨î:
— N-ai̯ văzut uñ śi̯oban:
Nant și... păltinaș... (sic!)
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯ —
Co̯aptî la răco̯ari,
Ni̯aźi̯uñsî di so̯ari —
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯....
I̯-a spus miorit̨a tot mă-sî. Cu miorit̨a a vorbit śi̯obanu:
— Di cumva a-ntreba mama mi̯a,
Sî-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat
C-o fatî di crai̯...

Nu știu̯ cum măi̯ zîśi̯-aiśi̯... diñ rai̯... Nu l-añ cîntat po̯a' sî ń'ii trii̯zăș-patruzăș di ani̯! Mă duśi̯am la uñ uñkeș — îl kema To̯adir Dráguș. I̯el i̯era di vo șaptizăș di ani̯; și i̯el cînta *Ńiorit̨a* asta; și di la i̯el am învăt̨at i̯eu̯. I̯era um bătrîn. Avi̯a păru cum purta bătrîni. Mă duśi̯am la i̯el, la Paști, cîn' ni duśi̯añ cu pascî: la cumătru; cî i̯el i̯era bun cu noi̯. I̯el zîśi̯a: „Hai̯, cumetrit̨î, sî cîntăm pi *Ńiorit̨a*"! I̯el cînta frumos diñ gurî; și i̯o to' diñ gurî. Cî nu i̯era atunśi̯ t̨îgani̯ lăutari̯ mult̨: i̯era di-śii̯a, așa, măi̯ slaghi̯... Ii̯ măi̯ compuni̯a, așa. Da *Ńiorit̨a* n-o puti̯a ii̯ compuni. Niśi̯ nu știi̯a t̨îgani. Aista i̯era cîntic dim bătrîni, și numa bătrîni-l cînta. Îl cîntam și noi̯. Dacî i̯eram tiniri, îñvăt̨am: i̯et̨i-așa, i̯et̨i-așa... Așa l-an diprins: cîntam dipi i̯el, dipi cumătru To̯adir. Și lui̯ ii̯ plăśi̯a sî cînti cu mini. I̯eu̯ i̯eram cu omu ńeu̯, și mă duśi̯am pi-acolu, pi la i̯el. Trăi̯a la di̯al.

(14.XI.1967), Régȟi̯u-Pói̯nit̨a — Sánda Cožánu, 77.

MCLXVII$_{147}$

Di cîn' i̯eram tînîrî, am măi̯ auzît-o? Añ fos' tari năcăźîtî: ńi-a murit uñkeșu; la dou̯î săptămîni̯ dipi nuntî, mama; apăi̯ băi̯et̨î: am patru mort̨. Numa pă-

cătǫasa asta o am în vi̯aţî: îi̯ mutî şî surdî. I̯era di doi̯ ani̯ cîn' a surzît a pocnit o armî-ñ casî, ş-a surzît ş-a muţit! Acu-i̯ di̯-aprǫapi śiñzăśi̯ di ani̯...

— Ńioriţî, ńi̯ǫarî,
Di trii̯ zîli-ñcǫaśi
Guriţa nu-ţ taśi;
Nu ştiu̯: apa diñ uluc,
Sau̯ i̯arba dipi cîmp,
Sau̯ tărîţa diñ gluguţi?...
— Tǫati-m' plac:
Şî apa-m' plaśi,
Şî i̯arba-m' plaśi,
Şî tărîţa-m' plaśi.
Da numa nu-m' plaśi
Dou̯î cuvinti̯-a śi̯obăneilor:

I̯era doi̯ śi̯obănei̯... Di cîn' n-am măi̯ auzît-o i̯eu̯! Di cîn' i̯eram fatî la tétia: pǫati sî h'ii şai̯zăs di ani̯; măi̯ ghini!...

— Śel vrăñśi̯an
Şî cu śel moldovi̯an
La apus di sǫari
Vor sî ńi ti̯-omǫari,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Mîndri şî cornuti.
— Oiţî bîrsanî,
Di i̯eş' năzdrăvanî:
Pi mini, di m-or omorî,
Sî nu mă-ñgrǫapi-n dosu stîni
Uni zac şî cîni;
Sî mă-ñgrǫapi-ñ struñga oilor,
Sî fiu̯ to' cu voi̯...
Flui̯eraş di osu̯,
Mul' zîśi dui̯osu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Mul' zîśi cu dragu̯;
Flui̯eraş di sócru,
Mul' zîśi cu focu̯...
Flui̯eraşu ńeu
Sî ńi-l pui la cap...
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîńi̯ di sîñźi.

De-iśi̯a nu măi̯ ştiu̯: pîn-aiśi̯a a fost! O măi̯ h'i, n-o măi̯ h'i, nu măi̯ ţii̯ minti...

Ţiu̯ i̯o minti di un' l-am auzît?! Di cîn' i̯eram io fatî, aprǫapi şăptizăśi̯ di ani̯... Diñ feti, di la feti: măi̯ ţii̯ i̯o minti śi fat-a ħ'i fos'? Ca fetili: cu ghitili pi poi̯anî, aşa; ţii̯ minti cum a ħ'i fost? Am fost-acolu-ntr-um munti; auzan numa huhurézî cîntîn', şî lupki cum urla. N-avi̯añ veśini̯, ca s-auz cîntînî. I̯era numa fetili cu vaśili. Cînta, aşa, pi poi̯anî vara... Di la vuñ unkeş? N-am auzît! Lăutari̯? Acolu vini̯a lăutari̯, în di̯alu Răi̯úţului̯? N-am auzî' *Ńioriţa* di la lăutari̯; numa di la feti̯-am auzît-o. Baśi? Nu umbla oili pi̯-acolu.

Fetili cînta şî vorbili, şî glasu. Añ cîntat cîn' i̯erañ fatî; da acu nu măi̯ cînt! Di cîn' am auzî' cî ghii̯ dumneta la mini, mereu̯ m-añ gîndit: di uni̯ a ħ'i, di uni s-a ħ'i rupt *Ńioriţa?* Pi urmî ńi-am adus aminti̯-aşa; cîti̯-oli̯acî, cîti̯-oli̯acî. Acu-s răguşîtî rău̯, şî nu poşi̯u cînta diñ gurî. Da aldat-oi̯ vidi̯a i̯o...

(14.XI.1967), Réghi̯u-Pói̯niţa — Ni̯ácşa Gogonél, 78.

MCLXVIII$_{148}$

Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯...
Iatî, iasî-ñ cali,
Iatî, iasî-ñ vali
Trii̯ turmi̯ di ńei̯
Cu trii̯ čiobănei̯:
Unu-i̯ uñguri̯an,
Unu-i̯ vrăñśi̯an,
Şî unu-i̯ moldovi̯an.
Mări cî sî vorbirî
Şî sî sfătuirî vrăñśi̯anu şî cu uñguri̯anu
Ca sî mi-l omǫari
La apus di sǫari,
Cî ari̯ oi̯ măi̯ mîndri,
Mîndri şî cornuti,
Cai̯ măi̯ îñvăţat,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ...
Io n-o ştiu̯ diñ śetanii̯a vǫastrî!...[1]

[1] Apostrofă către unul dintre feciorii bătrînei, de faţă la anchetă cînd i-a spus că a uitat-o, şi nu o „zîśi ca-ñ carti", cum i-a citit-o el pe cînd era în şcoală, dar şi ciobănaş la stîna bătrînei.

— Öiţî, lăiţî,
Cu lîna plăviţî,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Oari̯ i̯arba nu-ţ plaśi,
Or' apa diñ ulucu̯,
Or' sari̯a dim burdufu̯?
— Stăpîni, stăpîni,
Stăpînáş ca tini...
To̯ati sîm' buni;
Dar s-a sfătuit vrăñśi̯anu şî cu uñguri̯anu
Ca sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari,
Şî sî ti-ñgro̯api-n dosu stîni,
Sî nu ti̯-auzî cîni.
Şî la cap sî-ţ pui:
Flui̯eraş di fagu̯,
Mul' zîśi cu dragu̯;
Flui̯eraş di sócru,
Mul' zîśi cu focu̯;
— Di te-i̯ întîlni
Cu măi̯cuţa mi̯a,
Sî-i̯ spui̯ curat ş-adivărat:
Cî m-am îñsurat
C-o mîndrî crăi̯asî
A lumi miri̯asî;
Şî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
Şî ńi̯-a fos' cunún (sic!)
So̯arili şî luna;
Şî ni-a fos' nuntaş
Braz şî păltinaş.

Da i̯eran di şăpti ani̯ la părinţî ńii̯ cîn' am auzît-o! Am auzît-o aşa: o śeti̯a băi̯eţî pi carti, spunînd-o. Da am auzît-o şî di la părinţî nii̯. I̯el, uñkeşu, spuni̯a diñ gurî. Ghersu *Ńioriţî* l-am auzît întăi̯ la rádiu. N-añ fos' purtatî, s-auz *Ńioriţa* diñ fluir, di la śi̯obani̯.

Io añ fos' śi̯obăniţî cu douî suti — ş-o sutî! — di oi̯. Di multi ori am avu' douî suti di oi̯. Am avu' stînî, i̯oti, colu, în „di̯alu Bădíi". Băi̯eţî nii̯ li păza. La şco̯alî sî duśi̯a cu rîndu: unu dimini̯aţî, unu dipi masî, ca sî păzascî unu oili. Oili li mulźi̯am sîñgurî; sîñgurî-ñkegam laptili; sîñgurî dam brîñza la o̯amini̯. An da' cîti douî kili di brîñzî la o̯amini̯...

Stîna o făśi̯am primăvara, la Sfîntu Ghiorghi; ş-o disfăśi̯añ la Sfîntu Duńitru. Śi̯obani i̯era băieţî nii: nu-ńi̯ măi̯ trebui̯a śi̯obani̯... Băi̯eţî nu ştii̯a sî cînti diñ fluir. Cîn' mă duśi̯am dipi băi̯eţ — ii̯ i̯era cu oili — ii̯ auzai̯ cîntîn' dim buśim, ca sî ştiu̯ i̯eu̯ uni sîn' cu oili. Di cîn' i̯-a lua' pi băi̯eţ îñ armatî, s-a strîca' buśi̯umu. I̯era făcu' diñ śireş.

(28.X.1967), Réghi̯u-Răi̯uţ — Bíca Zárî, 79.

MCLXIX[1]

Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯.
I̯atî, iasî-ñ cali,
I̯atî, iasî-ñ vali
Trii̯ turmi di ńei̯
Cu trii̯ čiobănei̯:
Unu-i̯ uñguri̯an,
Unu-i̯ vrăñśi̯an,
Şî unu-i̯ moldovi̯an.
Mări sî vorbirî,
Şî sî sfătuirî
Vrăñśi̯anu şî cu uñguri̯anu
Ca sî mi-l omo̯ari
C-ari̯-oi̯ măi̯ mîndri,
Mîndri şî cornuti,
Cai̯ măi̯ învăţaţ,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ.
— Oiţî, lăiţî,
Cu lîna plăviţî,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Or iarba nu-ţ plaśi,
Or apa diñ uluc,
Or sari̯a dim burdufu̯?
— Stăpîni, stăpîni,
Stăpîńaş ca tini...
To̯ati sîm' buni;
Dar s-a sfătuit vrăñśi̯anu

[1] În experiment text. II a fost notat la o oră după MCLXVIII (v. nota crit. 148).

Şî cu uñguri̯anu
Ca sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari,
Şî sî ti-ñgro̯api-n dosu stîni,
Şî nu ti̯-auzî cîni.
Şî la cap sî-ţ pui:
Flui̯eraş di fagu̯,
Mul' zîśi cu dragu̯;
Flui̯eraş di socru,
Mul' zîśi cu focu̯;
Flui̯eraş di osu̯,
Mul' zîśi dui̯osu.
— Di te-i̯ întîlni
Cu măi̯cuţa mi̯a:
Măi̯cuţa mi̯a śi̯a bătrînî,
Îñśiñsî cu brîu̯ di lînî,
Pi cîmp alergîndî, (-alergîn')
Diñ gurî-ntrebîndî: (-întrebîn')
„N-aţ văzu' mîndru śi̯obănelu̯,
Tras printr-uñ inelu̯?
Oki lui̯:
Mura cîmpului̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Skicu grîului̯;
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Barba lui̯:
Pana corbului̯";
Sî-i̯ spui̯ curat ş-adivărat:
Cî m-am îñsurat
C-o mîndrî crăi̯asî,
A lumi miri̯asî;
Şî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
Şî ńi̯-a fos' cunún (sic!)
So̯arili şî luna;
Şî ńi̯-a fos' nuntaş
Braz şî păltinaş.

(28.X.1967) — Aceeaşi.

MCLXX$_{149}$

O ştii̯am, mîñca-o̯-ar norocu di *Ńioriţî!*
— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,

Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guriţa nu-ţ măi̯ taśi...
Or i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ apa nu-ţ plaśi?
— Śi̯obănaşu ńeu̯,
Nii̯ apa-m' plaśi,
Nii̯ i̯arba ń-i bunî;
Da am auzît:
Śi̯obănaşu ńeu̯
Dužmani ńi-l paşti
Sî ńi-l îñgro̯api-ñ dosu stîni,
Uni latrî cîni.
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯api-ñ faţa stîni...
I̯el n-a zîs sî-l îñgro̯api-n dosu stîni...
Îñ gura struñźi;
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi̯ di sîñźi.
Şî la cap sî-m' pui:
Flui̯eraş di os,
Sî-ñ cînti dui̯os;
Flui̯eraş di socru,
Sî-ñ cînti cu focu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî-ñ cînti cu dragu̯.

Pi cîn' i̯eram băi̯eţ îl auzam, şî-l cîntam! L-am auzî' di la śi̯obani̯: ii̯ îl cînta. Nu-ţ măi̯ pośi̯u aminti numili lor...

(28.X.1967), Réghi̯u-Răi̯úţ — Flo̯ári̯a Zári, 79.

MCLXXI, MCLXXII$_{150}$[1]

— Ńioriţî lai,
Cu lîna plăvai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guriţa nu-ţ măi̯ taśi;
Or i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ tăriśi̯oara diñ glugușo̯arî?...
Pi̯-um piśi̯or di plai̯,

[1] În experiment text. II a fost notat la o oră după MCLXXI (v. nota crit. 150).

Pi̯-o gurî di rai̯...
— Îm plaśi tot;
Dar am auzît uñ śi̯obănaș
Cî vri̯a sî ti omo̯ari
Piñ apus di so̯ari...

Uñguri̯anu și cu vrăñśi̯anu vri̯a sî-l omo̯ari, sî-l răpui pe-śela: pi moldovi̯an. Di śiñzăș di ani̯ nu l-am măi̯ zîs. Îs ani̯, brè! În tinereți cîntam: i̯era aproapi sî cînt *Ńiorița*-m bisărici! Mă puni̯a o̯amini — i̯era Prúi̯u lu Kipăilî: „Ia, măi̯ cîntî, Măriuțî, *Ńiorița*"...

Cî ari oi̯ măi̯ multi,
Multi și cornuti...
Și sî ti-ñgro̯api
În dosu stîni,
Uni latrî cîni.
— Di m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯api-ñ fața stîni,
Îñ źi̯ocu ńeilor,
Îm bătai̯a berbeśilor.
Și sî-m' pui la cap:
Flui̯eraș di osu̯,
Mîndru și dui̯osu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Sî cînti la oi̯ cu dragu̯.
Și oili m-or plîñźi:
Śeli tiniri,
Cu lăcrîńi̯ di sîñźi;
Śeli măi̯ bătrîni,
Cu lăcrîńi̯ di pîni.
Flui̯erașu ńeu̯ —
Sî ńi-l pui-m păltinașu̯,
Sî cînti la oi̯ frumosu̯.
Cîn' a bati vîntu, (II—Cîn' vîntu bătia,)
Flui̯erașu ńi-o cînta...
Braz și păltinaș
I̯-am avu' nuntaș;
Păsîrli: lăutari̯;
Stelili: făclii̯...
Pi-om piśi̯or di plai̯u̯
Ghini̯-o babî bătrînî:
Din drugî-ndruga,
Și diñ oki̯ îñ lăcrăma,
Și diñ gurî-ñ cuvînta:

„N-aț văzut uñ śi̯obănaș, așa?
Cî am auzî'
Cî mi l-a omorît...
Mă-sa a fost...
Fetișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Skicu grîului̯"...

Îl știi̯añ ghini. Da acuma: ti măi̯ dai îñ vorbi? L-am ui̯tat tot: nu știu̯ śi̯-a ħ'i măi̯ făcu' cu i̯el...

Ńiorița o cintañ di cin' i̯eram mititici, di hui̯a Muscóśi̯a[1]...

Cin i̯eram îñ vremi̯a mi̯a,
Șapti mîndri mă i̯ubi̯a;
Da acuma: niśi̯-a mi̯a!....

Am auzît-o-ntăi̯ di la frațî nii̯: l-avi̯a pi carti. Sî poati-ntîmpla sî hi-auzît frațî ńii̯ di la alț bătrîni̯. Îi̯ știi̯am și ghersu cînticului̯ ista.

(29.X.1967), Réghi̯u-Žghi̯áburi̯ — Măriúța Mocănáșu, 80.

MCLXXIII$_{151}$

— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gurița nu-ț taśi;
Or apa nu-ț plaśi,
Ori̯ i̯arba nu-ț plaśi?
— Stăpîni, stăpîni,
Stăpînaș ca tini...
S-a vorghit dușmani
Sî ńi ti omo̯ari,
Și sî ńi ti-ñgro̯api
Îñ stîna oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
— Di m-or omorî,

[1] O „corhánî" cu citeva case din cătunul Žghi̯aburi̯.

Sî mă-ñgropaț
Îñ stîna oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
Și sî-m' pui la cap flui̯erașu;
Cîn' fluierașu̯-a flui̯era,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrăńi̯ di sîñźi.
Și li̯-or mîna la stinî,
Da nu li̯-or mulźi ca stăpînu...

O cîntam noi „dim bătrînețî", cîn' i̯eram tiniri̯. Da o cîntam, și i̯era luñgî. O cîntam cî i̯era źalnicî... I̯era uñ uñkeș bătrîn tari: di̯-o sutî di ani̯, și cînta. Și i̯o mă duśi̯am pi la i̯el; și cînta, și plîñźi̯a! Îl ḱema Ștefan Śi̯aușu̯, așa-l ḱema. Nu i̯era ńic; nu i̯era śi̯oban. I̯el cînta cînticu ista și plîñźi̯a, uñkeșu. Lui̯ îi̯ i̯era žindî tari di cînticu ista, c-a fost uñ frati̯-a lui̯ śi̯oban. *Ńiorița*, cînticu ista, di la i̯el l-am îñvățat. I̯eram fatî, nimăritatî. Mă duśi̯añ, colu, pi la uñkeș; uñkeșu cînta: din vorb' așa, i̯el cînta. I̯el cînta numa diñ gurî; nu cînta diñ fluir.

Cînticu̯-aista l-añ zîs și i̯o pînî măi̯ îñco̯aśi, cî i̯era žalnic. Da altili: nu-ńi̯ aduc aminti.

(26.X.1967), Réghi̯u-Váli̯a Ńîlcuvului̯ —
— Mărica Călinói̯u, 82.

MCLXXIV[1]

— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gurița nu-ț tași;
Ori̯ apa nu-ț plaśi,
Ori̯ i̯arba nu-ț plaśi?
— Stăpîni, stăpîni,
Stăpînaș ca tini...
Ńii apa-m' plaśi,
Și i̯arba-m' plaśi;
Da am auzît
Cî s-a vorghit dușmani

[1] În experiment text. II a fost notat la o jumătate de oră după MCLXXIII (v. și nota crit. 151).

Sî ńi ti omoari,
Și sî ńi ti-ñgro̯api
Îñ stîna oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
— Di m-or omorî,
Sî mă-ñgropaț
Îñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
Și sî-m' pui la cap flui̯erașu;
Cîn' flui̯erașu-a flui̯era,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi̯ di sîñźi.
Și li̯-or mîna la stinî,
Da nu li̯-or mulźi ca stăpînu...

(26.X.1967) — Aceeași.

MCLXXV[152]

Asta a fos' cîntari̯a oilor:
— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Ți̯a śi nu-ț plaśi:
I̯arba după cîmp,
Apa diñ uluc?
— Stăpîni, stăpîni,
Ńii̯a to̯ati-ńi̯ plaśi;
Ńii̯a śi nu-m' plaśi?
Vorba śi̯a di̯-asarî
Și di̯-alaltasarî:
Cî ńi s-au̯ vorbitu̯ —
Śei̯ doi̯ śi̯obănei̯ —
Pi tini sî ti omo̯ari,
Și sî ńi ti-ñgro̯api
To' din dosu stîni,
Uni zac cîni.
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Multi și cornuti,
Și cai̯ niñvățaț,
Și boi̯ niñźi̯ugaț.
— Miorițî lai,

Pi mini m-or omorî,
Da ii̯ sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga oilor,
Îñ žocu meilor.
Flui̯erașu ńeu̯
Da ii̯ sî ńi-l pui
Îñ śel păltior;
Vîntu, cîn' ńi-o bati,
Flui̯eraș ńi̯-o zîśi,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîmi̯ di sîñźi.

Atîta-i̯. Cîntári̯a asta o știu̯ dimul', di cîn' i̯erañ tînir: po̯a(ti) sî ħ'ii di șai̯zăș di ani̯. Am auzît-o di la unu Grigori Hîñgărău̯ śel bătrîn. Tata lui̯ i̯era frati cu mama; și cîntañ cu vio̯ara, cu gura, bini. Ni duśi̯añ la nuntî cu moșu-ńi̯u, știi̯, ţîni̯am hañgu cu lăuta; cî nu i̯era cobzî pi̯-atuñśi̯, niśi̯ țămbál, ńic! Cobza-ñco̯aśi s-a-ñființat. Da atuñśi̯a, doi̯ vioriști̯: unu ţini̯a hañgu, unu cînta...

Am măi̯ auzît-o și di la alțî: știi̯a și o̯amini sî cînti, pi la nunț, pi la cumetrii̯. Am auzît și śi̯obani̯ cîntîn' „cînticu oilor": așa-i̯ zîśi̯a bătrînî, nu *Miorița*. Îñco̯aśi s-a-ñființat *Miorița*.

(27.X.1967), Réghi̯u, Kiscu Réghi̯ului — — lăutarul Dragońir Flóri̯a, 82.

MCLXXVI [1]

— Miorițî lai,
Lai, bocălai,
Di trei̯ zili-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Ții̯a śi nu-ț plaśi:
I̯arba după cîmp,
Apa diñ ulucu̯,
Sari̯a dîm burdufu̯?
— Mii̯a to̯ati-m' plaśi;
Mii̯a śi nu-m' plaśi?
Vorba śi̯a di̯-asarî,

[1] Notată peste două săptămîni după precedenta, MCLXXV.

Și di̯-alaltasarî:
Cî ii̯ s-au vorbitu̯
Sei̯ doi̯ śi̯obănei̯,
Pi tini sî ti omo̯ari,
Că ai̯ oi̯ mai̯ multi,
Multi și cornuti,
Și cai̯ îñvățaț,
Și boi̯ niñźi̯ugaț.
I̯ei ti̯-or omorî:
Ar' sî ti-ñgro̯api
To' din dosu stîni
Uni zac cîni.
— Miorițî lai,
Pi mini m-or omorî;
Da ii̯ sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga oilor,
Îñ žocu meilor.
Flui̯erașu ńeu̯
I̯ei̯ sî ńi-l pui
Îñ śel păltior;
Vîntu, cîn' o bati,
Flui̯eraș ńi̯-u̯o zîśi,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîm' de sîñźi.

Asta i̯esti *Miorița*, cum ț-am mai̯ spus-o.

(12.XI.1967) — Același.

MCLXXVII$_{153}$

— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Nu știu̯: i̯arba nu-ț plaśi?
Nu știu̯: i̯arba dipi cîmp?
Nu știu̯: sari̯a dim burdufu̯?
— Ba ńii̯a cî-m' plaśi
I̯arba dipi cîmp,
Sari̯a dim burdufu̯;
Da nu-m' plaśi
Vorba śi̯a di̯-asarî,
Și cu śi̯a di̯-alaltasarî:
Cî pi la apus di so̯ari

S-a vorghit sî mă omo̯ari... (sic!)
— Şî di m-aţ omorî,
Sî mă-ñgropaţ din dosu stîni,
Uni zac cîni.
Flui̯eraşu ńeu̯ sî ńi-l puniţ
Într-un vîrf di păltior;
Cîn' vîntu̯-o bati,
Flui̯eraşu ńi̯-a cînta,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Din dosu stîni,
Uni zac cîni.

Am auzît-o di la ţigani̯ bătrîni̯, di cîn' i̯eram i̯o tînîrî! Îi̯ cînta pi la horî, pi la crižmi. Nu ni̯-aduc aminti numili: a murit ţigani toţ, aśii̯a. Măi̯ sîn' nişti ţîñgăi̯ acuma: niş nu li afli di cîntic!

Măi̯ cînta *Ńioriţa* śi̯obani dipi cîmp: din Vrañśi̯a, dim Páltin, dim Prahúda; da a murit o̯amini-aśii̯a...

Da śini măi̯ ştii di uni̯-oi̯ h'ii̯-auzît-o? A h'i di la vuñ uñkeş.

(16.XI.1967), Réghiu̯-Váli̯a Réghi̯ului̯ — Aníca Bratosín, 83.

MCLXXVIII$_{154}$

I̯era cîn' i̯era: cînta śi̯obani „cînticu oilor"... C-am păzît oili vo douîzăş di ani̯. Douîzăş di ani̯ numa cu oili̯-am umblat! I̯era tata ńeu̯, ş-avi̯a pîn' la śiñzăş di oi̯, şî doi̯ boi̯; todi̯aun-am avut aşa. Da tata nu li di̯di̯a la botei̯: li-ñgrižam noi̯. Ńei primvara-i̯ vindi̯a, măi̯ tăi̯a diñ ii̯...

Ńioriţa... da gîndurli-s îñ alti vînturi... Cînta, colu, pi di̯al, cî i̯era lumi̯a alfeli̯u:

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii zîli-ñco̯aśi
Gura (guriţa...) nu-ţ măi̯ taśi...

Nu li pośi̯u sî li nimeresc; li̯-am ui̯tat. Îñśeputu-l ştiu̯, da am ui̯ta' cum îi̯ sfîrşîtu. Ńioriţa răspundi cî-i̯ plaśi apa, cî-i̯ plaśi i̯arba; da-a auzît cî s-a sfătuit tovarîşî sî-l omo̯ari, şî sî-l îñgro̯api

Din dosu stîni
Uni zac cîni.

I̯el a răspuñs: dacî l-a omorî, sî-l îñgro̯api
-ñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor...

Cu fluirli? Şi̯obanu̯-avi̯a douî fluiri: unu cîm' merźi̯a cu oili: cînta preluñgat; şî unu cîn' sta cu oili: cînta şi źi̯uca dintr-uñ ḱiśi̯or. I̯era unu Ion Neco̯árî: avi̯a douî fluiri şî douî cuţîti la i̯el. Avi̯a kimir di śela, aşa... Şî-ñ kimir ţini̯a cuţîtili. Nu măi̯ sîm' bătrîni̯ de-śei̯a cari umbla cu oili!

Di fluirili cu *Ńioriţa* nu-ńi̯-amintesc... Fluir di os? Da nu i̯era di os! I̯era di sócru, cum i̯-acu... Fluir di fag? N-am apuca' fluir di fag i̯o. Da zîśi̯a, aşa:

Flui̯eraş di fag,
Sî cînti cu drag...

(28.X.1967), Réghi̯u-Răi̯úţ — Aníca Crísti̯a, 83.

MCLXXIX$_{155}$

Trii̯ śi̯obani̯-a fost. A pleca' pi̯-um plai̯ cu oili. Doi̯ a fos' măi̯ bogaţ; şî unu măi̯ domol, măi̯ bun. Fiicari̯-avi̯a cîti̯-o turmî di oi̯. Da i̯era tovarîş: i̯era la un loc cu oili. Mergîn' cu turma di oi̯, o o̯ai zghera mereu̯. Ii̯ sî vorghisîrî, śii̯ doi̯, sî-l omoari pi śellant. I̯el a-ñśeput sî cînti, śi̯obanu:

— Ńioriţî lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ori̯ i̯arba nu-s plaśi?
— Ba iarba îńi̯ plaśi;
Da ăşti̯a mi sî vorbirî
Pi tini sî ti omo̯ari...
Pi la apus di so̯ari,
Sî mi ti omo̯ari...

L-a omorît pi śi̯oban. O̯ai̯a mereu zghera dipi śi l-a omorît. Ii̯ striga la o̯ai:

— Di śi zgheri̯, oiţî?
— Stăpînu ńi̯-a ḱerit...

L-a-ñgropat pi śi̯oban. Ş-uñ cîni̯-acolu̯-a stat; trii̯ zîli̯-acolu̯-a urlat: pi mormîntu lui̯...

Mioriţî lai,
Taśi̯ din gurî,

Cî stăpînu tău̯ ari oi̯ măi̯ multi,
Mîndri şî cornuti,
Şî li paştim noi̯...
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯api
Din dosu stîni,
Ca sî-ńi̯-auz şî cîni.
Sî mă-ñgro̯api-ñ strunga oilor,
Îñ źi̯ocu mîñzărilor.
Sî-ńi̯ îñgro̯api flui̯eraşu...
Nu!
Sî-ńi̯ pui la cap:
Flui̯eraş di socu̯,
Sî cînti cu focu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî cînti cu dragu̯;
Flui̯eraş di osu̯,
Sî-ñ cînti dui̯osu̯;
Flui̯eraş di socru,
Sî-ñ cînti cu focu̯.
Cîn' a bati vîntu̯
Flui̯eraşu cîntî,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi̯ di sîńźi.

Aşa l-am auzî' dim bătrîni̯; şî nu măi̯ am di spus. Cînticu ista-i̯ diñ vekimi, di mul'. Apăi̯, i̯eran di vo doui̯zăş şî śiñśi̯ di ani̯ cîn' l-am diprins i̯eu̯. Îl cînta viorişti pi la petreśiri. Şî i̯o il prindi̯am, aşa, vorba śei̯a: diñ vorbi, diñ vorbi; ş-an dipriñs şî i̯o diñ i̯eli. L-am auzî' di la lăutari̯. Dă, am auzî' şî śi̯obani̯ cîntîn' *Ńiorița* merźi̯a cu oili pi plai̯. I̯o i̯-am auzî' cîntîn'; da nu li puti̯am prindi la cap, cî i̯eram ńic. C-añ fos' şî i̯o śi̯oban: vo şăpti ani̯, aiśi̯a-ñ Vali̯a-Sări. Aiśi̯a añ fos' la „Măgurî", pi moşî̯i̯a lui Siñcu. Añ fos' şî la Zboi̯na, la Nărúža. Ş-acolu̯-am auzî' *Ńiorița*. Am vîrî' la cap şî di la śi̯obani̯ veki̯. Da am ui̯tat, c-am pățît multi: añ fos' în războĭu din noŭî suti şai̯spśi̯; pi trii̯spśi̯-añ fost îm Bulgárii̯a. Întăi̯ îm Bulgárii̯a añ fost; şî-ñ răvoluții̯a di pin noŭî suti şapti: atuñśi di răcút m-a luat. I̯o îs cotiźent noŭî suti şăpti: hai̯ îñ răvoluții! Ni̯-a ekipat, ni̯-a da' cartuşî, o̯arbi, ca sî nu omorîm populații̯a. Añ fos' pîn la Arźiş. Vini̯a puhoi̯ di lumi: ca negura! Vini̯a fimei̯, copii̯: cu sapili, cu co̯asîli. Noi̯ añ fos' la cavaléri̯, cu cai. Ofițări ni-ndruma: „Sî nu traźiț îñ carni; sî traźiț pi di̯-asupra": ca sî-i̯ mui̯em, sî-i̯ potolim. S-a mui̯et puhoi̯u śela... Ofițări zîśi̯a: „Staț pi loc, cî nu sîntem cu boi̯eri!" Ii̯ sî răsculasî asupra boi̯erilor. Ofițări i̯era to' dim boi̯eri̯; i̯era liberári̯-atuñśi̯ la puteri. I̯oti, i̯o pi sămni cî de-śei̯a ni̯-a da' Dumnezău̯ di trăi̯es' pînî az, cî n-an tras cu arma-n țaran! Trăźi̯am cu cartuşî o̯arbi: nu-i̯ omorá. Da dacî trăźei̯ di̯-apro̯api,-l turburai̯ la fațî: intra țăndîrli-ñ oki̯.

(28.X.1967), Réghi̯u-Fárcaş — Ion Hánu, 83.

MCLXXX$_{156}$

O spui̯ *Ńiorița*: da am măi̯ cam ui̯ta' diñ i̯a:
— Ńiorițî lai,
Lai, bîcălai,
Di trei̯ zîli-ñco̯ači
Gura nu-s măi̯ tači;
Or' i̯arba nu-s plaśi,
Ori̯ vočia mi̯a nu-s plaśi,
Ori̯ apa nu-s plaśi?
Ńiorițî lai, bîcălai,
Diprindi-ti cu mini,
Cî i̯o-s stăpînu tău̯...

Cam atîta o ştiu̯. O'ñi măi̯ luñgî, da am ui̯tat-o. Cît añ ştiut, atîta añ spus. Am auzî' dim bătrîni̯ şî *Ńiorița*: tot cînticu diñ struñga oilor, dim *Miorița*. Dacî l-a omorî pi baśi̯u di̯-acolu, pi struñgári̯u, cum i̯e h'i zîs ii̯ acolu, sî-l îñgro̯api
-ñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu meilor,
Îñ zgheritu oilor.
A śerut i̯el, săracu!...
— Sî-ńi̯ pui la cap:
Flui̯eraş di fagu...
La mežlocu̯... flui̯eraş di sócru,
Sî cînti cu focu̯
În văzducu vîntului̯...
Flui̯eraş di fagu̯
Sî-l pui la capu̯;
Vîntu̯-a bati,

Piñ i̯eli̯-a străbati,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi...
Cu lăcriñi̯ di focu̯...
Sî po̯ati-ntîmpla sî ñ'ii̯-aşa:
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîñi̯ di sîñźi...
Dacî te-i̯ întîlni
C-o babî bătrînî
Cari ştii rîndu la stînî,
Diñ oki̯ lăcrămînd,
Diñ gurî cuvîntînd:
„N-aţ văzut uñ śi̯obănel
Mîndru, mititel,
Tras printr-un inel?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Spriñśenili lui̯:
Pana corbului̯";
Sî-i̯ spui̯ cî s-a-ñsurat
C-o fatî di-mpărat...

Am măi̯ ui̯tat diñ i̯eli, cî-s bătrîn. Da tata nu m-a dat la carti.

Ńiorița asta cum am auzît-o-ntăi̯? Crez cî di la uñ śi̯oban. C-am păzît oili cu śi̯obani̯ mulţ: am păzît c-uñ uñkeş Arsăni Bordéi̯; îi̯ di mult: a murit di cîn' lumi̯a... Śi̯oban l-am apucat i̯o cîn' m-añ trezît! Îi̯ mor(t) di vo patruzăş di ani: iera vekiu. Cîn' a murit, sî hi fos' di vo şaizăş di ani̯. I̯el sta la stînî cu sḱinari̯a la foc, sara; fuma ţîgarî, şi n-aprindi̯a di la foc: scăpăra cu amnári̯u. L-întrebam: „Măi̯ moş Arsăni, di śi scapiri̯ la foc? Înto̯arśi-ti la foc, ş-aprindi ţîgara". I̯el răspundi̯a cî nu-i̯ plaśi fumu di la foc s-apriñzî ţîgara; îi̯ plaśi fumu di la i̯ascî, s-apriñzî diñ cremini-ñ iascî.

Iel povesti̯a frumos *Ńiorița*:
— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,

Cun ț-añ spus. A măi̯ fos' śi̯obani̯; da măi̯ mari̯ ca aśela, sî povesti̯ascî dim parti̯a oilor, n-a măi̯ fost! I̯el cînta şi *Ńiorița* diñ fluir: cînta ghini. Cînta multi; da asta am băgat-o-ñ cap. Cîn' o

cînta uñkeş Arsăni, -ñ vinia sî plîñg. I̯el i̯era stárițu oilor, adicî baśi̯u. I̯el spuni̯a śi̯obanilor: „Oili sî ñ'ii mîñcati ghini, adăpati ghini. Sî vinit cu i̯eli la stînî nu flămîndi, nu săśeto̯asî" 'I̯el i̯era-mbrăcat cu ițari̯, cu cožoc, cu sarici. Cu śi i̯era sî rabdi la ploi̯? Cu sarica, sarica i̯era gro̯asî!

(26.X.1967), Réghi̯u-Váli̯a Ńilcovului̯ — — I̯éni Nemúț, 83.

MCLXXXI$_{157}$

Pi̯-om pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
Să cobo̯ară-ñ vali
Trei̯ turmi di oi̯
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ uñguri̯an,
Unu-i̯ vrănči̯an
Şî unu moldovi̯an.
Aśela moldovi̯an spuni cî avi̯a
Oi̯ măi̯ multi,
Mîndri şî cornuti,
Şî cai̯ îñvățat,
Şî cîni̯ măi̯ bărbat...
De-śei̯a avi̯a ii̯ śi̯udî pi moldovi̯an.
Ii̯ s-a sfătuit —
Bači̯ul unguri̯an
Şî cu čel vrănči̯an —
Ca pi la apus di so̯ari
Ca sî mi-l omo̯ari...

Acuma moldovi̯anu̯-avi̯a o o̯ai năzdrăvani cari zbera-ntr-una, aşa. Şî i̯el a-ntrebat:
— Miorițî, mi̯o̯arî,
De i̯eş' năzdrăvanî...
Ori̯ i̯eş' bolnăvi̯o̯arî,
Ori̯ i̯arba nu-ț plači?...

Cam atîta-i̯; i̯o nu măi̯ ştiu̯ îñcolu. Măi̯ i̯esti̯-o-li̯acî: cî i̯-a răspuñs mi̯o̯ara, cî ştii c-aśi̯a vri̯a sî-l omo̯ari; cî i̯a ţini̯a la stăpînu ii̯. Şî śi̯obanu i̯-a spus mi̯o̯ari:
Dac-o fi sî mor,
Să le spui̯ sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga di oi̯.

Şî. . . flui̯eraşu meu̯
Sî-l pui la cap;
Cîn' a bati vîntu,
Sî cînti di žali.

Cam atîta. I̯oti, nu-ńi̯ aduc aminti. . . Poizii̯a asta-i̯ luñgî tari! Ari vo dou̯î fili, cu dou̯î rînduri̯. Versurili i̯era pusî-n dou̯î şîruri̯ pi paźinî. I̯oti, cum ii̯ iśi̯. . . un rînd iśi̯, un rînd iśi̯; şî pi faţa asta, şî pi diñcolu. I̯o am îñvăţat poizii̯a asta-ñ clasa a trii̯a. I̯eram di vo op'-nou̯î ani̯. La „Póiniţî" i̯era şco̯ala, la „Şîndilári". Ş-acu trăieşti şco̯ala aśei̯a-ñ cari̯-am îñvăţat i̯o. Acuñ s-a făcut o şco̯al-aşa, ca la oraş. Învăţători̯u i̯era Sîńion Cristii̯an; pi urm-a vinit unu Kipéri̯u. *Mioriţa* am îñvăţat-o cu K'ipéri̯u: (zî)śi̯a cî s-o spunîm pi di rostu̯: da nu toat-odatî: ni da cîti̯-o strofî-ñ fiicari zî. Ni̯-arîta sămn: „Luaţ de-iśi̯-o strofî". A dou̯-źa ni̯-asculta, şî ni da altî strofî. Cîn' nu ştii̯a băi̯eţi strofa asta, o lăsa pi loc. A dou-zà iar asculta; şî dacî vidi̯a c-a-ñvăţat-o, li da-năinti altî strofî. Măi̯ mul' di dou̯î zîli nu ţîni̯a; cî nu i̯era gri̯a, da i̯era luñgî. Nu cîntam; numa spuni̯am diñ gur-aşa. . .

Pe-iśi̯, la Bîrsăşti, Sovéža a fos' śi̯obani̯ straşniśi. Am auzît şî di la śi̯obani *Ńioriţa*. Am auzî' di la unu Ion Neco̯árî Vlad. I̯era śi̯oban la noi̯, aiśi̯, în Réghiu̯. I̯el din copḱilării̯ a fos' śi̯oban pîn-a murit. Aiśi̯ a murit. I̯era bătrîn: alb la păr. Diñ fluir cînta di nu sî găsa! Şî źi̯uca frumos tari! L-a-ñvăţa' şî pi tata ńeu̯ cari făśi̯a la źi̯oc nişti scămătorii̯ di sî cruśi̯a lumi̯a: băti̯a cu ḱiśi̯oru unu-ñ altu; diñ źi̯oc sî puni̯a odatî-ñ źenuñḱi, şî i̯ar sî scula. Źiuca pi parà (aşa i̯era o vorbî bătrîni̯ascî): sî sui̯a pi scaun, da diñ ḱiśi̯oari, źi̯uca, şî scaunu nu sî ńişca! Da niśi̯ i̯el nu cădi̯a źi̯os.

Di la uñkeş Neco̯arî-ñvăţasî sî cînti diñ fluir băi̯etu ńeu̯ cari̯-a murit îñ războ̯i̯. Cînta pi la nunţ, pi la védri — la ńiri̯asî, la ńiri — pi la petreśiri̯. Îl kema părinţî fetilor, a o̯aminilor cari sî căsători̯a. . .

Pi Ion Neco̯arî l-am auzît cîntîn' *Mioriţa* diñ fluir. Vorbili nu li ştii̯a, numa melodii̯a śei̯a o cînta. Uñkeş Necoar-a fos' śi̯oban vo dou̯îzăş di ani̯. I̯el nu păza dicît cîrlani: (zî)śi̯a cî la mîñzări̯ ii̯ munci multî, şî răspundiri: sî sî sco̯ali din no̯apti, sî mulgî, sî-ñkeźi, sî di̯a brîñza la oamini̯, hei̯, ii̯ muñcî!. . .

(11.XI.1967), Réghiu̯-Žghi̯aburi̯ — To̯ádir K'ipăíli, 84.

MCLXXXII$_{158}$

I̯o añ fos' cîntător în timpu ńeu̯: „I̯e măi fă, măi̯ tăicuţ, -o cîntari", zîśi̯a lumi̯a. I̯o am avut trii̯ suti di cîntiśi diñ fluir. Ş-acu măi̯ am vo dou̯îzăş di cîntiśi: li cîn(t) ş-acu. . .

Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o guri di rai̯
Sîn' trei̯ či̯obănaş
Cu trei̯ turmi di oi̯:
Unu-i̯ moldovi̯anu,
Unu-i̯ čel vrănči̯anu,
Şî unu-i̯ uñguri̯anu. . .
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
De trei̯ zîli-ñco̯ači
Gura nu-s măi̯ tači;
Ori̯ i̯arba nu-ţ plaśi,
Sari̯a dim burdufu̯,
I̯arba dipi cîmpu̯?
— Ba-m' plaśi, stăpîni;
Da mi s-a vorbitu̯
Ačeşti̯ či̯obănaş
Sî ti omo̯ari,
Şî sî ti-ñgro̯api
To' din dosu stîni
Uni zac şî cîni.
— Di m-or omorî,
Sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu meilor.
Şî la cap sî-m' pui:
Flui̯eraş di fagu̯
Če sunî cu dragu̯;
Flui̯eraş di socru
Če sunî cu focu̯;
Flui̯eraş di osu̯
Če sunî frumosu̯.

Vîntu, cînd a bati,
Flui̯eraș ńi̯-o zîśi,
Oili m-or plîñźi
Cu lacrîn' di sîñźi.

Aista-i̯ *cînticu Mioriți*. Îl fac diñ fluir cînticu̯aista. *Miorița:* po̯ati cî la o carti-i̯ scrisî. Da i̯o diñ fluir am auzît-o dim bătrîni̯: to(t) cîntic veki̯. Am auzî' și dim bătrîni̯ vorbili *Mioriți*... Cum îl kema pi cari l-am auzît întăi̯ *Miorița?* Pî dacî-i̯ mort, îl măi̯ pui̯ la pomelnic? P-așa po̯ati-am auzî' di la tata-moșu, Ioniți Ńiriśi̯oi̯u... Ă, hă-ă, îi̯ mor(t), vai̯ di mini, di mul'! Mă źi̯uca pi ḱiśi̯or, așa, și-ñ cînta cîntiśi veki, cuñ știi̯a i̯el...

(29.X.1967), Réghi̯u-Žghiáburi̯ — Ion Făiníți, 84.

MCLXXXIII$_{159}$

Știu̯ *Ńiorița* diñ carti. Dac-aș śeti̯-o acu pi carti, ț-aș spuni̯-o pi di rost! Da așa: am ui̯tat-o... îs-obză' și trii̯, și patru, di ani̯!...

Școala añ făcut-o-ntăi̯ la Șîndilári̯; di̯-acoli̯a, dipi doi̯ ani̯, m-am mutat la Andrii̯eș. Îñvățătóri̯u i̯era Sińion Cristii̯an: și la Șîndilári̯, și la Andrii̯eș. I̯era bun îñvățătóri̯u: li̯-arîta băi̯eților cuñ sî punî pońi, cuñ sî muñsi̯ascî, féli̯u di féli̯u, nu numa la carti. Cu i̯el am îñvăța' *Ńiorița*. Ni da strofi, măi̯ pi rînd, așa; n-o da dintr-odatî. I̯eti, cum i̯era:

— Ńioriță lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi.
Nu știu̯: i̯arba nu-ț plaśi...

I̯era poizîi luñgî... Śini̯-a śitit-o di̯-atuñśi̯ di cîn' i̯eram ńicu̯?

— Ńii-ńi̯ plaśi i̯arba;
Da am auzît...
Mări sî vorbirî
Și sî sfătuirî:
Pi l-apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari... (sic!)

Pe čel moldovi̯an,
Cî-i̯ măi̯ ortoman:
C-ari oi̯ măi̯ multi,
Mîndri și curnuti,
Și cai̯ îñvățaț,
Și cîni̯ măi̯ bărbaț...

Dac-aș avi̯a o carti!... Di șaptizăș di ani̯ di cîn' n-am măi̯ pus mîna pi carti...

— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgroapi
Îñ stînî di oi̯...
La stîna di oi̯,
Sî fiu̯ tot cu voi̯.
La cap sî-m' pui̯:
Flui̯eraș di fagu̯,
Sî cînti cu dragu̯;
Flui̯eraș di osu̯,
Sî cînti dui̯osu̯;
Vîntu, cîn' a bati,
Piñ i̯eli̯-a străbati,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîm' di sîñźi.
Dacî te-i̯ întîlni
C-o mai̯cî bătrînî,
Cu brîu di lînî,
Diñ furcî torcin',
Și di mini plîngin',
Pi toț întrebîn':
„N-aț văzut uñ śi̯obănel
Tras printr-uñ inel?
Feti̯șo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Spriñśenili lui̯:
Pana corbului̯"...
Sî-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat
C-o fatî di crai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯;
Și la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili și luna

Mi̯-a ținu' cununa;
Braz și păltinaș
I̯-am avu' nuntaș...

Șini̯-a fos' sî mă-ntrebi pi mini, la obză' și patru di ani̯, di *Ńiorița!* Oi̯ h'i̯-auzît-o și di la vum bătrîn din ni̯amu ńeu̯. Da-i̯ timp di̯-atuńși̯: am ui̯tat dac-am auzit-o. Dac-aș h'i fos' cu minti̯a di̯a-cu!... Da uñ copkil: una i̯esî, și alta intrî-ñ cap... Lăutari̯ n-am auzît cîntîn' *Ńiorița.*

(12.XI.1967), Réghi̯u-Ursọái̯a — Ion Nemúț, 84.

MCLXXXIV

Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñcọaśi
Gura nu-ț taśi;
Ọar i̯arba nu-ț plaśi?...
— Ńii i̯arba-m' plači;
Da am auzit
Cî trii̯ či̯obănaș —(sic!)
Unu-i̯ uñguri̯an,
Și unu vrănči̯an —
S-a sfătuit
Ca si ti omọari,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Și cornuti,
Și cini̯...
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgrọapi-n dosu stini,
Uni latrî cîni.
Și sî-m' pui la cap:
Flui̯eraș di socu̯,
Sî cînti cu focu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Sî zîcî cu dragu̯;
Flui̯eraș di osu̯,
Sî zîcî dui̯osu̯.
Vîntu, cîn' a bati,
Piñ i̯el a răzbati,
Oili s-or strîñźi,
Și pi mini m-or plîñźi

Cu lacrîńi̯ di sîñźi.

Cu mama śi̯obanului̯: am știut pi timpu̯-aśela... da am ui̯tat. I̯era cam așa:

Fețișọara lui̯:
Spuma laptilui̯...
Cu cuvinti dim bătrîni̯...
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯ —
Cọaptî la răcọari,
Ni̯ažiuñsî di sọari...
Cari cîntî,-l ținî minti!...
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Skicu grîului̯...

L-am ui̯tat! Di̯-atîta timp nu l-añ cîntat! Di dimul' nu l-añ cîntat: nu ńi̯-aduc aminti di cîn'...

L-am auzî' diñ śi̯obani̯ cari cînta cu oili; li̯-am uita' numili... Din ni̯amurli meli n-a cîntat nimni̯a *Ńiorița.* I̯o numai̯ cuvintili̯, așa, diñ auzîti, li̯-añ știut.

(29.X.1967), Réghi̯u-Răi̯úț — Ion Ikím, 85.

MCLXXXV

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñcọaśi
Gura nu-ț măi̯ taśi,
I̯arba nu-ț măi̯ plaśi:
I̯arba dipi cîmpu̯,
Sari̯a dim burdufu̯,
Apa diñ ulucu̯...

Trii̯ śi̯obănaș nu i̯-a plăcut ii̯.

— Ńii-m' plaśi i̯arba dipi cîmp,
Și sari̯a dim burdufu̯,
Și apa diñ ulucu̯;
Da ńi s-a vorghitu̯...
Sî ńi ti omọari
La apus di sọari....
Și sî ńi ti-ñgrọapi

Îñ struñga di oi̯,
Sî h'iu̯ tot cu voi̯. (sic!)
— Dacî m-a omorî,
Sî li spui̯ lor sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga di oi̯,
Sî h'iu̯ tot cu voi̯.
Şî la cap sî-m' pui:
Flui̯eraş di osu̯,
Sî-ñ cînti dui̯osu̯...
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî-ñ cînti cu dragu̯;
Flui̯eraş di sócru,
Sî-ñ cînti cu focu̯....
A h'i, cu măi̯cuţa, da i̯o am ui̯tat:
Mîndru śi̯obănel,
Nant şî supţîrel,
Tras ca pi̯-oñ inelu̯:
Spriñśenili lui̯:
Pana corbului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯...
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯...

C-o crăi̯asî? A h'i fos' da am ui̯tat. Crăi̯asa a fos' mo̯arti̯a lui̯....
Asta i̯era poizîi-ñ carti̯a mi̯a di śetiri. Ńi̯-a dat s-o-ñvăţ îñvăţători̯u Ži̯urźi̯a, la Méra. *Ńioriţa* o repetam di trii̯-patru ori̯. Dacî nu ştii̯am, nu ni da măi̯ diparti... Bătrîni̯ di̯-a ńei̯? N-am auzît sî ştii *Ńioriţa*.... A h'i şî di la bătrîni̯, s-o h'i̯-auzît; da nu-ńi̯-aduc aminti. I̯o ńi̯-aduc aminti numa śi-i̯ îñ carti.

(15.XI.1967), Réghi̯u-Scorúş — Io̯ána Pîrnău̯, 86.

MCLXXXVI, MCLXXXVII$_{160}$[1]

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-s măi̯ taśi;

[1] În experiment text. II a fost notat la o oră după MCLXXXVI (v. nota crit. 160).

Ţi̯a śi nu-ţ plaśi:
I̯arba dipi cîmp,
Ori̯ apa diñ uluc,
Sari̯a diñ gluguţî?
— Ńi̯i̯a-m' plaśi
I̯arba dipi cîmp,
Apa diñ uluc,
Sari̯a diñ glugúţî...
S-a vorghit
Śii̯ doi̯ veri̯ mari̯ (II — măi̯ mari̯)
Sî ti omo̯ari...
La apus di so̯ari
Ca sî ti omo̯ari,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Negri şî curnúti,
— Di m-a omorî,
Sî mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,
Îñ zbúrdu ńeilor.
Flui̯eraşu ńeu̯:
Flui̯eraş di sócru,
Sî-l pui̯ la cap;
Cîn' vîntu̯-a sufla,
Fluiru̯-a cînta,
Oili s-or strîñźi,
Şî i̯eli m-or plîñźi
Cu lăcrîñi̯ di sîñźi.

Cañ di rîndu̯-aşa s-o spui̯, izbîndeş' śeva diñ i̯el. Da una di colu, una di colu... Flui̯eraşu di socru̯-a h'i fost atuñśi̯....

Auzañ şî i̯o cîti̯-o babî cîntîn': i̯era mama mi̯a. Altî babî i̯era Añghelina Hámba: sî h'i fos' di vo şaptizăş di ani̯. Mă duśi̯am pi la babî; mîni̯am cu i̯a cîti-odatî. Baba cînta *Ńioriţa:* ii̯ făśi̯a un tác, aşa.

Am auzît-o şî di la mama mi̯a. A trăit mu-u-lt îñco̯aśi! Ca mini i̯era; măi̯ bătrînî: la nouîzăş'opt di ani̯. Şî i̯a o cînta diñ gurî. Ńi̯-aduc aminti cîn' a murit: uñ flăcăi̯aş di vo opspreśi ani̯ — băi̯et di̯-a ńeu̯ — s-a dus la mama:
— Bunicî, da ştii̯ vorbili cu *Ńioriţa?*
— Li ştiu̯.
— Da, i̯a spuni, sî li̯-auz şî i̯eu.
Baba a-ñśeput a spuni, colu:
— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,...

Şî lui̯ i̯-a fos' di ńinuni s-auzî:
— I̯e, zî-li, sî li̯-auz şî i̯o.
S-a pus pi scaun, colu. Şî cîn' baba a-ñśeput sî cînti, -a murit: i̯-am pus lumînari̯a-m' mînî! Ş-a murit baba cîntîn'... Cîntîn' a murit! I̯a şăptisprăzăśi ani̯ n-a văzut. Bîžbîi̯a băi̯eţî:
— I̯e, sî videm: i̯eş' gras? I̯e, sî videm: i̯eş' mari?
Da a cîntat, săraca, pîn-a murit... Măi̯ ţîi̯u minti di la i̯a cîtiva vorbi:
— Ardi-ti̯-ar focu, păduri,
Sî sî fac-un drum piñ tini,
Sî mă ui̯(t) la mînăstiri,
Sî-ñ văd cîrduri̯ di copḱili...
A cîntat-o şi pi̯-asta, şî di̯-acoli̯a a murit...

(28.X.1967), Réghi̯u-Răi̯úţ — Sińio̯ána Mocánu, 88.

MCLXXXVIII[161]

A plecat Costi̯a la Galaţ,
Sî i̯a făinî la ńio̯ari,
Şî tărîţî la cîrlani̯...
Acuma śi̯obani-ñ urmî s-a pus ş-a omorît stăpînu. Ş-o o̯ai bătrîn-a-ñśeput a zghera, plecîn' Costi̯a din tîrlî spri Galáţ. Śi̯obani s-a pus s-o batî:
— Di śi zgheri̯, o̯ai̯?-a zîs śi̯obani. I̯a zghera mereu̯...
— Ńiorîţî lai, bucălai,
Di śi zgheri̯ mereu̯?
Ńu-ţ plaśi i̯arba dipi cîmp,
Sau̯ apa diñ uluc?
Vini Costi̯a-napo̯i̯; şî l-a omorît śi̯obani; şî l-a-ñgropat
În dosu stîni
Uni zac şî cîni...
Uni zăśi̯a cîni vara...
Sî-i̯ pui la cap:
Flui̯eraş di osu̯...
Flui̯eraş di fagu̯?...
Nu, di osu̯ a zîs!
Flui̯eraş di osu̯,
Sî-ñ cînti dui̯osu̯;
Oili s-or strîñźi,

Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi̯ di sîńźi.
Atîta am văzut-o i̯eu̯.... O ştiu̯ di cîn' sîm' băiet di vo śiñśi̯ anişori̯, -aşa. O port aiśi̯, îñ cap, aşa... O cînta fimeili şî fetili...; şî śi̯obani̯-o cînta diñ caval şî diñ fluir. Şî śimpo̯i̯ avi̯a cariva. Şî cîn' cînta, frati dragî, *Ńioriţa* śi̯obani, to̯ati oili sî strîñźi̯a dipi śi̯oban, dipi fluir... Cum pleca śi̯obanu, oili porni̯a dipi i̯el, dipi śi̯oban, parcî i̯era legati di i̯el! I̯era ńinuni, dom'li...

(1967), Réghi̯u-Răi̯úţ — Ion Zárî, 88.

Scătúra-Părósu

MCLXXXIX[162]

Da uñkeşu ńeu̯ niśi̯ şî şuiri *Ńioriţa* nu ştii!... A fos' la o̯i̯ mereu̯, şî nu ştii sî cînti diñ fluir! Niśi̯ nu l-am auzî' şui̯erîn', niśi̯ kiuin', niśi̯ cîntîn': ńic! Văleu̯, uñkeşu ńeu̯ cu *Ńioriţa* lui̯! A fos' śi̯oban da nu ştii sî cînti diñ fluir...
— Ńiorîţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ori̯ i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ apa nu-ţ plaśi?
Lupḱi ti̯-ar mîñca,
Furu ti̯-ar fura!
— Taśi̯, stăpîni, taśi̯,
Nu mă blăstăma:
Trii̯ stăpîni̯ a tăi̯
Ńi s-a vorghit
La apus di sárî
Sî ńi ti omo̯ari...
— Ńiorîţî lai,
Lai, bucălai,
Di i̯eş' năzdrăvanî:
Di m-or omorî,
Sî li spui̯-aşa:

Sî mă-ñgro̯api-ñ stîna oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
Sî-m' pui buśi̯umaşu la cap;
Flui̯eraşu la k̑iśi̯oari;
Şî voi̯: sî mă plîñźiţ cu žali.
Sî nu mă-ñgro̯api la cúru stîni
Uni zac şî cîni...

Adicîtili̯a: cîni dorm la umbrî-n dosu stîni.

Di te-i̯ întîlni
C-o babî bătrînî,
Sî nu-i̯ spui̯-adivărat;
Sî-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat.
Di-ntri̯abî pi śini̯-añ luat:
An luat pi sora-so̯arilui̯.
Sini m-a cununat?
Luna şî cu so̯arili.
Sini̯-a fos' nuntaş?
Doi̯ păltinaş.
Şî lăutari̯?
Doi̯ ţînţari̯;
Şî dou̯î muşti̯-a făcut găluşśi...

Atîta-i̯ *Ńioriţa*. Am măi̯ sărit la babî, cîn' a-ntrebat baba:

— N-ai̯ văzît, n-ai̯ auzît
Uñ fiśi̯oraş di̯-a ńeu̯?
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Spriñśenili lui̯:
Pana corbului̯...

Atuñśi̯a i̯-a spus o̯ai̯a, ńio̯ara, cî s-a-ñsurat ş-a luat sora-so̯arilui̯. Di-acoli̯a merźi-năinti, c-ai̯ scris-o....

Ńi̯-o cînta tata, Ştefan Rădùcu: cînta ghersu i̯el. Tata ni-ñvăţa aista. I̯el cînta diñ gurî; diñ fluir nu ştii̯a. Cînta cîñ stiti̯am noi̯ sara, cu oili; or ni duśi̯am pi̯-un drum; or la tîrlî, la di̯al, cu ghitili. Îl isk̑iti̯an noi̯, aşa: „Cum a fost asta, zîc, cu *Ńioriţa?*" Şî i̯el spuni̯a: „I̯era nişti fraţ; şî l-a omorît pi śellant, şî i̯-a luat oili: i̯-a stîrnit cînticu"....

Îl cîntam la şăzătoari; pi di̯aluri̯ cu ghitili; pi la logodni; pi la nunţ, cîm' mă duśi̯am. I̯era uni̯a măi̯ bătrîni̯, şî mă puni̯a sî li spui̯: „I̯e, cîntî *Ńioriţa!*" I̯eram nicî: i̯eram, aşa, di vo trii̯-sprăzăśi ani̯. Şî li cîntam. În didi̯a cîti dou̯îzăş

di bani̯. Bani i̯era scuñk̑i-atuñśi̯: cu śiñzăş di bani̯ ti duśei̯ la Focşăni̯. Nu keltui̯ei̯ śiñzăş di bani̯! Ti duśei̯ pi źi̯os, vinei̯ pi źi̯os: îţ crăpa oki di drum!...

Carti̯-am învăţa' numa trii̯ clasî; şî m-a scos aldi mama di la şco̯alî. I̯o ştiu̯ śi̯-o h'i făcut ii̯? A h'i da' vum plocón...

I̯era-ñ carti *Ńioriţa;* da ştiu̯ i̯eu̯ śi i̯era-ñ carti?... N-am auzî' niśi̯un lăutari̯u cîntîn' *Ńioriţa.* Ki̯ar dac-o cîntî, n-o cîntî aşa. Aşa, numa tata a spus-o, Dumnezău̯ sî-l i̯erti! I̯el di un-e h'i̯ auzît-o... Acu: cîntî ghersu; da vorbili, nu.

(16.XII.1967), Scătúra-Părósu — — Bălánu (Viişoára) — Gah'iţa Pintilii, 69.

MCXC [1]

— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ori̯ i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ apa nu-ţ plaśi?
Lupk̑i ti̯-ar mîñca,
Furu ti̯-ar fura!
— Taśi̯, stăpîni, taśi̯,
Nu mă blăstăma:
Trii̯ frăţiori̯-a tăi̯
Ni s-a vorghit
La apus di so̯ari
Sî ńi ti omo̯ari...
— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di i̯eş' năzdrăvanî:
Di m-or omorî,
Sî li spui̯-aşa:
Sî mă-ñgro̯api-ñ stîna oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
Sî-m' pui buśi̯umaşu la cap;
Flui̯eraşu la k̑iśi̯oari;
Şî voi̯: sî mî plîñźiţ cu žali.

---

[1] Text notat la o oră după precedentul.

Sî nu mă-ñgroapi la curu stîni,
Uni zac şî cîni.
Di te-i̯ întîlni
C-o babî bătrînî,
Cu dinţî di lînî,
Diñ gurî-ntrebîn', (...vorghin',)
Din drugî-ndrugîn',
Sî nu-i̯ spui̯-adivărat;
Sî-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat.
Di-ntri̯abî: pi śini̯-añ luat?
Añ luat pi sora-so̯arilui̯.
Sini m-a cununat?
Luna şî cu so̯arili.
Sini̯-a fos' nuntaş?
Doi̯ păltinaş.
Şî lăutari̯?
Doi̯ ţînţari̯;
Şî dou̯î muşti̯-a făcu' găluşśi...
— Śini l-a scăldat?
— Ploili cîn' a plou̯at.
— Sini l-a bośit?
— Păsîr'li cîn' a śiripiit...
Aiśi̯a a văzît i̯a cî-i̯ mort...

(16.XII.1967) — Aceeaşi.

MCXCI$_{163}$

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
De trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi....
Or i̯arba nu-ţ plaśi?
— Vri̯a sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari —
Unu moldovi̯an,
Şî unu uñguri̯an —
Vri̯a sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari,
Ca sî ti omo̯ari,
Şî sî ti-ñgro̯api
În dosu stîni,
Sî-mi̯-auz cîni. (sic!)
— Dacî m-a omorî...

Aiśi̯a nu ńi̯-aduc aminti... îi̯ dimul!...
Sî-i̯ pui̯ la cap:
Flui̯eraş di osu̯,
Mult zîči dui̯osu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Mul' zîśi cu dragu̯...
Nu pot să-ńi̯ măi̯ aduc-aminti...
O mamî bătrînî
C-uñ cair di lînî...
Din gurî-ndruga,
Şî... şî-ntreba:
— N-aţ văzît... uñ fiśi̯or?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Sprîñśenili lui̯:
Pana corbului̯;
Mustăţîli lui̯:
Spicu grîului̯.
Sî-i̯ spui̯ cî s-a-ñsurat
C-o fatî...

Nu ştiu̯ di uni fata! S-a ui̯tat, dom'li, di̯-atîta timp!...

La nunta lui̯
A ǩicat o sti̯a;
So̯arili şî luna... di i̯-a cununat pi ii̯.
Luna şî cu so̯arili̯-a fos' naşî lor, cîn' i̯-a cununat...
— So̯arili şî luna
Ni̯-a ţînu' cununa;
Preuţ: munţ mari̯...

Lăutari̯-a fos' dim păsîri̯. Cu stelili: nu-ńi̯ aduc aminti...

Am îñvăţat-o diñ şco̯alî. Îi̯ dimul' di̯-atuñśi̯! I̯era-ñ cărţîli di şco̯alî. Am îñvăţa' la Părósu; acuma sî ki̯amî „Viişo̯ára". Pin nou̯î suti zăśi̯-am işît i̯o diñ şco̯alî. Śiñş clas-am făcut. I̯era poizîi-ñ carti; şî trebui̯a s-o spui̯ ca poizîi. N-o cîntam. O didi̯a pi ži̯umătati s-o-ñvăţăm; pi strofi, cuñ sî ki̯amî. Ţîni̯a mul' *Ńioriţa*. La iczáminu di śiñş clasî: pin la uñ loc añ spus-o cu toţî; pi urmî n-a măi̯ mers di la ži̯umătati...

Măi̯ i̯era o poizîi -añ spus-o la iczámin — *Un dorobanţ*:

La Plevna zaśi într-uñ şanţ

Rănit di mo̯arti̯-un dorobanț;
Răzleț și singur plîñźi.
Dar i̯el nu plîńźi cî-i̯ rănit,
Sau̯ c-a sî mo̯arî. Ači, străin și părăsit,
Un al'kin îl dobo̯arî...

Nu-l măi̯ știu̯... *Ńiorița* n-am auzît-o din casî di la śineva. Niș di la lăutari̯, ca sî h'ii-ntr-al' féli̯u, skimonosîtî.

(7.XII.1967), Scătúra Părósu (Viișo̯ára) — În di̯al — Neculái Bîndár, 72.

MCXCII$_{164}$

Ar h'i ghini si ni̯-aduni Dumnezău̯, cî nu-i̯ puteri...

— Niorițî lai, bucălai,
Di trii zîli-ñco̯aśi
Gurița nu-ț măi̯ taśi;
Ori̯ i̯arba nu-ț plaśi?
Ori̯ apa?

S-a vorghit baśi̯u uñguri̯an cu śel moldovi̯an sî omoari pi vrăñśi̯an, c-ari oi̯ multi și cornuti. Vrăñśi̯anu-a spus:

Sî-l îñgro̯api-ñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor,
Șî-ñ zghéritu oilor.
Și dacî nu vri̯a,
Sî-l îñgro̯api-n dósu stîni,
Uni zac cîni...

Cî cîni stau̯ din dósu stîni. Așa ș-a dat i̯el cuvîntu:

Sî-i̯ pui la cap:
Uñ fluir di fag,
Sî cînti cu drag...

Alśeva nu măi̯ i̯esti: atîta știu̯ diń *Ńiorița*.

Am auzît-o piñ śi̯obani. Am avut i̯o unu la oi̯ cari cînta *Ńiorița*. O cînta diñ fluir; și diñ gurî ni-o spuni̯a. Diñ fluir nu puti̯am băga-ñ cap; da diñ gur-o auzam, ca băi̯eț, cum i̯eram.

O̯amini i̯era-napoi̯eț. Cu armata m-an dus la Focșănı̯: atuñśi̯-añ văzît Focșăni-ntăi̯, parcî m-añ dus pi lumi̯a śi̯alantî!...

Di *Ńiorița* diñ carti n-an țînu' socoti̯alî; da añ făcu' śi̯ñśi̯ clasî primari. Ciñ s-a făcu' șco̯ala-ñ sat, aiśi̯, la Părósu, i̯o añ fost întăi̯ îñ școalî. Da i̯era bătai tari! Îñvățătóriu-o varg-o rupi̯a di mini... Mă trimeti̯a-ñvățătóri̯u — cî i̯eram măi̯ mari ca alți — di tăi̯am verźi̯ dintr-uñ ulm. Tăi̯am pi zî cîti patru, śiñśi̯, șasî; mă didiañ źi̯os diñ ulm, i li didi̯am; i̯el li puni̯a pi̯-o masî. Dacî-i̯ didi̯a śiñ-șasi la palmî, sî rupi̯a o vargî! Verźili di ulm i̯era vîñžo̯asî, tari̯: sî rupi̯a măi̯ anevoi. Da tăi̯am și i̯o verźi̯ măi̯ supțireli.

(16.XII.1967), Scătúra Părósu-Bălánu (Viișo̯ára) — Alisándru Pintilîi, 72.

MCXCIII$_{165}$

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,...
Pi̯-um pičı̯or di plai̯u,
Pi̯-o gurî di rai̯u
Cî sî-ntilnirî-ñ cali
Trei̯ čı̯obănei̯,
Cu trei̯ turmi di mei̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Unu-i̯ vrănčı̯an,
Unu-i̯ uñguri̯an...
— Stăpîni, stăpîni,
Ki̯amî-ț ș-uñ cîni:
Cînli śel măi̯ bărbătesc,
Și čel măi̯ frățăsc;
Cî pi la apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari
Bačı̯ul uñguri̯an
Și cu śel vrăñśi̯an,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Mîndri și curnuti,
Cai̯ învățaț,
Și cîni̯ măi̯ bărbaț...
— Miorițî, mi̯oarî,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ tasi;
Ori̯ i̯eș'... ori̯ i̯arba nu-ț plaśi,
Ori̯ i̯eș' bolnăvi̯oarî?...

Nu-i̯ bolnăvi̯oarî; da a zgherat c-a auzît cî-l omo̯arî pi la apus di so̯ari...

Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Mîndri și cornuti...
— Dacî mă omoarî,
Sî spui̯ sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga di oi̯,
Sî fiu̯ tot cu voi̯;
În dosu stîni,
Sî-mi̯-aud cîni.
Și la cap sî-m' pui̯e:
Flui̯eraș di fag,
Mul' cîntî cu drag...
Flui̯eraș di socru,
Mul' zîśi duiosu̯...sau: Mul' zîsi̯ cu focu̯...
Flui̯eraș di osu̯,
Mul' cîntî dui̯osu̯...
O babî bătrînî,
Cu brîu di lînî...
— N-aț văzut uñ śi̯obănel,
Tras într-oñ inel?
Fețișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯...
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯...
Sî-i̯ spui̯ cî s-a-ñsurat,
Ș-a luat o fatî di-mpărat;
Și la nunta lui̯
A căzut o sti̯a:
O sti̯a lumino̯asî...
So̯arili și luna
A ținut cununa;
Preuț... munțî...
Păsîri̯: lăutari̯...

Am îñvățat-o pînî cîn' am ișît diñ școalî; i̯era ș̯co̯ala la Tikiríș. Am îñvățat-o ca poizii. Poizi̯a asta-i̯ luñgî; și ni̯-a dat-o bucățăli, bucățăli. Și ciñ s-a rîdicat bolovánu śela, la Bîrsăști̯, monumentu lu' Ștefan-śel-Mari, ni̯-am dus acolu numa băi̯ețî premianț: atît! I̯erañ diñ clasa-ntăi̯ trii̯ iñș; din to̯atî școala i̯erañ śiñsprăzăśi iñș. A fos' sărbăto̯ari mari! A vini' to̯atî Vrañśi̯a acolu: nu măi̯ încăpi̯a cîmpu „Dumbrăvi" di lumi! Sărbari̯a a ținut o zî-ntri̯agî. Ș-an dorñit la Bîrsăști̯...

Așa-l cînta și tata diñ fluir. Cînta un văr a lu tata; și i̯el to' diñ fluir îl cînta.

Ńiorița n-am auzît-o di la lăutari̯. O h'i cîntat-o, da n-am auzît i̯o.

(4.XII.1967), Scătúra-Părósu (Viișo̯ára) — Iordáki Apóstu, 74.

MCXCIV[166]

N-am îñvățat carti, cî i̯era școala dărîmatî!... A dat tetica ńeu̯ dou̯îzăș di kili di perșî, și dou̯î ńii̯ di nuśi̯, ca sî ni scapi di școalî pi doi̯ iñș?! Așa i̯era atuñśi̯!...

— Ńiorițî lai,
Cu lîna țigai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
To' di cap ți faśi̯;
Nu știu̯: di capu tău̯ îț faśi̯,
Or di capu ńeu̯ ți faśi̯?
— Śi̯obănaș, śi̯obănaș,
Di capu ńeu̯ nu-ñ fac,
Și-ńi̯ fac di capu tău̯:
Cî śii̯ trii̯ tovărășăi̯ a tăi̯
Ńi s-a sfătuit
Ca pi tini sî ńi ti omo̯ari —
Aśel vidri̯an
Și cu-aśel moldovi̯an —

Aista i̯era român; așa zîśi̯a cînticu. Da i̯o añ fost acolu?...

Și sî ńi ti-ñgro̯api-n dosu stîni,
Uni zac cîni.
Sî nu ti-ñgro̯api-n dosu stîni
Uni zac cîni!
Sî ti-ñgro̯api-ñ struñga oilor,
Îñ zghéritu miñzărilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor,
Și-n drágusti̯a mi̯o̯arilor...
Și sî-s pui (Și sî-m pui...—II) la cap
Flui̯eraș di fagu̯;
Flui̯eraș di sócru,
Ca sî cînti cu mari focu̯.

Cî măi̯cuța śi̯a bătrînî cîn' o vini
Ș-o-ntreba...
— N-aț văzut, n-aț auzît
Di̯-uñ śi̯obănaș nant șî spriñśenat?
Mustăśi̯oara lui̯:
Sќicu gríului̯;
Spriñśi̯ana lui̯:
Pana corbului̯;
Cu oi̯ măi̯ frumo̯asî,
Cu žuñcani̯ niñvățaț,
Cu cîni̯ măi̯ bărbaț.
Atuñśi̯a négura răspundi:
— Am auzît ș-am aflat:
Śii̯ trii̯ śi̯obănaș
S-a sfătuit șî l-a omorît.
Pi urmî spuni uni l-a-ñgropat:
În dosu stîni,
Uni zac cîni...
Cîni śii̯a cari-s cu žîgărăi trec în dosu stîni, cî nu-s îñ stari sî latri la lup...
Măi̯cuța tot merźi̯a,
Șî diñ drugî-ndruga,
Șî diñ gurî-ntreba,
Șî diñ oki̯ lăcrăma:
— N-aț auzît, n-aț aflat
Di̯-uñ śi̯obănaș
Nant șî spriñśenat?...
Șî ńiorițili̯-o lua
Șî la mormînt o duśi̯a,
Cu ќiśi̯oarili rîci̯a
Șî diñ gurî zghera...
Pîn' l-a scos din mormînt... Ii̯ s-a sfătuit cî găli̯ata cu galbini̯ s-o-ñgroapi
-ñ struñga oilor,
Îñ vatra focului̯.
Ș-a săpat, ș-a scos di̯-acolu gălețîli cu galbini̯; oili̯-a discoperit, to̯ati, cî ii̯ li̯-ascuñsăsîrî, li dusăsîrî.
Asta-i̯ *Ńiorița*. O știu̯ di la bătrîni śii̯a cari i̯era pi timpu̯-aśela: mama lu tata ńeu. I̯era o babî mititicî: numa oliacî! Da știi̯a șî cîntiśi, șî discîntiśi. Tata ńeu cînta șî i̯el *Ńiorița*, c-avi̯a ghers frumos.

(5.XII.1967), Scătúra-Părósu (Viișo̯ára) — Alisándra Kérśi̯u, 74.

MCXCV$_{167}$

— Ńioriță lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gurița nu-ț măi̯ taśi;
Nu știu̯: i̯arba nu-ț plaśi?
— Stăpîni, stăpîni,
S-a grăit moldovi̯anu cu vrăñśi̯anu
Ca sî ti omo̯ari.
— Dac-a h'i sî mă omo̯arî,
Sî mă-ñgropaț la aripa oilor;
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîńi̯ di sîñźi.
Sî-m' pui la cap:
Flui̯eraș di fagu̯,
Sî mă plîñgî oili cu dragu̯;
Uñ fluir di sócru,
Sî mă plîñgî oili cu focu̯...

(5.XII.1967), Scătúra-Părósu (Viișo̯ára) — Stañca Kérśi̯u, 74.

MCXCVI$_{168}$

(A.). I̯o cînt de-iśi̯a, dim bățu ista*; da-ñcolu...
(B. A.) — Ńioriță lai, băcălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Nu știu: i̯arba nu-ț plaśi?
Nu știu̯: ńi̯-iești̯ bolnăvi̯oarî?
— Nii i̯arba-m' plaśi...
(A.) Nu pośi̯u sî știu̯!...
(B.) Dar am auzît
Cî trii̯ mocănei̯
S-a sfătuit sî ti omo̯ari,
Cî ai̯ o̯i măi̯ multi,
Frumo̯asî șî cornuti...
(A.) L-oi̯ h'i cîntat i̯o odatî; śini̯-a ținut socoti̯alî di i̯el?...

* Un caval de formă arhaică.

(A, B.) — Dacî m-a omorî,
Acolu sî mă-ñgroapi:
Îñ stîna oilor
Şî-ñ źi̯ocu ńeilor;
Uni cîni latrî
Şî ńei sî źi̯oacî;
Di la vali di stînî,
Ca s-auz cîni...

(B.) Dacî n-am măi̯ cîntat di mult! Cîn' i̯eram tinirį, cîntam cu uñkeşu, coli̯a, pi vatrî...
(A.) Işti̯a tinirį nu ţîn samî di cîntiśili no̯astri... (să)racu di mini! Da a no̯astri-s măi̯ bătrîni!...

La cap sî-m' pui:
Muzăśel di fagu̯,

Adicî fluiru lui̯. Aşa-i̯ zîśi̯a dim bătrînį: „muzăśel". Crez cî tot flúiru işa...

Sî vă cînt cu dragu̯...

A măi̯ h'i al' fluir, da s-a ui̯tat...

(B.) Fluir di os,
Sî vă cînt dui̯os.
Vîntu ńį-a bati,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńį di sîñźi

Măi̯ i̯esti cu baba; i̯era, crez, cî mă-sa:

O babî bătrînî
C-un cair di lînî,
Diñ furcî torśi̯a,
Diñ okį lăcrăma,
Diñ gurî-ntreba:
„N-aţ văzut uñ śi̯obănaş?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Mustăśi̯oara lui̯;
Flo̯ari̯a cîmpului̯...
Skicu griului̯...
Sprîñśenili lui̯...

Şį-or măi̯ h'i: cuñ sî-l pui̯-aşa pînî nu sî petrîgheşti socoti̯ala?

Sprîñśenili lui̯:
Pana corbului̯...

Nu măi̯ ţîį minti! Parcî i̯-a spus uni-i̯ îngropat...

— Baba di ţį-a-ntreba,

Tu sî-i̯ spui̯ aşa:
Cî i̯o m-am îñsurat
Pi śel mîndru rai̯,
Ş-añ luat o fatî di crai̯;
Brazî ńį-a fos' nuni̯ mari̯;
Şî so̯arili: lăutari̯u:...
Şî luna ńį-a ţînu' cununa...
So̯arili m-a cununat,
Şî luna ńį-a ţînu' cununa...
Preuţî ńį-a fos' nuni̯ mari̯...
Aiśi̯a nu-i̯ potrighitî!...
Brazî ńį-a fos' nuni̯ mari̯,
Şî munţî ńį-a fos' lăutari̯...

Cam aşa ghini... Păsîri̯ lăutari̯: aşa-i̯!...
Nu, niśį-uñ śi̯as n-am fost îñ şco̯alî! *Ńioriţa* o ştiu̯, aşa, diñ cîntiśi: am auzît-o pi la alţî şî i̯o, ş-am învăţat-o. Da or măi̯ ţîį minti? Dipi la feti; şî i̯erañ şî i̯o fatî, şî cîntam cu to̯atilį-aşa. Cînta bătrînį-atuñśi̯a; şî po̯ati-oi̯ h'i̯-auzît-o şî di la bătrînį.

(16.XII.1967), Scătúra-Părósu-Bălánu (Viişo̯ára) — (A.) Toádir Mocánu, 76. (B.) Stáñca Mocánu, 73.

MCXCVII$_{169}$

— Ńioriţî lai,
Oai bucălai,
Di triį zîli-ñco̯aśi
Guriţa nu-s taśi;
Un fur ţį-ar fura,
Un lup ţį-ar mîñca!
— Ńii apa-m' plaśi,
Şî i̯arba-m' plaśi:
Ş-a sfătuit doi̯ veri primari
Sî ti omoari,
Şî sî ti-ngroapi-n dosu stîni,
În źi̯ocu neilor,
În zgheritú mînzărilor.
— Di m-a omorî,
Sî mă-ngroapi-n dosu stîni:
În źi̯ocu meilor,
În zgheritu mînzărilor.

(16.XII.1967), Scătúra-Părósu-Bălánu (Viişo̯ára) — Toádir Brátu, 81.

MCXCVIII[1]

Ńioriṭa-i̯ zîśia ii̯:
— Ńioriṭî lai,
O̯ai bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guriṭa nu-s taśi;
Nu ştiu̯: i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ apa nu-ţ plaśi?
Uñ fur ti-ar fura,
Un lup ti̯-ar mînca!
— Ńii̯ apa-m' plaśi,
Şî i̯arba-m' plaśi:
S-a sfătuit doi̯ veri̯ primari̯ sî ti omo̯ari,
Şî sî ti-ñgro̯api-n dosu stîni,
Îñ źi̯ocu ńeilor,
Îñ zghéritu mîñzărilor...
— Sî-m' pui la cap:
Flui̯eraş di osu̯,
Sî cînti dui̯osu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî-i̯ cînt codrului̯ cu dragu̯...
C-o babî bătrînî măi̯ i̯era:
— Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯...

Śi̯obănelu, cîn' a murit acolu pi plai̯, nuntaşî lui̯-a fos' brazî şî păltinaşî:

La nunta mi̯a: brazî şî păltinaşî nuntaşî...

De-iśi̯ îñ colu nu-ńi̯ măi̯ amintesc! Cîntari̯a asta o cînta śi̯obani cu oili pim munti. Mă duśi̯am şî i̯o pi la tata, cîn' i̯era śi̯oban „La zburătúrî" şî la „Di̯alu-negru": munţ dintr-a Vrăñśi, di la Ştefañ-śel-Mari. Mă duśi̯am şî-i̯ duśi̯am tain, lui, acolu. Mă măi̯ duśi̯an ş-aduśi̯am brîñza di la munti, vara, la Sîntămării. Acolu cînta śi̯obani: măi̯ zîśi̯a şî diñ fluir, măi̯ zîśi̯a şî diñ gurî...

Apî dacî i̯o ştii̯añ carti, i̯eram măi̯ diparti! Dacî tata m-a pus sî păzăs' vásili (niśi̯ oili: vaśili!). Îs cu oki-ñkiş!...

[1] Notat la o oră după textul precedent.

A murit aśii̯ bătrîni̯... Nu ńi̯-aduc aminti di la śini̯-am auzît întăi̯ cîntária *Ńioriţî*. De, nu ńi̯-aduc aminti di śi̯obani̯ bătrîni̯; i̯-am ui̯tat. Lăutari spuni̯a pi la petreśiri̯, pi la nunţ; cî lumi̯a spuni̯a: „Mă, zî *Ńioriţa*!". Ca la petrésiri: altu̯-avi̯a un gust, altu-avi̯a uñ gust.

(16.XII.1967) — Acelaşi.

MCXCIX[170]

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ori̯ di cap iţ faśi̯,
Or apa nu-ţ măi̯ plaśi?

I̯a i̯-a spus c-ari sî-l omoari-uñ śi̯oban dintraśi̯ia. I̯el a spus:

— Sî mă-ñgroaḱi̯ în dri̯apta stîni,
S-auz cîn' latrî cîni.
Şî la cap sî-m' pui:
Uñ fluir di socru,
Sî cînti cu... focu̯;
Un fluir di fagu̯,
Sî vă cînt cu dragu̯... (II—Di cîntî la oi̯ cu dragu̯...)

To' dim bătrîni̯-am auzît-o şî asta. Di uni̯-o ştiu? Di cîn' lumia asta! C-am auzît întăi̯ di la unu Ion Śi̯uḱitu. I̯el i̯era śi̯oban la tata, şî i̯o i̯eram flăcău. I̯el nu cînta diñ fluir: cînta cuvintili cu ghersu.

(5.XII.1967), Scătúra-Părósu (Viişo̯ára) — Vasîli Kérśi̯u, 97.
Sovéźa — Dragoslovéni

Sovéźa — Dragoslovéni̯

MCC[171]

— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
De trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-ţ măi̯ tači;

Qar i̯arba nu-ț plači?
— I̯arba mii̯-m' plači;
La apus dă sọari
A pus să te omọari
Cu-ačel vrănči̯an
Ș-ačel uñguri̯an,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Multi șî curnúti...
— Miorițî dragî,
La apus dă sọari,
Dacî vri̯a sî mă omọari,
Spui̯ ca sî mă-ñgrọapi
În dosu stîni
Une dor(m) șî cîni...

Nu-m' măi̯ aduc aminti-ñcolu. Am auzît-o-ntăi̯ di la bătrîni̯, cîn' i̯eram noi̯ băi̯etani̯ măi̯ tiniri̯. O cînta șî cu vorbi, șî cu melodii. Atîta știu̯ i̯eu̯. I̯eu̯ n-am ĩñvățat carti. Da añ fost înnăcăžît, c-am fos' șasi copii̯; șî n-am învățat dîn cauza greutățîlor. I̯eu̯ litirili li cunos' tọati, da nu li poș dizlega.

(24.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovéni̯ —
— Ion Kitroči̯ánu, 74.

MCCI$_{172}$

Miorița mi̯-o amintes' dîn carti; pọati nu ki̯ar așa...

Pi̯-um pičior dă plai̯,
Pi̯-o gurî dă rai̯,
I̯ată, vin în cale,
Se cobọară-n vale
Trei̯ turme de oi̯,
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ Moldovánu,
Unu-i̯ Săčeli̯ánu,
Șî unu-i̯ Uñguri̯ánu,
— Miorițî, miọarî,
Oițî bîrsană,
De trei̯ zile-ncọači
I̯arba nu-s mai̯ plači,
Gura nu-s mai̯ tači;
Ori̯ i̯eș' bolnăvi̯oarî,
Miorițî, miọarî?

Či̯-o h'i măi̯ fos', cî dor nu li țiu̯ minti pă tọati.
Acu răspundi miọara:
— Stăpîni, stăpîni,
Măi̯ ki̯amî-ț ș-uñ cîni:
Čel mai̯ bărbătescu̯,
Čel mai̯ frățescu̯;
Că mereu̯...
ai̯a i̯era „mări"
...sî vorbiră,
Și să sfătuiră —
Bači̯u uñguri̯an
Și cu săčeli̯an —
Că la apus dă sọare
Vri̯a să te omọare,
Că ai̯ oi̯ mai̯ multe,
Mîndre și curnute,
Și cai̯ ĩñvățați̯,
Și cîni̯ mai̯ bărbați̯.
— Miorița mi̯a,
Dac-oi̯ să mor
Îñ cîmp dă mohor,
Să-i̯ spui̯ lu Săčeli̯anu
Și lu Uñguri̯anu:
Sî mă îñgrọapi
Aiči̯, mai̯ aprọapi:
Îñ struñga dă oi̯,
Să fiu̯ to' cu voi̯.
Mai̯ în dosu stîni,
Ca sî mi̯-aud cîni.
I̯ar la cap să-m' pui:
Flui̯eraș dă socu̯,
Mul' ziče cu focu̯;
Flui̯eraș dă fagu̯,
Mul' zice cu dragu̯;
Flui̯eraș dă osu̯,
Mul' ziči dui̯osu̯;
Vîntu, cîn' va bati,
Prin i̯eli̯-or răzbati,
Oili s-or strîñgi,
Pă mini m-or plîñgi
Cu lacrimi dă sîñgi.
Șî de-i̯ vidi̯a,
Miorița mi̯a,
Di̯-o babî bătrînă
Cu ii̯a dă sîrmă,

Pe cîmp alergînd,
Pe toți̯ întrebînd:
„Čini̯ mi̯-a văzutu̯,
Čini̯-a cunoscutu̯
Mîndru či̯obănelu̯,
Nal(t) şî supţîrelu̯,
Tras pîntr-uñ inelu̯;
Nal' şî sprînčenatu̯,
Stricat dă vărsatu̯?
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯..."
Să nu-i̯ spui̯ di̯-odată,
Că inima-i̯ si̯acă!
Şî să-i̯ spui̯ curatu̯:
Că m-am însuratu̯
C-o fată dă-mpăratu̯;
Şî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili şî luna
Mi̯-a ţinu' cununa;
Brazi̯ şî păltinaşi̯
I̯-am avu' nuntaşi̯...

Asta-i̯: atita-i̯... Mama mi̯a a fos' văr bun cu Panaite Moruñgláv. Şi ştiu̯ c-o cînta şi mama pă la petrečiri, pă la nunti, pă la odai, cîn să 'či̯a [1] pă la adunat. Mama mi̯a şi dă la i̯el a auzit *Miorița*. Pă mama am auzît-o: o şi cînta. Da pă i̯el, nu. O cînta sara, ca sî po̯at-adorni pă fraţî ăi̯ măi̯ ńiči̯.

(23.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovéni̯ —
— **Marín Şărbán, 74.**

MCCII$_{173}$

Miorița i̯era pîn ki̯oşc, pă la cărţ dă čelia mititeli, dă le vindi̯a žîdani. Le vindi̯a cu poveşti̯. Costà cîti dou̯îzăş dă bani̯. Le cumpăram pă pi̯aţî, la Focşani̯, la Panči̯u. Žîdanu li ţîni̯a-ntr-un coş dă nui̯eli pă mînî. Ş-acolu̯-avi̯a to' feli̯u dă cărţ: cu basmi, cu dăscîntiči. Añ cumpărat şî i̯o o carti d-asta; ş-acolu̯-an čitit *Miorița*. N-o mai̯ ştiu̯ strofi cu strofi; cî m-a luat în armatî, şî ńi̯-a işît din cap. A rămas *Miorița* pă di̯al, sî pascî i̯arbî... A vinit armata, a vinit războ̯iu, a vinit greutăţîli. Am fos' şî prizoni̯er la austriači, într-un lagîr la Bratisláva.

Miorița n-o mai ştiu pă strofi; da i̯aca či mai̯ ştiu̯:

Pi̯-um pič̯ior dă plai̯,
Pi̯-o gurî dă rai̯,
Coborà îñ vale
O turmă dă oi̯
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu i̯e vrănči̯an,
Unu-i̯ uñguri̯án,
Şî unu-i̯ moldovi̯án...
Unu-i̯... cîmpuri̯án...

Nu ńi̯-aduc bini̯-aminti.

Şi̯-ačel uñguri̯an
Şi cu čel vrănči̯an
I̯ei̯ să sfătuiră
Ca sî mi-l omo̯are
Pe čel moldovi̯an,
Că ari oi̯ mai̯ multi,
Mîndri şî cornuti...

Şî mioriţa... acuma nu ştiu̯ cum a fos' liñgî i̯el, cum a lua' vorbî. Mioriţa a-nţăles sfatu ălora că vri̯a sî-l omo̯ari. Mioriţa i̯-a spus lui̯ cî ăi̯a s-a sfătuit sî-l omo̯ari. Şî i̯el i̯-a spus mioriţi:

— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
D-o fi să mă omo̯ari,
Să le spui̯ să nu mă-ñgro̯api
Ki̯ar îñ co̯ada struñźi
Undi do̯armi cîni;
Să mă-ñgro̯api-m mižlocu struñźi,
Uni žo̯acî mei...

Cî mei, dacî-i̯ bag-acolu, i̯ei̯ să žo̯acă... Şi cam asta-i̯ tot... Di fluirili asti̯a: nu ştiu̯ înčeputu, nu-i̯ legătura:

Flui̯eraş de soc,
Mul' cîntă cu foc;

[1] Formă aferezată de la *dučia*, frecventă în Soveja; şi acest informator foloseşte curent în graiul său afereza: „Cîn' a zîs cî nu *s't* (= *sînt*) acasî, a kicat žos; "...*să 'či̯a* (= *duči̯a*) la oi̯ ca sî po̯atî trăi"; „*uñ' (undi)* sî sî ducî?" etc.

Flui̯eraș dă fag,
Mul' zîče cu drag;
Flui̯eraș di os,
Mul' ziče dui̯os...

Nu-ńi̯ aduc aminti dă fluiri cuñ să cînti. Nu ńi̯-aduc aminti niș dă babî, niș dă „tras pîntr-un inel"... C-am învăța patru clasi, și la vači̯, băi̯eti!...

(23.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovéni̯ — — Ion Mehedinț, 78.

MCCIII$_{174}$

Pi̯-um pičior de plai̯,
Pi̯-o gură de rai̯
Se cobo̯ară-n vale
Trei̯ turmi de mi̯ei̯
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Unu-i̯ uñguri̯an,
Și unu-i̯ vrănčian.
Mări se vorbiră
Și se sfătuiră:
Pe la apus de so̯are
Ca să mi-l omo̯are
Pe čel moldovi̯an,
Că-i̯ mai̯ ortoman,
Ș-ari oi̯ mai̯ multi,
Multi și cornutî,
Și cai̯ învățați̯,
Și cîni̯ mai̯ bărbați̯.
— O̯ai bucălai,
De trei̯ zile-nco̯ače
Gura nu-i̯ mai̯ tače; (sic!)
Ori̯ i̯arba nu-i̯ plače, (sic!)
Ori̯ i̯eș' bolnăvi̯oară,
Mioriță, mi̯o̯ară?
— Drăguțule bače,
Dă-ț oile-nco̯ače
La negru zăvoi̯,
Că-i̯ i̯arbă de noi̯,
Și umbră de voi̯...
O babî bătrînă
Cu brîu de lînă,
Pe cîmpi̯ alergînd,

Din oki̯ lăcrămînd,
Pe toți̯ întrebînd,
Și la toți̯ zicînd:
„Čini mi̯-a văzut,
Čini mi̯-a cunoscut
Mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?
Fetișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯...

He, acu i̯-acu! I̯-a spus parcî čineva cî l-a omorît. A spus o̯ai̯a ai̯a cari zbera:

— Drăguțule bače,

Nu-ș(tiu̯) cum a spus o̯ai̯a:

— Spuni-i̯ či̯obanului̯ ăla...
Vri̯a sî ti omo̯ari
Bači̯ul uñguri̯an
Și cu čel vrănči̯an...

I̯el i̯-a spus pă urmî oi:

— Sî mă-ñgro̯api
Pi̯-ači, pă apro̯api:
În struñga de oi̯,
Ca să fi̯u̯ tot cu voi̯...
Oițî bîrsanî,
De i̯eș' năzdrăvanî,
Șî di̯-ar fi sî mor
Aiči̯, îñ cîmp de mohor,
Sî-i̯ spui̯ sî mă-ñgro̯api
Pe-aiči̯, pe-apro̯api:
Îñ struñga de oi̯,
Să fi̯u̯ tot cu voi̯;
În dosul stîni,
Ca sî-mi̯ aud cîni.
I̯ar la cap să-m' pui̯e:
Flui̯eraș de fagu̯,
Mul' ziče cu dragu̯;
Flui̯eraș de osu̯,
Mul' ziče dui̯osu̯;
Flui̯eraș de socu̯,
Mul' ziče cu focu̯;

Vîntu, cîn' o bati,
Prin̦ i̯eli̯-o străbati,
Oili s-or strîngi,
Pe mini m-or plîngi
Cu lacrîm' de sîngi.
I̯ar la mai̯ca mi̯a bătrînî
Să-i̯ spui̯ curat:
Cî m-am însurat
C-o fatî de crai̯u.
I̯ar la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
Am avu' nuntaş
Braz şi păltinaş;
Preuţ: munţ mari̯;
Pasăr': lăutari̯;
Steli: făclii̯...
Stelili şî luna
Mi-a ţînu' cununa...

Şî cam asta-i̯. Mai̯ i̯era ceva:

— Dar de scăldat čin' l-a scăldat?
— Ploili cîn' a plou̯at,
Apa cîn' s-a revărsat...
Adicî cum a vinit i̯a pă coastî, la vali.
De-ñgropat čin' l-a-ngropat?...
Păi̯ dacî l-a-ñgropat în dosu stîni!...

Mioriţa? Apăi̯ nu pot sî-m' aduc aminti dă la čini̯-am auzît-o-ntăi̯... Avi̯am o bunicî: dîn Negriléşti, dîn Vranči̯a; şî i̯a a cîntat-o. O kema Io̯ana lu Dumitru Drăghiči. O cînta dîñ gurî. Cîn' i̯eram i̯o dă nou̯î ani̯-a murit baba. I̯era bătrînî: can dă şaptizăş dă ani̯.

(27.VIII.1967), **Sovéža-Dragoslovéni̯ — — Ion Brîñzári̯u, 79.**

MCCIV$_{175}$

Pi̯-um pični̯or dă plai̯,
Pi̯-o gură dă rai̯,
I̯ată vine-ñ cale,
Se cobo̯arî-ñ vale
Trei̯ či̯obănei̯
Cu trei̯ turmi dă mi̯ei̯:
Unu-i dă vrănči̯an,

Altu-i̯ uñguri̯an,
Şî unu-i̯ moldovi̯an.
Mări se vorbiră
Şi se sfătuiră
Ca să mi-l omo̯are
Pe čel dă vrănči̯an,
C-ari oi̯ mai̯ multi,
Mîndre şî cornuti,
Şî cai̯ învăţaţi̯,
Şî cîni̯ mai̯ bărbaţi̯...

Dă cîn' i̯eram copil la şco̯alî, dă şapti ani̯, am ui̯tat-o. Oi̯ h'i-auzît-o şî dă la vrun uñkeş, cît dîñ carti, asta-i̯...

(21.VIII.1967), **Sovéža-Dragoslovéni — — Neculái̯ Comănîţă, 79.**

MCCV$_{176}$

— Micî mioriţî,
Dă trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-ţ măi̯ tači;
O̯ar i̯arba nu-ţ plači?
— I̯arba şî apa-m' plači,
Dar stăpînaşu ńeu
L-a omorî' duşmanu
La spatili stîni. (II — La cúru stîni.)
Flui̯eraşu lui̯:
Îñ kioto̯ari̯a stîni;
Vîntu cî ńi̯-a bati,
Flui̯eraşu cîntî...

Asta-i̯ *Ńioriţa.* Atîta-i̯, mamî; atîta ştiu̯!

(29.VIII.1967), **Sovéža-Dragoslovéni̯ — — Maríi̯a Panaíte, 79.**

MCCVI, MCCVII [1]$_{177}$

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Dă trei̯ zile-nco̯ače
Gura nu-ţ mai̯ tače...

[1] A doua variantă a fost notată la o jumătate de oră după prima.

— Ba i̯arba îm' plače,
Stăpînașu-m' (II — Stăpînașu-ńi̯...)
mo̯ari:
Că s-a vorghitu̯
Ăi̯ doi̯ či̯obănași̯:
Unu, moldovi̯anu,
Șî unu vrănči̯anu,
Ca sî ti omo̯ari,
Șî sî ńi te-ñgro̯ape
Tot în dosu stîni,
Uni zac toț cîni.
— Sî ti roği̯-așa:
Ca sî mă îñgro̯ape
Îñ struñga oilor,
Îñ žocu meilor.

Că multi̯-a trecu' păste crei̯eru omului̯! Apoi cînticele d-atunči̯ s-a dus cu Panaiti Morunglav... Acuma-i̯ năcăžîtî *Miorița!* I̯aca, o știu̯ dîm bătrîni̯.

(21.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovéni̯ — Maríi̯a Crísti̯a, 81.

MCCVIII[178]

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
De trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-ț mai̯ tači,
I̯arba nu-ț mai̯ plačî;
Ori̯ i̯eș' bolnăvi̯oarî,
Mioriți, mio̯arî?
— Drăguțuli bači,
Dă-ți̯ oili-nco̯ači
La negru zăvoi̯,
Că-i̯ i̯arbî dă noi̯,
Și umbră dă voi̯;
Că bači̯ul uñguri̯an
Și cu čel vrănči̯an
Mări se vorbiră
Și se sfătuiră
Pi la apus de so̯are
Vri̯au̯ sî te omo̯are,
Că ai̯ oi̯ mai̯ multi,
Mîndri și cornuti,
Și cai̯ învățați̯,
Și cîni̯ mai̯ bărbați̯...
Mai̯ dăparti i̯esti̯-așa:
I̯-a spus sî-l îñgro̯api
Aiči̯, mai̯ apro̯api:
În dosu stîni,
Ca s-audî cîni.
Și la cap sî-i̯ pui:
Flui̯eraș dă fagu̯,
Cuñ cîntă cu dragu̯!
Flui̯eraș dă socu̯,
Cuñ cîntă cu focu̯!
Șî vîntu, cîn' a bati,
Prin i̯eli̯-a răzbati,
„Oili s-or strînği,
Pi tini ți̯-or plînği
Cu lacrîmi̯ dă sînği"...

Nu măi̯ știu̯... Îi̯ dă mul(t)... Am auzît-o dîñ carti, dă cîn' am îñvățat în școalî. Da po̯ati că și dîn alti părț, nu ńi̯-aduc aminti...

Pă cîmp alergînd,
Pă toți̯ întrebînd,
Și la toți̯ zicînd:
„N-ați̯ întîlnit
Mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?
Mustăči̯oara lui̯:
Pana corbului̯;
Okișori...
Nu știu̯, nu mai̯ știu̯ ńica...

(24.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovéni̯ — — Marin Cosór, 82.

MCCIX[179]

— Mioriță lăi̯e,
Lai̯e, bucălai̯e,
Dă trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-ț mai̯ tači;
Ori̯ i̯arba nu-ți plače,
Ori̯ cîmpu cu florile,
Ți s-a urît zilele?

— Mări, se vorbiră
Şi se sfătuiră
Trei̯ či̯obănei̯,
Cu trei̯ turme de oi̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Unu-i̯ uñguri̯an,
Şi unu-i̯ vrănči̯an.
Čel vrănči̯an
Şi cu uñguri̯an
Mări se vorbiră
Şi se sfătuiră
Ca să te omo̯are
La apus de so̯are,
Că (Căči̯...) ai̯ oi̯ mai̯ multe,
Negre şi cornute,
Şi cai̯ îñvăţaţi̯,
Şi cîni̯ mai̯ bărbaţi̯.
— Să spui̯ la măi̯cuţa mi̯a bătrînă,
Cu brîu de lînă:
Că di̯-o fi să moru̯
Îñ cîmp de mohoru̯,
Să-i̯ spui̯ să mă-ngro̯ape
Aiş, mai̯ apro̯ape:
În dosu stîni̯,
Să mi̯-aud cîni̯.
Şi la cap să-m' pui̯e:
Flui̯eraş de fagu̯,
Mul' ziče cu dragu̯;
Flui̯eraş de socu̯,
Mul' ziče cu focu̯...
Şî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili şî luna
Mi̯-a ţînu' cununa;
Braz şî păltinaşi̯
I̯-am avu' nuntaşi̯.

Aiči̯a-am îñkei̯at-o; da mai̯ i̯esti čeva. Avi̯am o carti cu diferiti poizii̯; avi̯a şi anegdoti, şi povestiri̯, şi poezii̯. Acolu i̯era şi *Mioriţa*. Da dă ăstilalti cu „fo̯ai verdi" nu i̯era. Ačei̯a cu „cîmpu cu florili" ki̯ar i̯eu̯ am făcut-o.

(21.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovéni̯ — — Ion Pătúli̯a, 83.

MCCX$_{180}$

...— Dacî ńi-ţi̯ vidi̯a
O babî bătrînî,
Şî cu cîrža-m mînî,
Sî-i̯ spuniţ aşa:
Cî m-am îñsurat;
Şî la nunta mi̯a:
Păsîri̯ lăutari̯;
Steli: felinari̯u...
Şî la nunta mi̯a
A ǩicat o sti̯a...
A ǩicat sti̯au̯a, c-a murit i̯el...
O̯ai bucălai...aşa...nu ńi̯-aduc aminti.

(1967), Sovéža-Dragoslovéni̯ — Marí̯a Púi̯cî, 84.

MCCXI [1]

— O̯ai bucălai,
Dă trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-ţ mai̯ tači;
Or i̯arba nu-ţ plači?

I̯o am avut îñ inimî numai̯ dă bočit; nu-ńi̯-aduc aminti! Či̯-a mai̯ spus? I̯el a spus cî dacî l-a omorî tovarîşî lui̯,

Sî-l îñgro̯api-ñ struñga oilor,
Îñ žocu ńeilor.

A-ñvăţat sî nu spui cî l-a omorît. Cî dacî l-a căutat mă-sa — o babî bătrînî, săraca — sî nu spui cî l-a omorît; sî nu ştii mă-sa cî l-a omorît; sî-i̯ spui̯-aşa:

— Cî m-am însurat;
Şî la nunta mi̯a
A ǩicat o sti̯a...

Adic-a murit. Am auzît-o dămul', cîn' i̯eram tînîrî; ş-avi̯am inimî măi bunî, dă băgam la cap. Acu...

Aceeaşi.

[1] Varianta aceasta a fost notată la un sfert de oră după precedenta.

MCCXII

P-un Ḱiči̯or dă plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
Se cobo̯arî-ñ vale
Trei̯ turme de oi̯,
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ moldovi̯anu̯
Şî unu-i̯ uñguri̯anu̯
Şî unu-i̯ vrănči̯anu̯.
Čela uñguri̯anu̯
Şî cu čel vrănči̯anu
Măre se vorbiri
Şi se sfătuiri
La o̯-apus de so̯are,
Ca sî mi-l omo̯ari
Pi čel moldovi̯anu̯,
C-avi̯a oi̯ mai̯ multi,
Şi mai̯ cornuti.
— Frăţiori mei̯,
Dă m-ăţ omorî,
Să nu mă-ñgropaţi̯
În dosu stîni,
Uni zac cîni;
Sî mă-ñgropaţi̯
Îm melžocu struñźi.
Flui̯eraş de osu̯ —
Mul' zică duiosu̯! —
Sî ńi-l punit
Îñ keoto̯ari̯a stîni;
Oili s-or strîñźi...
Pă mini m-or plîñźi
Cu lacrîm' dă sîñźe...
Trebui̯a să zic aşa:
Vîntu, cînd o sufla, (II Vîntu cînd o traği,)
Flui̯eraş ńi̯-o ziče,
Oili s-or strînği,
Pă mini m-or plînği
Cu lacrîmi̯ dă sînği.
Acuma a-ntrebat i̯el, atuñši̯ cin' l-a-ntrebat:
— Dragî mioriţî,
Dă trii̯ zile-ñco̯ači
Gura nu-s mai̯ tači;
La i̯arbî ti̯-an dus,
La apî ti̯-an dat;
P-a cui̯ mîni̯ ăi̯ mai̯ încăpi̯a?

Ş-atunči̯a i̯-a spus stăpînului̯ ci-l omo̯arî; cî i̯era năzdrăvanî, cum ai̯ ziči. I̯-a spus cî:
La apus dă so̯ari
Ti omoarî...

O ştiu̯ dîn tinereţili meli, dă la tata ńeu. A fos' či̯oban la oi̯, pă la Coròd, îñ žudeţu Tecuči̯. Acolu̯-a sta(t) mul(t): s-a dus dă băi̯at acolu. Po̯ati c-a či̯obănit dou̯îzăči̯ dă ani̯. Cînta dîñ fluir ş-a cînta' şî dîñ gurî.

(21.VIII.1967), Sovéža-Dragoslovéni̯ —
— Ion Mérki̯a, 86.

S o v é ž a - R u c ă r é n i̯

MCCXIII, MCCXIV

Pi̯-um piči̯or dĭ plai̯,
Pi̯-o gură de rai̯,
I̯ată vine-ñ cale,
Se cobo̯arî-ñ vale
Trei̯ turme de mei̯
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ uñguri̯anu,
Unu-i̯ moldovi̯anu̯
Şî unu-i̯ vrănči̯anu̯.
Bači̯ul moldovi̯anu̯
Cu čel uñguri̯anu̯
Mări se vorbiră
Şi se sfătuiră:
La apus dă so̯ari
Vri̯a ca sî omo̯ari
Baciu cel vrănči̯anu̯,
C-ari oi̯ mai̯ multi,
Suti neştiuti,
Mii̯ nenumărati,
Cai̯ buni̯ nenvăţaţi̯,
Dulăi̯ mai̯ bărbaţi̯.

Oița či̯a lai̯,
Lai, bucălai,
Dă trei zile-nco̯ači
Gura nu-i̯ măi̯ tači;
Nu știu̯: îi bolnăghio̯arî,
Or i̯arba nu-i̯ plači?
Bači̯ul cel vrănči̯an
Oița-ntreba:
— Oiță bîrsană,
Če-i̯ dă capu tău̯
Dă to' zghéri̯ mereu̯?
Dă trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-s mai̯ tači;
Or' ieș' bolnăghi̯oarî,
Or' i̯arba nu-ț plači?
— Stăpîne, stăpîne,
Nu-i̯ dă capu ńeu̯,
Și i̯esti d-a tău̯:
Ăș' doi̯ veri̯ primari̯
Vri̯a sî te omo̯ari
La apus dă so̯ari,
Că ai̯ oi̯ mai̯ multe,
Súti neștiute,
Mii̯ nenumărate,
Cai̯ buni̯ ninvățați̯,
Dulăi̯ mai̯ bărbați.
— Oițî bîrsanî,
Dă i̯eș' năzdrăvanî,
Și di̯-oi̯ fi sî mor,
Tu să le spui̯ lor:
I̯ei̯ sî mă îngro̯api
P-aiș, pă apro̯api,
Tot în dosu stîni,
I̯o sî mi̯-aud cîni.
Flui̯erașu ńeu̯
Îñ kioto̯ária stîni:
Flui̯erașu̯ dă fagu̯,
Mul' ziče cu dragu̯;
Flui̯erașu̯ dă osu̯,
Mul' ziče dui̯osu̯;
Fluierașu̯ dă socu̯,
Mul' ziče cu focu̯...

Asta a fost, cîn' a văzu' cî-l omo̯arî: cînta cu̯ fluiru̯, cînta cu̯ doru̯, cu žîndu̯...

Vîntu̯-a adii̯á,
Flui̯eraș cînta.
Vîntu cî ńi̯-o bati,
Piñ i̯eli̯-o răzbati,
Flui̯eraș ńi̯-o ziče,
Oili s-or strînğe,
Pă mini m-or plînğe
Cu lácrîm'dă sînğe.
Dar la či̯a măi̯cuță
Să nu-i̯ spui̯, drăguță!
Tu să-i̯ spui̯-așa:
Cî m-am îñsuratu̯
C-o fatî dîñ satu̯...
I̯ată vine-ñ cale,
Se cobo̯arî-ñ vale
D-o mai̯că bătrînă,
Cu brîu dă lînă,
Cu fota dă sîrmă,
Dîn drugî-ndrugîn',
Dîn oki̯ lăcrămînd:
Mă h'iilor, mă,
Da voi̯ n-aț văzu'
To' d-uñ h'iu̯ d-a ńeu
P-aiči̯ c-a trecutu̯?
— Ba noi̯ l-am văzutu̯
Și noi̯ l-añ lăsatu̯
Cu șki̯oapili-ñ urmî...
I̯a nu sî-ñcredi̯a,
Și i̯ar sî duči̯a,
Pă cîmp ažunği̯a,
I̯a žos să puni̯a
Și să tăvăli̯a.
I̯ar să scula,
Dîn drugî-ndruga,
Dîñ oki̯ lăcrăma,
La stînî să (du)čia: '
— Măi̯ h'iilor, mă,
Da n-a măi̯ vinitu̯?
— Ba i̯el a vinitu̯,
Și noi̯ l-am mînatu̯
Îñ sat la mălai̯...
I̯a nu sî-ñcredia,
Și i̯ar să duči̯a,

Pă cîmp ažunği̯a,
I̯a žos să puni̯a,
Şî (II — Iar...) să tăvăli̯a.
I̯ar scula,
Înapoi̯ să-ntorči̯a,
Dîn drugî-ndruga,
Dîn oki̯ lăcrăma,
La stîn-ažunği̯a,
Dîn gură-ntreba:
— Măi̯ hiilor, mă,
Da n-a măi̯ vinituu̯?
— Ba i̯el a vinitu̯,
Şî noi̯ l-am mînatu̯
Îñ sa(t) la sári...
I̯a nu sî-ñcredi̯a,
Şî-napoi̯ pleca,
Dînd d-o apă lină:
— Apă lină, frati,
Fruñza lin sîn zbati;
Cum i̯eş' curgăto̯ari,
Hii̯ şî ştiito̯ári,
Şî cunoscăto̯ári:
Da tu n-ai văzutu̯
To' d-uñ hiu̯ d-a neu̯
P-aiş' c-a trecutu̯?
— Ki̯ar sî-l h'i văzutu̯,
Nu, l-añ cunoscutu̯...
— Feţişo̯ara lui̯:
Spuma laptelui̯:
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Múra cîmpului̯...

Apa to' nu l-a văzut; a rămas aşa: apa nu i̯-a putu' spuni. Acuma s-a mai întors baba la stîni:

Dîn drugî-ndrugînd,
Dîn oki̯ lăcrămînd.
La stîn-ažunği̯a,
Dîn gurî-ntreba:
— Măi̯ h'iilor, măi̯,
H'iilor, cînilor,
Voi̯ l-aţi̯ omorîtu̯!
— Nu l-am omorîtu̯:
Noi̯ l-am îñsuratu̯
C-o fatî diñ satu̯:

C-o mîndri crăi̯ásî,
A lumi miri̯aśî...
— Cin' l-a cununatu̯?
— So̯arili şî luna
I̯-a ţînu' cununa;
Braz şî păltinaşi̯
I̯-a avu' nuntaşi̯;
Steli: mii̯ şî mari̯;
Pasîri̯: lăutari̯;
Păsăreli: mii̯
Şî steli: făclii̯...

Asta-i̯ .O ştiu̯ dî piñ carti̯-oli̯acî. Şî mama mi̯a o cînta ciñ stiti̯a sara la furcî; avi̯am o mamî cîntări̯aţî. I̯a cînta şî plîngi̯a...

Pi mama o kema Mări̯a Radu Ţîcói̯. Tata ńeu̯ a fos' veterán diñ războ̯i, dî pîn şapti-ş-şapti. I̯e vo trii̯zăş dă ani̯ dă cînd îi̯ mo̯artî. Cînd a murit i̯era dă şaptiză' şî op' dă ani̯. I̯a, sara şîdi̯an la fúrcî; şî i̯a cînta şî torči̯a diñ furcî. A-a-a, avi̯a voči frumo̯asî, şî cînta di nu sî măi ştii! I̯era frumo̯asî pîn-a murit.

(19.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — — Domníca Mícu, 70

MCCXV[1]

Pi̯-um piči̯or di plai̯,
Pi̯-o gură de rai̯,
I̯ată vine-ñ cale,
Se cobo̯arî-ñ vale
Trei̯ turme de mei̯
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ uñguri̯anu̯,
Unu-i̯ moldovi̯anu̯
Şî altu-i̯ vrănči̯anu̯.
I̯ar čel moldovi̯anu̯,
Cu čel uñguri̯anu̯
Mări se vorbiră
Şi se sfătuiră:
La apus dă so̯ari

[1] Text notat în cîntare-recitare la o zi după MCCXIII şi MCCXIV (v. nota crit. 182).

Ca să mi-l omo̯ari
Pe bači̯ul vrănči̯anu̯.
I̯ar či̯a mioriță,
Cu lîna plăviță,
De trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-i̯ măi̯ tači.
Stăpînu̯-a-ntrebat:
— Če ai̯, mioriță?
Dă trei̯ zile-nco̯ače
Gura nu-s mai̯ tače;
Ori̯ i̯arba nu-ț plače,
Or' i̯eș' bolnăghi̯oarî?
Stăpîne, stăpîne,
Nu-i̯ dă capu ńeu̯,
Șî i̯esti d-al tău̯:
Căči i̯el s-a vorbitu̯ (sic!)
Ăș doi̯ veri̯ primari̯
Ca să te omo̯are
La apus dă so̯are,
Că ai̯ oi̯ mai̯ multe,
Sute neștiute,
Mii̯ nenumărate,
Cai̯ buni̯ nenvățați̯,
Dulăi̯ mai̯ bărbați̯.
— Oiță bîrsană,
Dă i̯ești̯ năzdrăvană,
Și di̯-oi̯ fi să moru̯,
Tu să le spui̯ loru̯:
I̯ei̯ să mă îñgro̯ape,
Pi̯-aiči̯, pe apro̯ape,
Tot în dosu stîni,
I̯o sî mi̯-aud cîni.
Flui̯erașu ńeu̯:
Îñ kioto̯ari̯a stîni;
Vîntu̯-a adii̯a,
Flui̯eraș cînta...
Vîntu cî ńi̯-o bati,
Pîn i̯eli̯-o răzbati,
I̯eli ńi̯-or cînta:
Flui̯eraș dă fagu̯,
Mul' ziče cu dragu̯;
Flui̯eraș dă osu̯,
Mul' ziče frumosu̯;
Flui̯eraș dă socu̯,
Mul' ziče cu focu̯;

Òile s-or strînğe,
Pe mine m-or plînğe
Cu lacrîm' dă sînğe...
Dar la či̯a măi̯cuță
Nu-i̯ spuniț, drăguță;
Să-i̯ spuniț așa:
Că m-am îñsuratu̯
C-o fatî dîñ satu̯...
Iată, vine-ñ cale,
Se cobo̯ară-ñ vale
D-o mai̯că bătrînă,
Cu brîu dă lînă,
Cu fota dă sîrmă,
Dîn drugă-ndrugîndu̯,
La stîn-alergîndu̯,
Dîn gurî-ntrebîndu̯:
— Da voi̯ n-aț văzutu̯
Șî pă fiu ńeu̯?
— Ba noi̯ l-am văzutu̯,
Șî noi̯ l-añ lăsatu̯
Cu șki̯oapili-ñ urmî...
I̯a nu sî-ñcredi̯a,
Șî i̯ar pleca,
P-uñ cîmp ažunği̯a,
I̯a žos să puni̯a,
Șî să tăvăli̯a;
Înapoi̯ sî-ntorči̯a
Dîn drugă-ndrugîndu̯,
Dîn oki̯ lăcrămîndu̯,
La stîn-ažungîndu̯,
Dîn gur-întrebîndu̯:
— Măi̯ h'iilor, mă,
Da n-a măi̯ vinitu̯?
— Ba i̯el a vinitu̯;
Șî noi̯ l-am mînatu̯
În sa(t) la mălai̯...
I̯a nu sî-ñcredi̯a,
Șî i̯arîș pleca;
Dîn drugî-ndruga,
Dîn oki̯ (II—oў) lăcrăma;
I̯a să tăvăli̯a;
Șî i̯ar să scula,
Șî-napoi̯ pleca,
La stîn-ažunği̯a,

Dîn gură-ntreba:
— Măį h'iilor, mă,
Da n-a măį vinitų?
— Ba įel a vinitų;
Şî noį l-am mînatų
În sa(t) la sári...
Įa nu sî-ñcredįa,
Şî įar sî dučįa,
Dîn(d) d-o apă lină:
— Apă lină, frati,
Fruñza lin sî zbati;
Cum įeş' curgătoari,
H'iį şî ştiitoári,
Şî cunoscătoari:
Da tu n-aį văzutų
To' d-uñ h'ių d-a ńeų
P-aičį c-a trecutų?
— Kįar să-l h'i văzutų,
Nu l-añ cunoscutų.
— Feţişoara luį:
Spuma laptiluį;
Mustăčįoara luį:
Spicu grîuluį;
Okişori luį:
Mura cîmpuluį;
Nalt şî supţirelų,
Tras pîntr-un inelų...

Nu măį ştių dac-a măį răspuñs apa čeva. Da după spusu dî-ntăį, cred įo c-a spusų cî nu l-a văzutų. Acuma:

Înapoį sî-ntorčįa,
La stîn-ažunğįa,
Dîn gurî-ntreba:
— Mă' h'iilor, mă,
Voį l-aţį omorîtų,
H'iilor, cînilor!
— Nu l-am omorîtų:
Noį l-am îñsuratų...
— Da pă čimį-a luatų?
— O fatî diñ satų:
O mîndră crăįasă,
A lumi mirįasă...
Soarili şî luna
Į-a ţînu' cununa;
Braz şî păltinaşį

Į-a avu' nuntaşį;
Steli: mičį şi marį;
Păsîrį: lăutarį;
Păsăreli: miį;
Şî steli: făcliį...

Şî-į cañ gata. Acu aį scris-o răgulatî.: acuma-į foarti bunî.

(20.VIII.1967) — Aceeaşi.

MCCXIII, MCCXIV	MCCXV
Pį-un pičįor di plaį,	Pį-um pičįor di plaį,
Pį-o gură de raį	Pį-o gură de raį
Įată, vine-ñ cale,	Įată, vine-ñ cale,
Se coboarî-ñ vale	Se coboarî-ñ vale
Treį turme de meį	Treį turme de meį
Cu treį čįobăneį:	Cu treį čįobăneį:
Unu-į uñgurįanų,	Unu-į uñgurįanų,
Unu-į moldovįanų	Unu-i moldovįanų
Şî *unu*-į vrănčįanų.	Şî *altu*-į vrănčįanų.
Bačįul moldovįanų	*Įar čel moldovįanų*
Cu čel uñgurįanų	Cu čel uñgurįanų
Mări, se vorbiră	Mări, se vorbiră
Şi se sfătuiră:	Şi se sfătuiră:
La apus dă soari	La apus dă soari
Vrįa ca sî omoari	*Ca să mi-l omoari*
Bacįu čel vrănčįanu,	*Pe bačįul vrănčįanų.*
C-ari oį maį multe,	———
Suti neştiute,	———
Miį nenumărate,	———
Caį bunį nenvăţaţį,	———
Dulăį maį bărbaţį.	———
Oiţa čįa lai,	*Įar čįa mioriţă*
Lai, bucălai,	*Cu lîna plăviţă*
Dă treį zile-ncoači	De treį zile-ncoači
Gura nu-į măį tači;	Gura nu-į măį tači.
Nu ştiu: îį bolnăghįoarî,	———
Or' įarba nu-į plači?	———
Bačįul čel vrănčįan	———
Oiţa a-ntrebat:	*Stăpînų-a-ntrebat:*
— Oiţă bîrsană,	*— Ce aį, mioriţă?*
Ce-į dă capu tău	———
Dă to' zghérį mereų?	———
Dă treį zile-ncoači	Dă treį zile-ncoače
Gura nu-s maį tači;	Gura nu-s maį tače;
Or' ieş(tį) bolnăghįoarî,	Or' įeş' bolnăghioarî?
Or' įarba nu-ţ plače?	Orį įarba nu-ţ plače,
— Stăpîne, stăpîne,	— Stăpîne, stăpîne,
Nu-į dă capu ńeų,	Nu-į dă capu ńeų,
Şî įesti d-a tăų:	Şî įesti d-al tăų:

Ăș(ți̯) doi̯ veri̯ primări̯
Vri̯a sî ti omo̯ari
La apus dă *so̯ari*,
Că ai̯ oi̯ mai̯ multe,
Súti neștiute,
Mii̯ nenumărate,
Cai̯ buni̯ ninvățați,
Dulăi̯ mai̯ bărbați.
— Oiți *bîrsanî*,
Dă i̯eș' năzdrăvanî,
Șî di̯-oi̯ fi sî *mor*,
Tu să le spui̯ *lor:*
I̯ei̯ sî mă *îñgro̯api*
P-aiș' pă apro̯api,
Tot în dosu stîni,
I̯o sî mi̯-aud cîni.
Flui̯erașu ńeu̯...
Îñ kioto̯ári̯a stîni:
Flui̯erașu̯ dă fagu̯
Mul' ziče cu dragu̯;
Flui̯eraș dă osu̯,
Mul' ziče *dui̯osu;*
Flui̯eraș dă socu̯
Mul' ziče cu focu̯...
Vîntu̯-a adii̯á,
Flui̯eraș cîntá...
Vîntu cî ńi̯-o bati,
Piñ ieli̯-o răzbati,
Flui̯eraș ńi̯-o ziče,
Oili s-or strînge,
Pă mini m-or plînge
Cu lácrîm' dă sînge...
Dar la či̯a măi̯cuță
Să nu-i̯ spui̯, drăguță!
Tu să-i̯ spui̯-așa:
Cî m-am îñsuratu̯
C-o fatî diñ satu̯..."
Iată, vine-ñ cale,
Se cobo̯arî-ñ vale
De-o mai̯că bătrînă
Cu brîu dă lînă,
Cu fota dă sîrmă,
Dîn drugî-ndrugîn'

Dîn oki̯ lăcrămînd:
— Mă h'iilor, mă,
Da voi̯ n-aț *văzu'*
To(t) d-uñ h'iu d-a ńeu̯
P-aiči̯ c-a trecutu̯?
— Ba noi̯ l-am văzutu̯,
Șî noi̯ l-añ lăsatu̯
Cu șckio̯apili-ñ urmî..."
I̯a nu sî-ncredi̯a,
Șî i̯ar sî duči̯a,

Căči̯ i̯el s-a vorbitu (sic!)
Ăș' doi̯ veri̯ primari̯
Ca să te omo̯are
La apus dă *so̯are:*
Că ai̯ oi̯ mai̯ multe,
Sute neștiute,
Mii̯ nenumărate,
Cai̯ buni̯ nenvățați,
Dulăi̯ mai̯ bărbați.
— Oiță *bîrsană*,
Dă i̯ești̯ năzdrăvană,
Și di̯-oi̯ fi să *moru̯*,
Tu să le spui̯ *loru̯:*
I̯ei̯ să mă *îñgro̯ape*
Pi̯-aiči̯ pe apro̯ape,
Tot în dosu stîni,
I̯o sî mi̯-aud cîni.
Flui̯erașu ńeu̯
Îñ kioto̯ári̯a stîni;
Vîntu̯-a adii̯a,
Flui̯eraș cînta...
Vîntu cîn' ńi̯-o bati,
Pîn i̯eli̯-o răzbati,
I̯eli ńi̯-or cînta:
Flui̯eraș dă fagu̯,
Mul' ziče cu dragu̯;
Flui̯eraș dă osu̯,
Mul' ziče *frumosu̯;*
Flui̯eraș dă socu̯
Mul' ziče cu focu̯,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lácrîm' dă sînge...
Dar la či̯a măi̯cuță
Nu-i̯ spuniț, drăguță!
Să-i̯ spuniț așa:
Că m-am îñsuratu̯
C-o fatî diñ satu̯..."
I̯ată, vine-ñ cale,
Se cobo̯ară-ñ vale
D-o mai̯că bătrînă,
Cu brîu dă lînă
Cu fota dă sîrmă,
Dîn drugă-ndrugîndu̯
La stîn-alergîndu̯
Dîn gurî-ntrebîndu̯:

Da voi̯ n-aț *văzutu̯*
Șî pă fiu ńeu̯?

— Ba noi̯ l-am văzutu̯,
Șî noi̯ l-añ lăsatu̯
Cu șkio̯apili-ñ urmî..."
I̯a nu sî-ncredi̯a,
Șî *i̯ar pleca*,

Pă cîmp ažungi̯a,
I̯a žos să puni̯a,
Șî să tăvăli̯a.
I̯ar să scula,
Dîn drugî-*ndruga*,
Dîn oki̯ *lăcrăma*,
La stînî *să (du)či̯a:*

— Măi̯ h'iilor, mă,
Da n-a măi̯ vinitu̯?
— Ba i̯el a vinitu̯;
Șî noi̯ l-am mînatu̯
Îñ sat la mălai̯..."
I̯a nu sî-ñcredi̯a,
Șî *i̯ar să duči̯a*,

Pă cîmp ažungi̯a,
I̯a žos să puni̯a,
Șî (II — I̯ar) să tăvăli̯a.
I̯ar să scula,
Înapoi̯ să-ntorči̯a,
Dîn drugî-ndruga,
Dîn oki̯ lăcrăma
La stîn-ažuñgi̯a,
Dîn gură-ntreba:
— Măi̯ h'iilor, mă,
Da n-a măi̯ vinitu̯?
— Ba i̯el a vinitu̯;
Șî noi̯ l-am mînatu̯
Îñ sa(t) la sári..."
I̯a nu sî-ñcredi̯a
Șî-napoi̯ pleca.
Dînd d-o apă lină:
— Apă lină, frati,
Fruñza lin sî zbati;
Cum ies(ți̯) curgăto̯ari,
H'ii și știito̯ari,
Șî cunoscăto̯ari:
Da tu n-ai̯ văzutu̯
To' d-uñ h'iu̯ d-a ńeu̯
*P-aiș'*c-a trecutu̯?
— Ki̯ar sî-l h'i văzutu̯,
Nu l-añ cunoscutu̯...
— Fețișo̯ara lui̯
Spuma *laptelui̯;*
Mustăči̯oara lui̯
Spicu grîului̯
Okișori lui̯
Mura cîmpului̯..."

Dîn drugî-ndrugînd,
Dîn oki̯ lăcrămînd

La stîn-ažungi̯a,

P-uñ cîmp ažungi̯a,
I̯a žos să puni̯a,
Șî să tăvăli̯a.
Înapoi̯ sî-ntorči̯a
Dîn drugă-*ndrugîndu̯*,
Dîn oki̯ *lăcrămîndu̯*,
La stîn-*a žungîndu̯*,
Dîn gur-întrebîndu̯:
— Măi̯ h'iilor, mă,
Da n-a măi̯ vinitu̯?
— Ba i̯el a vinitu̯;
Șî noi̯ l-am mînatu̯
Îñ sa(t) la mălai̯..."
I̯a nu sî-ñcredi̯a,
Șî *i̯arîș pleca;*
Dî drugî-ndruga,
Dîn oki̯ (II-oy) lăcrăma;

I̯a să tăvăli̯a.
Șî i̯ar să scula,
Șî-napoi̯ pleca.

La stîn-ažuñgi̯a,
Dîn gură-ntreba:
— Măi̯ h'iilor, mă,
Da n-a măi̯ vinitu̯?
— Ba i̯el a vinitu̯;
Șî noi̯ l-am mînatu̯
În sa' la sári..."
I̯a nu sî-ñcredi̯a
Șî i̯ar sî duči̯a.
Dîn' d-o apă lină:
— Apă lină, frati,
Fruñza lin sî zbati;
Cum i̯eș' curgăto̯ari,
H'ii și știito̯ari,
Șî cunoscăto̯ari:
Da tu n-ai̯ văzutu̯
To' d-uñ hiu̯ d-a ńeu̯
P-aiči̯ c-a trecutu̯?
— Kiar să-l h'i văzutu̯,
Nu l-añ cunoscutu̯.
— Fețișo̯ara lui̯
Spuma *laptilui̯;*
Mustăči̯oara lui̯
Spicu grîului̯;
Okișori lui̯
Mura cîmpului̯;
Nalt și supțirelu,
Tras pîntr-un inelu..."

Înapoi̯ sî-ntorči̯a,
La stîn-ažungi̯a,

Dîn gurî-ntreba:
— Măi̯ h'iilor, *măi̯*,
H'iilor, cînilor,
Voi l-aţi̯ omorîtu̯!
— Nu l-am omorîtu̯:
Noi̯ l-am îñsuratu̯

———

C-o *fatî* diñ satu̯:
C-o *mîndrî* crăi̯asî,
A lumi miri̯asî...
— *Čin' l-a cununat?*
— So̯arili şî luna
I̯-a ţînu' cununa;
Braz şî păltinaşi̯
I-a avu' nuntaşi̯;
Steli *mii şî mari̯*,
Păsîri̯ lăutari̯,
Păsăreli mii̯
Şî steli făclii̯..."

Dîn gurî-ntreba:
— Măi̯ h'iilor, *mă*,
H'iilor, cînilor!
Voi l-aţi̯ omorîtu̯,
— Nu l-am omorîtu̯:
Noi̯ l-am îñsuratu̯...
— Da pă čini̯-a luatu̯?
— *O fatî* dîn satu̯:
O mîndră crăi̯asă,
A lumi miri̯asă...

———

So̯arili şî luna
I̯-a ţînu' cununa:
Braz şî păltinaşi̯
I-a avu' nuntaşi̯;
Steli *mičî̯ şî mari̯*,
Păsîri lăutari,
Păsăreli mii̯
Şî steli făclii̯..."

MCCXVI$_{183}$

P-om pičori̯ di plai̯u,
P-o gură dă rai̯u,
I̯ată vini-ñ cale,
Să cobo̯ară-ñ vale
Trei̯ turmi dă mi̯ei̯,
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ uñguri̯an,
Şi unu-i̯ vrănči̯an,
Şi unu moldovi̯an.
I̯ar čel uñguri̯an
Şî cu čel vrănči̯an,
Mări se vorbiră
Şi se sfătuiră
La apus dă so̯ari
Ca să mi-l omo̯ari
Pă čel moldovi̯an...
— Mioriţă, mio̯ară,
Dă trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-ţ mai̯ tači,
I̯arba nu-ţ mai̯ plači;
Or i̯eş' bolnăvi̯oarî?
I̯o cîn' zic rar, aşa, mă cañ ḱerz...
— Mioriţî, mio̯arî,
Şî d-o fi să mor,
Tu să le spui̯ lor
Ca să mă îñgro̯api

P-aiči̯a, p-apro̯api:
În dosu stîni,
Ca sî mi̯-auz cîni.
Şi să-m' pui̯e la cap:
Flui̯eraş dă fagu̯,
Să-ñ cînti cu dragu̯;
Flui̯eraş dă osu̯,
Să-ñ cînti dui̯osu̯;
Flui̯eraş dă socu̯,
Să cînte cu focu̯.
I̯ar dacî te-i̯ întîlni
C-o babî bătrînî,
Cu brîu dă lînî,
Dîn furcî torcînd,
Dîn gurî strigînd:
„N-aţi̯-auzit,
N-aţi̯ întîlnit
Feči̯oraş d-a meu̯:
Mîndru ciobănel,
Tras pîntr-un inel?
Feţişo̯ara lui̯:
Spuma laptîlui̯;
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯";
Sî nu-i̯ spui̯-adivărat:
Si-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat
C-o fatî di-mpărat;
Şî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
Braz şî păltinaşi̯
I-am avu' nuntaşi̯;
So̯arili şî luna
Ni̯-a ţînu' cununa;
Preuţ: munţî mari̯;
Păsîri̯: lăutari̯;
Păsărele: mii̯;
Şî steli: făclii̯.

Is čiñză' şi opt dă ani̯ dă cîn' am i̯eşit diñ şco̯alî. N-am avu' dă un' să zic, un' s-o spun.

Ńiori̯ța i̯era-ñ carti. I̯era și *Doi̯na*.
Am îñvățat cu unu Vasili Iftimescu: i̯era bun îñvățători̯u. Da băti̯a băi̯eți. *Ńiorița* ni̯-a dat-o i̯el dî-ñvățat, ca cun dă lecți̯a: „Băieț, mîni̯-aveți poi̯ezi̯a cutari...“ Noi̯ luam măliguța-n trai̯stî d-acasî la școalî. Îñvățam to̯atî zi̯ua; ci ni duči̯am la Dragoslovéni̯, c-aiči̯ în Rucăréni̯ nu i̯era școalî; i̯era-n Dragosloveni̯.

(18.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — — Io̯ána Ţicói̯, 70.

MCCXVII$_{184}$

Pi̯-um piči̯or de plai̯,
Pi̯-o gurî de rai̯
Se cobo̯ară-n vale
Trei̯ turme de mei̯,
Cu trei̯ trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Unu-i̯ munti̯an.
Și unu-i̯ vrănči̯an.
I̯ar čel vrănči̯an
Şî cu čel munti̯an
Mi se sfătuiră,
Și mi se vorbiră:
Că la apus de so̯are
Vri̯a să mi-l omo̯are
Pe čel moldovi̯an,
Că-i̯ mai hoțomán: (sic!)
Are oi̯ mai̯ multi,
Mîndri și cornuti,
Și cai̯ învățați,
Și cîni̯ mai̯ bărbați̯.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
De trei̯ zile-ñco̯ače
Gura nu-s mai̯ tače,
I̯arba nu-s mai̯ plače...
— Drăguțule bači̯,
Dă-ți̯ oile-nco̯ači̯,
Căči̯ čel vrănči̯an
Şî cu čel munti̯an
Să sfătuiră
Ca să te omo̯are
La apus de so̯are;
Oili s-or strînği,
Şî pă dumneta ți̯-or plînği
Cu lacrimi̯ de sînği.
Şi să ti-ñgro̯api
Îñ spatili stîni,
Ca sî ți̯-auzi̯ cîni."
Măi̯cuța d-o veni,
Tu așa i̯-ei̯ vorbi:
S-așăze la stînă
Flui̯eraș dă socu̯,
Să cînte cu focu̯;
Şî altu dă osu̯,
Să cînte dui̯osu̯...
Păsări̯: munți mari̯
Vor fi lăutari̯...
Căș la nunta (mo̯arti̯a) mi̯a
A căzut o sti̯a...

Cam așa-i̯. Priñsî cîți̯-o bucati, așa: și dîñ cărț, și dă pă la bătrîni̯. Am auzît-o și dă la moșî-miu̯ Ghiorghi Neculai̯ Di̯acònu̯; a fos' pădurári̯u̯ la ocólu Soveža. Cam dă pă la i̯el o știu: mi-o tot istorisi̯a i̯el. Îi̯ spuni̯am: „Măi̯ bîtule, i̯a, mai̯ spune-mi̯ una". Şî i̯el începi̯a p-asta.

(24.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — — Ghiorghi Vlădău, 70.

MCCXVIII$_{185}$

— Mioriță lai̯e,
Lai̯e, bucălai̯e,
De trei̯ zile-nco̯ače
Gura nu-s mai̯ tače;
Or i̯arba nu-s plače?
— Ba i̯arba tari-m' plače;
Dar mi se sfătuiră
Ačel uñguri̯an
Şî cu čel vrănči̯an
Că l-apus de so̯are
Să mi-l omo̯are

Pe čel moldovi̯an,
Pentru că are oi̯ mai̯ multe,
Mi̯ndre și cornute,
Cai̯ mai̯ bărbați,
Și mai̯ învățați,
Și cîni̯ fo̯arti bărbați...
Nu mai̯ țiu̯ socoti̯alî. Atîta-i̯...
La apus dă so̯are
Ačei̯ ortománi̯
Mi l-au̯ omorîtu̯
Pi̯-ačel moldovi̯anu̯
Și mi l-a-ñgropatu̯
La umbra bradului̯,
Îñ vîrfu di̯alului̯...

N-am či mai̯ spuni. Am auzît-o di la uni mai̯ bătrîni̯ ca mini: Am auzi' și i̯o bătrîni̯ cîntînd, așa. Cînta tatîl meu̯: Radu Mánia̯; a fos' și čioban. Și i̯o do̯ar añ fos' či̯oban: p-aiči̯, pi la Sovéža, la Zbói̯na. An čiobănit la um boi̯er. Añ fos' či̯oban dă la trei̯sprezeči pîn la douză(či̯) și unu dă ani̯. Añ ќeptari̯u dî pîn dou̯îză(či̯) și șasi; și kiméri̯u ari vo patruzăș dă ani̯. L-am lua(t) dî pî la Rîmnic, cin' i̯eram tînîr, și umblam cu fructi, cu șindilî, cu kerestia̯, cu feli̯u dă feli̯u dă negustorii̯. Acu hectarili dă pămîn' s-a dus... Tinereți̯a: gata, s-a dus și i̯a! D-acu aștept sî mă duc la bisericî, la di̯al, acolu... Omu, dacî treči dă șaptizăș di ani̯, ii *canun* pîntru i̯el, adicî nu măi̯ i̯esti dulči...

(17.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ —
— Radu Mánia̯, 76.

MCCXIX$_{186}$

— Ńicî ńioricî,
Dă trei̯ zile-nco̯ače
Gurița nu-ți̯ tače;
Or i̯arba nu-s plače,
Or apa nu-i̯ bună?
— Stăpîné, stăpíne,
Nu-i̯ dă capu ńeu̯,
I̯e dă capu tău̯:
Că ńi s-a vorghit

Či̯obanu̯ uñgurescu̯
Și cu̯-ăl vrănčenescu̯
Ca să te omo̯are,
Ca ii̯ să te-ñgro̯ape
În dosu stîni.
— Da-i̯ tu să le spui̯:
Da ii̯ sî mă-ñgro̯ape
Îñ struñga oilor,
Îñ žocu ńeilor,
Că să ńi̯-auz ńei:
Ńei zgherîndu̯,
Și oile mergîndu̯...
Atîta ți̯u̯ minti; nu măi̯ ți̯u̯ minti...
Sî ńi̯-auz ńei zgherîndu̯,
Și cîni lătrîndu̯...

Pî nu mai̯ știu̯: nu mai̯ țîu̯ minti... ńicî... atîta... P-atunči̯a știi̯añ cîntiči, acu patruzăș di ani̯. Da d-atunči̯a n-am mai̯ știu(t) dă cîntiči: am avu' năcazuri̯...

L-am auzît întâi̯ dă la tata Sîńion Móșu. Moș Panaite[1] i̯era frati cu mă-sa tati. I̯el cînta cîntiči hai̯dučești. Nu ńi̯-a'c* aminti niči unu. Dou̯ază(či̯) și doi̯ dî ani̯ a fost îñkis pîntru c-a spart o drîstî. Da hai̯ducu̯ fusăsî-năinti.

(16.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ —
— Paraskiva Buñghez, 76.

MCCXX, MCCXXI[2]

Nî-am măi a's* aminti dîn *Ńiorița*. Ți̯-o spui̯ dîn nou̯:

— Ńicî ńioricî,
Dă trei̯ zile-nco̯ače
Gura nu-ț mai̯ tače;
O̯ar apa nu-s plače,
O̯ar i̯arba nu-i̯ bună?
O̯ar i̯eș(ti̯) bolnăvi̯oară? (II; abs. III)
Oiță bîrsană,

[1] Este vorba de haiducul Panaite Morunglav (v. text. CMLXXXII).
* Formă aferezată: *a'c*<*aduc*; particularitate a graiului sovejan.
[2] În experiment textul MCCXX a fost notat la o zi după MCCXIX; iar MCCXXI la o oră după MCCXX (v. și nota crit. 186)
* Aceeași aferezare: *adus*>*a's*.

Če-i̯ dă capul tău̯?
Da i̯a i̯-a răspuns stăpînului̯:
— Stăpîne, stăpîne,
Nu-i̯ dă capu ńeu̯,
Îi̯ dă capu tău̯:
Că ńi s-a vorghit
Čiobanu̯ uñgurescu̯
Şî cu̯-ăl vrănčenescu̯
Ca sî ti omo̯ari,
(Că ai̯ oi̯ mai̯ multe,
Şî cai̯ îñvăţaţi̯,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţi̯... II, III)

A fos' trii̯ tovarîş. Unu i̯-a fos' čiudî pă i̯el, şî l-a omorît.

Ca sî te-ñgroape
În dosu stîni
(Uni do̯armi cîni. —II, III)

—Da i̯el a răspuns:
— Oiţă bîrsană,
Dă i̯eş(ti̯) năzdrăvană,
(D-o hi vo-ntîmplare
Ca sî mă omoare, —III)
Da-i̯ tu să le spui̯:
Sî mă-ñgro̯ape-ñ struñga oilor,
Îñ žocu ńeilor.
Şî la cap să-m' pui̯e:
Flui̯eraş dă osu̯,
Că ziče dui̯osu̯;
Flui̯eraş dă fagu̯,
Că ziče cu dragu̯...
(Flui̯eraş o ziče,
Nieluşăi̯ s-or strîñge,
Pă mine m-or plîñge
Cu lacrîm' dă sîñge. —III)

Asta-i̯; atîta-i̯. Dă, dă patruzeči̯ dă ani̯ n-am mai̯ spus-o. Îs bătrînî d-acu. Čini măi̯ ştii?...

A fos' trii̯ továrîş. Unu dîn ii̯-a fos' măi̯ bogatu̯. Ăi̯lanţ s-a sfătuit sî-l omo̯ari. A avut o ńio̯arî cari̯-a fos' năzdrăvanî: ńi̯o̯ara i̯-a spus to(t) lui̯.

(17.VIII.1967), Aceeaşi.

MCCXXII, MCCXXIII[1] 187

A.
— Ńioriţă lai̯e,
Lai̯e, bu̯călai̯e,
Dă trei̯ zile-ñco̯ace
Gura nu-s mai̯ tače;
O̯ar (B. —Sau̯...) i̯arba nu-s plače?
— Nii̯a i̯arba-m' plače;
Dar am aflat
Că trei̯ či̯obănáş
I̯ei̯ s-a vorghit
Că la ńez dă noapte
Ca să te omo̯are,
Şi ca să te-ñgro̯ape (Şî să te îñgro̯ape — II)
În dosu stîni
Une zače cîni.
— Dacî m-o-ñgropa,
Şî s-o întîmpla,
Voi̯ sî-ńi̯ îñgropaţ:
Flui̯eraş dă socu̯,

Să cînte frumosu̯; (B. — Să-ñ cînte cu focu̯... cu doru̯;) A. „Cu focu̯", „cu doru̯": nu ştiu̯, am ui̯tat dă cîn' i̯eram copkilî.

Flui̯eraş dă fagu̯,
Să-ñ cînte cu dragu̯...
Şî voi̯ d-aţ vidi̯a
O babî bătrînă,
Cu brîu dă lînă,
Şî cu furca-m brîu̯,
Dîn furcă-ndrugînd,
Dîn gurî strigînd,
Ş-aşa întrebînd:
„Dacî n-aţ văzut
Un voi̯ničel? (B. — Tot un či̯obănel,
Tras pîntr-un inel?")
Voi̯ aşa sî-i̯ spuniţ:
Că (B. — Căči...) m-am însurat
Pi̯-un kičior dă plai̯,
C-o fatî dă crai̯.
Mi-a ţinut cununa
Stelili şî luna; (B. — Stelili cu luna;)

---
[1] Text. II a fost reluat la un sfert de oră după MCCXXII.

Șî mi̯-a fos' nuntaș
Braz șî păltănaș;
So̯arili și luna
Ñi̯-a ținu' cununa...

A. O știu̯ dîn lumi̯a largì. Am auzît-o și noi̯ dă la alți; șî alți dă la noi̯... Ba o zîči̯a și-ñ cărț. Băi̯eți? Da dă či sî h'in truditi? Aghi̯a i̯-añ făcut mari̯!

(17.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — — A Maríi̯a Băra, 77; B. Maríi̯a Băști̯a, 62.

MCCXXIV$_{188}$

P-um piči̯or dă plai̯u,
Pi̯-o gură dă rai̯u,
I̯ată vine-ñ vale
Trei̯ turme de mi̯ei̯,
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Unu uñguri̯an
Șî unu vrănči̯an.
Pe la apus dă so̯are
Să sfătuiră
Ca să mi-l omo̯are —
Ačel vrănči̯an
Șî cu̯-ačel unguri̯an —
Pi čel moldovi̯an,
Că-i̯ mai̯ ortoman:
Ari oi̯ mai̯ multi,
Mîndri șî curnúti,
Și cai̯ îñvățați̯,
Și cîni̯ mai̯ bărbați̯.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Dă trei̯ zile-nco̯ače
Gura nu-ț mai̯ tače;
O̯ar i̯arba nu-ț plače?

Aiči̯ nu pot i̯o s-o scot la capăt: l-a omorît ăi̯a. D-acoli̯a a spus:

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
D-oi̯ fi să mor,
Îñ cîmp de mohor,
Sî-i̯ spui̯ lu vrănči̯anu
Și lu uñguri̯anu

Ca sî mă îñgro̯ape
Aiči̯, pe apro̯api:
Îñ struñga de oi̯,
Sî h'iu̯ tot cu voi̯;
Îñ dosu stîni,
Ca s-aud cîni.
Și la cap sî-m' pui:
Flui̯eraș dă fagu̯,
Să cînte cu dragu̯;
Flui̯eraș dă socu̯,
Să cînte cu focu̯;
Flui̯eraș dă osu̯,
Să cînte dui̯osu̯...
O măi̯cuță bătrînă,
Cu brîu de lînă,
Pă cîmp alergînd,
Pă toț întrebînd:
— Čini̯-a văzut,
Čini̯-a cunoscut
Mîndru či̯obănaș
Dîñ fluir doi̯naș?
Či̯obănașul meu̯
Tras printr-un inel;
Fețișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯...

Cam aiči̯-i. A măi̯ rămas čeva... Di̯-acoli̯a spuni:

— Că la nunta mi̯a
O cădi̯a o sti̯a;
So̯arili și luna
Mi̯-o ți̯ni̯a cununa...
— De scăldat čin' ti̯-o scălda?
— Ploili cîn' o plou̯a.
— De želit čin' ti̯-o želi?
— Păsîrli cîn' o čiripi...

Am îñkegat-o! O știu̯ dîñ carti: añ čitit dîñ alti cărț. Am auzît-o și dîm bătrîni̯: dă la tata, dă la alți, pă la cîrčimi̯, adicî la crižmî. O știu̯ și dîn či̯obănii̯a mi̯a.

(17.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — Ion Băra, 81.

MCCXXV

Pi̯-om pičior dă plai̯,
Pi̯-o gură dă rai̯
Se cobor în vale
Trei̯ turmi dă oi̯,
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu, moldovan;
Unu, uñguri̯an,
Şî unu vrănči̯an.
Da čel uñguri̯an
Şî cu čel vrănči̯an
Măre să vorbiră
Şî să sfătuiră
Ca să mi-l omo̯are
P-ačel moldovi̯anu̯,
Cî-i̯ mai̯ ortomanu̯;
Ş-are oi̯ mai̯ multi,
Mîndri şî cornuti,
Şî cai̯ iñvăţaţi,
Şî cîni̯ mai̯ bărbaţi̯.
— Drăguţéle bače,
Dă-ţ oile-ñco̯ače
La negru zăvoi̯,
Că-i̯ i̯arbă dă noi̯,
Şî umbră dă voi̯.
Stăpîne, stăpîne,
Măi̯ ki̯amî-ţ ş-uñ cîne:
Čel mai̯ bărbătescu̯,
Şî čel mai̯ frăţescu̯;
Bači̯u uñguri̯anu̯
Şî cu čel vrănči̯anu̯
La apus dă so̯are
Vri̯a sî ti omo̯ari...
— Mioriţî lai,
Dă i̯eş' năzdrăvană,
Şî d-o fi să moru̯
Iñ cîmp dă mohoru̯,
Să-i̯ spui̯ lu vrănči̯anu̯
Şî lu uñguri̯anu̯
Ca sî mă iñgro̯ape
P-aiči̯, pă apro̯api:
Iñ struñga dă oi̯,
Să fiu̯ tot cu voi̯.

Asta să li̯-o spui̯;
I̯ar la cap să-m' pui̯e:
Flui̯eraş dă fagu̯,
Mul' ziče cu dragu̯;
Flui̯eraş dă osu̯,
Mul' zîče dui̯osu̯;
Vîntu, cînd o bati,
Pău' i̯eli̯-o răzbati,
Oili s-or strînǧi,
Pă mini m-or plînǧi
Cu làcrîm' dă sînǧi.
Tu, mio̯ara mi̯a,
Dacă-i̯ întîlni
O babă bătrînă,
Cu brîu dă lînă,
Tu, mio̯ara mi̯a,
Să te-nduri̯ dă i̯a..."
Pă čini vidi̯a,
Pă toţi̯ întreba:
— Čini̯-a cunoscutu̯,
Čini mi̯-a văzutu̯
Mîndru či̯obănaş
Tras pîn inelàş?
Feţişo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯!
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Mustăcioara lui̯:
Spicu grîului̯...
— Tu la či̯a măi̯cuţă
Să nu-i̯ spui̯, drăguţă,
Că la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
Ş-am avu' nuntaş(i̯)
Braz şi păltinaş(i̯)
Păsărele: mii̯;
Şî steli: făclii̯.
Tu să-i̯ spui̯ curatu̯:
Că m-am iñsuratu̯
C-o fată dă crai̯u,

P-o gură dă rai̯u...
Cîn' i̯eram i̯o dă zeči-doi̯sprezeči ani̯, *Miori̯ța* i̯era-ñ carti̯a-dă-četiri̯-a mi̯a, cum i̯era atunči̯. D-acol-o știu̯.

(18.VIII.1967), Sovéža-Rucă réni̯ — — Cóman Ghíni̯a, 83.

MCCXXVI

O știu dîñ șco̯alî: i̯era-ñ carti-ñ șco̯alî, acum șaptizeči̯ dă ani̯. I̯o i̯eram dă zeči ani̯. Avi̯am îñvățător pă Vasili Iftimescu, prin no̯uîzeči̯ și unu; și i̯el ni̯-a pus-o la lecții s-o-ñvățăm. Nu-n dau̯ socoti̯alî dac-am auzît-o-ñ casî dă pă la cineva; da po̯iezii̯a asta i̯era-ñ carti; și i̯era luñgî *Miori̯ța*. Mai̯ știu̯ cîte čeva dîntr-însa:

Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gură di rai̯,
I̯ată vine-ñ cale,
Se cobo̯ară-ñ vale
Trei̯ turme de mei̯,
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unul, moldovi̯anu;
Unul, uñguri̯anu;
Și unul, vrănči̯anul.
Dar čel uñguri̯an
Și cu čel vrănči̯an
Mări se vorbiră
Și se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omo̯are
Pe čel moldovi̯an,
Că-i̯ mai̯ ortoman,
Ș-are oi̯ mai̯ multe,
Mîndri și cornute,
Și cai̯ îñvățați̯,
Și cîn' mai̯ bărbați̯.
— Mioriță lai̯e,
Lai̯e, bucălai̯e,
Dă trei zile-nco̯ače
Gura nu-ț mai tače,
I̯arba nu-ț mai̯ plače.
Mio̯ară, mio̯ară,

Dă ieș' năzdrăvană,
Șî de vei̯ vedi̯a
Măi̯cuță bătrînă,
Cu brîul de lînă,
Din oki̯ lăcrămînd,
Pe cîmp alergînd,
Pe toți̯ întrebînd:
„Cine mi̯-au̯ văzutu̯
Mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Perîșoru lui̯:
Pana corbului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯..."
Tu, mio̯ara mi̯a,
Nu te-nduri̯ de i̯a, (sic!)
Șî să-i̯ spui̯ curat:
Cî m-am îñsurat;
Cî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili și luna
Mi̯-au̯ ținut cununa;
Brazi̯, păltinași̯,
Mi̯-au̯ fos' ca ostași̯... (sic!)
„Po̯ati ca nuntași̯"... Am ui̯tat... Pî-i̯ luñgî. Da acuma nu mai̯ țiu̯ minti: am măi̯ ui̯tat și i̯eu̯.

(16.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — — Giórgi Moruñgláv, 84.

MCCXXVII

Asta, dac-am priñs-o, am priñs-o̯ dîn auziti. I̯o añ fos' om munčitor, nu m-am ocupa' dă cîntiči.

— Mioriță lai̯e,
Lai̯e, bucălai̯e,
Dă trii̯ zîli-nco̯ači
Gura nu-ț măi̯ tači;
Nu știu̯: o̯ar i̯arba nu-ț plači,
O̯ar i̯eș' bolnăghi̯oară?
— Nu-s niș bolnăghi̯o̯ară;
Stăpîni, stăpîni,

S-a vorbit cei̯ trei̯ či̯obănaş:
Unu-i̯ moldovi̯anu,
Şî unu-i̯ vrănči̯anu,
Şî unu-i̯ uñguri̯anu,
Ca să te omo̯are
La apus dă so̯are,
Că ai̯ oi̯ mai̯ multi,
Mîndri şî cornuti;
Ai̯ cîni̯ bărbaţi̯,
Şi cai̯ îñvăţaţi̯...
Dacî-l omo̯arî, i̯el a zis aşa:
— Pă mine sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga dă oi̯,
Ca să h'iu̯ cu voi̯...
Nu ştiu̯ cum ghini: fluirili sî i li pui la cap:
Flui̯eraş dă socu̯,
Cîntî cu dor şî focu̯;
Flui̯eraş dă osu̯,
Cîntî dui̯osu̯;
Flui̯eraş dă fagu̯,
Cîntî cu dragu̯...

Asta-i̯, pîntru data asta! Cari̯-o ştii măi̯ mul(t), sî spui măi̯ mul'. Alti cîntiči nu măi̯ ştiu̯. Şî ăsta l-añ luat pă gîčiti̯-acu...

(20.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — Ion Bára, 86.

„Cînticu oilor"

MCCXXVIII, MCCXXIX [1] 189

— Mioriţă lai̯e,
Lai̯e, bucălai̯e,
Dă trei̯ zile-nco̯ače
Gura nu-s mai̯ tače;
O̯ar i̯arba nu-ţ plače,
O̯ar i̯eş' bolnăvi̯oarî?
(II — Niş nu-s bolnăvi̯oarî,
Şî i̯arba cî-m' plači);
— Dacă s-a vorbit

[1] Text II a fost notat la trei sferturi de oră după MCCXXVIII (v. şi nota crit. 189).

(II—Či̯i...) Trei̯ či̯obănaş:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Şî unu-i̯ vrănči̯an;
Unu, uñguri̯an;
I̯ei̯ cî s-a vorbit
La apus dă so̯ari
Da-i̯ sî ti omo̯ari...
— D-o fi sî mă omo̯ari,
Sî nu mă-ñgro̯api-n dosu stîni
Uni zac toţ cîni...
I̯el a spus aşa:
— D-o fi sî mă omo̯ari,
Sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga oilor,
Îñ žocu ńeilor.
Şî la cap ńi̯-o puni:
Flui̯eraş la cap;
Vîntu cîn' o flui̯era, (II—Cî vîntu cî ńi̯-o sufla,)
Flui̯eraş ńi̯-o cînta,
Oili s-or strînği,
Pă mini m-or plînği
Cu lăcrăńi̯ dă sînği...

Ăsta-i̯ „cînticu̯-a oilor". Îi̯ zîči̯a bătrîni „cînticu oilor". C-avi̯a o o̯ai năzdrăvanî cari i̯a nu mai̯ tăči̯a: i s-arăta i̯ei̯ c-a sî-l omo̯ari pî či̯oban, či̯obani ăi̯lanţ:

C-ari oi̯ măi̯ multi,
Multi şî cornuti,
Şî cai̯ îñvăţaţ,
Cîni măi̯ bărbaţ...

O ştiu̯ dă cîn' i̯eram băi̯at tînăr, cîn' i̯erañ flăcău̯. Am auzît-o dă la či̯obani̯. Îi̯ intîlni̯am pă di̯al, cu oili; i̯o i̯eram flăcăi̯andru cu vačili. I̯o i̯-am auzî' dîñ cîntic, aşa; cî ii̯-o cînta. L-am asculta' şi i̯o la ii̯.

(17.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — — Constantin Sándu, 87.

MCCXXX, MCCXXXI [1] 190

— Mioriţă lai̯e,
Lai̯e, bucălai̯e,

[1] Text. MCCXXXI a fost notat la două ore şi jumătate după primul.

Dă trei̯ zile-nco̯ači
Gura nu-ț măi̯ tači.
La apă ți̯-an dat,
Apă n-ai̯ băut:
La i̯arbî ți̯-an dat,
I̯arbî n-ai̯ mîncat;
Ce-i̯ dă capu tău̯?
— Stăpîne, stăpîne,
Nu-i̯ dă capu neu̯,
Či i̯esti d-al tău̯:
Că mi s-a vorbit
Či̯oban dă vrănči̯an,
Bači̯u uñguri̯an
Să mi te omo̯are
La apus dă so̯are.
Că ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Mîndri și cornuti;
Și ai̯ cini̯ măi̯ graș,
Mîndri și bărbaț.
— Miorițî lai,
Dî m-or omorî,
Sî nu mă-ñgro̯api-ñ kioto̯ári̯a stîni
Uni zac toț cîni;
Sî mă-ñgro̯api-ñ struñga oilor,
Îñ žocul ńeilor.
Și la cap sî-m' pui:
Flui̯eraș dă socu̯,
Mul(t) ziče cu focu̯; (II — Că ziče cu focu̯;)
Flui̯eraș dă fagu̯,
Mul' ziče cu dragu̯;
Vîntu ńi̯-o bati,
Flui̯eraș ńi̯-o ziče,
Oili m-or plînğe
Cu lacrîm' dă sînğe...

Ei, dîn tinerețî ți̯u minti či̯-am auzit di la străbuniči ńei. Apăi̯, nu măi̯ ți̯u minti: străbunicu ńeu a fos' Stan Añghéni — po̯a(ti) sî h'ii măi̯ dă mul(t) dă nou̯îzăș dă ani̯ cîn' a murit i̯el. I̯el a fos' či̯oban pă la oi̯. Mai̯ la tinereți̯-am umbla' și i̯o cu sterpili, cu mîñzărili. Ba añ fos' și bači̯u. Îi cînta dîñ fluir, și d-acoli̯a-l cînta și dîñ gurî: vorbili. Ăsta-i̯ glasu *Miorițî*...

Și i̯o an cînta' dîñ fluir. Cari umblî cu oili, mai̯ toț cîntî dîñ fluir. Añ fos' cu oili pîn Tisáru, pîm Macradi̯u, pîm Păi̯eșăli[1]. Añ fos' și la vrănčeni̯: luam i̯arbî dupî la i̯ei̯. M-am întîlnit și cu či̯obani̯ dîñ Ardi̯al: dî pîñ Covázna, dî pîm Bréțcu, dî pî mărğinili-ačeli̯a. Și ii̯ purta okinči̯. Nu i̯-am auzi' cîntîn' *Miorița* pă čii̯ dîm Bréțcu. Portu i̯era cu ițari̯ alghi̯: îi̯ añ ș-acu, și-i̯ pui̯ cîn' mă duc duminica la biséricî...

În timpuri̯ veki̯ cămășili li unği̯a cu unt; așa i̯era običi̯ei̯u. Ațî préstiți̯-am purtat împrežur în či̯obănii; și-ñ flăcări̯-am purtat ațî prestiți̯. Cu cămașa: o purtañ sco̯as-afarî dîn ițari̯. O dădi̯a cu unt, și c-uñ fel dă buri̯i̯anî, sî kema omácu̯[2]. I̯era tari: avi̯a uñ féli̯u dă tării mari, cî nu făči̯a păduki̯. Cî dac-o dădi̯a numa cu unt, făči̯a cămașa păduki̯, sî iertaț! Dacî dădi̯a cu omácu̯, nu făči̯a.

Avi̯am kiméri̯u; îñ kiméri̯u avi̯am acărițî, atîrnatî di kiméri̯u, di țîni̯am ácu. Mai̯ avi̯am cuțîtu-n ți̯acî; ți̯aca-m brîu̯, coli̯a... Brič̌i̯ag cu strîgnéli̯-avi̯am acuma, nu cîn' i̯eram či̯oban. Îm' trebui̯a dî lăsam sînği la cal, la bo̯u̯, la vacî. La o̯ai-i̯ lăsam sînği cu cuțîtu: avi̯a-ñ frunti̯-o bortičicî, și-i̯ lăsam sînği-m bortičica čei̯a-ñ frunti. Măi̯ suferi̯a dă splină: să-ñsplinà dacî bi̯a apî reči ș-o lăsai̯ sî do̯armî-ñ so̯ari, i̯a sî-ñsplinà. Dă splină să vindeca cañ greu: sî li porț, sî li dai̯ hățáș. Măi̯ i̯era răsfúgu̯ negru și răsfúgu̯ vînătu̯: făči̯a la uğeru̯. O vindecai̯ greu̯: o punei̯ cu țîța-ñ apî reči. Îl căpăta dîn tîrla veki: plou̯a, i̯a sî culca-n tîrlî, ales dacî tîrla i̯era veki; ș-o băti̯a so̯arili, și dîn h'erbințialî sî-mbolnăghi̯a. Či̯obani trebui̯a sî umblî pîn i̯eli, sî nu li lasî sî sî culči dă loc. Dă răsfugu̯ și ki̯ora. Greu̯ sî vindeca! Mai̯ zăči̯a dă gălbi̯azî: muri̯a dă să stînği̯a, înainti! Acu-s doctorii̯ dă gălbi̯azî. N-avi̯ai̯ cu či li vindeca. Le păzi̯ai̯ să nu să lase pă bălț, pă la vărsături dă apă: acolu i̯era gălbi̯ază. Li duči̯ai̯ numai̯ pă corhăni̯, pă vîrfuri̯ dă di̯aluri̯. Alti boli̯ nu mai̯ i̯erau̯...

Lupu, dacî mîñca o̯ai̯a, rămîni̯a um partál cît o palmî: tot rămîni čeva-čeva, dă i̯-arăț

[1] Munți de pășunat, în trecut proprietate devălmașă a vrâncenilor (v. Diaconu, *Păstorit Vranc.*, 6–8; *Ținut. Vranc.*, I, 1930, pag. LXIX–LXXII).
[2] Formă alterată, în loc de omagu.

omului̯ ăl cu o̯ai̯a; şî-i̯ arătai̯ stăpînului̯: „I̯oti, mă, ţi̯-a mîñca' lupu o̯ai̯a i̯eri̯ no̯apti"; sau̯ ursu. Mai̯ i̯era rîsu: mînca numa uğiru, sî-ţ lăsa o̯ai̯a-ntri̯agî. Cînili nu sî dă la rîs. Rîsu-i̯ i̯uti cîn' sî răpedi; cî sî răpedi la om: sî răpedi la om, şî-i̯ mînîcî bo̯aşîli; la fimei̯, ţîţîli; la berbeči li mînîncî bo̯aşîli. Acu doi̯ ani̯ Busîi̯oc Bălan a-mpuşcat o rîso̯ai̯cî cu doi̯ pui̯: „Gata-gata sî sî răpi̯azî pi mini", spuni̯a omu ăla...

Semnili oilor? Le ştiu̯: „furculíţî", „preducícî", „peléşu", „sui̯etúrî" — la ureki, „bárburî" — la stîñga, la dri̯apta. Asti̯a-s semnili; altil̦ nu mai̯ sînt....

Íñi̯ măi̯-aduc aminti dîn *Mioriţa:* mai̯ i̯era o babî bătrînî, cî p-al i̯ei̯ îl omorîsî ăi̯a. Baba asta s-a dus sî-ntrebi dă h'iu-su. Umbla-ñcolo şî-ñcolo; auzise că l-a omorît. I̯a a-ntreba' dă i̯el; întreba, aşa; da nu ştiu̯ pă čine-ntreba, o fatî mari... nu ştiu̯ pă čine-ntreba:

— N-aţ văzut
Pă undi̯-aţ trecut
Mîndru či̯obănel
Tras pîntr-un inel?
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯...

Asta i̯esti. A-ntreba', săraca, şî i̯a. Da dă undi sî-l găsi̯ascî, dacî l-a omorît?...

(16.VIII.1967), Sovéža-Rucăréni̯ — — Ghi̯orghi Añghéne, 90.

Spinéşti̯

MCCXXXII₁₉₁

Mă-ntregi̯ i̯ar di *Ńiori̯ţa:* sî văz dac-o măi̯ ştiu̯! Or h'i vo patruzăş di ani̯ di cîn' ţ-añ spus-o-ñ copkilării. Învăţasîm o parti di la bunica Costanda. I̯era o babî kisnováşî. Noi̯ nepo̯atili-i̯ spuni̯am „bătrînícî", şî „bunícî". Ţ-a spus-o, *Ńioriţa,* cu vorbi şî dumnetá. Atuñş

bunica nu măi̯ puti̯a sî cînti: bătrîneţîli...[1].
A h'i un vac di om di̯-atuñşi̯...

— Ńiorîţî lái,
Lái, bucălái,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guri̯ţa (Gura) nu-ţ măi̯ taśi;
Or i̯arba nu-ţ plaśi,
Ńiorîţî, ńioarî?
Or i̯eş' bolnăghi̯oarî?
— Drăguţuli baśi,
I̯o nu-s bolnăghio̯arî
Da s-a sfătuit
Baśi̯u vrăñśi̯anu
Şî cu uñguri̯anu
La apus di so̯ari
Sî ńi ti omo̯ari...
— Ńiorîţî bîrsanî,
Di i̯eş' năzdrăvanî:
Di m-or omorî,
Sî nu mă-ñgropaţ
Uni zac toţ cîni;
Sî mă-ñgropaţ
Îñ struñga di oi̯
Şî-ñ žocu di mei̯;
Oili s-or srîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcríńi̯ di sîñźi.
Ńioriţa mi̯a,
Tu dacî-i̯ vidi̯a
O mai̯cî bătrînî
Cu brîu di lînî,
Diñ furcî torcînî,
Diñ oki̯ lăcrămînî,
Di mini-ntrebînî,
Sî nu-i̯ spui̯ cu-adivărat:
Sî spui̯ cî m-am însurat;
Şî di soţi̯-añ luat

[1] V. *Grai şi suflet*, II (1926), fasc. 2, p. 359, text. 1. Varianta, culeasă în 1924, a fost republ. în *Ţinut. Vrancei*, I, 1930, p. 114, text. LXVI, corectîndu-se notarea diacritică eronată din text. publ. în *Grai şi suflet*. Republ. din 1969 (vol. I², p. 417 LXVI) redă şi punctuaţia adecvată. Var. de care vorbeşte bătrîna că fusese deprinsă parţial de la bunica ei, am notat-o tot atunci, înlăturînd-o însă din vol. publicat în 1930, pentru că era disparată, pe lîngă contaminarea ei stîngace cu textul prezent.

So̯ari̯a-so̯arilui̯...
Di ti̯-a-ntreba
Di̯-uñ vo̯i̯nic, așa:
Nant și supțirel
Ca tras pin inel;
Fețișo̯ara lui̯
Spuma laptilui̯;
Okișori lui̯
Mura cîmpului̯;
Mustăśi̯oara lui̯
Skicu grîului̯...
Sî ñi-i̯ spui̯ așa:
Cî la nunta mi̯a
A căzît o sti̯a;
Logodáș și nuntáș
Braz și păltináș...

Acu atîta măi̯ știu̯ diñ śi̯-a fost odatî... O știu̯ așa, *Ñiorița*, cuñ ñi-a spus-o uñkeș Ion Ki̯orpác[2]. Am măi̯ ui̯tat śeva... Măi̯ i̯esti śeva... A pliñs maicî-sa, din dureri̯a ii̯ di mamî.

Cîn' ni̯-a spus aista om *Ñiorița*, i̯eu̯ avi̯am. cañ șaișpśi ani̯. Atuñș m-añ dus „la munti" la brînzî, ca s-aduc pútina noastr-acasî[3]. Merźi̯am împreunî cu opspreśi „stăpîni̯" — adicî „tîrláșî": gospodari cari̯-avi̯a oili-n „tîrla" aśei̯a, la stîna aśei̯a[4]. Toț i̯erañ călări̯, mergîn' pi „drúmu Ñișîni" pînî-ñ „fați̯a Zăbéli" c-acolu i̯era stîna mînzărilor diñ sat[5]. Uni vorghi̯a cîti̯-o porcării; da unu făśi̯a sămn: „Śi-i-i, cî-i̯ nepo̯ata baśi̯ului, ș-audi!"...

Cîn' am auzît *Ñiorița* di la uñkeș Ki̯orpác, i̯el o cînta c-o melodii mo̯ali. La păscut i̯el zîśi̯a oilor: „Ghiára-i̯ da, și bușa-i̯ da, mîñca-ti-ar co̯aptî cari ti ari!" — zîśi̯a oi cari nu sî-ntorśi̯a-n cîrd[6]. Așa o ocărá i̯el, nu ca acuma: sî-ñzi̯uri śi̯obanu di Dumnezău̯, și di cruśi...

[2] Textul ne apare ca un relativ reflex literar probabil din lumea copiilor în familia bătrînului care era analfabet. Poate fi urmă și din școala primară urmată de bătrînă numai trei ani. ***Logodaș*** pare lexic din Basarabia.

[3] După tradiție drumul colectiv a fost la 15 august, cînd „tîrláși" care alcătuiseră stîna se duceau „la munte spre a le împărți baciul brînza" (*Păstorit. Vrancea*, p. 14).

[4] *Ibid.*, p. 11—16.

[5] Aproximativ 35 km. distanță de sat.

[6] Toți „stăpîni" alcătuiau o *tîrlî:* boteiul de 5—600 de „mîñzări". Boteiul mergea în cîrd la pășunat.

Uñkéșu ista i̯era uñ uñkeș gras. Umbla cu capu gol cîtu-i̯ zîulica di mari. I̯o nu l-añ văzît to̯atî primăvara, to̯atî vara și to̯amna cu căśi̯ulî pi cap. I̯el i̯era śi̯oban bătrîn cîn' tata (îi̯ zîśi̯am și „téti") i̯era mîñzărári̯u[7]. Baśi̯u i̯era tata lu tatî-ñi̯u: Ion Fórîi bătrînu, adicî teți̯a-moșu. I̯el avi̯a pleti, nu ca acu: baśi̯ tuñș kilúg!

Ñi-aduc aminti cum m-añ dus atuñśi̯ la stînî, la-mpărțîtu brîñzî" „stăpînilor di oi̯"[8]; cî i̯era mama bolnávî di nu puti̯a merźi călari. I̯o i̯eram măi̯ mari la părinți nii̯: din trii̯ feti cîti i̯eram, numa i̯o trăźi̯am la śi̯obănii. Atuñș cîn' cu drumu la Zbóina i̯eram sîngurî fatî cu śii̯ opspreśi „stăpîni̯". Merźi̯am călari; și ii̯ toț i̯era călări̯. Am plecat diñ Spinéști într-o źi̯oi̯, ñi̯-aduc aminti; și di̯-aghi̯a am aźi̯uñs acasî sîmbîtî sara cu brîñza. Am plecat diñ sat diminiața di piñ zóri̯ cîn' sî luñina di zîuî. Am mers pi la „Vali̯a-Ni̯agrî", piñ „pîrlitúra Văi-Negri"[9]. Îi̯ zîśi̯a așa cî arsăsî păduri̯a. Dim „pîrlitúra Văi-Negri" — i̯era cam di trii̯ hectári — dam în cătúnu Văcărîi, ș-apăi̯ îñ satu Vetréști̯[10]. Popásu dintăi̯ l-añ făcut „în di̯al la Ñișîna": i̯era o mîndri̯ațî di i̯arbî!... An discălicat toț dipi cai̯, an luat merindi̯a din dăsaźi̯, și i̯o m-añ dus di̯-o parti sî mînîñc, cî ñi̯-era rușîni: măi̯ scăpa unu cîti̯-o vorbî latî... Îț i̯era rușîni ca fatî și di burîi̯eni̯, da di oamini bătrîni̯ cîñ' vorghi̯a! Da pintru toț i̯era un drum di vesălii. Cîn' am aźi̯uñs în códru, uni̯a, măi̯ tiniri̯, cîñta diñ fruñzî „di hai̯duśii". Cînta și *Ñiorița* din fluiri, și cu vorbi.

A scos toț merindi̯a ș-a mîñcat cîti doi̯-trii̯, și patru la un loc. M-a kemat și pi mini moș Cos-

[7] Adică ciobanul care păștea „botei̯u miñzărilor": oile „pusî pi lapti" (v. *Păstorit. Vrancea*, p. 16—19, 44, text. II). Añghil Fórîi fusese baci cunoscut în toate satele vrăncene (v. *Grai și suflet*, IV[2], p. 294, fig. 31; 298, text. III; cf. *supra*, text. CMXLIX). El cînta cu pasiune din fluier *Șîri̯agu oilor* și *Ñiorița*, comunicată unei rude într-un text fragmentat (v. text. MCCXXXV; îi mai zicea și „cîntari̯a oilor"). Fratele lui a știut un text mai dezvoltat, auzit de la un alt cioban tot din Zbói̯na (*Ținut. Vranc.*, p. 427, text. LXX).

[8] V. *Păstorit. Vrancea*, p. 14: toți „tîrláși" se duc la „munti", la „stîna ñio̯arilor", ca să le împartă baciul brînza „bătutî la pútini̯".

[9] 10 km. distanță de Spinești.

[10] Denumit și Herăstău̯ (la 12 km. de Spinéști̯).

tantin Halișiu: „Hai, nepoatî, sî prîñzîm alăturia". Nu zîśia „sî mîñcăm". Io nu m-añ dus, añ stat lîñgî calu ńeu. Sî h'i durat prîñzu cañ vo źiuma' di orî. Ǫamini sî grăghia s-aźiuñgî divremi la stînî, pi zîuî.

Mîñca ǫamini fiicari śi-avia: ardei, castravít murat, usturói, śiapî. N-avia toț, ca sî sî ducî la stînî, sî ia carni friptî. Uniia bia rachiu, da alțî bia apî.

Ńi-aduc aminti di apî. Am poposît la o báltî, iera di la uñ izvor cu apî răśi. Diñ apa séia — dipi śi-a-ntrebat unu: „Măi beț? sî bia și cai" — li-a dat apî și cailor sî bia. Dipi śi-a discălicat toț, s-a așăzat împreźiur, cuñ spusăi, cîți-o śiatî di doi-trii și patru. Cari iera zgîrśit, șîdia măi diparti. Io mă uitañ la ii sî văz śi faśi fiicari. Parcî văz cum bia apî: îñźenuñkia fiicari, îș făśia cruśi, ș-apăi bia. Moș Costantin îñ spunia: „Fă-s cruśi, cî cruśia vă ápîrî di priméźdii"!

Am aźiuns la uñ șipot: uñ lemn luñg śioplit — can di doi metri — pus di sus, dintr-o rîpî, la marźina cărări. Cărária iera strîmtî. Ǫamini merźia-ñ șir, unu dipi altu, ca cocǫarîli toamna. Cîn' călca cai pi cîți-oñ lemn, făśia trosc-pliosc: pocnia crăñźili śeli uscati. La șîpot s-a coborît cîțiva dipi cai sî bia apî. Da toț îș făśia cruśi cîm' bia. Uniia diñ urmî, cari nu bia, li spunia cui bia: „Fă, mă, cruśia mari, cî-i dracu bătrîn"...

Tǫatî lumia a-ñcălicat, așa dipi masî. Moș Halișiu — iera măi bătrîn și fruntáșu „stăpînilor" — numa a strigat: „Toț îñcălicaț! Și videț șăili cu plocăzîli dacî stau ghini. Sî videț și calu feti". Iera unu (tata lu Ghiorghi Gavrilî), îl poreclia lumia „bǫarfî-luñgî". Io am întrebat pi Moș Halișiu: „Da śi-i zîśi-așa „bǫarfî-luñgî" (Parcî lu moșî-ńiu Halișiu nu-i zîśia lumia „Măi háruli"?). „A purtat tat-su-o căméșî lungî, și mari, și largî. Ș-așa i-a zîs lumia: „bǫarfî luñgî". Ista iera măi leniș din toț: n-a vrut sî sî uiti la kiñga cailor. Ș-atuñśi unkeșu l-a-ñfruntat: „Măi puturósuli, de-śeia v-a zîs lumia „bǫarfî-luñgî": aț fos' puturoș di niamu vostru! "Śela n-a zîs niśi cîrc...

N-am măi făcut popas pînî la stînî. Acolu toț a discălicat, a luat șăili dipi cai, i-a-nkedicat cai c-o ați di lînî, ca sî nu-i rǫazî la kiśioari, și li-a dat drumu pi „gólu stînî", uni iera pășśiunia pîntr-o vac-a baśiului, și pîntru porśi. Pim preziur iera puțîn gol. A luat „stăpîni" șăili di-a-skinári — „golu" śela iera măi dipărtișor di stînî; ș-a luat toț dăsaźi; uniia avia ploșśi cu rakiu la gît. Ni-aduc aminti di Moș Costantin. Numa Moș Costantin — avia iel un likiśiu la vorbî — strigî di colu:

„Măi baśiuli, măi trăiești, măi Ion Fórii śiafî latî, s-a suit gherńi pi șătrî, și i-a mîñcat brîñza tǫatî"?

Uñkéșu, baśiu, a ișît, colu, diñ stînî, ș-a-ñśeput sî sî scarkini-ñ cap cîn' s-a pominit în stînî cu śii opspreśi „stăpîni". Iel numa a răspuñs:

— V-aș kema-ñ h'ierbătǫari[11], și-i fum, măi oamini buni. V-aș kema-ñ cășării[12]; da n-aveț loc, cî-s numa pútini cu brîñzî.

— Și măi faśi, băśiuli?

— Ia, śiac-pac pi lîñgî stînî, ǫamini buni. Di-acolia io:

— Bunî-ziua, și sărut mîna, tatî-móșuli! (da acasî-i zîśiam „teti-móșuli").

— Da tu ai vinit, nevoi?

— Io, cî-i mama boñlávî.

— Iaca, mă, păcatili meli!

Śiobani nu ișisîrî dim păduri cu oili cîn' a aziuñs „stăpîni" la stînî. Îi tuma aprǫapi di sarî a vinit. Baśiu numa a zîs — ńi-aduc aminti, săracu, c-a zîs așa, adica cî n-au cuñ sî intrinuntru:

— Ǫamini buni, sî nu vă h'ii cu súpîr: sî trimétiț doi voiniśi di-a dumnevǫastrî, sî cožasc-um brădulét, și s-aducî cǫaža-ñcǫaśi.

Ǫamini:

— Lasî, baśiuli, cî faśim noi orînduialî. Ei, acuma, moș baśiuli, sî bei uñ rakiu.

A luat di la moș Vasîli Murgu; pi urmî di la moș Costantin. Dim plosc-a luat, cî iera vo opt ploșśi. Da moș Costantin:

— Bia, baśiuli, c-ai sî răsplătești tot śe-i mîncat îñ vara asta...

11,12 V. *Păstorit. Vrancea*, p. 20—22, fig. 1—3.

Doi̯ iñş s-a dus ş-a adus bradu, l-a cožît, şî co̯aža sé̯a a strîñs-o i̯ar la loc; l-a pus pi̯-um par, l-a adus di-a-sḱinári, şî l-a răzmat di stînî. „Stăpîni" l-îndesa pi baśi̯u cu raki̯u. Da i̯el:

— O̯amini̯ buni̯, sî mă i̯ertaţ, cî i̯o nu măi̯ pośi̯u sî beu̯. Cî i̯o to̯atî vara n-am băut ca dumnevo̯astrî. Şî rakiu-i̯ ńinunát: îi cam moléti; şî-l bei̯ di săti, da ti̯-atîrnî di speti...

Neculai̯ Buşîlî:

— Moş Ionicî, numa o gurî!

— Niśi-o gurî! Cî i̯o añ răspundiri̯ aiśi̯!

Parcî-l văz, săracu! Pi urmî sco̯ati Neculai̯ Buşîlî un ḱiśi̯or di pui̯, şî-i̯ dă uñkéşului, parcî-l văz...

— Moş Ionicî, da niş de-ista nu vrei̯" ?

— Ba de-ista aş mîñca şî zăśi găini̯ cu usturoi̯, ha-a-a, n-aş h'i măi̯ mîñcat (i̯era un baśi̯u zgîrśit: numa păstări̯ mîñca[13]). Ba am mîncat: am măi̯ mîñcat o gótcî[14] (i̯era o pásîri mari, cam aşa..., cam cît o cúrcî ni̯agrî); a adus-o aiştia dim păduri, cari umblî cu oili...

Nu li zîśi̯a „śi̯obani̯"; li zîśi̯a „aiştia". I̯era aspru, ră̯u ,uñkeşu-aśela: îi̯ ocăra pi śi̯obani cîn' scădi̯a laptili la oi̯; cî ii̯ nu li păşti̯a uniori̯ dicît la loc ḱetrós. I̯el cunoşti̯a dipi găli̯atî, dac-a scăzut laptili, cî śi̯obani nu păzîsî ghini oili.

Baśi̯u numa strigî pi struñgári̯u:

— Măi̯ Vasîli, mî, nu căsca gura la o̯amini̯! Ai̯ śeḱi̯ strîñs, mă? (nişti lemni di la braz: ştii̯ cî brazî au̯ nişti úmiri̯ uscaţ cari s-aprind şî ard rapidi). O̯amini di colu baśi̯ului̯:

— Lasî-l, moş Io̯ani, sî bi̯a sî i̯el o gurî di raki̯u...

— Nu-i̯ trebi lui̯ raki̯u, cî n-ari vătămături̯ ca mini şî ca uñkeş Kiorpác: i̯oti-l cî ghini̯-acu... (ista i̯era uñ copḱilaş dizbrăcat, în capu gol).

Pi urmî baśi̯u spuni băi̯etului̯:

— Ai opărit găléţîli? Ai̯ zăru răśit?

— Am tot gătit. Numa śeḱi̯ n-añ strîñs.

— Añ sî ti fac numa śeḱi̯! Traźi tei̯śili la locu lor, to̯arnî zăru, şî ki̯amî cîni sî mînîñśi.[15]

[13] V. *Păstorit. Vrancea*, p. 19.

[14] *Dicţionar. limbii rom.*, tom. II[1], p. 290: „găină sălbatecă de munte".

[15] V. *Păstorit.*, p. 32.

Sî-ţ spui̯ ca lumi̯a: cîni, cari sî duśi̯a cu oili, la aśia li didi̯a măligî. Śii̯ cari rămîni̯a la stînî — vo opt — mîñca numa zăr pus în do̯uî tei̯śi̯. Băi̯etu to̯arnî zăru, şî ki̯amî cîni:

— Ná Brigán, na Fai̯to̯ána, ná Codréni, ná Hai̯dúc!

Aiştia ńi-aduc aminti cum îi̯ kemá; śii̯lanţ i̯-am ui̯tat. Numa s-a luat cîni la mîñcari! Şî băi̯etu s-a trudit sî-i̯ disparţî; da tot ii̯ s-a lăsat unu di altu.

Oamini-a stat di vorbî-n leźi̯a lor, pi nişti butúśi̯: i̯era nişti buturúźi̯ îm̃ marźina tîrli — — asta-i̯ ca ograda stîni, da-i̯ zîśi̯a tîrlî[16].

Numa s-aud oili vinin': s-aud teleñśili (aşa sî zîsi-ñ Vrañśi̯a). S-a sculat „stăpîni" cu oili-ñ stînî. A vinit śi̯obani cu oili, da cu lemni di-a-sḱinári. Cî făśi̯a no̯apti̯a patru focuri̯ în ži̯uru oilor, la śeli patru ariḱi̯, ca sî ǵii lupḱi la oi̯. Dorńi̯a şî cîni la aripî. A pus lemnili fiicari śi̯oban la locu lui̯ uni dorńi̯a no̯apti̯a la aripî[17].

Stăi̯, cî ńi-adusăi̯-aminti: a vinit śi̯obani, ş-a „dat noroc" cu „stăpîni"; adic-a „dat mîna":

— Noroc, noroc bun!

A vinit şî moş Ki̯orpác la urmî, c-un lemn di̯-a-sḱinári; l-a pus şî i̯el la o aripî di oi̯, cu glúga-n băţ, şî c-um buréti-ñ glugî; ş-a „dat noroc" şî i̯el cu „stăpîni":

— I̯aca-s bătrîn... am adus şî i̯o un lemn di foc, măcar cî dorm cu baśi̯u-ñ h'i̯erbăto̯ári, şî nu dorm la aripî...

Şî i̯el a „dat mîna" cu toţ „stăpini"; a băut numa oli̯acî di raki̯u. Pi urmî a luat găléţîli[18], şî s-a pus la muls[19]. Pi mini m-a pus teti̯a-moşu, baśi̯u, sî dau̯ cu liñgura-ñ o̯ala cu păstări̯: h'i̯erbi̯a păstări̯ într-o o̯alî di lut, acritî cu žănţ[20]. Zîśi̯a sî dau̯ cu liñgura-ñ i̯eli, ca sî nu curgî-ñ foc; cî dacî curzi-ñ foc, crapî ţîţîli la oi̯. Şî di curźi̯a cum̃va-ñ foc, numa lua sari dintr-o sólniţî, ş-o

[16] V. *ibid.*, p. 22, fig. 3 (vedere parţială).

[17] V. *Păstorit. Vrancea*, p. 19.

[18] *Ibid.*, p. 25 şi fig. 5.

[19] *Ibid.*, p. 22, 23 şi fig. 3, 4.

[20] Despre hrana ciobanilor, *ibid.*, p. 19.

turna-ñ foc uni̯-a ќicat uñ h'ir di žanţ, ca sî nu crapi ţiţili la oi̯.

Pi urmî moş Ki̯orpác dă di mini! I̯o i̯eram prétinî cu i̯el; cî primvara i̯o păzam oili cu moş Ki̯orpác pi corhănili satului̯, cîti i̯erau oili strîñsîntr-o zî: o sutî, dou̯î, trii̯ — cîti sî strîñži̯a pînî sî făśi̯a botéiu tot di şăsî suti di oi̯. Cî „stăpîni̯"-aduśi̯a diminiaţa oili pi rînd: unu̯-aduśi̯a oili az, altu mîni̯, pînî sî-mplini̯a boteiu-ntreg[21].

Ńi-aduc aminti cî mama (ii̯ măi̯ zîśi̯am auniori̯ şî mîca) ni̯-aduśi̯a mîñcari „pi zñeurúş", piñ „Fîntîniţî", pi uni i̯eram noi̯ cu oili. Ni̯-aduśi̯a borş di fasoli. I̯o nu puti̯am mîñca diñ strakinî cu i̯el, c-avi̯a nişti mustăţ mari̯. Mama mă ocărá:

— Mă faśi̯ sî ghiu̯ cu dou̯î străkini̯, ca prostu lu Kírca,-ñ glúgî! Cu dou̯î hîrburi̯! Di śi nu mînîñśi̯ cu uñkeşu?...

Numa mă vedi uñkeşu dînd îñ oali cu liñgura:

— Ai̯ vinit şî tu, măi̯ draśi?

— Añ vinit şî i̯o, moş Ioani.

— Ghini c-ai̯ vinit, sî-ñ friźi̯-um buréti. Da sî nu-l pui̯ acu sî sî frigî; sî-l pui̯, cîn' ăi̯ socoti cî-s dou̯îzăş di oi̯ di muls. Cî dacî-l pui̯-acuma, niśi̯ śenuşî nu sî măi̯ aleźi diñ i̯el pîn-ăi̯ mulźi i̯eu̯ şăsî suti di oi̯.

Ńi̯-a dat burétili. I̯era um bureti mari, cu crésti. Zîśi̯a cî-i̯ spuni „cri̯asta cucóşului̯"[22]. Ńi̯-a dat glúga, ş-a zîs sî-l pui̯ sî-l frig cîn' m-a striga i̯el, cîn' rămîni̯a oi̯ puţîni di muls. I̯o am pus făina-ñ séun (=śi̯aun), ca sî h'ii mălíga caldi cîn' a termina di muls oili. Măliga: am mestecat-o măliga. „Stăpîni" i̯era pi̯-afarî: stiti̯a di vorbî. Sara ii̯ a mîñcat merindi̯a di-acasî. Baśi̯u li̯-a dat numa žintiţa s-o mînîñśi; li̯-a pus-o-ñ nişti cúpi[23]. Acu cu burétili:

— Sandî, puni burétili, sî sî frigî. Da sî-l pui̯ pi cărbuni̯ curaţ, sî nu-l pui̯ pi śenuşî.

Am pus burétili sî sî frigî pi žar. Şî uñkéşu s-a spălat pi mini̯, toţ s-a spălat... ş-a kérit burétili di pi foc!... I̯eu, zău, n-am băgat di samî: pot

[21] Cf. *Păstorit.*, p. 13.
[22] Burete „creasta cocoşului": *celosia crestata* (v. Al. Borza, *Dicţionar etnobotanic*, 1968, p. 42, 225).
[23] V. *Păstorit. Vrancea*, p. 25, fig. 6.

sî źi̯ur cî nu ştiam, da tata-l luasî... Uñkéşu̯-a-ñ-śeput sî sî vai̯ti:

— Mă, cari̯-aţ luat burétili, mă? Voi̯ n-aţ putut, cît aţ umblat toati păduri̯a, n-aţ putut găsî um buréti? Sî-ñ luaţ voi̯ burétili ńeu̯! Sî-ñ scoatiţ burétili, cî drácu i̯-a vostru!... Añghili, tu l-ai̯ luat burétili, cî ti ştiu̯ śi poamî i̯eşti̯...

Da táta, Dumnezău̯ sî-l i̯erti, cî-i cu moş Ki̯orpác pi lumi̯a śialantî:

— Moş Ioani, sî di̯a Dumnezău̯ bureţi sî sî măi̯ facî la varî, dacî l-añ luat i̯eu̯!...

N-a zîs: sî n-aźi̯uñgî i̯el la varî dacî l-a luat...

Da uñkéşu:

— P-aista-i̯ źi̯urămînt, mă? Aşa sî źi̯urî omu cîñ' furî?

Şî teti̯a-moşu, baśi̯u stîni:

— Ăleu̯, şî tu, măi̯ Ioani, ţ-ăi găsît şî tu tócma acú cu burétili! A vinit „stăpîni", şî voi̯ vă sfădiţ pi̯-um bureti ghermănós...

Da moş Haliśi̯u:

— Fă-li foai di źi̯urămînt! Sî faśim o cruśi di lemn, sî źiuri toţ...

Dipi śi̯-a mîntuit „stăpîni" cu masa, a luat plocăzîli di la şăili cailor, li̯-a aşternut, şăili li̯-a pus la cap, şî s-a culcat toţ. I̯o m-añ culcat îñ căşărîi pi̯-uñ cožóc mari: puţá a stînî!... Diminiaţa, cîn' m-añ trezît i̯o, s-a mîntuit oili di muls; nu sî luńinasî dî ziu̯î[24]. Uni dintri „stăpîni̯" dorni̯a; alţî i̯era pi liñgî foc, şî stiti̯a di vorbî. Unia sî dusăsî sî vazî di cai̯ pim păduri, sî nu h'i plecat. Baśi̯u a „dat ki̯ág" la lapti; struñgări̯u-a făcut măligî pîntru śi̯obani̯ şî pîntru cîni̯. Moş Ki̯orpác a plecat cu doi̯ śi̯obani̯ cu oili la păscut. Táta a rămas cu neni̯a Costantin Fórîi — i̯era mîñzărari̯ — amîndoi̯, śi̯obani̯ la mîñzări̯ — di̯-a scos putinili-ñ ográda stîni. Întăi̯ a măturat ograda cu măturî di śetinî; pi urm-antiñs coaža di brad, ca o masî. Coaža śei̯a, adusî di sara, i̯era albî ca zăpada: avi̯a, aşa, uñ féli̯u di mustişor pi i̯a. Pisti i̯a a pus o faţî-di-masî bătrîni̯ascî di cînipî: a pus-o pi coažî. Śi̯obanu-a făcut o măligî mari-ñ cazánu di h'i̯ert zăr[25]; a

[24] *Ibid.*, p. 29.
[25] *Păstorit. Vrancea*, p. 26 şi fig. 10.

turnat-o doi̯ iñș. A vinit baśi̯u c-uñ cuțît-di lemn, a tăi̯et-o-ñ fălii̯ frumos, frumos; ș-a-mpărțît-o diñ cap pînî-ñ capît. N-a-ñcăput to̯atî măliga pi fața-di-masî; a măi̯ pus-o șî pi co̯azî, pi rînd pînî-ñ capît. I̯era co̯aža śei̯a luñgî di vo patru metri. Pi urm-a vinit teti̯a (sic!) c-o-ñkegăto̯ari[26] cu caș șî cu u̯rdî; ș-ap-a-mpărțît-o i̯el (trăźi̯a a baśi̯u...) cu téti̯a-moșu, cu baśi̯u — a dat: cîtî măligî, șî úrdî cu caș. Adicî: cîti-i̯ grămáda di măligî, i̯era șî grămada di urdî șî di caș. Sî mîniñśi lumi̯a diñ ghelșug, ca la uñ praznic di gospodár: i̯era bogățîi!... O̯amini i̯ar a scos ploșśili cu raki̯u — śi măi̯ rămăsăsî di cu sara — ș-a śiñstit, ș-a mîñcat bucuroș cu toțî.

A terminat di mîñcari. A scos cîntáriu[27]; da nu găsa cói̯u cîntári̯ului.[28] Așa-i̯ ziśi̯a: cói̯u cîntári̯ului, greutati̯a śei̯a di h'i̯er — cît um pumn — cari merźi pi sămnili cîntári̯ului̯ cîn' cîntăréști pi i̯el. Era pus mereu̯ pi ști̯anu cu unt. Tócma acuma nu l-a găsît pi ști̯an! Da băi̯etu:

— Nu-i̯ pi ști̯an, îi̯ pi pătúl.

Acolu i̯era uni̯-a zîs băi̯etu. Da i̯o nu mă lămuri̯am śi-i̯ aśela „pătúl": pătúlu știam cî-i̯ ziśi uni puni vara într-uñ copac, cam pi vremi̯a cosîtului, fruñzî pîntru ghiti, di dat i̯arna cîn' fusăsî vara fîn măi̯ puțîn. Șî un știam śi-i̯ cói̯u śela: i̯era greutáti̯a di la cintári̯u, cum îț spusăi̯, cît um pumn di mari. Cî-ñ cîntári̯u țîni̯a-ñ greu obzăș di kilográmi; șî-ñ ușor patruzăș di kilográmi. L-a găsît coi̯u śela pi pătúl. Cî la stînî pătúlu-i locu uni sî păstri̯azî cáșu șî u̯rda. Îm pătul sî puni cașu pîn' sî dosk̑ești pi masa pătúlului̯[29]. Acolu-s dou̯î scînduri̯ uscati, curati, pi cari sî usucî cașu̯-acoperit cu zăgîlnî-di cînipî[30].

Cîntări̯ála sî făśi̯a așa: aduśi̯a o bîrno̯ai̯cî — um băț gro̯s șî luñg cañ di doi̯ metri[31]; șî-l puni̯a uñ om pi-uñ u̯mîr; altu pi alt úmîr. Ii stiti̯a amîndoi̯ fați-ñ fațî. Apuca pútina de la fund cu̯-amîndou̯î cîrliźili di ź̯ios di la cîntári̯u; cî cîrligu di sus i̯era atîrnat di pîrghia śei̯a, di bățu śela gros. Dacî i̯era măi̯ mult într-o pútinî di cît trebui̯a sî i̯a omu, măi̯ tăi̯a oli̯acî diñ brîñzî. Dacî măi̯ trebui̯a oli̯acî într-o altî pútinî, măi̯ puni̯a acolu cît trebui̯a. Putinili i̯era acoperiti cu căptári; căptari̯u-i̯ făcut diñ co̯azî di brad, tăi̯et rătund cît îi̯ gura pútini. Așa i̯era pútinili potrighiti: la rînd, cîti pútini̯ i̯era. I̯era cam op'-nou̯î rînduri̯ di pútini̯. Pútina i̯era fo̯arti curatî. La fiicari pútinî i̯era o țáñcî rasî; adic-o žulitúrî ñicî pi una din do̯aźili putini. Pi țañcî i̯era scris numili omului̯; șî pútina cîtî greutati̯-avi̯a i̯a. Uñ „stăpîn" cari știa carti, scria pi țáñca pútini; scria cîn' sî duśi̯a ca sî ducî merindili la stînî. Dacî nu știa carti nimni̯a diñ „stăpîni", atunśi̯ sî țîni̯a socoti̯alî bătrînéști: cu răbúžu (sau răbóžu)[32].

A terminat cu-„mpărțît brîñza". Și̯-a trecut pisti cîntări̯áli, a scos afar-o-ñkegăto̯ari cu brîñzî șî cu urdî, ș-a făcut baśi̯u la fiicari̯-un feli̯u di dar:

— I̯oti, o̯amini̯ buni̯ — ziśi baśi̯u — asta-i̯ pi di̯-asupra: muñca diñ vara asta...

A făcut opspśi búlzuri̯ — cîț a fost ii̯ „stăpîni"; șî li̯-a făcut búlzuri̯-búlzuri̯:

— Treśi̯, tu Io̯ani, i̯a búlzu ista, cî ai̯ zăśi oi̯. Na, ții̯ To̯adiri, búlzu ista, cî ai̯ măi̯ puțîni..."; pînî s-a-mpărțît tot śi i̯era-n îñkegăto̯ari.

Pi urm-a scos ș-a adus o-ñkegăto̯ari cu únt:

— O̯amini̯ buni̯, ai̯sta-i̯ tot úntu. Am bătut ști̯ánu ista[33] to̯atî vara, ș-añ scos úntu̯-ista; îl împărțîm cu toțî.

Acuma o̯amini n-a știut cî ari sî i̯a șî únt; șî n-adusăsî o̯alili di pus úntu. Atuñśi̯-a tăi̯et o̯amini diñ co̯aža di brad, ș-a făcut cușúźi, șî li̯-a cusút c-uñ ac-di-lemn, așa cuñ coș śérzili: tot c-uñ ac-di-lemn li coș (i̯-a făcut ureki); apăi̯ a cusut c-uñ h'ir di tei̯, cu ráfii[34], cuñ' sî ziśi̯-acuma cîn' o cúmpiri di la tîrg. Cî sî făśi̯a cușúźi di i̯aștia șî pîntru pus brîñza, dacî nu s-aźiuñźi̯a putinili. Ș-a pus úntu-ñ cușúzili śeli̯a la fiicari „stăpîn".

[26] *Ibid.*, p. 25, fig. 7.
[27] *Ibid.*, p. 51, text. VI.
[28] *Dicționar limbii rom.*. tom. I², p. 640, de la organul sexual bărbătesc coi̯u (etim *coleus*)
[29] *Păstorit.*, p. 30—31.
[30] *Ibid.*, p. 25 (despre *crintî* și *zîgîlnî*)
[31] *Bîrno̯ai̯cî* (< *bîrnî*).

[32] *Păstorit. Vrancea*, p. 27.
[33] *Ibid.*, p. 27, 28, fig. 16.
[34] *Rafie*, rafii *(raphia)*, v. *Dicționar. limbii rom. lit. contemp.*, III, 1957, p. 650.

La urmî li̯-a scos o tárgî[35], așa, făcutî di ii̯, di o̯amini̯, larg-așa... I̯era cu caș pus di s-a uscat ghini. Baśi̯u li̯-a-mpărțît cîti dou̯î-trii̯ fălii̯ la fiicari. Atuñśi̯-a fost opspśi „stăpîni̯": a dat la toț cîti̯-un caș făcut la tiparu-di-caș-sărat[36]. Li didi̯a dipi númîru oilor; da tot dipi cum avi̯a oili fiicari. Caș-sărat[37] li̯-a dat la toț; da fălii̯ li̯-a dat dipi numîru oilor, și dipi cum îi̯ i̯era și nasu „stăpînului̯" : măi̯ ki̯abur, or măi̯ ńilžocáș...

Dipi asta s-a adus oili-ñ struñgî. Acú baśi̯u nu s-a amestecát. S-a numărat oili (mîñzărári li̯-a numărat). Și unu̯-a stat îñ ḱiśi̯oari și-ñsămna pi băț: la zăśi oi̯ făśi̯a o śi̯oplitúrî latî. La śi̯oplitu̯ra-ñcrestátî i̯era una, dou̯î, trii̯ oi̯... Cîn' aźi̯uñźi̯a la zăśi oi̯, făśi̯a o crestătúrî latî, o tăitúrî latî: o ștèrźi̯a așa... A făcut așa pîn-a ișît to̯ati oili diñ struñgî. Și cîn' a numărat la urmî, a socotit așa: zăśi, a trecut diñcolu uni i̯era śi̯oplitúra latî, și s-a făcut dou̯izăśi̯. Măi̯ diparti: trii̯zăș, patruzăśi̯, pînî la sutî. Cîn' a aźi̯uñs la sutî, a făcut o crestătúrî adîñcî di tot. Ș-așa pînî la șăsî suti di oi̯. Cîn' n-a fost to̯ati — adicî șăsî suti di oi̯ — a dat źi̯os dim podu stîni „partálu". Sî lămurim ca lumi̯a: la oili cari murisîrî di bo̯alî — dălăḱiti — i̯era ḱeli̯a-ntri̯agî. I̯ar cari̯-o mîncasî lupu or ursu,-i̯ didi̯a „stăpînului̯" numa śi-i̯ rămăsăsî diñ i̯a: o bucățîcî di ḱeli, um partál. Adic-a găsît, uni mîñcasî ursu̯-o o̯ai, numa o bucatî di keli. Partálu i̯era numa o bucățîcî di o̯ai. Keli̯a nu i̯era partálu: i̯era ḱeli-ntri̯agî. Dacî n-avi̯a partálu, śi̯obani plăti̯a oai̯a, cî zîśi̯a cî ii̯ a tăi̯et-o ș-a mîñcat-o-m păduri, pi furiș, fărî sî știi baśi̯u. Uni̯a diñ „stăpîni" pleca di la stînî cu̯ oili to̯ati. Da alțî pleca cu partálu, or cu ḱeli̯a legatî la șá la oblîñcu diñ spati. Acu śi̯obani ș-a luat glúźili, béțîli, sumánili-m băț; glúźili i̯ar la băț, sumánu pisti glugî, și mînî cu oili pi plai spri casî!... „Stăpîni"-a rămas îñ urmî. Ii̯ ș-a adus cai, a pus dăsaźi pi cai̯, cu

[35] V. *ibid.*, vol. IV, 1957, p. 386.
[36] V. *Păstorit. Vrancea*, p. 31, fig. 26, 27; p. 33, fig. 30.
[37] *Ibid.*, p. 33, fig. 30.

pútinili cu brîñzî. A măi̯ pus și tîrhătu stîni[38] pi cai̯, la śini̯-avi̯a măi̯ ușor. Toț trebui̯a sî i̯a śeva pi cai̯: o găli̯atî, śeunu di măligî, căzánu di h'i̯ert laptili, cîntári̯u. Baśi̯u ș-a strîñs cu̯pili-ntr-o găli̯atî, și li̯-a luat di̯-a sḱinari.

Da baśi̯u i̯era supărat cî nu vri̯a cîni sî pleśi divali. Măi̯ rămîni̯a cîti̯-oñ cîni; sî măi̯ întorśi̯a śi̯obani-napoi̯ dipi cîni̯. Ș-așa vini̯a botei̯u pîn' acasî. Botei̯u pleca-năinti di „stăpîni̯". Noi̯ l-am aźi̯uns „îñ Răśi̯a", pi Zbói̯na, aproapi di Zăbála. Añ luat tîrhătu di pi cai̯, añ scos merindi̯a din dăsázi̯, ș-am mîñcat cu toți. Îñ Vetréști̯ a rămas botei̯u: n-a măi̯ putut merźi. A dorñit acolu la o stînî.

O̯amini̯-a vinit cu toțî pînî pi la Vali̯a-Ni̯agrî[39]; apăi̯ s-a-mprăștiet fiicari pi la tîrlili lor[40]. Botei̯u-a aźi̯uñs îñ sat a dou-zá, ș-a făcut stîna di to̯amnî „la di̯al la Hăgúśi̯a[41]. Stîna di to̯amnî duri̯azî di la Sîntă-Mării (15 august) — cîn' „s-a dat brîñza" „stăpînilor" la stînî „la munti" — pîn' la Sfîntu Duñitru (26 octombrie). Merźi și pîn' la șăsî deśeñvri dacî-i̯ toamna lungî. Atuñśi̯ sî dă oili di la śi̯obani̯ la „stăpîni̯" „pîntru i̯ernátic în gospodării".

Am ui̯tat crinta[42], sî ști̯anu, cu răvácu[43] și ki̯agórnița[44]: s-a dus șăsî o̯amini̯ di nădeždi cu i̯eli, și li-a pus îñ spatili stîni uni s-afla niști buhási̯[45]. Li̯-a ascuñs acolu îñ fruñzîș uscat, pîn' la primvárî, îm mai̯, cin' tot aiști̯a o̯amini̯ — cari alcătui̯esc stîna acuma — sî duc și li scot diñ buhási̯. Tot ii̯ măi̯ dreg stîna pi uni-i̯ pútridî di ploi̯ — bat o scînduri, ba um pári̯u — pînî ghin oili-ñ stînî cum a fost și-ñ anu ista.

(19.X.1965), Spinéști̯ — Sánda Añghil Fórii, 69.

[38] V. sensul parțial, *tărhat*, *Dicționar. limbii rom. lit. contemp.*, IV, 1957, p. 399. În *tîrhăt* se cuprindeau și diferite lucruri folosite de personal (cîteva străchini̯, liñguri̯, foarfiśi śiobănești̯, rar cîte-un „śi̯ob di oglindi"; apoi căni, „șărviti di șters pi fațî", rufăria personalului (foarte redusă), plósca baciului pentru păstrat rakiul (leacul „vătămături", hernie).
[39] Punct etnografic important, cu vestitul „skit di la Vali̯a-Ni̯agrî", al doilea cu trecut istoric local după „skitu Lépșa".
[40] Pe lîngă sensul — consemnat parțial de *Dicționar. limbii rom. lit. contemp.*, IV, 1957, p. 441, printre care și cel păstoresc,

MCCXXXIII

D-apî nu ț-añ spus *Ńiorița*? La bătrîneți am măį uitat-o :

— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trię zîli-ñcoaśi
Gura nu-ț măį taśi.
Ńiorițî ńioarî,
Or' ieș' bolnăghioarî?
Or' iarba nu-ț plaśi?
— Drăgúțuli baśi,
Nu sîm' bolnăghioarî:
Ńii iarba-m' plaśi;
Dar gura nu-n' taśi:
Cîș la apus di soari
Vreu sî ti omoari
Bačiul moldovianu
Și cu uñgurianu;
Cî ai oi măį multi,
Mîndri șî cornuti,
Și cai îñvățaț,
Și cînį măį bărbaț.
— Ńiorițî, ńioarî,
Di ieș' năzdrăvanî:
Di m-or omorî,
Voį sî v-adunaț,
Și sî mă-ñgropaț
În dosu stîni
Uni zac toț cîni.
Șî voį sî v-adunaț:
Di m-oț plîñźi
Cu lăcrîmį di sîñźi.
Și la cap sî-m' punî
Bučemășul (m(ń)eu:
Vîntu cîn' a traźi
Buśemăș sî spunî...
De-oț vedia vininî
O babî bătrînî,
Cu brîu di lînî,
Diñ gurî-ntrebînî,
Dim mînî torcînî;
Șî di v-or întreba,
Voį sî spuniț așa:
Cî m-am îñsurat
C-o fatî di craį.
Pi-o gurî di raį.

(28.XII.1967) — Aceeași, 71.

MCCXXXIV

Digrab-o repetăm!

— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trię zîli-ñcoaśi
Gura nu-ț măį taśi.
Ńiorițî, ńioarî,
Or' ieș' bolnăghioarî
Or' iarba nu-ț plaśi?
— Drăgúțuli baśi,
Nu sîm' bolnăghioarî:
Ńii iarba-m' plaśi;
Dar gura nu-ñ taśi
Cîș la apus di soari
Vreu sî ti omoari

efectiv și în Vrancea — termenul *tîrlă-tîrlî* mai are în ținut un sens particular special: *tîrla* încă se află „la dial", la „lócurli di cosîri", avînd în primul rînd un rol economic. Se găsește la distanța de 5—15 km de sat, aproape de terenul cu „cosîria". Vrânceanul și-a făcut aici întîi o „colíbî", apoi o „odái" (încă se zice: „mă duc la odái", paralel cu „mă duc la *tîrlî*"). Adăpostul pentru vite se numea primitiv *perdiá;* dar *odaia* a fost întîi *cotrúna*. Despre asemenea adăpost sezonier — folosind la început de primăvara pînă la venirea iernii, ca adăpost pentru vite: o tîrlî cu o *curătúrî* pentru păscut — vrânceanul spune și astăzi: „mă duc la tîrlî".

Tîrla a fost așadar o locuință temporară a vrânceanului care stătea aici cu întreruperi (dumineca și la sărbătorile mari, nunți, cumetrii venea în sat la familie și comunitatea satului). Stătea aici singur numai cu vitele. Tîrla deci a funcționat în anotimpurile cu verdeață, și mai puțin iarna (numai cînd „gospodáru" avea „fînu la dial, la odái").

Formativ văile au avut un rol antropogeografic esențial în alcătuirea tîrlelor. Accentuăm că tîrla își avea rol strict economic. Sătu era locul „di báștinî", cu funcția tradițională știută (înaintașii, familia; v. *Ținut. Vrancei*, I, 1930, introducere, p. XXIX, XXXV, XXXVIII, XL—XLII).

[41] Aproximativ 8 km distanță de Spinești.
[42] *Păstorit. Vrancea*, p. 25, 26, fig. 8.
[43] *Ibid. — răvălu, răvácu;* p. 27, 28, fig. 15.
[44] *Ibid.*, p. 26, 27, fig. 11.
[45] *Buk'aśį* = brăduleți.

Bașịu Moldovịanu
Șî cu Uñgurịanu;
Cî aị oị măị multi,
Mîndri șî cornuti,
Șî caị îñvățaț,
Șî cîñị măị bărbaț.
— Ńiorițî, ńiọarî,
Di ịeș' năzdrăvánî:
Di m-or omorî,
Voị sî v-adunaț
Șî sî mă-ñgropaț
În dosu stîni,
Uni zac toț cîni.
Șî voị sî v-adunaț:
Di m-oț plîñźi
Cu lăcrîńị di sîñźi.
Șî la cap sî-m' pui
Busémáșu ńeụ;
Vîntu cîn' a traźi,
Bușemáș sî spui...
Di-oț vidịa vininî
O babî bătrînî
Cu brîu di lînî,
Dim mînî torcînî,
Diñ gurî-ntrebînî:
„N-aț văzît uñ śịobănáș
Nant șî supțîrél,
Tras ca printr-un inel?
Mustăčịoara lui
Spicu grîuluị;
Fețîșọara luị
Spuma laptiluị;
Okișori luị
Mura cîmpuluị"...
Șî di v-o-ntreba,
Voị sî spuniț așa:
Cî m-am îñsurat
C-o fatî di craị,
Pị-o gurî di raị;
Șî la nunta mịa
A căzît o stịa;
Ș-am avu' nuntáș
Braz șî păltináș...

Hé, hé, dị-acú doị anị pînî az a-nălghit alba-ñ hám! Atuñśi ț-añ cîntat oliacî *Ńiorița* cu melodia

priñsî di la fluiru lu tetịa. Acu nu măị poșịu cîntá: izghitî di multi năcázurị; ńị-a murit amîndoị părințî. Acú trăies' greu diñ războịu ista, cî țăs la fimeị îñ sat pîñzî di căméș, cătrînț, șărviti. Da śérźị șî păritári nu, cî-ị războịu-ñgust...

To' di *Ńiorița* mă-ntréghị!... Pọati c-am auzît-o șî-ñ școalî pîn' la uñkéș Kịorpác. Ț-añ spus acu doị anị povestịa aśeịa din tinereți, cîn' m-añ dus la stînî la Zbóịna cu tîrlășî. Da o parti din *Ńiorița* ț-añ spus-o acú núma cu cîtiva vorbi rămásî diñ bătrînị; măị mult îị din terfelọága Iríni di la școalî. Śị-a fos' di la buníca Costánda, s-a irosît cu tinerétili meli. Așa-s bătrîneții di cîn' lumịa: măị mult uịt dicît știị. Ịar dị-aflat noutăț, ti daị la o parti. Tinerétu di az arî gústurili luị străini di bătrînị. Śi-ị tinerétî, s-a dipărtat di śịị bătrînị. Da *Ńiorița* tot trăịești cît a trăi flúiru bătrînilor. Pi urmî s-a vidịa...

Uitasîm cu școala mịa: a fost cam într-uñ kiśịor: vo trịị anị nimpliniț. Cî m-a scos tétịa pi primvárî di la școalî — ịera piñ mai — șî m-a pus dipi cîrdu di oị sî li pasc piñ grókili satuluị cu uñkeș Kịorpác. Așa a fos' șkịoapa cu mini...

(28.XII.1967) — Aceeași.

MCCXXXV$_{192}$

— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trịị zîli-ñcọaśi
Gura nu-ț măị taśi;
Orị ịarba nu-ț plaśi,
Orị apa nu-ț plaśi?
— Ci, ịarba-m' plaśi,
Șî apa-m' plaśi;
Da am auzît
C-a sî ti omọari,
— Di m-ar omorî,
Întăị sî mă-ñgrọapi-n dosu stîni,
Îñ struñga oilor,
Îñ źịocu ńeilor.
Bușimaș, la cap;
Fluịeraș, la brịu:

Flui̯eraș di osu̯,
Sî cînti dui̯osu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Sî cînti cu dragu̯.
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi̯ di sîñźi.
O babî bătrînî
Torśi̯a dintr-uñ cair di lînî...

Îs multi i̯eli; da dacî li̯-am ui̯tat!... An dipriñs-o di la Añghil Fórii; i̯el cînta diñ fluir. Cîn' îñsépi̯a a cînta, merźi̯a-năinti̯a botei̯ului̯ cîntîn': șî oili dipi i̯el! Asta i̯era dragusti̯a lui̯...

Copk̑il i̯eram cîn' l-am auzît: di vo śiñsprăzăśi ani̯. I̯el i̯era om îñ vîrst-atuñśi.

Di̯-acoli̯a măi̯ cînta tata lu Añghil Fórii: Ion Fórii, tot baśi̯u ca i̯el...

Di la lăutari̯? Nu, i̯o añ fos' liniștit: nu pri̯a m-añ dus la petreśiri̯.

(29.XII.1967), Spinéști̯ — Tọádir Halíśi̯u, 74.

MCCXXXVI

— Ńiorițî lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñcọaśi
Gurița nu-ț taśi;
Or i̯arba nu-ț plaśi?...
Zi̯aba spui̯ pi pustii̯! Aiśi̯a nu știu̯...
— Ńii i̯arba-m' plaśi,
Da am auzît
Cî s-a sfătuit
Ca sî ti omọari,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Mîndri șî cornuti.
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgrọapi-n dosu stîni,
Îñ źi̯ocu ńeilor,
Îñ zgherátu oilor;
La cap sî-m' pui̯-uñ flui̯eraș di osu̯,
Mul' zîśi dui̯osu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Mul' zîśi cu dragu̯;

Oili s-or aduna,
Nu „s-or strîñźi"!
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi̯ di sîñźi.

Cînticu Ńiorițî: așa-i̯ zîśi̯a. Ei̯, l-am auzî' di cîn' i̯eram cu burícu verdi... Da măi̯ știu̯ di la śini? Îl știu̯ di cîn' i̯eram mititel. L-oi h'i̯ auzî' șî di la mama; nu-ñ dau samî. Cîn' i̯eram tînîr, am cîntat-o. Da śi folos c-o cîntam atuñśi̯, șî n-o cînt acuma?!

Nu ńi̯-aduc aminti s-o h'i̯-auzî' di la lăutari̯.

(29.XII.1967), Spinéști̯ — Ștefañ Di̯acónu, 84.

MCCXXXVII[193]

Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
I̯atî vin îñ cali,
Sî cobọarî-ñ vali
Trii̯ turmi̯ di oi̯,
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu moldovi̯an,
Unu-i̯ uñguri̯an
Și unu-i̯ vrănči̯an.
I̯ar čel uñguri̯an
Și cu čel vrănči̯an
Mări se vorbiră
Și să sfătuiră
Ca l-apus de sọare
Ca să mi-l omọare
Pe čel moldovi̯an,
Că-i̯ mai̯ ortoman,
Și ari oi̯ multi,
Mîndri și cornuti,
Și cîni̯ măi̯ bărbaț,
Și cai̯ învățați...
— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ncọaśi
Gura nu-ț măi̯ tasi,
Niśi̯ i̯arba nu-ț plaśi;
Or i̯eș' bolnăvi̯oarî,

Mioriţî, mio̯ari?
— Drăguţule bače,
Dă oile-ñco̯ače
La negru zăvoi̯u,
Ci-i̯ i̯arba de noi̯,
Şî umbra de voi̯
Stăpîne, stăpîne,
Şî ki̯amî-ţ ş-uñ cîne,
Că l-apus de so̯are
Vra să mi ţi̯-omo̯ari
Bači̯ul uñguri̯an
Şî cu čel vrănči̯an.
— Mioriţî birsanî,
Di i̯eş' năzdrăvanî,
Şî di̯-ar fi să mor
Îñ cimp de mohor,
Să spui̯ lu vrănči̯anu
Şî lui̯ uñguri̯anu
Ca să mă îñgro̯api
Pi̯-aiśi̯, pi apro̯api:
Îñ struñga oilor,
Îñ žocul meilor;
În dosu stîni,
Ca sî mi̯-aud cîni.
Asta să le spui̯:
Ca la cap sî-m' pui̯e
Flui̯eraş di os
Cî sună dui̯os ;
Flui̯eraş de socu̯
Če sună cu focu̯;
Vîntul, cîn' a bati,
Piñ i̯eli̯-a străbati,
Şî oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîmi̯ de sîñźi;
Miei s-or žuca,
Malu s-a surpa,
Pisti mini̯-a da.

Aiśi̯a nu ştiu̯. Nu ńi̯-aduc aminti, cî i̯eli-s multi-ñşirati socotelili i̯esti̯a. Da ştiu̯ i̯eu̯?...

Śini mi̯-a-ntîlni,
Śini mi̯-a zări
Măi̯cuţa bătrînî
Cu brîu de lînî,
Diñ furcî-ndrugîn',

Pe cîmp alergîn',
Diñ gurî-ntrebîn':
„Čini mi̯-a văzutu̯,
Čini mi̯-a-ntîlnitu̯
Mîndrul či̯obănel
Tras printr-un inel?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯"...
Tu, mio̯ara mi̯a,
Să te-nduri̯ de i̯a:
Să nu-i̯ spui̯, drăguţă,
La ači̯a măi̯cuţă
Că la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
C-am avut nuntaş
Braz şî păltinaş;
Preuţ munţ mari̯;
Păsîri̯ lăutari̯;
Păsăreli mii̯
Şî stelili făclii̯.

O cînta tata ńeu̯ cîn' i̯eram i̯o ńic. Avi̯a melodii̯a ii̯. I̯el avi̯a feli̯u di feli̯u di cîntiśi. Ştii̯a cîntiśi dim bătrîni̯. Avi̯a op' băi̯eţ: habar n-avi̯a di tri̯abî, c-o făśi̯a băi̯eţî; şî i̯el cînta. Tata cînta *Mioriţa*. Cînta *Limba românĭascî* cu cuvinti:

Mult ie dulči şî frumo̯asî
Limba či̯-o vorbim;
Altî limb-armonio̯asî
Ca i̯a nu găsîm...
Românaşul o i̯ubeşte
Ca sufletu său̯;
O, vorbiţ, scriţ româneşte
Pentru Dumnezău̯!...

Mioriţa asta-i̯ diñ carti: am îñvăţat-o cîn' añ fost i̯eu̯ îñ şco̯alî. Cîn' am îñvăţat-o-ñvăţătóri̯u nu ni̯-a dat-o s-o-ñvăţăm fărîmiţatî; am îñvăţat-o dintr-odatî. Aşa ni da poiziili̯-atuñśi; nu ni li da cu strofili. Dacî n-o ştii̯am, ni lăsa altî lecţii, pîn-o ştii̯am. I̯eram îñ şco̯alî numa

băi̯eț aleş: numa cari sî cuteza-i̯ da părinți la şco̯alî. Şco̯ala i̯era la Păuléşti̯: uni-i̯ acu „sfatu". I̯era o casî umilî, ră. Îñvăța băi̯eț dipi la Bîrsăşti̯, di la Văsúi̯, di la Păuléşti̯ şî di la Cóza şî Hăuléşca. Îñvăța uñ sîñgur îñvățători̯u śiñzăşşai̯zăş di băi̯eț; şi-ñvăța şi dimini̯ațî, şî di̯-ańi̯azî...

Pi̯-atuñśi măi̯ cînta şî fetili *Ńiorița*. Avi̯am nişti surori̯: cînta *Ńiorița* di-ñgheța apa! Una Ana: aśei̯a cînta ghini; îñvățasî di la tata.

Diñ śi̯obani̯ cînta *Ńiorița* Añghil Fórîi, şî tat-su Ion Fórîi. Ii̯ cînta diñ fluiri.

Nu ńi̯-aduc aminti di vuñ lăutari̯u cîntîn' *Ńiorița*. Niśi̯ pi Vîno̯ágî, niśi̯ pi Botíțî; ii̯ i̯era viorişti̯ vestiț.

(27.XII.1967), Spinéşti̯ — Ghi̯orghi Călujáu, 86.

MCCXXXVIII

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Ori̯ i̯eş' bolnăghi̯oarî,
Ńiorițî, ńio̯arî?
Ori̯ i̯arba nu-ț plaśi?
— Dar i̯arba-m' plaśi,
Da inima mă doari...
— Da di śi o̯ari?
— Baśi̯u uñguri̯an
Şî cu śel vrăñśi̯an
Mări să vorbiră,
Şi se sfătuiră
Ca pe la apus de so̯are
Să mi te omo̯are,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Negri şî curnuti,
Şî cai̯ îñvățaț,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaț.
— Tu, miorița mi̯a,
Di i̯eş' năzdrăvanî,
Şî di̯-ar fi sî mor
Îñ cîmp de mohor,
Să spui̯ lu vrăñśi̯anu
Şî lu uñguri̯anu
Ca sî mă îñgro̯api
Aiśi̯, pi apro̯api:
Îñ struñga di oi̯,
Să fiu̯ tot cu voi̯;
În dosu stîni,
Sî ni̯-aud şî cîni.
I̯ar mă rog aşa:
Să le spui̯ curat
La cap sî-m' pui̯e:
Flui̯eraş de osu̯,
Mul' zîśi dui̯osu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Mul' ziče cu dragu̯.
Vîntu, cîn' a bati,
Vîntu va răzbati,
Oili s-or strîñźi,
Şî pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîmi̯ di sîñźi.
Dac-ăi̯ întîlni
Măi̯cuța bătrînî,
Cu brîu de lînă,
Din oki̯ lăcrămîn',
De mini-ntrebîn',
Tu să spui̯ curat,
Drept ş-adivărat:
Cî m-am îñsurat
C-o fatî crăiasî,
A lumi mir̯iasî;
Cî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
Soarili şî luna
Mi̯-a ținu' cununa;
Braz şî păltinaş
Au̯ fos' nuntaş;
Preoțî: munțî mari̯;
Păsîri̯: lăutari̯;
Păsăreli: mii̯,
Şî steli: făclii̯.

Am auzît-o-ntăi̯ di la Anghil Fórîi: i̯era śi̯oban. Cînta şî diñ fluir, şî diñ gurî spuni̯a: „Măi̯, i̯etiaşa-i̯: i̯o spui̯ ca *Ńiorița*". O h'i fos', or n-o h'i fos', da aşa-i̯ cînticu...

Diñ carti? Am întîlnit-o; da nu ișa vorbi multi. Da śi̯obanu-aśela m-a-ñvățat *Ńiorița*...

Nu, n-añ di la lăutari̯ di cît di la Botîțî śel bătrîn: a vinit la o nuntî; ș-a cîntat *Ńiorița* asta. Numa-ñ cîntari vini̯a; da-ñ cîntari ghini frumos.

(29.XII.1967), Spinéști̯ — Rádu Vátrî, 87.

MCCXXXIX

— Ńiorițî lai,
Lai, lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Iarba ńe-i̯ păscut-o;
La apî ti-an dat,
Apa ńe-i̯ turburat-o,
Mîncari̯a ńe-i̯ miñcat-o;
Șî di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi.
— Am auzît cî s-a vorghit sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari;
Șî sî ti-ñgro̯api-n dosu stîni,
Uni zac cîni.
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯api-n dosu stîni,
Uni zac cîni.
Șî la cap sî-m' pui:
Flúir di os,
Sî-ñ cînti frumos;
Flúir di fag,
Sî-ñ cînti cu drag;
Flúir di socru,
Sî cînti cu focu̯.
Cîn' a bati vîntu,
Flúiru̯-a cînta,
Șî oili s-or aduna,
Șî m-or pliñśi
Cu lacrîni̯ di sîñśi.

Cu baba bătrînî, nu știu̯. Am îñvățat-o dim bătrînî. Cî i̯o añ fos' la oi̯: numa baśi̯u añ fos' doui̯zăș di ani̯! Da sioban cît oi̯ h'i măi̯ fos', Dumnezău̯ știi!... Añ fos' aiśi̯a, la noi̯ îñ sat, pi „Zbói̯na“ și la „Végĥi̯u-lu-Bucur“, și la „Húlturu“; acolu i̯era vo patru stîni̯. I̯era unu Trifu̯ a lu Duńitru Murgu — ii̯ mor' di vo șăptizăș di ani̯ — i̯el cînta *Ńiorița*: o cînta diñ gurî, cînta și diñ flúir. Añ cîntat și i̯o din flúir; și cînt și az; da n-añ flúir: s-a stricat, ńi l-a luat băi̯eți, și n-am măi̯ cumpărat...

Măi̯ cînta „șîri̯agu“, „di brîu“, cutari, cutari... multi cînta. Lăutari̯u? N-am auzît?!

(27.XII.1967), Spinéști̯ — Vasîli Múrgu, 85.

MCCXL, MCCXLI[194]

O știu̯, tot așa, ca o povésti, cum povestești̯: di cîntat nu măi̯ pośi̯u.
— Ńiorițî lai,
Lai, bucălai,
De trei̯ zile-nco̯ači
Gurița nu-ț tači;
Or' i̯eș' năzdrăvánî,
Or' di cap iș faśi̯?
— I̯o sîn' năzdrăvánî;
Și tot śi ț-oi̯ spuni
Sînt adivărat: (II)
Pi la apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari
Bači̯ul uñguri̯an
Și cu čel vrănči̯an...
Čel moldovi̯an vorbi̯a...
Căči ai̯ oi̯ mai̯ multi,
Și to̯ati cornuti;
Și ai̯ cîni̯ bărbaț,
Și cai̯ îñvățaț;
Și pentru ači̯asta
Vri̯a sî-ț pi̯ardî vi̯ața. (II)

Ii̯ acuma, cum i̯era acolu..., așa s-a-ntîmplat: moldovi̯anu sî țini̯a și i̯el cî-i̯ stăpîn aiśi̯, la munti; da ii̯ l-a omorît, l-a prăfuit!...
— Iar dacî m-a omorî,
Sî-i̯ spui̯ sî mă-ñgro̯api

Din fața stîni,
Sî m-audî cîni.
I̯ar din dosu stîni,
Sî nu m-auzî di numi... (II)
Iar la cap sî-m' pui:
Flui̯eráș di fag,
Sî-ñ cînti cu drag;
Flui̯eraș di os,
Sî-ñ cînti dui̯os;
Oili s-or strîñźi
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrím' di sîñzi...
Măi̯ i̯esti: c-o babî bătrînî... nu știu̯ śi...
Apăi̯ stăi̯ sî videñ cum-ui̯! Sî ńi̯-aduc aminti, cî asta trebi sî scrii̯:
Di cumva te-i întîlni,
Și di ti̯-a-ntreba:
„Nu cumva aț văzut
Pi-ăcel čioban?
Fețișo̯ara lui̯
I̯era spuma laptilui̯;
Mustăčioara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okișori lui̯:
Murli cîmpului̯ —
Co̯apti la răco̯ari,
Păzîti di so̯ari;
Co̯aptî la pămînt... (II)
Nu-ńi̯ măi̯ aduc aminti...
Perișoru lui̯:
Pána córbului̯"...
Sî-i̯ spui cî s-a-ñsurat
C-o fatî crăi̯asî
A lumi miri̯asî.
Iar la nunta lui̯
A căzut o sti̯a;
So̯arili șî luna
I̯-a ținu' cunúna;
Preuț nuni̯ mari̯;
Munțî nuni̯ mari̯; (II)
Păsîri̯ lăutari̯;
Steli: mii̯ mărunti...
Stăi̯, nu știu̯ cum vini!...
Șî steli făclii̯...

„Miorița" asta o știu̯ din copilării, nu diñco̯aśi. O știu̯ diñ copilării, c-am îñvățat-o. O știu̯ di cum o spun bătrîni, șî fimeili la fúrcî, la șăzătóri: cîntau̯ i̯eli. C-am avu' mamî, șî cînta cu aldi sorî-mi̯a.

Am îñvățat-o șî-ñ șco̯alî, la Păuléști̯ [1]. Șco̯ala i̯era c-o sutî șî siñspreśi băi̯eț; i̯era șî di la Scătúra Văsîi̯ului̯ [2] vo trii̯ băi̯eț; di la Plóștina [3], di la Bodéști̯ [4] șî di la Hăuléșca [5]. Îñvățătóri̯u i̯era Petráki Añghil [6]: bun îñvățătóri̯u! Da dacî nu știam probléma s-o regulăm, ti băti̯a di ti zlutá! Cîñ' nu puti̯a șî i̯el sî răzólvi-o problémî, ni puni̯a-ñ parantézî: añ scăpat di bătai̯! I̯el zîśi̯a: „Lăsaț-o!" Șî rămîni̯a așá...

Șco̯ala i̯era ruinátî: cîñ' plou̯a, măi̯ curźi̯a ș-a dou̯î-źa dim pod. Șco̯ala o făși̯am to̯atî ziu̯a. Luam mîñcari di̯-acasî toț; ș-aco̯lu mîñcam. Luam śi̯apî, prúni, peri̯, o fărmătúrî di brînzî: śi̯-avi̯am, cum i̯era timpu...

Cîn' am îñvățat cu Petráki Añghil, iera Ńiorița-ñ carti. Noi̯ cîn' aźi̯uñźi̯am la lecții, o-ñvățam to' pi di rost: adícîti ca o poizîi. Cum i̯era cărțîli, i̯era șî la clása a tria, șî la a pátra. Sî kemá „carti̯a-di-četiri" di clas-a tria, „čitíria" di clása a pátra. *Ńiorița* ni̯-a dat-o s-o-ñvățăm to̯atî. De-śéi̯a nu ni̯-a dat-o s-o-ñvățăm

---

[1] Școala era la 3 km de Spinéști̯.

[2] Satul Văsîi̯; acum comuna Vrănčioai̯a, la 6—7 km din Păuléști̯.

[3] La 2 1/2 km de școală.

[4] La 5 km de școală.

[5] La 3 km de școală.

[6] Fapt confirmat de tata care învăța în aceeași vreme cu învățătorul exemplar. L-am putut cunoaște: era de statură impozantă, prea trupeș la bătrînețe, dar perfect echilibrat sufletește (prin 1927). La 83 de ani era bătrîn mîndru cu școlarii învățămîntului său eroic, din „comuna" Păuléști̯, pe vremea cînd „școlarii" mîncau la prînz în școală mămăligă rece cu „śi̯apî, prúni, péri", și rar cîte o „fărmătúrî di brîñzî".

Ion Murgu — născut prin 1872 — ca școlar se vede că a fost, în jurul anilor 1879—1880, un copil isteț și muncitor (v. nota crit. 194, și imaginea bătrînului). Învăța, dar cu chin, într-o școală complet „ruinátî": pe ploi — în „vlóg mocănésc" de cîte trei zile — după „curmátu ploi", încă curźi̯a ș-a dou̯î-zá dim pod" în odaia umedă înghesuită „c-o sutî și śiñspreśi băi̯eț".

„Șco̯ala ruinátî", de pomină, a existat în Păuléști̯ la marginea nordică a satului, în drumul lateral ducînd spre satul Cóza.

poizîi la iczámini pintru cî durá mult; adicî iera luñgî la spus... Acólia-ñ carti iera diosîbitî di śi ştiam io di-acásî. Śi ţ-añ spus, îi prácticî dim bătrîni: ii o ştia cum añ spus-o ieu. Pi urm-a auzît-o ii şî cum i-ñ carti: m-a auzî' pi mini dim-tîmplári: aśiia cari iera-ñ casî cu mini, bătrîni. Da ii o ştia di uni-o h'i ştiut-o ii...

„Ghérsu"-i (melodiia) ca uñ féliu di bóśit, aşa-i... Aşa-l cîntá ii. Io aş cînta-o io bini, cî am vósi; da acú îi măi îngheţátî gura...

(30.XII.1967), Spinéşti — Ion Múrgu, 95.

Spúlbir

MCCXLII, MCCXLIII[1] 195

— Mioriţî lai,
Di ieş' bîcălai,
Di trei zîle-ncoači
Guriţa nu ţ tači;
Oar iarba nu-ţ plaśi,
Or apa nu-i bunî?
Cî-i apa sălčii
Cum îm plači mii.
— Ba, stăpîni, ba,
Cî ńiia îm' plači
Iarba diñ zăvoi;
Şî apa cî-i bunî,
Cî-i apa sălčii
Cum îm' plači mii.
Da miia nu-m' plači
Vorba čia di-asarî,
Şî čia di-alaltîsarî:
Čei nouî čiobani,
Şî čei năzdrăvani,
Ii cî s-a vorbit,
Şî s-au sfătuit

[1] Textul II a fost notat la o jumătate de oră după primul.

La apus di soari
Ca sî ti omoari.
— Mioriţî, hăi,
Şî nu-mi ieş(ti) mioarî,
Şî-m' ieş' (II—ieşti) surioarî,
Di s-or sfătui,
Şî m-or omorî,
Voi la cap sî-m' puniţ:
Fluieraş di socu,
Čí cîntî cu focu;
Fluieraş di fagu,
Či cîntî cu dragu;
Fluieraş di osu,
Či cîntî duiosu;
(II—Vîntu, cînd a bati,
Piñ ieli-a străbati,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi di sîñźi).
Iar în dosu stîni
I-o niagrî găliatî,
Pustiia s-o batî!
Frumos sî sî-mpărţascî,
Sî nu sî gîlčeviascî.
Iar voi sî mă-ñgropaţ
Îñ struñga oilor,
Îñ žocu ńeilor.

Am auzît-o di la mama miа. Ia o cînta cîn' torśia la furcî; cîn' iera măi vesîlî, la furcî, ca sî-i triacî di urît. Ascultañ ca copkii; băgan la cap, cî iera capu măi bun ca acu. Acuma? An da'(t) pisti multi...

(30.VII.1967), Spúlbir — Toádira Zăgán, 56.

MCCXLIV

— Mioriţî, mioarî,
Di trii zîli-ñcoaśi
Gura nu-s măi taśi;
Ori iarba nu-s plaśi?
(II — Or apa nu-i bunî?)
— S-a vorbit trii śiobănaş
Sî ńi ti omoari,

Și sî ti-ñgro̯api
Din dosu stîni,
Uni zaśi cîni;
Și sî-ț pui la cap:
Flui̯eraș di os,
Cîntî dui̯os;
Flui̯eraș di fag,
Cîntî cu drag...

Baba aștepta sî ǵhii h'iu-su. Și i̯el i̯-a spus ńiorițî sî spui cî-i̯ îngropat din dosu stîni. Sî-i̯ spui mami lui cî:

Lăutari mei̯
Îs păsîrili śeri̯ului̯..."
Și cununa lui̯
Îi̯ fruñza bradului̯;
So̯arili și luna
I̯-a pus cununa...

Parcî i̯o știu̯ di uni l-am auzît? Am auzît-o-ntăi̯ pim bătrîni̯.

(1.VIII.1967), Spúlbir — Măriúța Bálcu, **68.**

MCCXLV, MCCXLVI [1]$_{196}$

Cînticu ńiorițî

Pi̯-uñ ḱiśi̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯,
I̯atî cobo̯arî la vali
Trei̯ či̯obănei̯
Cu trii̯ turmi di oi̯;
Unu, vrănči̯an;
Unu, uñguri̯an;
Unu, moldovan.
Čel vrănči̯an
Avi̯a oi̯ măi̯ multi,
O̯ákiș și cornúti,
Cîni̯ măi̯ bărbaț,
Cai̯ niñvățaț.
— Miorițî, mioarî,
De trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;

[1] Text. II a fost notat la trei ore după primul.

Ori̯ i̯arba nu-ț plaśi,
Ori̯ apa nu-i̯ bunî?
— S-au̯ vorbit diñ stînî
Sî mi ti răpunî

(II — I̯arba-m' plaśi,
Apa-i̯ bunî;
Da mi s-a vorbit diń stînî
Sî mi ti răpunî)

Șel moldovan
Cu śel uñguri̯an,
Cî ai̯ oi̯ mai̯ multi,
O̯ákiș și cornuti,
Cîni̯ măi̯ bărbaț,
Cai̯ niñvățaț.
— Miorițî, mio̯arî,
Di m-or omorî,
Sî nu mă-ñgro̯api
Din dosu stîni
Uni zac cîni,
Și sî pun stăpîni;
Adicî sî duc afarî...
Sî mă-ñgro̯api-ñ struñga (II—struñgulița) oilor,
Îñ źi̯ocu ńiilor.
Flui̯erașu ńcu
Sî-l pui-ntr-um păltior,
Nant și subțirel;
Cin' vîntu̯-a bati,
(II — Piñ i̯el a răzbati,)
Fluirli̯-or (II—Fluiru-o) țipa,
Oili s-or aduna,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîńi̯ di sîñźi...
So̯arili și luna
I̯-a țînu' cununa...

to(t) diñ cînticu ista-i̯; da l-am ui̯tat. L-am apuca(t) diñ o̯amini̯ bătrîni̯. Am avut uñ străbun cari̯-a trăit o sutî dou̯îzăș di ani̯, îl ḱema Ștefañ Spùlbir; și i̯era śi̯oban.

Străbunic-o cînta diñ fluir; diñ gurî cînta vorbili. I̯el cînta cîn' sta cu oili-ñ śinî; și sara, dipi śi li strîñźi̯a oili, di li băga la ocól, di li-ñkidi̯a. I̯el cînta-ñ fluir, și śi̯obani spuni̯a povești, ca la stînî...

Cîn' i̯erañ copḱil, dam îñ struñgî, lîñgî i̯el. Și sara ascultañ cuñ cînta uñkeșu; cî zîu̯a n-avi̯an timp: dam îñ struñgî la oi̯, i̯erañ struñgari̯u;

adușii̯am lemni, apî; asta ńi̯-i̯era mesării̯a. Fă-șii̯añ h'i̯erturî diñ lóbîdî, dim păstări̯, diñ carto̯afi: adușii̯a o̯amini. Și-năcri̯am cu žánț; ašela i̯era di-năcrit la stînî. Asta i̯era hrana: brîñzî, caș, urdî. Cîñ' fășii̯a zamî di asta, adicî h'i̯erturî, i̯era măi̯ rar...

Îs năcăžît: i̯o mă spăl, i̯o mă cîrḱesc, i̯o mămbrac. Îs năcăzît! An dou̯î h'iși̯: șî i̯eli-s năcăžîti! Șăsî copḱii̯ ńi̯-a murit; șî baba ńi̯-a murit...

Añ fos' și-ñ războ̯i̯: la O̯i̯túz, la Prálii̯a, la Zbói̯na-ni̯agrî. La șăsî águst añ fos' la O̯i̯túz. Aco̯lu̯-a fos' lupti greli. Di trii̯ ori̯-a fos' sî mă i̯a prizoneri într-o zî și-ntr-o no̯apti. Îs rănit la ḱiși̯oru drept, di̯-diasupra źenuñki̯ului̯. Kiși̯oru-i̯ beti̯ag: nu-s rupti vinili di tot; numa ź̯i̯umătati-s rupti, di nu poși̯u merźi fărî cîržî, fărî băț.

Am dou̯î decorății̯: „bărbății̯ șî credinți", șî ši̯alantî nu știu̯ cuñ sî ki̯amî. Bani șii̯a — decorățîili — li̯-añ ḱerdut; da brevétili li păstrez.

(1.VIII.1967), Spúlbir — Cózma Cába, 75.

MCCXLVII$_{197}$

Pi̯-um pičo̯r di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯,
Se scobo̯rî-ñ vali
Trii̯ turmi̯ di oi̯
Cu trii̯ či̯obănei̯:
Unu, moldovi̯anu;
Unu, uñguri̯anu,
Șî unu, vrănči̯anu.
I̯ei̯ se vorbiră,
Șî se sfătuiră
Ca sî mi-l omo̯ari
Pi čel moldovi̯an,
Cî-i̯ mai̯ ortoman,
Ș-ari oi̯ măi̯ multi,
Mîndri șî cornuti,
Șî cai̯ îñvățaț,
Șî cini̯ măi̯ bărbaț.
— Mio̯arî, mio̯arî,
Or' i̯eș' năzdrăvani?
Di trii̯ zîli-ñco̯ači
Gurița nu-s tači;
Or i̯arba nu-i̯ bunî,
Or i̯eș' tu nebuñî?...
— Șî di o fi sî mor,
Sî nu li spui̯ drept;
Sî li spui̯ curat:
Cî m-am îñsurat
C-o fatî di crai̯;
O fatî crăi̯asî,
A lumi miri̯asi.
Șî la cap sî-m' punit:
Flui̯eraș di socu̯,
Mul(t) zîče cu focu̯;
Flui̯eraș di osu̯,
Mul' zîče dui̯osu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Mul' zîče cu dragu̯;
Cîn' vînturli̯-o bati,
Piñ i̯eli̯-or răzbati,
Flui̯erașili̯-or țipa,
Oili s-or aduna,
Pi mini m-or plîñge
Cu lacrîmi̯ di sîñge.
Dar de-ț întîlni
O babî bătrînî,
Cu brîu di lînî,
De mine-ntrebîndî:
„N-aț văzut un či̯obănaș
Fetișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăși̯oara lui̯:
Spicu griului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯..."
Sî nu-i̯ spui̯ drept;
Sî-i spui̯ curat
Cî m-am îñsurat
C-o fatî crăi̯asî,
A lumii-miri̯asî;
So̯arili șî luna
Mi̯-a ținut cununa...
Păsăreli: lăutari̯...

Îl știu̯ di cîn i̯eram ńic: mă duși̯am pi la șăzători̯. N-am auzît-o diñ carti: numa pi la șăzători̯; o cînta feti, flăcăi.

(2.VIII.1967), Spúlbir-Țipău̯ — Vasili̯ Bóț, 80.

MCCXLVIII[198]

Cîn' m-an trezît i̯o, dou̯î cîntări̯ i̯era: *Ńioriţa* şî fruñza! Dipi̯-aśei̯a: brác! *Ńioriţa:* aśei̯a a fos' śi̯a măi̯ întăi̯! I̯erañ cu oili pi munţî śii̯a-ñvăliţ cu cătini: sî ki̯amî „Tožánu"; şî noi̯ fetili, cîntam *Ńioriţa*. Da nu tǫati: numa śeli cari li i̯era lor dragu̯; ş-avi̯a cîntari di la părinţ: adicî, copḱil cari nu-i̯ ţinut diñ frîu̯, cum îi̯ calu: îl lăsa părinţî sî sî ducî sî vazî śi-i̯ în lumi. Pi mini mă ţini̯a mama şî tata di nas: am fos' crescúti „di suflit", n-añ fos' făcutî di bătrîni śei̯a cari m-a crescut.

Cînta fetili şî i̯o ascultam. Nu-n' da coražu̯, cî dacî trăi̯añ greu̯! I̯aca asta-i̯:

— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñcǫaśi
Gura nu-s măi̯ taśi;
Nu ştiu̯: apa nu-s plaśi,
Ori̯ i̯arba nu-i̯ bunî?
— Ba i̯arba cî-m' plaśi,
Şî apa cî-i̯ buni;
Dar la apus di sǫari...

Śi̯obani s-a vorbit ca sî omǫari pi-uñ śi̯oban, sau̯ uñ baśi̯u:

— Da am auzît:
La apus di sǫari
Vri̯a sî ti omǫari
Baśi̯u uñguri̯an
Şî cu śel vrăñśi̯an...
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgrǫapi
Îñ struñga oilor
Sî h'iu̯ tot cu voi̯.
Sî-m' pui̯ la cap:
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî cînti cu dragu̯;
Flui̯eraş di socu̯,
Sî cînti cu focu̯;
Flui̯eraş di osu̯,
Sî cînti...

Nu ńi̯-aduc aminti. Atîta ńi̯-aduc aminti. O cînta măi̯ ales cari i̯era śi̯obani̯.

(2.VIII.1967), Spúlbir-Ţîpău̯ — Márîca Kirii̯ác, 84.

T i c h i r i ş

„Cînticu oilor"

MCCXLIX[199]

Mintia uñkeşului neu? Nu! S-a dus cu sorcova la i̯el... Nu vez cî-ñcurcî *Ńioriţa?*... (v. text. MCCLI).

— Ńioriţî lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñcǫaśi
Guriţa nu-ţ măi̯ taśi;
Nu ştiu̯: i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ apa...?
— Ńii̯a-m' plaśi i̯arba şî apa;
Da am auzît
C-a sî ti omǫari, stăpîni;
Şî sî ti-ñgrǫapi-n dosu stîni...
— S-auz lătrîtu cînilor....
Sî-m' pui̯ la cap:
Fluir di fagu̯,
Ca sî cînti cu dragu̯;
Fluir di osu̯,
Ca sî cînti dui̯osu̯;
Fluir di socru,
Sî cînti măi̯ cu focu̯....

„Cînticu oilor" sî ki̯amî; ca sî cînti śi̯obani. Îl ştiu̯ di cîn' i̯erañ copḱii̯ ńiśi̯. Îl ştiu̯ di la părinţ. Avi̯am un moş cari cînta; şî li şî făśi̯a: li lucra i̯el fluirli. Îl kema Neculai̯ Bercuśi̯u: i̯era din Colácu. Nu pri̯a ştii̯a carti. Da i̯o am învăţa' śiñśi̯ clasî. Scriu̯ ş-acuma. Am mîntuit şcǫala pin nou̯î suti zăśi. I̯eram bunî la carti. Da nu m-a da' la şcǫalî, cî nu sî didi̯a atuñśi̯a fetili la altî şcǫalî: băi̯eţî-i̯ didi̯a.

Ńioriţa i̯era şî-ñ carti: am îñvăţat-o şî diñ carti. Da am ui̯tat-o pe-śei̯a. Îñśepi̯a aşa:

Pi̯-om pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯...

(15.XII.1967), Tikiríş-Ružét — Márii̯a Cúrcî, 71.

MCCL

— Ńioriţî lai,
Cu lîna ţîgai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guriţa nu-ţ măi̯ taśi;
Or i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ i̯eş' bolnăvi̯oarî,
Mioriţî, mio̯arî?
— Nu-s bolnăvi̯oarî;
Da am auzît
C-a sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari...
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯api-n dosu stîni,
Sî mi̯-auz cîni,
La cap sî-m' pui:
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî-ñ fii cu dragu̯;
Flui̯eraş di osu̯,
Sî fii dui̯osu̯;
Flui̯eraş di osu̯,
Cîn' a bati vîntu...
În dosu stîni,
Sî ńi̯-auz cîni...

Cîntari̯a asta-i̯ diñ veki̯u. Atuñśi̯a s-auza măi̯ multi, multi; da am ui̯tat. O cînta flăcăi, *Ńioriţa*, la horî. Şi lăutari cînta *Ńioriţa*, cu vorbili ii̯. O cînta şî bătrîni. I̯era tata-moşu: Ion Andríi, tata lu tata. Cînta cîntiśi dim bătrîni̯; cînta şi *Ńioriţa*. Mă ţîni̯a di cap, di umîr, ca sî pot sî bag la cap i̯o. Îi̯ dimul' di̯-atuñśi̯!... I̯erañ di vo zăśi ani; i̯el i̯era bătrîn: avi̯a vo şăptizăş di ani̯.

(15.XII.1967), Tikiríş-Ruźet — Neculai̯ Andréi̯, 76.

Cînticu oilor, „a oilor" („a ńioriţî")

MCCLI$_{200}$

Añ fos' la oi̯: numa vo trii̯ză' şî śiñśi̯ di ani̯... Aiśi̯-añ fos', şî pí malu Bîrládului̯, pi malu Prútului̯. Ni duśi̯añ şî ni puni̯añ śi̯obani̯ pi uni gă-

sam... Atuñśi̯a puni̯a fii̯cari śi̯oban la oili lui̯: strîñźi̯a, făśi̯a stînî. Piñ străini̯ añ sta' vo trii̯ ani̯. Añ vinit acasî numa cu bani̯; cu oi̯ n-añ vinit îñ Ruźet. Alţî sî duc numa pi oi̯, cum sînt unii̯a ş-acu. Hai̯nili li luam di̯-acasî. Stam şî i̯arna: cum ni tocńi̯a lumi̯a. Alţî i̯era numa pi varî. I̯era plătit uñ śi̯oban cu śiñzăş di bani̯ pi zî. Şî la co̯asî tot aşa i̯era: trăźi̯añ co̯asa pînî ni crăpa oki, to' pîntru śiñzăş di bani̯. Avi̯am hai̯ni to' de i̯estili̯a mocănéşti̯: iţári, avi̯am glúgî, căśi̯ulî. Apî kiméri̯u nu-l slăghi̯añ di lîñgî burtî! Îñ kiméri̯u avi̯am acáriţî, spînţ pîntru ǵhiti, súlî di băgat spînţ la oi̯, cuţît cu ti̯acî, crémini şî amnári̯u s-aprindim focu şî ţîgara. Şî fluiru-l ţîni̯am; da pi sup kimeri̯u, legat di curá. Aţîli prestíţî li puni̯añ la brîu̯, ca cum ar h'i cănaḱi la fata-śi̯a-mari. Diñ fluir cîntam „*Cînticu oilor*" — a „ńioriţîlor" — „di plai̯", „di źăli̯". *Ńioriţa* aşa-i̯:

— Ńioriţî lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
I̯arba nu-ţ plaśi,
Gura nu-ţ măi̯ taśi.
— I̯arba-m' plaśi;
Da am auzît păgînu di uñguri̯an
Cî s-a sfătuit sî ti omo̯ari.
— Di m-a tăi̯a, di m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯api-n dosu stîni,
Îñ zghéritu ńeilor,
Îm bătai̯a berbeśilor.
Sî-m' pui la cap
Uñ flui̯eraş di fagu̯,
Sî cînti oilor cu dragu̯.
Sî mă dizgro̯api-n lătritu cînilor...

Cî i̯el s-a-ñgropat în zghéritu ńeilor... Asta-i̯ „a oilor", „a ńioriţî". O cînt şî diñ gurî, şî diñ fluir. Da acuma numa diñ gur-o pośi̯u cînta; diñ fluir, nu; cî douî deźiti di la mîna stîñgî-s fărmati di̯-um butuc.

„Cînticu oilor" — aşa sî ki̯amî *Ńioriţa!* — l-am auzît întăi̯ di la bătrîni̯. I̯o an stat cu mulţ bătrîni. Ii̯ cînta cu toţ: cînta cu curaž sara. Cîn' cînta ii̯, dacî nu i̯era-ñ stari sî źi̯oaśi şî o̯ai̯a! Bratosín cînta dintri toţ măi ghini: şî diñ fluir,

şî diñ caval. I̯o am îñvăţa' di la ii̯ sî cînt diñ fluir: i̯o mă ui̯tam la ii̯, colu, cuñ źi̯uca deźitili. Didi̯a din deźiti, ńi̯-arîta şî ii̯: „Dă aşa din deźiti, cînt-aşa"... Dacî i̯era o̯amini̯ bătrîni̯, trebuia sî-ñveţî şî pi alţî, ca sî-i̯ pomini̯ascî. C-aista-i̯ pomélnic: śi scrii̯ dumneta aiśi̯...

Di la lăutari̯ n-am auzît, cî nu m-am pri̯a dus la nunţ.

„Cînticu oilor" nu l-am auzît pi la Bîrlád, şî niśi̯ pi la Prut. Cînticu̯-aista-i̯ numa dim parti̯a muntilui̯: pi la noi̯, pe-iśi̯.

(15.XII.1967), Tikiríş-Ruźét — Ghi̯orghi Cúrcî, 77

MCCLII

— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trei̯ zîli-ñco̯ači
Gura nu-ţ măi̯ tači;
Or' i̯eş' bolnăvi̯oarî,
Mioriţî, mioarî?
— Drăguţuli bači,
Dă-ţ oili-ñco̯ači
La verdi zăvoi̯,
Că-i̯ i̯arbă de noi̯,
Şî umbrî de voi̯.
Stăpîne, stăpîne,
Îţ ki̯amî şi-uñ cii̯ne:
Pe čel mai̯ bărbătesc,
Şi čel mai̯ frăţesc,
Că pe l-apus de so̯are
Vri̯a sî ti omo̯ari
Bači̯ul uñguri̯an
Şî cu čel vrănči̯an.
— Mioriţî, mioarî,
Dac-oi̯ fi să mor
Îñ cîmp de mohor,
Să-i̯ spui̯ lui̯ vrănči̯an
Şi lui̯ uñguri̯an
Ca să mă îñgro̯ape
Aiči̯, pe apro̯ape:
Îñ struñga de oi̯,
Să fiu̯ tot cu voi̯;
În dosul stîni,
Să mi̯-aud cîni.
Asta să o fači̯.
I̯ar la cap să-m' pui̯e:
Flui̯eraş de fagu̯,
Mult ziče cu dragu̯;
Flui̯eraş de osu̯,
Mult ziče dui̯osu̯;
Vîntul, cîn' o bati,
Prin i̯eli̯-o răzbati,
Oili s-or strînğe,
Pe mine m-or plînğe
Cu lăcrîm' de sînğe.
Dac-ăi̯ zări,
Dac-ăi̯ întîlni
Măi̯cuţă bătrînă
Cu brîul de lînă,
Pe cîmp alergînd,
Şî la toţ spuind:
„Čini mi̯-a văzut,
Čini mi̯-a cunoscut
Mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯"...
I̯ar la či̯a măi̯cuţă
Să nu-i̯ spui̯, drăguţă,
Că la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
Braz şi păltinaş
I̯-am avut nuntaş;
Preuţ: munţî mari̯;
Pasîri: lăutari̯;
Stelili: făclii̯...
Să le spui̯ curat
Cî m-am îñsurat
C-o mîndrî crăi̯asî,
A lumi miriasî...
Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯

I̯ată vin îñ cale,
Se cobo̯arî-ñ vale
Trei̯ turmi di oi̯
Cu trei̯ či̯obănei̯.
I̯ar čel moldovi̯an
Şi cu čel vrănči̯an
Mereu̯ se vorbi̯a,
Şi se sfătui̯a:
Ca să mi-l omo̯ari
Pe čel moldovi̯an
Că ari oi̯ mai̯ multi,
Mîndri şi cornuti,
Şi cai̯ îñvăţaţi,
Şi cîni̯ mai̯ bărbaţi̯...
— I̯ar či̯a mioriţî,
Cu lîna plăviţî,
De trei̯ zile-ñco̯ače
Iarba nu-ţ mai̯ plače;
Ori̯ i̯eş' bolnăvi̯o̯arî?...

Merźi di̯-acoli̯a măi̯ diparti, cun ţ-añ spus-o. *Mioriţa*-ntr-o carti̯-am găsît-o. Nu i̯era carti-di-śetiri. I̯era o carti la un îñvăţătóri̯u dim Páltin. I̯eram acolu refuźii̯at, cu războ̯i̯u-n nou̯î suti şai̯spreśi. I̯era cărţ multi̯-acolu la-ñvăţătóri̯u śela. An dat pisti i̯eli; şî măi̯ śeti̯am cîñ stiti̯am sara. I̯era şî alti poizîi̯-acolu... nu ńi̯-aduc aminti di alta...

Am învăţa' *Mioriţa* cî ńi̯-a fos' dragî ńii̯a, aşa, ca s-o-ñvăţ. Añ śetit, aşa, oli̯acî, pînî cîn' an dipriñs-o. Îñ şco̯alî n-am îñvăţat-o di loc, di loc; cî nu i̯era atuñśi̯a poizîi̯a asta-ñ carti. Diñ altî parti n-am auzît *Mioriţa*, niśi̯ în sat. Diñ fluir măi̯ cînta śi̯obani̯-aşa. N-am auzît-o di feli̯u niśi̯ di la lăutari̯.

(14.XII.1967), Tikiriş — Pávîl Tóma, 77.

MCCLIII$_{201}$

Ari cuvinti multi *Ńioriţa*. Şî uni̯a o i̯a uni locuri̯ diñ urmî; uni locuri̯ dinăinti. Da i̯a ari vorbi multi: îi̯ întiñsî.

I̯o am obzăş' di ani̯; ş-am măi̯ śi̯ukit dou̯î luni̯ diñ obză' şî unu... I̯acîti *Ńioriţa:*

Trii̯ turmi di mei̯,
Cu trii̯ či̯obănei̯
Sî cobo̯arî-ñ vali
La luñśi̯ şî dumbrăvi̯oari:
Unu-i̯ uñguri̯an;
Altu, moldovi̯an,
Şî altu, vrăñśi̯an.
Čel vrănči̯an,
Cu čel uñguri̯an
S-a sfătuit sî-l omo̯ari
Pi čel moldovi̯an,
Cî ari oi̯ multi,
Mîndri şî curnúti,
Cai̯ îñvăţaţ,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ.
O mioriţî lai,
Lai, bîcălai,
I̯a mereu̯ zghera,
Pi stăpîn prevesti̯a...

I̯a i̯era năzdrăvani: adicî i̯a cunoşti̯a so̯arta stăpînului̯: cî-l logheşti śeva.

I̯ar moldovi̯anu̯-o-ntreba:
— Mioriţî lai,
Lai, bîcălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guriţa nu-ţ taśi;
Or i̯eş' bolnăvio̯arî,
Oiţî mio̯arî?
Or iarba nu-ţ plaśi?
— Stăpîni, stăpîni,
I̯o śi ştiu̯, nu-ńi̯ măi̯ ghini;
Şi ştiu̯ pintru tini,
Mii̯a nu-ńi̯ măi̯ vini:
I̯a ki̯amî-ţ ş-uñ cîni:
Śel măi̯ pretinescu̯
Şî čel măi̯ bărbătescu̯;
Ş-atuñśi̯ i̯o ţ-oi̯ spuni
Şi sî pregăteşti
Acu pintru tini.
— Oiţî mio̯arî,
Oiţî cu dor,
Di i̯eş' năzdrăvanî,
Şî ştii̯ c-añ sî mor...

Măi̯ ḱerz! Aiśi̯ i̯-o strofî: nu pośi̯u puni gîndu pi i̯a!...

— Stăpîni, stăpîni,
Di̯-acu i̯o ţ-oi̯ śpuni:
Baśi̯u uñguri̯an
Şî cu čel vrănči̯an
La un apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari.
— Mioriţa mi̯a,
Di i̯eş' năzdravanî,
Şî ştii̯ c-añ sî mor,
Tu să le spui̯-aşa:
Ca sî mă îñgro̯api
Îñ stîna cu oi̯,
Sî fiu̯ tot cu voi̯;
Mai̯ din dosu stîni,
Ca sî ńi̯-auz cîni.
Vîntu cîn' a bati,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîm' di sîñźi.
Tu, mioriţa mi̯a,
Sî li spui̯-aşa:
Cî la cap sî-m' pui
Flui̯eraş di osu̯,
Sî-ñ zîcî dui̯osu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî zîcî cu dragu̯;
Flui̯eraş di socu̯,
I̯el zîśi cu focu̯.
Tu, mioriţa mi̯a,
Di cuñv-ai̯ vidi̯a
O mai̯cî bătrînî
Plîngîn' şî întrebîn':
„Nu cuñv-aţ văzut
Um mîndru śi̯obănaş?
Păru capului̯:
Pana corbului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯"...
Di cuñv-ai̯ auzî-o, şî-i̯ vidi̯a,
Tu sî-i̯ spui̯-aşa:
Cî m-am îñsurat;
Añ luat o fatî cu gura di rai̯,

C-um pičior di plai̯...
Dar tu, mioriţa mi̯a,
Sî nu-i̯ mai̯ spui̯-aşa,
Cî-i̯ ruḱi̯ inima!
Sî-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat;
Şî la nunta mi̯a
A căzît o sti̯a;
So̯arili şî luna
Ni̯-a ţînu' cununa;
Îñ loc di căruţ cu boi̯eri̯ mari̯:
Stîñśi̯ şî bolovani̯;
Şî śi̯ilanţ nuntaş:
Braz şî păltinaş...

Cam asta-i̯ di la mini pintru *Mioriţa*... O ştiu̯ to' di la śi̯obani̯ di işti̯a cari̯-o cîntî. I̯o nu ştiu̯ carti; da tiparnica o śetesc. Am îñvăţa' di bătrîn, cî trebi di śitit. Am avut o mamî văduvî: a murit ş-aśei̯a di cîn' i̯eran di pai̯spśi ani̯. Şî la şco̯alî nu m-a da' nimni̯a. I̯o añ sta' singur îñ caśî, pîn' m-a luat îñ armatî.

Ńioriţa i̯era pin cărţ. Îñ şco̯al-añ fos': la şco̯alî la abeśedări̯u. Da auzan di la śi̯ilanţ *Ńioriţa*, cîn' spuni̯a lecţii̯a. Măi̯ înăinti măi̯ cîntau̯ şî oamini de-işti̯a bătrîni̯ *Mioriţa*. I̯-am ascula' şî pe işti̯a; cî măi̯ nebunii̯ ca mini nu ştii̯a nimni̯a-n tinereţîli meli! I̯-ascultam pi bătrîni̯ cuñ cînta: cari cum i̯-auzam, îi̯ prindi̯am. Di̯-a-uzañ cîntic, povesti, li prindi̯am. I̯o añ cules di piñ alti părţ, nu di pe-iśi̯: di piñ satili veśini. Auzañ cîntîn' śi̯obani, baśi, śii̯a pi la stîni̯; cî mă duśi̯añ şî la munti, cîn' mă duśi̯añ sî i̯eu brîñza di la oi̯. Añ fos' şî la „K'iśi̯oru Cózî", şî la „Căbălăşu". I̯-am auzî' śi̯obani. Lăutari nu pri̯a cînta *Mioriţa*, cî-i̯ luñgî. N-am auzît-o di la lăutari̯ di loc.

(15.XII.1967), Tikiríş-Ruźét — Neculai Gah'iţa Năstásî, 81.

MCCLIV[1]

Numili cînticului̯ ista-i̯ *Ńioriţa*:
Trii̯ turmi di mei̯,
Cu trii̯ śi̯obănei̯:

[1] Text notat la două zile după MCCLIII.

Unu-i̯ moldovi̯an,
Altu vrăñśi̯an.
Şî altu uñguri̯an.
Sî cobo̯arî-ñ vali
Pi la dumbrăvi̯oari...
I̯ar śel vrăñśi̯an
Şî cu śel uñguri̯an
Ii̯ sî sfătuirî...
Sî-l omo̯ari
Pi śel moldovi̯an,
C-ari oi̯ multi,
Mîndri şî cornuti,
Şî cai̯ îñvăţaţ,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ.
O mioriţî lai,
Lai, bucălai,
I̯a mereu̯ zghera,
Di rău̯ prevesti̯a.
I̯ar śi̯obanu̯-o-ntreba:
— Mioriţa, mio̯arî,
Or' i̯eş' bolnăvi̯oarî?
Or' i̯arba nu-ţ plaśi?
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi.
Oiţî bîrsanî,
Or' i̯eş' năzdrăvanî?
Sî ştii̯ c-añ sî mor,
Oiţî cu dor!...
— Stăpîni, stăpîni,
Măi̯ ki̯amî-ţ ş-uñ cîni:
Śel măi̯ pretinesc,
Şî śel măi̯ bărbătesc...
Trebui̯a sî zîc:
— Drăguţuli baśi,
Dă-ţ oili-ñco̯aśi
La negru zăvoi̯,
Cî-i̯ iarbî di oi̯,
Şî umbrî di voi̯;
Atuñśi i̯o ţ-oi̯ spuni
Si sî pregăteşti pintru tinî:
Bači̯u uñguri̯an
Şî cu čel vrăñśi̯an
S-a sfătuit:
Cî la apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari.

—Oiţî bîrsanî,
Di i̯eş' năzdrăvanî,
Şî ştii̯ c-añ sî mor,
Oiţî cu dor,
Sî li spui̯ sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga cu oi̯,
Sî fiu̯ tot cu voi̯;
Măi̯ din dosu stîni,
Ca sî mi̯-auz cîni.
Şî la cap sî-m' pui:
Flui̯eraş di osu̯,
Că ziči dui̯osu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Că ziče cu dragu̯;
Flui̯eraş di socu̯,
Că zîśi cu focu̯...
Pi munti, cîn' ăi̯ umbla,
Di cumva ai̯ afla
O babî bătrînî
Pisti culmi̯ şi pisti ǩiscuri̯ scăpătîn',
Şî diñ gurî întrebîn':
„Nu cuñv-aţ văzut
Un mîndru či̯obănaş?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯"
Di cuñva di ti̯-a-ntreba...
Tu sî-i̯ spui̯ aşa:
Cî m-am îñsurat
Ş-añ luat o fatî
Cu gura di rai̯,
Cu piči̯oarili di plai̯. (sic!)
Dar tu, oiţa mi̯a,
Sî nu-i̯ spui̯-aşa,
Cî-i̯ ruǩi inima!
Sî-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat;
Şî la nunta mi̯a
A căzît o sti̯a;
So̯arili şî luna

Mi̯-a ţînu' cununa;
Căruţ cu boi̯eri̯ mari̯:
Stîñśi̯ şî bolovani̯;
Ş-am avu' nuntaş
Braz şî păltinaş.

(17.XII.1967) — Acelaşi.

MCCLV$_{202}$

(A.) *Ńiorița* o cînta la dizghi̯ocat di păpuşoi̯, la clăśi̯. Atuñśi̯ s-adunî măi̯ multî lumi, şî cîntî feli̯u di feli̯u di cîntiśi: şî di haiduśii, şî di petreśiri. *Ńiorița* o cînta şî fetili tiniri. Ţigani̯ di işti̯a măi̯ bolmožăşti tri̯aba: nu pri̯a cîntî ghini *Ńiorița*. Ii̯ cîntî di horî, di brîu̯...

Carti n-am îñvăţat: am făcu' numa o clasî. Da fuži̯am di la şco̯alî, şî mă dădi̯am pi ghiaţî: mă trăźi̯am cu sanii̯a. Numa-ñvăţători̯u ki̯amî pi tata: „Măi̯ moş Costaki, băi̯etu sî-l i̯ei̯-acasî: nu-i̯ pintru noi̯, aiśi̯, la şco̯alî. Du-l acasî, puni-l dipi vaśi̯, puni-l dipi oi̯, puni-l la sapî, cî la sapî-i̯ dai̯ di li̯ac". Săracu, drep' gră̆i̯a! Sapa-i̯ śi̯a măi̯ bunî, cî nu-ţ spuni nimni̯a: „I̯eş, cî nu ieş' bun di sapî! I̯eş tu, sî intru i̯eu̯"... Cî sapa-i̯ gri̯a: trebi s-o śi̯uśeşti̯, s-o-ñvîrteşti̯! Toţ mîñcăm di la i̯a. Cî dacî sapa-i̯ bunî, i̯a-ţ dă di mîñcari!...

Ńiorița-i̯ cîntic diñ veki̯u, bătrînescu̯:

— Ńiorițî lai, lai,
Lai, bucălai,
Cu lîna ţîgai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ori̯ apa nu-ţ plaśi,
Ori̯ i̯arba nu-ţ plaśi?
— Ńii apa-m' plaśi;
Da am auzît
Cî s-a sfătuit
Ca sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari.
— Di m-a omorî,
Sî nu mă-ñgro̯api
Îñ dosu stîni...
Uni zac cîni;

Sî mă-ñgro̯api-ñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor.
Şî la cap sî-m' pui̯:
Flui̯eraş di os,
Sî cînti frumos;
Flui̯eraş di fag,
Sî cînt codrului̯ cu drag;
Flui̯eraş di sócru...

Aiśi̯ nu ńi̯-aduc aminti cuñ sî spui̯... Di̯-acu: sapa şî lopata! Am îmbătrînitu̯!...

Şî la ǩiśi̯oari sî-m' pui̯ búśimu...

De-iśi̯a s-a akitat to̯ati!...

(B.) — O ştiu̯ dipi la feti măi̯ bătrîni. Aśeli̯a o şti̯a di la bătrîni lor; ş-o cînta la clácî: cîn' făśi̯a clácî noapti̯a la păpuşói̯. Di la feţi̯-am auzît-o i̯eu̯ întăi̯. Acuma nu măi̯ ai̯ inima aśei̯a di cîntat. Acuma cîntî di isti̯a măi̯ tiniri̯, cu fluturi̯ îñ cap... Dacî ţi̯-audi *Ńiorița,* ti rîdi̯-acu, cî nu sî măi̯ cîntî...

(A.) I̯era unu-ñ sat, Ghiorghi I̯enaǩi: cînta diñ fluir; şî źi̯uca fetili şî nevestili „di doi̯", „di brîu̯". I̯eli̯ i̯era cu okíñśi̯ îñ ǩiśi̯oari, şî cu ştergári-ñ cap. Şî źi̯uca, şî sări̯a-ñ sus ca ţaǩi! Unkeş I̯enáki i̯era uñ uñkeş bătrîn: i̯era uñ śela numa aşa di nant... Cînta „la védri", cînta la nunţ. Cînta diñ fluir; şî unu, lîngî i̯el, băti̯a o tobî. I̯era făcutî dim beşîcî di bou̯ uñflatî ghini. Băga vo mînî di grăunţî-ntr-îñsa, şî suna, colu, diñ i̯a: băti̯a-ñ i̯a; cî i̯a i̯era uscatî, şî grăunţîli zornăi̯a, colu. Śini̯-o băti̯a: i̯era unu Ion I̯enáki; acu-i̯ la pămînt!... Şî ca sî di̯a curaž la lumi, zîśi̯a:

„U, hu, hú, şî tu, tu, tú,
Alba i̯esti, ni̯agra nu-i̯,
C-a mîñcat-o dumni̯alui̯..."

I̯era vorba di-o fimei măritatî cari̯-avi̯a dragusti cu unu...

Ghiorghi I̯enaǩi i̯era uñ om bălan, mărunţăl. Nu i̯era uñ om făcut la tri̯aba lui̯: la alta nu sî priśepi̯a, da cînta frumos tari! Dacî źi̯uca nunta dipi i̯el! I̯el ţîni̯a nunta c-uñ fluir...
Ńiorița di la lăutari̯: n-am auzît-o.

(14.XII.1967), Tikiríş — (A.) — Alisándru Ḱétria, 87.
(B.) — Mári̯a Ḱétri̯a, 85.

Túlnișí̯

MCCLVI, MCCLVII[1] $_{203}$

— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Cu lîna țîgai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Nu știu̯: i̯arba nu-ț plaśi,
Sau̯ apa nu-ț plaśi?
Or îm' i̯eș' bolnăvi̯oarî?
— Stăpîni, stăpîni,
Cî nu-s bolnăvi̯oarî:
Și i̯arba-m' plaśi,
Cî și apa-m' plaśi,
Da mi-i žîndî tari
To' di dumitali:
Cî doi̯ śi̯obănaș —
Unu, uñguri̯anu;
Unu, moldovi̯anu —
Ńi s-a sfătuit:
La un apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari,
Și sî mi ti-ñgro̯api
Tot în dosu stîni,
Uni zac tot cîni;
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Și to̯ati-s cornuti,
Și cu lăsătúri pi frunti;
Și ai̯ cai̯ măi̯ nanț,
Și cîni̯ măi̯ bărbaț.
— Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Di i̯eș' năzdrăvanî,
Tu sî mi li spui̯:
Cî sî mă ñgro̯api
Îñ struñga di oi̯,
Îñ žocu di ńei̯;
Ńei, cîn' ńi̯-or zghera,
Pi mini m-or mîñgîi̯a;
Și mielușălili: suri̯oarili;
Și melușăi-s frățiori ńii̯.

[1] Text. II a fost notat la trei ore după primul.

Cî mama i̯-acasî
Și mama nu știi:
I̯a scarmînî linî,
Ca sî-ñ facî (ńii̯a — II) glugî.
Mioriți lai,
Lai, bucălai,
Pi̯-om pisi̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
De-i̯ vidi̯a cî ghini
O babî bătrînî,
Cu gluga pi mînî,
Sî-i̯ spui̯ sî nu mă măi̯ cati
Cî-s pleca(t) diparti...

Cî i̯a l-a căutat, săraca, da nu l-a găsît! Asta-i̯ *Ńiorița*... Di fluiri? La rádi̯o am auzît di „fluir di os"; da i̯o di fluir nu ții̯ minti. Știi̯ di cîn' am auzît-o i̯eu̯? Vini̯a baba Mări̯añca la lucru: di la i̯a l-am auzît cînticu ista. I̯a vini̯a pi la mini, cu lucru, sara. Trăi̯a bîta Cuco̯ana [1]: îi̯ di pisti patruzăș di ani̯! Añ furat și i̯o, așa, di la i̯a. Baba Mări̯añca o cînta sara, cîn' șîdi̯a, coli̯a, cu furca.

Am măi̯ auzî' cîntîn' *Ńiorița;* da nu măi̯ ții̯ minti di la śini. Vorbili i̯esti̯a numa di la Mări̯añca li știu̯.

Di la lăutari̯: n-am auzît-o.

(1.I.1968), Túlnișí̯ — Kétra Gróbnicu, 62

MCCLVIII $_{204}$

Am auzî' *Ńiorița*-ntăi̯ di la Botiți: Vasîli Botíți śel bătrîn. O cînta primvara, cîn' înțărcam oili; sî kema „adălmáș", „refeni̯á" — cîn' puni̯am śi̯obani. Vini̯a śii̯ doi̯ lăutari̯ vestiț: Botíți și Vîno̯ágî. Da Vîno̯ágî n-o știi̯a; numa Botiț-o stii̯a. Noi̯ șîdi̯añ la masî la crižmî. Avi̯am pi masî caș; vini̯a fimeili cu plăśinti. Curźi̯a kilogramili di ǵhin cuñ curźi Pútna! Tocńi̯am śi̯obani, și dam arvúnî la śi̯obani. Di̯-acoli̯a numi̯am: cari-s pintru mîñzări̯, di̯oparti; cari-s la stărpi, di̯oparti; și cari-s la cîrlani̯, di̯oparti. Și la fiicari

[1] Cf. *Grai și suflet*, IV[2], 302, text. II

li hotăram muntili: porni̯a măñzărili la „Macradi̯u"; cîrlani-i duśi̯am la „K'iśi̯oru Páltinului̯". Dipi śi termina i̯arba, îi̯ măi̯ duśi̯a şî „pi sub Hîžmi". Stărpili li duśi̯am „Pi piśi̯oari", şî-ñ „Fundu pîrăului̯", îñ „Frénţa", di la Lépşa măi̯ sus: „Poi̯ana Frénţî", aşa sî numeşti. Dipi śi termina stărpili i̯arba acolu, li măi̯ duśi̯am în „Vîrfu Gréşului", şî„-m Béu̯cî".

Vini̯a rîndu lăutari̯ului: Botîţî cînta zăśiśiñspreśi cîntiśi veki̯:

Mă cobor din di̯al îñ luñcî
Sî pui̯ co̯adî la măśi̯ucî;
Şî greşîi̯ co̯ada cañ scurtî:
Numa cum îñcapi-ñ glugî...
Sî m-aţîi̯ pi la strîmtori̯,
Sî uśiz la negustori̯,
Ca sî scoţ galbini̯ şî poli̯...

Alta:

Fo̯ai verdi trii̯ migdali,
Pi śel di̯al, pi śi̯a culmári
Treśi̯-un voi̯niśel călari,
Ş-o mîndruţî pi̯-o cărari,
Ş-aşa strîgî-ñ gura mari:
— Puni-mî, nicî, călari,
Cî nu măi̯ pośi̯u di piśi̯oari.
— Ţi̯-ar puni, nica, ţi̯-ar puni,
Da ń-i murgu ńic di zîli,
Ş-aǵhi̯a mă duśi pi mini...
Fo̯ai verdi ş-o lali̯a,
Di mîndra nu sî-ndura:
Mîna-m bèti ńi-i̯ puni̯a,
Şî pi murgu ńi̯-o zvîrli̯a,
Şî-ñ codru verdi̯-apuca,
Şî la codru c-ažuñźi̯a,
Di diparti sî opri̯a,
Şî diñ gur-aşa zîśi̯a:
— Mă rog, codri, dumitali
Ca la uñ frati măi̯ mari:
Apli̯acî-ţ tu po̯ala ta,
Sî mă umbres' cu mîndra...
— I̯o po̯ala ńi̯-aş apleca,
Da ţ-î mîndra tineri̯a,
Ş-ai̯ faśi păcat cu i̯a,
Şî frunza ńi s-a usca,
Voi̯niśi m-or blăstăma...

Ńiori̯ța o cînta Botîţî cîm' porni̯a mîñzărili la munti:

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Or i̯arba nu-ţ plaśi,
Or i̯eş' bolnăvi̯oarî,
Mi̯oarî, mi̯oarî?
— Stăpîni, stăpîni,
Niş nu-s bolnăvi̯oarî;
Dar čel uñguri̯an
Şî cu śel moldovi̯an
S-a sfătuit
Cî-ñ apus di so̯ari
Sî mi ti omo̯ari,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Multi şî cornuti;
Şî ai̯ cai̯ înalţ,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ...

Iel a spus mi̯oari sî-l îñgro̯api
În dosu stîni,
Uni latrî cîni...
— Şî la cap sî-m' puniţ:
Flui̯eraş di fag,
Sî-ñ cînti cu drag;
Flui̯eraş di os,
Sî-ñ cînti dui̯os...

Am ui̯tat de-iśi̯... O babî bătrînî torcîn' uñ cair di lînî... şî căuta pi h'iu-su... Nu l-a măi̯ găsît! Di uñ' sî-l măi̯ găsascî?...

(1.I.1968), Túlniśi̯ — Vasîli Gróbnicu, 70.

MCCLIX$_{205}$

Sî mă reculeg oli̯acî, c-am ui̯tat-o *Mioriţa*. O ştiu̯ diñ carti cît-o ştiu̯:

— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯ači
Gura nu-ţ măi̯ tači...

La-nčeput ziči̯a a̦sa:
I̯atî vin îñ vali
Ca sî sî scobo̯ari
Trii̯ turmi di oi̯.
Cu trii̯ či̯obănei̯:
Unu i̯esti uñguri̯an,
Unu i̯esti vrănči̯an
Șî altu moldovi̯an.
Mări sî vorbiră,
Și se sfătuirî:
Ca la apus di so̯ari
Să mi-l omo̯ari
Pe čel moldovan,
Că-i̯ măi̯ ortoman:
Ari oi̯ măi̯ multi,
Mîndri și cornuti,
Cai̯ măi̯ îñvățaț,
Șî cîni̯ măi̯ bărbaț...
— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯ači
Gurița nu-ț tači;
Or' i̯eș' bolnăvi̯oarî,
Mi̯oarî, mi̯oarî?
— Stăpîni, stăpîni,
Mări sî vorbiră,
Și se sfătuiră
Bačiul uñguri̯an
Șî cu čel vrănči̯an...
Măi̯ diparti-i̯ cum am spus-o...
— Șî di-oi̯ fi sî mor
Pi cîmp di mohor,
Să le spui̯ lor sî mă-ñgro̯api
Aiči̯, în dosu stîni,
Sî m-audî cîni.
I̯ar la cap sî-m' pui̯:
Flui̯eraș di soc,
Sî-ñ cînti cu foc.
I̯ar dac-ai̯ vidi̯a pi cîmp
O fimei̯-alergînd:
Măi̯cuța bătrînî
Cu brîu de lînî,
Diñ oў lăcrămînd,
Tu să-i̯ spui̯ curat:
Cî i̯o m-am îñsurat

Pi̯-om piči̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯,
C-o fatî crăi̯asî;
Cî ț-am ales-o miri̯asî...
Cam așa vini...
Șî mi̯-a fos' miri̯asî...
Ș-am avu' nuntaș
Braz și păltinaș...
Șî so̯arili și luna
Mi̯-a ținu' cununa...

Po̯a' sî fii śiñzăș-șăi̯zăș di ani̯ di cîn n-am măi̯ pronunțat-o. Ñi̯-aduc aminti: clasa a do̯ua, a trii̯a, așa, am îñvățat-o. I̯era un îñvățătóri̯u: unu Matei̯. *Miorița* i̯era trecutî ca memorizari-ñ carti; și ni puni̯a ca s-o-ñvățăm pi di rost. Odatî to̯atî ni̯-a dat-o; nu ni̯-a dat-o pi bucăț. Melodii̯a sî cînta îm popor; da n-o cîntam îñ cor la șco̯alî. Melodii̯a am cules-o dim popor. Śini cînta „și-ri̯agu oilor" i̯era bun cîntăreț diñ fluir. Șî cîn' cînta *Miorița*, cîn' îñśepi̯a sî cînti śi̯obanu, oili nu măi̯ mînca: îñśepi̯a sî zbéri, ș-asculta. Ca sî mi̯argî oili, śi̯obanu nu măi̯ cînta.

(10.I.1968), Túlniśi̯ — Vasîli Ionáșcu, 70.

MCCLX$_{206}$

(A.) Pi̯-um piči̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯...

Măi̯ fac șco̯alî și-ñ capu ńeu̯, ca sî vă spui̯ dumnevo̯astrî...

I̯atî vin îñ cali,
Sî cobor la vali
Trei̯ turmi di oi̯,
Cu trii̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ uñguri̯an,
Unu-i̯ moldovi̯an,
Șî unu-i̯ vrănči̯an.
I̯ar čel moldovi̯an
Șî cu čel uñguri̯an
Mări se vorbiri:
Ca pi la apus di so̯ari
Ca sî mi-l omo̯ari
Pe cel vrănči̯an,

Cî ari oi̯ măi̯ multi,
Multi (Mîndri...) şî curnúti,
Şî cai̯ îñvățaț,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaț.
I̯ar či̯a miorițî,
Cu lîna plăvițî,
De trii̯ zîli-ñco̯ači
Gura nu-i̯ măi̯ tači...
— Ori̯ i̯arba nu-ț plači,
Ori̯ i̯eș' bolnăvi̯oarî,
Mio̯arî, mio̯arî?
— Nu sîm' bolnăvi̯oarî:
Şî i̯arba-m' plači,
Şî apa-m' plači;
Dar am auzît:
Cî la un apus di so̯ari
Vria sî ti omo̯ari
Bači̯u uñguri̯an
Şî cu cel moldovi̯an...
(B.) — Di m-a omorî,
Sî nu mă-ñgro̯api-ñ dosu stîni
Uni latrî cîni;
Sî mă-ñgro̯api-ñ ograda oilor;
(A.) Tu asta sî li spui
I̯ar la cap (B. Şî la cap...) sî-m' pui:
Flui̯eraş di fag,
Sî-ñ cînti cu drag;
Flui̯eraş di os,
Sî-ñ cînti dui̯os;
(B.) Flui̯eraş di sócru,
Sî-n' cînti cu foc.
(A.) Acu vorgheşti cu mă-sa:
I̯ar dac-ai̯ întîlni
O babî bătrînî
Cu capu cair di lînî...
Adica-i̯ albî la cap...
Pi cîmp alergîn',
Diñ oki̯ lăcrămîn',
Şî di mini-ntrebîn':
„N-aț văzut uñ śi̯obănaş...
Cari̯-aț văzît,
Cari̯-aț auzît
Un mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?

Fețîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯"...

De-iśi̯a, Dumnezău̯ ştii!... Noi̯ îl cîntam, copḱii: una di colu, una di colu...

— La ači̯a măi̯cuțî
Sî nu-i̯ spui̯, drăguțî,
Cî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili şî luna
Mi̯-a ținu' cununa;
Braz şî păltinaş
I̯-am avut nuntaş...

Ai̯ scris čin' l-a cununat? Aiśi̯a-m' pari cî-i̯ sfîrşîtu... Cam di cîn' am intrat îñ şco̯alî am auzît-o *Miorița*. I̯era pusî-ñ carti. Zîc şî i̯o cî i̯era pusî-ñ carti; da n-am îñvățat-o la lecții. Am auzît-o dim popor, aşa. Măi̯ cînta mama, cîn' vini̯am di la şco̯alî.

(B.) Am auzît-o şî di la viorişti̯: s-auza sara, la crîžmî. Da o cîntam cîn' ni duśi̯am la țarnî, cu ghitili. Da țini̯am socoti̯alî? Ca copḱii: o vorbî di colu, o vorbî di colu.

(10.I.1968), Túlniśi̯ — (A.) Neculái Stáñśi̯u, 76.
(B.) Mári̯a Stáñśi̯u, 63.

MCCLXI$_{207}$

Ńiorița o ştiu̯ măi̯ mul' di piñ cărț. Da o ştiu̯ şî di la lăutari̯u Vasîli Botíțî: i̯el o cînta la flăcăi̯. Îi̯ zîśi̯a „Vasîli Botíțî Pîrvu". O cînta şî cîñ făśi̯añ horî. Şî dipi horî, făśi̯an răfeni̯a — aşa sî kema. Sî făśi̯a aşa: în timpu zîli — şî măi̯ cu samî dipi śi isprăghi̯añ horîli, sara; di bunî, samî, numa-ñ zî di sărbăto̯ari — sî făśi̯a răfeni̯au̯a, cîn' ni cînta Botițî — cî i̯el i̯era mama lăutarilor... Vînoág-a vinit măi̯ tîrziu̯. Dipi śi ni̯-adunam noi̯, flăcăi̯, to(t) la crîžmî, la han, ki̯ar îñ han, îñ ńilžocu hanului̯, ni̯-adunam îñ

źi̯uru mesî. Lăutari̯u i̯era-n capu mesî; da nu la masî: şidi̯a-n ḱiśi̯oari, şî cînta la flăcăi̯. Cînta cîntiśi: a cúcului̯:

— 'tu-ńi-ţ leźi̯a ta di cucu̯:
Tu i̯eş' cúcu̯, şî i̯o hai̯dúcu̯,
Cîntî bini, cî ti-mpuşcu̯!
Sî-ţ i̯eu̯ capu di la trupu̯,
Aripi̯oara ţ-o usucu̯,
S-o mîñînc îñ cîmp la plugu̯...
I̯ar untura di la peni,
Sî-ńi̯ uñg flinta la oţăli,
Sî mi̯argî bini la sămni...

Măi cînta aşa:

I̯o zîc cúcului̯ sî tacî,
I̯el să sui̯e sus, pi cracî,
Cîntî hoţu di mă sacî,
Numa-ñ śi̯uda mi̯a sî-ş facî...
Cucu cîntî, ńerla zîśi:
— Nu-s măi̯ bi̯a bani, voi̯niśi,
Şî-s măi̯ lasî vun leu̯, doi̯,
Sî-s h'ii pi la nevoi̯...

Altu, cu cúcu. Da nu ńi̯-aduc aminti, nu ştiu̯ cum îñśepi:

— Cuculeţ cu pana surî,
Śi tot cînţ la noi̯ la şuri?...

Nu ńi̯-aduc aminti̯-acu...

Sus, îñ vîrvu nucului̯,
Cîntî pui̯u cúcului̯.
I̯ar măi̯ źi̯os, la rădăśinî,
Cîntî cúca śi̯a bătrînî...
— Hai̯di̯a, veri, sî cosîm,
Cî ştii̯ i̯arna śi păţîm:
Cî dărîmăm vaśilor
Diñ vîrvu copaśilor...
Cum măi̯ zǵhi̯arî Bolocánu̯:
Parcî n-a mîñca(t) di̯-uñ anu̯!
Cum măi̯ zǵhi̯ar-uñ ǵhiţăl ńicu̯:
Parcî n-a mînca(t) nimicu̯!...
Ziu̯a-i̯ mari, so̯ari-i̯ tari,
Şî mă ardi la sḱinari:
Pintru śiñzăş di părali!...
Fruñzuliţî ş-o lali̯a,
I̯aca stăpîna vini̯a,
Di mîñcari ńi̯-aduśi̯a
Lapti dulśi-ntr-o li̯uli̯a,

Mămăligî-ntr-o siurśi̯a...
Uni văz tărîţa-n lapti,
Sufleţălu ńi sî zbati,
Şî nu măi̯ pośi̯u di loc, frati!...

Tot Botíţî li cînta ai̯esti̯a. Măi̯ i̯esti i̯el śeva:

— Măi̯ Nicuţî, Nicî, Nicî,
Cin' pui̯ şau̯a pi murgu,
Spuni: uni ţ-î gîndu?
Di ţ-a h'i gîndu la mini,
Dumnezău̯ sî-s di̯a mul(t) bini!
Ţ-a h'i gîndu-ntr-alti părţ,

îs cîntiśi hai̯duśeşti̯, diñ vi̯aţa lor...

Domnu sî-s di̯a răutăţ:
Răutati̯a, cu caru;
Sănătati̯a, cu dramu...
Negru sî sî poticni̯ascî,
Şî-ñ creştit sî ti trînti̯ascî,
Mîna stîñgî sî ţ-o frîñgî;
Sî ţîi̯ frîu cu dinţî,
Sî mîi̯ calu ca muţî!...
Du-ti, nicî, dúcu-ţ doru
Cun duśi vîntu mohoru...
Du-ti, nicî, dúcu-ţ ńila
Cun duśi huli̯u găina...

Aiśi̯a s-a cam înkei̯et asta. Di drágusti măi̯ cînta cîntiśi di i̯esti̯a:

Rău̯ mă dor piśi̯oarili
Căutîn' dragústili...
Oi̯, săraśi̯ dragústili,
Di̯-ar h'i mari̯ ca vaśili:
Li̯-aş lua di dinapoi̯,
Şî li̯-aş băga-m păpuşoi̯;
Ş-ar mînca pîn-ar plezni,
Şî drágusti n-ar măi̯ h'i!...

Numa de-i̯esti̯a cînta: „di drágusti", „cu cúcu", „di hai̯duśii", şî „di inim-albastrî"; măi̯ i̯era „di-ñstrăinári"; nu măi̯ cînta di loc cîntări̯ di źi̯oc. Flăcăi da fiicari cîti zăśi bani̯ — i̯era bani̯ di śii̯ di̯-aramî; or, dacî i̯era măi̯ sărăcuţ, da cîti śiñśi̯ bani̯. Atîta da di keltui̯ala cu răfeni̯áu̯a. Dacî sî făśi̯a sara răfeni̯áu̯a, flăcăi pleca pi la sfinţîtu soarilui̯, acasî. Dacî sî făśi̯a zîu̯a, măi̯ di vremi, apăi̯ măi̯ źi̯uca pînî sara. Cin' s-aduna bani, un flăcău̯ strînźi̯a bani toţ: aduna cari i̯era măi̯ mari dintri i̯i. Flăcăi asculta di unu măi̯

fruntáş: cari i̯era libirat diñ armatî. Tos flăcăi-asculta di i̯el ca di̯-um părinti...

La o răfeni̯á di asta — i̯era zăśi-śiñspreśi flăcăi̯ — s-aduna un leu̯. Dacî i̯era dou̯îzăş di flăcăi̯, doi lii̯. Dim bani̯ plăti̯a ǵhinu cari śî bi̯a: la dou̯îzăş di flăcăi̯ sî bi̯a can zăśi litri di ǵhin: i̯era douzăş di bani̯ óca di ghin. Măi̯ tîrzîu s-a făcu' śiñzăş di bani̯. Nu mîñca nimmi̯a ńica. Lăutari̯ului̯ îi̯ plăti̯a pi to̯atî zîua cîti śiñş bani di flăcău̯: s-aduna can doi̯ lei̯, doi̯ lei śiñzăş: di pi cîţ flăcăi̯ s-aduna zîu̯a la horî. Hora-ñśepi̯a dipi dou̯îspreśi, dipi masî-ntotdi̯auna. Pîn-atuñśi̯ nu i̯era vorba di horî: sî duśi̯a flăcăi la bisăricî; or vini̯a di la dial, dintr-altî parti...

Fetili nu plăti̯a ńic pîntru lăutari̯u, niśi̯ pîntru răfeni̯á; cî i̯eli nu sta la răfeni̯á: i̯era numa pîntru flăcăi̯...

...*Ńioriţ-am* auzît-o di la Botíţî lăutári̯u, da şî diñ cărţ:

Pi̯-om piśi̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯,
I̯atî vini-ñ cali,
Sî cobo̯arî-ñ vali
Trii̯ turmi di mei̯,
Cu trii̯ śi̯obănei̯:
Unu, Moldovi̯anu;
Unu, Uñguri̯anu
Şî śellant, Vrăñśi̯anu.
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-s măi̯ taśi:
Or i̯eş' bolnăvi̯oarî,
Mio̯arî, mio̯arî?
— Drăguţuli baśi,
Dă-ţ oili-ñco̯aśi
La negru zăvoi̯,
Cî-i̯ i̯arbî di noi̯
Şî umbrî di voi̯...
Mări sî vorbirî,
Şî sî sfătuirî
Baśi̯u uñguri̯anu
Şî cu śellant, vrăñśi̯anu
Sî mi ti omoari (II—Sî mi-l omo̯ari)
Pi baśi̯u uñguri̯anu, (sic!)

Cî-i̯ măi̯ ortomanu̯:
Ş-ari oi̯ măi̯ multi,
Mîndri şî cornuti,
Şî cai̯ niñvăţaţ,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ...
— Iar tu, mio̯ara mi̯a,
Sî nu li spui̯ lor...
Sî li spui̯ curat
Cî m-am îñsurat
Pi̯-om piśi̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯.
Şî la nunta mi̯a
A căzît o sti̯a;
So̯arili şî luna
Mi̯-a ţînu' cununa;
Braz şî păltinaş
I̯-am avu' nuntaş;
Păsăreli: mii̯
adicî, păsîri̯ multi....
Şî steli: făclii̯....

Am uita', nu măi̯ ţii̯ minti... Aşa trebui̯a sî zîc:

— I̯ar di̯-a fi sî mor
Îñ cîmp cu mohor,
La cap sî-m' pui̯:
Flui̯eraş di osu̯.
Cîntî dui̯osu̯;
Flui̯eraş di socu̯,
Cîntî cu focu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Cîntî cu dragu̯...
Mîndru śi̯obănel
Tras pîntr-uñ inel:
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯...

Nu-ńi̯ măi̯-aduc aminti: cu baba bătrînî — aśei̯a cari-a-ntrebat — „cu brîu di lînî"... cînta aldi Botíţî... aści̯a cari-ntreba di i̯el:

— N-ai̯ văzu'
Mîndru śi̯obănel
Tras pîntr-uñ inel?...

Atîta ńi̯-aduc aminti... Di la Botíţî l-am auzît întăi̯. Numa di la Botíţî l-am dipriñs aşa; diñ carti, nu. Po̯ati̯-aśe̯i̯a: „Pi̯-um piśi̯or di plai̯,/ Pi-o gurî di rai̯" n-am auzît-o di la Botíţî; asta poati sî h'ii diñ carti...

(25.X.1965), Túlniśi̯ — Ion Báśi̯u, 80.

MCCLXII 208

— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi...
D-apăi̯, śini ştii di uni̯-o ştiu̯?...
Pi̯-o gurî di plai̯...
Añ lut-o greşît: añ sărit o bucatî:
Pi̯-um piśi̯or di plaiu̯
Sî scobo̯arî trii̯ śi̯obănei̯
Cu trii̯ turmi di oi̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Unu-i̯ uñguri̯an
Şî unu, vrăñśi̯an —
Sî lăsarî-ñ vali.
O o̯ai numa zǵhi̯arî;
Da śi̯obanu-ntri̯abî:
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Nu ştiu̯: ori̯ i̯arba nu-ţ plaśi,
Ori̯ apa nu-ţ plaśi?
— Stăpîni, stăpîni,
Ńii̯a to̯ati-ńi̯ plaśi;
Stăpîni, stăpîni,
Da-i̯ măi̯ greu di tini:
(Cî...) La apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari
Śel moldovi̯an
Cu śel uñguri̯an,
Cî tu ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Multi şî curnuti,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ:
Ţîu̯ ca niştri fraţ.
— Oiţî bîrsanî,
Di i̯eş' năzdrăvanî:
Di m-or omorî,
Sî li spui̯-aşa:
Sî nu mă-ñgro̯api-n dosu stîni
Uni zac toţ cîni;
Sî mă-ñgro̯api îñ ńelžocu struñźi;
Oili s-or strîñźi,
Cu lăcrîńi̯ m-or plîñźi.
Sî-m' pui la cap:
Buśi̯umaş di fagu̯,
Cî cîntî cu dragu̯;
Ş-apîi̯ la piśi̯oari:
Flui̯eraş di osu̯,
Cî cîntî dui̯osu̯.
La cîmp, cîn' te-i̯ duśi
Şî te-i̯ întîlni
C-o babî bătrînî
C-uñ cair di lînî,
Diñ gurî vorghin',
Diñ furcî torcîn';
Di ţi̯-ar întreba:
„Oiţî bîrsanî,
Di i̯eş' năzdrăvani:
N-ăi̯ văzu' pi uneva
Mîndru śi̯obănaş?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Sḱicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯"...
Tu sî-i̯ spui̯-aşa:
Cî m-am îñsurat
C-o fatî di crai̯
To' di pisti̯-um plai̯.

(10.I.1968), Túlniśi̯ — Ion Ţúţu, 84

MCCLXIII[1]

Pi̯-um piśi̯or di plai̯
Sî scobo̯arî trii̯ śi̯obănei̯

[1] Text notat la un sfert de oră după MCCLXII.

Cu trii̯ turmi di oi̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Unu-i̯ uñguri̯an
Şî unu, vrăñśi̯an —
Sî lăsarî-ñ vali.
O o̯ai numa zĝhiarî;
Da śi̯obanu-ntri̯abî:
— Ńiorița lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Nu știu̯: ori̯ i̯arba nu-ț plaśi,
Ori̯ apa nu-ț plaśi?
— Stăpîni, stăpîni,
Nii̯a to̯ati-ńi̯ plaśi;
Stăpîni, stăpîni,
Da-i̯ măi̯ greu di tini:
La apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari
Śel moldovi̯an
Cu śel uñguri̯an,
Cî tu ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Multi șî curnuti,
Șî cîni̯ măi̯ bărbaț:
Țîu̯ ca niști fraț.
— Oițî bîrsanî,
Di i̯eș' năzdrăvanî:
Di m-or omorî,
Sî li spui̯-așa:
Sî nu mă-ñgro̯api-n dosu stîni
Uni zac toț cîni;
Sî mă-ñgro̯api
Îñ struñga oilor,
Îñ źi̯ocu ńeilor;
Oili s-or strîñźi,
Cu lăcrîńi̯ m-or plîñźi.
Sî-m' pui la cap:
Buśi̯umaș di fagu̯,
Cî cîntî cu dragu̯;
Ș-apîi̯ la piśi̯oari:
Flui̯eraș di osu̯,
Cî cîntî dui̯osu̯.
La cîmp, cîn' te-i̯ duśi,
Și te-i̯ întîlni
C-o babî bătrînî

C-uñ cair di lînî,
Diñ furcî torcîn',
Diñ gurî vorghin';
Di ți̯-ar întreba:
„Oițî bîrsanî,
Di i̯eș' năzdrăvanî:
N-ăi̯ văzu' pi undeva
Mîndru śi̯obănaș?
Fețișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăśi̯oara lui̯;
Sǩicu grîului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯"...
Tu sî-i̯ spui̯-așa:
Cî m-am însurat
C-o fatî di crai̯
To' di pisti̯-um plai̯.

O „fatî di crai̯", adicîli̯a ca cum ar lua di diñcolu di hotari̯u: diñ Ardi̯al... Diñcolu di hotari̯u Tulniśilor...

Am auzît-o și i̯o din copǩilării; di cîn' i̯eram flăcău̯, di cînta fetili... D-apî, vez cî di̯-o stămînî ńi̯-am adus-o aminti, ș-am cîntat-o oli̯acî. Da mai̯ o ui̯tasîm! O cînt, așa, stîn', în pat, așa. Baba ńi̯-a murit di uñspreśi ani̯; șî-s sîñgur, cuc! Stîn' în pat, no̯apti̯a, măi̯ cînt șî i̯o, di urît, așa. Acu nu pośi̯u cînta: n-añ coraž, n-añ ĝhers...

Carti n-am învățat, cî nu m-a dat tata śela. di̯-al doili̯a, la șco̯alî. Înăinti nu pri̯a i̯era interesaț di șco̯alî: îl didi̯a pi copǩil la șco̯alî, îl didi̯a; nu, nu!...

Da gînes' c-am auzît-o di la lăutari̯ întăi̯: cînta cu lăuta. D-apî-l kema Botițî pi lăutari̯u: i̯i̯ mort. Am auzît-o di la Botițî la horî. Sara, dipi śi sî spărźi̯a hora, și pleca fetili, noi̯ măi̯ ținiam oli̯acî lăutari sî ni cînti. I̯eram cu Ion Báśi̯u[1]. Dipi śi opri̯am lăutari, noi̯ flăcăi măi̯ źi̯ucam: cari „di doi̯", cari „măruntîca", „źîi̯añca", „źi̯umătati di brîu̯"; cun vri̯a sî poriñśi̯ascî flăcăi.

[1] V. text. MCCLXI.

Ca sî zîcî śeva diñ gurî, Botîțî cînta orį *Ńiorița*, or alti vorbi: alti cîntărį. Įel cînta di capu luį:

Cîntî cucu pim păduri...
Cîn' auz cucu cîntîn'
Șî mirluța șuierîn',
Șî įo trec dįalu plîngîn',
Tot do žalįa mįa śįa sacî
Tǫati crăñźili s-aplįacî...
Mă lăsaį din dįal îñ luñcî,
Văzuį oili cî paști,
Neįca diñ caval cîntîn',
Oili mergîn' păscîn'
Neįca diñ caval cîntîn',
Șî įo diñ oў lăcrămîn'...

Dipi asta cînta șî *Ńiorița*. Cînta amestecătúrî, ca sî-į iesî șî luį um păhar di ghin.

(10.I.1968), Același.

Válįa-Sắríį

MCCLXIV, MCCLXV [209]

Noį îį zîśim *Ńiorița*, dipi limba nǫastrî:

Pe un pičįor de plaį,
Pe o gurî de raį
Iată vin îñ cale,
Se scobor la vale
Treį turmi di oį
Cu treį čįobăneį:
A unuį moldovįan,
A unuį uñgurįan
Ș-a unuį vrănčįan.
Įar čel uñgurįan
Și cu čel vrănčįan
Mări să vorbiră
Și se sfătuiră:
Pe l-apus de sǫari
Ca să mi-l omǫari
Pe čel moldovįan,
Că-į maį ortoman,
Ari oį maį multi,

[1] Text. II a fost notat la două ore după MCCLXIV.

Mîndri și curnúti,
Și caį îñvățaț
Și cîniį maį bărbaț.
Įar čįa mioriță
Cu lîna plăviță
De treį zile-ncǫaśi
Gura nu-į maį taśi,
Oftįazî șî raźi (II — omis)
Įarba nu-į maį plaśi.
— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
De treį zile-ñcǫaśi
Gura nu-ț maį taśi;
Orį įarba nu-ț plaśi,
Orį įeș(tį) bolnăviǫarî,
Miorițî, miǫarî?
— Stăpînule baśi, (II — Drăguțule baśi,)
Dă-ț oili-ñcǫaśi
La verde zăvoį,
Că-į įarbă de noį,
Și umbră de voį.
Stăpîni, stăpîni,
Îț kįamî ș-uñ cîni:
Čel maį bărbătesc
Șî čel maį frățesc;
Căș di triį zile-ñcǫaśi
Gura nu-m' maį taśi
Căčį-am înțăles
C-ar' sî ti omǫari
Pe l-apus de sǫare
Bačįul uñgurįan
Și cu čel vrănčįan.
— Oițî bîrsanî,
Di įeș' năzdrăvanî,
Și dį-ar fi să mor (II — Șî dį-a fi sî mor)
Îñ cîm(p) de mohor,
Să nu le spuį lor. (omis — II)
Să-į spuį luį vrăñśįan
Și luį uñgurįan
Ca să mă îñgrǫapi
Aičį, maį aprǫapi: (II — Aičį pe aprǫapi:)
Îñ struñga de oį,
Să fiu to' cu voį;
În dosul stîni,
Să mi-aud cîįni.

Asta să le spui̯;
I̯ar la cap să-m' pui̯:
Flui̯eraş de fag,
Mult ziče cu drag;
Flui̯eraş de os,
Mul' ziče dui̯os;
Flui̯eraş de soc,
Mul' ziče cu foc.
Vîntul, cîn' a bate,
Prin i̯eli̯-a străbate, (II — Prin i̯eli̯-a răzbati,)
Oile s-or strînğe,
Pe mine m-or plînğe
Cu lacrîmi de sînğe.
Tu di-ačest amór (sic!)
Să nu le spui̯ lor...

Di multi ori̯, ca sî suni bini-m poizîi, bagî cîti̯-uñ cuvînt, aşa, sî suni bini la ureki: aşa-i̯ cu amóru...

Să le spui̯ curat:
Că m-am însurat
C-o fatî di crai̯
Pe̯-o gurî de rai̯;
O mîndrî crăi̯asî,
A lumi miri̯asî;
C-am avu' nuntaş
Braz şi păltinaş;
Preoţ, munţi mari̯;
Păsări̯, lăutari̯;
Păsăreli mii̯
Şî steli făclii̯.
Iar dac-aţ vidi̯a,
Dac-aţ întîlni
Măi̯cuţa bătrînî
Cu brîul di lînî,
Cu furca di sîrmî, (omis — II)
Îñ cîmp alergînd,
Pe toţ întrebînd:
„Čini mi-a văzut,
Čini̯-a cunoscut
Mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?
Feţîşo̯ara lui̯,
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯,
Mura cîmpului̯;

Perişoru lui̯,
Pana corbului̯;
Mustăči̯oara lui̯,
Spicul grîului̯"...
Tu să-i̯ spui̯ curat:
Că m-am însurat...
C-o fatî di crai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯;
O mîndrî crăi̯asî
A lumi miri̯asî;
C-am avut nuntaşi̯
Braz şi păltinaşi̯;
Preoţ, munţi mari̯;
Păsîri̯, lăutari̯;
Păsăreli mii̯
Şi steli făclii̯.

Şî cam asta-i̯ *Mioriţa!* Añ śetit-o cin' i̯eram îñ şco̯ala primarî: i̯era-ñ lecţiili no̯astri. Învăţătoru o didi̯a la lecţii. Ni puni̯a s-o spunim odatî to̯atî, la memorizari. I̯era o datî pi săptămînî. Atuñśi̯a trebui̯a s-o spui̯ to̯atî. N-o cîntam. I̯era alti cîntiśi: *Trii̯ colóru̯, Hai̯ sî-ntindim hora mari! Dişti̯aptî-ti, români*, şi altili.

(4.VII.1969), Váli̯a-Sîrii̯ — Ion Tóma, 70.

MCCLXVI$_{210}$

— Ñiorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trei̯ zile-nco̯aśi
Guriţa nu-ţ taśi;
Nu ştiu̯: apa nu-ţ plaśi,
Sau̯ de cap îţ faśi?

Aista-i̯ uñ cîntic, aşa, cî mă-sa śi̯obanului... l-a omorî' pi śi̯oban... i̯el... di̯-acoli̯a... l-a urmări(t) mă-sa, cî l-a omorît tovarîşî lui̯. Cî i̯el a avut oi̯ multi, negri şi cornúti. Şi mă-sa lui̯-a-ntrebat:

— Nu cuñva aţ văzît
Um mîndru śi̯obănaş
Diñ flui̯er doi̯năş?
Feţîşo̯ara lui̯,
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯,

Mura cîmpului̯;
Fețișọara lui̯...
Spriñśenili lui̯...
Am ui̯tat!
Spuma laptilui̯...
Mă-sa a auzî' cî l-a omorît.
C-a avut oi̯ multi,
Multi și curnúti,
Cai̯ niñvățaț...
Cî i̯el a fos' mocan, bîrlac, stătut la oi̯...
Și cîni̯ bărbaț.
Uñ cîni̯-a lui̯ l-a discoperit un(di) l-a-ñgropat.
Cî l-a-ñgropat tovarîșî lui̯. Cînli s-a dus și l-a rîcîit și l-a scos di̯-acolu: a da(t) di i̯el acolu...
— I̯arba-m' plaśi,
Apa-m' plaśi,
Și di cap nu-ñ fac.
Dar s-a vorbit
Śii̯ doi̯ tovarîș śi̯obănaș —
Munti̯an și moldovi̯an —
Cî sî mi ti̯-omọari,
Și sî mi ti-ñgrọapi
În dosu stîni
Undi zac și cîni.
— Sî li spui̯:
Flui̯eraș la cap sî-m' pui;
Cîn' vîntu di mi̯(-ni̯)-a bati,
Flui̯eraș mi̯-a zîśi,
Miorițîli s-or strîñźi,
Și m-or plîñźi
Cu lăcrîñi̯ di sîñźi,
Cu lăcrîñi̯ vărsati,
Cu źenuñki̯ plecati.

Încolu nu măi̯ știu̯: li̯-am ui̯tat! O știu̯ diñ copǩilării, di cîn' i̯erañ copǩil ńic... Nu-i̯ diñ carti! I̯-auzîtî to' di la śineva, așa. I̯era măi̯ cu samî unu Ion Tătáru: i̯el spuni̯a, așa dim practicî. Tătáru ista i̯era din Văśii („Vrăñśi̯oái̯a", cum îi̯ zîśi̯-acu). I̯el o spuni̯a diñ gurî, și i̯o o-ñvățam, așa; cî dacî nu știiañ carti!

Diñ carti n-o știu̯, cî i̯eu̯ n-añ știu' niśi̯odatî carti.

(2.VII.1969), Váli̯a-Sări̯-Prisáca — Tọádir Purśél, 80.

— Ñioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñcọači
Gura nu-i̯ mai̯ tači...
— Mioriți, mioarî,
Or' îeș(ti) bolnăvi̯oarî,
Mioriți, mioarî?
Or i̯arba nu-ț plaśi?
— Drăguțuli baśi,
Dă-ț oili-ñcọaśi
La verdi zăvoi̯...
— Mioriți, miọarî,...
— I̯-am auzît
Cî s-a sfătuit
Ca sî ti omọari
Tovarîșî tăi̯
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Și mîndri, și cornuti,
Cai̯ măi̯ învățaț,
Și cîni̯ măi̯ bărbaț.
Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgrọapi
În turma di oi̯
Lîñgî zăvoi̯.
Și la cap sî-m' pui
Fluir di cîntiśi:
Flui̯eraș di fag,
Sî-i̯ cînt codrului̯ cu drag;
Flui̯eraș di os,
Ca sî-i̯ cînti dui̯os (sic!)
Vîntu cîn' a bati,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi cu dragu̯.
Mioriți, miọarî,
O babî bătrînî
C-uñ cair di lînî
Diñ gurî-ntreba:
— N-aț văzît un či̯obănaș
Diñ fluir doi̯naș?
Okișori lui̯,
Spuma laptilui̯; (sic!)
Mustăśi̯oara lui̯,

Sǩicu grîului̯;
Okişori lui̯,
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯,
Pana corbului̯...

I̯el: l-a omorît!... Trebi sî ai̯bî cîntari̯a tacticî; trebi sî ai̯bî legăturî... Sî-i̯ spui̯ mă-sî cî s-a îñsurat pi̯-o gurî di rai̯...

— Şî la nunta mi̯a
A căzît o sti̯a...

Miorița asta-i̯ diñ carti. I̯era carti cu cîntiśi bătrîneşti̯. Am avut-o carti̯a asta veki zăśi ani̯ (îs şăptizăśi di ani̯ di̯-atuñśi̯); di̯-acoli̯a añ ǩerdut-o. I̯era carti diñ şcǫalî. I̯era poizîi̯ frumǫasî. I̯era şî *Sǫarili şî Luna:*

Umblî, frati, mîndru sǫari
Umblî, frati, sî sî-ñsǫari:
Noui̯ ani̯ pi noui̯ cai̯
Cari nǫapti̯a pasc îñ rai̯;
Umblî čeru şî pămîntu
Ca săǧi̯ata şî ca vîntu.
Da toț cai şovăi̯a,
Di potrivî nu-ş găsa
Ca sorî-sa Ili̯ana,
Ili̯ana Cosîñzana.

Sǫarili̯-a zîs:

— Hai̯di, sî ni logodim,
C-amîndoi̯ ni potrivim:
Şî la pleți, sî la fețî,
Şî la dalbi frumuseţî.
Tu ai̯ pleti auriti;
I̯o añ fațî arzătǫari,
Tu ai̯ fațî mîñgîitoari...

De-iśi̯ nu-ńi̯ măi̯ aduc aminti...

(6.VII.1969), Váli̯a-Sări̯ — Ion Irińți̯a, 86.

Văsîi̯

MCCLXVIII$_{212}$

I̯eram ńicî: şăpti-opt ani̯ sî h'i̯-avut; ş-am auzi' pi tata cîntîn' *Ńiorița;* i̯el a fos' śi̯oban în tinereţîli lui̯. Uñkeşu cînta pi la di̯al pi la odăi̯. Sara cînta, cîñ stiti̯añ colu, la foc, pi vatrî. Şî i̯o, ca copǩii ńicuşori̯, ascultañ cuñ cîntî. Puţîn cînta diñ fluir .Di cîn' l-am auzî' cîntîn' *Ńiorița,* or h'i vo pătruzăş di ani̯. Ghini̯-aşa:

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñcǫaśi
Gura nu-s măi̯ taśi;
Ori̯ i̯arba nu-s plaśi?
Ori̯ ieş' bolnăvi̯oarî,
Drăguţî mi̯oarî?
— Drăguţuli baśi,
Dă-s oili-ñcǫaśi...
Mări se vorbirî
Şi se sfătuirî
Ca sî mi-l omǫari
Śel uñguri̯an
Şî cu čel vrăñśi̯an
Pi čel moldovi̯an,
C-ari oi̯ măi̯ multi,
Mîndri şî cornuti...
— Drăguţi mi̯oarî,
Di i̯eş' năzdrăvanî,
Şî di̯-o fi sî mor
Îñ cîmp di mohor,
Sî li spui̯ sî mă-ñgrǫapi
Pi̯-aiči̯, pi aprǫapi:
În dosu stîni,
Ca sî-m' aud cîni.
Şî la cap sî-m' pui̯
Flui̯eraş di fag,
Mul' zîśi cu drag;
Flui̯eraş di soc,
Mul' zîśi cu dor...

cam aşa śeva ghini...

Drăguţî mi̯oarî,
De-i̯ vidi̯a mergînd,
Pi drum alergînd
Măi̯cuța bătrînî
Cu brîu di lînî,
Pi cîmp alergînd,
Di mini-ntrebînd,
Tu sî-i̯ spui̯ curat:
Cî m-am îñsurat

C-o mîndrî crăi̯asî,
A lumi miri̯asî.
So̯arili şî luna
Mi̯-a ţînu' cununa;
Preuţ: munţî mari̯;
Păsîri̯: lăutari̯;
Păsăreli: mii̯;
Şî steli: făclii̯...

Da i̯era şî piñ cărţ. I̯o n-o ştiu̯ diñ cărţ: nu ńi̯-aduc aminti. Da, iaca, di la bătrîn ni-aduc aminti. Po̯ati s-o h'i śetit şî din carti?... Da nu ńi̯-aduc aminti diñ carti...

To(t) di la tata ştiu̯ una, can di hai̯duśii:

Foai̯ verdi foi̯ di nuc,
Cîntî cúcu pi colníc:
— Śi cînţ, cuculi, pi colníc?
Nu ţ-î fricî cî ti-mpuşc,
Şî carni̯a sî ţ-o mînînc,
Şî untura sî ţ-o strîñg?...

Măi̯ cînta şî alta:

— Inimî di putregai̯,
N-am uñ cuţît sî ti tai̯,
Sî videm śi rău̯ îñi̯ ai̯:
— Sînźi roşu şî-nk̂egat;
Di amar l-añ căpătat...
C-am avut amaruri̯ greli
În tinereţîli meli...
Tinereţî ca a meli:
Petrecuti-n timpuri̯ greli.
Şî inimî ca a mi̯a:
Sî n-o śi̯arî nimini̯a...

(11.X.1965), Văsîi̯ (Vrănśi̯oai̯a) — Mári̯a Tătáru, 50.

MCCLXIX$_{213}$

Ńiori̯ţa o ştiu̯ di la tatî-ńi̯u, fos' śi̯oban: doŭîzăş, or trii̯zăş di ani̯-a fos' śi̯oban. I̯el n-a avu' părinţ; ş-a fos' śi̯oban, cu oili-m Bărăgán. A fos' mult acolu. Cîn' a vinit, a adus şai̯zăş di oi̯. Li̯-a făcu' cu muñca lui̯. I̯-a da' simbrii̯ — i̯-a da' ńeluşăi̯: la anu ista, atîti̯a; la anu ista, atîti̯a... I̯era flăcău̯ cîn' a plecat îm Bărăgán. Nu ştiu̯ dacî l-a lua'

śineva; da a plecat can di śiñspreśi ani̯. Ş-a vini' la patruzăş di ani̯; atuñśi̯ s-a căsătorit. A trăit obzăž di ani̯, Îl kema Ion Grośu. Dipi śi̯-a vini' şî s-a căsătorit, n-a măi̯ fos' śi̯oban: a avut oili lui̯-acasî: s-a ţînu' di gospodării...

I̯el nu cînta alti cîntiśi: numa *Ńiori̯ţa*. Cîn' ni duśi̯añ cu oili, ni lua cu i̯el. Şî i̯el cînta; şî io am băga' la cap di̯-atuñśi̯. I̯erañ can di şăpti ani̯, ca băi̯etu ista: nepotu-ñi̯u. Di̯-atuñśi̯ am auzît-o; ş-o ţîi̯ minti ş-acuma. Tatî-ñi̯u-avi̯a patruzăş-śiñzăş di oi̯; nu puni̯a śi̯oban: i̯el li păşti̯a, cu noi̯. Merźi̯a-ñ frunti̯a oilor şî cînta. I̯era cîţi̯-o nio̯arî car-i̯ plăśi̯a lui̯ măi̯ mul(t): vini̯a-năinti dipi i̯el. Şî i̯el cînta măi̯ mul' sara, cîn vini̯a oili di la păşúni; ńi̯-aduc aminti: atuñśi̯ cînta i̯el ca lumi̯a. Cîn' i̯era oili pi poi̯anî, zîua, nu ni can didi̯a mîna sî cîntăm. Da sara i̯era timp. I̯era aldatî lunî. Nu i̯era ca acu, cîn' aduc copk̂ii fuga oili-ñ ogradî; atuñśi̯ li̯-aduśi̯a măi̯ tîrzîu̯, la uñ śi̯as diñ sarî. Măi̯ ales cîn' i̯era lunî, frumos, li̯-aduśi̯an di la păscut la uñ śi̯as diñ sarî.

Cîn' vini̯an cu i̯el pi drum, acasî, atuñş cînta tatî-ńi̯u:

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Cu lîna plăvai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guri̯ţa nu-s taśi;
Ori̯ i̯arba nu-ţ plaśi̯?
Ori̯ di cap ţî-i̯ faśi?
—Nu di̯-al meu̯, stăpîni,
Śi di̯-al tău̯, stăpîni;
Cî baśi̯u uñguri̯an,
Cu čel moldovi̯an
Mări sî vorbirî
Şî sî sfătuirî
Cî la apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari,
Cî ai̯ oi̯ măi̯ multi,
Mîndri şî cornuti,
Cai̯ măi̯ învăţaţ,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ.
— Mioriţî lai,

Di i̯eș' năzdrăvi̯oarî:
Di̯-a fi pe omor,
Tu sî li spui̯ lor
Ca sî mă îñgro̯api
Aiș, pi apro̯api:
Îñ struñga di oi̯,
Sî fiu̯ tot cu voi̯;
Îñ žocu ńeilor,
Îm bătai̯a berbeśilor,
Îñ lătritu cînilor.
Și la cap sî-m' pui̯:
Flui̯eraș di fagu̯,
Śi cîntî cu dragu̯;
Flui̯eraș di osu̯,
Mul' cîntî dui̯osu̯;
Flui̯eraș di socu̯
Śi cîntî cu focu̯;
Vîntu, cînd a bati,
Piñ i̯eli̯-a străbati,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîmi di sîñźi.
Dacî ăi̯ vidi̯a
Pi̯-a mi̯a măi̯cuțî:
Pi cîmp alergînd,
Din drugî-ndrugînd,
Diñ gurî-ntrebînd,
Tu sî-i̯ spui̯, drăguțî,
Cî m-am îñsurat
C-o mîndrî crăi̯asî,
A lumi miri̯asî:
So̯arili și luna
Mi̯-au̯ țînu' cununa;
Braz și păltinaș
Mi̯-au̯ fos' mii nuntaș;
Priuț: doi̯ munț mari̯;
Păsîri̯: lăutari̯;
Păsăreli: mii̯;
Și steli: făclii̯...
Acuma-ntri̯abî mă-sa:
— Nu cumv-aț văzut
Mîndru či̯obănel
Tras pintr-uñ inel?
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;

Fetișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯ —
Co̯aptî la răco̯ari,
Ni̯-atiñsî di so̯ari;
Co̯aptî la pămînt
Ni̯-atiñsî di vînt —
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯?
— Ba i̯o am văzut
Mîndru śi̯obănel
Tras pintr-uñ inel...
Atuñśi̯a i̯ar i̯-a spus:
— L-añ văzît,
Și l-añ cunoscut:
Cî s-a-ñsurat
C-o mîndrî crăi̯asî...
Asta di dou̯î ori̯ sî spuni
A lumi miri̯asî;
So̯arili și luna
I̯-a țînu' cununa;
Braz și păltinaș
I̯-a fos' lui̯ nuntaș;
Preuț: doi̯ munț mari;
Păsîri: lăutari̯;
Păsăreli: mii̯;
Și steli: făclii̯...
Cam asta-i̯ legătura; cañ cu asta sî-ñkei...

I̯el o măi̯ cînta s-auzî și alți. Nu ńi̯-aduc aminti pi uni̯-o cînta i̯el îñ sat, cî nu mă duśi̯añ cu i̯el pi la petreśiri̯: i̯eram copǩilî. I̯el nu cînta într-ascuñs. Nu cînta alti cîntiśi: di dragusti; asta o cînta i̯el di plăśeri. I̯el lucra la cožocării; și sara, cîn' lucra, tot asta o cînta i̯el...

Da i̯o am măi̯ avut o carti: cu Alisandru Makidón; ș-acolu i̯era și cîntari̯a *Ńioriți*. Mă ui̯tam ș-acolu. O sîñgurî clas-am îñvățat; ș-an dipriñs śititu: añ cunoscut litirili, și di̯-acoli̯a m-am ocupat. Îñ carti̯-añ śitit-o dipi śi̯-am îñvățat-o di la uñkeș, *Ńiorița*. S-a măi̯ amesticat: unili locuri̯ am măi̯ mîñca' strofi, am măi̯ uita' pi unili. Da-ntăi̯ di la uñkeș o ții̯ minti-ntăi̯: i̯el ńi̯-o cînta. Diñ fluir nu l-am apuca' cîntîn'. *Ńiorița* o cînta la vrîsta di pisti śiñzăș di ani̯;

dacî i̯eram i̯o di șăsî-șăpti ani̯. Tatî-ńi̯u diñ gur-o cînta, cu melodii...
Greutățîli? Vi̯ața omului̯ îi̯ cuñ sî-ñvîrti ro̯ata la căruțî: cuñ sî-nvîrti ro̯ata, așa sî-ñvîrti vi̯ața omului̯!...

(16.X.1965), Văsîi̯ (Vrăñśi̯oái̯a), Stána Žăki̯ánu, 63.

MCCLXX$_{214}$

I̯óti cuñ știu̯ *Ńiorița:* a fost trii̯ śi̯obani̯; ni spuni̯a bunicu nostru i̯arna, cîn' șîdi̯am pi vatrî. Îl kema To̯adir Marín; adicî tata mami; sî h'i fos' di vo șăptizșă și śiniśi̯ di ani̯. Șî bunica to' bătrînî i̯era; cî-ñcî bunica, cîn' i̯era fatî, vini̯a trúpili turśești̯ pe-iśi̯a; sî lua zăśi̯ui̯ala di la o̯amini̯: diñ zăśî, una; dac-avei̯ zăśi vaśi̯, iț lua una. Lua șî feti, lua șî băi̯eț. Lua feti cari li sî pări̯a lor frumo̯asî: da dacî li prindi̯a. Cî i̯era páznic; satu i̯era ńic: sî h'i fost atuñș vo trii̯zăș di casî. O̯amini puni̯a pi unu dintri ii̯ paznic, coli̯a, la Žăkii̯ánu-m muki. Cîn' vidi̯a cî ghini patrúla turśi̯áscî, páznicu da di vesti la flăcăi̯ și la feti: „Fuźiț, cî ghin túrśi! „Fetili și flăcăi fuźi̯a-n „dósu Léduĝhi" [1], coli̯a, dípi di̯alu ista cu cătinî: i̯era atunș brădét; i̯era brădét des; cîn' merźei̯ pin i̯el, i̯era desís. Bunica ni spuni̯a: „Mamî, așa ni vîram: pintri braz, pintri brădăśei̯, ca sî nu ni i̯a turśi". Îñ fiicari zî i̯era um páznicu̯ cari păza satu. Śini păza-ntr-o zî, o̯amini śii̯lanț îi̯ făśi̯a múñśili lui̯: la prășît, la cosît, ca sî nu mo̯arî omu śela di fo̯ami. Dipi śi treśi̯a turśi, flăcăi și fetili vini̯a-ñ sat.
Sî măi̯ duśi̯a o̯amini și pi la Spinéști̯ [2]; cî noi̯ sînteñ fiśi̯ori̯ di̯-a spinéștilor; adicî satu-i̯ făcu' din trúpu Spinéștilor. Aiśi̯-a-ñsurat um băi̯et Spînu di la Spinéști̯; fiśi̯or a babi Vrăñśi̯oai̯a. I̯-a dat oliacî di loc, „Îm póini̯țî", așa-i̯ zîśi̯-acoli̯a uni-i̯ Neculai̯ Žăkii̯ánu. Tat-su i̯-a spus:
— Tai-ț și tu pădurii̯-aiśi̯a, fă o curătúrî... Vasîli l-a kema' pi i̯el. Și dipi numili lui̯ cu i̯-e h'i zîs satului̯ „Vasîi̯", nu mă priśep. Cî i̯era și pîrîu cari sî kema „Pîrîu-lu Vasîi̯". Neculai̯ Žăkii̯anu [1] i̯-a skimba' numili: „Vrăñśi̯oái̯a", dipi numili babi Vrăñśi̯oái̯a. Dă, i̯o crez cî nu-i̯ ghini sî-i̯ zîcî satului̯-așa. I̯o aș vri̯a sî sî di̯a-napoi̯, sî-i̯ zîcî to' „Văsîi̯"; c-așa i̯-a zîs dim moș-strămoș: „Văsîi̯". Di śi sî-ñ skimb i̯o numili și pórtu? Sî port în loc di ițari̯, pantaloni̯! Dor, do̯amni păzăști, sî-sî-ntîmpli alti vremuri̯!... Vez lemnili śeli̯a răzmati, colu, di nuc? Îs dintr-o casî făcutî di dimul': or h'i vo dou̯î suti śiñzăș di ani̯. Lemnili șăd acolu di vo dou̯îzăș di ani̯, di cîn'a strica' casa; șî nu putrezăs' lemnili; îs din „dósu Léduĝhi", di pisti di̯alu ista di iśi̯. I̯oti, stau îm plo̯ai șî-n niñso̯ari di dou̯îzăș di ani̯ șî nu sî clintes(c) din loc, ńińic: nu putrezăsc; Ștefan Donósîi̯ a stricat-o, șî nu faśi ńica cu lemnili... Lemnu̯-atuñśi̯ i̯era tari ca h'i̯eru! Ioti, și lemnu diñ casa asta: to' dintr-o casî vcki. Băi̯etu a crăpa' lemnili, cî i̯era așa di gro̯asî: ca pi pulpa ḱiśi̯orului. Și din lemnili crăpati̯-a făcut casa asta cari̯-o vez.

Ńiorița — ni spuni̯a bunica:

A fos' trii̯ śi̯obănei̯:
Unu moldovi̯an,
Unu vrăñśi̯an
Șî unu uñguri̯an.
Aśela moldovi̯an
Șî cu śel vrăñśi̯an
A vru' sî omoari
Pi̯-aśel uñguri̯an,
C-avi̯a oi̯ măi̯ multi...

Ĝhiatî babî: i̯a torśi̯a și ni spuni̯a *Ńiorița*... Nou̯î ni i̯era di șănț — adicî di ńirari. C-așa ni spuni̯a și bunica: „Vou̯î vî i̯esti di șanț" — adicîtili̯a di ńirari...

C-avi̯a oi̯ măi̯ multi,
Multi și cornuti,
Cai̯ îñvățaț
Și cîni̯ bărbaț...

I̯ar uñguri̯anu̯-avi̯a o o̯ai bucălai: i̯era ńioarî, i̯a. To' zĝhera mereu̯. I̯el îi̯ spuni̯a, śi:

[1] „Dosu Leduĝhi" < Liáduva (pîrîu —) < sl.
[2] Satul originar din care s-a format Văsîi̯ (v. *Ținut. Vranc.*, I, 1930, pag. XXXII—XXXIII).

[1] Învățător și publicist distins (v. text. MCCXXI și nota crit. 215).

— Ńioriţî, ńi̯oarî,
Di̯-o fi sî mă omo̯ari
Śel vrăńśi̯an
Şî cu śel moldovi̯an,
Sî mă-ńgroķi̯ în dosu stîni,
Ca sî mi̯-aud cîni.
Şî sî-m' pui̯ la cap:
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî-ñ cînti cu dragu̯;
Flui̯eraş di osu̯,
Sî-ñ cînti dui̯osu̯...

C-aiştii̯a dor l-a şî omorît, moldovi̯anu şî cu vrăńśi̯anu, pi śel uñguri̯an...

Di m-o căuta
O babî bătrînî
Cu brîu di lînî...
Diñ furcî torśi̯a,
Şî diñ oki̯ lăcrăma...
— Nu cumva ai̯ văzît
Vun śi̯obănaş uñguri̯an:
Nant şî supţirel,
Tras pintr-uñ inel?

Adicîtili̯a i̯era supţirel, ca tras pintr-uñ inel... cî li̯-am măi̯ ui̯tat, cî n-am măi̯ cîntat-o di̯-atuñśi̯ di cîn i̯eran la oi̯... I̯a torśi̯a diñ furcî, şî lăcrăma, cî i̯era fiśi̯oru ii̯. Ńi̯oara i̯-a spus:

— Da l-añ văzît:
L-a omorît śel vrăńśi̯an
Şî cu śel moldovi̯an;
I-ñgropat în dosu stîni,
Ca sî-ş auzî cîni.
Şî la cap i̯-am pus
Uñ flui̯eraş di fagu̯,
Sî-i̯ cînti cu dragu̯...

Adicî i̯-a pus uñ fluir di fagu̯, aşa, ca sî sufli vîntu-ñ i̯el. Cî dacî-l pui̯-uñ fluir îñ vînt, uni suflî vîntu, i̯el cîntî: numai̯ cît nu dai̯ din deźisi; da vîntu şuirî piñ i̯el. Or c-ai̯ sufla cu gura, or c-ar asufla vîntu: tot aśei̯a-i̯...

Flui̯eraş di osu̯,
Sî-i̯ cînti dui̯osu̯...

Am auzî' dipi la alţi — di la babî, nu — cî i̯-a spus ńi̯oari sî-i̯ spui mă-sî cî s-a-ñsurat (tot aşa, bătrîni: unu spuni̯a aşa... unu spuni̯a aşa...), cî i̯el s-a-ñsurat

C-o fatî di crai̯
Di pisti plai̯;
Cî la nunta mi̯a
A căzît o sti̯a...
So̯arili şî luna
Ni̯-a ţînu' cununa...

adicî i̯-a ţînut cununiili; da baba nu ńi̯-a spus asta. Da i̯o crez cî-s miñśi̯uni̯ băbeşti̯: dac-a murit, cum i̯era sî sî măi̯ îñso̯ari? Ş-apîi̯: uñ śi̯oban sî sî-ñso̯ari c-o fatî di crai̯ cari conduśi̯-o ţarî? Vai̯ di mini şî di mini! Nişti palávri bătrîneşti̯, ca sî mi̯argî furca la tors no̯apti̯a....

(14.X.1967), Văsîi̯ (Vrăńśi̯oái̯a), **Iván** Pásiri, 71.

MCCLXXI$_{215}$

Am auzît *Ńiorița* asta pintri o̯amini̯ — pi la munti, pintri o̯amini̯: cîntîn', povestin'; c-avi̯a tata ńeu̯ hi̯erăstái, la muntili Frumo̯ásîli, di la Nerežu-ñ sus. O cînta to̯atî lumi̯a, umblîn' cu ǵhitili, stîn' pi la h'ierăstai. Auzañ şî pi mama mi̯a spunîn'. Uñ cîntic diñ vekiu̯! O h'i, po̯ati, stîrnit di cîn' ii̯ Vrăńśi̯a: di la baba Vrăńśi̯oai̯a. A işît şî-ñ cărţ: i̯era poizîi-ñ carti...

Añ fost atuñśi̯, cîn' s-a făcu' şco̯ala, añ fos' vo doi ani̯ la şco̯alî. Şî-ñvăţătóri̯u ni̯-o śeti̯a; i̯era poizîi-ñ carti. I̯o şî diñ carti̯-am îñvăţat-o. Carti di asta nu măi̯ am: di vo śiñzăş di ani̯ di̯-atuñśi̯...

Ghersu nu ńi̯-aduc aminti, numa vorbili li ştiu̯:

Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯,
I̯atî vini-ñ vali,
Sî cobo̯ari-ñ cali
Trii̯ turmi di oi̯
Cu trii̯ čiobănei̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Unu-i̯ uñguri̯an
Şî unu-i̯ vrăñśi̯an.
Čel moldovi̯an
Şî cu čel uñguri̯an
I̯ei̯ sî sfătuirî
La apus di so̯ari

Ca sî mi-l omoari
Pi čel vrănčean,
C-ari oi măi multi,
Frumoasî şî cornuti;
Ari cînį bărbaţ,
Şî caį învăţaţ.
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di triį zîli-ñcoači
Gura nu-s măį tači:
Orį apa nu-s plači,
Orį iarba dipi cîmp,
Orį tărîţa dim burduvu?
— Stăpîni, stăpîni,
Toati-ñ sîm' buni.
Dar am auzît
Cî ńi s-a vorbit
Čeį doį čiobăneį,
Tovarîş aį tăį,
La apus di soari
Ca sî ti omoari.
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di m-or omorî,
Sî li spuį sî mă-ñgroapi
Îñ struñga oilor,
Źiocu mieilor.
La cap sî-m' pui:
Fluieraş di socu,
Sî cînti cu focu.
La pičioari sî-m' pui:
Bučiumaş di fagu,
Sî cînti cu dragu;
Vîntu cînd a sufla
Fluieraşu mį-a cînta,
Oili s-or aduna,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîńi di sîñźi.
Ploaia cîn' a ploua
Bučiumaşu mį-a cînta,
Miei mi s-or aduna,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîmį di lapti dulśi...
Mioriţî lai,
Lai, bucălai,

Măicuţa mia di-a vini
Di minį-a-ntreba;
Tu sî-į spuį curat:
Cî m-am însurat —
Pį-o gurî di raį,
Pį-om pičior di plaį —
C-o mîndrî crăiasî
Am avut-o miriasî.
Şî la nunta mia
A căzît o stia;
Soarili şî luna
Mį-a ţînu' cununa;
Brazî şî păltinaşî
Į-am avu' nuntaşî;
Păsăreli miį
Mį-a apriñs făcliį...
Măicuţ-a vinit
Dim mînî-ndrugîn',
Diñ okį lăcrămîn',
Diñ gurî-ntrebîn':
— N-aţ văzît
Pį-al meu čiobănél
Tras pintr-uñ inel?
Mustăśioara luį:
Spicu grîuluį;
Okişori luį:
Mura cîmpuluį;
Perişoru luį:
Pana corbuluį...
— Măicúţî, măicúţî,
N-am auzît;
Da sî ti duśį
Îñ cîñki pustiį,
Ca sî ti-ntîlneştį
Cu doį śiobăneį
Tovarîş dį-a săį.
Măicuţ-a plecat
Pi cîmpu pustiu:
Dim mînî-ndrugîn',
Diñ gurî-ntrebîn',
Diñ okį lăcrămîn';
Pînî s-a-ntîlnit
Cu doį śiobăneį
Cu douî turmi di oį —
Tovarîş dį-a luį —

Şî i̯-a întrebat
Dacî n-a văzît
Uñ śi̯obănel
Tras pintr-uñ inel:
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯...
— Mătuşî, mătuşî,
Nu ñi̯-añ văzît;
Da ńi̯-am auzît...
Merźiţ pi cîmpu pustíu̯
Pîn' te-i̯ întîlni
Cu sfînta neguríśi,
Cî-i̯ măi̯ luñgî-n trup:
Cuprindi la cîmp;
Îi̯ măi̯ lati-ñ frunti:
Cuprindi la munti.
Măi̯cuţ-a plecat —
Din mînî-ndrugîn',
Diñ oki̯ lăcrămîn',
Diñ gurî-ntrebîn' —
Pîñ s-a întîlnit
Cu sfînta neguriśi
Ş-a-ntrebat-o:
— Sfîntî neguriśi,
I̯eş(ti̯) măi̯ luñgî-n trup,
Ş-ăi̯ cupriñs la cîmp;
Măi̯ latî la frunti,
Ş-ăi̯ cupriñs la munti;
N-ăi̯ văzît uñ śi̯obănel
Tras printr-oñ inel?
Mustăśi̯oara lui̯:
Sǩicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯...
— Mătuşî, mătuşî,
I̯o nu ńi̯-am văzît;
Da ńi̯-am auzît...
Şî ti faśi̯
O ni̯agrî corbo̯ái̯cî,

Şî ti duśi̯
Îm munţî pustii̯,
La paltini̯ gălbíi̯;
Şî sî ti-ñvîrteşti̯,
Şî sî crămpănéşti:
Atuñśi̯-ai̯ s-auz veşti̯..."
Măi̯cuţa s-a dus
Şî s-a făcut
O ni̯agrî corbo̯ái̯cî
Îm munţî pustii̯,
La paltini̯ gălbii̯;
S-a-ñvîrtit
Ş-a crămpănít.
Atuñśi̯-a auzît
Diñ gurî vorbind:
— Húśi, ni̯agrî corbo̯ái̯cî,
Nu ti măi̯ ñvîrti,
Nu măi̯ crămpăni
Pănî (II — Părî...) śi̯-oi̯ muri!
Cî dac-oi̯ muri,
Sîñźili vei̯ bi̯a,
Carni̯a ńe-i̯ mînca
Şî te-i̯ sătura!..."
Atuñśi̯a l-a cunoscut
Şî diñ gur-a vorbit:
— Şî, nu-s ni̯agrî corbo̯ai̯cî,
Şî-s draga ta mai̯cî...
— Dacî i̯eş' draga mi̯a mai̯cî,
Lasî-ti la mini-ñ źi̯os,
Şî mă i̯a pi aripi̯oari,
Şî mă sco̯ati la so̯ari:
Di nouî ani̯ di zîli
Niş so̯ari n-añ văzît
Niş cucoş cîntîn',
Niśi̯ voi̯niśi̯ şui̯erîn'...

Atîta ştiu̯. A măi̯ h'i śi̯-a măi̯ h'i, da nu ńi̯-aduc aminti. Ari̯-o melodii; da nu pośi̯u acuma cînta, numa sî-ñśerc, aşa...

I̯o am avu' prăvălácuri multi-ñ vi̯aţî: greutăţ. Şî n-am avu' timp sî-ñvăţ. *Ńioriţa* asta añ găsît-o şi-ñ carti. Da am îñvăţat-o şî di la mama mi̯a: şăzîn' pi vatrî, cu copǩii̯. Şî i̯a cînta, colu, pi vatrî: torśi̯a cu noi̯ şî cînta. Şî i̯o am priñs-o.

Am măi̯ găsît-o și-ñ carti̯-oli̯acî. Da-ñvățătóri̯u nu ni̯-asculta. *Ńiorița* nu ni puni̯a s-o-ñvățăm; am învățat-o noi̯ dim plăśéri. Ĩñvățătóri̯u **nu** ni puni̯a niș s-o-ñvățăm, niș s-o cîntăm.

(11.X.1965), Văsîi̯ (Vrănśi̯oái̯a) — **Añghelița** Oki̯án, 75.

MCCLXXII$_{216}$

Am priñs-o oli̯acî *Ńiorița* di la tatî-ńi̯u, c-a fos' śi̯oban tucma la Brăila. Vo opt ani̯ di **zîli** n-a văzu' casa. A vinit acasî înăinti di șăptiză' **și** șăpti. A śi̯obănit și pi timpu lu Cuza. La șăpti-ș-șăpti l-a cośintrat la privintiv: la arestanț, la gárdî. I̯el nu făcusî armatî și nu l-a dus la războ**i̯**. Cît umblasî cu oili, nu făcusî armatî. A **murit** în nou̯î suti șaptispśi, di vo șai̯-ș-śinśi̯, șai-ș-șăsî di ani̯ *. Di pi śi̯-a vinit acasî, n-a măi̯ śi̯o-bănit. D-a avut oili lui̯ — i̯el li̯-alinta, colu:

— Ńioriţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gurița nu-s taśi;
Or i̯arba nu-ț plaśi?
Or tărîța dim burdufu̯?
Or apa dim puțu̯?

adicî, diñ fîntînî;

— Ba ńii̯a to̯ati śeli̯a-**m'** placu̯;
Da ńi̯-am auzît
Cî ńi s-a vorĝhit
Tovarîșî tăi̯
Ca sî ti omo̯ari...

Atîta o știi̯a i̯el; atîta ńi̯-aduc i̯o aminti di la i̯el. Carti nu știi̯a. Da i̯era iscusît.

Măi̯ știu̯ cîtiva vorbi da-s diñ carti:

— Oiţî bîrsanî,
Di i̯eș' năzdrăvanî:
Di̯-o fi sî mă omo̯ari,

* S-ar fi născut deci pe la 1850. Prin urmare la 1866 (anul detronării lui Cuza-Vodă) tatăl său era de 16 ani cînd se afla cioban în Dobrogea și Bărăgan. Vîrsta aceasta părea să fi fost prea fragedă pentru păstoritul în locuri îndepărtate de Vrancea. Trebuie admis că memoria informatorului nostru — aproape octogenar — modifica în minus timpul cu cîțiva ani. Avem însă o coincidență, tot din satul Văsîi̯: text. MCCLXIX.

Sî li spui̯ ca sî mă-ñgro̯api
Aiśi̯ pi apro̯api:
Ĩñ strunga di oi̯,
Sî fiu̯ to' cu voi̯;
Și din dosu stîni,
Sî mi̯-auz și cîni.
I̯ar la cap sî-m' pui̯:
N-a spus sî-i̯ pui cruśi...
Flui̯eraș di fagu̯,
Mul' zîśi̯ cu dragu̯;
Flui̯eraș di osu̯,
Mul' ziśi dui̯osu̯.
Flui̯eraș di socu̯
Mul' ziśi cu focu̯.
Vîntu cîn' ńi̯-a bati,
Piñ i̯eli̯-a străbati,
Flui̯eraș ńi̯-a zîśi,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini **m**-or plîñźi
Cu lacrîni di sîñźi.
Dar dac-ăi̯ întîlni
O babî bătrînî
C-uñ cair di lînî
Dim mînî-ndrugîn',
Diñ oki̯ lăcrămîn':
— Nu mi̯-aț văzut
Mîndru ĉi̯obănel
Tras pintr-uñ inel?
Fețîșo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okișori lui̯:
Dou̯î muri co̯apti —
Co̯apti la răco̯ari,
Ni̯aźi̯uñsî di so̯ari —
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Tu sî-i̯ spui curat:
Cî m-am îñsurat
C-o mîndrî miri̯asî,
A Evi cră̯i̯asî.
I̯ar la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili și luna
Mi̯-a ținut cununa;
Braz și păltinaș

I̯-am avut nuntaş;
Preuţ: muñs mari̯;
Păsîri̯: lăutari̯...
Dar sî nu-i̯ spui̯
Cî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a...

Cam atîta-i̯. Añ găsî' *Ńiorița* scrisî di Vasîli Alicsăndri în carti̯a di clasa a patra. I̯era o poizîi tradusî di Vasîli Alicsăndri — adicî, tradúsî di i̯el, dim poizîi̯a lui̯... mai̯ bini cum aş puti̯a zîśi: culesî di i̯el diñ gura poporului̯. Aşa crez i̯o: cî i̯el a cules-o diñ gura poporului̯; cî i̯el n-a avu' di uñ' s-o ştii; cî i̯el n-a mers la oi̯, ca s-auzî *Ńiorița*. Cî numa śi̯obani̯-o alinta aşa... Îñ carti sî spuni̯a-aşa:

Pi̯-om pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
Uni vini-ñ cali,
Sî cobo̯arî-ñ vali
Trii̯ turmi di mei̯
Cu trii̯ śi̯obănei̯:
Unu-i̯ moldovi̯an;
Unu, uñguri̯an
Şî unu, vrînči̯an.
I̯ar či̯a mioriţî
Cu lîna plăviţî
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Guriţa nu-i̯ taśi...
— Or i̯eş' bolnăvi̯oarî,
Mioriţî, mi̯oarî?
— Băči̯úculi [1] bači̯u,
Dă oili-ñco̯ači:
La negru zăvoi̯,
Cî-i̯ i̯arbî di noi̯
Şî umbrî di voi̯.
Stăpîni, stăpîni,
Îs ki̯amî ş-uñ cîni;
Cî mi̯-am auzît
Cî bači̯u uñguri̯an
Şî cu čel vrînči̯an
Cî pi l-apus di so̯ari
Vor sî ti omo̯ari.
— Oiţî bîrsanî,

[1] Formă izolată în lexicul *Mioriţei* vrăncene, împrumutată din Bărăgan şi Dobrogea.

Di i̯eş' năzdrăvanî —
C-a sî mă omo̯ari —
Sî li spui̯ curat:
Ca sî mă îñgro̯api
Aiş pi apro̯api,
Îñ struñga di oi̯,
Sî fiu̯ to' cu voi̯.
Şî la cap sî-m' pui:
Flui̯eraş di socu̯,
Mul' zîči cu focu̯;
Flui̯eraş di osu̯,
Mul' zîśi dui̯ósu̯;
Vîntu cîn' ńi̯-a bati,
Piñ i̯eli̯-a străbati,
Flui̯eraş mi̯-a zîśi,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîmi̯ di sînźi.
I̯ar dac-ii̯ întîlni
O babî bătrînî
C-uñ cair di lînî:
Dim mînî-ndrugîn',
Diñ oki̯ lăcrămîn',
Diñ gurî-ntrebîn':
— Nu mi̯-ai̯ văzut
Mîndru śi̯obănel
Tras pîntr-uñ inel?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯...
Tu sî-i̯ spui̯ curat:
Cî m-am îñsurat
C-o mîndrî crăi̯asî
A Evi miri̯asî;
So̯arili şî luna
Mi̯-a ţînu' cununa;
Braz şî păltinaş
I̯-am avu' nuntaş;
Preuţ: muñs mari̯;
Păsîri̯: lăutari̯;
Păsăreli: mii̯,
Şî steli: făclii̯...

Atîta-i̯ *Ńiorița*. I̯o an cîntat-o di multi ori̯ în tinereți; apro̯api zîlnic. Cîm' păzăs', cîn' umblu cu oili, li mîñgîi̯ cu *Ńiorița* şî li spui̯: „ni̯é, -a-a, ni̯a!". Li măi̯ năcăžăsc, li măi̯ bat cu nui̯au̯a, ca sî sî-nto̯arcî la păşśi̯uni-napoi̯, c-apucî pi co̯astî. Şî di̯-acoli̯a li măi̯ cînt diñ cîn' în cîn', li măi̯ zîc:

— Oiți bîrsanî,
Di i̯eş'·năzdrăvanî...

Melodia-i̯, vorba śei̯a: um pliñs...

Am auzît-o to' dim popor, cîntîndî: unu̯-aşa, unu-aşa... Téti̯a o cînta şî diñ fluir, şî din gură: cînta ńinunat! I̯o o cîntañ şî diñ fluir, cîn' îñşîram oili: cum merg oili la munti, pi plai̯, la di̯al.

Am avut di multi ori̯ tovărăşii la munti cu als továrîş diñ sat. Şî mă duśi̯añ cu ii̯. Stañ şî la stînî; cî di multi ori̯ luañ laptili cu rîndu; l-îñkegam acolu, făśi̯am brîñza acolu, ş-o aduśi̯am acasî. Stañ cîți̯-o stămînî. Pi urmî vini̯a al' tovarîş la rîn(d). Sara, dipi śi sî mulźi̯a oili, măi̯ stan di povesti, di glumî. Uni śi̯obani̯ cînta diñ fluir; cînta diñ fluir „şîri̯agu mîñzărilor", „şîri̯agu oilor". Măi̯ cînta cîți̯-uñ źi̯oc, aşa. Şîri̯agu: aista i̯era a oilor"...

Am avu' ş-um băi̯et cari umbla la oi̯: a sta' cam vo şăpti-opt ani̯. Pi urmî s-a lăsa' di oi̯: s-a căsătorit....

Ni duśi̯añ la munti la „Frumo̯aśîli", muntili nostru̯-a văsui̯enilor. Ni duśi̯am pi-iśi̯, pi „plai̯u Ńişîni", pi „vîrvu Zboi̯ni", dan divali-ñ „Véghi̯u-lu Búcur"; i̯-a Hi̯erăstăului̯ muntili ista; di̯-acolu, diñ „Véghi̯u-lu Búcur", aźi̯uñźi̯am îm muntili nostru. Plecam la munti uniori̯ di̯-áńi̯azî; şî dorńi̯am îñ Zbo̯ina. Dimini̯ața ni sculam — primvara, pim mai̯ — la răsăritu so̯arilui̯; plecam cu oili şî cu cai cu tîrhátu pi ii̯ — făinî, merindi — ş-aźi̯uñźi̯am la munti, la „Frumo̯aśîli", la ańiazî. Acolu ni̯-aşăzám pi stînî: dreźi̯am oco̯álili, dreźi̯añ stîna, cătañ crînta şî-ñkegăto̯ári̯a pi cari li puni̯am piñ stîñśi̯ acolu — li̯-ascundi̯am diñ vara śelantî într-o bortî di stîñcî; di̯-acoli̯a li̯-acoperi̯am cu nişti buturúźi̯: li puni̯am ǵhini, ca sî nu li plou̯î, sî li niñgî, ca sî sî striśi; li căutam, li curățam, şî li puni̯am îñ rostu lor. Pi urmî fiicari-ş lua tri̯aba lui̯: baśi̯u, śi̯obani....

Primvara, pi la-ñśeputu lu mai̯, ni̯-adunam şî ni sfătui̯am trii̯-patru gospodari̯ cari̯-avi̯am oi̯, cun sî-ñkegăñ stîna; adicî, cuñ s-o-ntîrlim. cuñ sî faśim tovorăşîi̯a. Ni sfătui̯am: sau̯ sî li mulzim cu rîndu, sau̯ punim baśi̯u. Dacî li mulziam cu rîndu, nu măi̯ puni̯am baśi̯u. I̯ar dacî puni̯am baśi̯u, brîñza o ţîni̯a baśi̯u-ñ stînî pînî la śiñspreśi águst, la Sîntămărîi. Atuñśi̯a ni duśi̯añ cu toți, ş-o-mpărțam. Fiicari lua cît s-aźi̯uñźi̯a di o̯ai: dou̯î, trii̯ ocî di o̯ai. Atuñśi̯ i̯era óca, nu iera kilográmu, ca acu. Zîśi̯añ: „Cîti ócî dai̯?" La han zîśi̯añ: „Dă ńi̯-o ócî di ǵhin"...

Cîn' cu rîndu, merźi̯am cu oili cîți̯-o stămînî, cîti patru-śiñş zîli: dipi cîti oi̯ avei̯, mulźei̯. Dacî luam la rînd, cu găli̯ata, numi̯am atîti̯a oi̯ di găli̯atî: dou̯î-trii̯ la găli̯atî; aşa ghini: dac-avi̯añ zăśi oi̯, luan trii̯ găleț; dipi asta, am terminat. Dacî sî-mplini̯a rîndu, di lua tos tovarîşî, ni-n-torśi̯am pi al(t) rînd: i̯ar luam dac-avi̯a to(t) laptili̯-aśela, atuñśi̯ luañ to' cîti trii̯ găleț la zăśi oi̯. I̯ar dacî n-avi̯a oili lapti — adicî scăzusî laptili di pi la Sîñḱetru-ñcolu — atuñśi puni̯am patru-śiñśi̯ oi̯ la găli̯atî. Sî-ntîmpla sî hii şî măi̯ puțin; dacî sî tośi̯a i̯arba — i̯era i̯arbî măi̯ puținî — atuñśi̯a sî-mpuțina mîñcári̯a şî scădi̯a laptili; ş-atuñśi̯ luam măi̯ puțin; împărțañ cît sî găsa: luan numa o găli̯atî la śiñśi̯ oi̯; asta i̯era to̯amna.

Oili li̯-aduśi̯an dipi śi-mpărțam brîñza — la śiñspreśi águst — coboram oili la fîni̯ațî-ñ sat. Noi̯ ni duśi̯an, dipi rîdicátu brîñzî, ş-aduśi̯am oili; noi̯ ascundi̯am crinta, îñkegăto̯ari̯a, cazánu di hi̯ert zăru, cari i̯era măi̯ greli di purtat pi cai̯. Śelilanti — găléțîli, cúpa, zăgîlna, strecurăto̯ári̯a, îñvelito̯ári̯a caşului̯; lúcrurli cari lucra la stînî — i̯era tri̯aba baśi̯ului̯: i̯el li-aduśi̯a pi cal, c-avi̯a calu lui̯. Stăpîni̯-avi̯a şî ii̯ cîți̯-uñ cal. Şî vini̯a-ñ sat botéi̯u cu oi̯. Baśi̯u pleca di la oi̯ dipi śi-ş da brîñza: nu măi̯ avi̯a tri̯abî la oi̯. Da śi̯obani rămîni̯a: Păza oili pîn la sfîntu Duńitru, cîn' li lua o̯amini pîntru i̯ernátu̯. Uni cari n-avi̯a nutreț, li da oili la altu — sî zîśi̯a:-ñ i̯ernáticu̯ — dipi cît sî puti̯a-mpăca: cîti śiñ-şăsî, pîn la zăśi lei̯ di o̯ai, atuñśi̯a-n timpuri̯ veki̯. Acu-i̯ cîți̯-o sutî di lei̯ i̯ernaticu.

Aşa i̯era śi̯obănii̯a-năinti! Tétĭa-cîn' i̯era dus la Bărăgán, la Brăi̯la, -m bălţ, c-a fos' şî-n Dobrîźi̯a — i̯era aşa: cu i̯ernaticu. Cît a śi̯obănit, i̯-a lua' lîna pîntru i̯ernat, şî brîn̆za di la oi̯ pîntru vărat; c-acolu plăti̯a i̯emăş pîntru i̯arbî. Şî i̯el rămîni̯a numa cu ńei, adicî cu prăsîlili oilor. Oili li̯-a vîndut acolu-aśei̯a i̯era sîmbrii̯a lui̯: oili — ş-a vinit cu bani̯-acasî-m pun̆gî.

(17.X.1965), Văsîi̯ (Vrănśi̯oái̯a) — Gavrîlî Ţîbri̯a, 77.

MCCLXXIII[217]

Ştiu̯ *Ńiori̯ţa* di cîn i̯eran̆ ńiśi̯, cu furśili, di torśi̯an̆ cu fetili din̆ veśini̯: ni̯-adunam la o casî şî torśi̯am, cîntam; altî tri̯abî nu făśi̯am. Am auzît-o di la o fatî. N-am auzît-o di la śi̯obani̯, di la baśi̯; di la feti̯-am auzît-o. Ni̯-adunan̆ la clácî, la şăzătóri̯...

— Ńiori̯ţî lai,
Lai, bucălai,
Cu ghersu di grai̯...
Di trii̯ zîli-n̆coaśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi...
— Mătuşî, mătuşî,
Cu cair di lînî...
Din̆ gurî vorghind,
Din̆ gurî-ntrebîndî:
— I̯a, mi̯-aţ auzît...

Am ui̯tat-o de-iśi̯... Ni̯-adusăi̯-aminti di alta:

Ş-an̆ zîs: „verdi di năhut",
G'hini Barbu di la Prut
Cu cămeşa ni̯agrî lut:
— Ş-an̆ zîs: „verdi barabói̯",
Śi caţ, Barbuli, la noi̯,
Or nu-s feti pi la voi̯?
— Ba sîn' multi, şî-s mărunti
Şî n-aźi̯un̆źi sî-l săruti...

Da am măi̯ uitat-o:

Ş-an̆ zîs: „verdi", trii̯ s-or duśi,
Pi Barbu la gro̯apî-l duśi...

Am ui̯tat!... S-a dus şî Barbu, c-atîta i̯-a fos' viaţa. Cari̯-a fost în̆ hai̯duśii, -n̆ hoţîi̯-odatî... a fost îm preu̯cî... hai̯duśi... a fos' di capu lor: uni̯-a găsît, a mîn̆cat; uni̯-a putu', s-a-mbrăcat... śini ştii?

Foai verdi ş-o lali̯a,
Săraca inima mi̯a:
Cum îno̯atî-n̆ voi rá!...

Tot hai̯duśi̯ascî-i̯...

Ca şărpili la dudău:
Cu co̯ada calcî otávî,
Cu gura varsî otravî...

Tot un̆ greu̯, tot un̆ foc ş-o par-a fos' ş-acolu... Îi̯ venin: n-ari uni sî măi̯ stei... A fost un̆ om cari̯-a trăit greu̯ tari. Şî i̯el śi sî măi̯ facî, ca sî-i̯ măi̯ tri̯acî? A cînta' şî i̯el...

Verźelatu? Numa la Păuléşti̯ şî la Hăuléşca s-a verźelat; da la noi̯, aiśi̯, n-am apucat.

(11.X.1965), Văsîi̯ (Vrănśi̯oái̯a) — Dońíţa Múrgu, 83.

G h í d r a (=V i d r a)

MCCLXXIV[218]

Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
I̯ată vin în̆ cali,
Sî scobor în̆ vali
Trei̯ čiobănei̯
C-o turmî di miei̯...
Unu-i̯ moldovi̯an;
Unu, un̆guri̯an;
Şî unu-i̯ vrănči̯an...
— Miori̯ţî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-n̆co̯ači
Gura nu-ţ măi̯ taci;
Ori̯ i̯eşti̯ bolnăvi̯oarî,
Miori̯ţî, mi̯oarî?
Ori̯ i̯arba nu-s plaśi?
— Ba şî apa-i̯ bunî,
Ba şî i̯arba-m' plaśi:
La apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari
Băči̯ul un̆guri̯an
Şî cu čel vrănči̯an,

Pi čel moldivi̯an, (sic!)
C-ari oi̯ măi̯ multi,
Mîndri şî cornuti,
Şî cai̯ îñvăţaţ,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ.
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯api
Aiśi̯, pi apro̯api:
În dosu stîni,
Sî mi̯-auz cîni,
Şî miei źi̯ucînd... zburdînd...
Şî la cap sî-m' pui:
Flui̯eraş di fagu̯,
Mult zîśi cu dragu̯;
Flui̯eraş di socu̯,
Mult zîśi cu focu̯;
Flui̯eraş di osu̯,
Mul' cîntî dui̯osu̯.
Vîntu, cîn' a bati,
Prin i̯eli̯-a străbati,
Ş-a-nčepi̯-a zîči,
Oili s-or strîñźi,
Pi mini m-or plîñźi
Cu lacrîm' di sîñźi.
Dac-a vidi̯a (sic!)
Pi cîmp alergînd
O bătrînî-ntrebînd,
Şî diñ furcî torcîn',
Ş-a-ntreba di mini:
„N-aţ văzut un či̯oban
Cu trii̯ turmi di mi̯ei̯?
Feţîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăśi̯oara lui̯:
Sḱicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Sprîñśenili lui̯..."
Sî spuniţ adivărat:
Cî m-am îñsurat
Pi̯-um piči̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯,
C-o fatî di crai̯;
Preuţ: munţ mari̯...
Păsîri̯: lăutari̯;

Şî steli: făcli̯
Mi̯-a fos' cununi̯;
Stelili şî luna
Mi̯-a ţînu' cununa;
Braz şî păltinaş
I̯-am avut nuntaş:;
Păsăreli: mii̯;
Şî steli făcli̯.

Aşa spuni̯a acolu, atuñśi̯a cîn' śeti̯am i̯eu̯: acolu-ñ carti̯a śei̯a; ă, hă, măi̯ mul' di śiñzăş di ani̯! Dintr-asta añ spus di̯-aźi̯uñs. I̯era carti̯a-di-śetiri: aşa-i̯ zîśi̯am atuñśi̯. Istorii̯a i̯era tot acolu; cu śetiri̯a, ştiinţili naturali şî reliźii̯a: tot acolu, îñ „śetiri". I̯era di̯-oparti artimetica şî gramatica, di̯-oparti; şî źeografii̯a i̯era to' di̯-oparti. *Ńioriţa* i̯era la poizîi. Măi̯ i̯era „*Diştiaptî-ti, români*"; i̯era măi̯ multi. Măi̯ i̯era „*Pi̯-al nostru stiag*". *Diştiaptî-ti, români* i̯era cîntic; şî *Pi-al nostru stiag* tot cîntic i̯era...

Ńioriţa i̯era cam poizîi. N-o cîntam îñ şcoalî cu ghers: i̯era poizîi. Ni̯-o da di-ñvăţat dou̯î-trii̯ strofi̯-odatî, dou̯î-trii̯ strofi̯-aldatî; şî di̯-acoli̯a, la urmî, ni da s-o-ñvăţăm to̯atî. Di̯-acoli̯a altili, altili, la rînd. Dipi śi-ñvăţam poizîili, rupi̯am foili. Cî nu-ńi̯ măi̯ trebui̯a carti̯a; cî dacî li-ñvăţam, i̯eram stăpîn pi i̯a: n-o măi̯ ui̯tam.

(30.XI.1967), Ghidra — Ştefán Bercáru, 71.

MCCLXXV, MCCLXXVI[1] $_{219}$

Pi̯-um piči̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
Îñ cobo̯arî-ñ vali
Trii̯ turmi di mei̯,
Cu trii̯ či̯obănei̯: :
Unu, moldovi̯an;
Unu, uñguri̯an;
Şî unu, vrănči̯an.
Astfel sî vorbirî —

[1] Text. II a fost notat la trei sferturi de oră după MCCLXXV.

Śel vrăñśi̯an,
Și cu śel uñguri̯an —
Sî-l omo̯ari pi śel moldovi̯an
Pi la apus di so̯ari,
C-ari oi̯ măi̯ multi,
Mîndri și cornuti,
Și cai̯ măi̯ îñvățaț,
Și cîni̯ măi̯ bărbaț...
— Miorițî, mio̯arî,
Ori̯ i̯eș' bolnăvi̯oarî?
Ori̯ i̯arba nu-ț plaśi?
De trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț taśi...
— Mii i̯arba-m' plaśi;
Da am auzît
Cu sî sfătuirî —
Śel vrănči̯an
Cu śel uñguri̯an —
Ca sî ti omo̯ari
Pi l-apus di so̯ari,
Și sî ti-ñgro̯api
Îñ dosu stîni,
Sî ti̯-auzî cîni.
Și sî-ț pui la cap:
Flui̯eraș di osu̯,
Sî cînti dui̯osu̯;
Flui̯eraș di socu̯,
Sî cînti cu focu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Sî-ț cînti cu dragu̯
Cîn' o bati vîntu,
Flui̯eraș sî cînti,
Oili s-or strîñgi,
Pi tini ti̯-or plîñgi.
— Di te-i̯ întîlni-ñ cali
C-o mamî bătrînî,
Cu brîu di lînî,
Din drugî trăgîn',
Din gurî plîngîn':
„N-aț văzut
Pi uni̯-aț trecut
Uñ fiśi̯oraș di̯-a ńeu̯,
Tras pintr-uñ inelaș?
Fețîșo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;

Mustăśi̯o̯ara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Sprîñśenili lui̯:
Pana co̯rbului̯".
— Ba am văzut
Pi uni̯-am trecut...
— Sî-i̯ spui̯ cî m-am însurat
C-o fatî di crai̯;
Și la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili și luna
Mi̯-a ținut cu na...
— Di žălit śin' ti̯-a žălit?
— Păsîrli cîn' a śiripit.
— Di-ñgropat śin' ti̯-a-ñgropat?
Malurli cîn' s-a dărîmat.
(II — ... s-a surpat.)
— Di scăldat śin' ti̯-a scăldat?
— Nori cîn' s-a scuturat...

O știu̯ diñ carti: am śetit piñ cărț. Da am auzît-o și di la bătrîni̯: di colu, di colu... În tinereț-am fos' trii̯ veri̯, la rînd, cu oili, pi muntili Cóza a ghidrenilor: rîpa śei̯a, acolu. I̯eram băi̯ețăl, a̯șa: di pai̯spreśi ani̯. Cînta śi̯obani *Ńiorița* diñ fluir. Cînta și „și̯ri̯agu oilor". *Ńiorița* asta o cînta a̯șa: cîn' porni̯a oili la plai̯, puni̯a fluiru-năinti, śi̯obani cînta *Ńiorița*, și oili: dipi śi̯oban!...

(30.XI.1967), Ghídra — Ion I̯órga, 72.

MCCLXXVII$_{20}$

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi;
Miorițî, mio̯arî,
Or i̯eș' bolnăvi̯oarî?
— Drăguțule baśi,
Dă-ț oili-ñco̯aśi
La verdi zăvoi̯,

Cî-i̯ i̯arbî di noi̯,
Şî umbrî pentru voi̯.
Nu sîm' bolnăvi̯oarî;
Da am auzît sfătuin
Bači̯u uñguri̯an,
Şî cu čel vrănči̯an
Cî pi la apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari.
— Miori̯ţî, mio̯arî,
Să le spui̯ lor:
Sî mă-ñgro̯api-aiśi̯, în dosu stîni,
Ca sî mi̯-aud cîni;
Îñ struñga di oi̯,
Sî fiu̯ tot cu voi̯.
I̯ar la cap sî-m' pui:
Flui̯eraş di fagu̯,
Mul' zîśi cu dragu̯;
Flui̯eraş di socu̯,
Mul' zîśi cu focu̯.
Dacî pi cale-i̯ întîlni
Măi̯cuţa bătrînî,
Cu brîu de lînî,
Sî nu ti-nduri̯ sî-i̯ spui̯
Cî i̯o am murit;
Sî spui̯ cî m-am îñsurat
C-o fatî di crai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯;
La nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
Braz şî păltinaş
I̯-am avu' nuntaş;
Păsăreli: ńiśi...
Şî steli: făcli̯.

Atîta-i̯. Am îñvăţat-o-ñ şco̯alî. O avi̯am îñ carti, la poizîi. Şco̯ala i̯era la Ghidra. Aiśi̯a, cari li didi̯a mîna, vini̯a aiśi̯a la şco̯alî; cî i̯era şco̯alî măi̯ înaltî. O̯amini măi̯ gospodari aiśi̯a aduśi̯a copḱii sî-ñveţî: di pi la Soveža, di pi la Tulniśi̯. Di la Soveža Sińion Mehedinţ a-ñvăţat aiśi̯.

Îñvăţătóri̯u ni̯-o dădi̯a *Mioriţa* la lecţii: „Mîni̯ śi̯-avem"? „Cutari poizîi". *Mioriţa* i̯era luñgî: ţîni̯a pi dou̯î fili. Şî nu ni̯-o didi̯a întri̯agî s-o-ñvăţăm: ni̯-o didi̯a pi strofi. Poizîi̯a asta o spuni̯a doi̯, trii̯, şî patru. Spuni̯am i̯o pîn la un loc. „Domnu" — aşa-i̯ zîśi̯am îñvăţătóri̯ului̯ — spuni̯a

la altu: „Spuni tu măi̯ diparti"; i̯el merźi̯a-ñ continuari, înainti, cu poizîi̯a. Di cîntat, n-o cîntam; numa poizîi i̯era...

Di la vun bătrîn nu ńi-aduc aminti s-o ń'i̯-auzît, din ni̯amu ńeu̯; niśi̯ piñ veśini̯. Po̯ati̯-am auzît da nu-ńi̯ amintesc di la śini-am măi̯ auzît. Da śi̯obani̯-o cînta, cu fluiru, la munti. Avi̯a tata śi̯obani̯; ş-apăi̯ cîn' pleca la munti, aista-l cînta, şî „şiri̯agu oilor". Ni̯-aduc aminti di̯-uñ śi̯oban: To̯adir Bălán, din Tikiriş; şî Ion Plăván dim Păuleşti̯. Pe-işti̯a i̯-am auzi' cîntîn' diñ fluir. Plecam, mă duśi̯añ cu ii̯ la munti — pi Kiśi̯oru Cozî, muntili ĝhidrenilor — vini̯am cu ii̯. Vorbili li̯-or h'i zîs ii̯, da nu li̯-an ţînu' minti. Şî lăutari — Vîno̯agî şî Boţi̯ţî i̯era lăutari̯: śii̯ măi̯ buni viorişti̯ diñ Vrañśi̯a, nu scîrţări di işti̯a di pi la Búrcî. Da nu i̯-am auzî' cîntîn' *Mioriţa*. Or hi cîntat-o ii̯, da nu i̯-am auzît i̯o. Iera la Colácu uñ cobzári̯u, Marin Curti̯anu: aista duśi̯a o nuntî numa diñ cobzî! La nunta mi̯a a fos' lăutari̯u Toma Lăscán îñvăţasî lăuta di la Vîno̯agî.

(13.XII.1967), Ghídra-Călimán — Sándu Cóti̯a, 74.

MCCLXXVIII [221]

— Ńiori̯ţî lai,
Lai, lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ţ măi̯ taśi;
Ori̯ i̯eş' bolnăvi̯oarî,
Or i̯arba nu-ţ plaśi?
— Şî i̯arba-m' plaśi;
Da ii̯ s-a vorghit
Sî ńi ti omo̯ari
La apus di so̯ari,
Cî tu ai̯ oi̯ măi̯ buni,
Multi şî cornuti,
Şî cai̯ îñvăţaţ,
Şî cîni̯ măi̯ bărbaţ.
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯ḱi în dosu stîni,
Uni latrî cîni.

Sî-m' pui̯ la cap um buśi̯umaş
Ş-uñ flui̯eraş....
Uñ flui̯eraş di osu̯,
Sî cînti dui̯osu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Sî cînti cu dragu̯...
— Oili s-or strîñźi,
Şî ńi ti̯-or plîñźi
Cu lacrîńi̯ di sîñźi...

Măi̯ i̯esti: c-o mamî bătrînî, c-uñ cair di lînî... sî duśi̯a la i̯el, c-a auzît cî l-a omorît; sî duśi̯a sî-l plîñgî. I̯a-ntreba di i̯el:

— N-aţ văzut uñ śi̯obănaş?
Fetîşo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯;:
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯;
Mustăśi̯oara lui̯;
Skicu grîului̯...
Nu măi̯ ţîi̯ minti! S-a-ñsurat
Pi̯-un ḱiśi̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯...
Cununa lui̯:
I̯-a ţînut-o śo̯arili şî luna;
Brazî şî păltinaşî:
Aśii̯a i̯-a fos' nuntaşî;
Lăutari̯: păsîrli...

Da i̯o ştiu̯ di uni̯-o ştiu̯? Di ńic-o ştiu̯: di copḱil. Nu măi̯ ţîi̯ minti-ntăi̯ di la śini̯-am auzît-o. Şî diñ carti̯-am auzît-o, c-am îñvăţa' trii̯ clasî, la Colácu. I̯era-ñ carti cîn' am îñvăţat-o i̯eu̯. Dacî i̯era-ñ carti, am îñvăţat-o aşa. Da nu i̯era-n carti̯a di şco̯alî; i̯era-ntr-o altî carti: a fos' la părinţî ńii̯-acasî. Acolu̯-añ găsît i̯o *Ńioriţa*, ş-am îñvăţat-o di plăśeri̯a mi̯a, umbliñ' cu vaśili pi la di̯al. Măi̯ i̯era ş-uñ văr di̯-a lui̯ cari̯-avi̯a cărţ cu *Ńioriţa*.

Îñvăţătóri̯u nu ńi̯-a dat-o s-o-ñvăţăm pi di rost. Am auzît-o şî cu vaśili, cu oili. O cîntam la di̯al şî cu alţ copḱii. Măi̯ şîdi̯am pi la furcî: ni strîñźi̯am patru-śiñśi̯ feti sara, şî cîntam. Nu i̯era difuzo̯ari̯-atuñśi̯: i̯eram noi̯ difuzo̯ari...

(12.XII.1967), Ghídra-Călimán — Irína Tutovi̯ánu, 75

MCCLXXIX 222

Mioriţa-i̯ spuni̯a titlu-ñ „čitiri̯a" cari̯-o avi̯am noi̯. Şî-i̯ aşa:

— Mioriţî lai,
Lai, bîcălai,
Adicî ni̯agrî pi la bot...
De trii̯ zîli-ñco̯ači
Gura nu-ţ măi̯ tači,
I̯arba nu-ţ măi̯ plaśi;
Ori̯ i̯eş' bolnăvi̯oarî,
Mioriţa, mio̯arî?
— Drăguţule bači̯u,
Dă-ţ oile-ñco̯ači:
La negru zăvoi̯,
Că-i̯ i̯arba de noi̯,
Şî umbra de voi̯.
Stăpîne, stăpîne,
Ki̯amî-ţ şî uñ cîne:
Pe čel mai̯ bărbătescu̯,
Pe čel mai̯ frăţescu̯;
Că pe la apus de so̯are
Vri̯a sî ti omo̯ari
Bači̯ul uñguri̯an
Şî cu čel vrănči̯an.
— Mioriţî, mio̯arî,
Şî di̯-o fi să mori̯u
În cîmp de mohor,
Să-i̯ spui̯ lu vrănči̯anu
Şî lu uñguri̯anu
Ca sî mă îñgro̯api
Aiči̯a, apro̯api:
Îñ dosu stîni,
Sî mi̯-aud cîni.
I̯ar la cap sî-m' pui̯e:
Flui̯eraş di osu̯,
Mul' zîče dui̯osu̯;
Flui̯eraş di fagu̯,
Să-ñ cînti cu dragu̯;
Vîntu, cîn' a bati,
Oili s-or strîngi,
Pi mini m-or plîngi.
I̯ar tu, mio̯ara mi̯a,
Dac-ai̯ întîlni
Pe cîmp alergîn'

O babî bătrînî,
Să nu-i̯ spui̯ curat;
Să-i̯ spui̯ că m-am însurat
C-o fatî di crai̯u;
Că la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili şî luna
Mi̯-a ţînu' cununa;
Preuţ: munţî mari̯;
Păsîri̯: lăutari̯:...
Măi̯cuţa bătrînî
Cu brîu di lînî,
Pe toţ întrebîn',
Şî mereu̯ zîcîn':
„Čini a văzut,
Čini̯-a cunoscut
Mîndru či̯obănaş,
Tras pintr-uñ inelaş?
Feţişo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Mustăči̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯...
Da di la-ñśeput i̯-aşa *Mioriţa*:
Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
I̯atî, vini-ñ cali,
Sî cobo̯arî-ñ vali
Trii̯ turmi di mei̯,
Cu trii̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ moldovi̯an;
Unu, uñguri̯an,
Şî unu vrănči̯an.
Di̯-acoli̯a ǵhini cum ai̯ scris:
— Mioriţa lai,
Lai, bîcălai...

Am învăţat-o diñ carti̯a-di-čitiri: avi̯a istorii, avi̯a relig̃ii, poizîi şî čitiri. *Mioriţa* i̯era la poizîi. Cam îñ clasa a patra, dacî ńi̯-aduc ghini̯-aminti. Cî i̯eram îñ clasa a śiñśi̯a cîn' s-a sfinţît monumentu dipi „Dumbravi". Învăţătóri̯u cam pi strofi ni̯-o didi̯a s-o-ñvăţăm. La ascultari ni spuni̯a s-o spunim to̯atî. Di cîntat, nu. Di cîntat i̯era: ***Păsăricî zburătoari, I-auz cucu cum ni cîntî,*** *Diştiaptî-ti români*. La poizîi măi̯ i̯era *Lupu şî oi̯eri̯u*.

— Če te leźini̯, codruli,
Fărî plo̯ai, fărî vînt,
Cu creñźili la pămînt?
— De če nu m-aş legăna
Dacî treči vremi̯a mi̯a?
Zîu̯a scadi, no̯apti̯a creşti
Şi fruñzişu ţî-l răreşti. (sic!)
Bati vîntu fruñza-n duñgî,
Cîntăreţi *mă* aluñgî (sic!)
Peste vîrf de rămurele
Trec în stol di rînduneli... (sic!)
Şi se duc ca clipele...
Şi mă lasă vestežît,
Vestežît şî amorţît...

A scris-o Mihái̯ Eminescu. A murit tînîr i̯el: di trii̯ză' şî op' di ani̯...

A fost uñ śi̯oban la tata doi̯sprăzăśi ani̯: Costantin Ag̃herg̃hini, diñ Căliman. I̯el cînta diñ fluir. Avi̯a acăríţî, avi̯a aţî prestiţî; avi̯a ǵhermári̯u, di scoti̯a ǵherńi di la berbeśi̯: la suvácu̯. Cî sî făśi̯a spurcăśi̯uni̯ di śeli̯a di ǵherńi̯ di la muscî; şî-i̯ curăţa cu ǵhermári̯u. Măi̯ făśi̯a ǵherni̯ berbeśi cîn' sî băti̯a cap îñ cap, şî sî puni̯a musca, şî făśi̯a ǵherni̯... Măi̯ avi̯a, śi̯obanu śela, amnári̯u cu cremini... Di la isti̯a n-am auzît *Mioriţa*...

Nu ńi̯-aduc aminti s-auz *Mioriţa* cu melodii̯a Po̯ati c-am auzît-o, da nu-i̯ ştiu̯ vośi̯a.

(13.XII.1967), Ghídra-Călimán — Duńitráki Cótia, 77.

MCCLXXX [223]

Carti̯-am învăţat sapa: sî dau̯ cu sapa-ñ ḱi̯atrî... Cîn' i̯eram i̯o, nu i̯era şcoalî ca acu̯: i̯era di dus cu caprili la di̯al... Am rumatísm: şî la mîni̯, şî la ḱiśi̯oari. Añ fos' năcăžîţî tari; nu ńi̯-a da' mîna di kiuit, di rîs şî di cîntat. Atîta ńi̯-aduc aminti diñ *Ńioriţa*:
— Ńioriţî lai,
Lai, bîcălai,

Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gura nu-ț măi̯ taśi...

Nu știu̯, ticî! Dacî n-am îñvăța' carti, cuñ sî știu̯ *Ńiorița*? Merźiț sănătoș, șî ǵhini-aț vinit sănătoș!...

(13.XII.1967), Ghídra-Călimán — Sáfta Áñghil, 82.

Niorița

MCCLXXXI [224]

— Ńioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gurița nu-ț măi̯ taśi;
Nu știu̯: fînu nu-ț plaśi,
Sau̯ apa nu-ț plaśi?
— Îm plaśi șî fînu, șî apa;
Da am auzît
Cî s-a sfătuit:
La apus di so̯ari
Sî ti omo̯ari
Baśi̯u uñguri̯an,
Șî cu moldovi̯an;
S-a sfătuit sî ti omo̯ari
La apus di so̯ari...
— De-ț vidi̯a pi mama-ntrebîn',
Șî diñ oki̯ lăcrămîn',
Sî-i̯ spuniț așa:
Cî i̯o m-am însurat;
Braz șî păltinaș
Ni-a fos' nuntaș...

Am măi̯ ui̯tat dintr-îñsa... I̯era luñg cînticu: avi̯a vorbi multi... Nu știu̯ cum:

Ńi̯-a ținu' făclii.

Rogu-mă, sî mă mai̯ gîndescu̯...

(12.XII.1967), Ghídra-Călimán — Prohira Ionáșcu, 82.

MCCLXXXII [1]

— Ńioriți lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯aśi
Gurița nu-ț măi̯ taśi;
Nu știu̯: fînu nu-ț plaśi,
Sau̯ apa nu-ț plaśi?
— Îm' plaśi șî fînu, șî apa;
Da am auzît
Cî s-a sfătuit:
La apus di so̯ari
Sî ti omo̯ari
Baśi̯u uñguri̯an,
Șî cu moldovi̯an.
— Dacî m-a omorî,
Sî mă-ñgro̯api-n dosu stîni,
Uni latrî cîni,
Uni źi̯oacî ńio̯arili;
Și sî-m' pui la cap:
Cred cî mamî-sa sî-i pui la cap...
Flui̯eraș di osu̯,
Cî cîntî dui̯osu̯;
Flui̯eraș di fagu̯,
Cî cîntî cu dragu̯;
Flui̯eraș di socru,
Cî cîntî...
Nu ńi̯-aduc aminti!...
Vîntu, cîn' a bati,
Piñ i̯eli̯-a străbati,
Oili s-or strîñźi,
Și pi mini m-or plîñźi
Cu lăcrîńi̯ di sîñźi.
De-ț vidi̯a pi mama
Diñ furcî torcîn',
Și diñ oki̯ lăcrămîn',
Di mini-ntrebîn':
„Nu cumva-aț văzît...
Aiśi̯a nu ńi̯-aduc aminti cuñ zîśi̯a baba...
Uñ śi̯oban...
I̯oti-i̯ spuni̯a śi feli̯u a fost...
Mustăśi̯oara lui̯:
Flo̯ari̯a cîmpului̯;

[1] Text. II a fost notat la o oră după MCCLXXXI.

Okișori: ca murili...
Fețișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯...
Sî-i̯ spuniț așa:
Cî i̯o m-am însurat;
Braz șî păltinaș
Ńi̯-a fos' nuntaș;
Stelili și luna
Ńi̯-a țînu' cununa...

Am avut uñ cumnat la Poduri̯. Îl ḱema Sandu Negúț. Și cînta! I̯el cînta *Ńiorița* asta, și din oki̯ lăcrăma. Nu știu̯ di śi. I̯el a crescu' la oi̯. I̯o crez cî sî gîndi̯a cuñ l-a omorît pi śela... *Ńiorița* o cînta diñ guri; da cînta și diñ caval, și din fluir. Cînta avan!

Carti i̯o n-am îñvățat. I̯era părinți ńii̯ bătrîni, ș-avi̯a ĝhiti multi. Nu s-a-ndura' sî mă di̯a la școalî; și m-a trimăs cu ĝhitili la cîmp, la pășśi̯uni-ñ țarnî. Avi̯a cîti śiñzăș di capri; și źi̯uca i̯ezî pi drum, di umpli̯a șușau̯a. Și i̯arba păști̯a caprili la păduri: nu li da fîn. La „Măgurî" li ți̯ni̯a to̯atî i̯arna...

N-am măi̯ auzît pi la alți *Ńiorița*; numa di la cumnatî-ńi̯u-am auzît-o. Di la lăutari̯? N-am auzît-o. M-am măritat di ńicî, m-a luat greutățili di cap, am îñgropat śiñśi̯ copḱii̯ la rînd. Cîn' sî trăim oli̯acî ĝhini, a vinit războ̯i̯u din nou̯î suti șai̯spśi. A dat cu tunu-ñ sat; a noștri băti̯a dipi munț. Añ fos' răfuźii̯ați̯ îñ žudețu Práhuva. Acolu̯-am îñgropat pi mama: bătrînî di șăptizăș și trii̯ di ani̯, ehei̯, săraca!... Și cîn' ni̯-am întors la Călimán: ńic! Măcar un țăruș sî hi găsît! Casa: añ găsît-o arsî...

Tata-moșu ńeu̯ a fos' vinitu̯ diñ Cîmpuri̯. Îi̯ din Rotăréști̯, din ni̯amu lu Ion Ro̯atî śel bătrîn. Tàta lu tata ńeu̯ l-a kemat tot Ion Ro̯atî. Pi tata l-a kemat Radu Ro̯atî. A vinit bunica cu i̯el mititel, aiśi̯, în Călimán. O kema Dokíța. I̯era vădanî, cî murisî bunicu Ion Ro̯atî. S-a căsătorit a dou̯a o̯arî-ñ Căliman, cu Neculai̯ Añghil — lumi̯a-i̯ zîśi̯a „Neculai̯ Kițigoi̯". Tata, Radu Ro̯atî, s-a căsătorit cu Io̯ana Manolaki, diñ Șărbănéști̯: ii̯ îs părinți ńei̯.

(12.XII.1967) — Aceeași.

B. MATERIAL DIN ZONELE LIMITROFE VRANCEI

Bolotéști̯

MCCLXXXIII [225]

Miorița am îñvățat-o îñ clasa a patra, în anu nou̯î suti șai̯sprezeči. I̯o am îñvățat în Odobești̯. I̯era-ñ carti. Scria acolu sus „memorizări" îñ carti̯a-di-četiri. Sadovi̯anu̯-a fost autoru. O spuni̯am la lecții. Nou̯î ni̯-a dat-o la lecții, da am măi̯ pi̯erdu' diñ ieli:

Pi̯-om pičior di plai̯,
Pe̯-o gurî de rai̯
I̯ată, vin îñ vale,
Se cobo̯arî-ñ cale
Trei̯ turmi di oi̯
Cu trii̯ či̯obănei̯:
Unu e vrănči̯an,
Unu moldovi̯an
Și unu uñguri̯an.
Bači̯u uñguri̯an
Și cu čel moldovi̯an
Ii̯ sî sfătuiră:
Cî-n apus di so̯ari
Vri̯a să mi-l omo̯ari
Pi bači̯u vrănči̯an...
Vrănči̯an, așa spuni̯a...
— Mioriță lai,
Lai, bucălai,
De trii̯ zîli-ñco̯ači
Gura nu-s mai̯ tači;
Ori̯ i̯eș'(-ti) bolnăvi̯o̯arî,
Drăguță mio̯arî?
I̯arba nu-s mai̯ plače...
— Nu sîm' bolnăvi̯o̯arî,
Dar suñ' supăratî
Căș bači̯u uñguri̯an
Și cu čel moldovi̯an
Mi sî sfătuiră
Cî-n apus de so̯are
Vri̯a să mi-l omo̯are

Pi bači̯u vrănči̯an.
— Drăguțî, mio̯arî,
De i̯eș' năzdrăvanî,
Șî di̯-o fi să mor
Îñ cîm(-p) de mohor,
Să-i̯ spui̯ să mă-ñgro̯ape
Aiči̯, pe apro̯ape:
În dosu stîni,
Ca sî mi̯-aud ci̯ini.
I̯ar la cap să-m' pună:
Flui̯eraș de fag
Mul' ziče cu drag;
Flui̯eraș di os,
Mul' ziče dui̯os.
I̯ar d-ei̯ auzi
Șî d-ei̯ întîlni
Măi̯cuțî bătrînî,
Tu sî-i̯ spui̯-așa:
Șî sî-i̯ spui̯ curat
Cî m-am îñsurat
C-o fatî di crai̯
Pi̯-o gurî di rai̯.
Șî sî-i̯ spui̯ curat:
Că la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arile șî luna
Mi̯-a ținu' cununa;
Brazi, păltinași
Mi-a fos' nuntași.
I̯ar mai̯ca bătrînă,
Cu brîu di lînă,
Mi̯-a întrebat
Șî mi̯-a čerčetat:
— Nu cumva aț văzut,
Nu v-aț întîlnit
C-um mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?
Fețișo̯ara lui̯:
Spuma laptilui̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯.
— Măi̯cuță bătrînă,
Spun adivărat:

N-am văzut,
Nu ni-am întîlnit....
Mio̯ara i̯-a spus asta... De-iči̯ încolu nu mai̯ știu̯. Mai̯ i̯esti̯-o strofî micî, da am ui̯tat-o... Sî puni̯a notî la *Miorița* asta. Puni̯a zeči, no̯uî: cari cum știa.

(24.XI.1970), Bolotéști̯ Marí̯a Rădván, 66.

MCCLXXXIV

Pi̯-om piči̯or di plai̯,
Pi̯-o gură de rai̯
I̯aca, vine-ñ vali
Trei̯ turme de oi̯
Cu trei̯ či̯obănei̯...
Di cîn' n-am măi̯ rečitat-o!...
Unu i̯era moldovi̯an,
Altu i̯era vrănči̯an
Șî altu i̯era uñguri̯an...
Autoru cum a arañzat frățire̯a asta!...
O o̯ai bălai
Di trei̯ zile-ñco̯ači
Gura nu-i̯ mai̯ tači,
I̯arba nu-i̯ plači.
— Mioriți lai, bălai,
Di trii̯ zili-ñco̯ači
I̯arba nu-s mai plači;
Or' i̯eș(ti̯) bolnăĝi̯oarî?
— Mii i̯arba-m' plači;
Dar am auzît
Cî doi̯ či̯obănei̯ s-au̯ sfătuit
Ca sî ti omo̯ari...
Ca sî-l omo̯ari...
Șî sî ti-ñgro̯api
Îm mižlocu stîni...
Sî-l păzascî cîni...
— Mioriți dragî,
Dacî va fi,
Șî s-a îndeplini gîndu čelor doi̯ dužmani̯ ai̯ mei̯,
Tu să le spui̯ ca sî mă-ñgro̯api
În mižlocu stîni;
Șî la cap sî-i̯ pui̯... sî-m' pui la cap
Flui̯eraș di fag...

Trii̯ flui̯erași i̯-a pus...
Mul' cîntă cu drag;
Flui̯eraş de soc,
Sî-m' cînti cu foc...
Şî măi̯ i̯esti̯-uñ flui̯eraş! Dacî nu măi̯ čiteşti̯, ui̯t!
Flui̯eraş di os,
Sî-ñ cînti dui̯os.
Cîn' va sufla vîntu,
Sî sufli... sî tri̯acî piñ ieli,
Şî s-aduni oili, turmili...
Ştii cî la oi̯ sî cîntî cu fluiru...
Oili s-or strînği,
Şî pi mini m-or plînği
Cu lăcrîmi̯...

Măi̯ completi̯azî dumneta, domle profésîr!...

Că lăcrîmi̯ cu sînğî... Cu lăcrîmi̯ de sînğe... adica di la inimî, cum vini̯-aşa... I̯ar o babî bătrînî căuta pi fečioru i̯ei̯:

— Mîndru či̯obănel
Tras pintr-uñ inel;
Feţişo̯ara lui̯:
Spuma laptelui̯;
Okişori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯:
Pana corbului̯.
— Tu sî nu spui̯...
Čini ti̯-o-ntreba,
Sî nu-i̯ spui̯ cî m-a umorît
Şî m-a-ñgropat
Îm mižlocu stîni,
Mă păzăşti cîni.
Da sî-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat
C-o fatî di-mpărat;
Şî la nunta mi̯a
O căzut o sti̯a...

Do̯ar o ştiam bini, c-añ cîntat-o di multi ori̯ şî l-a şco̯alî...

So̯arili şî luna
Mi̯-a ţînut cununa...

Di cîţ ani̯ n-am măi̯ cîntat-o! Cu războ̯i̯u... ńi̯-a da(t) mii mîna sî čites(c) poizîi?

Preuţ munţ(i̯) mari̯,
Păsîri̯ lăutari̯...

Îñ şco̯al-am întîlnit-o: îñ clasa a do̯ua, a trei̯a. *Mioriţa* i̯era-ñ carti poizîi mari! I̯o an žucat-o-m pi̯esî — i̯era-ñ clasa a patra, cam în o mii no̯uî suti činči̯. *Mioriţa* i̯era-ñ carti pi rol. Elevi i̯era-mbrăcaţ ca či̯obani̯. *Mioriţa* i̯era tot un elev: i̯era-mbrăcat într-o pi̯eli di o̯ai. I̯o i̯eram îñ rol: i̯-añ cîntat i̯o *Mioriţa*. I̯era rol di babî, domli, rol di pésî!! Am făcut eczáct îñkipuiri̯a cu mo̯arti̯a či̯obanului̯.

(24.XI.1970), Bolotéşti̯, Vasîli Rădván, 79.

MCCLXXXV [226]

Cu *Mioriţa* nu-m' pot aduči̯-aminti: i̯i̯ kestii di memorie. Înčepi̯-aşa:

— Mioriţî lai,
Lai şî bucălai...
I̯era kestii di trii̯ turmi di oi̯
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu-i̯ munti̯an,
Unu-i̯ dobruğián,
Al triili̯a vrănči̯an.
Şî ii̯ sî čertau cî unu ari miori̯ mai̯ multi.
Multi şî mărunti...

Au̯ legăturî întri i̯ei̯. Întri či̯obani̯ i̯era legătura, cî ficari-ntri dîñşî-ş lăudau̯ stînili lor. Doi̯ s-a sfătuit ca sî-l omo̯ari pi unu şî sî-i i̯a oili. Pi čini sî-l omo̯ari? Asta nu pot sî-m' aduc aminti: cari s-a sfătuit. Povesti̯a spuni, da nu-m' aduc aminti cari̯-a fost ačela cari̯-a fost pus îm plan ca sî-l omo̯ari. Nu-m' aduc aminti cari l-a omorît; sau̯ s-au̯ împăcar i̯ar... Di mama či̯obanului nu-m' aduc aminti.

(20.XI.1970), Bolotéşti̯, Ion Vasîli Čérni̯a, 72.

MCCLXXXVI [227]

Asta, *Mioriţa*, am avut-o-ñ şco̯alî. Ki̯ar bini titlu nu-l mai̯ ţiu̯ minti. Îñsă îmi̯ amintes(c) dim poizîi. Acolu spuni — din če mi̯-a rămas îm memori̯u — spuni̯-aşa:

— Mioriţî, mi̯o̯arî,
De trii̯ zile-ñco̯ače

arba nu-s mai̯ plaśi.

Dîñsa i̯-a răspuñs:

Cî s-a sfătui(t), stăpîni,
La apus de so̯are
Vri̯a sî ti omo̯are
Băči̯ul moldovi̯anu̯
Şî cu čel vrănče̯anu̯...

Añ greşit ałči̯a:

Cu cel uñguri̯anu̯,

I̯ar stăpînu či̯-a spus:

— Mioriţî, mio̯arî,
De̯-o fi ca sî mor,
Sî m-ñgropaţ
În dosu stîni,
Ca sî mă vadî cîi̯ni.

I̯a i̯-a răspuñs acuma:

— La apus de so̯are
Vin să te omo̯are
Că ai̯ oi̯ mai̯ multi
Şî ai̯ flui̯eraş,
Dragî či̯obănaş.

Pîn-aiči̯a, numa atîta... I̯-a mai̯ spus:

Flui̯eraş di fag,
Sî-i̯ cîn(t) codrului̯ cu drag;
Flui̯eraş di soc,
Sî-i̯ cîn' codrului̯ cu foc...

Di „flui̯eraş di os" nu-m mai̯ aduc aminti...

Mama lui̯-a vinit la stînî ş-a-ntreba(t) pi śei̯lanţ śi̯obani̯:

— N-aţ văzut on či̯obănaş tînăr,
Kipeş, nan'(t) şî frumos?
Mustăči̯oara lui̯:
Pana corbului̯;
Okişori lui̯ ca murele:
Oki̯ negri ca murele;
Perişoru lui̯:
Spicu grîului̯...

Adicî galben perişo̯ru lui̯...

— Sî nu-i̯ spuniţ cî m-a omorît
Baśi̯u uñguri̯anu̯
Cu čel moldovi̯anu̯
Sî-i̯ spuniţ cî m-am îñsurat
C-o fatî crăi̯asî
A lumi miri̯asî;
Sti̯au̯a şî cu luna
I̯ei̯ mi̯-a fos' cununa...

Cîn' l-a plîns cîi̯ni, cîn' l-a băgat îm mormînt. Îi̯ dui̯os tari. Poizîi fo̯arti dui̯oasî...

Preuţ munţi mari̯,
Mii̯ di păsăreli...

Dacî-m' măi̯ aduśiţ şî dumnevo̯astr-aminti...

(Preuţ...)
Preuţ munţî mari̯,
Păsîri̯ lăutari̯...

La-nčeput i̯era aşa:

Pi̯-um pič̦i̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯....

Undi păşti̯au̯ acolu trii̯ turmi di oi̯:

Unu vrănči̯anu̯,
Unu moldovi̯anu̯
Unu uñguri̯anu̯...

Dipi či mi̯-ei̯ adus aminti, începutu vini̯-aşa:

Pi̯-um piči̯or di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
I̯aca, vin îñ cali,
Se cobo̯arî-ñ cale
Trei̯ turmi di oi̯
Cu trii̯ či̯obănei:
Unu-i̯ vrănči̯anu̯,
Unu-i̯ moldovi̯anu̯
Unu-i̯ uñguri̯anu̯
Čel moldovi̯anu̯
Cu čel uñguri̯anu̯,
Să sfătuiră-ñ cali
Ca sî mi-l omo̯ari
Pe băči̯u vrănči̯anu̯
Că ari oi̯ mai̯ multi,
Şi cai̯ îñvăţaţi̯,
Şi cîni̯ măi̯ bărbaţi̯...
La apus de so̯ari
Ca sî-l... Ca sî mi-l omo̯ari
Băči̯ul uñguri̯anu̯
Cu čel moldovi̯anu̯
Pe čela vrănče̯anu̯.

Urmi̯azî cu mio̯ara:

— Mioriţî, mio̯arî,
Di i̯eş(ti) bolnăvi̯oarî:
De trei̯ zile-ñco̯ači
I̯arba nu-s mai̯ plači...

Acuma sî-i̯ punem cu accéntu ăsta:

— Dragă stăpîni,
S-a sfătuit ci̯ni:
Bači̯ul uñgurianu̯
Cu čela vrănči̯anu̯
Cî la apus de so̯are
Vri̯a sî ti omo̯ari,
Cî ai̯ oi̯ mai̯ multi,
Mîndre și cornuti,
Și cai̯ îñvățați̯,
Și cîni̯ mai̯ bărbați̯...

Acuma cum s-o mai̯ întocmim mai departi?
Bači̯ul vrănči̯an a răspuñs așa:

— Miorițî, mio̯arî,
Di̯-o fi ca sî mor,
Sî mă-ñgropaț în dosu stîni,
Sî mă pliñgî ci̯ni.
Și la cap sî-m' púneț
Flui̯erașu meu̯:
Flui̯eraș de fag,
Sî-i̯ cîn(t) codrului̯ cu drag;
Flui̯eraș de soc,
Sî-i̯ cîn' codrului̯ cu foc.
Și dac-aț întîlni
O babî bătrînă
Întrebîn' de mine,
Voi̯ să-i̯ spuniț:
Cî m-am îñsurat
C-o fată de crai̯
Pi̯-um piči̯or de rai̯;
So̯arili șî cu luna
I̯ei̯ mi̯-a ținu(t) cununa...

Săracu, dac-a muri(t), cum sî nu-l žăli̯ascî!...

A avut preuț munți mari̯,
Păsîri̯ lăutari̯...

Miorița ii̯ măi̯ zîči̯a și *Mioara*. Titlu ăsta i̯era: *Miorița, Mioara*. An dipriñs-o di cînd i̯eram îñ școala primarî; c-așa sî spuni̯a atunči̯a titlu școli: „școala primarî". I̯a i̯era-ñ carti̯a-de-čitiri. I̯era ca o poizîi; ca poizîi i̯era. Nu-m' aduc aminti în ci clasî: cam îñ clasa a trii̯a, a patra, așa. Čitind-o, mi̯-a rămas čeva-ñ cap... O četi̯am de plăčeri, nu impunător. Di plăčeri, fincî i̯era o poizîi̯e frumo̯asî. Da poizîia asta i̯era și ca lécsîi: îñvățătoru Todiriți Rădván — și az trăi̯ești! — i̯era-ñvățător bun... ni dădi̯a la lécții *Miorița*.

Ni̯-asculta la lécții. Îñvățam la școalî și dimini̯ața, și dupî masî. Numa žoi̯a-ñvățam o žumă-ta(te) de zi. *Miorița* i̯era di plăčeri șî di interes. Într-o orî i̯era pria mul(t) sî-ñveț o poi̯ezii ca asta.

(22.XI.1970), Bolotiéti̯, Ghi̯orghi Salúñca, 77.

MCCLXXXVII, MCCLXXXVIII [1] $_{228}$

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
Di trii̯ zîli-ñco̯ači
Gura nu-s mai̯ taśi,
Niśi̯ i̯arba nu-ț plači.
(II). Mio̯arî, mioarî,
Or' i̯eș(ti) bolnăvi̯oarî?
— Stăpîni, stăpîni,
La apus di so̯ari
Śei̯ doi̯ či̯obănei̯...
sau̯ trii̯ či̯obănei̯...
Cu turmi di oi̯:
Unu-i̯ moldovi̯an,
Altul uñguri̯an...

Mai̯ i̯esti ș-al triili̯a, o̯ari? Da nu știu̯ a triili̯a či i̯esti: muntian sau̯ uñguri̯an?...

Altu-i̯ vrănči̯an. (II—Șî unu-i̯ vrănči̯an.)

Aiči̯ mă-ñcurcam!

Čel uñguri̯an
Și cu čel moldovi̯an
Să sfătuiră
Ca la apus de so̯ari
Vri̯a sî mi-l omo̯ari
Pi čel vrănče̯an,
C-ari oi̯ mai̯ multi,
Mîndri șî cornuti.

Da-ñcolu nu știu̯!...

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
Dac-o fi sî mor,
Sî ai̯ grižî sî mă-ñgro̯pi̯...

[1] Text. II notat la o oră după MCCLXXXVII.

Nu știu̯ uni̯-a spus sî-l îñgro̯api...
La stîna di oi̯,
Apro̯api di voi̯. (II — Să fiu̯ to(t) cu voi̯).
Vîntu cîn' a bati,
Cîni sî mă latri...

Cam îi̯ îñǩei̯atî socoti̯ala. Măi̯ sîn' scăpati diñ i̯eli. Parcî măi̯ zîči:

Sî-m' pui la cap:
Uñ flúir di fag,
Mul(t) zîči cu drag:
Uñ flúir de soc,
Mul' zîči cu foc;
Uñ flúir di brad,
Mul: zîči cu drag;
(II) (Uñ flúir di os,
Mul' zîči dui̯os).

Mi sî pari cî dupî strofa asta ari sî vii:

Vîntu cîn' a bati,
Cîni sî mă latri...

Măi̯ i̯esti! Mi̯-aduc, așa, la cîti̯-un început aminti:

(II) (Di̯-o fi ca sî vii,)
O babî bătrînă
Cu brîu de lînă...

Nu mai̯ pot continua!... Alerga pim păduri, pi cîmp, nu știu̯ či... șî-ntreba:

— Nu cumva aț văzît
La apus di so̯ari
Trii̯ či̯obănei̯
Cu trii̯ turmi di oi̯?
Unu-i̯ moldovi̯an,
Altu-i̯ unguri̯an,
Șî altu-i̯ vrănči̯an...

I̯a-m' pari cî i̯era mama lu ačel vrănči̯an...

N-aț văzît um mîndru či̯obănaș,
Nal(t) șî supțirel,
Tras pintr-on inel?
Fețișo̯ara lui̯:
Spuma laptelui̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯...

Mai sun(t) niști-ntrebări̯, aiči̯...

Cari s-o-ñsurat
C-o mîndrî crăi̯asî
A lumi miri̯asî...

Nu! La un caz di-ntri̯abî mama,

Sî-i̯ spui̯ cî m-am îñsurat
C-o mîndrî crăi̯asî
A lumi miri̯asî;
Cî la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili șî luna
Mi̯-au̯ ținu(t) cununa...

Aiči-i̯ sfîrșitu! Nu-m aduc aminti...

Preuț munți mari̯,
Păsîri̯ lăutari̯...

Am îñvățat-o-ñ șco̯alî, di la i̯etați̯a di șapti, op(t), zăči ani, îñ șco̯ala dim Bolotéști̯. Cîntiči nu știu. Mi-a plăcu(t) fo̯arti mul(t) s-aud di la alți. Da n-am avu(t) talentu̯, cî i̯eram ocupat, necăžit la muñcî. Lucram pentru păpușoi̯. Pi zi la lucru luam șai̯zăș-șaptizăș di bani̯ pi zî, un leu čel mult. Uñ sac di porumb i̯era patru șî čiñș lei̯. Avi̯am vii indiǧéni. Făči̯am cîti op(t) suti̯-o mii di déca; da i̯era di̯ca čiñzăș di bani̯. Munči̯am diñ greu̯, șî n-avi̯am timp di cîntat: plecai̯-ñcolu-ñcolu; șî sara cădi̯ai̯ bušti̯an di obosalî.

Am învăța(t) cu Ursu-ñ șco̯alî. I̯el i̯era bunișor în șco̯alî; i̯era cam murzác — adicî măi̯ liniștit, măi̯ îñkis; i̯eu̯ i̯eram măi̯ zvîrligós: măi̯ i̯uti. Trebui̯a sî mă di̯a la șco̯alî măi̯ diparti, da nu iera protecții!

(21.XI.1970), Bolotéști̯ — Purșeléști̯i̯ — Iórgu Vîlcu, 87.

MCCLXXXIX [229]

Miorița? Am auzît-o-ñco̯ači, din auziri, din tri̯acît; n-am îñvățat-o-ñ șco̯alî; c-am făcut dou̯î clasî primari-ñ Žariști̯a. Am auzit-o din trečiri. Nu mi̯-an dat sama di cîntari̯a asta. Acu cărț di cîntiśi nu măi̯ sînt. Am avu(t) cărț di cîntiśi strîñsî: avi̯am un ti̯añc di cărț strîñsî. S-a perdu(t) cu războ̯iu čel mari: cu războ̯iu din nou̯î suti șai̯sprezeči. Satu̯-a fost evacuát îñ žudețu I̯alomița to(t) timpu războ̯iului̯, cît añ stat în I̯alo-

mița. Aiči̯a, la mini, i̯era graž(d) di cai̯: pusăsîrî nemțî. Piñ večini̯ a da' foc; da a mi̯a a scăpat, casa. I̯eu̯ i̯eram pi front. An luptat în Trañsîlvania: noi̯ an dat primurli atácuri̯. Pi urmî s-a amestecat trupili...

Da čini măi̯ știi di̯-atunči di șăptizăči̯-obzăči di ani̯ di *Miorița*? Lipsa di carti! Am băga(t) îñ cap dou̯î-trii̯ cuvinti. Čini i̯-a dat îñ gînd c-ari sî h'ii̯-odată nevoi di i̯eli?...

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
De trii̯ zili-ñco̯ači
Gura nu-s mai̯ tači;
Or' i̯arba nu-ț plači?

Pîn-aičia! Atîta am ținu(t) minti-ntîmplător, da amintrili̯a?...

(22.XI.1970), Bolotéști̯, **Ion Mereóju, 99.**

2. *Găžești̯* (= Găgești̯)

MCCXC [230]

Pi̯-um pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
Mări, se iviră
Și se sfătuiră
Trei̯ či̯obănei̯
Cu trei̯ turmi di oi̯:
Unu m-i vrînči̯an,
Unu uñguri̯an
Șî unu moldovi̯an.
I̯ar čel unguri̯an
Și cu čel moldovi̯an
Mi se sfătuiră
Că pe la un apus de so̯ari
Ca sî mi-l omo̯ari
Pe čel vrănči̯an,
Că ari oi̯ mai̯ multe,
Mîndre și cornute.

I s-a părut c-o oiț-a lui̯ avi̯a un zbéret, așa, dui̯os.

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
De trii̯ zili-ñco̯ači
Gura nu-ț mai̯ tači;
Or' i̯arba nu-ț plaši,
Or' i̯eș(ti) bolnăvi̯oarî,
Drăguțî mi̯oarî?
— Stăpîni, stăpîni,
Ba i̯arba îm' plači;
Dar mi se sfătuiră
Că pe la un apus de so̯are
Ca să mi ti̯-omo̯are,
Că ai̯ oi̯ mai̯ multe,
Mîndre și cornute...
— I̯ar i̯o di̯-o fi să mor,
Tu să le spui̯ lor
Ca pe mine să mă-ñgro̯ape
Aiči̯, în dosu stîni,
Că să mi̯-aud cîi̯ni...
So̯arele și luna
Mi̯-au̯ ținut cununa;
Stele mii̯ și mii̯
Mi̯-au̯ fos(t) făclii̯.
I̯ar de veț întîlni o bătrînă,
Cu (II—C-uñ) cáer de lînă,
Diñ oki̯ lăcrămînd,
De mine-ntrebînd:
„N-aț văzut um mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?
Fețișo̯ara lui̯:
Raza soarelui̯;
Mustăși̯oara lui̯:
Spicu grîului̯;
Okișori lui̯:
Mura cîmpului̯;
Perișoru lui̯:
Pana corbului̯...

Cam asta ar fi. Am îñvățat-o to(t) di la niști lăutari̯ vrănčeni̯, măi̯ cu samî di la Neculai̯ Predoi-Cîtu diñ Hérăstău̯. Sîn(t) di̯-atunči̯ patruză(či̯) șî șapti di ani̯. Predoi̯-Cîtu cînta la o crižmî-ñ Spinești̯.

(27.XI.1970), Găžești̯, Vasîli I̯ácub, 63.

MCCXCI [231]

— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
De trii̯ zîli-ñco̯aši

Gura nu-s mai̯ tači;
Or' i̯eş(ti̯) bolnăvi̯oarî?
Or' i̯arba nu-s plaśi?
— Stăpîni, stăpîni,
Nu sum(t) bolnăvi̯oarî:
La apus di so̯ari
Vri̯a sî ti omo̯ari
Bači̯u vrănči̯anu
Şî cu bači̯u uñguri̯anu,
Căči̯ ai̯ oi̯ mai̯ multi,
Multi şî curnuti.
— Fa, oiţi năzdrăvanî,
I̯eu̯ di̯-oi̯ muri,
Să nu mă-ñgroḱi̯
În dosu stîni
Undi zači cîni;
Sî mă-ñgroḱi̯ îñ struñga oilor,
Îñ zócuţu mi̯eilor.
Śi, de-i̯ vidi̯a o babî bătrînî
Cu furca cu lînî,
Diñ furcî torcînd,
Diñ oḱi̯ lăcrămînd,
Diñ gurî zîcînd:
„N-ai̯ văzît uñ fiśi̯(či̯)oraş al meu̯?
— Ba da, l-am văzutu̯,
Şî l-am cunoscutu̯:
Feţîşo̯ara lui̯,
Spuma laptilui̯;
Okişori lui̯,
Mura cîmpului̯;
Mustăči̯oara lui̯,
Spicu grîului̯."
Să-i̯ spui̯ cî m-am îñsuratu̯:
Aceş(ti) doi̯ păltináş (*sic!*)
I̯i̯ mi̯-a fos(t) ca naş
Îñ zlava ai̯erului̯
Şî-ñ zlava čerului̯.

Aista-i̯ sfîrşitu!... Di uni-l ştiu̯? I̯o i̯eram cam aşa: di vo şapti ani̯. Îl cînta tatu-meu̯; şî i̯eu̯ i̯eram cu i̯el. I̯era „Pi Dumbrava" — i̯eti̯-acoli̯a, di la Bolóteş(ti̯) sus. Tata-l cînta, şî plîñźi̯a. I̯o-l întrebam: „Di śi plîñźi, tăticuli"? „Cînt, cî-i̯ cîntic dim bătrîni, tatî". Nepoţî ńei̯ m-a auzî(t) cîntîn'. Îi̯ ţîni̯am, aşa, pi pi̯ep(t), coli̯a, şî li cîntam *Mioriţa*. Ii̯ mă ruga: „Tatî-moşuli,

cîntî *Ńioriaţ*" Ii li i̯era dragu̯, cî i̯eu̯ li cînta m cu vers, cu glas. Ari melodii frumo̯asî! Cîn' ai̯ sî măi̯ vii̯ mata, po̯ati măi̯ bîžbîi̯ i̯eu̯ śeva.

(26.XI.1970), Găžeşti̯, Ion Zlóta, 73.

MCCXCII

Pi̯-om pičior di plai̯,
Pi̯-o gurî di rai̯
I̯atî, vin îñ cali (II—I̯atî,-ñ i̯es îñ cali)
Trei̯ turmi di oi̯
Cu trei̯ či̯obănei̯:
Unu vrănči̯an,
Unu moldovi̯an
Şî unu uñguri̯an...
Măre, se vorbiră
Şi se sfătuiră
Că la o vremi di sarî
Sî mi-l omo̯ari
Pi cel vrănči̯an...

Îs ani̯ di zîli: îs şaptizăśi̯ di ani̯, batî-i̯ norocu, di cîn' sînt i̯eu̯; şî sîn(t) şai̯zăş di ani̯ di cîn' ni povesti̯a mama poizîili, cîn' i̯eram noi̯ copii̯; cum îs bătrîni: spun copiilor; si̯ara, cîn' stăti̯am ni povesti̯a şî *Mioriţa*...

Că-i̯ mai otomán: (*sic!*)
Ari oi̯ mai̯ multi,
Multe şi cărunti...
— De trei̯ zile-ñco̯ači
Gura nu-s mai̯ tači;
Or' i̯arba nu-ţ plači?
Ori̯ i̯eş(ti̯) bolnăvi̯oarî,
Drăguţî mi̯o̯arî?
Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Şî di̯-o fi sî mor,
I̯ei sî mă îñgro̯api
Îñ struñga di oi̯,
Ca sî fiu̯ cu voi̯...

Cîn' o poveşteşti̯, ş-o čiteşti̯, mai̯ merźi; da aşa...

La umbrî di fag...

Nu-m' aduc aminti̯-aiči...

Şî la cap sî-m' pui̯

Flui̯eraş di fag,
Sî-ñ cînti cu drag;
Flui̯eraş di soc,
Sî-ñ cînti cu foc...
Cu „flui̯eraş di os": nu-m' aduc aminti...
Vîntu cînd o bati,
Prin i̯eli̯-a răzbati,
Oili să vor strînğe,
Pe mine mă vor plînğe
Cu lacrîm' de sînğe...
Di babî? Parcî mi̯-aduc aminti̯-aşa:
O babî bătrînî
Cu (II — C-uñ) caér de lînă
Pi drum mergînd,
Di mini-ntrebînd:
— N-aţ întîlnit
Un mîndru či̯obănel
Tras printr-un inel?
Feţîşo̯ara lui̯,
Flo̯ari̯a cîmpului̯;
Okişori lui̯,
Mura cîmpului̯;
Perişoru lui̯,
Pana corbului̯"...
Şi de va-ntreba...
Parc-aşa spuni...
Atuñş di va-ntreba,
Sî-i̯ spuniţ cî m-am îñsurat
C-o fatî di crai̯;
Şi că la nunta mi̯a
A căzut o sti̯a;
So̯arili şi luna
Mi̯-au̯ ţinut cununa;
Preuţ nuni̯ mari̯
Mîndri lăutari̯,
Păsăreli mii̯...
Aşa čeva...
Şi steli făclii̯.

(24.XI.1970), Găžeşti̯, Victória Ghiorghi Áñghil, 73.

C. MATERIAL ACCESORIU

Bodéşti̯

MCCXCIII [232]

— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace;
Furul fura-te-ar!
Lupul mînca-te-ar!
La apă te dau,
Iarbă nu mănînci;
La sare te dau,
Sare tu nu lingi,
Doar de cap îţi faci:
Ori de capul tău,
Ori de capul meu.
— Ba de capul tău:
Stăpîne, stăpîne:...
La apus de soare
Pe-o gură de rai,
Pe-un picior de plai
Tot mi se coboară
Trei turme de oi
Cu trei ciobănei:
Unu-i ungurean,
Altu-i de breţcan
Şi altu-i de vrăncean...
— Stăpîne, stăpîne,
La apus de soare
Vrea să te omoare
Cela ungurean
Şi cu cel vrăncean..."
S-au vorbit ca să-l omoare
Pe cel de breţcan,
C-are oi mai multe,
Mîndre şi cornute,
Cîini mai bărbaţi,
Cai mai învăţaţi
Decît ceilalţi.

Cel de breț(s)can auzea
Şi din gură le zicea:
— Dar, măi vere, măi,
Fluieraşul meu
La cap să mi-l puneți:
Vîntul, cînd a bate,
Fluieraş mi-ar zice,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Fluieraş de os,
Mult zice duios;
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag.
Şi de m-ați ucide,
De m-ați omorî,
Să mă îngropați
În strunga oilor,
În jocul mieilor...
Ei l-au îngropat
În dosul stînii
Unde dormiau cîinii...
— Dar, măi vere, măi,
Şi de mi-ați vedea
O babă bătrînă
C-un caier de lînă,
Din mînă-ndrugînd,
Din ochi lăcrămînd,
Din gură-ntrebînd:
Dar voi n-ați văzut
Tot un ciobănaş
Deodată cu voi?...
— Mătuşă, mătuşă,
Noi nu l-am văzut,
Nici n-am auzit.
Chiar de l-am văzut,
Nu l-am cunoscut.
Mătuşă, mătuşă,
Ce fel de cioban?
— Mîndru ciobănel,
Tras printr-un inel:
Fețişoara lui,
Spuma laptelui;
Ochişorii lui,
Două mure coapte:

Coapte la răcoare,
Neajunse de soare;
Coapte la pămînt,
Neajunse de vînt.
— Mătuşă, mătuşă,
Noi nu l-am văzut;
Dar am auzit
Că s-a însurat.
— Pe cine a luat?
— O fată de crai
Tot de peste plai.
— Cin' l-a cununat?
— Soarele şi luna
I-au ținut cununa...

(1966), Bodéşti — Gávrili Anuțóiu, 93.

Cóza

MCCXCIV [233]

— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De ce zbieri?
Ori eşti bolnăvioară?..
Mioriță laie,
Laie, bucălaie,...
Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai...
Gura nu-ți tace,
Iarba nu-ți place,
Ori eşti bolnăvioară?
Nici apă nu-ți place,
Gurița nu-ți tace,
Ori eşti bolnăvioară?
— Mi s-a vorbit
Un moldovean,
Un vrăncean
Au vorbit să te omoare
La apus de soare...
Şi el i-a spus aşa:
— Mioriță laie,...
— Că ai oi multe
Şi cornute...
Şi a spus să-l îngroape...
— Mioriță laie,...
Să-l îngroape

— Mioriță laie,...
Să-l îngroape-n strunga oilor...
Să-mi puie la cap
Fluieraş de fag,
Să-mi cînte cu drag;
Şi la picioare
Fluieraş de socru,
Să cînte cu foc;
Şi la inimă
Fluieraş de os,
Să cînte duios...
Să-i spună măicuței lui,
Cînd s-o-ntîlni cu ea —
C-o babă bătrînă
Cu brîul de lînă —
Să nu-i spună că l-a omorît.
Ci să-i spună
Că s-a însurat...
— La nunta mea
Mi-a căzut o stea...
Luna i-a ținut cununa...

(1965), Cóza — Márija Burdúșa, 61.

MCCXCV

— Mioriță laie,
Pe-un picior de plai
De trei zile-ncoace
Gurița nu-ți mai tace,
Nu ştiu: eşti bolnăvioară?
Că iarbă nu-ți place,
Că apă nu bei.
Nu sînt bolnăvioară:
Nu că iarba nu-mi place;
Da trei ciobănaşi
S-au vorbit să mi te omoare:
Unul moldovean,
Unul ungurean
Şi unul vrăncean;
...Şi să mă îngroape
În dosul stînii,
Unde latră cîinii;
În strunga oilor,
În jocul mieilor.

Nu în dosul stînii,
Unde nu latră cîinii.
De te-i întîlni
Cu măicuța mea bătrînă
Cu brîul de lînă,
Să-i spui că m-am însurat
C-o fată de crai,
Pe-un picior de plai.
La nunta mea
A căzut o stea;
Nuntaşi mi-au fost brazi şi păltinaşi;
Stele şi luna
Mi-au ținut cununa...
La cap să-mi pui
Fluieraş de fag;
La picioare, de os,
Să cînte duios;
La cap, de fag,
Să cînte cu drag...

(26.IV.1967) — Aceeaşi, 63.

MCCXCVI 234

— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace;
Ori apă nu-ți place,
Ori iarba nu-i bună?...
Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
Trei ciobănei
La trei turme de oi:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Şi unu-i mocan
— Mi s-a vorbit
Acel moldovean
Şi cu-acel ungurean
Să mi te omoare
La apus de soare...
Ungurean şi moldovean

S-omoare pe mocan...
— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De-mi ești năzdrăvană,
Să le spui cu-adevărat,
De m-or omorî,
Să le spui să mă-ngroape
În strunga oilor
În jocul cîinilor.
Să mă-ngroape-n strunga mieilor...
Să-mi puie la cap
Fluieraș de fag,
Să-mi cînte cu drag;
La picioare:
Fluieraș de os,
Să-mi cînte duios.
Și la brîu să-mi puie
Fluieraș de socru,
Să cînte cu foc...
Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace.
Gura nu-ți mai tace.
De te-i duce pe cîmpie,
Și te-i întîlni
Cu-o maică bătrînă
Cu brîul de lînă
Și te-or întreba
De stăpînul tău,
Să nu-i spui cu-adevărat
Că m-a omorît;
Să-i spui că m-am însurat
C-o mîndră crăiasă
A lumii miriasă.
Și la nunta mea
Mi-a căzut o stea;
Brazii, păltinașii
Mi-au fost mie nuntașii;
Păsărele mistrii
Mi-au fost mie ca făclii...
Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace...
Să-i spui cu-adevărat

Dacă s-a-nsurat...
Fetișoara lui:
Spuma laptelui;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului;
Mustăcioara lui:
Spicu grîului...

(1965), Cóza — Catrína Burdúșa, 63.

MCCXCVII

— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace;
Nu știu: ești bolnăvioară,
Apa nu-i bună,
Ori iarba nu-ți place?
Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De mi-ești năzdrăvană,
Să spui cu-adevărat:
Cine te-a-ncîntat?
— Stăpîne, stăpîne,
Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
Vin trei turme de oi
Cu trei ciobănei:
Unu, moldovean;
Unu-i vrăncean
Și ungureanu.
Și-acel ungurean
Și cu cel moldovan...
Să-l omoare pe cel vrăncean...
Ei s-au vorbit
Să mi te omoare,
Că ai oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Și cai învățați,
Și cîini mai bărbați.
— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De mi-ești năzdrăvană,

Şi m-or omorî,
Să le spui aşa
Să nu mă-ngroape-n dosul stînii
Unde zac cîinii;
Să mă-ngroape-n strunga oilor,
În jocul mieilor.
Şi la cap să-mi puie
Fluieraş de fag,
Să-mi cînte cu drag;
Fluieraş de os,
Să-mi cînte duios;
Fluieraş de socru,
Să-mi cînte cu foc...
De-aţi porni pe plai,
Te-i întîlni
Cu-o măicuţă bătrînă
Cu brîul de lînă,
Să nu-i spui adevărat
Că m-a omorît;
Să-i spui că m-am însurat:
Am luat o mîndră crăiasă
La lume miriasă;
Brazii, păltinaşii
Mi-au fost mie nuntaşii;
Luna mi-a ţinut cununa;
Şi stelele, făcliile...
— N-aţi văzut un fecioraş al meu,
Nalt şi frumuşel?
Feţişoara lui:
Spuma laptelui;
Ochişorii lui:
Mura cîmpului;
Ochii lui: ca murele...
Mustăcioara lui:
Spicu grîului..."

(26.IV.1967) — Aceeaşi, 65.

MCCXVIII [235]

— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
Cu lîna ţigaie,
De trei zile-ncoace

Gura nu-ţi tace,
Apa nu-ţi place,
Iarba de pe cîmp,
Nici apa din uluc,
Dar un lup să te mănînce!
— Taci, stăpîne, nu mai zice
Un lup să mă mănînce;
Că s-a vorbit munteanul
Şi cu moldoveanul
Să te omoare
Şi să te-ngroape
În dosul stînii.
Unde zac vara cîinii.
— Mioriţă laie,
Bucălaie,
Cu lîna ţigaie,
De-ţi vedea că doi
Mă omoară-n dosu stînii
Unde zac vara cîinii,
Să mă luaţi,
Să mă dezgropaţi:
Voi să mă-ngropaţi
În strunguliţa oilor,
În jocul mieilor.
Buciumaş la cap să-mi puneţi;
Fluieraş: la brîu.
Vîntul mi-a bate,
Buciumul mi-a rage,
Fluieraş mi-a zice,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De-ţi vedea
Vreo babă albă
Pe picior mergînd,
Din gură-ntrebînd:
—Mioriţă laie,
Cu lîna ţigaie,
N-aţi văzut
Un fiuleţ al meu?
— Ba l-am văzut,
L-am cunoscut:
Pînă ieri ne-a păscut...

...Şi cu moldoveanul
Să-l îngroape-n dosul stinii
Unde zac vara cîinii...

(1965), Cóza — Tọádir Prícop, 63.

MCCXCIX

— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
Cu lîna ţigaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace,
Apa nu-ţi mai place:
Apa din uluc,
Iarba de pe cîmp,
Dar un lup să te mănînce!
— Taci, stăpîne, nu mai zice
Un lup să mă mănînce;
Că de trei zile-ncoace
Gura nu-mi mai tace,
Nici apa nu-mi mai place,
Iarba de pe cîmpu,
Apa din ulucu
Că s-a vorbit munteanul
Şi cu moldoveanul...
Să-l omoare pe cel vrăncean,
Să-l îngroape-n dosu stînii
Unde zac vara cîinii...
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
Cu lîna ţigaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace...
De-i fi tu năzdrăvană:
De vei vedea că mă omoară,
Să mă-ngroape-n dosu stînii,
Unde zac vara cîinii,
Voi să mă luaţi
Şi să mă-ngropaţi
În strunguliţa oilor,
În jocul mieilor.
Să-mi puneţi buciumaş la cap;
Fluieraş: la brîu.

Ploile mi-o ploua.,
Buciumul mi-o uda,
Vîntul mi-o trage,
Buciumaş mi-o rage,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge...

(26.IV.1967) — Aceeaşi, 65.

MCCC [236]

— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile gura nu-ţi mai tace;
Ori iarba de pe cîmp nu-ţi place?
Ori tărîţa din burduf?
Ori apa din uluc?
— Ba-mi place, stăpîne, îmi place;
Da am auzit
Căci mi s-a vorbit,
Mi s-a sfătuit
Baciul ungurean
Şi cu cel vrăncean
Ca să te omoare
La apus de soare.
— Dar tu, mioriţă,
Cu lîna plăviţă,
Şi de-o fi să mor
În cîmp de mohor,
Tu să nu mă-ngropi
Colo, -n dosul stînii,
Unde zac cîinii;
Tu ai să mă-ngropi
În strunga oilor,
În jocul mieilor.
Şi să-mi pui la cap
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc...
Dar tu, mioriţă,
Cu lîna plăviţă,
Tu, de vei vedea

O babă bătrînă
Cu brîul de lînă,
Tu să-i spui aşa:
Că m-am însurat
Pe-un picior de plai
C-o fată de crai;
Şi la nunta mea
A căzut o stea;
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi;
Preoţi: munţii mari;
Păsări: lăutari...

(1065), Cóza — Cucọána Ursu, 63.

MCCCI

— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace;
Ori iarba nu-ţi place,
Ori apa nu-ţi place,
Ori tărîţa din burduf,
Şi apa din uluc?
— Ba-mi place, stăpîne,-mi place;
Dar am auzit
Că mi s-a vorbit
Şi s-au sfătuit
Baciul ungurean
Şi cu cel vrăncean
Ca să te omoare
La apus de soare.
— Da tu, mioriţă,
Cu lîna plăviţă
Şi de-o fi să mor
În cîmp de mohor,
Tu să nu mă-ngropi
Colea,-n dosu stînii
Unde-mi zace vara cîinii; (sic!)
Tu ai să mă-ngropi
În strunga oilor,
În jocul mieilor.
Şi să-mi pui la cap

Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraş de os,
Mult zice duios;
Fluieraş de socru,
Mult zice cu foc...
Da tu, mioriţă,
Cu lîna plăviţă,
Tu, de me-i vedea
O babă bătrînă
Cu brîul de lînă,
Din drugă-ndrugînd,
Din furcă torcînd,
Din gură-ntrebînd:
„N-aţi văzut un ciobănaş
Nalt şi subţirel,
Tras într-un inel?
Fetişoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Ochişorii lui:
Mura cîmpului?"
Dar tu, mioriţă,
Cu lîna plăviţă,
Tu să-i spui aşa:
Căci m-am însurat
Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Cu-o fată de crai;
Şi la nunta mea
Mi-a căzut o stea:
Surioara mea;
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi;
Şi preoţi: munţii mari;
Păsări: lăutari...

(26.IV.1967) — Aceeaşi, 65.

MCCCII [237]

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,

Se coboară-n vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei:
Unul, moldovean;
Unul, ungurean
Şi altul, vrăncean.
Baciul ungureanul
Şi cu moldoveanul
Mări, se vorbeau
Şi se sfătuiau
Că l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe baciul vrănciean,
Că-i mai ortoman,
Şi-are oi mai multe,
Multe şi cornute,
Şi cai învăţaţi,
Şi cîini mai bărbaţi.
Iar cea mioriţă,
Cu lîna plăviţă,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace (sic!)
Iarba din cîmp,
Apa din uluc. . .
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Iarba nu-ţi mai place,
Ori eşti bolnăvioară?
— Stăpîne, stăpîne,
Mie iarba-mi place,
Şi cu voi îmi place.
Dar cheamă-ţi şi-un cîine,
C-am să-ţi spun curat:
Că la apus de soare
Vrea să te omoare
Baciul moldovean
Şi cu cel ungurean,
C-are (sic!) oi mai multe,
Mîndre şi cornute,
Şi cîini mai bărbaţi. . .
Adică puternici. Şi-i răspunde el:
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
Dac-oi fi să mor

Pe cîmp de mohor,
Să-i spui lui moldoveanu
Şi lui ungureanu
Ca să mă îngroape
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi.
Şi la cap să-mi puie
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc;
Vîntul, cînd a bate,
Prin ele-o răzbate,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Mioriţa mea,
Dacă-i întîlni
Pe cîmp alergînd
O babă bătrînă
Cu brîul de lînă,
Pe cîmp alergînd,
Pe toţi întrebînd:
"Cine mi-a zărit,
Cine mi-a văzut
De-un mîndru ciobănel
Tras printr-un inel?
Ochişorii lui:
Mura cîmpului;
Feţişoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicu grîului;"
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea,
Şi să-i spui curat
Că m-am însurat
C-o fată de crai
Tot de peste plai.
Iar la cea măicuţă
Să nu-i spui, drăguţă,
Căci la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna

Mi-au ţinut cununa;
C-am avut nuntaşi
Brazi şi păltinaşi...

Atîta ştiu. D-apoi *Mioriţa* o cînta (sic!) babele şi femeile pînă-ncoace. Cînd se îmbătau, o trăgeau şi la nunţi din gură, din vioară şi din fluier. N-a pierit nici azi în "şîriaguri". De pe la *1894* o auzi mai mult din flurier. La ciobani aista-i cîntec renumit.

(1965), Cóza — Nedélc Látu, 71

MCCCIII

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se coboară-n vale
Trei turme de oi
Cu trei ciobănei:
Unul e moldovean;
Unul, ungurean
Şi unul vrăncean.
Baciul ungurean
Şi cu cel vrăncean
Mări se vorbiră
Şi se sfătuiră
Că la apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean,
Că-i mai ortoman,
Şi-are oi mai multe,
Mîndre şi cornute;
Şi cai învăţaţi,
Şi cîini mai bărbaţi.
Iar cea mioriţă,
Cu lîna plăviţă...
— De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace (sic!);
Ori iarba nu-ţi place,
Iarba de pe cîmp,
Apa din uluc?
Ori eşti bolnăvioară?
Ori cu noi nu-ţi place?
— Stăpîne, stăpîne,

Mie iarba-mi place —
Iarba de pe cîmp,
Apa din uluc.
Stăpîne, stăpîne,
Dă-ţi oile-ncoace
La verde zăvoi,
Că-i iarbă de oi
Şi umbră de voi;
Şi-ţi cheamă şi-un cîine —
Cel mai bărbătesc
Şi cel mai frăţesc...
Şi să-ţi spun curat:
Căci pe la apus de soare
Vrea să te omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrăncean,
Că are (sic!) oi mai multe,
Mîndre şi cornute,
Şi cai învăţaţi,
Şi cîini mai bărbaţi.
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
Dac-o fi să mor
În cîmp de mohor,
Să-i spui lui vrăncean
Şi lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aici, pe aproape:
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi.
Şi la cap să-mi pui
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc;
Vîntul, cînd a bate,
Prin el o răzbate,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Mioriţa mea,
Dac-ai întîlni
Pe cîmp alergînd
O babă bătrînă —
Pe cîmp alergînd —

Pe toți întrebînd:
„Cine mi-a văzut
De-un mîndru ciobănel
Tras printr-un inel?
Fețișoara lui:
Spuma laptelui;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului;
Perișorul lui:
Pana corbului,
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea,
Și să-i spui curat
Căci m-am însurat
C-o fată de crai
Tot de peste plai.
Dar la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele și luna
Mi-a ținut cununa;
C-am avut nuntași
Brazi și păltinași;
Preoți: nuni mari;
Păsări: lăutari;
Păsărele: mii
Și stele: făclii...

(24.IV.1967) — Același, 73.

MCCCIV[238]

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
Se coboară-n vale
O turmă de oi,
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrăncean...
— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace;
Ori iarba nu-ți place,
Ori sarea nu-i bună

De tot plîngi în tîrlă?
— Ba și iarba-mi place,
Sare am în tîrlă;
Dar mi s-a vorbit
Și s-a sfătuit
Cela moldovean,
Cu cel ungurean,
...Ca să mi-l omoare
La sfințit de soare
Pe cela vrăncean,
Că-i mai ortoman,
Și-are oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Belii și țurcane:
De făcut sarică,
Glugă și sumane...

(26.IV.1967), Cóza — Toádir Tuduráki, 71.

MCCCV

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai.
— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gurița nu-ți tace;
Ori apa nu-ți place,
Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Ori ești năzdrăvană?
— Nu sînt bolnăvioară,
Ci sînt năzdrăvană:
Cei trei ciobănași —
Cel moldovean
Cu cel ungurean
Și cu cel vrăncean —
Mi s-au sfătuit
Să mi te omoare
La apus de soare,
Că ai oi mai multe:
Oacheșe, cornute...
— Mioriță laie,

Laie, bucălaie,
Să nu mă-ngroape-n dosul stînii,
La un loc cu cîinii;
Să mă îngroape-n strunga oilor,
În jocul mieilor.
Şi să-mi puie la cap
Fluieraş de fag
Ce sună cu drag.
La mijloc, fluieraş de soc,
La picioare-un pătinaş.
Şi un buciumaş;
Cînd oi suna,
Oile se vor scula,
Cîinii se vor gudula,
Gluga vînt-o vîntura
Şi cîinii se vor gudula...

(25.IV.1967), Cóza — Ion Macóvéi Brînzoi, 75.

MCCCVI [1]

— Mioriţă laie,
Bucălaie,
De trei zile-ncoace
Astă gură nu-ţi mai tace.
Nu ştiu: iarba ori nu-ţi place,
Ori apa nu-ţi place?
— S-a sfătuit baciul lui vrăncean
Şi baciul lui ungurean
Să mi te omoare
La un apus de soare...
Să nu te îngroape în dosul stînii
Unde zac vara cîinii.
— Să le spui, drăguţă,
Să mă îngroape în faţa stînii
Unde nu zac vara cîinii;
În jocul mieilor,
Şi în zbieretul oilor.

[1] Text. a fost notat experimental de acelaşi culegător auxiliar cu trei sferturi de oră înainte de notarea diacritică (text. CMLXXXII) cf. var. MCCCVII, notată de acelaşi la un an şi şase luni după CMLXXXII şi MCCCVI.

Şi să-mi spui, măicuţă,
Să-mi pună la cap:
Fluieraş de fag,
Să-mi zică cu drag;
Fluieraş de os,
Să mai zică duios.
Şi de-i întîlni pe maica mea,
Sau pe cineva,
Să-i spui că m-am însurat
Colea, peste plai,
C-o fată de crai...
Şi mi l-ai întîlni,
Să-i spui...
Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Ochişorii lui:
Mura cîmpului...

(24.X.1965), Cóza — Tọádir Racúş, 75.

MCCCVII

— Mioriţă, mioriţă,
Laie, laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Guriţa nu-ţi mai tace:
Ori apa nu-ţi place?
— Ba apa-mi place;
Dar ce-aud de dumneta nu-mi place:
S-a vorghit (sic!) baciul lui Vrăncean
Şi cu baciul moldovean
Să mi te omoare
La apus de soare,
În dosul stînii,
Unde zac vara cîinii.
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De eşti tu năzdrăvană,
Spune să mă-ngroape-n faţa stînii.
La cap să-mi pună:
Fluieraş de fag,
Să-i zică cu drag;
Fluieraş de os,
Să-mi cînte duios...

Asta-i frumoasă, da-i lungă...
Să spui lu' baciul ungurean:
Să nu mă-ngroape-n dosul stînii;
Să mă-ngroape-n fața stînii,
În strunga oilor,
În zgherătul mieilor... (sic!)

Mai este, aici, pînă la babă... Ea s-a dus, și întreba din om în om: nu-i bună! Trebuie să aibă legătură... Ea întreba poporul din om în om; întreba nu știu pe cine:

— Na-ți văzut,
N-ați auzit
Pe-o gură de plai
Mîndru ciobănaș?
Fețișoara lui:
Spuma laptilui;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului...

Îi răspundea un om din cei pe care-i întreba:

— Ba am auzit
De mîndru ciobănaș:
Da mi l-a omorît
Baciul lui ungurean
Și cu baciul lui vrăncean,
Că are oi multe,
Și cornute...

Acum descopere baba moartea lui... he, hei, cînd il cînți, vine tare jindos, duios...

(24.IV.1967) — Același 77.

MCCCVIII [239]

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată, vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrăncean.
Mări se vorbiră
La apus de soare,

Ca să mi-l omoare,
C-are oi mai multe,
Multe și cornute;
Cai învățați
Și cîini mai bărbați.
— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gurița nu-ți mai tace;
Ori ești bolnăvioară,
Mioriță, mioară?
— Mări s-au vorbit
Și s-au sfătuit
Ca la apus de soare
Ca să te omoare...
— Oiță bîrsană,
De ești năzdrăvană —
Și de-o fi să mor
Pe cîmp de mohor —
De asta să le spui...
Iar la cap să-mi pui
Fluieraș de fag,
Să cînte cu drag;
Fluieraș de os,
Să cînte duios;
Fluieraș mi-o zice,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Miorița mea,
Tu de m-ei vedea
O babă bătrînă
C-un caier de lînă...
De-ndrugat îndruga,
Și din ochi lăcrăma
Și de-oi întreba...
Asta să le spui...
De-o babă bătrînă,
Să-i spui că m-am însurat;
Și-am avut nuntași
Brazi și păltinași;
Preoți: munții mari;
Păsări: lăutari.

(1965), Cóza — Ion Rădúți, 80.

MCCCIX

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i vrăncean,
Și unul ungurean.
Dar cel moldovean
Are oi mai multe,
Mîndre și cornute;
Cai învățați
Și cîini mai bărbați.
Mări se vorbiră
Și se sfătuiră
Baciul ungurean
Și cu cel vrăncean
Pe cel moldovean
La apus de soare
Ca să mi-l omoare,
C-are oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Cai învățați
Și cîini mai bărbați.
Dar cea mioriță
Cu lîna plăviță
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace:
— Mioară, mioară,
Ori ești bolnăvioară?
— Stăpîne, stăpîne,
Baciul ungurean
Și cu cel vrăncean
Mări s-au vorbit
Și s-au sfătuit
Ca-n apus de soare
Ca să te omoare...
C-are oi mai multe, (sic!)
Mîndre și cornute;
Și cai învățați,
Și cîini mai bărbați...
— Mioară bîrsană,

De mi-ești năzdrăvană,
Și de-o fi să mor
Pe-un cîmp de mohor,
Să mă-ngroape
Tot pe-aici, pe-aproape:
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stînii,
Să mi-aud cîinii.
Asta să le spui;
Iar la cap să-mi pui:
Fluieraș de fag,
Mult cîntă cu drag;
Fluieraș de os,
Mult zice duios;
Fluieraș mi-o zice,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Dacă-i vedea
O babă bătrînă
Cu caier de lînă...
De-ndrugat îndruga,
Și din ochi lăcrăma
Pentru-n ciobănel
Tras printr-un inel...
Să le spui curat: (sic!)
Că m-am însurat;
C-am avut nuntași
Brazi și paltinași;
Preoți: munții mari;
Păsări: lăutari...

(25.IV.1967) — Același, 82.

MCCCX

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată se coboară-n vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean,
Unu-i craiovean.

Şi-a vorbit cel ungurean
Cu cel craiovean
Să-l omoare pe cel moldovean,
Că-i mai ortoman:
Are oi mai multe,
Şi cornute,
Şi cîini mai bărbaţi,
Şi cai învăţaţi...
La apus de soare
Ca să mi-l omoare,
Să-l îngroape-n dosul stînii
Unde zac şi cîinii.
Mioriţa laie mi-a auzit
Cînd ei au vorbit.
Trei zile n-a mîncat,
Nici apă n-a băut...
„Numai din gura mea"... (sic!)
Dar stăpînul c-o-ntreba:
— Mioriţă bîrsană,
Ori eşti năzdrăvană?
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace,
Apa din uluc nu-ţi place,
Sarea din burduf nu-ţi place,
Iarba de pe cîmp nu-ţi place.
— La apus de soare
S-au vorbit tovărăşii tăi
Ca să mi te-omoare;
Să te-ngroape-n dosul stînii
Unde zac şi cîinii.
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De m-or omorî
Să le spui aşa:
Să nu mă-ngroape-n dosu stînii
Unde zac şi cîinii;
Să mă-ngroape-n strunga oilor,
În jocul mieilor;
Mieii se vor strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Să-mi puneţi la cap:
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraş de os,

Mult zice duios;
Fluieraş de socu,
Mult zice cu foc.
Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De-i vedea vreo babă bătrînă
Cu caier de lînă,
Din mînă-ndrugînd,
Din ochi lăcrămînd,
Din gură-ntrebînd,
Tu să-i spui aşa:
Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
M-am însurat;
Am luat o fată de crai..."
Soarele şi luna
I-au ţinut cununa.
Brazi şi păltinaşi
I-au fost tot nuntaşi.
Dar de cununat
Cine i-a cununat?
Sapa şi lopata.
Doi ţiştari şi lăutari,
Două muşte fac găluşte...
Iată baba că venea,
Pe Dunăre c-o-ntreba:
— Dunăre, apă lină,
N-a dat vreun voinic în tine?
Dunărea că-i răspundea:
— Cîţi voinici au dat în mine,
Nu cunosc pe nimenea...
... — Să-i spui aşa:
— Fă-te, maică, o corbuşoară,
Şi zboară din creangă-n creangă,
Şi strigă: „crong, crong".
Baba coarbă s-a făcut,
Şi din creangă-n creangă a zburat
Şi striga: „crong, crong"!
Jos, la trunchiul fagului,
Aude gura feciorului:
— Dă-te, maică, jos,
Şi cată o foaie lată,
Să cuprindă rana toată...
Baba jos că s-a dat,

Foaie că i-a căutat,
Rana că i-a astupat...

(26.IV.1967), Cóza — Tọádir Maríjan, 88.

Méra

MCCCXI [240]

— Oiță mioară,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace;
Ori iarba nu-ți place,
Ori apa-i sălcie,
De nu-ți place ție?
— Ba, stăpîne, ba,
Apa e sălcie
Cum îmi place mie;
Iarba de pe cîmp,
Apă din burduf.
Dar mia nu-mi place
Vorba cea de-aseară
Și de-alaltăseară:
Cei nouă ciobani
S-a vorbit să te omoare
La apus de soare,
Că ai oi mai multe,
Mîndre și cornute;
Ai berbeci bătuți,
Ca flăcăi stătuți...
— Iar tu, mioară,
De ești surioară:
De-o fi să mă omoare
La apus de soare,
Voi să nu mă lăsați
Ca să mă îngroape
În dosul stînei
Unde zace cîinii. (sic!)
Voi să mă luați
Și să mă îngropați
În ieslea oilor, (sic!)
În jocul mieilor.

Și la cap să-mi pui:
Fluieraș de os,
Ce cîntă frumos;
Fluieraș de soc,
Ce cîntă cu foc;
Fluieraș de fag,
Ce cîntă cu drag...
Mioriță, hăi,
Dacă ai vedea
O băbulică slabă
Din gură întrebînd,
Din ochi lăcrămînd:
„Negurice, hăi,
Tu n-ai văzut
Și n-ai întîlnit
Mîndru ciobănel
Tras printr-un inel?
Perișorul lui:
Pana corbului;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului —
Coaptă pe sub foi,
Neajunsă de ploi;
Coaptă pe sub foaie,
Neajunsă de soare —
Fețișoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicul grîului...

(1965), Méra — Bătrîna Fúsu(?), 60.

Nărúža

MCCCXII [241]

Pi-un chișior de plai
Pi-o gură de rai
Sî coboară-n vali
Trii turmi di oi
Cu trii siobănei:
Unu-i moldovan
Unul ungurean

Şî unul vrănşian...
Dar cel ungurean
Şî cu şel vrănşian
Mi se sfătuiră
Ca să mi-l omoare
La apus di soari
Pi şel moldovean
Că are oi multe,
Mîndri şi cornute
Cai măi învăţaţi
Şi cîini măi bărbaţi.

Aişi mai este, da am uitat eu cum vini, că şiobanul bagă di samî cum o oaie tot behăia mereu şi el o întreabă:

— Mioriţă laie
Şi bălae
De trii zili-ncoaşi
Guriţa nu-ţi mai taşi
Ori iarba nu-ţi plaşi
Ori eşti bolnăvioară
Mioriţă mioară?

şî aici ea îi răspundi:

— Apa îmi plaşi
Şî mîncarea-mi plaşi
Da cel ungurean
Şî cu cel vrănşean
Mi s-a pus la cali
Ca sî ti omoari
La apus di soari

şi siobanul zîşi:

— De eşti năzdrăvană,
Oiţă bîrsană,
Să-i spui să mă-ngroape
În strunga de oi
Sî hiu tot cu voi
Şi la cap sî-mi pui
Fluieraş de os
Cari zîsi duios
Fluieraş de fag
Să-mi cînte cu drag.
Vîntul cînd o bati,
Oile s-or strînji,
Pi mini m-or plînji
Cu lacrîmi di sînji.
Iar dacă-i zări

Şi ăi întîlni
Măicuţî bătrînî
Cu brîu di lînî
Pi cîmp alergînd,
Di mini-ntrebînd
Şî la toţi zicînd:
— Cini-a cunoscut
Şî cine-a văzut
Mîndru ciobănel
Tras printr-un inel;
Mustăşioara lui:
Schicu grîului;
Feţîşoara lui:
Spuma laptilui;
Ochişorii lui:
Mura cîmpului;
Perişoru lui:
Pana corbului...
Să mi te-nduri de ea
Spuni-i cî m-am însurat
C-o fată de crai
Pi-o gură de rai,
C-am avut nuntaşi
Şci doi păltinaşi;
Soarele şi luna
Mi-a ţinut cununa.

Culeasă de la Radu Coroi în vîrstă de 54 ani, cioban din comuna Năruja, — azi 10 nov. 1968; fecior din veci ciobani şi care de mic copil a trăit pe lîngă stînă, cu ciobanii cei vechi. Întrebat de unde o ştie, îmi spune: „— O ştiu de cînd eram de 14 ani de la vestitul baciu *Pîrnovel*, unde am lucrat eu la stînă. Lui îi plăcea tare mult să cînte din fluier şi să cînte din gură *Mioriţa* aşa de duios că-ţi venea lăcrămi pe faţă cînd o ascultai. O cînta şi sara şi dimineaţa că-i plăcea".

(1968), Nărúža — Radu Coróį, 54.

Negirlęşti

MCCCXIII.[243]

Pe un vîrf de munte,
Pe-un picior de plai,

Pe-o gură de rai
Într-o poieniță verde
Sînt trei ciobănei,
Trei turme de oi
Unu-i vrîncean (sic!)
Unu-i muntean.
Unu-i ungurean.
Cel ungur şî cel muntean
S-au sfătuit, s-au vorbit:
Să-l omoare
La apus de soare
Pe cel vrîncean
C-are oi mai multe şi cornute,
Cu lăsături pe frunte,
Ocheşele şi frumuşele.
Iar oița cea bucălaie,
Oița cea năzdrăvană,
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace...
— Mioriță laie,
Oaie bucălaie,
De trei zile încoace
Gura nu-ți mai tace;
Ori eşti bolnăvioară,
Scumpa mea mioară?
Ori iarba nu-ți place,
Ori apa nu-ți place,
Ori îți faci de cap?
— Stăpîne, stăpîne,
Nu-s bolnăvioară:
Apa îmi place,
Iarba îmi place;
Dar ciobanul cel muntean
Şi cel ungurean
S-a sfătuit să te omoare
La apus de soare,
Că ai oi multe...
— Scumpa mea mioară,
De a fi să mor,
Să le spui lor:
Să mă îngroape în dosul stînei,
Să-mi aud cîinii;
La strunga oilor;
Cînd oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge...

Să-mi puie la cap:
Fluieraş de fag,
Că mult cîntă cu drag
Să-mi puie fluieraş de soc,
Căci mult cîntă cu foc;
Fluieraş de os,
Căci mult cîntă duios.
Mioriță laie, năzdrăvană,
De-i vedea o mamă bătrînă,
Cu brîul de lînă,
De-a plînge şi a-ntreba,
Să le spui (sic!) că m-am însurat
Cu o mîndră mireasă,
Mîndră crăiasă;
Brazii şi paltinii
Mi-au fost nunii;
Brazii şi păltinaşii
Mi-au fost nuntaşii;
Soarele şi luna
Mi-au ținut cununa;
Stelele mii
Ne-au (sic!) fost preoții...
Mioriță laie, bucălaie,
N-ai văzut, n-ai auzit
De un mîndru ciobănel,
Tras ca prin inel?
Fața lui:
Spuma laptelui;
Ochii lui:
Mura cîmpului;
Perişoru lui:
Pana corbului;
Mustăcioara lui:
Spicul grîului.
— Ba am auzit,
Şi chiar am şi văzut,
Că mi-a fost stăpîn:
Mamă bătrînă,
Feciorul tău,
Şi stăpînul meu,
Ciobanul cel ungurean
Şi cel muntean
S-a sfătuit,
Şi s-a vorbit
Să-l omoare

La apus de soare.
L-a îngropat în dosul stînci,
Să-l păzească cîinii.
Și la cap i-a pus:
Fluieraș de fag,
Să cînte cu drag;
Fluieraș de soc,
Mult cîntă cu foc;
Fluieraș de os,
Că mult cîntă duios...
Vîntul, cînd a bate,
Ele or începe să cînte,
Oile s-or strînge,
Și vor începe a plînge...

(1966), Negîrlești — Ion Báhnî, 39.

MCCCXIV

Iată, se coboară la vale
Trei turme de oi,
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Altu-i ungurean
Și cu cel vrăncean...
Se vorbiră și se sfătuiră:
Să mi-l omoare pe vrăncean,
C-are oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Cai învățați,
Și cîini mai bărbați...
— Mioriță laie, bucălaie,
De trei zile încoace
Gura nu-ți mai tace,
Iarba nu-ți mai place;
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?...
Le spune curat:
Că m-am însurat
Pe-o gură de plai,
C-o fată de crai...
Să le spui să mă-ngroape
Tot pe aici, pe aproape:
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi.

Să-mi pună la cap:
Fluieraș de fag,
Să-i cînte codrului cu drag;
Fluieraș de os,
Să cînt la oi duios...
— Drăguțule bace,
Dă-ți oile încoace:
În vale, în zăvoi,
Că este iarbă de noi,
Mai e și umbră de voi...
Stăpîne, stăpîne,
Chiamă-ți și un cîine:
Un cîine frățesc
Și mai bărbătesc...
„Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului"...

(1966), Negîrlești — Ion Táftî, 45.

MCCCXV[243]

— Mioriță laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile încoace
Iarba nu-ți mai place;
Ce o fi cu dumneta,
Dragă miorița mea?
Nu știu: iarba nu-ți mai place,
Ori ceva rău îți face?
Sau nu ți-e bine
Să mai fii cu mine?
— Drăguțul meu baciu,
Dă-ți oile-ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de voi (sic!)
Și umbră de noi.
Stăpîne, stăpîne,
Cheamă-ți chiar și un cîine:
Cela mai bîrsan (sic!)
Și mai năzdrăvan,
Căci la apus de soare
Mi s-a vorbit să te omoare

Ciobanul moldovean
Şi cu ardelean.
— Drăguţa mea mioriţă,
Dacă eşti atît de năzdrăvană:
Cînd or veni să mă omoare,
Să le spui, dragă, aşa:
Să mă îngroape
În strunguţa oilor,
În jocul mieilor.
Şi la cap să-mi puie:
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc;
Vîntul cînd de-a bate
Prin el a răzbate...
Fluieraş de fag,
Mult zică cu drag.
Şi atunci mieii s-or strînge,
Şi m-a plînge
Cu lacrimi de sînge.
De-i vedea pe-icea-aşa
O babă bătrînă,
Cu brîul de lînă,
Mergind, şi pe mine căutînd,
Şi de mine întrebînd:
„N-aţi văzut pe-icea-aşa
Un cioban tinerel?
Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Feţişoara lui:
Spuma laptelui;
Ochişorii lui:
Mura cîmpului;
Perişorul lui:
Pana corbului"...
Să-i spui, dragă, curat:
Că eu m-am însurat
În dosul stînei,
Unde latră toţi cîinii;
În strunga oilor,
În jocul mieilor.
La cap mi-a pus:
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc;

Fluieraş de fag,
Mult zică cu drag.

(1966), Negîrléşti — Cucoána Brînzói, 52.

MCCCXVI [244]

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
Se cobor la vale
Trei turme de oi:
Unu, moldovean,
Unu, ungurean,
Şi unu, vrăncean.
Iar cel ungurean
Şi cu cel moldovean
Mări, se vorbiră
Şi se sfătuiră:
Ca să mi-l omoare
Pe cel vrăncean,
Că-i mai ortoman,
C-are oi mai multe,
Mîndre şi cornute,
Cai mai învăţaţi,
Şi cîini mai bărbaţi.
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace,
Iarba nu-ţi mai place;
Ori eşti bolnăvioară,
Drăguţă mioară?
— Stăpîne, stăpîne,
Cheamă-ţi şi un cîne:
Cel mai fraţesc,
Şi cel mai bărbătesc;
Pe la apus de soare
Vrea să mi te omoare
Baciul moldovean,
Cu cel ungurean.
— Oiţă bîrsană,
De eşti năzdrăvană,
Şi de-a fi să mor
În cîmp de mohor,

Tu la cap să-mi pui:
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc;
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraş de os,
Mult zice duios.
Astea să-mi pui;
Iar lor să le spui:
Să mă îngroape
În dosul stînii,
Ca să mă plîngă cîinii.
Iar dac-ai zări
Pe cîmp alergînd,
Din ochi lăcrămînd
Măicuţa bătrînă,
Cu brîul de lînă...
— Cine mi-a văzut
Mîndru ciobănel?
Feţişoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Perişorul lui:
Pana corbului...
— Tu, mioara mea,
Să te înduri de ea,
Şi să-i spui curat:
Că m-am însurat
C-o fată frumoasă,
A lumii miriasă...

(1966), Negîrléşti — Ion Táftî, 60.

MCCCXVII [245]

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
Iată, vine-n cale,
Se coboară la vale
Trei turme de miei,
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean,
Şi unu-i vrăncean.

Iar cel ungurean
Şi cu cel vrîncean
Mări, se vorbiră
Şi se sfătuiră:
Pe la apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean,
Că-i mai ortoman,
Şi are oi mai multe
Mîndre şi cornute,
Şi cai învăţaţi,
Şi cîini mai bărbaţi.
Dar cea mioriţă,
Cu lînă plăviţă,
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi dă pace,
Iarba nu-ţi mai place...
— Drăguţule bace,
Dă-ţi oile-ncoace:
La negru zăvoi,
Că-i iarba de noi,
Şi umbră de voi.
Stăpîne, stăpîne,
Îţi cheamă şi-un cîine:
Cel mai bărbătesc,
Şi cel mai frăţesc,
Că la apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrîncean.
— Oiţă bîrsană,
Şi de-o fi să mor
În cîmp de mohor,
Să-i spui lui vrîncean
Şi lui ungurean:
Să mă-ngroape
Aici pe aproape:
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stînii,

Să-mi aud cîinii...
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc;
Fluieraş de os,
Mult zice duios.
Asta să le-o spui;
Iar la cap să-mi pui:
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag.
Vîntul, cînd a bate,
Prin ele răzbate, (sic!)
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Iar tu, de eu mor,
Să nu le spui lor.
Să le spui curat:
Că m-am însurat
C-o mîndră crăiasă,
A lumii miriasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa;
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi;
Preoţi: munţii mari;
Păsări: lăutari;
Păsărele: mii,
Şi stele: făclii.
Iar dac-ăi zări,
Dac-ăi întîlni
Măicuţă bătrînă,
Cu brîul de lînă,
Din ochi lăcrămînd,
Pe toţi întrebînd,
Şi la toţi zicînd:
„Cine a cunoscut,
Cine mi-a văzut
Mîndrul ciobănel?
Feţişoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Perişorul lui:

Pana corbului;
Ochişorii lui:
Mura cîmpului"...
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea,
Şi spune-i curat:
Că m-am însurat
C-o fată de crai,
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuţă
Să nu spui, drăguţă,
Că la nunta mea
A căzut o stea;
C-am avut nuntaşi
Brazi şi păltinaşi;
Preoţi: munţii mari;
Păsări: lăutari;
Păsărele: mii
Şi stele: făclii.

(1966), Negîrléștį — Sîńion Uñgurjanu, 60.

MCCCXVIII [246]

Pe-un picior de plai,
Pe o gură de rai
Iată, vin prin cale,
Se coboară în vale
Trei turme de oi,
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean,
Şi unu-i vrăncean.
Mări, se vorbiră,
Şi se sfătuiră:
Că pe la apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean,
Că-i mai ortoman,
Şi are oi mai multe,
Mîndre şi cornute,
Şi cai învăţaţi,
Şi cîini mai bărbaţi.

Dar cea mioriță,
Cu lîna plăviță,
De trei zile încoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place...
— Ori ești bolnăvioară,
Mioriță, mioară?
— Drăguliță baciu,
Dă-ți oile-ncoace:
La verde zăvoi,
Că-i iarbă de voi (sic!)
Și umbră de noi.
Stăpîne, stăpîne,
Mai cheamă-ți și-un cîine:
Pe cel mai frățesc;
Că pe la apus de soare
Vrea ca să mi te omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrăncean.
— Oiță bîrsană,
De ești năzdrăvană,
Și de-oi fi să mor
În cîmp de mohor,
Să-i spui celui ungurean
Și celui vrăncean...
Și să mă îngroape
Aici, pe aproape:
În dosul stînii,
Să mi-aud cîinii.
Și să-i pui la cap... să-mi pui...
Fluieraș de os,
Mult cîntă duios;
Fluieraș de fag,
Mult cîntă cu drag;
Fluieraș de soc,
Mult cîntă cu foc.
Vîntul, cînd va bate,
Prin ele răzbate,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge.
Și dac-ai zări,
Dac-ai intîlni
Pe cea măicuță
Pe cîmp alergînd,

Din gură întrebînd:
„N-ați văzut un ciobănaș?
Fetișoara lui:
Spuma laptelui;
Ochișorii lui:
Mura cîmpului;
Perișorul lui:
Pana corbului"...
Da să-i spui curat:
Că s-a însurat
C-o fată de crai,
Pe-o gură de rai;
C-a avut nuntași
Brazi și păltinași;
Preoți: munții mari;
Păsări: lăutari...
Căci la nunta mea
A căzut o stea...

(1966), Negîrlești — Măria Băbiș, 63.

MCCCXIX [247]

— Mioriță laie,
Laie, bucălaie...
Pe un deal cobora odată
Trei mii de oi,
Cu trei ciobănei.
Unul dintre ei
A fost mai bogat,
C-a avut oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Și cai învățați,
Și cîini mai bărbați.
Dar pe la apus de soare
A vrut să-l omoare
Pe cel vrăncean,
C-are mioarele:
Cîte pietricele;
Și mioare:
Cîte pietre-n vale.
Iar o lăiță,
Cu lîna plăviță,
Tot zbiera pe lîngă stînă;
Nici nu bea, nici nu mînca,

Cu ochiul după stăpînul ei se uita.
— Oiță, lăiță, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Iarba nu-ți mai place,
Gura nu-ți mai tace;
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?
— Nu sînt bolnăvioară
Dar sînt jignită-n suflet:
Că vor să te omoare
La apus de soare.
— Drăguța mea oiță,
Dac-o fi să mor,
Să mă îngroape în strunga cu oi,
Să fiu tot cu voi;
În strunga stînii,
Să mi-aud cîinii.
Și la cap să-mi puneți, ca mîngîiere:
Fluieraș de fag,
Să-mi cînte cu drag;
Fluieraș de soc,
Să-mi zică cu foc.
Și dac-o fi,
Să nu-i spui (sic!) la drăguțele mele oițe c-am murit;
Să le spuneți că m-am însurat
C-o fată de împărat;
Brazi și păltinași
I-am avut nuntași;
Nuni mari: munții mari;
Brazii mari i-am avut lăutari;
Stele: făclii;
Păsări: mii și mii.
Nici mamei mele să nu-i spui c-am murit,
Că se duce plîngînd
Și mă plînge la mormînt.
Că ea o să se bucure de mine că sînt la oi,
Și-o să zică așa:
„Tare-i bine cînd sînt doi!"
Adică maică-sa era cu el.

(februar, 1968), Negirlești — Ion Ieșanu, 66.

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai,
Iată, vine-n cale,
Se coboară-n vale
Trei turme de oi,
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrîncean (sic!)
Iar cel moldovean
Și cu cel vrîncean (sic!)
Mări, s-a vorbit
Și s-a sfătuit:
Pe la apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel ungurean,
Că-i mai ortoman,
Și are oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Și cai învățați,
Și cîini mai bărbați.
Iar cea mioriță,
Cu lîna plăviță,
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace.
— Mioriță, mioară,
Ori ești bolnăvioară,
Mioriță, mioară?
Ori iarba nu-ți place,
Ori apa, că-i rece?
— Stăpîne, stăpîne,
Și apa că-mi place,
Și iarba că-mi place ;
Dă-ți oile-ncoace:
La verde zăvoi,
Că-i iarbă de oi,
Și umbră de noi.
Stăpîne, stăpîne,
Mai cheamă-ți și-un cîine:
Pe cel bărbătesc,
Pe cel mai frățesc;
Că, mări, s-a vorbit,

Şi s-a sfătuit
Baciul moldovean
Şi cu cel vrăncean:
Pe la apus de soare
Să mi te omoare.
— Oiţă bîrsană,
De eşti năzdrăvană,
Şi de-o fi să mor
La verde zăvoi,
În cîmp cu mohor,
Să-i spui lui vrănceanu
Şi lui moldoveanu:
Ca să mă îngroape
Aici, pe aproape:
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stînei,
Să-mi aud cîinii.
Iar la cap să-mi pui;...
Glugulița mea
În vîrful parului.
În glugă să-mi pui:
Fluieraş de os,
Mult zice duios;
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag;
Fluieraş de soc,
Mult zice cu foc.
Vîntul, cînd a bate,
Prin ele-a răzbate...
Iar dac-ai zări,
Dac-ai întîlni
Măicuță bătrînă,
C-un caier de lînă,
Din ochi lăcrămînd,
Din gură-ntrebînd:
„Cine mi-a văzut,
Cine-a întîlnit
Mîndru ciobănel
Tras printr-un inel?
Fețişoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Ochişorii lui:

Două mure coapte —
Coapte la răcoare,
Neatinse de soare;
Coapte, la pămînt,
Neatinse de vînt"...
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea,
Şi să-i spui curat:
Că m-am însurat
C-o mîndră crăiasă,
A lumii mireasă;
Şi la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna
Mi-a ţinut cununa;
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi;
Preoţi: munţii mari;
Paseri: lăutari:...
Iar la cea măicuță
Să nu-i spui, drăguţă,
Că la nunta mea
A căzut o stea;
C-am avut nuntaşi
Brazi şi păltinaşi;
Păsărele: mii
Şi stele: făclii.
Să te-nduri de ea
Şi să-i spui curat:
Că m-am însurat
C-o mîndră crăiasă,
A lumii mireasă...

(3.I.1968), Ńegîrléștį — Añcuța Táftī, 74.

MCCCXXI [218]

Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai
Iată, vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de oi.
Cu trei ciobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean,
Şi unu-i vrăncean.

Iar cel ungurean
Şi cu cel vrăncean
Măriei se vorbiră,
Şi se sfătuiră:
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean,
Că-i mai ortoman,
Şi are oi multe,
Multe şi cornute.
Dar cea mioriţă,
Cu lîna plăviţă,
De trei zile-ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
— Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile-ncoace
Gura nu-ţi mai tace,
Iarba nu-ţi mai place;
Ori eşti bolnăvioară,
Drăguţă mioară?
— Drăguţule bace,
Dă-ţi oile-ncoace:
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Şi umbră de voi.
Stăpîne, stăpîne,
Îţi chemă şi-un cîine
Cel mai bărbătesc,
Că l-apus de soare
Vrea să mi te-omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrăncean.
— Oiţă bîrsană,
De eşti năzdrăvană,
Şi de-o fi să mor,
Tu să le spui lor:
Ca să mă îngroape
Aicea, pe-aproape:
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi.
Asta să le spui;
Dar la cap să-mi pui:
Fluieraş de fag,

Mult zice cu drag;
Fluieraş de os,
Mult zice duios.
Vîntul, cînd a bate,
Prin ele-a răzbate,
Oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge...
Dar tu de omor
Să nu le spui lor;
Să le spui curat:
Că m-am însurat
C-o mîndră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa;
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi...
Iar de-i întîlni
Măicuţă bătrînă
Cu biciul (sic!) de lînă,
Din ochi lăcrămînd,
Pe cîmpi alergînd,
Şi la toţi zicînd:
„Cine mi-a văzut,
Cine-a cunoscut
Mîndru ciobănel,
Tras ca prin inel?
Feţişoara lui:
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui:
Spicul grîului;
Perişorul lui:
Pana corbului;
Ochişorii lui:
Mura cîmpului"...
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea,
Şi spune curat:
Că m-am însurat
C-o fată de crai,
Pe-o gură de rai.

(1966), Negîrlești — Stánca Păún, 76.

Túlñiși

Cînticu n'ioari [1]

MCCCXXII $_{249}$

Frunzî ş'un susai,
Pi pisi'or di plai,
Pi gurî di rai
Mi sî coboarî
Di trii si'obănei
Cu trii turmi di oi:
Unu-i săs'elian,
Unu-i moldovian,
Unu-i ungurian.
As'eia s-a vorbit,
As'el săs'elian
Cu-as'el ungurian,
Ca sî mi-l omoari
Pi-as'el moldovian;
Ari oi măi multi:
Multi şî cărunti,
Da-s măi multi s'iuti;
Cai niînvăţaţ
Şî cîni ca bărbaţ.
Ii mi s'a vorbit
Ca sî sî coboari
Colia'ntr'o vîls'ia,
Răpuin' viaţa.
Dar o mioriţî lai,
Lai, bucălai,
Ia cî n'i-a rămas
Tot pi urmî, urmî;
Ia hojma zg'era,
În oi nu s'amesteca,
Moldovianu cî zîs'ia:
— Mioriţî lai,
Lai, bucălai,

[1] Pe cît vom putea, vom reda varianta în graiul localnicilor: *s'* = sunetul intermediar între *c* şi *s* (notat în toate textele de faţă: ; *n'* = *gn* francez *(idem, ń)*; *g'* = *ghi*, reprezentînd pe *b* alterat notat în textele de pînă acum: *ghi*); *pk'* = *p* palatalizat; *k* = *chi*, eprezentînd pe *p* palatalizat; *z'* = sunetul intermediar între *j* i *z* (notat în celelalte texte de faţă: *ź*).

Di trii zîli'ncoas'i
Gura nu-ţ măi tas'i;
Lupk'i ti-ar mînca,
Furu ti-ar fura".
Mioara cî-m' zîs'ia:
— Stăpîni, stăpîni,
Nu mă blăstăma,
Cî nu-i vina mia;
Cî ii s'a vorg'it
Di doi s'iobănei,
As'el săs'elian
Şî cu ungurianu,
Ca sî n'i ti omoari,
Cî ai oi măi multi,
Multi şî cărunti,
Da-s măi multi s'iuti;
Cai niînvăţaţ,
Galbini niskimbaţ
Şî cîni ca bărbaţ;
Sî n'i ti îugroapi
Tot în dosu stînii
Uni zac toţ cîni.
Moldovianu s'i-m' zîs'ia?
Din oki lăcrăma,
Di la inimî ofta,
Din gurî-m zîs'ia:
— Mioriţî lai,
Ai fost năzdrăvanî:
Dumnezău ţ-a dat,
Di păgîni mă scak'i.
Ii n'i s'a vorbit
Şî s-a sfătuit
Ca sî mă omoari.
Di m-a omorî,
Da tu ca sî-i spui
Ca sî nu mă-ngroapi
Tot în dosu stînii
Uni-m' zac toţ cîni;
Şî sî mă'ngroapi
În z'iocu n'eilor
Îm bătaia oilor;
Olili s'or strînz'i,
Pi mini m-or plînz'i,
Cu lăcrîn'i di sînz'i.
Şî mămuca mia

Pi mini m'ar afla,
Voi ca sî-i spuniț
Cî ieu c-am avut
În loc di lăutari
Tot brazî s'ii mari;
As'eli păsăreli,
Douî rînduneli,
Fii surorili meli.

(1929), Túlñiśį — Culaį Stañśįu, 53.

CÎNTICU MIORIȚII

culeș în munții Vrancei
de la lăutarul Vasile Botiță din satul Tulncii — județul Purtna 1919, iulie. Petru Caraman.

Verdi și-un susai,
Pi kiśior di plaiu,
La gurî di raiu,
Coboarî-mi, coboarî,
Turmi di ḿioarî
Șî turmi di ḿei
Cu trii śiobănei:
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean
Șî altu-i mocan.
Iar śel ungurean
Șî cu śel mocan
I că să vorghia
Șî să sfătuia
Ca să ḿi-l omoari
Sîmbătî-n disarî,
Pin sfințît di soari,
Pi śel ghiet śioban
Baśiu moldovean...
Că-ḿi are oi multi,
Multi șî cornuti
Șî cai ni-nvățați
Șî dulăi bărbați...
Da-n śe turmulițî,
Mi-esti-o ḿiorițî,
La lînî plăv́ițî.
E că-ḿi auza
Șî e că-mi zghera
Șî să văita.
Baśiu ḿi-o-ntreba
Șî mi-o dizḿierda:
— Miorițî lai,
Lai, bucălai,
La lînî țîgai,
Di trii dzîli-ncoaśi,
Gurița nu-ț taśi,
A be nu-ț să faśi,
Iarba nu-ț mai plaśi,
Iarba di pi cîmp,
Sarea din burduf,
Apa din uluc.
Drăguță ḿioară,
Tu-ḿi ești bolnăvioară?
Sau di cap îț faś
Di nu vrei să-mi taś!
Ori di capu tău,
Ori di capu ḿieu!
— „Stăpîni, stăpîni,
Stăpînaș ca tini
N-oiu mai găsî-n lumi...
Da ḿia că-ḿi plaśi
Iarba di pi cîmp,
Sarea din burduf,
Apa din uluc!
Da ḿia nu-mi plaśi
O vorbă di-asară
Șî di-alaltasară...
Stăpîni, stăpîni,
Stăpînașu ḿeu,
Dat di Dumnedzeu,
Nu mă blăstăma,
Sîmbăta sara,
Că nu-i v́ina mea!
Că dacă nu tac,
Ìou di cap nu-mi fac!
Nu-i di capu ḿeu,
Șî-i di capu tău....
Că śei doi śiobani,
Toț îs veri primari,
I că s-o vorghit
Șî s-o sfătuit
Să ḿi ti omoari

Sîmbăti-n disari,
Pin sfinţît di soari,
Că ai oi mai multi,
Tot ţîgăi cornuti,
Da mai mult ciuti
Şî boi ni-nziugaţ,
Galbini nischimbaţ
Şî cai ni-nvăţaţ
Şî dulăi bărbaţ...
Iar śei doi śiobani,
Toţ îs veri primari,
Groapî vor să-ţ sapi
Ca să ḿi ti-ngroapi
Tocma-n dosu stînii
Undi ḿi-ş zac cînii!
Baśiu moldovean,
Fiśior di vrănśian.
Mioara-ş chiema
Şî mi-o dizḿierda:
Ş-aşa ḿi-i grăia:
— „Mioriţî lai,
Lai, bucălai,
La lînă ţîgai,
Dac-a hi să mor,
Tu spuni-li lor
Că i-oiu blăstăma
Şî s-or legăna
Ca frunza toamna,
Di m-or îngropa
Tocma-n dosu stînii,
Undi ḿi-ş zac cînii!
Da i să mă-ngroapi
Pi-aiśia pi-aproapi,
'N strunga oilor,
'N źiocu ḿieilor!
Glugulița mea
I ḿi-or aşădza
Pîndzî pi obraz,
Moarti cu năcaz!
Aşa să li spui
Şî la cap să-ḿ' pui,
În śel păltior,
Nant şî gălbior,
Fluieraş di soc,
Mult cînti cu foc;

Fluieraş di fag,
Mult cîntî cu drag;
Fluieraş di os,
Cu viersu duios.
Vîntu cînd a bati,
Pin eli-a răzbati,
Fluierili-or dzîśi,
Oili s-or strînzi,
Pi mini m-or plînźi
Cu lăcrîḿi di sînźi...
Pi dealu śel mari,
Merg oili tari;
Iar pi dealu lung,
Oili să duc,
Cu śei doi śiobani,
Śei doi veri primari...
Baśiu moldovean,
Fiśior di vrănśian,
Turma ḿi-şi mîna,
Inima-i plînźia!
Iel ḿi să silia
Di ḿi-i aźiunźia
Şî s-alătura,
Turmi-mpreuna,
La śiobani strîga,
Sara bunî da...
Da i śi-ḿ făśia?
Mult nu-ḿi aştepta,
Că ḿi-l dobora
Şî ḿi-l ómora!
Da un'l-îngropa?
Tocma-n dosu stînii,
Undi-ḿi latrî cînii!...

Pi coasta di plaiu,
La gurî di raiu,
Coboarî—ḿi, coboarî,
Turmi di mioarî,
Cu śei doi śiobani,
Sei doi veri primari —
Baśiul ungurean
Şî baśiu mocan...
Oili-nturna,
Chiot chiuia,
Codrii răsuna...

Pisti plaiu zăria,
În drum ḿi-ntîlnia
D-o maicî bătrînî,
Cu brîu di căḿilî,
C'un caier di lînî.
Din mînî-ndruga,
Din gurî-ntreba,
Din ochi lăcrăma:
— „Ia voi doi śiobani,
Ia voi veri primari,
Voi nu ḿi-aț vădzut,
Nu ḿi-aț cunoscut
D-un voinic pogan,
D-un negru śioban,
Negru și bogat,
Tutulor li-i drag?
Cîn' coboarî'n sat,
Di cîni i-apărat,
La masî-nghiat;
Cîn' călătorești,
Gazdî tot găsăști...?!"
— „Măicuțî bătrînî,
Cu brîu di căḿilî,
Și di l-am vădzut,
Nu l-am cunoscut."
Ea dac-audza,
Rău ḿi să-ntrista,
Rău ḿi să śiudia.
Gîndia śi-ḿ' gîndia
Și să răsgîndia
Și iar i-ntreba:
— „Ia voi doi śiobani,
Voi doi veri primari,
Poati ḿi-aț vădzut
Și ḿi-aț cunoscut
Śiobănaș strein,
Băgat la stăpân,
Strein și sărac,
La nimi nu-i drag?
Cîn' coboarî-n sat,
Di cîni ḿi-i lătrat,
Radz'mă gardurili,
Curgu'i lăcrîḿili?
Strein și sărac
Ca măru la drum:

Cîț călătoresc,
Mi-l zburăturesc,
Crenźi îi polignesc,
Tulkioara-i plînźi
Cu lăcrîḿi di sînźi,
Sînt Ilii-ḿ' vini
Și-m' pati rușini...!?"
Da śei doi śiobani,
Śei doi veri primari,
I să sfătuia,
Tainî-ḿi tăinuia
Și iar răspundia:
— „Măicuțî bătrînî,
Cu brîu di căḿilî,
Și di l-am vădzut,
Nu l-am cunoscut."
Dar un strungăraș,
Din fluier doinaș,
Milî-i să fâśia,
Urma rămînia.
Măicuța-l videa
Înspri iel dzoria,
Din ochi lăcrăma
Și ḿi-l întreba:
— „Mic di strungăraș,
Din fluier doinaș,
Pi-undi-aî strungărit,
Nu ḿi-ai întîlnit,
Tînăr śiobănel,
Tras ca pin inel?
Obrăźoru lui,
Fața cașului;
Cosîśioara lui,
Pana corbului;
Mustăśioara lui,
Skicul ordzului;
Ochișorii lui,
Mura cîmpului,
Coaptî la răcoari,
Neatinsî di soari;
Coaptî la pămînt,
Neatinsâ di vînt...!?"
Micu strungăraș,
Din fluier doinaș,
Dreapta săruta,

Plînsu-l podidea,
Din gurî-m' grăia:
— „Ba iou l-am vădzut
Şî l-am cunoscut!
Da, maico bătrînî,
Cu brîu di cămilî,
Tu nu-l căina,
Niş nu-l mai căta,
Niş nu-l aştepta...
Că iel s-o-nsurat
Şî l-o cununat
Soari şî cu lunî,
Munţii dimpreunî:
Soarili-n sfinţît,
Luna-n răsărit!"

NOTE CRITICE

text. MCLVI
Nota critică 141 (comuna *Réghịu*, satul *Zghịáburi* — *Máriịa Gălățánu, 70*)

Text. are dialogul la început, rînduit după planul vrăncean (1—13); apoi redusa contaminare cu modelul literar („Bačịul uñgurịanu/Şî cu śel vrăñśịanu"; 15—16). Urmează o contradicție: „stăpînu" cere ca unul dintre tăinuitori să-l îngroape cînd „*Îñ stîna di oị*", cînd „*din dosu stîni*/Uni-ñ *zac* şî cîni". Dorința ajunge absurdă: să nu-l îngroape cumva vreun tăinuitor; şi nici miorița; ci numai „Cîn(i)li śel măị îndrăzneț/Şî măị b ă r b ă ț ă l" (30—33). Sensul acestuia antipodic îi urmează două versuri absolut prozaice („*Fluịeraşu* ñeu *śel fluịeraş*/Sî ni-l pui-ñ *śel păltioráş*;"; 34—35), înşirate mecanic din nevoia rimei artificiale, pentru care se nimereşte un hibrid lexical imposibil: *păltioráş*, în loc de formele locale *păltináş* (cf. „vîrf di *păltinaş*"; *Ținut. Vranc.*, I², 382 XLVII 28; MCLXVII 38; MCLXXII 38), ori *păltiór* („vîrf di *păltiór*"; MCLXXVIII 20).

text. MCLVII, MCLVIII
Nota critică 142 (comuna *Réghịu*, satul *Válịa-Milcovuluị* — *Ioana Vlăịcu, 71*)

În *experiment* text. MCLIX a fost notat la o oră după MCLVII; Var. reprezintă un gen aparte al baladei î n z o n a e t n o g r a f i c ă a V r a n c e i: *tipul Văii-Milcovului*. Vom vedea din ce motive de fond.

Textele au în dezvoltarea *temelor* planul unitar datorită bunei memorii prin care bătrîna a putut reproduce exact — în MCLVIII — *74* versuri din text. anterior (1—4, 6—12, 18—29, 32—47, 51—86; cf. A. 6—10, 18—29, 30—45, 47—86), adăugind 8 versuri (5, 13—17, 30—31) şi repetînd numai două: „Pi Tútova-ñ sus/Multi oi s-a dus" (cf. B. 49—50 cu A. 53—54). Acestea, privite statistic, sînt rare în texte: mai apar în *Colácu* (*Ținut. Vranc.*, I², 329 VIII 81—82). Menționăm că *în 1931* N. Iorga — vorbind despre monografia *Ținutul Vrancei (I, 19 3)* — a atras atenția asupra ambelor versuri

interpolate, care, probabil, i-au sugerat transhumanța locală spre podișul moldovean (*Revista istorică*, XVII, nr. 1–2, p. 55).

Care este valoarea fondului poetic din variantă? Față de text. Alecsandri se clarifică un echivoc: în Vrancea stîna la munte nu se poate așeza „În cîmp de mohor", ci numai pe-un plai unde ortografia exclude „cîmpul de mohor". În al doilea rînd, topografia și planul stînii refuză partea principală a testamentului: ciobanul nu putea fi înmormîntat „În strunga de oi", și totodată „În dosul stînii"; ci ori în strungă (loc îngrădit din spatele stînii unde stau oile, cînd vin de la pășune, pînă la mulsoare), ori în „bătătura stînii" (loc îngrădit în fața stînii unde se odihnesc oile după mulsoare). Var. de față clarifică în parte dubiul: cei „doį śịobănaş" îl vor îngropa „To(t) din dosu stîni/Uni *zac* [cuvînt inexpresiv!] și cîni" (A.B. 24–26). Stăpînul (în text. A. vers. 13–14; B. 8–9, cu accentul *stắpîni-stắpînaş*, nefolosit în graiul local) spune însă mioriței să-l dezgroape de-acolo, mutîndu-l „Îñ struñga oilor,/Îñ źịocu ńeilor,/În *zbúrdu* ńiọarilor" (A. 30–34; B. 32–36). Se înlătură astfel în ambele var. prozaismul din vers. A. 26; B. 25).

O var. din *Neréju* schimbă însă locul: „Pi stăpînu sî ńi-l îñgropaţ/Tot *în fața stîniį*,/În źịocu ńeilor" (*Ținut. Vranc.*, I[2], 349 XXIV 60–63). Același loc îl indică și două var. din *Răjuț (Réghiu)*: „Dacî m-a omorî,/Sî mă-ñgrọapi-*ñ fața stîni*, . ./Îñ *gura struñźi*," (MCLXX 16–19; informatoarea octogenară accentuiază: „Įel n-a zîs sî-l îñgroapi-*n dosu stîni*."; cf. și var. MCLXXI 25–26 „Sî mă-ñgroapi-*ñ fața stîni*,/Îñ źịocu ńeilor). Acum viziunea apare esențial schimbată.

Tot în privința conținutului se remarcă adausul unei *grupe de șase versuri* care conturează mai plastic portretul ciobanului (A. 61–66; B. 65–70; „Okișori luį:/Doụî muri cọa pti-/Cọapti la pămînt,/Nịatiñsî di vînt; Cọaptî la răcọari,/Nịatiñsî di sọari-"). Ne întrebăm dacă nu fac parte cumva din fondul păstoresc vrâncean. În *1906* au fost notate într-o var. din *Găzeștį* (Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, I, 282 text. XII 11–17). Le aflăm, în *1910*, pe valea Teleajenului (A. Fochi, *l.c.*, 1061 CXIV 108–114); în *1926* (republ. 1961) în Oltenia (*ibid.*, 728 CCCXXXVI 53–63; 733 CCCXLII 49–51; 736 CCCXLVI 104–108, 133–137); în *1955* apar în Ardeal (*ibid.*, 708 CCCI 64–69); iar mai înainte, tot acolo, circulau în colinde (cf. Ov. Densusianu, *Vieața păstor.*, II, 85, 86 Nota 1). Cercetarea statistică dovedește însă că acest corp de imagini apare mai frecvent în textele vrâncene. În cîteva imaginile se găsesc amplificate și ceva mai expresive ca în cazul de față. Evident că în materialul întreg actual se întîlnesc și alte figuri plastice de stil (marcate în *notele critice*). Însă acestea, din textele la care ne referim, par să fi preocupat îndeosebi spiritul creator local. Merită astfel cercetarea statistică. În acest

scop vom începe cu materialul publicat în *1930*, urmînd textele din colecția de față. În prealabil precizăm că între *anii 1925–1928* imaginile se întîlnesc în *15 texte* din *cele 91 culese în șapte sate*. Iar în *anii 1965, 1967, 1968* apar în *17 texte* aflate din *11 sate* (numărul global al textelor: *403*). În prima perioadă de anchetă satele cu circulație remarcabilă erau: *Păuléștį, Spinéștį, Văsîį, Nistoréștį* și cătunul *Hăuléșca*. În perioada a doua rămîn *Nistoréștį, Păuléștį* și *Văsîį*, adăugîndu-se *Páltin* și *Réghiu*. Așadar starea generală în circulația imaginilor în discuție *a scăzut* în ținut între *anii 1928–1968*.

Indicăm textele în ordinea cifrării lor. În *vol. din 1930* (republ., *1969*, *Ținut. Vranc.*, I[2], 315–458) materialul este acesta: pag. 332 X 58–61; p. 364 XXXV 99–106; p. 371 XXXIX 45–48; p. 373 XLII 63–66; p. 379 XLVI 121–129; p. 383 XLVIII 50–55; p. 394 LIII 67–68; p. 404 LVII 45–48; p. 407 LIX 84–89; p. 422 LXVIII 105–112; p. 425 LXIX 52–57; p. 433 LXXIII 37–40; p. 440 LXXVI 77–80; p. 442 LXXVII 39–42; p. 443 LXXVIII 55–58.

Prezentăm starea materialului actual: text. CMXLIX 85–90; MXIII 66–71; MXXXIII 50–55; MXLII 92–97; MLVI 92–96; MXCIII 84–87; MCI 36–41; MCXVIII 56–61; MCXIX 43–48; MCXXXII 50–55; MCXXXIX 47–52; MCXLI 34–39; MCLXVI 41–44; MCLXXXIV 36–39; MCCXL–MCCXLI 51–55; MCCLXIX 99–104; MCCLXXII 58–61.

Am făcut asemenea cercetare pentru a verifica un principiu denumit de noi, *în 1930, dinamica folclorică* (*Ținut. Vranc.*, I, p. CV „Introducere"). Acesta e ca o lege constantă pentru psihologia creației poetice populare. Arată anume că în domeniul folclorului o capodoperă poetică – aparținînd întregului spațiu geografic etnoistoric al unui popor – trăiește mult mai intens într-o anume regiune etnografică. Pe cînd în celelalte ținuturi ea circulă sporadic, trăiește mai izolată decît alte specii poetice, fiind și mai simplificată, ori puternic degradată în resturi inexpresive (noi considerăm astfel *Miorița-colind* în Ardeal) – sau chiar dispărută din circuitul folcloric general. Uneori o întîlnești contaminată cu *motive lirice hibride*, sau cu *versuri rătăcitoare* din baladele repertoriului lăutăresc (Fenomenul acesta destructor apare astăzi și în Vrancea, însă foarte rar; v. text. CMXXVII *Nota crit. 4;* este datorită unor cauze psihologice și sociale cu totul precare).

Dar o capodoperă poetică tipică nu e numai *vers prozodic*, ci și *melodie de artă*. Estetica folclorului general admite astăzi – se știe – că un produs poetic popular de excepție (de pildă, *Miorița*) există, de la originea sa, îngemănat cu melodia lui proprie cu care el s-a plăsmuit simultan într-un ținut etnografic

(v. și lucrarea *Reflexiuni cîntec-vers. popular*, 1946, p. 107–114, 129, 142). Pornind de aici, motivul a circulat fără să-și modifice miezul poetic propriu, și nici să-și altereze structura melodică fundamentală. Fiindcă el a fost mereu *cîntat*, iar nu *recitat*.

Textul de artă și melodia cea mai expresivă a *Mioriței* s-au structurat într-un peisaj de excepțională măreție naturală și într-un mediu etnografic în care sinergia geniului poetic popular primitiv a fost *unică* (Acesta este fenomenul caracteristic al etnopsihologiei poporului român). Mediul plăsmuirii originare *de artă* credem că a fost lumea păstoritului vrâncean. Iar cadrul geografic erau plaiurile munților Vrancei, al căror pitoresc depășește — după prozatorul ardelean Ioan Slavici — frumusețile munților din Transilvania și Muntenia *(Opere*, IX, 1978 Minerva, p. 857, 869–870, 872, 874). Din acest *centru genetic vital*, *Miorița* credem că a peregrinat prin transhumanță și prin celelalte moduri de răspîndire folclorică, ajungînd chiar la popoarele vecine (Jugoslavia, Ungaria).

Concluzia firească: un motiv poetic popular esențial, ca „*Miorița*" — plăsmuit artistic timp de cel puțin patru secole prin geniul nostru popular configurativ — trebuie să fie localizat pe un *atlas folcloric*, într-o clară și obiectivă recunoaștere a ținutului unde el circulă și astăzi intensiv în incomparabilă *melodie cu text*. Toate elementele de bază ce le cuprinde capodopera sînt asimilate organic în etape istorice îndelungi. Este de altfel și cazul corpului de imagini din text. MCLVII–MCLVIII ce ne preocupă aici.

În privința provenienței, se vede că var. cuprinde fondul păstoresc din Vrancea începînd cu dialogul caracteristic (B. 1–7), la care se adaugă o imagine destul de expresivă (A.35–39; B. 37–41). Putem include în fondul păstoresc etnografic și A. 16–20, în care tăinuitorii nu sînt specificați regional („Cî ai doį śįobănaș:/La apus di soari/Sî ńi ti omoari,": cf. B. 18–20).

Urmele var. Alecsandri se găsesc răspîndite în ambele texte, dar prelucrate (B. 19–23, 61–71, 72–85). Contaminarea lor cu materialul local se explică prin frecvența generală a textului clasic în toată zona etnografică a Vrancei (în condițiile detaliate de *notele crit.*).

A treia categorie de versuri provine din prelucrarea lăutărească locală. Iată, de pildă, o *grupă de trei versuri* cu sensul destul de vag, aproape obscur: „— Stăpîni, stăpîni,/ Stăpînaș ca tini:/Pi nimnįa cu ghini." (B. 8–10). Ea rămîne cu totul vagă într-un text lăutăresc (din *1927*), tot din *Réghiu* („Stăpîni, stăpîni,/Stăpînáș ca tini,"; *Ținut. Vranc.*, I, 415 LXIV 19–20

Într-o var. din *Páltin* imaginea e însă clară („Stăpîni, stăpîni/, Stăpînaș ca tini/N-oį măį găsî-n lumi."; MCXXXIII 28–30). Iarăși din *Páltin*, patru versuri amplifică, în repetiție, imaginea („Stăpîni, stăpîni,/Cît oį trăi-n lumi/Stăpînáș ca tini/N-oį găsî în lumi."; MCXXXII 32–35). Iar într-o var. din *Réghiu* imaginea apare mai concisă („Śįobănaș ca tini/Nu-į în drága lumi!"; MCLXI 8–9).

Grupa amintită de versuri (B. 8–10) se explică prin *contactul informatoarei cu lăutarii locali*. Aceștia au prins-o de la cei din Muntenia, de unde versurile acestea lăutărești au ajuns în Oltenia; iar de aici au trecut Dunărea în Craina Jugoslavia (Fochi, *l.c.*, 986 DCXCIII 73–75 „Stăpîne, stăpîne,/*Baș* stăpîn ca tine/Nu se află-n lume"; text cules în 1943). În *1956 grupa rătăcitoare* se mai afla într-o var. din *Neréju (ibid*, 824 CDXXXVII 30–31, 59–60 „Stăpînaș ca tine/ N-oi mai găsî-n lume.").

Urmează alte trei versuri în legătură tot cu prelucrarea lăutarilor: „Da vorba di-asárî/Șî di-alaltîsarî/Aseia nu-m' plasi; " MCLVIII 15–17). Este iar o *grupă* tipică *de versuri rătăcitoare* în materialul lăutăresc provenit din zona Văii-Milcovului, și aflat în *Réghįu*, în *1927*. Iată echivalența versurilor acestora: „Ba ńija nu-ńį plaśi/Vorba śįa di-asárî/Șî dį-alatîsári " *(Ținut. Vranc.*, I², 414 LXIII 28–30; cf. aceeași grupă exactă, *ibid.*, 413 LXII 17–19; 415 LXIV 10–12). Ea se întîlnește numai o dată în Andreiașu (CMXX 36–38; informatorul este fiul bătrînei de față). Circulă și în alte texte din *Réghiu* („Ńija śi nu-m plaśi?/Vorba śįa dį-asárî/Șî dį-alaltasárî; MCLXXV 11–13; MCLXXVI 11–13; ambele texte notate de la același lăutar; „Da nu-m' plaśi/Vorba śįa di-asárî/Șî cu śįa di-alaltasárî."; MCLXXVII 11–13).

Se adaugă acestora cele două versuri menționate, fiind fără legătură cu *textul de bază* (B. 49–50); deci interpolate întîmplător: „*Pi Tútova-ñ sus*/Multi oį s-a dus " (v.A. 53–54). Și în acest caz factura lăutărească nu se exclude: de pe *Valea-Milcovului* versurile au ajuns pe *Valea-Putnei* (la *Colácu*) în repertoriul unui cobzar vestit („Tari-ñ vini-ñ vini/*Pi Tutóva-ñ źįos*/Dį-o maįcî bătrînî/C-uñ cair din lînî/Di *păr di cănilî*."; *Ținut. Vranc.*, I², 327 VIII 92–96). Versurile acestea ar putea clarifica obscuritatea vers. 49–50 din text. MCLVIII, numai dacă se admite emendația: „*Pi Tutóva-ñ sus*/Multi oį s-a dus/[Ș-o maįcî bătrînî/C-uñ cair di linî„ etc].

Localizarea ipoteticei transhumanțe amintite își are echivalent relativ într-o var. (iarăși din *Colácu*), în care găsim versurile: „*Apucaį pi drum îñ sus.*/Mă-ntîlnii/C-o babî bătrînî/Cu *furca di sîrmî*," (altă ușoară eroare etnografică!). Sau într-o var. din *Pău-*

léștį: „Dacî ń-eį întîlni/*Pį-um pripor di kįatrî*/O babî bătrînî," *(ibid.*, 407 LIX 59, 66—68). Însă ambele var. *sugerează urcușul la munte, iar nu transhumanța spre podișul moldovean* (cazul îl vom întîlni și în text. MCLIX 6—7, MCLX 6—7).

Cît privește vers. „O maįcî bătrînî/C-uñ *cair di linî*,/Di *linî di căñilî*," (51—53), ele nu corespund etnografiei românești: pleacă tot din fantezia lăutărească. O informatoare din *Neréju*, trăită printre lăutari, spunea, în *1927*, versurile: „O babî bătrînî/Cu *roșca di linî,/Cu brîu di cămilî*," *(Ținut. Vranc.*, I², 361 XXXIV 61—63). Iar cobzarul din *Colácu* am văzut că vorbește și el despre „. . .o maįcî bătrînî/C-*uñ cair di linî*/Di *păr di căñilî*," *(ibid.*, I², 327 VIII 94—96). *Șablonul* acesta *a plecat și el de la lăutarii din Réghįu, răspîndit aici prin cei din Muntenia* (Fochi, *l.c.*, 759 CCCLXX 66—67 „D-o babă bătrînă/Cu *brîu de lînă*,/De *păr de cămilă*."; din *Clejani*-București; *ibid.*, 781 CCCXCII 57—60 „De-o maică bătrînă/Cu *brîu de lînă*,/De *păr de cămilă*."; din *Buzău*); de unde a trecut în Oltenia. . . *(ibid.*, 728 CCCXXXV 31—33 „De-o babă străină,/Cu *brîu de cămilă*,/Cu *burca săină*"; pag. 732 CCCXLI 60—61 „O babă bătrînă,/Cu *brîu de cămilă*"), în Ardealul sud-estic *(ibid.*, 705 CCXCVII 25—27 „O babă bătrînă/Cu *brîul de lînă*/Și *păr de cămilă*„; *Bran*-*Brașov*); și chiar în *Valea Timocului* — Jugoslavia *(ibid.*, 983 DCLXXXIX 61—63 „*Muica* mea bătrînă/Cu *burca săină*/De *păr de cămilă*").

Rămîne concluzia clară: var. MCLVIII — fruntașă pe Valea-Milcovului — este un *tip local* în care *materialul poetic, provenit din fondul păstoresc vrâncean, s-a contaminat cu cel literar*, cînd *atelierul lăutăresc* și-a avut contribuția efectivă. De pe Valea-Milcovului textul sincretic (fără melodie) a trecut — poate din secolul al XIX-lea — în zona ținutului etnografic propriu-zis, pe cînd *Réghįu* era centru lăutăresc de radiație folclorică chiar pentru Miorița" (din Vrancea spre Muntenia și Dobrogea; cf. Diaconu, *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 210 XXI), cît și pentru *Cîntecul Crivățului* (din Muntenia spre Valea-Milcovului, apoi către Vrancea; cf. CMXXXVII *Nota crit. 9*). Și în primele decade din secolul nostru *„școala" din Réghįu* încă dura printr-un lăutar despre care se mai vorbește (v. MXXI= *Nota crit. 60*, MCLXX= *Nota crit. 152*).

Cu toată fățișa întipărire lăutărească, var. MCLVIII rămîne printre exemplarele antologice ale baladei din zonă. În text fantezia bătrînei informatoare combină versurile (cf. A 34—40; B. 37—41); ori le plasticizează după imaginația ei („În oc di lăutari/Cînta douî păsîri mari."; vers. 84—85).

text. MCLIX, MCLX".; vers. 84—85.

Nota critică 143 (comuna *Réghiu*, satul *Șindildrį-Póinița — Sánda Ursóįu, 72*)

În *experiment* text. MCLX a fost notat la o oră după MCLIX.

Cu toată indicația bătrînei că ar fi auzit balada întîi de la tatăl ei — care „șetįa . . .pi carti" — pe urmă de la un bunic, *textul de bază* MCLX dovedește că *planul și materialul esențial sînt din fondul păstoresc local* (1—18, 25—33). *Pleacă deci din var. auzită de la bunic*. Cartea numai a contaminat cîteva versuri rămase flotante în memoria bătrînei (B. 36—39, 48—49, 55—56). Ea însă ezită în privința testamentului: în text. MCLIX tăinuitorii urmează să îngroape ciobanul „. . .din dosu stîni/Uni *zac* și cîni" (17—21); pe cînd în *textul de bază* sînt indicate oile (B. 20—24).

Transhumanța spre Moldova pare să fie sugerată în ambele texte („Oari și nu-ț plaśi:/*Apa di pi Prutu*, . . ./Įarba di pi cîmpų?"; A. 6—9; B. 6—9).

Text. MCLX cuprinde și unele versuri ce redau imagini plastice („Fluįerașu ńeu /L-aț puni-ntr-un *păltiór/Nant și rătezatų*,/*Cu vîrfu plecatų*;" B.— 25 —. 28).

text. MCLXI, MCLXII

Nota critică 144 (comuna *Réghįu*, cătunul *Scorúș — Stána Bežănárįu, 73*).

În *experiment* text. MCLXII a fost notat la două ore după MCLXI.

Text. prim are *planul trunchiat și discontinuu* (8—9, 26 și 27; cf. A. 31—33 cu B. 35—38). Numai 1—25 au fost reproduse exact în *var. de bază* (B. 1—24). Aceasta are materialul mai ordonat, dar adăugat (25—31, 35—44). Discontinuitatea însă a rămas (cf. MCLXI 30—34 cu MCLXII 45—51), odată cu sensul aparent confuz din două versuri („Fluįerașu luį/Șî-l pui-ñ crañga braduluį di sus;" — B. 25—26).

Personajele din var. clasică (cf. B. 10—12) nu surprind cînd fondul păstoresc (B. 1—7, 22—24) e întrecut de adausul literar (îndeosebi B. 33—24, 48—51 etc.).

Text.-conv. ne prezintă un fel de cîntăreț popular rătăcitor (r. 35—41): rămăsese fire impasibilă față de traiul celor din sat. Un caz asemănător, cu altul din *Păuléștį* (v. MCXXXV *Nota crit. 129*).

text. MCLXIV, MCLXV

Nota critică 145 (comuna *Réghįu*, satul *Válįa-Milcovuluį — Iọana Mocánu, 76*)

În *experiment* text. MCLXV a fost notat la o jumătate de oră după MCLXIV.

Avem o var. simplificată provenind din *fondul păstoresc local* (1—9). Text. MCLXV 15—18 („Sî mă-ngrọapi-ñ struñga

oilor,/Îñ źįocu ńeilor./*Fluįerașu* ńeu/Sî ńi-l punįț *îñ śel pâltior;*") rectifică contrastul din text. anterior datorat memoriei slăbite a bătrînei („*Fluįerașu* ńeu *sî ńi-l îñgropaț/*Îñ struñga oilor,/Îñ źįocu ńeilor"; 17–19). Tot în text. B. e precizat locul îngropării („Sî mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,/Îñ źįocu ńeilor."; 15–16). Surprind însă vers. 12–13 („S-a sfătuit sî ti omoari/*Crăįovįanu* și *uñgurįanu*"), în care grupa personajelor se îndepărtează de versiunea literară.

text. MCLXVI
Nota critică 146 (comuna *Réghįu*, cătunul *Póįnița – Sánda Cožánu 77*).

Var. este *complementară* aceleia *notată de la Stána Băžăndárįu*, 75 (MCLXII). Aflate de la același bătrîn — cu înclinare mai ales pentru *Miorița* – var. au părți comune (1–4, 41–44; cf. cu MCLXII 1–4, 41–44); după cum și diferențieri, cînd în var. de față găsim versuri absente în cealaltă (15, 28–29, 48–49). Sfîrșitul din MCLXII lipsește aici, adăugîndu-se *tema* însurătorii cu fata de crai (48–51). Personajele rămîn aceleași în ambele texte („Aśel *uñgurįan/Șî*. cu-aśel *vrăñśįan*" – 17–18; „Șiį *doį śįobănaș*-/Unu, uñgurįanu/Șî unu vrăñśįanu –" – MCLXII 10–12); însă planul celor doi ciobani se modifică de trei ori (10–15 cf. cu 17–24, 28–29). Chiar cu adausuri (unul completează descrierea portretului; 41–44), textul de față apare disparat dacă e comparat cu MCLXII, acesta mai unitar și mai apropiat de cel literar (32–51).

Deosebirea depinde iarăși de memoria mijlocașă a bătrînei *Sánda Cožánu*, mai vîrstnică. Ea c î n t a b a l a d a o d a t ă p e a n, l a P a ș t i; însă din îndemnul uncheșului cîntăreț. Neavînd prilej, bătrîna spunea că *nu mai cîntase „Ńiorița" de 40 de ani pînă la ancheta noastră*.

text. MCLXVII
Nota critică 147 (comuna *Réghįu*, cătunul *Póinița – Nįácșa Gogonél, 78*)

Var. este de tip păstoresc local (8–13), însă cu ecou din text. literar (localizarea ciobanilor; v. 23–24). Se vede lămurit testamentul: ciobanul cere să nu fie îngropat „în *dosu stîni*/Uni *zac* și cîni"; ci „Sî mă-ñgroapi-ñ struñga oilor,/Sî fiu to' cu voį. . ." (32–35).

text. MCLXVIII, MCLXIX
Nota critică 148 (comuna *Réghiu*, cătunul *Răįuț – Bica Zárî, 79*)

În *experiment* text. MCLXIX a fost notat la o oră după MCLXVIII.

Var. e cea mai apropiată de textul literar din tot materialul aflat la femeile de pe „Valįa-Nilco(u)vuluį". Bătrîna avea memoria bună: cele 14 vers. adause în MCLXIX 43–56, au fost redate prin desfășurarea continuă a recitării. Întregul rămîne însă reflectare

din *Alecsandri* prin „śetánița" copiilor ei de școală (v. MCLXVIII r. 18; *text.-conv.* r. 52); „mama Bica" auzise de la părinți ceva din balada păstorească (B. 19–28). Pare curios faptul că bătrîna – care a fost „śįobăniți" și „baśįu" la o stînă din sat – a auzit melodia baladei „întăi la *rádįu*" (54–55). Cazul surprinde într-un cătun ca *Răįúțu*, cu tradiție păstorească și – prin izolarea pitorească splendidă (etim. însamnă „*rai mic*") – ferit de oraș ori tîrg. Bătrîna rămîne, în ultimii 50 de ani (retrospectiv din 1967), s i n g u r a f e m e i e c a r e s-a o c u p a t (în ansamblul păstoritului din zona Vrancei) c u „ś į o b ă n i į a" ș i „b ă ś į i a", cînd aici tradiția aproape că oprește apropierea femeii de stînă cît timp durează păstoritul de vară (v. referat MCCXXXII–MCCXXXIV

text. MCLXX
Nota critică 149 (comuna *Réghįu*, cătunul *Răįúț – Floárįa Zárî, 79*)

Var. de tip local, în care se arată locul îngropării deosebit față de text. Alecsandri și de majoritatea textelor din ținut: ciobanul dorește să fie îngropat nu „în *dosu stîni*/Uni latrî cîni", ci „în fața stîni, . . ./Îñ *gura struñźi;*" (16–19; cf. text. MCLVII–MCLVIII *Nota crit. 142*).

text. MCLXXI, MCLXXII
Nota critică 150 (comuna *Réghįu*, cătunul *Žghįaburi – Măriúța Mocăndșu, 80*)

În *experiment* text. MCLXXII a fost notat la o oră după MCLXXI. Cu urmă din fondul păstoresc regional (1–6, 24–27, 38–42), contaminată (în familie), de unde a învățat-o bătrîna" „ca fatî" cu textul clasic (7–8, 43–44, 56–64), var este documentară – ca și MCLXX – pentru lămurirea testamentului („Sî mă-ñgroapi-*ñ fața stîni*,/Îñ źįocu ńeilor " – 25–26).

În *text.-conv.* se vede că bătrîna octogenară, analfabetă, a fost în tinerețe o p a s i o n a t ă a c î n t ă r i i " „. . .įera aproapi sî cînt *Ńiorița*-m bisărici" (r. 16). Mărturia aceasta concordă cu alta din *Spinéștį*, de care s-a făcut caz (în 1964) în comentariile asupra baladei: „Numai în biserică nu se cînta *Miorița*" (A. Fochi, *Miorița* 424; cf. *text.-conv.* MCMXXXV – notat în 1925 din *Spinéștį* – [cuprins acum în vol. VI al colecției]: „*Ńiorița* numa popa-m biserici n-o cînta"). Evident, *text.-conv.* din 1967 este o dovadă peste patru decenii (oarecum din periferia păstoritului vrâncean!) că p o e m u l a f o s t î n ț i n u t c î n t a r e d e p r e d i l e c ț i e g e n e r a l ă: concura și cîntările bisericești! (v. și cazul preotului din *Păuléștį*, fascinat de *Miorița* prin anii *1878–1880;* text. CMLXXXIV *Nota crit. 27*).

text. MCLXXIII, MCLXXIV
Nota critică 151 (comuna *Réghịu*, cătunul *Válịa Ñilcuvuluị* — — *Marica Călinóịu, 82*)

În *experiment* text. MCLXXIV a fost notat la o jumătate de oră după MCLXXIII.

Var. de tip local, simplificată, în care se exclude influența text. literar. Bătrîna octogenară a completat text. A, adăugat în dublet vers. 9—11; apoi modificînd, tot aici, vers. 15—17 (din textul *prim:* „Sî mă-ñgropaț/*Îñ stîna oilor,*/Îñ ẓịocu ńeilor.") prin trei versuri care dau sensul firesc („Sî mă-ñgropaț/*Îñ struñga oilor,*/Îñ ẓịocu ńeilor" — 18—20).

Transmiterea var. a fost printr-un bătrîn — acesta centenar din familie — *care cînta balada plîngînd.* Rară înclinare contemplativă, cînd el nu a fost cioban ori baci!

text. MCLXXV, MCLXXVI
Nota critică 152 (comuna *Réghịu*, cătunul *Kiscu Réghịuluị* — — *Dragońir Flórịa, 82*)

În *experiment* text. MCLXXVI a fost notat peste două săptămini după MCLXXV.

Singurul lăutar din *Réghịu* (în *1967*) care mai știa „cintaria oilor", urmînd celor trei din *1927* (*Ținut. Vranc.*, I², 413 LXII, 414 LXIII, 415 LXIV). Cunoscător al fondului păstoresc local se afla, în 1967, numai acesta. El avea comun cu lăutarii de pe Valea--Milcovului îndeosebi grupa stereotipă de vers. 11—13 > 10—12 (discutată la var. MCLVIII *Nota crit. 142*). Lăutarul *Dragońir Flórịa* (în ținut, unic octogenar printre lăutari), deși trăia izolat, în mod neînchipuit de sărăcăcios. (iarnă și vară într-un bordei), avea memoria normală de care te puteai folosi în ancheta folclorică. Mai putea să cînte „din vioarí" (slab și vocal) o baladă prețioasă, acum agonică în zona Vrancei, *Cînticu = Cîntarịa Zéruluị* (MCCCLVI —MCCCLVII).

Starea var. *„Cîntarịa oilor"* este surprinzătoare: text. MCLXXV își păstrează intacte grupe de versuri (2—8, 24—36) în raport cu MCLXXVI (1—7, 24—36). Iar cele *prefăcute prin regrupare* (MCLXXV 14—24) rămîn dincoace neschimbate în conținut (MCLXXVI 13—23). Încă o dovadă că lăutarii (și în Vrancea, toți din lumea țiganilor!) aveau memorie și pentru *Miorița*, în afară de înclinarea lor spre baladă (v. *Ținut. Vranc.*, I², 327 VIII, 340 XVII; pentru *Miorița*).

De consemnat o știre despre *taraful de lăutari din Vrancea:* „cobza" se vede că e recentă (*text.-conv.* r. 41—44).

De reținut și numirea străveche a *Mioriței* (și în mediul lăutăresc: *„cîntarịa oilor"*), de acord cu cea populară pornită din păstorit: *„cînticu oilor"*, *„cînticu ńioari"*, *„cînticu ńiorițí"* (*ibid.*, 369 XXXVIII, 397 LV, 398 LVI, 410 LXI, 435 LXXIV).

În privința circulației, aflăm că balada se cînta și „pi la nunț, pi la cumetrịí" (r. 46—47). *Bătrînul lăutar a auzit „șî șịobanị cîntîn' Cînticu-oilor"* (adaugă în *text.-conv.* o informație temeinică: *„așa-ị zîșịa bătrîni, nu Miorița. Încoaši s-a-ñființat Miorița"*; r. 49. Probabil că prin „bătrîni" el înțelegea și breasla lăutarilor, pe lîngă păstorit). Oricum sîntem în ordinea firească a etnografiei românești: numai stîna a plăsmuit *„cînticu ñioari"*; iar „lăuta" (mai încoace și cu „cobza") a împrumutat balada, a prelucrat-o în meșteșug lăutăresc (*„Cîntarịa oilor!"*), cînd a diluat-o (ca în Vrancea) prin hibride adausuri descriptive și narative (*Ținut. Vranc.*, I², 327 VIII 72—80; 340 XVII 50—53; 414 LXIII 28—42; 447 LXXXII 19—21, 65—72; 449 LXXXIII 15—16, 18—24, 30—35, 37—41); sau chiar obscene (*ibid.*, 361 XXXIV 107—110; 364 XXXV 136—141). Dovadă clasică rămîne *Oaia năzdrăvană* fabricată de G. Dem. Teodorescu din versuri prolifice și diluate, culese disparat (loc și timp-*anii 1883, 1884*) de la lăutarul dubios *„Petre Șolcan"* (ar fi fost „de origine din Moldova"; Densusianu, *Vieața păstor....*, II, 66 Nota 1).

În circulația ei balada numai a trecut de la o „lăuti" la alta, f ă r ă c a g e n i u l p ă s t o r e s c s ă f i e e g a l a t. P r e a r a r a t r e c u t d e l a l ă u t a r l a s t î n ă (cf. MCXVI *Nota crit. 115*, cu echivocul *text.-conv.* privind numai pe lăutarii din Vrancea sudică peregrinînd pe la stîni în timpul păstoritului de vară). La stînă nu mergea l ă u t a r u l d e v o c a ț i e (v. *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 93 *nota*); ci cîțiva nevoiași, lăutari mediocri, umblînd după „dărurị". *Miorița* știută de ei (v. MLXX Nota crit. 92) nu putea impresiona în lumea fluierului, a cavalului unde balada trăise veacuri în frumusețea ei incomparabilă de la început. Asemenea epigoni — lăutari peregrini — nu cîntau *Miorița*, ci cîntece „lumeștị" adesea modernizate.

text. MCLXXVII
Nota critică 153 (comuna *Réghịu*, cătunul *Válịa-Réghịuluị* — *Anica Bratosîn, 83*)

Pe lîngă mărturisirea bătrînei octogenare (*text.-conv.* r. 27—33), identificarea izvorului lăutăresc în fondul acestei var. (cu vers. 15 contradictoriu: „S-a vorghit *sî mă* omọari" — deci în cauză ar fi însăși miorița!) — este înlesnită și de vers. tipice 11—13, provenite din sfera lăutarilor (v. MCLVIII *Nota crit. 142*). Încă o mărturie prețioasă: c î n t a r e a p ă s t o r e a s c ă a „M i o r i ț e i" d i n s a t e l e m e g i e ș e V r a n c e i i s t o r i c e, a r ă m a s d e m u l t e o r i î n t î m p l ă t o a r e. Încît pe *Valea-Milcovului* se întîlnește mai mult diluarea din melodia cea specifică păstoritului vrâncean. Aceasta, autentică, a răsunat de veacuri pe *trei văi* care au fost *nodul etnografic vital în păstorit:* 1. *Putna*, 2. *Nărúža*, 3. *Zabála*. Nu trebuie uitat că în *satele văii superioare a Milcovului* influența

etnografică a Vrancei încă se menține (în facerea locuinței, stînă, traiul material, ocupații, port, artă populară, grai, mentalitate, credințe, obiceiuri, datine, cîntec și vers popular: *Miorița* îndeosebi).

text. MCLXXVIII
Nota critică 154 (comuna *Réghịu*, cătunul *Răịúț — Anica Cristịa, 83*)

La asemenea text răzleț, fără valoare poetică, ajunge „Cînticu oilor" *(text.-conv.* r. 1), cînd balada se preface într-un gen de proză monotonă la cine nu are darul cîntării, și nici memoria rezistentă. Astfel de *exemplare degradate* (memorate automat, fără urmă de stilizare poetică) se pot oricînd culege noian în toate satele și cătunele Vrancei de astăzi.

text. MCLXXIX
Nota critică 155 (comuna *Réghịu*, cătunul *Fárcaș — Ion Hánu, 83*)

Var. *(„cîntic diñ vekimi" !)* se vede aici numai ca improvizare verbală mediocră, cu versuri contradictorii („— Dacî m-a omorî,/ Sî mă-*n*groapi/*Din dosu stîni*/Ca sî ñị-auz cîni./Sî mă-ñgrọapi ñ *struñga oilor*,/Îñ źịocu mîñzărilor./Sî-ñị *îñgrọapi flụịerașu*. . ."; 28—34), cu unele improvizate, fiind fără legătură cu fondul baladei („— Mioriță lai,/Taśị diñ gurî,/Cî stăpînu tăụ ari oị măị multi,/ Mîndri șî cornuti,/Șî li paștim noị. . ."; 23—27) — și în general fără articulație formală coerentă (cf. r. 15—25).

Bătrînul octogenar — din cătunul *Fárcaș* — pare să fi întîlnit un lăutar, tot din *Réghịu*, care știa, în *1927*, o var. contaminată prea fantezist *(Ținut. Vranc.*, I², 414 LXIII; cf. 28—32, 34—43).

Întîlnim și în satele *Văii-Milcovului* un document prețios despre 1907, anul răscoalei țăranilor martiri (65—81).

text. MCLXXX
Nota critică 156 (comuna *Réghịu*, cătunul *Válịa-Nilcovului — Iéni Nemúț, 83*)

Var. e *rest disparat dintr-un text cu fond păstoresc regional* (v. dialogul cu vers. stereotipe ca în atîtea var., însă aici alăturate de unul prozaic improvizat: „. . .*Or* ịarba nu-s plaśi,/*Orị* *vočịa mịa* nu-s plaśi,/Orị-apa nu-s plaśi?"; 6—8), contaminat vag, se pare, cu textul literar (44—51); însă amestecat cu unele versuri improvizate, uneori vorbărie banală („C-o *babî bătrînî*/*Cari știi rîndu la stînî*. . ." grosolană anomalie etnografică; 37—38; v. MCLXVIII —MCLXIX *Nota crit. 148*).

Din același punct de vedere e interesant *text.-conv.*, indicînd *alcătuirea gospodăriei de păstor*, și vorbind despre îmbrăcămintea și obiceiurile ciudate ale unui cioban (și „*stărițu oilor — adicî bașịu*") aproape de primitivitatea păstorilor evocați de Mihail Sadoveanu Era un cîntăreț iscusit al *Mioriței* (r. 54—79).

text. MCLXXXI
Nota critică 157 (comuna *Réghịu*, cătunul *Žghịaburị — Tọádir K'ipăilî, 84*)

Text. MCLXXXI *este numai un fragment din balada memorată în școală* sub supravegherea unui învățător distins pe *Valea-Milcovului (text.-conv.* r. 37—55; cf. și MCLXXXIII). Informatorul vorbește despre trecutul învățămîntului „primar" din Vrancea și împrejurimi, pe cînd *Miorița* era din plin în manualele școlare. Bătrînul octogenar își amintea distinct nu numai metoda de predat balada (prin *anii 1893—1894*), dar chiar distribuția tipografică a textului în manual, adică spaționarea poeziei în pagină.

De consemnat o mărturie privind etnografia: jucatul *pe pară* (aproape acrobatic). Apoi o curiozitate a păstoritului: unii păzeau viața întreagă numai „cîrlanị" ferindu-se de „mîñzărị" pentru care grija era mai mare, treaba mai multă, mai migăloasă și de răspundere deosebită. Se recunoaște întîietatea păstorului vrîncean și sovejan (r. 56-57).

Altă mărturie de reținut: pe *Valea-Milcovului* cine era cîntăreț meșter din fluier, înlocuia lăutarul pe la petreceri, nunți și cumetrii (r. 59—73). Exact ca în Vrancea.

text. MCLXXXII
Nota critică 158 (comuna *Réghịu*, cătunul *Žghịáburị — Ion Făinịți, 84*)

Var. pleacă din textul literar (5—11), contaminat numai cu cîteva versuri din fondul păstoresc local (16—18). Bătrînul octogenar din cătunul *Žghịáburị* avea bună capacitate folclorică — — cunoștea cîteva categorii lirice! *Miorița*, doina (MDLVI „di hajdușị", MDLXI „di dragusti"), apoi „plugușór" (MDCCCXVIII) și „discîntiśi" (MDCCCXXXII „di diókịu" MDCCCLXV „di dăláp"). Avea graiul spontan (totuși nu l-a ocolit fonetica orașului)!, judecata cu ușoară persiflare împotriva prostiei omenești; apoi ascuțit spirit de observație, replică fin ironică și gîndire iscoditoare despre fenomenele naturale și menirea omului ca ființă cugetătoare: gîndește binele, dar săvîrșește răul.

text. MCLXXXIII
Nota critică 159 (comuna *Réghịu*, cătunul *Ursọáịa — Ion Nemúț, 84*)

Pe lîngă evocarea duioasă a unui învățător devotat școlii de pe *Valea-Milcovului*, în *text.-conv.* se află știri despre predarea baladei în „școala primară" din trecut (r. 1—11), de unde a plecat și var. de față: un text bine memorat în copilăria bătrînului octogenar din cătunul *Ursọaịa* care vreme de 70 de ani nu și-a mai amintit de „poezia" manualului (r. 31—32).

Materialul corelativ problemei contaminării între fondul popular și cel cult se găsește și în MCLXXXIV (cu fond păstoresc mai

redus). De asemenea în text. MCLXXXV. Aici fondul păstoresc apare mai dezvoltat (1—16), cu toate că textul (autentic local) s-a contaminat cu „poiziîa" din „cartîa-di-śetiri" *(text.-conv.* r. 42—48) folosită și în predare (la școala din istoricul sat *Méra*). În cazul acesta bătrînul octogenar neagă, dubios, să fi auzit balada „di la bătrînį": *„Io ńį-aduc aminti numa śi-į în carti"* (r. 47—48). Totuși versurile locale dovedesc, și aici, că *versiunea cultă a dislocat în timp fondul popular, înlăturîndu-l în bună parte.*

text. MCLXXXVI, MCLXXXVII

Nota critică 160 (comuna *Réghįu*, cătunul *Răįúț — Sińiǫána Mocánu, 88*)

În *experiment* text. MCLXXXVII a fost notat la o oră după MCLXXXVI.

Era pe înoptate cînd am notat textele de la bătrîna aproape nonagenară, gîrbovă, bolnavă, dar blajină și înțelegătoare. M-a primit cu bunăvoință. Fără lampă în gospodărie (cu o singură „odăi!"), am scris la lumina unei lumînări „di śįarî curatî di alghini". Textele sînt ecou din păstoritul vrâncean, ferit de atingerea cu cartea școlară; var. primă, auzită „dim bătrîni", din familie, pe cînd era fată. Sugestive versurile: „— Ńiįa-m' plaśi/Įarba di pi cîmp,/ Apa diñ ulúc,/*Sarįa diñ glugúțî...*" (9—12).

În celelalte ținuturi etnografice încă nu se cunoaște din viața baladei alt caz asemenea cu al unei bătrîne de pe *Valea* pitorească a *Milcovului: ea a murit oarbă, la 98 de ani, cîntînd „Ńiorița"*: „Şî cîn' baba [mama informatoarei] a-ńśeput sî cînțį,-a murit... Ș-a murit baba cîntîn'... *cîntîn' a murit... a cîntat, săraca, pîn-a murit...„* *(text.-conv.* r. 52—54).

text. MCLXXXVIII

Nota critică 161 (comuna *Réghįu*, cătunul *Răįúț — Ion Zárî, 88*)

Contaminarea între *Ńiorița* și balada *Costea* rămîne un caz izolat în circulația de azi a poemului pe *Valea-Milcovului*. Textul provine însă din fondul păstoresc al ținutului (9—12). Conținutul e mult simplificat, iar stilul abrupt. În general materialul contaminat se vede confuz în memoria bătrînului aproape nonagenar, orb, dar foarte vioi, spontan la judecată, expresiv în grai, bun cunoscător al datinilor și obiceiurilor de Paști din cătunul *Răįuț*, izolat, însă de-un pitoresc excepțional (v. MMXLI). În *1946*, profesorul S. Mehedinți însemna lapidar despre etimologia populară a muntelui după care s-a numit cătunul, *Răiuț*: „În Vrancea, unde s-a născut balada *Mioriței*, un munte se cheamă și azi *Răiuț*, adică „raiu mic" *(Premize și concluzii la Terra*, p. 237 *Nota 1)*. Noi vrâncenii, ne mîndrim cu această însemnare de autoritate.

text. MCLXXXIX, MCXC

Nota critică 162 (satul *Scătúra-Părósu*, cătunul *Bălánu — Gah'ița Píntilii, 69*)

În *experiment* text. MCXC a fost notat la o oră după MCLXXXIX. Ambele au versuri contradictorii (MCLXXXIX 19 *„Triį stăpînį* a tăį/Ńi s-a vorghit.../Sî ńi ti omǫari"; MCXC 11 *„Triį frățiorį* a tăį..." etc.). Text. MCXC rămîne *de bază* prin adausul unor versuri absente dincolo (28—31), îndeosebi cîntecul *Ciobănașul* (38—46). Se află și aici *trei versuri grotești* („Şî lăutarį/? Doį țînțarį;/Şî douî muștį-a făcu' găluśi..." (40—42), întîlnite parțial și în *Năruja-Petrești* (MXXIII 56 „Țînțari-a fos' lăutarį "). Cît privește testamentul: ciobanul cere să fie îngropat *„...n stîna oilor,/* Îñ źįocu ńeilor"; iar nu *„la cúru stîni,*/Uni zac șî cîni" (23—26; text anterior 30—32). Este prima var. din ținut (a doua aflată în *Sovéja* — text. MCCV) conținînd asemenea lexic scabros.

Text.-conv. se referă la circulația baladei în satul *Scătúra-Părósu* (cătunul *Bălánu*): o fetiță de 13 ani, talentată — bătrîna de azi — era căutată de bătrînii înaintași, ca să le cînte balada pe la șezători, nunți, logodne. Încît ea *cînta nu numai în zile de lucru* („pi dįálurį cu ghitili" la păscut). Pentru „cîntări" copila primea de la ascultători „cîti doųizăș di banį" *(plata* era încă o recunoaștere a talentului precoce).

text. MCXCI

Nota critică 163 (satul *Scătúra-Părósu*, cătunul *„În dįal" — Neculáį Bîndár, 72*)

Var. — învățată din „cartįa-di-śetiri" (școala din satul *Scătúra — Părosu;* vers. 8—9, 19—22, 24—46; v. *text.-conv.* r. 50—58) — rămîne mult fragmentată, avînd versuri repetate și contradictorii *(„Şî sî ti-ñgrǫapi*/În dosu stîni,/*Sî mį-auz cîni.*" [sic!]; 13—15), uneori confuze (6—19; „— Dacî *m-a* omorî,.../*Sî-į pui* la cap:/ Fluįeraș di osų..." — 16—19).

Text.-conv. este o mărturie sugestivă despre *Ńiorița* care încurca memoria școlarilor, prin 1907, pe la examenele învățămîntului rural, alături de recitările preferate în vremea aceea, din lirica patriotică a lui Alecsandri și Coșbuc, inspirată din „rezbelul" de independență (r. 59—66).

text. MCXCII

Nota critică 164 (satul *Scătúra-Părósu*, cătunul *Bălánu — Alisándru Pintilii, 72*)

Informatorul e soțul bătrînei *Gah'ița Pintilii, 69* (text. MCXC) Pe cînd soția știa două texte utile comentariului critic, bătrînul nu a memorizat nimic de la dînsa; nu cunoștea decît vreo cîteva versuri disparate (cf. 1—12 cu 15—16). Deci soțul justifică persiflarea femeii: „Da uñkeșu ńeų nișį sî șúiri *Ńiorița* nu știi!" *(text.-conv.* MCLXXXIX r. 1—4).

Ș c o a l a t o r t u r i i l a s a t e (învățătorul cu șase nuiele de alun pe catedră!) apare și aici zugrăvită realist, ca și cea din

satul *Păuléștį* (v. documentarul *text.-conv.* MMXCVII). Un fel de infern al pedagogiei pe urmele amintirilor penibile scrise, *in 1941*, de profesorul *Simion Mehedinți*, despre *școala de la Soveja* în anii 1877-1878 *(Ethnos*, I[1] [1941], p. 331—340).

text. MCXCIII

Nota critică 165 (satul *Scătúra-Părósu — Iordáki Apóstu, 74*)

Textul e un rest disparat memorat la școală pe fragmente, întimp, și numai ca „poizîi" („. . .*șî nį-a dat-o bucățăli-bucățăli.*"; *text.-conv.* r. 66—67).

În același text (r. 67—76) se menționează *serbarea comemorativă din anul 1904*, din satul *Bîrsăștį* (punctul legendar „Dumbráva"), unde vrâncenii au ridicat un monument evocînd cei *400 de ani de la moartea lui Ștefan-cel-Mare* (v. *ciclul legendar* „Túdura Vrăñșioaįa" — text. MXCII—MXCIII *Nota crit. 103*).

text. MCXCIV

Nota critică 166 (satul *Scătúra-Părósu — Alisándra Kéršįu, 74*)

Un text cu planul incoerent, cu unele versuri improvizate fantezist („— Șįobănaș, șįobănaș,/Di capu ńeu nu-ñ fac,/Șî-ńį fac di capu tău " — v. 11—13; „Îñ *zghéritu* miñzărilor,/Îñ źįocu ńeilor,/ Șî-n drágustįa mioarilor. . ."; 26—28; „Cu oį măį frumoasî,/Cu žuñcánį niñvățat,/Cu cînį măį barbaț."; 41—43; „Șî *ńiorițilį-o lua/ Șî la mormînt o dușįa,/Cu kišįoarili rîciįá/*Șî diñ guri zg'herá. . ."; 60—63) și cu grupa personajelor contradictorie („Șiį *triį* tovarășăį" uneltitori rămîn *numai doi:* „Ášel *vidrįan* [sic !]/Șî cu-ašel *moldovįan*.." 17, 17—19). Textul prezintă o vagă legătură cu păstoritul local (5—10, 21—28), de unde provine și episodul, mult redus, al dialogului cu *négura* (v. 35—47). *Ceva amintește de prelucrarea lăutărească („găljata cu gálbinį"* îngropată în strunga oilor — text.-conv. r. 64—70). Deznodămîntul diferă de ce se află în materialul din ținut: toate „ńiorițili" au dus pe „măįcúța" „șįobănașuluį" la mormîntul lui, unde au rîciit „cu kišįoarili", scoțîndu-l afară (60—64). În continuare textul rămîne obscur.

În același *text.-conv.* (r. 1—4) se află alt document oral despre *trecutul obscurantist al școlii vrâncene (anii 1890—1900;* v. caz identic în același sat *Scătúra-Părósu*, MCLXXXIX *Nota crit. 162):* ca să „scápi di școli" doi copii, *părinții au dat mită învățătorului corupt:* „tetíca" bătrînei a dăruit „douîzăș di kili pe pérșî" și „douî ńiį di núšį"! Expresia — plină de ironie amară — „įera școala dărîmátî" pleacă din sufletul unei bătrîne a cărei inteligență remarcabilă, judecată cumpănită și simț ospitalier sînt acum întîlnite mai rar, din ce în ce mai rar, în generația gospodinelor tinere vrâncene.

text. MCLXCV

Nota critică 167 (satul *Scătúra-Părósu — Stańca Kéršiu, 74*)

Var. *pare dezagregată dintr-una de tip păstoresc* (1—5), poate *contaminată cu text. clasic* (7—8). În ținut *era unicul text* (în 1967) în care ciobanul dorește să fie îngropat *„la aripa oilor"* („Sî mă-ngropaț *la aripa oilor;"* — 10). În alte texte întîlnim testamentul precizînd variat: *„În spatili stîni*,/Ca sî țį-auzį cîni." (MCCXVII); „..-n dósu stîni,/ Îñ spătáru oilor,"/ *Ținut. Vranc.*, I[2], 368 XXXVII;) „. . .*ñ struñga oilor*,/Îñ źįocu ńeilor." (MCXC); „. . .îñ *fața stînii*,/ Îñ źįocu ńeilor." (*Ținut. Vranc.*, I[2], 349 XXIV); pe lîngă frecventul. „*Îñ struñga oilor*,/Îñ *zg'hérițñ* ńeilor." *(ibid.*, 360 XXXIII), dublat de „Sî mă îñgróapi/*Îñ struñga ńeilor;" (ibid.*, 355 XXVIII). O singură dată întîlnim „*În stîna oilor*/Șî-ñ źįocu ńeilor;. . ./ *Dilavali di stîni*,/Ca s-auz cîni". (MCXCVI).

În textul știut de soțul bătrînei găsim: „Sî mă-ñgrokį *în drįapta stîni*,/S-auz cîn' latrî cîni." (MCXCIX; exprimă, se pare, o nuanță vagă de creștinism). Iar într-un text din satul *Sovéja:* „. . .să *nu mă-ñgroapi*/Kįar *în coada struñźi*/Uni doarmi cîni,/Sî mă-ñgroapi-m *miźlocu struñźi*/Uni źoacî mei." (MCCII). Tot așa într-un text din satul *Túlnišį:* „Sî nu mă-ñgroapi-*n dosu stîni*/Uni *zac* toț cîni; [explicația dată: „cîn' sî-mbolnăges'(c) di źigărái."]/Sî mă-ñgroapi *în ńelźocu struñźi;"* (MCCLXII). În alt text: „L-a omorî' dușmánu/ *La spatili stîni."* (în același vers dubletul prozaic *„La cúru stîni."* — MCCXV). Ori: „Sî nu mă-ñgroapi-*n kiotoárįa stini*/ Uni *zac* toț cîni /Sî mă-ñgroapi-ñ *strunga oilor*,/Îñ źocu ńeilor." (MCCXXX). Sau „Sî *nu* mă-ñgroapi-n *dosu stîni*/Uni *latrî* cîni /Sî mă-ngroapi-*ñ ograda oilor."* (MCCLX).

text. MCXCVI

Nota critică 168 (satul *Scătúra-Părósu*, cătunul *Bălánu — A. Toádir Mocánu, 76; B. Stańca Mocánu, 73)*

Avem *reconstituirea baladei prin experimentul cu dublu informator — A.B* (v. celelalte cazuri: text. CMLXX—CMLXXI *Nota crit. 18* — Colácu; CMXCV *Nota crit. 38 — Găurį;* MLIV *Nota crit. 81 — Negîrléștį;* MLXXIII *Nota crit. 94 — Nistoréștį;* MCXLIV —MCXLV *Nota crit. 134 — Păuléștį;* MCXCV *Nota crit. 167 — Scătúra-Părósu;* MCCXXIII—MCCXXIII *Nota crit. 187 — Sovéza;* MCCLV *Nota crit. 202 — Tikiriș;* MCCLX *Nota crit. 206 — Túlnišį).*

Textul se afla *în stadiu înaintat de degradare* la *doi bătrîni analfabeți (soț—soție).* Dintre amîndoi numai bătrîna a putut să-și amintească mai mulțumitor textul. *Cînta și-o melodie simplificată*, pe care bătrînul o imita într-un caval de factură arhaică. Cu greu am putut reconstitui var. lacunară dintr-atîtea ezitări ale memoriei (v. îndeosebi *50—60*). O avem cu contradicții frecvente (cf. v. 64 *„Brazî* ńį-a fos' *nunį marį;* > 69 *„Preuți* ni-a fos' *nuni mari."* > 69

„Brazî ni-a fos' nuni mari,"; > 65 „Şî *soarili: lăutărįu...*" > 67 „*Sǫarili m-a cununat,*") — cu grupa personajelor variată, cu locul îngropării contradictoriu (cf. v. 16—20 „Acolu sî mă-ñgrǫapi /*Îñ stîna oilor*/Şî-ñ žįocu ńeilor /*Uni cîni latrî,*/Şî *ńei sî žįoacî;*" > > 21—22 „*Diváli di stînî,*/Ca s-auz cîni..."), cu o fugitivă schiţare de imagine în portret (v. 50—51 „*Mustăşįoara* luį:/*Flǫarįa cîmpului*..." Are totuşi răsunet local, dar prea redus (2—7). Ecoul literar clasic nu se poate nega (v. 60—67, nunta mioritică prezentată disparat; 40—56, portretul ciobanului). S-ar explica prin contactul cu unele scolăriţe de prin vecini. Dintre *versurile discordante* (sfîrşitul, 60—72), două nu reuşesc să iasă în relief, cînd prezintă deformat *localizarea nunţii mioritice* (61—62 „Cî įo *m-am îñsurat*/*Pi šel mîndru raį.*").

Sb. *muzăšél* (28—30) poate fi invenţie lexicală fantezistă. Nu l-am putut întîlni la alţi localnici cercetaţi în sat numai în parte. În alte localităţi iarăşi nu l-am aflat.

text. MCXCVII, MCXCVIII
Nota critică 169 (satul *Scătúra-Părósu*, cătunul *Bălánu — Toádir Brátu, 81*).

În *experiment* text. MCXCVIII a fost notat la o oră după MCXCVII.

Balada — mai aproape de fondul păstoresc al ţinutului în text. MCXCVII (1—13; cf. MCXCVIII 2—15) — apare (în text. B.) contaminată din manualul şcolar (22—27), deşi bătrînul octogenar era analfabet. Pot fi la mijloc lăutarii, trecători şi prin satul prea izolat *Scătúra-Părósu*, cînd ei au cîntat *Ńioriţa* „pi la pitreširį, pi la nunţ" (*text.-conv.* r. 45—47).

text. MCXCIX
Nota critică 170 (satul *Scătúra-Părósu — Vasîli Kéršįu, 97*)

După centenarul *Ghįorghį Hulpói*, 108 ani (din satul *Nistoréştį*; text. MCXIII *Nota crit. 114*), bătrînul acesta era, în 1967, *al doilea vrăncean aproape de suta de ani.* Se afla în deplin echilibru sufletesc, putînd să cînte *Ńioriţa*, unele doine „di hajdušįį", „di inimî albástrî", şi chiar cîteva „cîntărį di drágusti".

Var., din fondul regional, e puternic degradată de memoria slăbită a bătrînului. Rămîne izolat *vers. 8* („Sî mă-ñgroķį *în drįapta stîni,*"), probabil vag ecou mistic religios, fără echivalent în alte texte din ţinut. Textul se deosebeşte şi de ce-am întîlnit în var. ştiută" de soţia bătrînului („Sî mă-ñgropaţ la *aripa oilor;*" —MCXCV *Nota crit. 167*). O ştia „din bătrînį" în familie, din copilărie.

text. MCC
Nota critică 171 (*Sovéža*, satul *Dragoslovénį — Ion Kitročįánu, 74*)

Var. din satul *Dragoslovéni-Sovéja* seamănă cu ce cunoaştem din Vrancea (1—5). Nu excludem *ecoul literar* (8—10), unde întîlnim şi *neorînduiala versurilor* aproape confuze („*A pus* să te omǫari/ *Cu-ačel vrăńčįan*/*Ş-ačel uñgurįan,*"; 7—10, 13—18).

text. MCCI
Nota critică 172 (*Sovéža*, satul *Dragoslovénį — Marin Şărbán, 74*)

Var. — plecată din textul literar (2—8) — s-a contaminat cu una (problematic locală!), în care se vorbea despre ciobanul „*Săčelįanu*", înlocuind pe vrăncean, cînd „*Moldovįanu*" şi „*Uñgurįanu*" rămîn. Din fondul păstoresc general (ajuns în *Sovéža*, probabil, prin transhumanţa ardeleană) apar versuri cu circulaţie foarte redusă, cum sînt acestea care modifică portretul ciobanului („*Nal'*[*t*] *şi sprîñčenatu,*/*Stricat dă vărsatu?*"; 70—71). Se întîlnesc într-o var. din Muntenia, publicată *în 1893* („Ia un voinic înalt,/Înalt şi sprîncenat,/*Stricat de bubat?*"; Fochi, *Mioriţa*, 754 CCCLXVI 93—95); într-alta din Buzău („*'Nalt şi sprîñčenat,*/*Stricat de vărsat.*"; *ibid.*, 781 CCCXCII 70—71), ca şi într-una culeasă de C. Brăiloiu, *în 1938*, chiar în Vrancea, satul *Páltin* („*Nalt şi sprîncenat*/Puţin *stricat de vărsat,*"; *ibid.*, 832 CDXLVII 59—60). Ovid Densusianu găsea inexpresive asemenea versuri, socotindu-le „i n v e n ţ i u n e l ă u t ă r e a s c ă" (*Vieaţa păstor...*, II, 85 *Nota 2*).

Cît priveşte *vers. 59, 60—62* („Şî de-į vidįa.../Dį-o babi bătrînî/ *Cu įįa dă sîrmă,*"), acestea se întîlnesc iarăşi în Oltenia, şi tot *în 1893* („*Cămaşă* de lînă,/*Cusută cu sîrmă.*"; Fochi, *l.c.*, 754 CCCLXVI 85—86). Au ajuns de aici în *Valea Timocului* („Cu *burca de lînă,*/ *Urzeala de sîrmă,*"; *ibid.*, 981 DCXXXVIII 78—79). *Vers. 78—79* („Să nu-į spuį dį-odată,/*Că inima-į sįacă!*") sînt mai rar întîlnite. Îşi au corespondenţă şi în Vrancea („Dar, tu, mioriţa mįa,/Sî nu-, spuį-aşa,/Cî-*į rúķį inima!*"; MCCLIII 95—96); apoi, puţin nuanţat în Rîmnicul-Sărat („*Sî ni-į spuį*, drăguţî,/*C-a kicat o stįa,*/*Că-i facį inima rįa.*"; Fochi, *l.c.*, 790 CDI 48—49).

Text.-conv. arată că *Mioriţa* era cîntată la *Sovéža* chiar de femei „*pă la petrečiri, pă la núnti, pă la odái* cin' să [du-]'čįa pă la adunat [fîn]". Iar mama bătrînului o cînta la muncile de vară *ca* p e-u n *cîntec de leagăn* c î n d a d o r m e a c o p i i i „ă į m ă į ń i č į" (r. 90—95). A auzit-o întîi în copilărie de la mama lui în casă, cîntînd.

text. MCCII
Nota critică 173 (*Sovéža*, satul *Dragoslovénį — Ion Mehedinţ, 78*)

Var. — notată de la vărul *profesorului Simion Mehendinţi* — e mult lacunară şi disparată. Pare că e contaminare între *un text literar* (vom vedea originea lui aparte) şi *altul de vagă rezonanţă populară* (din care aflăm *tema 10* — locul îngropării: „D-o fi să mă omǫari,/Să le spuį să nu mă-ñgrǫapi/Kįar *îñ cǫada struñžî*/*Undi dǫarmi cîni;*/Să mă-ñgrǫapi-*m mižlocu struñzi,*/Uni žǫacî mei.";

38–43. Acestea sînt în text singurele versuri cu conținut deosebit de materialul celorlalte var. din ținut). *Fondul literar* este *tipic livresc*, urmînd exacta localizare a versiunii Alecsandri (15–19), din care se prezintă redusă numai *tema 11* (obiectele de îngropat; v. 47–52). Celelalte *teme* s-au șters din memoria regresivă a bătrînului care sigur că a cunoscut textul didactic (a învățat „patru clasi" primare; *text.-conv.* r. 55–56).

Personajele sînt și ele *flotante:* celor „trei čiobănei" din var. clasică (v. 20–22) li se adaugă fugitiv *al patrulea*, un „cîmpuri̯án" (vers. 23), pentru că să ajungem tot la *grupa tipică* Alecsandri (20–22, 25), cînd victima se vede că e același „moldovi̯an".

Rămîne documentar *text.-conv.*, din care aflăm *un mijloc deosebit de circulație în popor a „Mioriței"* (după sfera familiei, grup social, școală, armată etc.). Este vorba despre *tipăriturile de colportaj* și agenții lor de transmitere intermitentă în satele din ținutul Vrancei. Iată precizarea bătrînului, exprimată cu toată naturalețea:

„*Miorița* i̯era pîn ki̯oșc, pă la cărț dă čeli̯a mititéli, dă le vindi̯a židáni. Le vindia cu povești̯. Costá cîti doui̯zăș dă bani̯. Le cumpăram pă pi̯ațî, la Focșáni̯, la Panči̯u. Židánu li țini̯a-ntr-un coș dă nui̯eli pă mînî. Ș-acolu̯-avi̯a to' féli̯u dă cărț: cu básmi, cu dăscîntiči. Añ cumpărat și i̯o o carti d-asta: ș-acolu̯-an čitit *Miorița*" (r. 1–7).

Comerțul ambulant *de carte poporană* s-a întîmplat pentru bătrînul de față prin *anul 1910. În 1915*, cind am venit eu din Vranca la liceul „Unirea" din Focșani, colportajul dăinuia aici: același *negustor evreu* necăjit vindea, tot dintr-un „coș dă nui̯eli pă mînî", aceleași „cărț dă čeli̯a mititeli" „cu poveșți̯", „cu básmi" „cu dăscîntiči „ etc. La cîte un vînzător evreu broșurile — tipărite rudimentar pe hîrtie inferioară — erau amestecate cu mărunțișuri disparate (oglinzi, testele de ace, bobine cu ață, sulimanuri etc.). Comerțul se făcea dumineca în „piáța" orașului, ca și la „tîrgu" săptămînal din „obór" miercurea (în extrema nordică a orașului). Tipăriturile ieftine („douîzăș di bani̯" exemplarul!) ademeneau țărănimea, mai ales tineretul (care, după gustul periferic al orașului, la armată, aflase și de „micul dor și amor"). Concurau pe cele de popularizare publicate de „Casa Școalelor".

Colportajul acesta a durat la Focșani pînă *prin 1926*. Tot cîte un evreu sărman îl practica. Poate că astfel de negustor ambulant (peregrin cu „márfa" literară și pe la *Odobéști, Pánči̯u*) urma ca și înaintașii lui anonimi, viața aspră a „vînzătorului de mărunțișuri prin iarmaroace", născut în *anul 1815*, la Focșani: Cilibi Moise, a fost un fel de inițiator literar chiar lui Caragiale. G. Călinescu l-a așezat în literatura română după Anton Pann, reproducîndu-i

în 1941, și fotografia. Îl socotea un „geniu oral fără știință de carte" *(Istoria lit. rom.*, 214*)*, succedînd părerilor lui M. Schwartzfeld, bio-bibliograf al lui Cilibi Moise.

text. MCCIII

Nota critică 174 (Sovéža, satul *Dragoslovéni̯ — Ion Brîñzări̯u, 79*)

Var. e *contaminare între text. Alecsandri* (1–18 etc.) și *fondul păstoresc vrăncean, contaminat*, și el, *cu cîntecul liric Ciobănașul* (v. 97–101). Însă partea literară covîrșește. După mărturia bătrînului *(text.-conv.* r. 104–108), el ar fi auzit „cîntarea dîñ gurî" de la bunica dinpre mamă, originară din satul „*Negriléști̯*" (situat în partea nord-estică a Vrancei, cel mai apropiat de *Soveja*). Strămoșii coloniști munteni, din *Dragoslavele* și *Rucărul Muscelului*, s-au strămutat la *Sovéja* în două etape: prima a fost *la 1620*; a doua, mai numeroasă, *în 1718* (v. *Ținut. Vranc.*, I, 1930, p. XXXIV „Introd.") Emigranții, stabiliți în periferia Vrancei nordice (în satele *Dragoslovéni̯* și *Rucăréni̯*), au avut schimburi de sînge, grai, viață materială și culturală mai mult cu satele *Negîrléșți̯, Túlniși̯*, și *Bîrsăști̯*. În *Túlniși̯* contactul etnografic — prin transhumanța ardeleană — a fost și cu *Săcéle, Bréțcu* (caz identic cu păstoritul sovejan). Dar *influența Vrancei asupra Sovejăi* a rămas *distinctă pînă azi în port* (îmbrăcămintea bătrînilor se păstrează în stil vrăncean). După *port* a urmat *graiul:* vorbirea muntenească străveche s-a prefăcut, încît astăzi în fonetică palatalizarea labialelor se vede că a fost împrumutată din *graiul nordic vrăncean* (cf. și Boris Cazacu, *Studii dialectol. rom.*, 1966, 73–82).

text. MCCIV

Nota critică 175 (Sovéža, satul *Dragoslovéni̯ — Neculái̯ Comăniță, 79*)

Var. *mult fragmentată* (are numai 17 versuri), în care a rămas partea de la început a baladei cuprinzînd *cinci* din *temele textului clasic* (1. — locul dramei; 2. — transhumanța; 3. — personajele; 4. — hotărîrea ciobanilor; 5. — cauza omorului).

Și în *Sovéja* „Meoarei" lui Alecu Rusu (1846) amestecul între tradiție și carte *a fost continuu în ultimii 80 de ani* (vers. 1–9). În această parte a *zonei folclorice Vrancea* textul literar pare că a circulat mai activ (prin școală, contactul cu tîrgul apropiat *Pánciu*, broșurile de colportaj; v. MCCII *Nota crit. 173*) decît în satele izolate din ținutul istoric. Aici, cum se știe, a dăinuit în trecutul etnografic inima păstoritului din întreaga Moldovă de sud.

Textul a fost învățat „dîn carti" la școală. Totuși *tema* personajelor nu rămîne consecventă cu cea din textul didactic: turmele sînt *„trei̯ túrmi dă miei̯"* (stare opusă realității etnografice, *mieii* nu se adunau în „túrmi" ca oile, berbecii, cîrlanii) — și nu „trei

turme de oį" după norma literară. Iar din cei „treį čįobănei", cel „uñgurįan " cu cel „moldovįam" umblă să omoare „Pă *čel* dă *vrăn-čįan*" *(vers. 13;* poziţie contrară în MCCII, unde victima este „čel moldovįam"; aceeaşi poziţie în MCCIII). *Diversitatea patronimică a personajelor* se menţine la *Sovéja* întocmai ca în Vrancea etnografică propriu-zisă (v. referatul statistic detaliat, MLIX *Nota crit. 85*).

text. MCCV
Nota critică 176 (Sovéža, satul *Dragoslovénį — Marįja Panaite, 79)*

Var. e degradată, apoi şi izolată de conţinutul baladei în ţinut: în dialog „mica mioriţi" nu ştie cui destăinuie că „stăpînáşu" i-a fost omorît de „. . .duşmánu/La *spatili stîni*" (cu dubletul *„La cúru* stîni."; *vers. 8* reluat, se vede că sufeıă în lexic de *extrema degradare: „La cúru* stîni"; cf. MCLXXXIX—MXCC *Nota crit. 162*). Iar unicul fluieraş al „stăpînáşuluį" a fost pus *„Îñ kiotọárįa stîni"* (9—10). Imaginea aceasta pare *izolată aici din materialul ardelean* (cf. „Şi fluieraşul meu/Mie să mi-l puie*/În cheotoarea stînei."*; Densusianu, *Vieaţa păstor. . .*, II, 126 III). Circulă şi în Muntenia („*'N cheutoarea stînii*/Fluieraş să-mi puie,"; Fochi, *l.c.*, 769 CCCLXXIX 42—43).

text. MCCVI, MCCVII
Nota critică 177 (Sovéža, satul *Dragoslovénį — Marįja Cristįa, 81)*

În *experiment* text. MCCVII a fost notat la o jumătate de oră după MCCVI.

În această var. (din sat. *Dragoslovéni-Sovéja*) *mult fragmentată* (ar proveni de la un fost haiduc sovejan — v. CMLXXXII), pe lîngă ce este al tradiţiei (1—6, 11—18), s-a adăugat *ecoul prea redus al textului clasic* (7—10) corelat tot de atmosfera tradiţiei locale (11—18).

Printre bătrînele informatoare din satul *Sovéja*, pe octogenara de faţă o socotim *un exemplar distins al artei narative populare.* Se apropie de bătrîna *Măriuța Cúca*, 70 din satul *Păuléştį* (v. text. CMLXXXIV *Nota crit. 27*). *Marįja Cristįa* însă rămîne documentară pentru varietatea *textelor-convorbiri* comunicate: sînt *zece piese* (MMLVII—MMLXVI [1]), preţioase mai cu seamă prin *expresivitatea particulară* a *graiului sovejan:* vorbirea este spontană, cu aluzii şi spirit satiric ponderat. Are stilul narativ mai reliefat decît al celorlalte informatoare din *Dragoslovénį-Rucărénį.* Îndeosebi *ne pare excepţional* (documentar, *unic* privind ceremonialul nunţii sovejene).

[1] Aceste *texte-convorbiri* sînt cuprinse în vol. VI al colecţiei.

text. MCCVIII
Nota critică 178 (Sovéža, satul *Dragoslovénį — Marin Cosór, 82)*

Iarăşi o var. (tot din *Dragoslovénį-Sovéja*) mai puţin fragmentată, *desprinsă din manualul şcolar* şi *lipsită de fondul păstoresc.* Însă începutul urmează prin dialog tehnica simplificată a planului baladei din ţinut.

text MCCIX
Nota critică 179 (Sovéža, satul *Dragoslovénį — Ion Pătúlįa, 83)*

Variantă literară formată din *două fragmente disparate* (I. 1-37; II. 38—43), în care bătrînul octogenar (veteran din primul război mondial) e mîndru că *a făcut două versuri* („Orį įarba nu-ţį plače,/ *Orį cîmpu cu florile,/Ţi s-a urît zilele?*"; 5—7). *Vers. 6* contrazice realitatea geografică: nu exista „cîmp cu flori" la munte unde era aşezată stîna. Contrazicerea se repetă („Că dį-o fi *să moru,/Îñ cîmp de mohóru,/*. . .să mă-ñgrọape. . .*/Îñ dosu stîni,*"; 27—29, 31). Aici apare spaţiul disparat—discontinuu—opus realităţii etnografice. Versurile acestea *antitetice* sînt şi în versiunea Alecsandri. Dar pot fi şi un adaus din ce a memorat bătrînul dintr-o *„carti cu diferiti poizįį;* avįa şi anegdóti, şi povestirį, şi poezįį. Acolu įera şi *Mioriţa.* Da dă ăstilalti cu «foaį verdi" nu įera" *(text.-conv.* r. 44—48). Probabil că tot *o tipăritură de colportaj* (ca în cazul text. MCCII *Nota crit. 173*). *Testamentul ciobanului e schimbat faţă de materialul curent:* dacă va fi să moară, el doreşte ca singură „măicuţa. . .bătrînă" să-l îngroape *„În dosu stîni,*/Să mi-aud cîni" — punîndu-i la cap „Fluįeraş *de fagų. . .*/Fluįeraş *de socu*" (25—37).

text. MCCX, MCCXI
Nota critică 180 (Sovéža, satul *Dragoslovénį — Marįja Púįcî, 84)*

În *experiment* text. MCCXI a fost notat la un sfert de oră după MCCX.

Mioriţa a rămas *total dezagregată* la o bătrînă octogenară (din *Dragoslovénį-Sovéja*), căreia greutăţile vieţii i-au ruinat memoria. Ce cunoştea (în *1967*) din poezia lirică (MDLXXVI „dă dor", MDLXXXIII „dă inimă albastră", MDLXXXVIII „dă miliţii"), arată că în tinereţe ea a ştiut material poetic neatins de cîntarea lăutărească.

text. MCCXII
Nota critică 181 (Sovéža, satul *Dragoslovénį — Ion Mérkįa, 86)*

Varianta — disparată în plan („Dragî mioriţî,/Dă trii zili -ñcọači/Gura nu-s maį tači /La įarbî ţį-an dus,/La apî ţį-an dat;/ P-a cuį mîni aį maį ñcăpįa?"; 39—44) — este un reflex

al *„Mioriței"* literare (v. 1—17), cu prea slab ecou al fondului păstoresc (23—28 *„Fluieraș de osu.../Sî ńi-l punițlÎñ keotoârța stîni "*; 40—44. Pentru vers. 25—28, v. MCCV).

Text.-conv. aduce lămuriri despre păstoritul sovejan (r. 49—53): ciobanii din cele două sate se duceau să se angajeze cu simbrie prin Vrancea și județele Moldovei (cf. text. MMCXVI); dar și pe la *Bréțcu,* de altfel ca și în tot Ardealul sud-estic (v. MLXXIV—MLXXV *Nota crit. 95,* MCCXXX—MCCXXXI *Nota crit. 189).*

text. MCCXIII—MCCXIV, MCCXV

Nota critică 182 (Sovéża, satul *Rucăréńį — Domnica Micu, 70)*

În experiment text. MCCXIV a fost notat la trei ore după MCCXIII; iar MCCXV, prin cîntare-recitare, la o zi după celelalte două.

În comuna *Sovéja* (cu satele *Dragoslovéńį* și *Rucăréńį*) — unde Alecu Rusu a „descoperit" în *anul 1846* balada *Mioara* — am întîlnit, la *19* și *20 august 1967,* această variantă în text triplu. Dintr-o dată mi s-a părut de vădită complexitate în interpretare.

Să facem o subliniere preliminară expunerii integrale: prezenta ***notă critică*** se extinde aproape în limitele unui studiu monografic, pentru că ea cuprinde cîteva intercalări explicative mai ample. Sînt prezentate în cadrul unor capitole corelative*. De pildă ***cap.** I* privește trei clarificări necesare (1. — grafia patronimicului „A. Rusu" — „A. Russo"; 2. — localizarea arhetipului *Mioara;* 3. — denumirea originară a arhetipului *Mioara*). *Cap. II* și *III* se referă la „starea critică" și la „funcția statistică" a variantei-triplet MCCXIII—MCCXV. Dar în următoarele capitole (IV—IX) analiza este mai complexă: se extinde prin includerea cercetării comparate a textului LXVI — tot vrâncean — cît și prin adăugarea unor probleme speciale dezbătute succesiv. Astfel ***cap.** IV* se referă la „unicitatea var. LXVI"; ***cap.** V* — la „interpretarea comparată a var. LXVI"; ***cap.** VI* — la „distingerea termenilor echivoci în text. LXVI: a. „autor" folcloric; b. „rapsod popular"; ***cap.** VII* — la „succedarea *variantelor-tip"* ale baladei *Mioara* în raport cu var. LXVI; ***cap.** VIII* — la „divergența bibliografică privind geneza baladei *Mioara.* ***Nota critică*** se termină cu ***cap.** IX* — „analiza tripletului MCCXIII—MCCXV. Din această schemă a conținutului detaliat, se remarcă reliefarea ***text** LXVI* (cf. ***cap.** IV* „Unicitatea var. LXVI"). Cauza extinderii stă în

---

* Date în esență aici, aceste „capitole corelative" sînt deosebit de interesante în extensia manuscrisului care constituie *Nota crit. 182,* publicabilă ulterior ca un studiu de sine stătător. Menționăm că interpolările noastre rezumative nu cuprind întregul demers demonstrativ al autorului. Vor fi notate cu* (nota îngr. ed.).

valoarea excepțională a ***textului-capodoperă** LXVI,* așa cum explică analiza efectuată în complexul *notei.* Se va arăta *(cap. IX)* că tripletul MCCXIII—MCCXV e un exemplar *conglomerat* model. Apare ca subsumat valorii poetice a ***versiunii fundamentale** LXVI.*

Cap. I — § 1. *Grafia patronimicului* „A. Rusu" — „Al. Russo". Numele acesta patronimic, mereu controversat, se găsește redat întocmai, în mod consecvent, de etnograful Simion Mehedinți. Dintre academicienii trecutului numai dînsul a înlăturat uzual numele franțuzit „Russo".

* Fusese generalizat prin istoricul Petre V. Haneș, după ce V. Alecsandri a contribuit la statornicirea acestui „hibrid" patronimic, venit de la profesorii elvețieni ai lui A. Rusu. În *1956* s-a stabilit documentar de către arhivistul C. C. Angelescu că scriitorul a iscălit în acte „A. Rusu", ori „A. Russu", dar niciodată „A. Russo ", fapt explicat prin ascendența moldovenească a familiei. Anterior, istoricii și criticii literari au oscilat între aceste două alternative patronimice. Ion Diaconu conchide:

Datele acestea ne determină să reținem în documentarea noastră grafia de obîrșie „Alecu Rusu".

2. *Localizarea arhetipului „Mioara".* „Descoperirea" baladei, în ***anul 1846, nu*** se datorește lui Alecsandri, așa cum s-a afirmat recent (I. Datcu—S. C. Stroescu, *Dicționar. folcloriștilor,* 1980, p. 44). Alta este realitatea: balada a fost „descoperită de Russo după însăși mărturia lui Alecsandri", așa cum a însemnat ***în 1957*** tot Al. Dima (monografia *Alecu Russo,* p. 123). În *1964* faptul l-a consemnat și A. Fochi, reproducînd pasajul aferent din scrisoarea lui Alecsandri către Alecu (= Alexandru) Hurmuzachi, ce „însoțea varianta publicată la *18 februarie 1850* în revista *Bucovina* [1] ...„Această baladă mi-au fost adusă din munții Sovejii de D. A. Rusu, care o descoperi, împreună cu multe altele, în vremea cît au fost exilat... la mănăstirea Sovejii»" *(Miorița,* p. 124. — D. Murărașu reproduce variat același pasaj din „Bucovina: 30 Septemvre *1849.*"; v. ed. sa critică *Alecsandri, Poezii populare...,* 1971, p. XVIII). Gh. Vrabie însă l-a redat cu omisiuni și modificări („Această baladă mi-a fost adusă din munții Sovejei de A. Russo [sic!], care o descoperi [omis „împreună!] cu multe altele..."; *Balada populară română,* 1966, p. 218). Dar comentatorul contrariază alterînd ñumele, cronologia etc. („1 febr *1850,* p. 49: cf. cu I. C. Chițimia, *Folcloriști și flocloristică rom.,* 1968, p. 20). În *1978,* Vrabie părea să fi ajuns la concluzia admisă unanim („...rezultă că Al. Russo a cules numeroase balade... pe care le-a transmis prietenului său [Alecsandri]. Dintre acestea cităm: *Miorița..."* auzită la „mănăstirea Soveja din Vrancea"; Alecsandri, *Opere,* III, *Poezii populare... 1978* [ed. G. Rădulescu-Dulgheru și Gh. Vrabie], p. 33, 62). Dar în ***1965,***

n ed. critică a culegerii din *1866*, pe care a încercat-o, Vrabie a oscilat afirmînd: „Dacă referitor la *Miroița* știm că a fost a s c u l t a t ă [sic!] de Russo la *Soveja* și de Alecsandri pe *Ceahlău* (pînă la urmă nu știm care va fi fost inclusă colecției)" (v. *Poezii populare ale românilor*, vol. I, p. 78; cf. cu 7–8, 50, 53, 57–58, 75). Aici se află punctul critic al problemei: știm documentar că *Mioara* a fost c u l e a s ă și „adusă" lui Alecsandri „din munții Sovejii de D. A. Rusu, care o d e s c o p e r i, împreună cu multe altele..." în anul *1846*, într-un ținut, ca Vrancea, „m u l t l ă u d a t în cîntice bătrînești", cum a însemnat în jurnalul său exilatul (v. Alecsandri, *Opere*, III, *Poezii populare*, 1978, p. 33). Dar nu știm temeinic — tot documentar — dacă Alecsandri a „cules" în adevăr „...balada *Mioriței* [nu *Mieoara*, ca în grafia din *1852*!] din gura unui baciu, anume *Udrea*, de la stîna de pe muntele Ceahleu" (v. *Poesii populare ale românilor*, MDCCCLXVI, p. 57 *notă*). Alecsandri a însemnat într-o *notă* discretă numai faptul că „la anul *1842*" a p e t r e c u t o noapte feerică de sara „pînă'n ziori", stînd „cu *Udrea* și cu alți păstori împregiurul unui foc" și ascultînd „cînticele de la munte" în frunte cu „balada *Mioriței*". *Udrea* „cînta și din fluier mai multe c â n t i c e c i o b ă n e ș t i, dar mai cu seamă D o i n a cu o espresie de înduioșire ce aducea lacrimi în ochii celor care îl ascultau". Era un artist cîntăreț din fluier. Dar nu se arată dacă baciul cînta și melodia *Mioriței*. Nici dacă și ceilalți „alți păstori" cunoșteau balada, ca să putem întrevedea frecvența ei la stînile de pe Ceahlău măcar „la anul *1842*". Poetul spune numai că tatăl lui *Udrea* ar fi știut „mulțime de balade între care acele a lui Traian și a lui Aurelian". Dar baciul nu le știa: înaintașul „le luase cu dînsul în mormînt"...

Se întrevede că și Alecsandri căuta pe „Ceahleu", „la anul *1842*", ecouri daco-romane în balada noastră populară. Era pe urmele lui Asachi care în balada sa *Dochia și Traian* invoca o legendă" localizată tot pe Ceahlău (îl denumise *Pionul!*): „zîna Dochia, fusese fata lui Decebal... (cf. Densusianu, *Literatura rom. modernă* I, 1920, p. 172, 175–176; *Istoria lit. rom.*, II, 1968 [ed. Acad. Rom.] p. 364). Deci *nota* lui Alecsandri, din *1842*, se încadrează în textura întreagă de aproximații ale vremii romantice, cînd chestiunea latinității era la noi problemă fundamentală. De aici diversiunea romantismului mistificator de motive, versuri și lexic popular artificial (model special At. M. Marienescu!).

Cît privește obiectivul textului *primar* al *Mioarei* — publicat în *1850*, *1852*, *1866* — noi nu ezităm a sustine și aici accentuat: a fost cel „din munții Sovejii", adică cel a f l a t și c u l e s numai de Alecu Rusu!

Faptul acesta real a rămas admis și de autoritatea etnografului Simion Mehedinți („...Alecu Rusu, cel care a descoperit *Miorița*

în munții Vrancei..." — *Către noua generație*, 1928, p. 394; *Premize și concluzii la Terra*, 1946, p. 327). Același, în altă scriere: „...Alecu Rusu cel care a cules b a l a d a M i o r i ț i i î n S o v e j a..." (*Politica de vorbe...*, 1928, p. 45). Deci în opoziție cu opinia lui Barbu Delavrancea din discursul său de recepție la Academia Română, în 1913: „.. *Miorița*, c u l e a s ă de Alecsandri..." (*Opere*, vol. V, 1969, p. 484, 501). Opinia lui Mehedinți a fost susținută și de-un comparatist cu autoritate, profesorul D. Caracostea („...A. Russo... a c u l e s balada la Soveja..."; *Poezia tradițională rom.*, I, 1969, p. 262). Iar un istoric literar actual admite întocmai d e s c o p e r i r e a lui Alecu Rusu din *1846* („La Soveja c u l e s e și t r i m i s e lui Alecsandri balada *Miorița*"; I. Rotaru, *O istorie a literaturii rom.*, I, 1971, p. 165–166 *nota 1*).

Nu putem înțelege eroarea eruditului critic Șerban Cioculescu, scriind în *1978* astfel: „Știința folcloristică nu era constituită în a n u l 1 8 4 3, cînd Costache Negri a c u l e s *Miorița* ș i a t r a n s m i s-o, împreună cu textul altor balade, lui Vasile Alecsandri, care le-a tipărit întîia oară la Iași, în tipografia Buciumului român, *1852*..." etc. (*România literară*, XI, nr. 18). Socotim pasajul ca inadvertență.

§3. *Denumirea originară a arhetipului „Mioara".* Pentru motive detaliate mai jos, nu credem că „incomparabila *Miorița*", „un mărgăritar" (epitetele atribuite de S. Mehedinți!), s-a numit în *1846*, de-a dreptul *Miorița*, cum pare că admite și Al. Dima după atîția comentatori calificați (*l.c.*, p. 123). Balada a fost publicată de Alecsandri peste patru ani de la data culegerii, în „f o a i a *Bucovina*" a „fraților Hurmuzaki" (an III, nr. 11, p. 51–52, cum însamnă I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică...*, p. 20; Atunci balada a avut titlul „*Mioara*" (v. Chițimia, *l.c.*; D. Murărașu, în ed. *Alecsandri, Poezii populare...*, p. XVIII). Încît nu se poate lămuri încă forma „*Miorița*" din notările lui Alecu Rusu (v. și Vrabie, *Folcloristica română*, 1968, p. 55). Rămîne izolată forma „*Meoara*" invocată de același folclorist (cf. „balada *Meoara*" publicată „z i a r u l *Bucovina*", „1 febr. 1850, p. 49"; *Balada populară rom.*, p. 218).

Trebuie admis că Alecu Rusu *așa* comunicase titlul lui Alecsandri: „*Mioara*". Dar poetul romantic [1] l-a modificat întîi în *1852*: „*Mieoara*" (*Poezii poporale. Balade.* Partea I, p. 1, 85), pentru

[1] Despre care N. Iorga s-a exprimat dur în *1909* vorbind de *Miorița* „rafinată" (de subînțeles: în cei 16 ani de preschimbare cărturărească *1850–1866*), ca și de „tonul î n t r e g i t o r" din toate „cîntecele r e v ă z u t e și g ă t i t e de ucenicul romanticilor parizieni" Alecsandri (*Istoria lit. românești*, III, p. 154, 156).

ca în antologia din *1866* să-l înlocuiască definitiv prin *„Miorița"*, odată cu substituirea conceptului „poezii *poporale*" (din *1852*) prin „poesii *populare*" (v. *Poesii populare ale românilor*, p. 1–3). Dar atunci „cărturarul pribeag " pe la Soveja nu a mai văzut prefacerea titlului originar însemnat de dînsul la fața locului. El murise în vîrstă numai de 40 de ani [1819–1859]; pe cînd Alecsandri va trăi 69 de ani [1821–1890]. Cît existase d e s c o p e r i t o r u l r e a l d i n *1846*, publicistul — favorizat de soartă în *1850* și *1852* — a păstrat tacit, cu fermă rezervă, grafia inițială, cea autentică, operînd în *1852* doar o simplă diftongare vocalică: „*M*ioara > *Mie*oara" Numai după *1859* (adică în *1866*) s-a vorbit *ceva* mai deschis generației romantice despre „Ceahleu", b a c i u l U d r e a și *Miorița*... Credem deci — întocmai ca M. Costăchescu — că ultima denumire e modificarea poetului prim antolog din *1866*, iar nu cumva utilizarea vreunei forme populare locale moldovenești [1]. Denumirea originală poate că a fost *„Mioara"* (o admitem prin pronunția, persistentă pînă azi, a emigranților din Muscel). Ori a putut fi chiar *Ñioara*, în rostirea palatalizată a graiului sovejan prin contactul cu fonetica arhaică vrânceană perpetuată pînă astăzi. Forma literară *Miorița* s-a generalizat însă în *Soveja*, ca și în *Vrancea* păstorească, prin vastă difuzare culturală (școală, publicistică, literatură), după cum și prin directă oralitate. A pătruns lent, dar profund, în masa populară din ținut, ca să înlăture treptat termenii etnografici atît de sporadici acum: *„Cînticu oilor"*, *„Cînticu-a oilor"*, *„Cînticu oilor, a ñiorițîlor"*, *„Cînticu ñioari"*, *„Cintarịa oilor"*,*„ A oilor"* (formă rară), *„Cînticu ñioriți"*, *„A ñioriți"* — *„A ñiorițîlor"*, *„Cînticu ñioriți, a oilor"* (MCCXXVIII–MCCXXIX). În *1967* la un bătrîn sovejan (87 ani) am întîlnit alternanța *„Cînticu oilor"* — *„ a Ñioriți"*; la altul (86 ani) *„Cînticu Mioriți"* (MCCXII); la al treilea (90 ani) cuvîntul rostit curat literar *Miorița* (MCCXXX–MCCXXXI); iar la două bătrîne (81 și 76 ani) — fruntașe în satele *Dragoslovénị* și *Rucărénị* — rostirea pentru prima era în palatalizarea vrâncenească *„Ñiorița"*, dar și în pronunție muntenească *Miorița* (MCCVI–MCCVII); a doua bătrînă rostea palatalizat *„— Ñicî ñioricî"* (MCCXIX–MCCXXI). Bătrîna de față, *Domnica Micu* (din *Rucăréni*) alterna rostirea: *„Ñiorița"* — *„Miorița"*.

[1]. Cf. apostila lui M. Costăchescu pusă chiar la titlul textulu *Cîntecul Mioarei*: „N i c ă i e r i, î n M o l d o v a, n-a m a u z i t c u v î n t u l *„Miorită"*, pe care-l socot o creație a poetului Vasile Alecsandri "(*Cîntece populare românești*, 1969, p. 81 *nota 1*). Afirmația însă nu rămîne peremptorie, deoarece Costăchescu nu a mai publicat alte variante din Moldova, în afară de cele știute din *Goiești*-Iași (*1902*), apoi nu a făcut cercetări asidue de teren în Moldova întreagă, spre a fi putut constata și afirma empiric variabilitatea formelor lexicale *Mioara-Miorița* (cf. *l.c.*, 22–23).

Cap. II — Starea critică a variantei triplet MCCXIII – MCCXV. O variantă, aflată în *1928* tot în *Sovéja*, și publicată în *1930 (Ținut. Vranc.*, I[2], p. 416 LXV), cît și unele din cele 31 actuale (MCCI–MCCII, MCCVIII, MCCIX, MCCXII, MCCXVI–MCCXVII. MCCXVIII, MCCXXIV–MCCXXVI), ne arată un reflex, relativ limitat, din versiunea Alecsandri. Dar dacă vine vorba de raportat numai textele de față la tipul baladei clasice, atunci alta e starea: toate trei au ecou literar numai în partea primă a conținutului (MCCXIII–MCCXIV vers. 1–73; MCCXV vers. 1–62). Însă în partea următoare (MCCXIII–MCCXIV 75–164; MCCXV 63–154) conținutul se află diferit de versiunea clasică. Încît varianta actuală, în text întreit, rămîne excepție *insolită* greu de explicat. Nu-i afli asemănare cu materialul sovejan, sau cu cel vrâncean, după cum nici cu materialul general cunoscut pînă azi din toată țara. Rămîne, cum am spus, o excepție care — prin critica internă sau comparată de text — nu oferă un răspuns, măcar plauzibil, la întrebările privind locul și timpul plăsmuirii, felurimea temelor structurale, zona etnografică originară și modul circulației. Apoi nu clarifică alte întrebări: de ce — măcar d u p ă a n i i *1918–1944*, i a r d e-a t u n c i p î n ă î n *1967*, data descoperirii ei — varianta nu a circulat în *Sovéja*, și nici în satele din vecinătate? *(Negriléștị-Negîrléștị, Túlnișị, Cîmpurị)*. Să fie cumva vreo plăsmuire locală mistificată în ultimele patru decenii? Vom încerca să arătăm că ipoteza aceasta nu pare verosimilă din motive destul de plauzibile.

Cap. III — Funcția statistică a variantei triplet. Dar anticipat analizei interne și comparate de text, există în variantă un element exterior ce impresionează: masa versurilor din textul de bază MCCXIII. Într-adevăr acesta se află printre exemplarele masive din ținutul întreg. Sînt în număr de patru: MCCLXXI (din *Vâsîị); Ținut. Vranc.*, I[2], p. 327 VIII (din *Colácu*); *ibid.*, p. 417 LXVI și p. 421 LXVII (ambele din *Spinéștị*). Dar analiza trebuie s-o extindem măcar în mod sumar, la materialul corespunzător general. Vom prezenta succint realitatea statistică.

Varianta aceasta de excepție — în triplul ei text dialectal, de 160 versuri I, II și 150 versuri III — în ansamblul bibliografic total [1] se încadrează statistic astfel: textul cel mai extins, publicat pînă în *1969*, rămînea *Cîntecul Mioarei* de *259 versuri*. Fiind document

[1] Socotit cronologic din *1923*, cînd Ovid Densusianu a publicat *41 texte* în prima antologie a baladei întocmită de dînsul *(Vieața păstorească..*, II, p. 123–161). A. Fochi a integrat în antologia sa din *1964* materialul Densusianu adăugînd ce s-a publicat în colecții și periodice între anii *1923–1964;* apoi materialul cules personal și prin corespondenți, totalizînd atunci 930 de „documente mioritice" repartizate astfel: *702 variante complete*, *123 fragmente* și 105 „informații de circulație". Toate au fost strînse din 502 localități: *Moldova* — 51, *Ardeal* — 329, *Muntenia* — 67, *Oltenia* — 31,

bibliografic de prim ordin, notăm cîteva date utile. A fost cules în dublet de profesorul-paleograf Mihai Costăchescu [1884—1953] în satul său natal *Goiești* — Jud. Iași. Prima formă („mai necompletă", de *176 versuri*) o notase în august *1902*. A doua, mai amplificată (259 versuri), o culesese în decembrie *1902*. Costăchescu era atunci de 18 ani. Pentru ambele informator i-a fost „cîntărețul orb *Gheorghe Avasiloaei*" care „mult timp înainte fusese cioban", cum se specifică în *notă* [1]. Textele au fost publicate mai tîrziu, în *1922* și *1930* [2]. În *1938* textul extins s-a r e t i p ă r i t, dar „cu unele m i c i m o d i f i c ă r i" [3]. Textul prim din *1922* (cu 176 versuri) a fost reprodus în 1923 de Ovid Densusianu [4]; însă „cu multe schimbări" fonetice după adnotarea culegătorului cam contrariat [5].

De consemnat că M. Sadoveanu a scris cu autoritate despre variantă, socotind-o expresie a geniului nostru popular [6]. Iar culegătorul ei o adnota în *1930* poate că p r e a e n t u z i a s t: „Asupra importanței și frumuseții ei, nu mai insist, socotind-o numai cea mai frumoasă variantă, găsită pînă astăzi" (*l.c.*, p. 90). În sfîrșit în *1969* textul a fost republicat de lingvistul G. Ivănescu în colaborare [7].

Banat — 14, *Dobrogea* — 10 (*Miorița*, p. 196—197; cf. p. 173—174). În acest grupaj antologic *Vrancea* are cele *91 variante diacritice* (text. XXVI în aproximație) din colecția *1930* (*Ținut. Vranc.*, I, p. 3—159).

[1] Să fi fost chiar „un lăutar în jurul Iașului" acest „Gh. Avasiloaiei" [sic!], cum înseamnă Gh. Vrabie, *Balada populară*. . , p. 249, iar nu „cîntărețul orb" — „care mult timp înainte fusese cioban" — după informația de teren a lui M. Costăchescu, *Cîntece populare rom.*, p. 89?

[2] Primul text, în *Moldova de la Nistru*, III (1922), nr. 8—9, p. 306, avînd „foarte multe greșeli de tipar", cum însamnă Costăchescu; celălalt, în *Anuarul Liceului Național din Iași*, pe anii *1928—1929*, Iași, 1930, p. 28—32. Textul al doilea, cel amplificat, are adnotarea culegătorului: „Cîntecul ce public mai sus, față de celalt [din august 1902] e mai complet". Paginația *Anuarului*. . . e contradictorie în *Cîntece populare rom.*, p. 10, 90: „28—32" și „31—32".

[3] În revista *Pagini de literatură și știință* a elevilor Liceului Național din Iași, I, 1938, nr. 3, p. 1—4.

[4] *Vieața păstor.*, II, p. 127 text. III a.

[5] Costăchescu, *l.c.*, p. 89 *nota*.

[6] Cînd fusese publicată în *1922* (*v. nota 6*). Atunci Sadoveanu spusese printre altele: „. . .acest cîntec fără pereche s-a născut la poalele munților moldovenești", iar nu în Ardeal, cum susținuse *Coșbuc* că e o „baladă ardelenească" (articolul *O nouă variantă a Mioriței;* în *Viața românească*, XIV [1922], vol. LII, p. 236—238; cf. referat *Dacoromania*, III, p. 1010; lateral și cu rev. *Tudor Pamfile*, I, p. 45).

[7] Mihai Costăchescu, *Cîntece populare românești;* în seria *Folclor din Moldova*, vol. I, *1969*, p. 81—90. Considerăm că nu s-a realizat atunci o ediție critică; coeditorii culegerii nu au întreaga informație

Varianta se află reprodusă în *1964* de două antologii [1].

Firul bibliografic consemnează că *versiunea II* — Costăchescu — avînd *259 versuri* — depășește numai cu două versuri un text vădit diluat, cules în *1897* din Teleorman (are *257 versuri*). A fost publicat în *1900* de arheologul, folclorist diletant, Gr. G. Tocilescu [2]; apoi republicat în 1923 de Ovid Densusianu cu unele modificări lexicale și fonetice [3]. Urmează c o n f e c ț i o n a r e a e p o c a l ă din anii *1883*, *1884*, prin *Petrea Crețul Șolcan* și G. Dem. Teodorescu: *„Oaia năsdrăvană" (212 versuri)*. Apoi un text de *191 versuri*, cules în *1893* din Vîlcea (v. și MCCLXXI *Nota crit. 215*). Cît privește *textul I* Costăchescu, publicat în *1922* — și republicat în *1923* de Ovid Densusianu — am spus că are *176 versuri*. Alte exemplare, succesive cantitativ, sînt discutate la text. MCCLXXI *Nota crit. 215*.

Privită tot statistic — dar numai în cadrul celor vrâncene — varianta de față MCCXIII se situează după cea din *Văsîi (183 versuri)*, aflată în *1965*, apoi după alta din *Colácu (179 versuri)*, culeasă în *1928* (v. *Ținut. Vranc.*, I², p. 327 VIII); pentru ca — fapt de subliniat! — statistica să se încheie cu două piese din *Spinéștî* (culese în anii *1924*, *1925*), de cîte *132* și *121 versuri (ibid.*, I², p. 417 LXVI; p. 422 LXVIII).

Cap. IV. — Unicitatea variantei LXVI. Dintre ultimele două, *varianta LXVI* are o semnificație specială: astăzi ea se impune în istoria folclorului român drept o c a p o d o p e r ă d e r e p e r b i b l i o g r a f i c. Adică e socotită a l d o i l e a e x e m p l a r «v a r i a n t ă - t i p» d u p ă t e x t u l a r h e t i p c l a s i c *Mioara (Alecsandri, 1850, 1852, 1866)*. Prin urmare timp de 115 ani rămîne — dar numai prin text, fără melodie — creația fruntașă de artă poetică superioară [4].

Versiunea aceasta remarcabilă a fost valorificată abia în anii *1976*, *1979* prin folcloristul comparatist Octavian Buhociu [1919—

---

bibliografică de rigoare — de pildă asupra liricii populare privind *războiul nostru de întregire 1916—1918* etc.; v. „Introducere", p. 26; cf. cu studiul din revista *Ethnos*, I *(1941—1942)*, p. 111—134. Apoi lipsește cifrarea marginală a versurilor în texte, etc.

[1] Al. I. Amzulescu, *Balade populare românești*, vol. II, 1964, p. 480. A. Fochi, *Miorița*, p. 904 DXXXIV, p. 906 DXXXV.

[2] *Materialuri folkloristice*, vol. I², p. 1254—1256.

[3] *Vieața păstor.*. , vol. II (1923), p. 143—146. Exemplificăm parțial: *Tocilescu* v. 45 *păsciune* — Densusianu v. 52, 66 pășune; *T.* 54 *rămunea* — *D.* 54 rămînea; *T.* 68 *Or f-un* — *D.* 69 ori vre-un; *T.* 95 *pleop* — *D.* 96 plop; *T.* 98 *flueru* — *D.* 99 fluierul; *T.* 107 *d-auzia* — *D.* 108 de-auzia; *T.* 110 *otărî* — *D.* 111 hotărî.

[4] Am aflat-o în *1924* de la bătrîna *Costanda Păun*, 71, din satul *Spinéștî*-Vrancea, publicînd-o întîi în „Revista Institutului de Filologie și Folklor *Grai și suflet*" (condusă de profesorul Ovid Densusianu), an. II², 1926, p. 359—361; republ. în *1930* în colecția *Ținutul Vrancei*, vol. I, p. 114 LXVI (sub orientarea aceluiași institut); apoi în *1969*, *ibid.*, I², p. 417 LXVI.

1978]. Comentariul acestui erudit rămîne o excepţie privită în limita discuţiilor actuale: pînă la dînsul nimeni dintre cercetătorii baladei — între anii *1926—1976*, aşadar timp de o jumătate de secol — nu a discutat critic semnificaţia variantei acesteia. Comparatiştii noştri de autoritate — D. Caracostea [*1879—1964*] şi P. Caraman [1898—1980] — nu au sesizat-o. Nici etnologul Mircea Eliade [n. 1907] nu a reţinut-o în comentariul său din *1970* [1], şi nici ingeniosul advers A. Fochi (v. *Mioriţa*, 1964, p. 865 CDLXXXVII). Folcloristul Gh. Vrabie [n. 1908] a intuit întîi — în *1966*, dar numai parţial — că avem prin cazul acesta o „recreare a arhetipului [din 1850, 1852, 1866] sub semnele unei vieţi noi artistice, străbătută de poezie reală" [2]. Însă nu i s-a putut distinge originalitatea recreării, adică instinctul păstoresc configurativ care prezintă în Vrancea timpului nostru o capodoperă comparabilă — astăzi numai ea singură — cu versiunea-arhetip menţionată, şi ea tot vrânceană [3]. De altfel, Gh. Vrabie este obiectiv şi în părerea sa asupra locului de obîrşie a *Mioriţei*, problemă aparent perimată azi (după unii teoreticieni), dar încă în actualitatea discuţiilor contradictorii privind balada [3]; Interpretarea comparată a var. LXVI îşi are şi aici rostul.

---

[1] Etnologul-orientalist a considerat materialul cules de mine pe teren între anii *1924—1930*. Dar a comentat, cu rezervă *anume*, teza privind declinul, spre dispariţie, al folclorului poetic românesc — ca şi al folclorului universal — de tip arhaic. Întîi în *1930* (*Milcovia*, I, vol. I, p. 69—86 „Aspecte din folklorul vrâncean") am explicat fenomenul acesta negativ prin vertiginoasa evoluţie socială contemporană şi avalanşa tehnicii industriale moderne peste mediile etnografice de pe întreaga „Terra". Îmi menţin opinia aceasta. Ea nu înseamnează de loc elogiul analfabetismului, sau al primitivismului perpetuu, etc., în maniera sociologului indian Ananda Coomaraswamy, aşa cum comentează Eliade (v. *De la Zalmoxis la Genghis Han*, 1980, p. 229—233, 237; trad. după *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Paris, 1970 [éd. „Payot"] de *M.* şi C. Ivănescu]. Reflecţiile respective din *1970* — socotite ca definitive de către unii — poate că au fost scrise sub influenţa tonului polemic extremist practicat, în *1964*, de A. Fochi (*Mioriţa*, p. 148—149; autorul acesta a fost utilizat şi crezut de Mircea Eliade ca perfect obiectiv în documentare). Regretabil că procedeul polemic a continuat insidios în *1980*, într-o antologie a lui Fochi (*Mioriţa*, p. 8—9), în care textele vrâncene alese din baladă rămîn transcrise cu schimbări grave fonetice şi de lexic (p. 35—56, 92—94).

[2] Gh. Vrabie, *Balada populară română*, 1966, p. 258.

[3] Un comentator actual rămîne sub nivelul informativ cerut de noi: a citat demonstrativ numai şase versuri din variantă, fără a distinge semnificaţia expresă a textului. A transcris şi eronat sintagma *vers.* diacritic *125* „Soarja-soarilui" prin „Sora soarelui" (M. Coman, *Izvoarele mitice*, 1980, p. 219 *nota 32*).

[3] Acest autor nu susţine geneza baladei în Ardeal (în maniera lui A. Fochi, *Mioriţa*, p. 539: „. . .actul primordial de geneză a *Mioriţei*"; sau altfel spus: „prima versiune a *Mioriţei* s-a născut în zona de nord-est a Transilvaniei în regiunea între munţii Rodnei şi munţii Călimanului. . ."), ci în Vrancea („. . .în însăşi regiunea de baştină a baladei, în Vrancea"; „. . .arhetipul vrîncean, în chiar locul de baştină. . ."; *Balada pop. rom.*, p. 71, 223, 231, 272, 282). Vrabie continuă astfel criteriul etnografic *realist* susţinut anterior de M. Sadoveanu („Această *Mioriţă* aşa de suavă, aşa de artistică, unică între cîntecele poporelor, prin ce minune oare s-a născut pe aceste plaiuri[vrîncene] ?" *Anii de ucenicie*, 1944, p. 302—303); ca şi de etnograful S. Mehedinţi („În Vrancea, unde s-a născut balada *Mioriţei*, un munte se cheamă şi azi *Răiuţ*, adică „raiu mic""; *Premize şi concluzii la Terra*, 1946, p. 237 *nota*).

Dar mai înainte de M. Sadoveanu şi S. Mehedinţi (în anii *1944*, *1946*), învăţaţi de prestigiu academic excepţional au susţinut tot geneza *Mioriţii* în Vrancea. Astfel în *1923* Ovid Densusianu a lămurit că balada s-a ivit din transhumanţă „. . .pe liniile... care legau Transilvania de Moldova. Acolo, şi în special pe drumul care cobora, spre sudul Moldovei, surprindem mai viu acest *cîntec ciobănesc*". Adică realitatea etnografică: „naşterea baladei o putem fixa" în Vrancea! (*Vieaţa păstorească*.., II, p. 102).

Acest punct de vedere — constant în gîndirea etnografică şi folclorică a profesorului Densusianu — este cunoscut, dar comentat *sui generis* de A. Fochi astfel: „Densusianu crede aşadar, pe baza documentaţiei istorice şi etnografice, că locul de obîrşie al *Mioriţei*, ar fi prin părţile Vrancei, iar timpul naşterii sale cel mult acum trei—patru sute de ani, cînd mişcările de transhumanţă au cunoscut o intensitate deosebită" (*Mioriţa*, p. 156—157). Noi putem distinge clar că aici s-a intercalat din stilul polemic al lui A. Fochi ingeniosul său ipotetic „ar fi. . ."! — Şi concepţia asemănătoare a profesorului Iorga este aidoma escamotată de Fochi în rezumarea sa iarăşi subiectivă: „. . .locul de origine [a „Mioriţei"] este Moldova de sud, iar vechimea sa urcă numai pînă în sec. al XVIII-lea" (*ibid.*, p. 142). Dar în realitate bibliografică, absolut corectă, situaţia stă astfel: în *1931* Iorga a scris răspicat, vorbind despre vol. *Ţinutul Vrancei*, I, *1930*: „Urmează [în colecţie după „Introducere", p. XI—CXI] materialul de poezie populară. Multe variante ale «Mioriţei», răsărită pe aceste plaiuri (şi eu am tipărit undeva măcar o variantă). . ." (*Revista istorică*, an XVIII [1931], nr. 1—3, p. 55).

Cap. V Interpretarea comparată a variantei LXVI. În prealabil expunerii analitice a lui O. Buhociu este necesar a clarifica din terminologia sa proprie chiar *conceptele de bază*: «text-sinteză», «variantă-tip» (= «arhetip») şi «episod-schemă». Apoi vom stabili ce ne deosebeşte de criteriul său interpretativ în legătură cu termenii «variantă-tip» — «text-sinteză», aplicaţi îndeosebi la două texte controversate, unul din Moldova, celălalt din Muntenia (v. *cap. VIII*).

«Textul-sinteză», sau «varianta-tip» — după alţi cercetători ambele echivalînd conceptul «arhetip» — e o „variantă întreagă"' în care se pot distinge *şase „episoade"* (numite «episoade-schemă»)

ce alcătuiesc „arhitectonic c î n t u l M i o a r e i" (această denumire se întîlnește, în scrierea ce va fi citată, la pag. 394—395, 398—399, 413, 431 etc). „Episoadele" cuprind cele trei categorii de personaje, apoi viziunea spațială, intriga și finalul tragic (v. *Folclorul de iarnă, ziorile, și poezia păstorească*, 1979, p. 395—396; în special 399—402). Aceste *șase „episoade"* sintetice corespund celor 18 „elemente tematice" (= „teme") stabilite de P. Apostol și A. Fochi în structura versiunii Alecsandri.

Prin cîteva «variante-tip» — spune Buhociu — „. . . cîntul Mioarei a reușit cea mai înaltă expresie estetică" în folclorul românesc (p. 398). «Varianta-tip» fundamentală rămîne cea publicată de Alecsandri (în anii *1850*, *1852*, *1866*), denumită tehnic „varianta I" (p. 394). Aici cele șase «episoade-schemă» sînt „puse în mișcare" de cei trei „eroi ai cîntecului". Le găsim — integral, ori măcar două — „în toate textele «întregi»" (p. 396).

Buhociu accentuează că „variantele est-carpatice" (circa 200, îndeosebi cele din *Vrancea*) au ca „trăsătura lor cea dintîi" „o forță materială deosebită": „Toate trăsăturile fine din *varianta I"* apar aici „îngroșate, dense de nuanțe infinite de viață păstorească locală" (p. 396). De aceea se înțelege de ce exegeza tuturor «textelor-sinteză» (sînt *13* la număr) începe cu «varianta I» *Alecsandri — 1850* etc. (ea provine „din Vrancea" — p. 395, 396) și sfîrșește cu «varianta XIII», o colindă din Rodna[1]. Această piesă — singura de relief poetic din toată seria-șablon a textelor-colind ardelene e apreciată de Buhociu astfel: „Varianta XIII, pe linia textelor transilvane, se apropie cel mai mult de c î n t u l M i o a r e i p r o p r i u - z i s" (p. 429).

După stabilirea primului «text-sinteză» fundamental («varianta-tip» *1850*; p. 396—399), comparatistul selectează din bibliografia generală «varianta 2», adică piesa critic necesară în valorificarea fondului poetic al tuturor «textelor-sinteză» A fost aleasă *versiunea LXVI*, provenită, ca și precedenta, „tot din Vrancea" (p. 399). Analiza acestui text pare ingenioasă, fiind făcută cu vădit elan, totuși cuprinzînd unele imprecizii pe care din necesitate documentară le vom discuta și clarifica. De pildă, de la început analistul ager afirmă că *„varianta 2"* „are ca «autor» pe informatoarea *Costanda Păun* din Spinești. . ." (p. 399). Rămîne clar că termenul *autor* trebuie clarificat și bine delimitat în cazul așa-zisei *poezie-populară*. Fiindcă cetitorul comun și mai ales cercetătorul riguros în documentare se pot întreba: oare bătrîna „informatoare" — „născută în *1853"* (cronologia o deduce comentatorul), în vîrstă de „71 de

[1] Publicată de Ovid Densusianu în *1920*, *Flori alese din cîntecele poporului*, p. 137.

ani în *1924"* cînd „a rostit. . .textul de 130 de versuri"[1] (p. 399) — a fost ea cumva «autor»-ul, iar nu c o l p o r t o a r e a unui „text" care „circula în *1860"* măcar în satul *Spinești?*

Termenul *autor* (de material folcloric tradițional, sau de cel creat în actualitate după modelul popular precursor) contrastează apoi cu conceptul clasic elen *rapsod*, devenit în folclorul modern și cel contemporan „rapsod popular" (folosit de Buhociu la p. 400). Iar acesta depășește cu mult sfera limitată — tot în actualitate, pe terenul etnografic și folcloric — a noțiunii i n f o r m a t o r - c a r e. Deci este impropriu și în cazul de față. Se vede cum și aici clarificarea se impune cu necesitate.

Apoi o altă afirmație, tot fragilă, trebuie imperios lămurită: „. . .varianta de față mai este c î n t a t ă [sic!] și de alte persoane din Vrancea aproximativ de aceeași vîrstă" (p. 399 și 449 *nota*

În corpul studiului argumentarea lui Buhociu se prezintă prin stil de coloratură lirică (p. 399—401). Aflăm că versiunea *LXVI* se înfățișează ca „operă de artă" literară: bătrîna (ipoteticul *autor!*) „se exprimă prin idei poetice, comparații, metafore, aliterații", toate niște „figuri poetice de rară sensibilitate". Ele ne amintesc „de moartea reală și nu mitică a ciobanului, mitică fiind, de la început pînă la încheierea operei, atmosfera" (p. 401). „Scenariul din *varianta I"* (Alecsandri) crede Buhociu că „s-a schimbat artistic", așa încît în versiunea aceasta de excepție „avem o ideo-

[1] În realitate sînt *132 versuri*.n cîteva locuri Buhociu transcrie eronat fonetic versurile din text. LXVI („Și-l înjungh*ia*,/Oile-i lu*a*" — în loc de „Șî îl înźiunghi*ă*,/Oili-*į* lu*ă*"; vers. 69—70), ca și lexicul („Și nevasta lui:/*Sora*-soarelui; Și *ai* lui nuntași, . ." — în loc de: „Șî nevasta luį /*Soarįa*-soariluį; Șî *a* luį nuntaș. . ."; vers. 124—125; cf. Buhociu, *l.c.*, p. 401). Aici, și în general, greșeala comparatistului e serioasă: trebuia să respecte redarea fonetică *locală* prin care graiul popular specific își exprimă ideile și simțirea originală proprie. Acesta e aspectul material fundamental în grai, redînd farmecul sonor al cuvîntului regional, prelucrat apoi stabilit de veacuri. El conține și elemente variabile, pe lingă altele fixe de secole. Eminescu a respectat asemenea constante fonetice tradiționale: „Cînd trec *pîngă* casa ta,/*Plînge-mi* ochiul de-a stînga" *(Literatură populară*, I [ed. I. Chendi], 1902, p. 5).

Precăderea ce dă comparatistul cercetărilor noastre privind problematica *Mioriței* („Este necesar să ținem seamă de punctul de vedere al lui Ion Diaconu, *Vrancea*, I, p. 11—226"; sau: „. . .Ion Diaconu (le meilleur connaisseur [!] du chant [„Miorița"]. . ."; v. *Folclorul de iarnă, ziorile. . .*, p. 386 *nota 3*, și p. 490) — nu a avut cînd s-o verifice prin ce aducem nou ca material și comentariu explicativ la cele *402 variante inedite ale baladei*, pe care le prezentăm aici. Oricum, comparatistul e în contrast cu aerul de imaginată autoritate științifică a cîte unui vorbăreț agresiv de prin anul *1969*, combătînd, fără argumente și documentare, un studiu corect adus pînă la concluziile de față.

logie nouă, bine formulată" (mai ales prin descrierea nașterii naturiste perpetue; p. 401). Poemul rămîne desăvîrșit artistic: „Ca și în varianta *I*, textul ne apare foarte «lucrat», șlefuit, ca o operă brîncușiană, dar fără a ieși din universul creației folclorice. Individualitatea informatoarei [contradicție: nu e *autor*?] se confundă cu cea a artistului anonim" (p. 401; nu cumva se identifică, adică se transpune total în arhaitatea etnografică?). În citatul acesta de bază se poate întrevedea disociația între conceptele *autor-informatoare* folosite oscilant de Buhociu: *Costanda Păun* acum nu mai este „autor" al versiunii în cauză, ci numai prelungește din tradiție, cu mult talent și prin bună memorie, creația superioară a unui oarecare „artist anonim" din veac. Vom cerceta neapărat și această problemă contradictorie.

În cursul analizei ferventul comentator notează – se pare cu regret — că asemenea versiune de artă poetică nu a fost cunoscută în sfera lingviștilor contemporani de Leo Spitzer. Învățatul acesta – gînditor idealist marcant – s-a preocupat, în *1957*, de *Miorița*"[1]. Dar dînsul nu a cunoscut atunci recrearea bătrînei *Costanda Păun*, în care „ar fi apreciat cel mai mult" „esențiala mărturie de fidelitate și adînc umanism" al „mioarei" (p. 401)[2].

Să stabilim contribuția folcloristului comparatist O. Buhociu privind în general *Miorița*, apoi în mod special «textul-sinteză» *LXVI*.

Concluzia analizei proprii se expune în trei excerpte clare: *a.* — „...prelucrarea și fețuirea poetică ce evidențiem aparțin de regulă numai variantelor est-carpatice, căci ele indică cel puțin ca mugur, ceea ce variantele din sudul Carpaților și din Transilvania desvoltă" (p. 401—402). Dar toate «variantele-tip» (sînt *13*) au în frunte Vrancea prin textul din *1850, 1852, 1866* (adăugăm: ca și prin cel din *1924*). *b.* — „Transilvania este mai mult patria miturilor

[1] Studiul *L'archétype de la ballade Miorita et sa valeur poétique*, în *Romanische Literaturstudien*, 1936—1956, Tübingen, 1959, p. 835—867. Tot se mai scapă din vedere că anterior, renumitul etnopsiholog și folclorist german Otto Bockel a vorbit documentat despre *Miorița* încă din anii *1906, 1913;* v. lucrarea sa monumentală *Psychologie der Volksdichtung* [2], Leipzig-Berlin, *1913* („B. G. Teubner"), p. 83—84, 204 și *nota 2*, 241.

[2] Leo Spitzer — lingvist de informație vastă și cu stil distins, cursiv, clar în studii aride de filologie și dialectologie — ar fi putut cunoaște balada *LXVI*, neglijată, am mai spus, și de specialiști români erudiți. Ea fusese demult publicată, într-o revistă românească de filologie și lingvistică, avînd circulație mondială în *1926*.

noastre decît «expresia lor epică» (p. 404)[1]. *c.* — „Considerăm că variantele I, II, III [ultima este versiunea M. Costăchescu] reprezintă în mare cele circa *200 de texte est-carpatice*, legate mai mult de populație decît de lăutari. . .ele circulînd prin canalul păstoriei s-au adaptat și-au fost adoptate de toată societatea păstorească [!] sud-carpatică, de unde au ajuns pînă la românii timoceni" (p. 404).

Prin urmare rolul documentar al folcloristului-comparatist Buhociu rămîne următorul: dînsul a identificat — întîiul — că din anii *1850—1866* (perioada Alecsandri) pînă în *1924*, nu se mai află — în tot cuprinsul folclorului românesc — altă variantă de apogeu poetic așa cum e versiunea *LXVI*. Asemenea prioritate etnografică și folclorică o putem acum încadra pozitiv, din perspectivă sigură, anticipînd viitorul. Există și mărturii poetice suplimentare: tot în Vrancea se află încă două realizări aparte, mai originale, privind „cîntecul mioarei". Este vorba întîi de versiunea-dublet din satul *Negîrléștį*, notată în *1967* de la bătrîna *Ańcúța Vasîli Táfti*, 74 *(MXLII, MCCCXX* și *Nota crit. 73)*. Avem aici contaminarea, aproape în virtuozitate, între fondul etnografic păstoresc local și textul literar *Alecsandri* aflat din manualul școlar. Rămîne pînă acum (în anul *1983*) piesa antologică reprezentativă din categoria aceasta.

Altă excepție remarcabilă: din materialul lăutăresc general predomină varianta cobzarului *Marin Curțianu*, 78, din *Colácu*, notată în *1928* și publicată în *1930* (*Ținut. Vranc.*, I[2], p. 327—331). Ceilalți profesioniști rămîn mijlocași, epigoni sau alterați prin dresura romantică a sec. XIX (cazul tipic rămîne varianta *Oaia năzdrăvană* remaniată de G. Dem. Teodorescu în *1883, 1884*).

Sînt încă versiuni vrâncene de semnalat bibliografic: text-dublet *MCLVII--MCLVIII* (v. și *Nota crit. 142*) din *Réghiu* cules în *1967* de la *Ioana Vlaįcu*, 71. Apoi text *MCCLXXI* (v. și *Nota crit. 215*) din *Văsîį* cules tot în *1967* de la *Anghelița Okįán*, 75.

Comentariul lui O. Buhociu poate fi completat: «varianta-tip» *LXVI* înlăturată elementul creștin care a pătruns în textul Costăchescu („Iar tu, *din gluguță*,/Să-mi faci *iconiță*,/Și *din trișculiță*,/ Să-mi faci *cruciuliță*,..."; *Cîntece populare rom.*, 1969, p. 85 vers. 93—96). Prin urmare ea păstrează substratul arhaic. Apoi exclude indicarea regională triformă a personajelor din text. Alecsandri,

[1] Distingerea urmează după precizarea aceasta: „Tot Moldovei aparține și varianta III, cea publicată de M. Costăchescu, în *1929* [sic!] și pe care culegătorul [cel din *1902*, urmînd comentatorul entuziast din 1930] o crede «cea mai frumoasă variantă, găsită pînă azi»" (p. 402). Se vede că Buhociu rămîne impasibil față de opinia lui Costăchescu, prea personală.

rămînînd abia indicat moldoveanul („Ĭatî cî-ntîlni/Hoț *moldovenesc*"; vers. 67–68), pentru ca – după părerea lui Buhociu – noi „să bănuim că ucisul e vrîncean".

O dovadă a stilizării sobre, concentrate, dar cu imagini poetice variate și expresive în textul *LXVI:* economia verbală care se vede exclusă în varianta Costăchescu, unde exprimarea frazeologică a fost imitată după logoreea lăutărească a lui *Șolcan.* Cît privește concentrarea întregului fond poetic: se mai remarcă lexicul echilibrat și lipsa episoadelor exprimate prin gîndirea discursivă din text. Costăchescu.

Cap. VI. Distingerea termenilor echivoci în text. LXVI: a. «autor» folcloric. – b. «rapsod popular». – § a. – A fost cumva bătrîna *Costanda Păun* «autor» al «variantei-tip» LXVI (v. Buhociu *l.c.*, p. 399)? Aici se află – se poate spune – nodul gordian privind geneza acestei capodopere. Să încercăm clarificarea dubiului, precizînd în ce condiții de teren și prin care procedeu de anchetă a fost aflată și culeasă versiunea *LXVI.* Este o lămurire care ajută înțelegerea presupusei paternități, ca «autoare», a bătrînei.

În anul 1924 a început activitatea mea de teren privind antologizarea baladei *Mioara* din Vrancea. Atunci am descoperit și cules primele două texte publicate peste doi ani [1]. Eram student (an. III), urmînd cursul de filologie romanică și folclor al profesorului Ovid Densusianu. Am deprins atunci transcrierea diacritică a unui text poetic popular. O întîmplare m-a silit să public fortuit cele două texte. Tipărirea lor, aproape bruscă, a hotărît și soarta colecției publicate în *1930* [2].

Dar în *1924* metoda de lucru pe teren trecea în chip normal printr-o experiență preliminară: ancheta o făceam numai cu atenția cuvenită preciziei fondului poetic și redării corecte diacritice. Textul însă rămînea cules printr-o notare unică. Revenirea în timp pe teren asupra aceluiași informator – mai ales în cazul celui de talent – nu mă preocupa atunci. Iar procedeul experimentului folcloric – denumit mai tîrziu *racordaj folcloric* – s-a produs în germene abia în *1926.* Dăm unele exemple: textele *LXXXVI, LXXXVII (Ținut. Vranc.,* I[2], p. 452, 453) au fost culese – la distanță în timp de șase luni – de la un bătrîn de 70 ani (din *Văsîį*). Cu notarea prea aproximativă am cules în același an – de la un bătrîn de 76 ani tot din *Văsîį* – numai cîteva versuri trunchiate în textul întreg *(ibid.,* p. 454 *LXXXVIII* 60, 65, 67 > 68, 80, 84 > 85).

[1] Întîi textul în cauză LXVI, apoi LXVII (*Ținut. Vranc.* I[2], p. 417, 421).

[2] V. *Ținut. Vranc.*, I[2], p. 11–12 și 115 *nota* 2.

* Din 1927, procedeul dubletului folcloric prin experiment privind *Miorița* a luat amploare; procedeul *textelor-convorbiri* explicative s-a format în 1926. A urmat aplicarea tot mai precisă a acestora iar materialul cules apare în colecția *Folklor din Rîmnicul-Sărat* (vol. I – 1933; vol. II – 1934; vol. III partea I – 1948; vol. IV – aflat încă în manuscris), în revista *Ethnos* (I, partea I [1941], p. 218–228), în lucrarea *Cîntăreți și povestitori populari* (1980).

Amintim că în *1924* metoda de lucru, folosită pe teren exclusiv vrâncean, era sumară. Nu însă romantică. Se reducea aproape la strictul necesar. Adică am notat atunci diacritic numai două variante ale baladei, fără să fi revenit în mod necesar pe teren – de pildă măcar asupra unei informatoare deosebite. Așa s-a întîmplat că *text. LXVI* al *Costandei Păun* a rămas ca *unicat* [1].

Trebuie neapărat admis că în *1924* ancheta a fost în general precară. Impresionat de noutatea textului *LXVI* cu episoade inedite, ca și de armonia versurilor redate prin imagini expresive necunoscute variantelor din repertoriul general „mioritic", am urmărit, dar prea redus, răspîndirea motivului în satul natal al bătrînei (cu 11 texte); și tot insuficient soarta textului *LXVI* limitat la circulația lui cea mai redusă: familia. Fiindcă în cercul familiei respective informația a fost tot sumară. Am aflat însă că unica ei fiică – și ea analfabetă – nu cunoștea de loc textul în cauză și nici pe altul. Soțul ei – *Añghil Fórîi* baciul cu stîna vestită de pe muntele *Zbóįna* [2] – era un maestru al fluierului, cunoscut în sat, ca și în ținut [3]. Dar un text al *Mioriței* îl știa disparat. Fiica lor mai mare – și nepoata preferată, din cele trei, de bătrîna *Costanda: Sánda Fórîi* (cunoștea rudimentar alfabetul) – rămăsese numai o admirabilă evocatoare a păstoritului vrâncean de-acum aproape suta de ani. Ea mi-a recitat – în *1965, 1967 – Ñiorița* în trei texte (*MCCXXXII–MCCXXXIV*). Dar acestea se văd absolut deosebite de-al bunicii, din care nepoata mai știa cîteva versuri, cărora le adăugase unele evident preparate cu stîngăcie de dînsa (cf. *vers. 61–63* din text LXVI: „Mereu șuierîn',/*Țigarî fumîn'*,/Din

[1] Bătrîna știa, după informația nepoatei, și material liric „chiuituri-strigături", ceva din ciclul sărbătorilor de iarnă („plúgu", „colindu", „cînticu di stįa"), apoi „disčîntiși" (cu interdicție: le spunea numai în familia ei). În timp contrar, apoi din delăsare, și temporizînd, nu le-am salvat. Altă pagubă în documentarea de teren din *1924:* nu am întrebat în mod detaliat pe *Costanda Păun* dacă soțul ei știuse *Ñiorița* în text asemănător. Bătrîna spusese nepoatei, dar evaziv, că ea cunoștea „cîntarįa šįa dim bătrînį", pe care o „cîñta" și „uñkeșu".

[2] *Păstorit. în Vrancea,* 1930, p. 40 *fig. 31,* p. 44 *text. II.*

[3] V. text. CMXLIX și *Nota crit. 17.*

guri cîntîn'. . .", și alte cîteva tot prozaice). În *1930* am înlăturat din vol. *Ținutul Vrancei*, I, asemenea hibrid al nepoatei, ca și pe alte texte-moloz din ținut, socotindu-le prea străine și de versiunea artistic închegată a bătrînei. Exact cum se menționează în *notă* la text. *ms.* MCCXXXII din *1965*.

Pe celelalte două nepoate ale bătrînei nu le-am cercetat. Iar singurul nepot (în *1965* era și el cioban în *Zbóįna*) nu cunoștea text. *LXVI;* abia îndruga cîteva versuri rupte din *Miorița* școlii primare. Încît bătrîna *Costanda* rămăsese singură în comuna *Spinéști* — între cinci informatoare și nouă informatori — ca o supraviețuire etnografică pe deplin izolată. Riscăm o ipoteză: poate că bătrîna se trăgea din păstoritul vrâncean arhaic cu originea în preistoria dacilor. . .[1]. În tot cazul *Costanda Păun* trăia în satul *Spinéști* din anul *1924* ca excepție printre bătrîne. Era de altfel o excepție în toată Vrancea vremii aceleia. Depășea generația de informatoare, tot bătrîne, care mai cunoșteau „vórbili" (textul) și „ghérsu" (melodia) străvechiului poem păstoresc. Nepoata *Sanda* portretizase veridic pe bunică: „. . .bunica įera o babî *kisnovásî. . ." (text. conv.* MCCXXXII r. 1—4). Cuvîntul *kisnovásî* e un dublet regional din forma generală *chisnovat-ă.* Lexicologii noștri actuali par divergenți față de clasicul H. Tiktin[2]. Epitetele „caraghios, comic, de rîs", propuse de Tiktin, se exclud din caracterizarea bătrînei. Dicționarele actuale[3] rămîn aproape stereotipe[4]. Dintre formele citate și aici susținem că în privința *Costandei Păun* se înlătură adj. *comic, caraghios, de rîs.* Bătrîna nu părea să fi fost în tinerețe o fire prea vioaie. În *1924* era concentrată, atentă la discuție cu cineva străin, chibzuită la cuvînt, însă ironică față de tineretul prea înnoitor și deplorînd timpul care schimba pe atunci „stráįu" și „obliśérįu [= datina] dim bătrîni". Prin urmare ea nu era „comică". Și exclus „caraghioasă"! Poate că în tinerețe a fost în cercul familiei o făptură „poznáșî" "(= hazlie, glumeață). Dar în relație cu satul sigur că a rămas întotdeauna circumspectă, cu demnitatea „dim bătrînį" a sexului. Avea înțelepciunea ei modestă. În vorbă îi simțeai buna simplitate țărănească.

[1] Cercetările lingvistice recente arată că hidronimicul *Năruja* e de origine dacică (G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, 1980, p. 73, 190).

[2] Primul lexicolog pozitiv al filologiei românești explica astfel adj. *chisnovat-ă:* „drolling" (= „poznaș, *caraghios*"), *„passierlich"* (= *„comic,* de rîs") — *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I, 1895, p. 345.

[3] Dar fără *Dicționar. limbii române*, 1940, p. 383, care nu înregistrează cuvîntul.

[4] *Dicționar. limbii rom. contemp.*, I, 1955, p. 416: *chisnovat,-ă* „poznaș, glumeț. . , hîtru". — *Dicționar l. rom. moderne*, 1958, p. 141: *chisnovat-ă* „poznaș, glumeț, *comic*". — *Dicționar explicativ l. rom.*, 1975, p. 148: *chisnovat-ă* „poznaș, glumeț, *comic*".

Și felul de viață îi era original. Locuia la o margine izolată a satului: "pi șăs spri sǫarį-apuni", cum spunea cu ușoară ironie figurată (adică nu „iñ ñilžocu satuluį, ca kįábúri"). Trăia prea modest, aproape sărăcăcios. Era o analfabetă sedentară. Nu fusese la oraș: nici măcar la „tîrgu diñ Odobéști". Nu mersese la un „iarmaróc", pînă la „Ghídra" (= *Vidra*, distanță de 26 km. de *Spinéștį*). În tinerețe se dusese „pîn' la dial" și „la munti la *Zbóįna*" unde era stîna. Cunoștea trei sate *(Bodéștį, Păuléștį* și *Văsîį*). Contactul cu „lumįa diñ sat" fusese la întîmplare. Se deprinsese numai cu „nįámurli" și cu familia ei. Așa se explică de ce text. *LXVI* a rămas o enigmă: nu a circulat măcar în *Spinéștį*. Încît nu ne lămurim de unde a aflat Buhociu următoarea informație: „De altfel varianta de față *[LXVI]* mai este cîntată asemănător și de alte persoane din Vrancea, aproximativ de aceeași vîrstă" *(Folclorul de iarnă. .*, p. 399). Iar textele LVII—LXI (citate la pag. *449 nota 6;* cf. *Ținut. Vranc.*, I[2], p. 404—410) nu au nici o legătură de fond cu versiunea *Costandei Păun*. Informația e contrazisă și de datele cronologice reale: în *1924* (cînd a fost cules text. LXVI) comentatorul avea numai 14 ani; iar în *1926* (cînd a murit bătrîna) el avea 16 ani. Prin urmare nu putea merge atunci în Vrancea, în plină copilărie, ca să verifice pe teren circulația baladei în tot ținutul. Afirmația, care nu explică nimic teoretic, rămîne perfect gratuită. Ea nu se verifică în psihologia unui erudit stăruitor ca Buhociu[1].

În concluzie: în anii *1948, 1957, 1963, 1965—1969* și *1970* — — cînd am reluat ancheta etnografică, folclorică și dialectală în Vrancea întreagă — textul *LXVI* nu a mai apărut. Nici „nepoata *Sánda*, nu mai știa ceva lămurit, cu tot versul artificios semnalat, din ce-mi comunicase în *1924* de la „bunica *Costanda*", desigur că prin reminiscență alterată. Fiindcă în *1965*, apoi în *1967*, cele trei variante „Ñiorița", relativ memorate (v. MCCXXXII—MCCXXXIV și *Nota crit. 191*), erau contaminare comună între un slab fond păstoresc local, abia pîlpîind, și textul literar din cele două clase primare ale ei. Că le-ar fi învățat întîi în copilărie de la un cioban bătrîn, ducîndu-se la stîna satului din *Zbóįna* (a fost la vîrsta ei de 16 ani cînd i s-ar fi *cîntat* „c-o melodii mǫali" balada; v. *text. -conv.*), faptul rămîne drept o aproximație. Oricum am gîndi chestiunea în complexitatea ei evidentă, problema genetică a versiunii de față va rămîne un dubiu continuu. Înclinăm a crede că text. *LXVI* a fost o *prelucrare* — într-adevăr *superioară*, și vădit *originală* a *Costandei Păun*. Ea a primit în mod parțial schema

[1] Își trecuse doctoratul în litere și filozofie la *Sorbona* și fusese profesor de etnografie-folklor la o universitate germană, după cum însamnă *Dicționar. folcloriștilor*, 1980, p. 96.

tradițională a baladei (începutul textului prin dialog; vers. 1—6 în parte personajele, apoi elementul miraculos mitic de categorie animalieră). Dar a modificat ingenios planul curent, cel tradițional, care circulă activ și azi în majoritatea variantelor vrâncene. Apoi a prefăcut maniera dialogului, și mai cu seamă a adăugat remarcabila noutate poetică: blocul imaginilor de expresivă putere lirică. Așa încît în felul acesta artistic nu a putut plăsmui, în tot neamul românesc, nici o altă bătrînă a vremii ei.

Prelucrarea poetică, într-un mod inedit original, a avut trei izvoare: intuiția artistică ereditară a păstoritului vrâncean, experiența vieții izolate a bătrînei de atingerea cu orașul modernizat; dar mai presus firea ei înzestrată de natură cu imaginație creatoare. Prin aceste forțe sinergetice *Costanda Păun* a realizat îmbinarea de artă între două elemente contigue: materialul poetic tradițional prelucrat și păstrat în memoria ei sănătoasă, cu inovația eminentă a *poetei-«autor»*: unsprezece elemente lirico-epice originale. Sînt următoarele: cuvîntarea „șiobănașului stăpîn" în fața oilor — vers. 23—49; altă cauză a omorului: nu din pricina „turmei de oi", ci pentru pitorescul portului ciobănesc și măiestria construirii fluierului, apoi *arta cîntului;* deci *nu* o cauză materială, ci pasiunea pentru frumosul artistic — vers. 11—22; profunda legătură etnografică între turmă și „șiobănașu frumos" — vers. 23—29; prefacerea eternă a naturii corelate cu ocupația păstoritului — vers. 30—46; preamărirea posterității (apoteoză redusă!) în amintirea ciobănașului sacrificat în floarea vîrstei — vers. 41—49; descrierea pitorească a turmei mergînd la păscut — vers. 50—56; descrierea ciobănașului îndreptîndu-se către moarte, senin și conștient de soarta lui tragică — vers. 57—62; scena omorului redată concentrat, ca și furtul turmei — vers. 62—70; oaia se ascunde de ucigași, înmormîntînd pe „stăpîn" în ansamblul animalier de la stînă — vers. 71—80; dar planul îngropării, cu obiectele datinii păstorești, este propus de mioriță — vers. 81—95; dialogul sugestiv al „măicuței bătrîne" cu „ńiorița crjâți" — vers. 96—123; descrierea lapidară a nunții alegorice cu elemente naturiste, nu prin viziune cosmică model Alecsandri — vers. 120—132.

Se vede clar cum «autorul» *Costanda Păun* nu a cunoscut lăutarul vulgar, nici nu a imitat tipul curent al baladei din sat, după cum nici vreun text osificat, redus, în felurite cazuri, la cite două ori trei versuri definitiv inerte (v. CMXXVII și *Nota crit. 4*). Bătrîna a putut *simți, gîndi* și *configura* poemul său *Ńiorița* în timpul cînd patriarhalismul etnografic era mult mai viguros în Vrancea decît în alte ținuturi. Dar nu și-a numit prelucrarea: „ńioara",

cînticu oilor" etc. (v. *Cap. I*, § 3, p. 202 — *Note crit.*; cf. MCCXXVII — — MCCXXIX *Nota crit. 189*), ca să fie pe deplin în consens cu tradiția păstorească locală. § *b*. — *Afirmația a doua* a lui Buhociu, relativă ca și precedenta, este următoarea: bătrîna *Costanda Păun* a fost un *«rapsod popular»* [1]. Epitetul acesta, și el destul de suplu, trebuie cercetat cu atenție, ca și termenul *«autor»*. Fiindcă Buhociu vorbește și de «rapsodul carpato-dunărean, *autor* [sic!] al variantei IV» [2]. Se referă la lăutarul *Șolcan* care ar fi fost, și el, un „rapsod" de epocă folclorică [3]. Prin urmare vocabula *rapsod* ar îngloba pe-un „autor" de curată origine păstorească alături de-un profesionist lăutar în genul celui din Brăila. Evidentă înglobare cu totul nejustificată. Să nu ne surprindă prețuirea prea concesivă. Fiindcă însuși Const. Brăiloiu — etnomuzicolog temeinic și spirit critic sobru — nedistingînd cu rigoare fabricația ajustată *Oaia năsdrăvană* din *1883—1885*, a scris un ditiramb curios: „Pe cîtă vreme *Petrea Crețu Solcan* [sic!], de pildă, un muzicant de meserie în toată legea, a uimit pe G. Dem. Teodorescu și ne uimește și pe noi, mai ales prin minunatele și nenumăratele lui cîntece bătrînești" [4].

Dacă Brăiloiu prețuiește surprinzător pe lăutarul brăilean, fără să-l califice de-a dreptul „rapsod popular", întîlnim epitetul acesta atît de sunător mînuit în *1933—1934* de Tudor Vianu [5]. Atunci esteticianul s-a referit la Barbu Delavrancea pentru că folosise în discursul său de recepție din *1913* epitetul „rapsozi populari" [6].

Nu scăpăm din vedere că în *1881* Eminescu pusese vocabula „rapsod" în „Scrisoarea III": „De-așa vremi se'nvredniciră cronicarii și rapsozii" [7]. Se pare că satiricul genial a păstrat atunci sensul primitiv clasic.

Cuvîntul „rapsod" a provenit, prin curentul romantic european, din clasicismul elen. Credem că este propriu numai acestei perioade culturale antice. El a fost preferat și însușit de maniera lexicală a timpului romantic, de unde l-a împrumutat și literatura noastră. A avut oarecum soartă comună cu a cuvîntului *bard* care s-a legat îndeosebi de destinul literar al lui Alecsandri. Legenda epitetului

[1] Buhociu, *Folclor. de iarnă..*, p. 400.
[2] Din seria celor 13 „texte-sinteză" — v. *cap. V*.
[3] *Ibid.*, p. 415.
[4] C. Brăiloiu, *Opere*, vol. IV, 1979, p. 74.
[5] Vianu, *Opere*, vol. III, 1973, „Minerva", p. 433.
[6] Delavrancea, *Din estetica poeziei populare;* în *Opere*, vol. V, 1969, „ed. Minerva", p. 474, 479, 491, 582. În realitate prozatorul spusese că „poeții populari" români sînt niște „*rapsozi* transfigurați"; sau altfel spus: „*barzii* noștri", „*barzii* din poalele Carpaților".
[7] Eminescu, *Opere*, vol. I, 1939 (ed. Perpessicius), p. 149.

„bardul de la Mircești" provine din romantismul francez. Curentul acesta literar, adînc revoluționar, a statornicit din Franța în Europa, mai ales la popoarele neolatine, cultul pentru „poezia populară". Din Franța s-a răspîndit în aceeași direcție și conceptul de „poezie-cîntec popular". Acolo a trăit, printre agitatorii timpului romantic, și celtizantul Hersart de La Villemarqué, o personalitate stingheră a tradiționalismului popular francez. Prin anii *1839–1840*, el a publicat o culegere cu „cîntece populare din Bretania", celebră pe atunci, și cu răsunet larg în Occident *(Barzas-Breiz. Chants populaires de la Bretagne*, vol. I, Paris, *1839–1840;* vol. II, *1840* ed. „Charpentier")[1]. Era în Franța întîia culegere de folclor poetic, abia menționată la noi – tîrziu, prin anii *1913, 1920* – de-un prea modest bibliograf și istoric literar vulgarizator(Gh. Adamescu. *Istoria literaturii române*, *1920*, p. 18). Dar celtizanții A. de Jubainville, H. Gaidoz, F. M. Luzel au stabilit că La Villemarqué a modificat profund – prin „continue retușuri de formă" și „alterațiuni considerabile de fond" – acele „chants populaires de la Bretagne" culese de el de la „barzii" bretoni („gwerz") ai timpului său (v. G. Doncieux, *Le romancéro populaire de la France*, Paris, 1904, „É. Bouillon", p. 6). Încît lucrarea – rarisimă astăzi – a rămas numai în bibliografia de arhivă folclorică internațională. Are însă pentru noi un rost anume: ea a popularizat pe atunci în Europa cel mai mult cuvîntul *bard* (< celticul *barz*). Admitem că în anii șederii la Paris pentru studii *(1834–1839)*, ori ceva mai tîrziu, Alecsandri a cunoscut îndeaproape culegerea aceasta, reținîndu-i termenul generic „chant populaire" și cuvîntul *bard*. Pe acesta și l-a ales Alecsandri aproape ca pe-o marcă heraldică, după însemnarea unui recent dicționar de literatură română: „E l î n s u ș i s e s o c o t e a b a r d a l n a ț i u n i i. . .„ *(Dicționar. literaturii române de la origini pînă la 1900*, 1979, p. 17). Însemnarea aceasta presupune cunoașterea opiniei din *1911* a lui G. Ibrăileanu: „Alecsandri, care se socotea *bardul național.*" *(Opere*, vol. VIII, 1979 „Minerva", p. 136).

Prin anii *1839, 1840*, *bardul* mai dăinuia în Bretania. Era tot cîntăreț, deseori orb, care trăia ca un sărman cerșetor ambulant. Peregrina prin sate și tîrguri, pe la bîlciuri și chiar la cîte un castel de nobil, ca să cînte poezie lirică și balade cu fapte eroice. Așa fusese și anticul cîntăreț galic *barz*, apoi urmașul acestuia (din sec. VI e.n.). Și tot un *bard* rătăcitor era cîntărețul anilor *1839, 1840*. Cînd

[1] S-a publicat sub auspiciile unor ilustre personalități ale timpului cultural francez: istoricul literar Abel Villemain (ministrul „instrucțiunii publice"), istoricul medievist faimos August Thierry Chateaubriand (și el breton!) și C. Fauriel care, într-un „preambul" recomanda culegerea chiar Europei!

cînta, el se acompania cu un instrument, *rébek*, avînd trei coarde și-un arcuș. Se asemăna cu *prouz* (= *rote*) instrumentul barzilor galici, apoi al bretonilor din secolul amintit VI. Dar se asemăna și cu *guzla* din sud-estul Europei (numai cu o coardă, și tot cu arcuș) a cîntăreților medievali sîrbi, după cîte a însemnat romanticul etnograf-folclorist La Villemarqué *(Barzas-Breiz. . .*, vol. I, XXX–XXXII, XXXV, XXXVI–XXXVII „Introduction").

Acestui epitet faimos – „bardul de la Mircești", preferat de cine a patronat o „regalitate literară" (v. Iorga, *Istoria lit. românești*, vol. III, 1909, p. 131) – ne propunem să-i urmărim circulația în cadrul activității culturale în genere, pornind îndeosebi de la critica și estetica noastră literară. În consecință ne vom referi numai la cîteva personalități marcante. Timpul va fi limitat la șapte decenii *(1910–1980)*.

La 22 mai *1913*, în discursul său de recepție la Academia Română, Barbu Delavrancea a luat apărarea lui Alecsandri împotriva lui Duiliu Zamfirescu care, în respectivul său „discurs de recepțiune" din *1909*, socotise pe poetul venerabil „rău culegător de poezii poporane". Apostrofa lui Delavrancea – a fost energică și ironică: «. . . s ă i a c a m l a v a l e *bardul nostru național, Vasile Alecsandri*» *(Opere*, vol. V, 1969 „Minerva", p. 493). Ilustrul său precursor academic era socotit „bard național"; prin urmare un epitet de supremă noblețe spirituală.

Dar pentru Delavrancea poporul nostru mai avea „barzi". Pe aceștia el îi alătura chiar lui Homer și Shakespeare. Îi găsim menționați în conferința sa *Doina*, în articolul *Natura în poezia populară*, în *Cursul de folklor* (10 prelegeri rostite în *1892* la Universitatea din București) și îndeosebi în discursul de recepție *Din estetica poeziei populare (Opere*, vol. V, p. 441–450, 498–503, 571–628 și 739–746, 466–497). În aceste patru lucrări Delavrancea a folosit o gamă variată de termeni clasici și medieviști romantici *(rapsod, trubadur, truver)*, predominînd însă vocabula *bard*. Dăm cîteva exemple: „. . .declarațiunea sinceră [în „cîntecul popular"] a *barzilor* din poalele Carpaților. . . "(p. 491), subînțelegîndu-i pe „poeții populari", adică „bătrînii satului românesc"; „. . .astăzi, cînd *barzii* noștri [populari] a u î n c e p u t a s e t o p i î n h î r t i e. . ." (recte: „barzii" adunați cu ani în urmă prin culegeri mediocre de „poezie populară"; p. 582); „. . .natură umanizată, la care *bardul* își adresează accentele sale de dor și de vitejie. . ." (p. 605). Termenii de comparație devin surprinzători: *barzii, rapsozii, truverii „trubadurii* noștri" populari „se pot ridica la înălțimi la care numai Homer, Dante și Shakespeare s-au ridicat". (p. 576). Desigur, o apoteoză singulară din elanul oratoric tumultuos caracteristic lui Delavrancea. Un gen de grai hiperbolic, pentru

ca să impresioneze puternic auditoriul și să exprime mai plastic ideea. Însă comparația ne rămîne numai parțial realistă.

În *1920* esteticianul Tudor Vianu — prețuitor statornic al folclorului nostru poetic — vorbea despre „marea concurență Eminescu" care a „aruncat într-o p e r i f e r i e d e **i n d i f e r e n ț ă** producția *bardului de la Mircești*" *(Opere*, vol. II, 1972 „Minerva", p. 623). Asistăm la o afirmație evident revizuibilă. Studiul din *1980*, al lui Paul Cornea, stabilește faptul contrar: „bardul de la Mircești" s-a aflat mereu *actual* în generația sa. A fost o „evidență indiscutabilă". Personalitățile dominante ale timpului său — Kogălniceanu, Maiorescu, Hasdeu, Odobescu etc. — nu l-au contrariat nici într-un fel. Eminescu însuși nu i-a întunecat gloria: l-a numit „rege al poeziei". A întîmpinat unele vicisitudini care nu i-au atins prestigiul mens. Alecsandri s-a bucurat continuu, și după moarte, de aprecierea unanimă a gustului public. A avut întotdeauna un cult suveran al personalității sale, atingînd chiar măreția unui mit literar *(Regula jocului*, p. 153—173).

Anterior lui T. Vianu, prin anii *1919, 1920, 1927*, alt cunoscător distins al „poeziei populare" — criticul și estetul G. Ibrăileanu [1871—1936] a folosit același termen: „. . .prestigiul enorm, fără exemplu, pe care l-a avut «bardul de la Mircești»" *(Note și impresii, 1920*, p. 177). Criticul se va folosi de epitet și în *1927*, într-o tipăritură discretă, scriere aproape de popularizare: „. . .dacă acești poeți [se vorbea despre Gr. Alexandrescu „natură profundă și cu o puternică rezonanță în lumea înconjurătoare" și despre D. Bolintineanu, un „adevărat poet. . .mai poet decît Alecsandri"] ar fi trăit, ca *bardul de la Mircești*, în atmosfera și cultul poeziei populare, n-ar fi fost mai buni poeți decît sunt". *(Cultură și literatură;* în „Bibl. pt. toți" nr. 1459—1460, p. 16). Despre „Bardul de la Mircești" vorbise *Ibrăileanu* încă în 1911, într-o prelegere universitară asupra lui *Alecsandri* în cercul „Junimii" *(Opere*, vol. VIII, 1979 „Minerva", p. 130).

În *1928* Mihail Sadoveanu a vorbit despre Alecsandri cu un ton admirativ înalt: „Veacul trecut și generația care ne-a precedat ne-au trimis o icoană măreață a lui Alecsandri. Nici Eminescu, nici Caragiale n-au alterat în imaginea și în sufletul înaintașilor noștri aureola de mărire a *bardului de la Mircești* și a biruitorului de la Montpellier" *(Adevărul literar-artistic*, 10 iunie *1928;* apud P. Cornea, *Regula jocului*, p. 166 și *nota 49)*.

Un entuziast susținător al cultului alexandrinist a fost poetul Ion Pillat, al doilea însemnat poet tradiționalist moldovean după Alecsandri. Studiul său din *1943* — *„Vasile Alecsandri poet al pămîntului și sufletului românesc"* — rămîne model de apologie literară. Aici «bardul de la Mircești» — *«bardul național»* Alecsandri

— este omagiat ca „fondatorul tradiționalismului în literatura noastră" *(Tradiție și literatură*, 1943, p. 172—187; în special 178, 185).

A existat o ușoară ezitare a spiritului public în privința lui Alecsandri. Dar dînsul a fost „restituit" și așezat în clasica perspectivă a „bardului de la Mircești". În această rectificare de optică literară a fost alături de Ion Pillat prietenul și colaboratorul său Perpessicius — eminescologul fruntaș, criticul literar variat și comentatorul folclorist prețios. El a încununat pe Alecsandri cu epitetul predilect *bard* în cîteva imagini, folosind și vocabula *rapsod* (improprie astăzi, după noi, cum se va vedea). De exemplu, în *1934*, cu prilejul unei expoziții comemorative, în articolul *Alecsandri exoticul*, Perpessicius nota: „. . .*bardul* se întregește. . ." *(Opere*, vol. III, 1971 „Minerva", p. 167; este vorba de materialul documentar din expoziție). Altădată: „. . .prea fericitul *senior* și *bard de la Mircești*" *(Ibid.*, vol. V, 1972, p. 130). În *1980* (retipărire): „. . .nu o roză ca-n balada *bardului* [Alecsandri]" *(ibid.*, vol. XI, p. 456). În *1967* Perpessicius spusese: „Căci Vasile Alecsandri n-a fost numai *bardul* nostru *național* prin excelență. . ." *(Alte mențiuni de istoriografie lit. și folclor*, III, p. 223), „gloriosul *bard*" *(ibid.*, p. 224), *„bardul* iubit al *României*" *(ibid.*, p. 238). Pentru Perpessicius poetul nu e numai *bard*, ci și *„rapsod* național" *(Alte mențiuni. istoriografie lit.-folclor*, II, 1964, p. 26). Ca și „M. Sadoveanu, acest cel mai mare, fără îndoială, dintre *rapsozii* peisajului național" *(ibid.*, p. 20). Sau admirabilul imn închinat istoricismului literar al acestui uriaș, astăzi unic în lume prozator: „. . .toate vîrstele istoriei naționale își au ecoul în opera lui Mihail Sadoveanu, căci inima acestui *rapsod*, îndrăgostit de trecutul neamului său, bate în acord cu toate epocile" *(ibid.*, p. 210).

În sfîrșit, în ultimul deceniu *(1970—1980)* cîțiva cercetători din domeniul folclorului și lingvisticii recunosc contribuția de bază a lui Alecsandri pentru amîndouă domeniile fundate în secolul său pe cînd se afla dînsul în Occident. Un etnograf-folclorist ardelean afirma, în *1970*: „. . .influența *bardului de la Mircești* a contribuit din plin la găsirea unui drum propriu pentru desvoltarea preocupărilor folcloristice de peste munți" *(I. A. Popescu, Studii de folclor și artă populară*, p. 11). Iar lingvistul-lexicolog clujan D. Macrea consemna, în 1980, că pînă în anul *1979* nu a existat „un studiu mai cuprinzător asupra limbii și concepției despre limbă a *bardului de la Mircești*". Lingvistul se referea la lucrarea *Limba și stilul poeziei lui Alecsandri* (1980, p. 3), întocmită de autorul tînăr Florin D. Popescu.

Așadar *„bardul de la Mircești"* este tot *viu* și *actual* în cultura română. Își continuă în timp patronajul spiritual din cursul vieții pe care un istoriograf pozitiv o prezintă — cu calm meditativ, dar

și cu avînt liric temperat – printr-o reconstituire critică model (G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri;* ed. I, 1962, ed. II, 1966).

Eminescu rămîne în chestiunea aceasta încă o taină. În *1870* (în *Egipetul*) a folosit cuvîntul *scald*, desemnînd pe poetul scandinav arhaic: „Racle ce încap în ele epopeea unui *scald*" *(Opere*, I, 1939 „Perpessicius", p. 43). Am menționat că în *Scrisoarea* III (din *1881*) se întîlnește termenul *rapsozii:* „De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și *rapsozii*" *(ibid.*, I. p. 149). Dar în *1881* întîlnim și cuvîntul *bard*, folosit în *Scrisoarea II:* „Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de *barzi*," *(ibid.*, I, p. 137). De asemenea de cinci ori apare în bruioanele poemului *Ondina:* „Prin tactul cîntărei sublime de *bard*" (în *1869; Poezii*, 1960 „Perpessicius", p. 197). Apoi: „*Barzii* zbor,. . ."/*Barzii* ridic'a lor glasuri bărbate,/Arpele-n cîntece. . ." *(Opere*, IV, 1952, p. 31); și „*Barzii* zbor. . ./*Barzii* ridic'a lor glasuri bărbate,/Arpele'n cîntece. . ." *(ibid.*, I, 1939, p. 474). Nu se cunoaște cuvîntul *bard* cuprins în epitetul „bardul de la Mircești". Se vede că tînărul poet – student la Viena cînd i-a publicat Iacob Negruzzi, la *1870*, în *Convorbiri literare*, capodopera *Epigonii* – i-a rezervat poetului român suveran de la *1870*, un titlu de glorie regală: „. . .acel *rege-al poeziei* vecinic tînăr. . .". Era un semn de reverență al celui de-al doilea geniu în lirica românească. Primul fusese anonim: cîntărețul originar al *Mioriței*, un păstor din Vrancea. Al treilea? Va fi în viitorime. . .

*

* *

Dacă *bard* a putut fi folosit în sensul poetic, impropriu ca termen științific, rămîne de precizat că vocabula *rapsod* trebuie rezervată exclusiv clasicismului elen, iar nu indiscernabil, de pildă referitor la *Șolcan*, sau chiar la *Costanda Păun* talent nativ popular. Vocabularul fervoarei romantice, copiat mecanic de trecut, este just să fie acum limitat, iar pentru cazul de față înlăturat.

* Sensul propriu al termenului *rapsod* se clarifică prin corelativul său *aed* care-l precede ca funcție. Folosindu-se din bibliografia problemei doi eleniști, *Maurice Croiset* (pentru sensul general referitor la întregul epos homeric) și *Victor Bérard* (cu precădere homeristul *Odisseii*), se face distingerea între *rapsod* și *aed*-ul homerid din Chios, Samos etc.

În concluzie cuvîntul *rapsod* își are particularitatea lui: desemnează în mod exclusiv pe un *cîntăreț* al poemelor homerice. El a trăit și s-a manifestat în epoca clasicismului elenic. Extinzîndu-i semnificația peste limita aceasta, termenul ajunge artificializat. Activitatea *rapsodului* a trecut prin

trei faze distincte: întîi el a *cîntat* material epic întocmai ca *aezii* (vocal și instrumental); apoi a *declamat* (mai ales prin racordaj epic oficial); la urmă *rapsodul* a ajuns *actor tragic:* recita și în același timp mima.

Potrivit cu această distingere să răspundem obiectiv la întrebarea dacă a fost *Costanda Păun* „rapsod popular". Răspunsul este absolut negativ: *nu!* Ea nu a avut memorie de capacitate rapsodică. Nici nu s-ar fi putut în timpul nostru. A fost numai un temperament liric prin excelență. De aici s-a desprins creația unei capodopere lirice păstorești, azi incomparabilă în toată lumea. Celelalte popoare europene nu au o plăsmuire asemenea. Ca și romanitatea întreagă. De pildă poporul francez are în domeniul literaturii populare o modestă „*pastourelle*". Adică o „poezie păstorească" în ton liric provansal, cum a explicat cuvîntul francez N. Iorga [1]. Dar comparată cu *Miorița* „păstorească" a *Costandei Păun*, este de nivel poetic redus. Dar dacă prevalează obiectiv o realitate folclorică, nu trebuiesc tolerate substituirile lexicale improvizate care rămîn anacronice cînd sînt *rupte* din timpul lor specific. În consecință *rapsozi* nu mai sînt astăzi între popoarele lumii. Timpul lor este revolut [2].

Cap. VII. – Succedarea variantelor-tip în raport cu text. LXVI; limitări în interpretarea comparatistă. Revenim asupra unei probleme discutate parțial, aceea a «textelor-sinteze» privind „cîntul mioarei" după criteriul lui O. Buhociu – subiect dezbătut și la *cap. V.*

Sînt discutabile două versiuni admise de Buhociu ca «variante-tip» în continuarea „*variantei 2" LXVI.* Prima e a lui M. Costăchescu, lămurită de dînsul în modul acesta: „Tot Moldovei aparține

---

[1] *Iorga, Istoria literaturilor romanice*, vol. I, 1921, p. 80.

[2] Totuși. . . rutina lexicală este trainică: ea nu poate fi lesne rectificată radical. Trebuie timp și opoziție chibzuită. Un exemplu: în *1967*, un istoric și critic literar actual scria: „Lui Mihail Sadoveanu i se cuvine mai degrabă titlul de *rapsod* decît acela de prozator". (Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura rom. între cele două războaie mondiale*, p. 208). Ba încă își intitula cap. respectiv „eposul"!. Dezechilibrul acesta lexical este paralel cu ce găsim despre „cîntecele epice" medievale franceze: medievistul Joseph Bédier citează art. „*Roncevaux*" (publicat în 1900 de profesorul său Gaston Paris, profesor și lui Ovid Densusianu). Aici se vorbește despre jonglorii care creaseră și răspîndiseră „*La Chanson de Roland* etc: „. . .chants qui. . .se répandaient. . . grâce aux «jongleurs», – ces aides du moyen âge, – dans le pays tout entièr,. . ." *(Les légendes épiques*, vol. III, Paris, 1921 „É. Champion", p. 248–249). Același anacronism lexical și la istoricul literar Ch.-M. Des Granges: „Ces chansons sont. . . colportées par les *aèdes*, les *jongleurs*. . ." *(Histoire de la litt. franç.* [7], Paris, 1920, p. 33).

și varianta III. . .pe care culegătorul [din 1902] o crede «cea mai frumoasă variantă găsită pînă azi» "*(Folclorul de iarnă*. . ., p. 402—405). Iar „*varianta-tip*" *IV* e aleasă dintre „variantele muntene" — împreună cu cele 14 dobrogene sînt „circa *105*" *(Ibid*, p *405—406*). Aceasta este chiar controversata „*Oaia năsdrăvană*" publicată de G. Dem. Teodorescu în *1885*" și „culeasă de la «lăutarul Brăilei"» *Petrea Crețul Șolcan*" (Buhociu crede că „la 6 august *1883*"; în realitate piesa a fost *scrisă* în două locuri și la două date în timp: 6 august *1883* în Brăila —Lacul-Sărat—, și 8 mai *1884* în București. Apoi cele două fragmente s-au contopit la birou și tipografie, în *1884* și *1885*. . .) [1]

Anticipat cercetătii noastre critice, facem o distingere preliminară: o „variantă-tip" trebuie să fie riguros delimitată de materialul mistificat (model G. Cătană!), de cel comun ori inferior sau de-a dreptul rebut folcloric; să fie selectată îndeosebi din ținuturi etnografice specifice; să aibă măcar o valoare estetică relativă; să nu cuprindă adausul lăutăresc artificial, nici tonul literar cărturăresc. În alt mod ales, textul rămîne viciat și nu reprezintă geniul nostru popular mai cu samă prin reflexul originar păstoresc. Cu această rigoare metodologică să vedem ce reprezintă pe linia „variantelor-tip" textul lui M. Costăchescu, apoi cel al lui G. Dem. Teodorescu (în ordinea analitică stabilită de comparatist).

§a. Varianta M. Costăchescu a întîlnit prima ei contrarietate în *1923*, cînd Ovid Densusianu a spus lămurit: „varianta aceasta are *părți suspecte*, se vede că ori a f o s t p r e f ă c u t ă d e c u l e g ă t o r ori v i n e d e l a c i n e v a c a r e ș t i a c a r t e ș i c u n o ș t e a c u l e g e r e a l u i Alecsandri" [2]. Se află deci între doi poli aparent opuși: culegătorul *modelator* și culegerea Alecsandri, în acest caz cunoscută printr-un știutor de carte. Cealaltă distingere a lui Densusianu: „. . .in III*a* [text. Costăchescu] apare și o «mîndră copiliță» lîngă «măicuța bătrînă», deci ambele motive fuzionate. A r t i f i c i a l i t a t e a a c e s t e i i n o v a ț i i, d i n i z v o r l ă u t ă r e s c, se vede de la sine.[3] Ori aceasta este însăși implicația lăutărească. Prin urmare după gîndirea lui Densusianu cele trei elemente extrafolclorice arătate exclud categoric varianta Costăchescu din antologia „variantelor-tip". Ea e departe de-a fi apreciată oricînd drept «cea mai frumoasă dintre variante» etc.

Situația e însă antagonică după D. Caracostea și Gh. Vrabie. Comparatistul Caracostea afirmă aproape entuziast: „varianta e *originală*, și ca material, și ca expresie în finalul caracterizat prin alăturarea motivului care-și caută iubitul de acela al mamei care-și

[1] G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, p. 435.
[2] Densusianu, *Vieața păstorească*. . ., vol. II, p. 51 *nota 1*.
[3] *Ibid*., II, p. 91 *nota 1*.

caută feciorul" [1]. Iar drept concluzie ni se spune: „Privită în total, v a r i a n t a aceasta se înfățișează. . . c a u n a d i n t r e c e l e m a i c o m p l e t e din cîte am întîlnit" [2].

Al doilea comentator, Gh. Vrabie, e mai generos în caracterizare, scriind prin limbaj abundent și formulare de stil concesiv, cînd apare și cîte o deformare topică în localizarea variantei [3]. Spicuim din seria părerilor sale alternative: „Cîntărețul. . . din *Goeni*" [sic!], moldovean, a *cunoscut* și „varianta Russo-Alecsandri, dar și pe cea de tipul muntean, a lui *Petrea Crețul Șolcan*". El „. . .trebuie să fi fost oier". Însă î m b i n ă „v e r s u r i și termeni poetici cînd d i n v e r s i u n e a v r î n c e a n ă, c î n d d i n c e a m u n t e a n ă" *(recte: „Oaia năsdrăvană")* [4]. „Gheorghe Avasi*loaiei*(!)" parafrazează „varianta munteană a lui *Petrea Crețul Șolcan*", dar î n t r e g i n d „portretul ciobănașului și balada cu alte aspecte. . ." [5]. Ca și „lăutarul brăilean" el este „un m a e s t r u" „cu destul simț artistic". „A u t o r u l [cuvînt inexplicabil aici!] noii variante *cînd* este stăpînit de clișee și unele versuri din versiunea vrînceană ori cea a lăutarului brăilean, *cînd* de tradiția folclorică a locurilor sale", a r ă t î n d u - s e „în permanență ca un p o e t a d e v ă r a t, dotat cu sensibilitate și imaginație", creind „motivul tradițional într-un mod propriu" [6].

Apreciat de Vrabie în acest chip, rezultă că *Avasiloaei* ar fi un poet parodist excepțional! Elogiul însă continuă: „Aici [în textul Costăchescu] apar ca ființe scumpe atît măicuța bătrînă, cît și iubita din varianta munteană [a lui *Șolcan*], fără ca prin aceasta cîntărețul să introducă ceva nefiresc, artificios" [7]. (Vom arăta contrarul: personajele sînt antipodice).

În concluzie Vrabie socotește că varianta lui „Avasil*oaiei*" e operă poetică „remarcabilă" ca și cea a lui G. Dem. Teodorescu. Explicabil pentru Vrabie de ce „. . .cîntărețul moldovean e d o t a t c u o m a r e p u t e r e d e e v o c a r e d e d e s c r i p ț i e a n a t u r i i ș i-a v i e ț i i p ă s t o r e ș t i" [8]. El ar fi avut ca bază pe „lăutarul brăilean" care „era un m a e s t r u a l r e l u ă r i i și nuanțării conținutului baladei prin r e p e t i ț i i" [9] (dar

[1] Caracostea, *Poezia tradițională rom*., vol. I, 1969, p. 187—189.
[2] *L.c*., p. 176—192; în special 192; v. și 167—168, 176—192.
[3] Cîntărețul „Gheorghe Avasil*oaiei* [sic!] nu e din satul «Goeni», ci din *Goiești* — jud. Iași; *Balada populară rom*., p. 267; cf. Costăchescu, *Cîntece pop. rom*., p. 89.
[4] *Vrabie, l.c*., 267—268.
[5] *Ibid*., p. 269.
[6] *Ibid*., p. 269—270.
[7] *Ibid*., p. 270.
[8] *Ibid*., p. 268.
[9] *Ibid*., p. 269

procedeul acesta, adnotăm noi, e opus artei literare înalte!). Pe cînd „cel moldovean expune subiectul eliptic, cu destul simț artistic". Cum se distinge lesne: maestrul muntean — pe care și noi îl admitem ca model — și imitatorul moldovean nu sînt radical diferențiați: sînt paraleli în procedee stilistice. Elipsa stilului, în cazul lui *Avasiloaei*, pare implicată de condeiul generos al culegătorului însuși (din *1902*; puțin probabil să fi fost al publicistului din *1922*). În realitate avalanșa verbală este și la „bătrînul *cîntăreț*" moldovean uluitoare întocmai ca la *Șolcan*.

Să arătăm opinia noastră privind acest text mult disputat. Sîntem de părerea profesorului Densusianu, cu toate că versiunea a fost elogiată aparte de M. Sadoveanu [1]. Noi credem varianta Costăchescu lipsită de veracitate: pare emendată în text și dreasă ca stil. Iar din punct de vedere al limbii populare: însuși Caracostea — competent în psihologia limbajului — a găsit în fondul poetic „remarcabile aspecte originale", dar a subliniat faptul contrar, că varianta nu are „darul, propriu creatorilor de limbă" [2].

Afirmația lui Caracostea că varianta în cauză părea „una din cele mai complete" [3] (în *1924!*, trebuie atent justificată: se spune *completă*, dar prin care procedeu artistic inedit a ajuns așa? Oare prin unica putere de plăsmuire și de expresie a geniului nativ popular, sau datorită cumva și șlefuirii de artă literară, pe lîngă robotul profesionistului lăutar (poate anonim, poate „*Șolcan*"), cum bănuia profesorul Densusianu? Apoi alt dubiu observat de Caracostea, dar prea în treacăt: varianta — aflată în *1902* de M. Costăchescu (am menționat că el avea atunci 18 ani și era probabil normalist ori licean) — a fost publicată întîi tocmai în *1922;* și nu de către norocosul dar și entuziastul descoperitor [4], ci de-un învățător din Basarabia! Hotărît că o dresură se întrevede dintr-asta. De ce a fost evitat

[1] V. pag. *204* (în *Note crit.*) și *nota 5* (subsol). Pasiunea lui Sadoveanu pentru *Miorița* s-a vădit și printr-o contrafacere: în *1944* a publicat chiar o versiune proprie, care nu a putut răsfrînge strălucirea cîntecului păstoresc (v. *Miorița*, în revista *Carpați*, XII, p. 225).

[2] Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, I, p. 177. În context citatul e redactat așa: „. . .cîntărețul. . , neavînd darul, propriu creatorilor de limbă, de a făuri o metaforă nouă, recurge la cuvîntul dialectal, . .". Pe pagina anterioară ideea e formulată oarecum antitetic: „Deși cîntărețul, ca viziune totală, e turbure tocmai acolo unde te-ai fi așteptat să fie mai cu relief, totuși varianta înfățișează, atît ca limbă cît și ca expresie artistică, remarcabile aspecte originale" (p. 176).

[3] *Ibid.*, I, p. 192.

[4] V. însemnarea bibliografică exactă, la Caracostea, *l.c.*, I, p. 167 *nota 1;* cf. Costăchescu, *Folcl. Moldova*, p. 89.

publicistul M. Sadoveanu? Nu era lucru mai chibzuit ca prozatorul să fi publicat textul *Cîntecul Mioarei*, cu comentariul „O nouă variantă a *Mioriței*", în *Viața românească*, XIV *(1922)*, vol. LII, p. 236—238 — în loc să fie subrudimentar tipărit „cu foarte multe greșeli de tipar" în *Moldova de la Nistru*, an. III, nr. 8—9? Ba încă cu „Unele greșeli și în *Moldova*. . .ce nu erau în manuscris", mărturisește Costăchescu resemnat [1].

Pentru punctul nostru de vedere asemenea piesă rămîne ca o plăsmuire ordonată. Adică bine alcătuită (folosim în alt sens expresia lui Caracostea). Prin urmare varianta aceasta — așa cum o vedem în culegerea din *1969* — a fost potrivită prin unele împliniri construite prea literar. Acestea se văd întîi în republicarea din *1930*, ca și în cea din *1938* [2].

Cîntecul Mioarei are apoi *ceva* neverosimil în grupa personajelor: cum se explică prezența, în paralelism, a „mîndrii copilițe" — care e o „mîndră" obișnuită, ființă aproape idilică, fără să aibă nimic din ținuta tragică a eroinelor de baladă-capodoperă? (de pildă *tema* „soția zidită de vie cu pruncul ei" din balada *Mînăstirea Argeșului*). „Mîndra" aceasta artificială stă în contrast fățiș cu „mama" — și încă bătrînă! — a „ciobănașului", care își păstrează simplitatea ei firească numai în materialul curat păstoresc. Pe cînd în *piesa* din *1902* „măicuța" — „maica" („Mătușa bătrînă, /Cu brîul de lînă,") blestemă aproape într-un fel comun (vers. 229—235). Iar versurile următoare falsifică psihologia omenească: „Ș-apoi pe-un picior de plai,/Pe-o gură de rai,/Mult plînge maica,/Mai cu foc mîndra. . ." (vers. 213—216). Nu se poate admite — în fapt pozitiv psihologic — ca durerea sublimă a unei mame (bineînțeles că într-o capodoperă literară!) pentru fiul ei sacrificat *nu* miticreligios, *ci* chiar obișnuit omenește, să fie depășită de sentimentul iubirii lumești comune, ca în hibridele așa-zise „poezii" de colportaj din literatura de prin bîlciuri, model „Micul dor și amor".

În textul *Oaia năsdrăvană*, confecționat, cum se va vedea, prin romanticul înseilător și modificator de versuri G. Dem. Teodorescu, apare întîi lăutărească și nenaturala „Mîndră fetiță/Cu neagră cosiță/Prin crînguri umblînd," etc.[3]. Peste 37 și 45 de ani (adică în anii *1922, 1930* etc.) *„mîndra fetiță"* a ajuns *„Mîndră copiliță,/Albă* la pieliță,*/Neagră la cosiță,/Boură* la țîță, [Unde se află aici sfiiciunea populară?]/La straie *pestriță*, [epitetul e artificial!]/*Băluță, băluță*, [repetiție mecanică: sună strident!]/Glas de

[1] *Ibid.*, p. 89 „Observațiuni".

[2] V. și lămurirea coeditorilor din *1969*, *ibid.*, p. 10 „Introducere".

[3] *Poesii populare rom.*, p. 437 vers. 202—204.

copiliță, . ." [imagine prozaică !] [1]. Cumul de epitete arătînd senzualitate, iar nu gingășia unei „copilițe" rustice înfiorată de vigoarea tinereții idilice. Este evident că textul-dublet din *1902* și *1930*, atribuit integral unui bătrîn orb fost cioban, dar construit prin reminiscența prelucrării din *1885*, s-a mai amplificat în verbozitate din *1902* pînă în *1922*. Cine *a* fabricat îndoita prefacere literară, va rămîne mister. Avem convingerea să scriem în concluzie: *Cîntecul mioarei* — cules întîi mai complet la „28 decembrie *1902*", — rămîne ca o pseudopoezie populară, adică o variantă neted dibăcită. Nu se poate justifica să fie admisă ca «varianta III» în grupa selectă a «variantelor-tip».

§ b. Al doilea text socotit de Buhociu ca justificat pentru «varianta-tip» IV am spus că e faimoasa versiune munteană *Oaia năsdrăvană* din *1883*, *1884*, *1885* [2]. Ea a determinat — prin istoricul A. D. Xenopol, detaliu bibliografic notat și de Caracostea — „prima discuție de ordin estetic" a *Mioriței* [3]. Să urmărim cronologic numai părerile critice din sfera universitară asupra acestui text de tip romantic exemplar.

Dumitru Caracostea a încercat întîiul în *1920* analiza critică a baladei acesteia muntene. Dînsul afirmă [4] că ea este „o variantă mai larg dezvoltată", datorită lăutarului „Șolcanul" care „era de fel din Moldova" [5]. Textul are „înclinarea către o largă dezvoltare, către amănunte meșteșugite" [6]. În partea ultimă „nu mai este vorba de oi", și nici de „maica bătrînă" căreia îi e substituită „mîndra fetiță". Caracostea se exprimă intuitiv: „. . .intervine un compromis. . . ceva din sentimentalismul convențional al unei romanțe". Cu toate aceste două caractere vădit negative, comparatistul admite concluzia următoare: „Totuși cîntărețul știe să scoată . . .un efect total original"; adică „. . .prin lipsa de interes a iubitei și datorită contrastului dintre supărarea mîndrei și dragostea oilor, legătura de reciprocă iubire dintre oi și cioban e pusă într-o vie lumină" [7].

---

[1] Costăchescu, *l.c.*, p. 85 vers. 112—119.

[2] Sînt anii de modelare a baladei «rafinate» (epitetul folosit de Iorga, vorbind despre „cîntecele [populare] revăzute și gătite" de Alecsandri în *1852*, și *1866*; *Istoria lit. românești*, III, p. 154, 156).

[3] Buhociu, *Folcl. de iarnă. . .*, p. 405—406.

[4] Caracostea, *Poezia tradiț. rom.*, I, 103—106.

[5] V. și referința lui M. Schwarzfeld, în *Arhiva din Iași*, I, 1889, p. 370; cf. Caracostea, *l.c.*, p. 103, 105.

[6] *Ibid.*, p. 103.

[7] *Ibid.*, p. 106.

Perspectiva aceasta critică a comparatistului e din anul *1920* [1]. În *1923*, Ovid Densusianu făcea în general observații (fostului său elev) asupra metodei de cercetare din *1920* privind *Miorița*: criteriul folosit a fost „mai mult cel geografic, derivat din studiile filologice", neținînd „în samă într-o largă măsură și de cel istoric"; „documentarea istorică nu o găsim cum ne-am așteptat". Apoi „tema din *Miorița* nu e urmărită mai de aproape în legăturile ei cu realități ale vieții păstorești". De pildă Caracostea ia în samă „numai. . .un aspect al transhumanței" — cel din varianta Alecsandri — și „crede că *Miorița* nu trebuie pusă în legătură cu trecerile de păstori dintr-un loc într-altul" [2]. Părerea finală a lui Densusianu e în parte negativă: „. . .concluzia din studiul D-lui Caracostea nu o vedem lămurind bine geneza și caracterul *Mioriței*". Fiindcă „. . . «factorul generator» al baladei ar fi dragostea ciobanului pentru îndeletnicirea lui" (se citează studiul din *1920*). Dar „E o reducere la prea puțin a *Mioriței*". „*Miorița* cuprinde mai mult, și-a luat naștere în împrejurări caracteristice de vieață păstorească și are un relief deosebit față de alte cîntece păstorești. . ." [3]. Totuși Densusianu recunoaște obiectiv: studiul lui Caracostea — cel din *1916*, *Miorița în Moldova* — e „o cercetare mai aprofundată." [4].

Referitor la varianta *Oaia năsdrăvană*: în cuprinsul studiului său clasic, din *1923*, asupra *Mioriței* [5], Densusianu folosește sporadic versiunea lui G. Dem. Teodorescu, suspectînd-o [6]. Dar nu o reproduce în prima antologie a baladei întocmită de dînsul [7].

Cu toată rectificarea *ad-hoc*, încercată de A. Fochi privind cercetarea lui Ovid Densusianu [8], ca și pe a lui D. Caracostea [9],

---

[1] V. *Convorbiri lit.*, LII, nr. 10—11, p. 615—634; cf. D. Caracostea—Ovidiu Bîrlea, *Problemele tipologiei folclorice*, 1971, p. 124—129.

[2] Densusianu, *Vieața păstor. . .*, II, p. 59 *nota 1*.

[3] *Ibid.*, II, p. 43—44 *nota 1*.

[4] *Ibid.*, II, p. 43 *nota 1*.

[5] *Ibid.*, II, p. 39—103.

[6] *Ibid.*, II, p. 52, 54, 55, 57, 62, 65—66 (Densusianu își arată iarăși rezerva față de lăutari: „. . .varianta vine din repertoriul unui lăutar, o asemenea abatere de la *poesia* populară autentică e ușor de înțeles."), 75 (distingerea epitetului „năzdrăvană" trecut de la Alecsandri la G. Dem. Teodorescu), 96 *nota 1* (Densusianu se referă la episodul din *Oaia năsdrăvană* „unde în loc de mama ciobanului se vorbește de iubita lui. . . potrivirea [nu substituirea ?] e cam prozaică, deși versurile au mai păstrat un grăunte de poesie").

[7] V. justificarea omiterii, *ibid.*, II, p. 123 *nota 1*.

[8] *Miorița*, p. 137, 155—159.

[9] *Ibid.*, p. 159—164.

părerea sa despre G. Dem. Teodorescu, în legătură cu textul din *1885 nu este explicativă*. El numai consemnează, ca într-o notă bibliografică mult prea sumară; „Cu publicarea colecției lui G. Dem. Teodorescu, începe o nouă etapă în folcloristica noastră, mai ales în ceea ce privește importanța studiului variantelor" [1]. Dar aceasta este o alegație, nu o judecată de valoare. Fiindcă Fochi nu încearcă în detaliu analiza morfologică a variantei *Oaia năsdrăvană*, ca să distingă dacă e o piesă de proveniență regională prin păstorit, sau cumva numai un produs hibrid curat lăutăresc, ba încă și alterat cărturărește. Judecată însă în perspectivă etnografică, *Oaia năsdrăvană* se va distinge treptat în timp că e un fabricat lăutăresc exemplar, combinat cu dresura culegătorului de epocă, dar absolut străin de seva păstorească a *„Mioarei"*.

Opinia lui Gh. Vrabie se menține parțial la obiect; însă este exprimată lacunar, și aici, în unele pasaje [2]. În legătură cu *Oaia năsdrăvană* acest autor crede că ea stă „sub predominanța versurilor, devenite pentru el [Șolcan] clișeu din tipul vrîncean". [3]. Cu toată atmosfera de „clișeu", „Balada. . .face impresia. . .de un tot bine închegat și realizat din unghiul de vedere al artei". Încît, crede Vrabie, „Putem vorbi de un *tip muntean*", deși „În genere, *Petrea Crețul Șolcan* pleacă de la unele versuri tipice variantei Russo-Alecsandri, pe care le dezvoltă în chip cu totul original" [4]. În concluzie: nu a fost sesizat pe deplin eclectismul fondului poetic din baladă. Prin tonul, mereu admirativ, nu s-a distins înclinarea continuă spre verbozitate a profesionistului brăilean; după cum nici substituirea artificială a episodului «măicuța bătrînă» prin «mîndra copiliță».

Punctul nostru de vedere actual aderă la ce-am susținut în *1934* și *1969*. Vom expune sumar cele două momente.

În *1934* arătam cum „culegerea lui G. Dem. Teodorescu" nu a fost „mai fericit alcătuită" ca și altele înaintașe, deși unii au apreciat-o că e cu «adevărat științifică», pentru că ar avea material publicat „așa cum se găsește în gura poporului, fără nici o schimbare, fără adaos", deși nu se află în ea „notarea fonetică a pronunțării" [1]. Mai arătam că lipsa de «autenticitate» ni se dezvăluie îndeosebi prin modificarea fățișă a expresiei populare plate, și la G. Dem. Teodorescu întocmai ca la posteritatea sa „folcloristică". Și dădeam exemple din unele culegeri defectuase [2]. Am socotit atunci cuvîntul obscen „congener poeziei populare", el fiind „o explozie a sufletului unui cîntăreț"; reprezentînd adică „o vidare a *refulării* sufletești colective"; și nu în legătură exclusivă cu „inconștientul refulat" prin „suprimarea tendințelor biologice", ci numai „din asuprirea suferită de popor în trecut. . .în numele unui ideal social colectiv" [3].

---

[1] *Ibid.*, p. 137.

[2] De exemplu: „Cu toate că balada *zisă* [nu cîntată?] de lăutarul brăilean este *redusă* [?] acele fragmente epice care apar destul de des în Vrancea, [redactarea e confuză!] ea face impresia cititorului de un tot bine închegat și realizat din unghiul de vedere al artei" *(Balada pop. rom.*, p. 264).

[3] Vrabie, *Balada pop. rom.*, p. 265.

[4] *Ibid.*, p. 264.

Interpretarea aceasta — a înjurăturii aparent indecente, datorată în baladă *nu* onirismului refulat, ci unor succesive (în *timp social* îndelungat) „reacții sufletești normale" — a fost judecată reacționar, în *1936*, de-o revistă organ al misticismului ortodoxist [4]. Încît această încercare explicativă de asemenea gen în folclorul românesc a rămas ignorată 44 de ani, așa cum a observat recent un folclorist obiectiv [5].

În continuarea celor spuse în *1934* [6], peste 35 de ani (în *1969*) arătam în mod consecvent că „enorma adunătură, așa de vădit înseilată, și de adînc remaniată a lui G. Dem. Teodorescu, a fost socotită ca o stea polară" chiar și de către „publiciștii noștri de siluetă academică". Și încă într-un „ton hagiografic suveran". Dădeam exemple și din sfera publiciștilor amatori, conformiști și ignoranți [7], printre care s-a implicat și-un „membru"

---

[1] S-a reprodus din *Folklor. R.-Sărat*, vol. II, 1934, p. XXXVIII „Introducere".

[2] *Ibid.*, p. XLIV—XLVII.

[3] *Ibid.*, p. XL—XLI.

[4] *Gîndirea*, an XV *(1936)*, nr. 2, p. 92—94. Totuși negatorul prea pasional din *1964* m-a calomniat scriind: „Diaconu. . .cînd s-a afiliat direcției reacționare de la *Gîndirea*" (Fochi, *Miorița*, p. 148). Resping insinuarea: nu am fost niciodată prozelit al ortodoxismului gîndirist; după cum nu am publicat *nimic* în această revistă eclectică. (Nota autorului).

[5] „Din păcate, ele [observațiile din *1934*] au rămas fără ecou în bibliografia de specialitate". Și adaugă: „Ne facem datoria de a atrage atenția asupra lor, nu numai din motive strict istorico-filologice, dar și pentru valoarea în sine a materialului. . ." *(Petru Ursache, Prolegomene la o estetică a folclorului, 1980*, p. 85, 147, 161). În lingvistică o rectificare s-a produs peste 39 de ani prin lingvistul-lexicolog I. Coteanu: s-a sesizat în *1973*, dar numai parțial, rolul refulării în lirica noastră populară *(Stilistica funcțională a limbii române*, p. 114).

[6] În *1980* numai tangențial și redus discutate în legătură cu molozul editorial „folkloristic" din *1900*, fabricat de arheologul Gr. G. Tocilescu (v. MCCCXIII *Nota crit. 242)*.

[7] *Ținut. Vranc.*, I[2], p. 134—135.

academic sociolog, om de putere cultural-politică covîrşitoare prin anii *1927–1944*[1]. Profesorul Iorga rămăsese un glas stingher în Academia Română cînd a spus prin *1929*: „...reproducerile parţiale din lăutarii ţigani, de prin cafenelele brăilene, ale lui G. Dem. Teodorescu" [sic][2]. Învăţatul reacţionînd violent contra cusăturii versului deformat de lăutari, va fi urmat în *1933* de revolta cu tîlc a istoriografului literar de la Cernăuţi, Leca Morariu, învrăjbit împotriva umpluturii lăutăreşti din „cogemitele volum de Poezii(!) *populare române* al *acelui* G. Dem. Teodorescu care – vorba lui N. Iorga *(Balada populară românească, 15)* – «scrie sub dictarea *Şolcanului*, lăutarul Brăilei»"[3]. Iar noi, la începutul monografiei citate, reproduceam din „molozul antipoetic" al unor „variante prelucrate" de clasicii noştri culegători, în frunte cu imensul brac folcloristic din *1885* al „folcloristului de salon", cum l-a desemnat sugestiv posterităţii romancierul Cezar Petrescu[4].

Să sperăm că va rămîne clar punctul de vedere următor: din asemenea culegere potrivită romantic, varianta *Oaia năsdrăvană* – cu profunda ei dresură lăutărească şi îndulcirea literară a „folcloristului de salon"; apoi despuiată radical de viaţa etnografică păstorească – nu poate fi admisă ca «variantă-tip IV» în succedarea «textelor-sinteze» stabilite după criteriul comparatist al lui Buhociu. Aşadar ea se exclude dintre capodoperele model ale *„Cîntecului Mioarei"* (epitetul e tot al lui Buhociu).

Cît priveşte textele *„Fragmente"*, ca şi cele din *„Anexă"* (în total *24*), toate sînt dincolo de valorificarea printre „variantele-tip" gîndite de Buhociu. Chiar din piesele munteneşti respective, analizate după *varianta IV*, se vede că materialul documentar rămîne problematic. Este însuşi cazul următoarei *„variante-tip V"* admise: comparatistul a ales ca model piesa inaugurală din culegerea lui Gr. Tocilescu[5]. A fost „culeasă" de însuşi sacrificatul (prin Tocilescu!) „Chr. N. Ţapu" „din gura cobzarului...din Cucueţi (Teleorman)". Nu se ştie cine a adnotat-o aşa: „Această baladă este o variantă modificată a *„Oiei Năsdrăvane"* din colecţia d-lui G. Dem. Teodorescu pag. 435 sqq. şi a „Mioriţii" din colecţia lui V. Alecsandri pag. 1–3" [sic!]. Dar varianta (de 111 versuri, *Mioriţa*) nu este de loc „modificată" după aceea a lui G. Dem. Teodorescu şi contaminată cu a

[1] D. Gusti, *Sociologia militans*, I, 1935, p. 59.
[2] Iorga, *Istoria lit. româneşti* – sinteză, *1929*, pag. 196. Am folosit şi *ed.* din *1977* „Minerva".
[3] Într-un opuscul, *Pentru cîntecul popular*, Cernăuţi, 1933, p. 53.
[4] *Ţinut. Vranc.*, I², p. 22–24.
[5] *Materialuri folkl.*, I¹, p. 3.

lui Alecsandri, cum însamnă în nota lui ignorantă publicatorul improvizat în folclorist (probabil că Tocilescu). Fiindcă de la profesionistul brăilean cobzarul agramat a reţinut numai întîiul vers „Pun *picior de munte*" (poate că l-a auzit de la alt lăutar ori cobzar trăit în ambianţa lui *Şolcan*). Dar de la Alecsandri cobzarul în cauză nu a luat nimic: nici localizarea scornită de poet, nici personajele etc. Tematica e contrară amîndorura *presupuselor* modele: aici nu mai apare „O mîndră fetiţă,/Cu neagră cosiţă", ca în textul rarefiat tipografic în 212 versuri aproape fără capăt; ci vine „D-o călugăriţă/Albă la peliţă,/Neagră la hăiniţă" (vers. 98–100). Ne întrebăm: să fie cumva „călugăriţa" chiar mama „vătăfului Ion"? Greu de presupus! În tot cazul simbolul este confuz, denaturat. Călugăriţa deşteaptă din mormînt pe „Vătaful Ion" (element miraculos arbitrar!), îl cuprinde în braţe, îl pune în „cucia"[1] cu care venise, „Şi acasă că mi-l ducea". Versul acesta e finalul brusc şi fără naturaleţe. Parcă ceva de atmosferă macabră, lipsită de viziunea Alecsandri, sau de naturismul sugestiv din varianta LXVI a *Costandei Păun*. În afară de acestea: dacă fondul se vede într-atîta de artificial, apoi forma este imperfectă. Astfel măsura versurilor apare deformată: de la versul clasic alternant al arhetipului *(1850, 1852, 1866)* – cel de 5 alternînd cu 6 – se ajunge în textul cobzarului (de 111 versuri) la alternanţa între 5, 6, 7, 8 şi chiar 9 silabe *(vers. 17–23, 68, 110–111)*. În două cazuri versul e artificial modernizat: „Tot *primaprimari*," (vers. 26, 52). În grupa 3–4 „Multe şi cornute/ Şi mai multe *sute*,", *vers. 4* e alterat lexical-fonetic. Contextul cere sensul normal: „Şi mai multe *sute*" (în Vrancea fonetismul păstoresc e general s. *şiútî*–pl. *şiúti*). Alte două versuri (27–28) sînt umplutură: „Cu căciuli de urs,/Că nu sunt *supuşî*,". Ne întrebăm dacă nu cumva poate fi vorba şi aici de «înlăturarea *adaoselor* aduse de culegători» (ca Tocilescu şi cîţiva din masiva sa umplutură[2]), necesitate despre care istoricul literar Marin Bucur a vorbit apodictic în *1971*, referindu-se la «spiritul ştiinţific» introdus întîi în folclorul românesc de profesorul Ovid Densusianu şi păstrat de elevii săi menţionaţi în mod obiectiv[3].

Iar referitor la opinia lui Buhociu despre dorinţa «rapsodului» [sic!] cobzar din Cucueţi-Teleorman de-a înnobila domneşte pe „vătaful" de stînă (în gîndirea comparatistului: „Se simte din partea rapsodului dorinţa de-a da „Vătafului Ion" aureolă de domn, prin apariţia mamei, ..."): este o reflecţie din interpretarea comparată poate prea labilă[4].

[1] Sensul: căruţă de transportat oameni.
[2] V. text. MCCCXIII *Nota crit. 242*.
[3] V. vol. colectiv coordonat de Ovidiu Papadima: *Temelii folclorice şi orizont european în literatura română*, 1971, p. 263–264.
[4] Buhociu, *Folclorul de iarnă...*, p. 417.

Concluzia noastră despre eficienţa «variantei-tip V» muntene din *Cucueţi-Teleorman*, în succedarea mai ales a «variantelor-tip» I şi II (din Vrancea) rămîne aceasta: este un text inferior ca fond etnografic, expresivitate în grai şi valoare poetică măcar parţială.

Cap. VIII. — Divergenţă bibliografică privind geneza baladei „Mioara": două interpretări extremiste. § a. — *Localismul muntenesc-muscelean.* — După extremismul „mioritic" din *1964* relativ la geneza baladei (gîndită arbitrar mai ales de A. Fochi), s-au ivit alte două păreri expuse de Romulus Vulcănescu (în *1970*) şi Al. I. Amzulescu (în *1975*). Dacă pentru primul caz putem propune un punct de vedere rectificator, pe celălalt îl vedem extravagant şi trebuie anulat. Vom începe discernerea cu cel care a mers în eroare la extrem.

Al. I. Amzulescu a scris despre *Mioriţa* în *1975* o ignominie (a doua după dezerţiunea de la adevăr din *1942*, repetată în *1948* a literatului revizuibil Victor Eftimiu). Reproducem uluitorul citat: „...varianta Alecsandri trebuie să fie considerată, nu numai ca provenind în exclusivitate din tradiţia orală munteană şi îndeosebi musceleană, dar şi că ea reprezintă de fapt o foarte curată oglindire a tradiţiei muntene, transplantată de dragosloveni şi rucăreni în Soveja şi consemnată în *1846* de A. Russo, într-o vreme cînd folclorul sovejan putea fi păstrător al zestrei moştenite din zona de provenienţă" [1].

Niciodată nu s-a scris despre *Mioriţa* mai contrar realităţii etnografice şi folclorice ca în *1975!* Să clarificăm schematic chinuita argumentare: regionalistul notator afirmă că „varianta Alecsandri" — „consemnată în *1846* de A. Russo" — ar fi provenit (şi încă „cu exclusivitate"!) în *Soveja* „din tradiţia orală munteană şi îndeosebi musceleană". Ea a fost „transplantată" (ca în pomologie sau în horticultură!) în *Sovéja* de către emigranţii anilor *1620* şi *1718*, plecaţi din satele *Dragoslave* şi *Rucăr* spre Vrancea. Implicit se deduce că întregul corp etnografic al *Mioarei* vrâncene a provenit — şi el, prin contact demografic de vecinătate — „cu exclusivitate din tradiţia orală munteană şi îndeosebi musceleană"... Pasajul cuprinde o utopie desăvîrşită! Se vede bine că după regionalismul ardelenesc din *1964* a urmat — numai la un deceniu! — regionalismul mai agresiv muntenesc împotriva Vrancei etnogra-

---

[1] Din articolul *Observaţii istorico-filologice despre „Mioriţa" lui Alecsandri*, publ. în *Revista de etnografie şi folclor* (1975), nr. 2, p. 127—158; cf. V. Alecsandri, *Opere*, vol. III, *Poezii populare*, 1978, ed. G. Rădulescu-Dulgheru şi Gh. Vrabie, p. 325.

fice. Fiindcă în *1975* Amzulescu a *răpit* „ţinutului Vrancei" şi paternitatea parţială, declarată numai concesiv în *1964* de A. Fochi. Acesta spusese atunci: „celui de-al doilea moment din geneza *Mioriţei*, respectiv momentul naşterii versiunii-baladă" îi „putem stabili fără şovăială ca zonă genetică Vrancea" („regiune pe unde treceau ungurii transhumanţi"). În Vrancea „cadrul versiunii transilvănene" s-a sfărîmat „prin introducerea episodului oii năzdrăvane", apoi „a eposodului maicii bătrîne". Datorită „actului de zămislire a versiunii-baladă" în Vrancea, „întregul material [din Ardeal] s-a restructurat", căpătînd o „altă respiraţie epică şi o altă ţinută artistică". (Aici e dubiul: a *existat* şi mai *există* „ţinută artistică" în „Colinda păcurariului" etc.?). Momentul acesta din Vrancea „trebuie considerat ca un veritabil act de creaţie" (dar în controversă: monogenetic sau poligenetic?).

Deci aici, în Vrancea, s-a plăsmuit a doua „versiune" a baladei! Însă „*Mioriţa* s-a născut ca fapt epic în Transilvania"!? Fochi nu afirmă peremptoriu, ci oarecum evaziv despre rolul acesta genetic ardelean: „*Credem...că* putem afirma *că* actul primordial de geneză a *Mioriţei* se va fi petrecut [sic!] în Transilvania"... Se afirmă şi repetat: „*Credem* că prima versiune a *Mioriţei* s-a născut în zona de nord-est a Transilvaniei, în regiunea dintre munţii Rodnei şi munţii Călimanului" [1].

Se vede, prin contrast categoric, cum în *1975* teoria generală a baladei s-a răsturnat. Fiindcă după Al. I. Amzulescu se deduce că «momentul naşterii versiunii-baladă» (din teoria lui Fochi!) nu a fost în ţinutul Vrancei, ci numai în Muntenia; şi „din tradiţia orală munteană...îndeosebi musceleană" — „cu exclusivitate"! — a ajuns, de unde provenise, să se localizeze în Vrancea în două sate formate de emigranţi munteni în exodul lor, *Dragosloveni* şi *Rucăreni* (ambele reflex topic din Muscel).

Aşadar nu dintr-un ţinut păstoresc — extins ca teritoriu şi vestit ca trecut istoric-etnografic — a provenit capodopera „*Ñioara*" — „*Mioara*" din *1846* a lui Alecu Rusu; ci « cu exclusivitate » dintr-o zonă muntenească limitată (în trecutul etnografic şi istoric românesc) numai la Muscel, acesta mai mult un loc de pasaj păstoresc sezonier. Cu arguţia model Amzulescu

---

[1] *Mioriţa*, p. 536—540.

oare cum se poate exclude Vrancea ca zonă formativă primară a baladei în perioada medievală? Dar în prima scriere etnoistorică românească Vrancea este consemnată în *1716* de Dimitrie Cantemir ca punct păstoresc renumit în Moldova [1]. Prin urmare nu se poate susține că ținutul actual, unde balada circulă și acum vital, a fost *Terra deserta ethnographica* — deci fără *Ñiọara* păstorească în anii documentari *1620* și *1718!* Este absurd să se admită asemenea fantasmagorie teoretică! Înseamnă că se discreditează logica și se aruncă în neant documentarea pozitivă de orice fel! În anii aceia — *1620*, *1718* — au emigrat în limitele Vrancei geografice și etno-istorice două grupe restrînse de musceleni nevoiași, asupriți de exploatatori în Muscelul lor, stînjeniți de înstrăinare, neadaptați în mediul mai mult sedentar păstoresc local. Vrâncenii au fost, în momentul exodului muscelean, o populație mîndră, liberă, omogenă, ocolind chiar autoritatea domnească, avînd un trecut îndepărtat [2], cu organizația socială străveche „dim bătrîni", cu graiul particular, ca și cu datine, obiceiuri, cîntec și poezie populară (aceasta proprie mai ales prin arhaica *„Ñiọara"*, *„Cîntecu oilor"*) [3]. Nu au împrumutat de la *alohtonii*, sărmani și bejănăriți, nici o „Mioriță" musceleană; ci le-au *comunicat* ei acelora *„Ñiọara"* lor străbună; apoi portul vrâncean; iar în grai palatalizarea labialelor pe care sovejenii au păstrat-o pînă astăzi (v. chiar în tripletul de față MCCXIII—MCCXV vers. 26, 32, 35, 37, 56, 68, 84, 86, 100, 116, 127, 130, 132, 145, 146).

În consecință vom respinge *radical* poziția complet eronată a lui Al. I. Amzulescu. Vom folosi în argumentare cu precădere dovezi folclorice, în continuarea celor istorice și etnografice expuse în *1930* și *1969* [4]. Astfel vom analiza în mod concis dublul aspect folcloric Vrancea-Muscel din trecut și din actualitate. Întîi vom defalca materialul baladei din Muntenia întreagă (antologizat în *1964* de A. Fochi). Vom separa apoi textele din Muscel; și pe toate, în bloc, le vom compara prin conținutul

---

[1] Cantemir, *Descrierea Moldovei* (Ed. Academiei Române), 1973, p. 115: „Iar cea mai bună pășune ele [oile] o găsesc în trei locuri:. . .la Cîmpulungul moldovenesc pe rîul Moldova și în munții Vrancei din ținutul Putnei".

[2] V. *Ținut. Vranc.*, I[2], p. 250—258 (pentru Vrancea preistorică).

[3] *Ținut. Vranc.*, I, 1930, „Introducere" p. XXXIV (referințe despre *Sovéja*), LXIX—LXXVI (păstoritul), LXXVII—LXXXVI (reconstituire istorică-etnografică), C—CXI (folclorul poetic, credințe, obiceiuri).

[4] V. Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*, 1930, p. 8—9, 45, 51 texte dialectale I—VI; *Ținutul Vranc.*, I[2], p. 256—266.

lor de fond, și ca expresivitate estetică, raportîndu-le la materialul vrâncean (numai la cel publicat din 1930—1964).

* Fondul muntenesc apoi acela muscelean (din antologia A. Fochi) a fost analizat în legătură cu cele două variante considerate de Ion Diaconu, *arhetip:* varianta Alecsandri, varianta *Costanda Păun*. Criteriul comparatist a deosebit temele motivului, conținutul poetic, graiul. (Rezumat de îngr. ed.).

Vederea noastră de ansamblu rămîne următoarea: din cele 67 de texte muntene (inclusiv 10 din Muscel), culese și publicate între *1885—1955*, nici unul nu egalează — necum să depășească! — variantele vrâncene superioare dintre anii *1924—1930*, adică textele VIII, LXVIII (publicate), MXLII—MXLIII, MCLVII—MCLVIII, MCCLXXV (ultimele cinci în volumul prezent). Bineînțeles că text. LXVI, al *Costandei Păun*, rămîne pînă azi pisc folcloric excepțional, deși izolat.

Acum, să sperăm, se distinge clar, în ceea ce privește opinia noastră, că părerea lui Al. I. Amzulescu (cea din *1975*) va rămîne teorie moartă! După cum a rămas literă goală blasfemia unică împotriva *Mioarei* (reluată în *1948*)!, *simțită* și *scrisă* de-un literat prolific, ajuns și „academician". Iat-o: „. . .faimoasa baladă a *Mioriței*, pe care unii [ca Ovid Densusianu, N. Iorga și M. Sadoveanu, S. Mehedinți și alții!] o socotesc cea mai frumoasă poezie românească și pe care *eu* [*risum teneatis:* Victor Eftimiu!] aș scoate-o din toate cărțile de cetire, întrucît cuprinde o monumentală lecție de lașitate, de renunțare." [1].

§ b. — *Interpretarea „Mioriței" prin „etnologia juridică"*. — Față de Al. I. Amzulescu cazul lui Romulus Vulcănescu ne pare mai nuanțat: studiul său rămîne încercare originală — dar deocamdată parțială — de-a interpreta *Miorița* în direcția etnologiei juridice [2]. Desigur că e la mijloc un procedeu interpretativ greu de susținut. Poate rămîne izolat și chiar (în maniera lui Vulcănescu) peste putință de continuat. Tentativa aceasta însă e complet inedită în bibliografia baladei.

Etnologul a plecat de la colinda ardeleană „Judecata păstorilor", parcurgînd numai *o* parte redusă din materialul așa-zis astăzi „mioritic" (din 1936) de la Lucian Blaga [1895—1961] încoace.

---

[1] Acest singur negator absolut al capodoperei noastre păstorești, repetăm a fost Victor Eftimiu. Întîi și-a publicat abjurarea în *1942* (*Amintiri și polemici*, 238, 240, 242), apoi în *1948* (în ziarul *Adevărul*, an. 62, nr. 17175). Împotriva acestei abateri culturale nimeni nu a protestat.

[2] Romulus Vulcănescu, *Etnologie juridică*, 1970, p. 216—248.

Materialul folosit a fost ales (vom vedea cum) din colinde și balade. Pe acesta Vulcănescu îl socotește drept „document juridic" necesar pentru a realiza „analiza juridică" a *Mioriței*, adică însuși „procesul pastoral" privind geneza baladei. Investigația în materialul documentar, socotit ca riguros necesar, va menționa numai tangențial elementele artistice și concepția estetică populară. Încît *Miorița* e socotită ca un exclusiv „mit juridic", necondiționat de elaborarea artistică *în timp*, conjugată cu structurarea, tot *în timp*, a limbii poetice. Nici aspectul lingvistic nu-l preocupă pe etnolog.

Miorița literaturizează în acest caz numai o arhaică „judecată" păstorească. Omorîrea ciobanului e fățișă, în majoritatea variantelor baladei, ca act juridic plecat dintr-o tradițională legislație păstorească. *Tema* esențială e o „judecată pastorală comunitară" provocată de-o „culpă *reală* sau *fictivă*" a unui păstor față de *„comunitatea* profesională" *de grup (sedentar* sau *transhumanț)*, căreia el îi aparține. Pedepsirea culpei se face numai după „datina străbună". Vulcănescu umblă să stabilească, din perspectiva restrînsă a etnologiei juridice, cauzele multiple ale judecății; apoi însăși modalitatea „procesului". Materialul întreg (numai *poetic*, nu și *etnografic-istoric*), *edit* și *inedit*, rămîne însă absolut stabilit arbitrar. De pildă cel *edit* (textele-variante din colecții critice și—apoi din culegeri comune) nu se află indicat după criteriu critic: sînt citate *49 de fragmente*, însă apreciate impresionist. Așa se vede cazul unui citat dintr-o *variantă unică* a *Mioriței*[1]. Ne întrebăm judicios: din ce *culegere* este luată? Iar cele aflate de autor pe teren („culese de noi", cum ni se spune!), de asemenea nu sînt indicate critic[2].

În afară de aceste aproximații metodologice mai apare o lipsă de material, dar aceasta esențială și anume: „ținutul Vrancei" — cel considerat prin unghi istoric și etnografic de istoriograful A. V. Sava în *1929* și *1931*[3], iar de noi în două rînduri (anii *1930, 1969*) — nu se vede nicăieri folosit și citat în dezbaterea „juridică" întreagă. Adică lipsește din documentare însuși ținutul genetic al baladei „Miorița" (în denumirea culturală modernă și curentă!). Tocmai *Vrancea* care „nu e numai locul de origine al *Mioriței*, ci și epicentrul celor mai multe cutremure ce ne zguduie țara..."[4]. Așa

[1] *L.c.*, p. 240.
[2] *Ibid.*, p. 221 *nota 31*, și p. 225—226, 230.
[3] În prețioasa colecție istorică, etnografică și juridică *Documente putnene*, I, *1929*; II, 1931.
[4] Precizăm starea seismografică a Vrancei: „Există aici [în munții Vrancei] un focar de cutremure adînci care, prin persistența și izolarea sa nu-și găsește pereche pe toată suprafața pămîntului decît într-un alt punct similar din munții *Hindu-Kush*, în *Afganistan*."
„...Vrancea fiind unicul focar de cutremure adînci din Europa..." (v. Ion Diaconu și colectiv, *Monografia județului Putna*, Focșani, 1943, pag. 11—12).

a subliniat faptul etnografic, în contrast cu cel natural, prozatorul academician Geo Bogza[1]. Acest scriitor original, cu stilul său de plasticitate particulară, este ultimul după Ovid Densusianu, N. Iorga, M. Sadoveanu și S. Mehedinți care admite geneza baladei în „ținutul Vrancei". Pămîntul acesta e însemnat de natură și de istorie, dar privilegiat prin păstorit de geniul creator în vers, cînt, grai și melodia *Mioriței*. Personal sînt afectat că numele ilustrului ținut nu a fost „expediat" măcar în subsolul erudiției etnologice... Știm că Vulcănescu a parcurs Vrancea sudică măcar odată. Însă teoretic el a *ocolit* interpretarea în „proces" tocmai a materialului etnografic și folcloric ce l-ar fi aflat personal în ținut[2]. În schimb a referat material inferior de pe teren din Bacău[3] și județul Neamț, etc.[4].

Asupra gîndirii lui R. Vulcănescu credem că O. Buhociu s-a pronunțat justificat: «Se creează o situație paradoxală... din care Romulus Vulcănescu nu a putut să iasă»[5]. Dar tot Buhociu, continuîndu-și opinia, a adnotat în echivoc și poate că prea concesiv: «...există în cîntul Mioarei... o „afacere juridică" ce rămîne de elucidat». Sîntem numai în parte de acord cu Buhociu: metoda lui Vulcănescu este arbitrară. După părerea mea, trebuie modificată. Însamnă că originalul nostru etnolog-autor *trebuie* să-și rectifice materialul actual adunat prea subiectiv. Pe viitor el să-și procure texte inedite, mai ales etnografice și dialectal-folclorice. Firește că după *criteriul critic integral*. Adică piesele să fie cercetate, pentru selectare, din colecții

[1] În *Contemporanul*, nr. 51 (17 decembrie 1971), reprodus în ziarul focșănean *Milcovul*, an. IV, nr. 754 (18 decembrie 1971).
[2] Într-un interviu, publicat la 6 *decembrie 1970*, Romulus Vulcănescu a răspuns răspicat la întrebarea unui ziarist: dacă în „cartea *Etnologia juridică*" Vrancea „...a constituit obiect de studiu". Întrebarea a fost explicită, la obiect, în legătură cu afirmația autorului: „În... *Etnologia juridică* motivul mioritic a *constituit* un frumos teren de studiu". Acum subliniem răspunsul etnologului: „Cele mai interesante variante pentru lucrarea mea sînt din Vrancea." (ziarul *Milcovul*, an III [1970], nr. 433). Realitatea din păcate e ingrată: în cele 339 de pagini ale cărții, nici toponimicul Vrancei nu se întîlnește, necum material „mioritic". Prin contrast se preocupă de *Miorița* Vrancei etnologul Mircea Eliade tocmai din Chicago; dar o evită etnologul Vulcănescu din București chiar declarînd: „În Vrancea vin mereu, încă dinainte de război..." etc.
[3] *Etnologia...*, p. 226 *nota 33*.
[4] *Ibid.*, p. 226 *nota 34*.
[5] Buhociu, *Folclor. de iarnă, ziorile...*, p. 430.

exigent întocmite. Pe teren să fie cercetați informatorii indicați corect (localitate, vîrstă, dată de colectare, informații succinte despre profilul social și cel psihologic). Iar materialul să fie căutat, aflat și cules îndeosebi din ținuturi specifice. Nu strîns la întîmplare, de prin locuri unde păstoritul românesc de proveniență străveche este firav, agonic, ori chiar stins. Pe aceste texte să se hotărască dacă în cîntul *Mioarei* este sau nu o «afacere juridică». Altfel ne întoarcem la confuzia romantică a lui A. Marienescu din *1859: „Colinde*, Culese și *corese*. . .".

Cap. IX. Analiza tripletului MCCXIII–MCCXV. După o digresiune extinsă (în 8 *cap.*) — însă necesar explicativă privind mai ales «varianta-tip LXVI» care a determinat discuția critică a cîtorva probleme conexe, să cercetăm acum textul-variantă LCCXIII (racordat cu MCCXIV și MCCXV). Analiza va fi tot detaliată.

§1. *Planul de compoziție al tripletului MCCXIII–MCCXV.* Cuprinde trei categorii de material: *a.* cel adaus din versiunea clasică Alecsandri; *b.* cel provenit din materialul general mioritic; *c.* ambele contaminate cu materialul prim al informatoarei. Se impune deci paralela între *textul clasic* 1866 și *text. MCCXIII*, aplicînd în analiză — ca și în cazul altor texte cercetate — schema utilă Apostol-Fochi. Dar asemenea operație presupune la rîndul ei *stabilirea textului de bază al tripletului*, necesar apoi analizei integrale. În acest scop metodologic trebuie procedat ca în cazul text. MCCLXXI *(Nota crit. 215):* să cercetăm preliminar *starea cantitativă* a celor trei texte din triplet. Pentru aceasta ele au fost dispuse într-o *schemă juxtalineară*, cu scopul de-a se putea cerceta practic, cu ușurință, *temele de fond poetic*. Am procedat așa pentru că piesele esențiale (A.B.) conțin în corpul versurilor și *textul-convorbire* explicativ al bătrînei informatoare încît *problema dislocării grupelor de versuri* ar fi fost mai greu de urmărit. În consecință trebuie reținut că analiza întreagă de fond folosește numai schema juxtalineară.

§2. *Starea cantitativă a tripletului.* Primele două texte — MCCXIII, MCCXIV, notate la trei ore unul după celălalt — sînt fără variație de conținut; au modificate numai trei versuri simple (A. 68 „Vîntu cî ńį-*o bati*," > B. „Vîntu cî ńį-*o traği*,"; A. 89 „P-aičį c-*a trecutų?*" > B. „P-aičį c-*a venitų?*"; A. 111 „*Șî* să tăvălįa." > B. „*Įar* să tăvălįa."). Notăm că în prima zi de anchetă memoria bătrînei a funcționat impecabil, păstrînd continuu omogenia fondului. Dar a doua zi s-a petrecut deplasarea a patru grupe de versuri — marcate numai în schema juxtalineară — intercalîndu-se în felul următor: o grupă de șase versuri, 58–63 din text. AB, se deplasează în C între vers. 53 (deplasat și el) — 60; o grupă de trei versuri (text. AB 66–68) se intercalează în C (între vers. 50–54 deplasate din AB); o grupă de 2 versuri (AB 64–65) se intercalează în C (între vers. 48 și 51, acesta din grupa nouă dislocată); a doua grupă de două versuri (AB 112–113) se intercalează în C (după vers. 27).

Se petrece și eliminarea unor grupe de versuri: o grupă de 5 versuri (AB 17–21) este eliminată în C (între vers. 16–17); o grupă de 3 vers. (AB 26–28) este iar eliminată în C (între vers. 20 și 21); a doua grupă de aceeași cantitate (AB 31–32), este eliminată tot din C (între vers. 22–23). Încolo găsim trei grupe corelative egale cantitativ: AB 1–15 > C 1–15; AB 33–57 > C 23–48, avînd numai substituiri lexicale izolate; AB 70–82 > C 60–73, unde se intercalează vers. 74–75 care lipsesc în AB; AB 88–99 > C vers. 78–89, cu vers. 96 din AB înlocuit prin 86 și cu modificări lexicale; AB vers. 100–106 > C 91–97 (acesta modificat); AB vers. 109–111 > C 100–102 (toate 3 modificate); AB vers. 114–139 (cea mai cuprinzătoare grupă de versuri) > C 103–128, urmînd vers. 129–130 lipsă din AB; AB vers. 142 (cu lipsa vers. C 131) — 148 > C vers. 132–138 (cu lipsa în AB a vers. interogativ C 139 „Da pă činį-a luatų?"); AB vers. 149–151 > C 140–142 (cu lipsa vers. AB 152 „–Čin l-a cununat?"); AB vers. 153–160 > C 143–150 (cu modificarea C vers. 147 „Steli mičį și marį,").

Prin urmare avem o concordanță apreciabilă în structura tripletului. Corpul imaginilor rămîne monolitic. Versurile adause în AB 17–21 (înlăturate în C între v. 16–17) privesc descrierea stării materiale, mai ales în bani, a Vrânceanului (victima). De asemenea lipsesc în C (între vers. 75–76, 99–100, 130–131) trei repetiții din AB (vers. 83–84, 107–108, 140–141).

Materialul fiind astfel dispus, avem cantitatea aceasta în triplet: *AB* conține *160 versuri*, iar *C 150 versuri*. Textele mai bine articulate sînt AB, dintre care *textul de bază* rămîne MCCXIII A. Amplificarea de conținut s-a întîmplat din cauza grupei de versuri AB 17–21 (cuprinde starea materială), repetată (vers. 43–47).

§ 3. *Problema ediției critice privind antologia Alecsandri — 1866.* În comentariul necesar analizei de fond a textului de bază MCCXIII A vom utiliza, din cele trei *colecții critice* alcătuite pînă astăzi, pe-a istoricului literar D. Murărașu [1].

---

[1] V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*. Ediție îngrijită de D. Murărașu, 1971 (ed. „Minerva"). Această lucrare pozitivă cuprinde un studiu prețios „Alecsandri culegător de poezie populară" (p. V–XXXI). Se respectă ordinea culegerilor stabilită de Alecsandri. Se păstrează „notele" subsecvente textelor. Însă grafia

4. *Paralelism între text. clasic 1866 și textul de bază MCCXIII.* Vom urmări desfășurarea *planului de compoziție* după tematica anunțată.

Corpul versurilor se grupează în plan aproape simetric: AB 74/90; iar în C raportul este 63/87. Vom prezenta succesiunea momentelor acțiunii întregi.

Tema I (locul acțiunii, vers. 1—2) este memorată de bătrîna *Domnica Micu* după textul clasic dintr-un manual școlar. *Tema II* (transhumanța; vers. 3—5), învățată în același mod. *Tema III* (personajele acțiunii; vers. 6—9) prezintă aceleași personaje; dar, vom vedea, diversificate. *Tema IV* (hotărîrea ciobanilor; vers. 10—16) arată rolul modificat al bacilor: „Bači̯ul moldovi̯anu̯/Cu čel uñguri̯anu̯" hotărăsc „. . .sî omo̯ari/*Bači̯u* čel *vrănči̯anu*". *Tema V* (cauzele omorului; vers. 17—21) amplifică starea materială a vrânceanului: pe lîngă „C-ari oi̯ mai̯ ḿulti," el mai are „Suti neștiuti,/Mii̯ nenumărati,"; vers. 20—21 modifică pe cele de tip clasic (tot 20—21). *Tema VI* (oaia *năzdrăvană;* vers. 22—27) e diversificată față de textul clasic (22—26), fiind încadrată deosebit: vers. 22—23 „Oița či̯a lai,/Lai, bucălai", urmînd vers. 24—25 „— Dă trei̯ zile-nco̯ači/Gura nu-i̯ măi̯ tači;" (egale cu textul clasic); apoi iar modificare: „Nu știu̯: ii̯ bolnăghi̯o̯arî,/Or' i̯arba nu-i̯ plači?" (vers. 26—27, acesta modificat față de vers. clasic 26 „Iarba nu-i mai place"). *Tema VII* (întrebarea ciobanului; vers. 28—36) este amplificată și modificată: „Bači̯ul *čel vrănči̯an*/Oiț-a-ntrebat:/—Oiță bîrsană,/Ce-i̯ dă capu tău̯/Dă tot zgh'eri̯ mereu̯?" (vers. 28—32). Grupa aceasta de 5 versuri, introdusă de informatoare, echivalează numai 2 versuri clasice („—Mioriță laie,/Laie, bucălaie,"; v. 27—28). Urmează vers. 33—36 „Dă trei̯ zile-nco̯ači/Gura nu-s mai̯ tači;/Or' i̯eș(ti̯) bolnăg'hi̯o̯arî,/Or' i̯arba nu-ț plači?"; textul clasic este egal, inversînd numai vers. 31—32, și adăugînd vers. 33 „Drăguță mioară". *Tema VIII* (descoperirea planului ciobanilor; vers. 37—47, 10 versuri) este în contrast cu text. clasic amplificat, vers. 34—46 (12 versuri). Se modifică versurile

caracteristică antologiei nu e redată decît parțial — de pildă *Vrancean (1866*, reproduce cu aproximație fonetismul local *vrăncean)* este redată printr-o formă artificială, *vrîncean* (v. 9, 11, 46, 51; cf. controversa asupra cuvîntului la text. MXLVIII *Nota crit. 75*). Alte variații lexicale: „*Lae, bucalae*" > „Laie, bucal*aie*" (v. 27, 28); *flueraș* > flu*ie*raș (61, 63, 65); *lăcrimînd* = lăc*ri*mînd (92), o formă proprie grafiei din *1866* păstrată ca și următoarele: *paltinași* > paltinași (82, 119); muste*ț*ioara > muste*ț*ioara (102); *Peana* corbului > *Peana* corbului (105); *Paseri* lăutari > *Paseri* lăutari (121). Punctuația și ortografia textului original au fost modificate.

în conținut: „— Stăpîne, stăpîne,/Nu-i̯ dă capu ńeu̯,/Și i̯esti d-a tău̯:/Ăș(ti̯) *doi̯ veri̯ primări̯*/Vri̯a sî ti omo̯ari/La apus dă so̯ari", — pentru oi și bani (vers. 43—45)/„Cai̯ buni̯ ninvățați̯,/Dulăi̯ mai̯ bărbați̯". (vers. 46—47). Se înlătură din text clasic vers. 35—42 (oile *date* „La negru zăvoi,"; 35—36; chemarea cînelui; 40—42). *Temele IX* (răspunsul ciobanului; vers. 48—51) și *X* (locul îngropării; vers. 52—55; ambele teme au 8 versuri) sînt și mai reduse față de text. clasic (47—58; are 12 versuri). Aici intervine, în contrast, o diversificare de fond: în text. clasic cel omorît trebuie să fie înmormîntat în două locuri: întîi „În strunga de oi,/Să fiu tot cu voi;" (55—56); apoi — și aici sîntem în contradicție — „În dosul stînii,/Să-mi aud cînii." (57—58). În textul nostru baciul are să fie înmormîntat de cei doi „P-aiș, pă apro̯api,/Tot în dosu stîni,/I̯o sî mi̯-aud cîni." (53—55). Lipsește din ABC specificația personajelor din text. clasic (v. 51—52 „Să spui *lui Vrăncean*/Și *lui Ungurean,*"), indicate numai în mod global: „Tu să le spui̯ *lor:*" (AB vers. 51; C vers. 42). *Tema XI* (obiectele de îngropat; vers. 56—63; în text. clasic vers. 59—66). Aici iar se modifică *tema:* fluierele sînt tot *trei* în ambele texte; dar în text. nou ele *nu* vor fi puse la cap (vers. 60 clasic), ci într-un alt mod: „Flui̯erașu ńeu̯,/*Îñ kioto̯ari̯a stîni:*/Flui̯eraș dă fagu̯,/Mul' ziče cu dragu̯;" etc. (vers. 56—59 etc.). *Tema XII* (plîngerea oilor; vers. 66—71; în text. clasic 67—71) este și ea modificată: vers. 64—65 „Vîntu̯-a adii̯a,/Flui̯eraș cînta. . ." rămîn izolate în acțiune, fiindcă urmează versurile contigue normal:" Vîntu cî ńi̯-o bati,/Pîn i̯eli̯-o răzbati," (vers. 66—67, corelative celor din text. clasic 67—68), continuate de versul explicativ 68 „Flui̯eraș ńi̯-o ziče," „(absent în text. clasic)/Oili s-or strînğe,/Pă mini m-or plînğe/Cu lăcrîm' dă sînğe." — vers. 69—71 (echivalînd versurile clasice 69—71). De la vers. 72 începe disparitatea planului general: acțiunea se va desfășura în altă direcție decît în aceea din textul clasic. Să urmărim noua etapă a *planului II*.

Tema XIII (însurătoarea alegorică; vers. 74—77) și *tema XIV* (apoteoza ciobanului; 78—87) — ambele din planul clasic — vor fi împărtășite oilor de către mioriță. Lor trebuie să *nu* le spună nimic despre omor („Iar tu de omor/Să *nu* le spui lor."; vers. 72—73). Intervine însă o modificare, preschimbînd însurătoatea alegorică și apoteoza ciobanului (deci *temele XIII* și *XIV*) într-un adevărat fapt realist; adică „oița bîrsană" va trebui să spună „măicuței" un neadevăr: „Dar la či̯a măicuță/Să nu-i̯ spui̯, drăguță!/Tu să-i̯ spui̯-așa:/Cî m-*am îñsuratu*/*C-o fatî diñ satu. . .*" (vers. 72—76). Acesta e primul *element extern* străin de tipul clasic. Urmează în planul clasic normal — *tema XV:* întîlnirea cu maica bătrînă. Dar faptul e prezentat de data aceasta în contrast deplin cu textul

clasic, iar nu în paralelism. Spus în mod mai precis: în ambele texte (cel clasic după cum și cel actual) *tema I* (locul acțiunii; v. 1—2) și *tema II* (momentul acțiunii; v. 3—6) sînt contigue și egale în conținut. Prin urmare ne aflăm, prin acțiune dinamică, în transhumanța celor „Trei turme de mei/Cu trei čiobănei:" (v. 3—6). Ori aici intervine intercalarea *temei XV* (întîlnirea cu maica bătrînă; v. 77—83 din text. MCCXIII). Dar inserția aceasta în *textul nou* este prea bruscă (între vers. 76 și 84): dintr-odată, prea pe neașteptate, „Iată, vine-ñ cale,/Se cobọarî-ñ vale/D-o maică bătrînă. . .". *Aici* se află disparitatea gravă din acțiune:" „. . .vine-ñ cale,/Se cobọarî-ñ vale/ D-o maică bătrînă. . ." (vers. 77—79). Este evidenta repetare a *temei II* (momentul acțiunii; v. 3—4). Dar în acest mod *tema* aceasta a *XV-a* (întîlnirea cu maica bătrînă; v. 88—95 *text. clasic*) s-a artificializat. Fiindcă sînt în acțiune concomitentă turmele de miei („*Cobọarî-ñ vale*/Trei turme de mei/Cu trei čiobănei "; vers. 4—6) cu „maica bătrînă" („. . .vine-ñ cale,/*Se cobọarî-ñ vale*/D-o maică bătrînă. . ."; v. 77—79). Repetăm: aici e o simultaneitate nefirească. Fiindcă transhumanța se petrece în baladă prin mișcare descendentă de la munte („*Se cobọarî-ñ vale*"; vers. 4) către sate și cîmpie. Ori acțiunea „maicei bătrîne" se întîmplă exact în aceeași direcție cu transhumanța, cînd firesc este ca „măicuța" *să se urce* dinspre cîmpie și sate către munte, la stînă, unde *acțiunea* — cum vom vedea — devine din dinamică perfect statică. Prin urmare de la *vers. 77* succesiunea celor *15 teme clasice* se frînge, intervenind o amplă contaminare fără nici o legătură cu textul clasic, cu cel tradițional local, ca și cu cel general mioritic. *Tema XVI* (portretul ciobanului) o vom afla contaminată — însă în manieră explicativă — cu un episod supranatural (vers. 134—139). Să urmărim această etapă nouă a acțiunii care, în momentele ei realiste, se petrece mai mult în peisajul static al stînii. Prin urmare transhumanța e complet anulată.

La stînă se desfășoară *patru momente* din planul noii acțiuni realiste. Aici o clarificare: în planul clasic „ciobănelul" (care este un „Moldovan"; v. 16) își arată dorința către „mioară" ca ea să destăinuie mamei lui numai însurătoarea alegorică (v. 108—113), dar nu și apoteoza în cadrul nupțial (v. 114—123). În text. MCCXIII A însă vom vedea cum „ciobănelu" (= „bačiu čel *vrănčianu*"; v. 16, 28) evită destăinuirea directă care s-a întrevăzut deja din dorința exprimată realist mioriței, spre a o feri pe bătrînă de durere aflînd de săvîrșirea faptei brutale („Dar la čia

măicuță/Să nu-i spui, drăguță!/Tu să-i spui așa /Cî *m-am însuratu/ C-o fatî dîñ satu*. . ."; v. 72—78). Deci însurătoarea alegorică este preschimbată într-un fapt pur realist. Vom stabili evolutiv momentele noii acțiuni.

Am spus că la stînă asistăm la *patru momente* din acțiune; *al cincilea* este un gen de moment mixt, pendulînd între realitate și elementul supranatural. Cele *patru momente reale* încep de la vers. 77: „o *maică* bătrînă/„*Se cobọrî-ñ* vale " (vers. 77—79). Deci apare aici un element contradictoriu în acțiune, fiindcă scoborîșul la munte se face pe plan descendent; numai urcușul e în plan ascendent. Să trecem convențional peste contrast. „Maica bătrînă" ajunge la stînă, unde întîlnește pe „Aș(ti) doi *veri primari*" (vers. 40). Urmează primul dialog: ea îi întreabă (chiar cu omenie: „—Mă *h'iilor*, mă," — vers. 84) dacă nu au văzut „. . .d-uñ h'iu d-a ñeu/P-aiči c-a trecutu?" (vers. 84—87). Vor urma — în pendulare perfect simetrică cu întrebarea „măicuței" — patru răspunsuri simulate ale celor doi baci vinovați. Astfel la prima întrebare ei răspund că l-au „. . .*lăsatu/Cu șkiọapili-ñ urmî*. . ." (vers. 88—90). Bănuind simularea, bătrîna coboară pe cîmp și de durere „žos să punia/Și sî tăvălia" (v. 91—95). Urmează încă trei momente aidoma, evident că lipsite de expresivitate poetică măcar relativă. Bătrîna se scoală și lăcrămînd se întoarce la stînă („La stînî să (du)čia "; vers. 96—99). Întreabă a doua oară pe vinovați în același chip: „—Măi h'iilor, mă,/Da n-a măi vinitu?" (v. 100—101). Urmează a doua simulare: „Ba iel a vinitu /Și noi l-am *mînatu/În sat la mălai*. . ." (vers. 102—104). Se repetă aceeași scenă a desperării (vers. 105—115). Urmează a doua întoarcere la stînă, cu același dialog (v. 116—117). Se repetă a treia simulare a ciobanilor-baci: „—Ba iel a vinitu /Și noi l-am *mînatu/În sa(t) la sări*" (v. 118—120). „Măicuța" pleacă a treia oară de la stînă, tot neîncrezătoare, și iar coboară în cîmpie (v. 121—122). Acum intervine elementul supranatural: "măicuța" se întîlnește cu „apa lină" („Dînd d-o *apă lină"*; vers. 123). Urmează cinci versuri de imagism distins, de altfel singurele în tot cuprinsul versiunii acesteia: „—Apă lină, *frati*, [comuniunea cu natura eternă!]/Fruñza lin sî zbati /Cum ieș(ti) curgătọari,/ h'ii și știitọari /Și cunoscătọari " (vers. 124—128). La aceeași întrebare (v. 129—131) făcută din profundă durere, cînd bătrîna descrie și portretul „h'iului" — exact ca în textul clasic (vers. 100—107; cf. cu 134—139, din care lipsesc 2 versuri clasice: 104—105) — natura stă impasibilă ca în pesimismul sublim din poemul „*La mort du loup*" al lui Alfred de Vigny (vers. 132—133 „—Kiar sî-l h'i văzutu,/Nu l-añ cunoscutu. . ."). Ori cum spune bătrîna noastră în textul-convorbire inițial, cu naivitate umilă: „. . .apa nu i-a putut spune".

În durerea ei extremă — „Dîn drugî-ndrugînd,/Dîñ okį lăcrămînd" (v. 140—141) — se întoarce a patra oară la stînă (un calvar biblic! — vers. 142—143). Și întreabă iar pe vinovați, dar acum cu toată vehemența, păstrînd totuși o nuanță de omenie cînd le spune: „— Măį h'iilor, măį," (v. 144), dar și „H'iilor, cînilor,/Voį l-ați omorîtu!" (v. 145—146). Urmează, perfect alternativ, răspunsul „bacilor" meschini. Dar ei evită destăinuirea, spunînd tot în simulare: „—Nu l-am omorîtu:/Noį l-am *îñsuratu/C-o fatî dîñ satu:*" (vers. 147—149). Apoi adaugă aluziv: „C-o mîndrî crăįasî,/A lumi mirįasî. . ." (vers. 150—151). „Măicuța" bătrînă, neînțelegînd adevărul travestit, întreabă cu candoare: „—Cin' l-a cununat?" (v. 152). La care urmează răspunsul, tot disimulat, contaminîndu-se din textul clasic *temele XVII* și *XVIII* (alegoria morții și feeria cosmică; vers. 153—160; cf. text. clasic v. 80—87).

Așadar personajul realist („fata dîñ satu") s-a preschimbat mecanic în „mîndrî crăįasî,/A lumi mirįasî. . ." (vers. 150—151), înlăturînd splendoarea lirică din textul clasic. Prin asemenea inversare tematică din acest final într-atîta de antagonic, se suprimă atmosfera poemului alecsandrinist. Adică „universul întreg transfigurat" din analiza făcută pe plan etnologic de Mircea Eliade [1], asemeni „cosmosul liturgic", „cosmosul transfigurat", ajung o simplă parafrază aproape prozaică. Fiindcă prin materialul contaminat printr-o sinergie prea limitată nu a circulat talentul popular superior, așa cum circulase dincolo în anii *1852, 1866* „geniul poetic al lui Alecsandri"; epitetul scump lui Barbu Delavrancea, pe care, cum spune același, nu-l avusese G. Dem. Teodorescu modelatorul lăutărismului brăilean din anii *1883—1885*. . . [2].

§5. *Heterogenia materialului mioritic general contaminat în tripletul MCCXIII—MCCXV.* Asemenea *text de tip aglomerat* ca material, nu este o piesă unitară, sau fragmentată, de exod folcloric, ci una de prelucrare strict locală fără circulație măcar în *Sovéja.* Însă prelucrarea s-a făcut cu totul izolat, numai într-un singur sat; iar aici într-un spațiu limitat la două persoane, *mama* și *fiica* ei. Prin urmare fără durată în timp îndelung. Și fără circulația motivului prin cîteva generații etnice. Durata circulației a fost posibilă doar între două generații, mama și fiica. Iar timpul de prelucrare redus la circa 33 de ani. Mama *Domnicăi* s-a născut în anul *1859* și-a murit în *1937.*

[1] Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han* (trad. 1980), p. 245—247.

[2] Delavrancea, *Opere*, vol. V, 1969 „Minerva", p. 485.

A trăit deci 78 de ani (cît precizează *text.-conv.* MCCXIII r. 167—169). Fiica ei *Domnica* s-a născut în *1897.* Admitem că a început să memoreze partea a doua a textului (de precizat: sigur *creată* de mama ei) la vîrsta de 7 ani; deci începînd de prin *1904* pînă în *1937* (cînd îi moare mama). Perioada de memorizare a durat circa *33 de ani*, în care înglobăm și timpul cît a durat contaminarea cu versuri provenite îndeosebi din manualul școlar în partea primă a versiunii (vers. 1—71); apoi și cu versuri disparate (77—83, 134—141, aproximativ și cu 150—160). Bineînțeles că din aceste versuri unele au putut fi și în materialul știut de mamă. Acesta a fost disparat. S-a contaminat însă cu fondul literar aflat de *Domnica* la școală („O știu [„Miorița"] dî piñ cartį-olįacî."; *text.-conv.* r. 165).

Care a putut să fie fondul de versuri împrumutat, apoi cel creat și transmis fiicei de mamă? Discutăm în aproximație pe următoarele: vers. 44—45, 72—76. Fondul masiv însă l-au constituit vers. 56—57, 79—83, 84—133, 142—149. Iar partea finală (150—160) e o parafrază, redusă și aproape prozaică, din *temele clasice XVII* și *XVIII*, cum am menționat. Greu de spus dacă le-a cunoscut mama.

Cît privește *materialul propriu* al informatoarei: poate că versuri disparate ca: 18—19, 26—29, 30—32, 37—39, 40—41 („Ăș(tį) *doį verį primarį*/Vrįa sî ti omǫari" au putut fi în *textul primar* al mamei), 64—65 etc. Tot așa prelucrarea lexicală și fonetică a versurilor, care uneori e greoaie și inutilă (ABC vers. 10; C 22; AB 73 > C 64; C 77, 82—83, AB 99); alteori deformează versul (96, 110 „Įar să scula,"; 120 „Îñ sa'ă-t) la sari. . ."; 145 „H'iilor, cînilor,"). Vom mai discuta-o și în legătură cu structura prozodică a versului, apoi cu graiul și lexicul tripletului.

Vom analiza — în ordinea desfășurării versurilor — *grupe de versuri* care au implicații în materialul general mioritic. Ele se găsesc alăturate fortuit dar necesar; ori adunate la întîmplare.

Grupa I, vers. 56—57 „Fluįerașu ńeu.../Îñ kiotǫarįa stîni:". Grupa aceasta de versuri este mai rară: întîi o aflăm într-un text din Ardeal, vag localizat, publicat în *1867.* Formularea e mai amplă și variată în lexic: *„Fluierașul* meu/Voi să mi-l luați,/Și *să* mi-l *legați/La* cea *stînișoară,/La încheietoare"* [1]. Al doilea text, tot din Ardeal (Cohalm, reg. Brașov), a fost publicat în *1889:* „Și *fluierașul* meu/Mie *să* mi-*l puie/În cheotoarea stînei:"* [2]. În *1926* aflăm versurile

[1] Densusianu, *Vieața păstor..*, II, p. 130 IV v. 67—72.

[2] *Ibid.*, II, p. 126 III 43—45.

în Vrancea-*Bodéşti*: *„Fluieraşu ńeu̯ sî-l pui/La kiotọarịa stînịị.“* [1]. În *1967* apar de două ori în *Sovéja*: *„Fluịeraşu* luị */În kiotọaria stîni;“*; şi *„Fluịeraş di osu̯...*/Şî ńi-l punịţ/*Îń keotọarịa stîni*“ [2]. Tot în *Sovéja* am surprins la un bătrîn de 90 ani o formulare opusă: „Şî *nu* mă-ńgroapi-*n kiotọarịa stîni*. . ./Sî mă-ńgrọapi-ń struńga oilor. . .“ [3]. Nu se poate stabili unde s-a plăsmuit această grupă diversificată de versuri. Poate în Ardeal, de unde mama *Domnicăi* a putu-o auzi prin transhumanţa de pe *Vália-Şúşiţeị*. Iar ciobanul din *Bodéşti* va fi auzit-o în păstoritul transhumant dobrogean, pe la *1877*, „la *Costánţîịa*“ ori „la *Băbădáşị*“ [4].

Grupa a II-a, vers. 74—76 (mesajul „baciului vrăncean“ prin „oiţa bîrsană“ către mama lui): „Tu să-ị spuị-aşa /Cî *m-am îńsuratu̯/ C-o fatî dîń satu̯*. . .“ (reluate amplificat de vers. 148—151 în răspunsul echivoc al „bacilor“ către „maịca bătrînă“: „Noị *l-am îńsuratu̯/ C-o fatî dîń satu̯:*/C-o fatî craịasî/A lumi mirịasî. . .“). Primele trei versuri au circulaţia surprinsă abia în anii *1940*, *1949*. În primul caz s-au cules în Dobrogea: „Căci m-am însurat/C-*o fată din sat*.“ [5]; în al doilea caz în *Hălăuceşti* — Iaşi, dar modificate: „Să spui căci *m-am însurat*/C-*o fată de ţăran sărac*“ [6]. În amîndouă localităţile grupa aceasta de versuri pare adusă prin păstoritul transhumant.

Grupa a III-a, vers. 79, 81: „D-o maịcă bătrînă,/Cu *fota dă sîrmă*,“. Sensul arhaic al s.f. *sîrmă* s-a modificat în sec. XX prin produsul de fabrică *(sîrmă* de oţel, — ghimpată). Semnificaţia străveche a dat-o întîi, dar prea lacunar, în *1909* N. Iorga: „Pe vremuri *sîrmă* însemna *fir*“ [7]. A precizat-o în anul următor lexicologul H. Tiktin [8].

Grupa a IV-a, vers. 89—90: „Şî noị l-ań lăsatu̯/*Cu şkiọapili-ń urmî*. . .“. Versurile acestea au circulaţie vie în Maramureş („Cel mai mic“ a rămas „Tăt pă văi şi pă hîrtoape/*Cu oile cele şchioape*[9]

[1] *Ţinut. Vranc.*, vol. I[2], p. 435 LXXIV 139—140.

[2] Text MCCV 9—10; text. MCCXII 25—28.

[3] Text. MCCXXX 26—28.

[4] V. *Ţinut Vranc.*, I[2], p. 435 text.-conv. r. 37—41.

[5] *Mioriţa*, 1964, p. 805 CDXVI 69—70.

[6] *Ibid.*, p. 904 DXXXIII 39—40.

[7] Iorga, *Istoria lit. româneşti*, III, p. 163.

[8] Tiktin, *Rum.-deutsches Worterbuch*, II, 1910, p. 1435: „Gold-, Silberdaht“ = „flori de sîrmă“, cu exemplificarea: „Haşalele de catifea cusute cu *sîrmă de aur, de argint*. . .“. — *Dicţionar. limbii rom. contemp.*, IV, 1957, p. 146, îl lămureşte prea succint: „*sîrmă* = fir de metal preţios“; cu exemplificare din M. Sadoveanu: „. . .poţi trage din straiul ei cu *fir de sîrmă* ori *de mătasă*“.

[9] *Mioriţa*, p. 996 VIII 78—79; text cules în *1958*.

„C-am rămas pe cele groape,/*Cu oile cele şchioape*“ [1]); în Ardealu sud-estic, Braşov („. . .că pe min *m-aţi lăsat/* În urmă *cu şchioapele/* Şi cu fătatele.“ [2]); în Crişana („—O rămas napoi/ *Cu şchioapele de oi.*“ [3]) etc. Deci efect transhumant.

Grupa a V-a este diversificată după indicarea acţiunii verbelor *l-a(m)* sau *l-o mînat, l-am trimis*. Versurile sînt: 103—104 „Şî *noị l-am mînatu̯/Îń sat la mălaị*. . .“, şi 119—120 „Şî noị *l-am mînatu̯/Îń sa(t) la sári*“. Pentru prima grupă nu am găsit echivalenţă în materialul cît l-am putut despuia. Pentru cealaltă grupă avem exemple diversificate: „. . .Şi eu *l-am trimis/În ţara ungurească/Cu sare domnească*/Să se prăpădească [4]. Sau într-un text mai complicat, cules din satul *Bógza* (Rîmnic.-Sărat) în *1928*: „Cî noị l-am trimes/ La spumî di mari/S-aducî-n căldari,/La sari domnịascî,/În ţara rumînẹascî “ [5]. Altă diversificare din Maramureş: „Cel mai mic îi mai voinic. . ./L-o mînat *să-ntoarne oi*, . . .“ [6]. Găsim şi alte motivări, cînd un text din Crişana spune: „Toţi pă unul *l-au mînat*/Şi [sic!] *intoarcă* oile.“ [7]. Un text din Bistriţa-Cluj: „Şi pe-acela l-au *mînat,/Să bată oile-n jos*.“ [8]. Alt text din Nepos-Cluj: „Şi unul *mai mitîţăl*. . ./*După apă l-au mînat*.“ [9]. Într-alt text, tot din Cluj, acţiunea e identică: „Ceilalţi doi mi-l mînară/Cu două găleţi de-a mînă,/ *Să* le-*aducă apă bună*.“ [10]. Într-unul din Bichigiu-Năsăud: *„După apă l-o mînat(î)*,/După apă la fîntînă/Cu două găleţi în mînă.“ [11]. Acest întreg material din care textele ultime sînt recente, anii *1956—1962* — a pătruns în *Sovéja* prin transhumanţă ardelească.

Grupa a VI-a, vers. 123—131: „Dînd d-*o apă lină:/*—Apă lină, frati,/Fruńza lin sî zbati,/Cum ieş(ti) curgătọari,/H'iị şî ştiutọari,/ Şî cunoscătọari:/Da tu n-aị văzutu̯/To' d-uń h'iu̯ d-a neu/P-aiş' c-a trecutu̯?“. Aceste versuri interogative sînt cunoscute în materialul mioritic începînd din anul *1893*, culese de la un lăutar din *Hurezu-Argeş*: „—Apă curgătoare,/De-ai fi vorbitoare,/Eu te-aş întreba:/Tu cum n-ai văzut/Ia un voinic înalt,/Înalt şi sprîncenat/,

[1] *Ibid.*, p. 998 XI 43—44; text cules în *1957;* v. şi p. 999 XII 53—54; text cules în *1958*.

[2] *Ibid.*, p. 705 CCXCV 59—61; text cules în *1889*.

[3] *Ibid.*, p. 633 CLIX 23—24; text cules în *1939*.

[4] *Ibid.*, p. 754 CCCLXVI 166—170; text din Argeş, cules în *1893*.

[5] *Grai şi suflet*, an III (1928), fasc. 2, p. 313 CLVII 66—70 *Mioriţa*.

[6] *Mioriţa*, p. 1001 XVII 2—3; text cules în *1956*.

[7] *Ibid.*, p. 1027 LXVI 4—5; text nedatat.

[8] *Ibid.*, 1013 XXXIX 5—6; text cules în *1962*.

[9] *Ibid.*, p. 1008 XXIX 5—7; text cules în *1957*.

[10] *Ibid.*, p. 1013 XL 8—10; text nedatat.

[11] *Ibid.*, p. 1004 XXII 9—10; text cules în *1962*.

Stricat de bubat?" [1]. În Vrancea sînt atestate întîi în *1927* în *Neréju*: „Apîșǫarî, hăį,/Cum ieștį curgătǫari,/H'ii și vorg'hitǫari:/Śini ńį-a văzut/Mîndru śiobănel?„ [2]. În anul următor versurile au fost culese în *Colácu* de la cobzarul vrăncean fruntaș: „—Śernélįo, Śernélįo,/ Apî curgătǫari/Pi ketriș divali,/Cum įeș(tį) curgătǫari,/De-į h'i vorbitǫari:/Da tu nu ńe-į spuni/Dį-uñ fiśįor dį-a ńeų,/Tînîr niñsurat,/ Trup făr' di păcat?" [3]. Ambele texte au un vers comun („Cum įeș(tį) curgătǫari"). Dar cobzarul, profesionist superior prin rutina de-o viață, ca și prin înclinare naturală, a depășit poetizarea bătrînei mame din *Sovéja*. Oricum amîndouă grupele interogative pînă astăzi nu sînt întrecute în alte ținuturi păstorești. Par însă cu originea într-un izvor local comun, poate Vrancea.

§6. *Structura prozodică a versurilor în triplet*. Nu poate fi vorba de-o structură prozodică închegată a tripletului, cînd și dialogul e uneori abrupt, inegal, disparat (AB 99–100; AB 63–66 > 48–51; AB 39–40; C 75–76, 130–131; 142–143). Încît măsura versurilor este inegală: de la versul de 4 silabe (96 „Įar să scula,", alternînd în C 101 „*Și* įar să scula",) la cel cu 5 silabe (1 „Pį-um pičįor di plaį,"); apoi la 6 silabe (19, 45 „Miį nenumărate,") și 7 silabe (26 „Nu știų: îi bolnăg'hįoarî,"; 57 „Îñ kiotǫarįa stîni:"). Într-un caz un vers de 5 silabe (99 „La stînî *să* (du)*čįa*") este artificial construit prin sincoparea silabei prime de la verb („*du*-čįa"). Apare și alternarea *5/6* (152–153 „*Čin'* l-a cununat?/—Sǫarili șî luna.").

§ 7. *Graiul și lexicul tripletului*. Calitatea fondului poetic este redusă și prin dublul aspect fonetic al graiului: în *textul de bază* MCCXIII A, de exemplu, fonetica graiului originar muntenesc se încrucișează cu cea vrănceană în care predomină palatalizarea labialelor întîlnită în [16] *cazuri* (v. 26, 35 < bolnăg'hįarî >; 116 v. 32 < *zgherį* mereų >; v. 38 < capu *ńeu* > v. 86 < uñ *h'ių* d-a *ńeu* >; 116; < —Măį *h'iilor*, mă, >; 127 < *Hii* și știitoari, >; 145 < *Hiilor*, cînilor, > etc.). Palatalizarea se întîlnește în substantive, adjective, pronume și verbe. Fonetismul muntean este mai perseverent: se menține în *52 de cazuri* (substantive, pronume, verbe, adverbe, numerale). Abuzul prep. *dă, pă* (alternînd cu *pî*) și sincoparea (35 „Or *įeș*(ti) bolnăg'hįoarî?"; 40 „*Aiș*(tį) doį verį primarį"; 99 „La stînî *să*(du)*čįa*:") desființează eufonia versurilor. Aceasta e de altfel lipsa majoră a graiului sovejan de azi în folclorul poetic:

[1] Densusianu îl socotește „amănunt de invențiune lăutărească și de o urîtă disonanță" (v. *Vieața păstor...*, II, 1923, p. 132 VI 89–95). Și continuă: „...dar așa își închipuia un lăutar că înfățișarea ciobanului poate fi deosebită de a altora" *(l.c.*, p. 85 *nota 2)*.

[2] *Ținut. Vranc.*, I[2], p. 361 XXXIV 90–94.

[3] *Ibid.*, I[2], p. 327 VIII 102–110.

micșorează, și în cazul nostru, valorificarea estetică a tripletului. Mai dăunează — în sens estetic, dar redus — includerea mecanică de episoade (72–76, 91–96, 139–142), juxtapunerea automată a versurilor (15–16 „Vrįa *ca si omǫari/Bačįul čel vrănčįanų*"), exprimarea aglomerată (16, 28 „Bačįul *čel vrănčįanu*"), sau eliptică (56–57 „Fluįerașu ńeų.../Îñ kiotǫárįa stîni "), elidarea frecventă (39 „Și įesti *d-a'* tăų:"; 53 „*P-aiș'* pă aprǫapi,"), lexicul regional prea izolat (40 „*Aiș*(tį) doį verį primarį"), episoadele intercalate rigid, artificial (64–65), repetițiile mecanice (AB 109–110 „Și [Įar...II] să tăvăļįa./*Įar* să scula,"). De două ori apare povestirea-descriere — prea comună, aproape vulgară — a drumului făcut de „maįca bătrînă" de la stînă pînă „Pă cîmp ažunģįa,/Įa *žos să punįa*/Și să tăvăļįa." (vers. 93–95, 107–109). Vers. 94, 108 „Įa žos *să punįa*" pare cu înțeles echivoc.

§ 8. *Definiția tipului conglomerat mioritic*. Problema aceasta este plină de contradicții. Termenul „*tip cu profil de conglomerat*" l-a folosit în *1966* Gh. Vrabie: „Față de arhetip [cel vrăncean din *1850, 1852, 1866*] mai apare în Vrancea, ca și în părțile Olteniei de sud un tip cu profil de conglomerat". Apoi se adaugă: „Nu lipsit de interes ne apare și imensul *moloz folcloric*, adunat cu grijă de folcloriști. Înregistrat cu deosebire de Ion Diaconu în volumul *Ținutul Vrancei*, folcloristul ne dă și unele date privind pe informatori, mediul social și artistic, ceva din rostul baladei în viața de cioban etc." [1]. După cum se vede, contrastul între „*tipul cu profil de conglomerat*" al *Mioriței* (din Oltenia de sud) și „molozul folcloric" („imens" în cele 91 de variante publicate de „Ion Diaconu cu deosebire", în *1930* din Vrancea!) nu apare clarificat. Termenul *tip conglomerat* trebuie bine distins — fiind transpus din domeniul geologiei — ca să fie apoi admis clar și corect în terminologia folclorică viitoare. După noi *una* este o *variantă de tip conglomerat*, și *alta* e varianta cea din clasa cu „moloz folcloric"! Este necesar să determinăm înțelesul pozitiv al conceptelor.

«Imensul moloz folcloric» cuprinde în mod exclusiv exemplarele baladei complet degradate și reduse *subcantitativ la 4–6 versuri*, ajungînd chiar *pînă la 2 versuri* [2]. Aceasta e dezagregarea totală a motivului, stabilită de noi experiemntal cu atenție îndeosebi în materialul prezent. Ea se datorește informatorilor mai vîrstnici, cărora „buna memorie" li s-a redus în timp (prin cauze ereditare, fiziologice, familiale,

[1] Vrabie, *Balada pop. rom.*, p. 251–254; în special 251–253.

[2] V. cazul bătrînului, 76 ani, din *Andreįașu* la care au supraviețuit din *Miorița*, în *1967*, abia cele 2 versuri inițiale din dialogul stereotip vrăncean; text. CMXXVII și *Nota crit. 4*, unde se află indicat și materialul coreferent.

sociale în general). S-a ajuns așa la *schematismul ultim*, și *absolut*, al *baladei*, deci la „molozul folcloric" neant! Prin urmare *aici* m a t e r i a l u l a r h e t i p — cel *asemenea*, ori *aproximativ asemenea*, cu cel din «arhetipul vrâncean» 1850 — s-a ruinat cu desăvîrșire. Atunci unde a văzut Vrabie — pentru atare *caz de totală degradare* — „tipul cu profil de conglomerat"? *Conglomerat* din ce? Dintr-un material împrăștiat în neant? Dar s.n. *conglomerat* înseamnă în sens propriu *„adunătură*, amestec, î m b i n a r e n e s i s t e m a t i c ă a u n o r e l e m e n t e e t e r o g e n e", de pildă într-o rocă de agregație geologică. Lămurirea justă ne-o dă lexicologia [1].

Într-adevăr dicționarele limbii române actuale arată că în èrele primare geologice î n t r - u n *conglomerat* s - a u n i f i c a t — i a r n u s - a î n l ă t u r a t — un material imens și variat cu totul disparat. Fiecare fel de *material aglutinat* și-a păstrat structura materiei proprii. Elementul de legătură a fost cimentul (argila, varul). Tot așa explică termenul *conglomerat* dicționarul redactat de filologul-lingvist Sextil Pușcariu [2], ca și unul etimologic clasic al limbii franceze [3].

În etnografie și folclor altfel se prezintă realitatea: conglomeratul nu mai este m a t e r i e i n e r t ă, ci s u f l e t o m e n e s c.

Starea proprie în folclor a unui text poetic conglomerat — circulînd îmbinat melodic, ori numai metrificat, adică strict verbal — este următoarea: el a avut un «autor» (fiindcă nu există text poetic popular nicăieri fără un autor anonim); dar un *autor* opus individului care a degradat un motiv, ca *Miorița*, în „molozul folcloric" gîndit de Vrabie. Autorul acesta a fost un ins mai răsărit, cu o relativă i m a g i n a ț i e c r e a t o a r e. Opusul lui era un oarecare individ mărginit, cu memorie mediocră [4], un simplu colportor vremelnic de motive comune mai ales lirice. Acesta a trăit într-un mediu social inferior, îndeosebi cel de familie. A fost și fire absolut izolată, aproape un singur pe lume. Nu a avut de unde recepta și, ca urmare, nici *ce transmite* mediului prea amorf în care a trăit.

[1] V. *Dicționar. limbii rom. contemp.*, I, 1955, p. 522. Aici citatu din scrisul lui Geo Bogza e absolut impropriu, fiind vorba de o licență poetică dusă la extrema limbii istorice: „Un conglomerat de cazane, tuburi, de țevi", etc.

[2] *Dicționar. limbii rom.*, tom. I, partea II, 1940, p. 723 *„Conglomerat*—rocă formată prin a g l u t i n a r e a n a t u r a l ă a unor m a t e r i a l e g r o s o l a n e legate printr-un ciment".

[3] A. Hatzfeld—A. Darmesteter, *Dictionnaire de la langue franç.*, vol. I, 1920, p. 501: *„conglomerat*—masse formée de débris mineraux agglomérés".

[4] În asemenea decreptitudine am întîlnit o bătrînă, 82 ani, în satul *Vidra-Gh'idra*. Caz unic în Vrancea cercetată de noi din *1924* pînă în *1967* (MCCLXXX *Nota crit. 223*).

Pe cînd „a u t o r u l" u n u i m o t i v „c o n g l o m e r a t" a fost un ins bine diferențiat, organizat mental: cu bună memorie, chiar cu darul cîntării ca *Domnica Micu*. Mama ei era „o mamî cîntărįațî": avįa voči frumǫasî și cînta di nu sî măį știi! Įa cînta și plînġįa... Įá, sara șidįaň la furcî; și įa cînta și torčįa dîň furcî... Și mama mįa o cînta *[Ňiorița]* cîn' stitįa sara la furcî". Încă o caracteristică: asemenea tipuri de cîntăreți erau remarcabili, expresivi. Mama *Domnicăi*, *Mariia Radu Țîcǫį*, a murit la 78 de ani, păstrîndu-și mereu distincția fizică și pasiunea pentru cîntare: „Įera frumǫasî pîn-a murit" [1]. F i i c a e i rămăsese în *1967* și dînsa tip select: înaltă la stat, trăsăturile feții îi erau expresive, b u n ă c î n t ă r e a ț ă, harnică la lucru casnic, devotată familiei, apreciată în amîndouă satele *Sovéjei*. Asemenea făptură a p u t u t c o n t a m i n a d o u ă v a r i a n t e a l e u n u i m o t i v, mai ales unul preferat de obște ca *Miorița*. Și a contaminat ce știa din balada aflată de ea în cele trei clase primare, cu materialul memorizat de la mama ei, și sigur că plăsmuit în parte de bătrînă. Fiindcă a s e m e n e a *strat poetic* n u s e m a i î n t î l n e ș t e î n m a t e r i a l u l g e n e r a l m i o r i t i c, după cum n i c i î n c e l d i n V r a n c e a. E s t e u n v e r i t a b i l *unicat* p o e t i c, după al *Costandei Păun*, dar nu de valoare poetică egală. Însă unicat din care lipsesc *temele* I—XII. Într-un fel trebuie să fi fost plăsmuite de mamă. Dar f i i c a l e - a î n l o c u i t c u c e l e *ordonate* a r t i s t i c d e p o e t u l c l a s i c din *1866*. Pe acestea în parte le-a răvășit: în *1967 Domnica* uitase de buchea școalei; era aproape analfabetă. Încît i-a fost dat locului renumit — centru păstoresc vital după documente [2], care a inaugurat în *1846* și *1852* bibliografia *Mioriței* — să prezinte folclorului românesc în *1967* e x e m p l a r u l *conglomerat* c e l m a i p r e ț i o s d i n c e l e t r e i c î t e c r e d e m c ă e x i s t ă p î n ă a s t ă z i (în 1982). Primul text conglomerat a fost publicat în 1900 [3]. Rămîne cel mai prozaic e x e m p l a r *conglomerat* din folclorul nostru are *252 versuri* și dialogul prolix de factură lăutărească).

Al doilea text m i o r i t i c *conglomerat* (are *191 versuri*) a fost publicat în *1893*, aflat de la amintitul lăutar din Vîlcea [4]. Este complicat lăutărește cu episoade banale. „Voinicul" își ia „lancea" și părăsește turma: „Drumu-și apuca"...„Mă-sa" îl află zăcînd de-o lună sub un păr. Ea se metamorfozează în corboaică, apoi în emeie, îl *adapă* (!) și-l aduce acasă. Ciobanul se înzdrăvenește

[1] V. *text.-conv.* MCCXIII A, r. 165—174.

[2] V. *Păstorit. în Vrancea*, 1930, p. 5—9.

[3]. Tocilescu, *Materialuri folkl.*, vol. II partea II, p. 1254 (din Bragadiru-Teleorman); republ. de Ov. Densusianu, *Vieața păstor...*, II, p. 143 XVII.

[4] Republ. de Ov. Densusianu, *l. c.*, p. 132 VI.

și... „După oi pleca". Se întîlnește cu „femeia din Breb", cea cu bărbatul îndepărtat prin vicleșug („Că eu am bărbat/Și eu l-am trimis/În țara ungurească/Cu sare domnească,/Să se prăpădească, ..."; vers. 168–172). După ce-i propune femeii argăția, dar în chip prozaic, ciobanul se cunună cu ea și trec amîndoi „În țara ungurească,/ Să se pomenească"...

Motivul acesta scabros — neîndoios că o plăsmuire lăutărească barocă – este urmat de-*al treilea text conglomerat*, material extern din *Timoc „Strinu"* (are *256 versuri*). Aici cuviința e cel puțin păstrată. În acțiune sînt „Ai nouă ciobani/ Și cu *strinu* zece", printre care „Acela *Vrînceanu*,/Cîinele, dușmanu"; apoi „Gruia căpitanu,/Turcu Năzăreanu/Cu-acela *Olteanu*, ..." și cu „*moldoveanu*". „Da cela *Vrînceanu*,/Pistolaș trăgea,/...Pe strinu lovea" (vers. 163–168). „Miorica" *fuge* „La Craiova mică,/La-a lui muichiliță." (182–183) și-i spune: „Strinu s-a-nsurat,/Mireasă și-a luat/Pistolașu-al mic,/Mic și ruginit,/De trei ai umplut/Cu-aur și argint, .." (193–198). După indicarea oii baba sapă „în tîrla bătrînă" și ia banii strînși din vînzarea linei și-a mieilor. Se petrecuse o serie de episoade (omorîrea strinului, împărțirea „turmei de oi" de către cei nouă ciobani etc.). În final, cu totul improvizat, nenatural, „maica bătrînă" „La *sud* se ducea,/În judecată îi da: [pe vinovați]/Sudu-i judeca,/Și-i băga la pușcărie,/Îi băga pentru vecie!". Baba ia „miorica", o aduce acasă și aici... „Miorica, zo, prăsa,/Ș-altă turmă că făcea", cu care bătrîna „...intra iar la Craiova,/Jos în Țara Românească,/Ca pentru să pomenească" (245–256)[2]. Dintr-atîta material dispus în plan diluat (de exemplu v. 211–226), cu răsfrîngere din text. clasic, grupată mecanic (122–127, 134–144; nunta mioritică și obiectele de îngropat), cu verbozitate continuă în versuri, se vede că umplutura episodică se întîlnește în cuprinsul textului întreg. Finalul este exact ca în varianta lăutărească din Muntenia anului *1893*: „Oile că-și lua/Și ei că trecea/În țara ungurească,/Să se pomenească"[1]. *Piesa conglomerat* — tot de factură net lăutărească – a fost fără îndoială iradiată din Muntenia în Valea Timocului prin Oltenia.

Cum se vede componența aparte a *conglomeratului* nostru în cauză? El e un produs folcloric sincretic. S-a plăsmuit dintr-un prim material eterogen provenit din regiuni geografic vecine (Ardeal, Moldova). Acesta a fost stratul prim, al mamei, cel din partea a doua a text. MCCXIII (în special vers. 77–149). El s-a contaminat — într-a doua fază de prelucrare prin

[2] C. Sandu-Timoc, *Cîntece bătrînești și doine*, 1967, p. 259[105].
[1] Densusianu, *l.c.*, p. 132 VI 188–191.

fiică — cu materialul școlăresc. Amîndouă părțile s-au sudat în succesiunea AB (mamă > fiică). Timpul de contaminare a fost prea scurt (l-am indicat: *33 de ani*). Încît cele două elemente, deosebite în contaminare, nu au reușit numai prin două generații, chiar de talent, să se închege în tot artistic coerent. Flotarea grupelor de versuri, analizată, dovedește această primă fază de prelucrare contiguă. Încît timpul prea redus de evoluție nu a putut forma un produs unificat organic. Este cauza pentru care a rămas *conglomerat*. În *1967* ne aflam în stare precară: *Domnica* nu avea în sat nici un continuator care să cunoască textul măcar parțial. Și, cum vom vedea, pe-atunci nici în familie nu avea prozeliți.

§ 9. *Modalitatea transmiterii prin oralitate a textului conglomerat*. Nu se poate prevedea dacă în viitor textul va întîlni agenți receptivi de vocație care să echilibreze întîi conținutul – în *1967* compozit – al *conglomeratului*, pe care apoi să-l răspîndească. Viitorul pare să fie contrar evoluției tuturor motivelor poetice tradiționale. Iar în familie măcar păstrarea tale-quale a textului MCCXIII este exclusă. *Domnica* era conștientă de realitatea tristă. Ea se tînguia de lipsa interesului în familie pentru „tot cîntecul bătrînesc". Cele două nepoate erau indiferente: nu cereau cîntarea. O evitau. Cea mai mare era chiar studentă la „literele" din București. Fiica ei, copleșită de greutăți, nu cunoștea *Miorița*. Rudele erau și ele cuprinse de iureșul timpului din *1967*. Am mai spus că prin tineretul de azi toate satele ținutului ignorează cîntecul tradițional. Încît bătrîna *Domnica Micu* – la întrebarea mea discretă: cui lasă „cîntarea lungă și frumoasă de-o sută șaizeci de «ghersuri»", a exclamat cu patetism: „Cîntaria asta? O iau cu mini cînd m-oi duci la mama... Cî alta n-am ci-i faci... Sî mă rog pîn sat, sî m-auzî cineva? Cini-ascultî az în *Sovéža*, la *Rucăréni*, cîntări dîm bătrînî? Dor cîti-um bătrîn, cum ieș'dumniata".

§ 10. *Paralelă între Costanda Păun și Domnica Micu*. Desigur că aceste două bătrîne rămîn prețuite în cumpăna judecății critice obiective. Stau în extremă. Întîia a creat o capodoperă-variantă a baladei, în care planul este perfect echilibrat, măsura versurilor corect alternativă, seria imaginilor de impecabilă frumusețe, iar limba ca la Eminescu și Sadoveanu. Se adaugă materialul original creat de dînsa. Iar în desfășurarea planului se află o noutate despre care s-a vorbit. Cealaltă bătrînă a prelucrat întîiul text-conglomerat antologic al *Mioriței*.

Ca vîrstă erau asemenea. Dar ca făpturi le-am văzut opuse: *Costanda Păun* era la înfățișare scundă și firavă. „Un hrib di babî". cum își spunea. *Domnica Micu* era statuară. Și sufletește se deose-

beau: bătrîna din *Spinéşti* sta rezervată, prea chibzuită, prea scrutătoare. Sovejanca era mai rar spontană în grai; însă îşi păstra psihologia străbunilor emigranţi: retrasă, fără curiozitate să ştie ce se prefăcea în lume.

Au creat amîndouă după puterea fiecăreia de plăsmuire şi după energia neamului din care veniseră în viaţă; dar creaseră în timpul cînd în folclorul românesc se întrevedea oarecum că *Mioriţa* e în criză, disparentă. Astăzi se distinge cum în cîteva decenii perla lirismului popular românesc va fi lichidată ca funcţie tradiţională.

§ 11. *V. Alecsandri şi etnografia Vrancei.* Într-un capitol anterior am tins să stabilim că locul de origine al primului text cunoscut din *Mioriţa* este Vrancea la *Sovéja*. Timpul culegerii a fost, cum se ştie, anul *1846;* iar descoperitorul culegător numai Alecu Rusu. Publicarea primă, prea izolată s-a făcut peste 4 ani în *1850* la *Cernăuţi*. Dar prin „V. Alecsandri", nu de către descoperitorul însuşi (v. scrisoarea poetului din 18 februarie *1850* către Alecu Hurmuzachi). A doua publicare a fost la *Iaşi* în *1852*. De data aceasta balada a apărut într-un volumaş discret (100 pag.), redus ca format şi îngrijit prin imprimarea de-acum 130 de ani: *„Poezii poporale.* Balade. Cântice bătrîneşti. Adunate şi îndreptate de...". O publica tot „V. Alecsandri". Dînsul se simţea îndatorat prietenului devotat — „D-l: Alecu Russo" — să-i recunoască preţioasa colaborare, fără de care credem că *Mieoara* ar fi avut alt destin folcloric: „Agiutat [spune Alecsandri] de câteva persoane şi mai cu seamă de Dl: Alecu Russo, am adunat o mare parte din poeziile poporale, şi acum sevărşind îndreptarea şi orînduirea lor, le închin patriei mele *ca cea* mai dreaptă avere *al* [sic!] *ei*" (p. III).

În *1866* tot Alecsandri avea să publice iar balada într-o întîie *antologie* de vers popular românesc, tipăritură distinsă sub înalt patronaj domnesc. Antologul (care îşi punea la început şi portretul matur) semna din plin elegantul volum cu 416 pagini în chenar discret: „Vasile Alecsandri". „Baladele" nu mai erau „adunate şi îndreptate", ci „adunate şi întocmite". Poetul îşi menţinea preambulul anterior „Poezia *poporală* a românilor." (p. I—III), dar schimbîndu-i titlul („Poesia poporală") şi modificînd forma chiar în pasajul prin care iar evoca pe prietenul devotat: „Agiutat de câteva persoane, ear mai cu seamă [în *1852:* „şi mai cu seamă"] de D. A. Russo, am adunat [în deosebite călătorii prin munţii şi prin cîmpiile înflorite ale ţerei noastre], o mare parte din *poesiile poporale,* şi acum săvîrşind coordonarea lor, le închin patriei mele *ca cea* mai dreaptă avere *a ei*" (p. XII). Se disting textul amplificat (pus în paranteză) şi modificarea conceptului < Poezii *poporale* — Poesii *populare* >. Alecsandri adăuga preambulului datarea „Moldova 1852".

În sfîrşit vedem că Alecsandri încearcă să dezvăluie taina cu originea *Mieoarei* (1852) şi *Mioriţei* (1866). Fiindcă în *1852* nu confirmase ce spusese în scrisoarea din *1 februarie 1850* către Hurmuzachi. Nu lămurise nici *nota* din articolul *Românii şi poezia lor* (publ. în *Bucovina*, 30 sept. *1849;* v. Alecsandri, *Poezii pop.;* ed. *Murărașu*, 1971, p. XVIII): „Această baladă [*Mioara*] mi-au fost adusă din munţii Sovejăi de D. A. Russo, care o descoperi împreună cu multe altele, . . .". S-a mărginit să repete evocarea pentru colaboratorul nepreţuit: „Dl.: Alecu Russo şi „D. A. Russo" *(1852*, p. III; *1866*, p. XII*)*. Dar a evitat tocmai specificarea imperios necesară (din *nota* de la 30 sept. *184* şi cea din scrisoarea de la 18 febr. *1850*). Ba Alecsandri a procedat şi mai surprinzător: acum, în *1866*, a mutat localizarea baladei de la Sovéja tocmai pe Ceahlău! Am mai amintit aceasta (în Cap. I 2). În rezumat întîmplarea — petrecută cu 24 de ani mai înainte — a fost următoarea: „. . .în anul *1842*, într-o frumoasă seară de vară" Alecsandri a petrecut o noapte „pînă-n zîori" la o „stînă pe muntele Ceahleŭ". Era în tovărăşia „unui baciu, anume *Udrea*" şi-a „păstorilor" lui. *Udrea* a cîntat poetului „din fluier mai multe cîntice ciobăneşti, *ear* mai cu seamă Doina". Variind expresia, Alecsandri mai spune: „. . .petrecui pînă-n zîori cu cînticele de la munte".

Dar tot atunci Alecsandri a „cules" „din gura" baciului *Udrea* (şi nu de la ceilalţi „păstori") balada „Dolcăi precum şi acea a Mioriţei" (nu a Mieoarei)[1].

Se vede *apriat* (cum se spunea în vreme!) că *nota* rămîne echivocă, lacunară şi absolut contradictorie. A fost concepută după norma deghizării romantice (i s-a şi spus „mistificare"). Fiindcă întrebarea, strict normală şi necesară, e şi astăzi următoarea: varianta culeasă în *1842* de însuşi Alecsandri de la baciul *Udrea*, de ce nu a fost publicată *ea*, în *1850*, în „gazeta" *Bucovina*, şi chiar de către descoperitor, cu o însemnare precisă, corectă? Sau măcar în *1852?* Cu atît mai mult în anul *1866* într-un volum aşa de fastuos imprimat! De ce Alecsandri a preferat, în *1850* pînă şi în *1866*, să publice numai textul cel din *1846* al lui Alecu Rusu? Răspunsul nu poate fi decît într-un fel: prin instinctul poetic superior şi cu rafinatul său gust selectiv, poetul şi-a dat seama — din *1846* pînă în *1850* (cînd a publicat balada) — că *Mioriţa* baciului *Udrea* din anul *1842* era cu mult sub nivelul estetic al celei din Vrancea anului *1846!* Credem că aici stă cumpăna chestiunii: Alecu Rusu nimerise un text mioritic capodoperă. Căruia totuşi poetul Vasile Alecsandri, între anii *1850* şi *1866* mereu i-a «îndreptat»

[1] Alecsandri, *Poesii populare ale românilor,* MDCCCLXVI, p. 57.

forma prozodică, i-a «orînduit» (= «coordonarea»!) fondul imaginilor şi i-a plăsmuit elemente de cadru (localizarea, dar mai ales personajele).

Concluzia decisivă încă rămîne în capcana misterului. Paternitatea se ştie că e anonimă: *autorul* a fost un cioban din Vrancea anului *1846* (şi nu un lăutar!), moştenitorul tradiţiei locale. D e s c o p e r i t o r u l capodoperei însă rămîne neatestat unanim. Dar în chestiunea aceasta atitudinea lui Alecsandri faţă de prietenul său, absolut devotatul Alecu Rusu, a fost echivocă din *1846* pînă în *1866*, trecînd peste luna ianuarie *1859*... Alecsandri mai are de justificat un vid bibliografic: acela în memoria lui Nicolaie Bălcescu, în adversitate cu apologia sa tot pentru prietenul scump... Alecu Rusu. Este vorba anume de cazul literar de la 8 august *1850* (din *România viitoare* de la Paris), repetat în *1855* prin *România literară* din Iaşi. Această chestiune iarăşi a rămas în dubiu din *1855* pînă azi, cu toată controversa erudiţilor. Un istoric literar comparatist i-a reproşat, oarecum dur lui Alecsandri în *1914* [1]. Este autorul unui studiu util şi astăzi comparatismului român [2].

După *Mioara—Mieoara—Mioriţa* tot aşa a procedat Alecsandri faţă de etnografia globală a Vrancei: l-a preocupat în chip prea ocazional şi diletant (însemnează: fără a fi măcar un cercetător relativ, ci numai amator romantic). Să expunem succint cazul stabilit documentar la 81 de ani după moartea ilustrului „bard de la Mirceşti".

Alecsandri ştia de prin anii *1846, 1849* despre prestigiul Vrancei etnografice şi folclorice. Ştia mai ales de cînd cu surghiunul lui Alecu Rusu la Sovéja. În antologia din *1866* dînsul a inclus — pe lîngă *Mioriţa* (p. 1—3) — un material etnografic redus, însă într-o privinţă documentar. Era pe atunci primul din ceremonialul nunţii vrăncene (dar nelocalizat în ţinut): „datina împeţirei cum se practică în munţii Vrancei". Este un text antologic de „colăcăşii", aşa cum i se spune încă speciei în toate satele [3]. Acum, în *1866*, apărea întîia oară vers popular cuprinzînd material etnografic din Vrancea [4]. Piesa este caracteristică, necesitînd însă o clarificare [5].

---

[1] N. Bălcescu, *Cîntarea României* — cu un studiu introductiv de N. I. Apostolescu, Bucureşti „Institutul de editură şi arte grafice „Flacăra").

[2] N. I. Apostolescu, *L'influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, Paris, 1909 „Champion"; v. Al. Dima—Ov. Papadima, *Istoria şi teoria comparatismului în România*, 1972, p. 132—135.

[3] Alecsandri, *Poesii populare*..., p. 363—364 „Notiţe".

[4] Material muzicologic din Vrancea a publicat întîi Th. T. Burada în *1882;* reprodus de Simion Fl. Marian în 1892 (v. detaliat, *Ţinut. Vranc.*, I[2] 284—285).

[5] Alecsandri a fost greşit informat: textul acesta nu făcea parte din „datina împeţirei... în munţii Vrancei", cum spune poetul; ci din ceremonialul nunţii. Textul se numea în Vrancea „colocăsii" (text. MMLXXI, cuprins în vol. VI al colecţiei noastre), iar la Sovéja „colocăşănie" (text. MML, *idem*). „Împeţitu" preceda nunta uneori cu cîteva luni. „Colocăşiia" („colocăşănia") se rostea în ziua nunţii la casa miresei.

Trebuie arătat că fragmentul acesta se publica dintr-o dată, fără nici o lămurire prealabilă pentru opinia publică cititoare. Şi apărea într-o lucrare de artă tipografică fără precedent în materie de folclor poetic; apoi datorită unei personalităţi de prestigiu cultural. Încît întrebarea noastră credem că e firească: de unde a putut afla Alecsandri — după *Mioriţa* — materialul de ceremonial vrăncean? Afirmăm că numai de la Alecu Rusu. Argumentul probant e destul de simplu: la moartea prematură a basarabeanului, patriot şi îndrumător în etnografie şi folclor, după cum şi în probleme de limbă şi luptă culturală (împotriva străinismului, cosmopolitismului etc.), toate m-sele sale au rămas la Alecsandri [1]. De-acolo şi-a ales antologul (între 10 oct. *1862* şi *1866* anul editării antologiei) materialul etnografic asupra nunţii vrăncene. Însă nu l-a deosebit *critic.* Se poate crede că pe Alecsandri l-au impresionat fondul simbolic al textului, valoarea poetică, graiul expresiv şi poate chiar structura prozodică.

Alecsandri nu a văzut Vrancea. Două mărturisiri — una din *1855*, cealaltă din *1874* — au rămas simple notaţii de epocă. Prima dată — în autobiografia sa din *1855* către A. Ubicini, explicativă la traducerea ce-o făcuse însuşi poetul în franceză din «Poezii poporale. Balade...», *1852—1853* — el spusese retoric: „Mă gîndeam la o operă scumpă şi preţioasă: la culegerea de poezii populare din ţara mea; şi în acest scop a m s t r ă b ă t u t m u n ţ i i, c î m p i i l e, vîrîndu-mă la bîlciuri printre ţărani, intrînd cu ei în cîrciumi, a s i s t î n d l a h o r e l e s a t e l o r, c ă ţ ă r î n d u - m ă p e v î r f u r i l e m u n ţ i l o r, c a s ă a f l u *păstorii trubaduri*" [2]. A doua oară într-o scrisoare din *1874* Alecsandri afirma: „Le-am cules [poeziile populare], în decursul mai multor ani, chiar din gura poporului" [3]. Dar amîndouă notaţiile au fost neavenite pentru Vrancea, unde poetul romantic nu a mers nici prin satele cu hore,

---

[1] Alecsandri, *Poezii populare*... (ed. D. Murăraşu), 1971, p. XIX.

[2] „...je parcourus les montagnes et les plaines, me mêlant aux paysans dans les foires..., assistant aux horas des villages, g r i m p a n t s u r l e s s o m m e t s d e s m o n t a g n e s, p o u r t r o u v e r *les bergers troubadours*"; V. Alecsandri, *Ballades et chants populaires de la Roumanie*, Paris, 1855; cf. I. C. Chiţimia, *Folclorişti şi folcloristică românească*, 1968, p. 18 *nota 20*.

[3] Je les ai recueillies dans le cours de plusieurs années, d e l a „b o u c h e m ê m e d u p e u p l e."; J. Cratiunesco, *Le peuple roumain d'après ses cha nts nationaux*, Paris, 1874, p. 327

nici pe dealurile încă împădurite la *1846;* după cum nu s-a cățărat „pe vîrfurile munților", ca să „găsească pe ciobanii trubaduri"... S-a petrecut însă în *1846* un eveniment de extraordinar contrast; pe cînd prietenul său devotat «D. A. Russo» stătea claustrat la mînăstirea Sovéja, unde și descoperi capodopera *Mioara* – adică titlul său de glorie literară în *1850, 1852, 1866* — „bardul" pleca la 6 iunie *1846* pe Marea Neagră într-un periplu de 10 luni (pînă în mai *1847*), străbătînd Mediterana spre Constantinopol, Brusa, Atena, ajungînd la Veneția, apoi la Florența, Roma, Neapole, iar popasul final la Palermo unde găsi bolnav pe Bălcescu [1].

Alecsandri însă a compensat necunoașterea Vrancei — văzută *nu* direct, intim, pe teren, ci cunoscută printr-un simulacru — abia la *26* de ani după *1846*, anul revelator și fundamental pentru folclorul poetic românesc. Faptul — greu de crezut — s-a întîmplat în *1872*. Îl detaliem după un document precizat în *1971* prin investigația bibliografică a lui D. Murărașu. Este următorul. Acum 111 ani [2] Alecsandri se izolase la *Mircești*, îndepărtat de viața politică și de cea mondenă. Venea rar la Iași, frecventînd numai „Junimea". În asemenea refugiu, a recurs la un artificiu în căutarea de „poezii"—„poesii" „popolare"—„populare": în loc să se ducă dînsul *în* Vrancea, și-a adus *din* Vrancea *la* Mircești un „cîntăreț" bătrîn. Se numea Cosma, patronimic rar astăzi în ținut. Lăsăm să povestească chiar poetul (avea în *1872* vîrsta de 51 de ani):

> „L-am ținut două săptămîni cu mine, dîndu-i de mîncat și de băut, dăruindu-l cu haine și cu bani, și primind de la el o colecție de balade și de diverse alte poezii vechi pe care le-am prescris în fugă în vreme ce el mi le-a cîntat(...)".

Urmează partea substanțială a documentului:

> „Astfel se face că acum am dinaintea mea o movilă de petre scumpe amestecate la un loc, unele cam șterse, altele cam știrbe, însă toate păstrînd o valoare necontestabilă. Trebuie să le curăț, să le dau forma și lustrul lor primitiv, să le coordonez, precum am făcut cu cele publicate pînă acum".

D. Murărașu comentează: „De la Moș Cosma cunoaște poetul balada *Stroie Plopan* (*Convorbiri literare*, X, *1876* august p. 190; *Din albumul unui bibliofil*). Dar și această baladă n-a rămas în forma din *Convorbiri literare*, căci poetul i-a adus prefaceri pînă s-o înglobeze în *Legende nouă—Ostașii noștri* din 1880. „Comentatorul adaugă al doilea document privind cusătura unui „Cîntic poporal" primit de Alecsandri de la Alecu Rusu: „Predilecția lui Alecsandri de-a compune în gen popular se vede și din *Albumul macedo-român 1880*, unde a publicat un «Cîntic *poporal*» *Alexandru Machidon*, pe care, cum ne spune el însuși, l-a *reîntocmit* din fragmente culese de Al. Russu la 1848" [1].

Reîntocmirea aceasta, privind Vrancea, s-a petrecut o singură dată prin Alecsandri, anume în anul *1872*. După investigația lui D. Murărașu, materialul cules atunci de la bătrînul „Moș Cosma" a fost supus de Alecsandri, timp de opt ani, unei rectificări succesive, dar totale. Adică unei topiri desăvîrșite. Dintr-o «movilă de petre scumpe amestecate la un loc» (era «o colecție de balade și de diverse alte poezii vechi», *„prescrise* în fugă„ prin cîntare), poetul și-a ales pentru fabricare o singură baladă, *Stroie Plopan*. Pe aceasta a lustruit-o și-a tot coordonat-o. timp de patru ani, publicînd-o tocmai în *1876* în *Convorbiri literare*. Apoi iar i-a adus baladei „prefaceri" în alți patru ani, pînă s-o „înglobeze" definitiv în *„Legende nouă — Ostașii noștri"* (în *1880*) Dar celelalte «*petre scumpe*...» au rămas probabil necurățate, fără ca să le fi dat «lustrul lor primitiv», să le fi coordonat cum mărturisește chiar Alecsandri: «precum am făcut cu cele publicate pînă acum». Destinul a lucrat contrariind: pînă astăzi au rămas necunoscute.

*

* *

Pentru cercetarea globală a problemei prefacerilor lui Alecsandri în lirica, balada populară și *Miorița*, nu s-a încercat un conspect critic măcar sumar. Se știe însă că amîndouă culegerile *(1852—1853, 1866)* au fost întîmpinate uneori de opinii foarte contradictorii și mai rar de păreri prea favorabile. Alte lucrări asemenea ale veacului nu au apucat atîtea păreri adverse. La Alecsandri toate sînt explicabile prin personalitatea culegătorului modelator exemplar, apoi de natura prelucrării sale fără precedent la noi. Vom încerca o prezentare sintetică, pornind de la vîlva celor trei tipărituri, produsă în generația lui Alecsandri; apoi urmînd aproape cronologic, succesiunea opiniilor pînă acum. În al doilea rînd vom urmări cazul *Miorița*. Vom prezenta și discuția despre un contrast bibliografic din *1968*,

---

[1] N. Petrașcu, *Icoane de lumină*, vol. I, 1935, p. 68—70.

[2] Autorul a avut în vedere anul *1982*, cînd a făcut prima redactare completă a *Notei critice 182* (subl. îngr. ediției).

[1] V. Alecsandri, *Poezii populare..* (ed. D. Murărașu), p. XXIV — XXV.

privind o abatere de la opinia cercetătorilor actuali de bază asupra poziției romantice a lui Alecsandri. Corelativ vom arăta *efectul* baladei prelucrate în materialul *Miorița* publicat din Vrancea in *1930*, cît și în cel aflător aici în volum, cules continuu între anii *1963–1970* (numim implicarea *Mioriței* denaturate de Alecsandri în tot materialul poemului publicat din anii *1852*, *186* pînă astăzi, în special din Vrancea, «*efectul Alecsandri*»). Accesoriu, vom stabili cîteva date bibliografice prea sumare despre cultizantul Hersart de La Villermarqué, modelul lui Alecsandri în procedeul romantic al preparatului folcloric numit plastic de istoricul literar francez Abel Villemain «recrépissage moderne».

P r i m u l d e t r a c t o r marcant al lui Alecsandri – privind cele două volumașe din *1852–1853*– rămîne latinistul Timotei Cipariu (1805–1887); patronimicul normal i-a fost Tipariu). Era o personalitate deosebită a timpului aceluia cultural: primul vicepreședinte al „Societății Academice Române" (în *1879*, „Academia Română"); ctitorul lingvisticii istorice a limbii române; autorul ortografiei etimologice „unitare" pe care el a impus-o în *1869* la „Societatea Academică Română"; editorul primei reviste de filologie română [1] și autorul întîiului conspect de gramatică românească [2]. Aici s-a publicat în 1855 întîia abjurare a culegerii din *1852–1853*. Venea din Ardeal. Dar opinia lui Cipariu pleca dintr-o radicală lipsă de intuiție estetică asupra frumosului poetic popular, oferit prima dată publicului românesc așa cum era el *estetizat* de-un poet autentic pentru un scop politic admis ca oportun atunci. Denegarea apărea, de altfel, într-o ortografie latinizantă extremă [3].

Pentru aceleași două volumașe Alecsandri ajunge peste cinci ani în pamfletul violent: Eliade Rădulescu îl numește în *1860* «furul și pocitorul baladelor populare». Și în același an într-o prefață pentru scrierile lui C. Bălăcescu (din „Biblioteca portativă") pamfletarul muntean îl socoate pe Alecsandri: «un adevărat *Sarsailă* și *profanator* al literaturii Moldaviei și al limbii române» [4]. Cauza: prelucrarea poeziei populare. Se vede că și reacțiunea din Muntenia primea pe f o l c l o r i s t u l Alecsandri cu agresivitate.

Intrăm – dar numai în mod aparent – în faza pe care D. Murărașu a subliniat-o că ar fi „începutul spiritului științific" în folclorul românesc, din care se va dezvolta „critica obiectivă„.

---

[1] *Archivul pentru filologie și istorie*, Blaj, *1857–1872*.

[2] *Compendiu de gramatică a limbii române*, Blaj, 1855 – Pentru evocarea vieții și bibliografierea operei, D Macrea, *Lingviști și filologi români*, 1959, p. 67–73.

[3] D. Murărașu– ed. Alecsandri, *Poezii populare. . .*, p. XXVI.

[4] *Ibid.*, p. XXVI–XXVII.

Documentul e o scrisoare a lui G. Dem. Teodorescu din *1877* către Iacob Negruzzi. Spicuim cîteva idei caracteristice, într-adevăr unice în epoca aceea culturală: „Cînd dl. Alecsandri a prefăcut cu totul poeziile populare publicate, adesea înfrumusețîndu-le cu versuri d-ale d-sale, *îmbogățindu-le* cu rima și înlocuind vechile *cuvinte* cu altele tot *poporale* dar mai noi, totul e limpede și frumos, însă totul e fals și schimonosit. Din contra, lăsate-n firea lor cea mai necioplită, toată această literatură ne pare obscură și urîtă, nouă celor de azi, și ele trebuiesc explicate și cu de-amănuntul comentate [. . .] nu mă pot opri de-a constata că, prin schimbările ce a făcut, [Alecsandri] a adus pagubă literaturii, și mai cu seamă filologiei și istoriei limbii" [1]. Avem aici întîia privire critică a unui viitor folclorist asupra antologiei lui Alecsandri din *1866*, implicit și despre m a n i e r a p o e t u l u i d e-a p r e l u c r a p r o f u n d v e r s u l p o p u l a r. Este semnificativă pentru că emana de la un tînăr de 28 de ani, pe-atuncea în plină formare intelectuală îndeosebi în direcția folclorului teoretic (în practică va fi tot mereu romantic!). El se vede spirit critic viguros cu discernămînt impecabil. Este primul folclorist român care distinge că m a t e r i a l u l p o e t i c p o p u l a r t r e b u i e s ă f i e *autentic* pentru a fi valabil în „filologie și istoria limbii"; deci *necioplit* de lexicul arhaic, sau modificat în g r a i u l lui n a t i v p o p u l a r; și f ă r ă a l t e r a r e a f o r m e i p o e t i c e *originare* („paguba literaturii"!) Așa pusă problema – și în privința culegerii lui G. Dem. Teodorescu, cea din *1885* – s-ar putea ridica și aici chestiunea „pagubei" autenticității strict populare: aceasta a fost exclusă din culegere și ca autenticitate a fondului poetic, și ca limbă, și ca *ton* veridic *popular*.

Dar opoziția atît de fermă împotriva erorii lui Alecsandri, întîmpinată în *1877*, a căzut peste opt ani: în *1885* G. Dem. Teodorescu va apărea în opusa postură romantică. Așa vedem astăzi pe culegătorul cel cu metoda disparată (din anii *1883–1884*) și pe publicistul egal cu culegătorul din *1885*. Încît în „cogemitele volum de *Poezii*(!) *populare române* al acelui G. Dem. Teodorescu" (epitetul polemic din *1933* al lui Leca Morariu!) se va susține un punct de vedere diametral opus trecutului. Adică p u b l i c i s t u l matur acum, va elogia ceea ce negase în *1877* cu luciditate studentul parizian în vîrstă de 28 de ani: „A trebuit ca ilustrul Vasile Alecsandri să culeagă o parte din variatele produceri ale g e n e r a ț i u n i l o r trecute, s ă l e *înnobileze* prin frumosu-i talent și prin necomparabila-i măiestrie, să le proclame încă din anul 1852 [sic!] ca niște c o m o r i n e p r e ț u i t e de simțiri duioase, de i d e i î n a l t e, de n o t i ț e i s t o r i c e. . ., pentru ca d e p o z i t u l p ă s t r a t

---

[1] I. E. Torouțiu, *Studii și doc. literare*, I, 1931, p. 181; cf. Murărașu, *l.c.*, p. XXVII.

cu pietate de popor să apară, în ochii tuturor, nu numai ca o vastă cronică nescrisă și versificată, dar și ca model de limbă aleasă de poezie curată de inspirațiuni neprefăcute". („București, 8 Aprilie 1885. G. Dem Teodorescu").

Întîia recenzie elogioasă despre antologia *Poesii populare române, 1866* — totodată și studiul care inaugura critica literară în cultura română, *Asupra poeziei noastre populare* — Maiorescu a scris-o în *1868* [1]. Primul nostru *critic literar* era atunci în vîrstă de 28 de ani, așadar în plină evoluție intelectuală. Cu un an înainte Maiorescu își publicase articolul *O cercetare critică asupra poeziei române* care inaugurase estetica idealistă românească. Aici *Maiorescu* stabilea principiile estetice prin care pot fi apreciate sau respinse operele literare, ca și însăși „poezia populară".

* Enunțînd opinia lui Tudor Vianu, după care aceste principii plecau exclusiv din idealismul estetic al lui G. W. Fr. Hegel, autorul monografiei ne-a schițat „primitivul sistem hegelian al lui Maiorescu din *1867*, prin care tînărul estetician român a stabilit semnificația poeziei noastre populare".

Revenim la studiul din *1868*. Am spus că este primul elogiu, dar gîndit *critic* asupra antologiei din *1866* (publicat la doi ani după apariția lucrării lui Alecsandri). Iată aprecierea entuziastă a lui Maiorescu: „culegerea este o comoară de adevărată poezie, și totodată de *limbă* sănătoasă, de notițe caracteristice asupra datinelor sociale, asupra istoriei naționale, și cu un cuvînt asupra vieții poporului român". În sensul analitic, Maiorescu încearcă o caracterizare privind fondul poetic al antologiei. Aici criticul își aplică sistemul hegelian. Prima distincție o exprimă naivitatea, lipsa de artificiu și „naturalețea inspirației". Cealaltă distincție: dintre două feluri de-a privi lumea (modul speculativ, reflexiv, abstract și modalitatea contemplației lirice). „Poetul popular" (Maiorescu spune și „cîntărețul popular") merge către intuiția contemplativă lirică; deci pe calea materialității (limbajului simplu, expresiv) și a idealității („ideea emoțională„) a „poeziei populare" [2]. Dar pentru a „însufleți explicarea teoretică prin exemple" criticul *alege* „cîteva *poezii* luate după prima răsfoire" [?] a colecției — numai cîteva! — socotindu-le că „poartă acel semn de adîncă *inspirare adevărată*". Însă criticul — care nu cunoștea personal *nimic* de pe terenul folcloric românesc,

[1] Publicată întîi în *Convorbiri literare*, 15 mai 1868? Istoricul literar G. Ivașcu a notat: 15 ian. 1868; *Istoria lit. rom.*, III, 1973, p. 106.

[2] *Critice*, vol. I, 1915 „Minerva", p. 73–79.

după cum și prea puțin din teoria comparată folclorică a timpului aceluia european, ca și din lectura materialului poetic românesc publicat foarte redus pe atunci în culegeri [1]; criticul Maiorescu, lipsit — prin urmare — de *gustul nativ* pentru frumosul popular — a ales ca exemplu tipic, printre cîteva texte puține, și pe unul ce-ar putea și el reda „meditațiunea și delicateța în exprimarea ei". S-a întîmplat să fie textul *Șoimul și floarea fragului*. Era o contrafacere în artificial *ton popular* (nu „volkston"-ul romantismului german!) dintr-ale lui Alecsandri însuși. Se va vedea că această pastișă folclorică epocală a fost divulgată cu răsunet prin profesorul N. Iorga în *1909*. După 41 de ani — la 16 mai *1909* — Maiorescu, în vestitul său duel oratoric cu Duiliu Zamfirescu, s-a văzut că rămăsese staționar în cunoașterea ca și în alegerea textelor de artă poetică populară: a citat — exemplificînd fals, imaginar — tot contrafacerea lui Alecsandri din *1866*, fără să fi perceput „vehicolul" artificial în inexistența «ideii emoționale» din *Șoimul și loarea fragului* [2].

Așa încît te întrebi: cum a fost cu putință ca un scriitor de vocație și experiență teoretică (Tudor Vianu!) să afirme, în *1934*, că Maiorescu a citat în *1909* „mai multe din frumusețile poeziei populare care nu puteau fi contestate [3].

Continuăm investigația în legătură cu opiniile despre *„efectul Alecsandri"* în versul nostru popular.

Tot între anii *1866* și *1890* apare un caz excepțional care marchează propriu-zis „începutul spiritului științific" în folclorul românesc. S-a întîmplat în *1888*, și din nou la Iași unde s-a tipărit, cum se știe, culegerea inaugurală din *1852*. Anume un autodidact, Mihail Canianu [1867–1933], publica o culegere *Poezii populare. Doine* [4]. Lucrarea cuprindea nu numai material liric din județul

[1] Erau puține: de Anton Pann, At. Marienescu, S. Fl. Marian. Abia peste doi ani se va tipări, în „Iassi *1870*", la „Tipografia Societății Junimea", culegerea *Balade populare române* a lui „Miron Pompiliu". Originalul junimist ardelean — care a dat această culegere, „a patra în ordinea cronologică a apariției celor mai importante culegeri de poezii populare românești", cum a notat corect editorul din *1967* al lucrării lui Miron Pompiliu (*Literatură și limbă populară*, ediție îngrijită de V. Netea) — ar fi cules și publicat la *Convorbiri literare* balade întocmai cum le-a plăsmuit poporul (v. ed. cit., p. XLVIII–XLIX).

[2] *„În chestia poeziei populare"*; *Critice*, vol. III, 1915 „Minerva", p. 279–284; în special 285–286.

[3] *Opere*, vol. III, 1973, p. 433.

[4] Titlul exact: *Poezii populare. Doine*. Culese și publicate întocmai cum se zic de. . ., Iași — Editura „Librăriei Frații Șaraga" (XV + 270 p.)". Anul apariției — „Iași, *1888*, Fevruarie în 20 zile" — îl indica în „Prefață", p. XV. Recent s-a precizat că folcloristul descindea din negustori care au trăit în tîrgul Hîrlău.

Iași (333 de „Doine"; p. 3—239). Din cauza modestiei publicistului, cît și a izolării lui în provincie, volumașul a fost pus în dreaptă perspectivă abia peste 91 de ani. Am fost întîiul care l-am valorificat critic în *1934*. Fiindcă M. Canianu rămîne și inauguratorul *monografiei dialectale* cu material liric, în afară de anticiparea modestă a metodologiei folclorice pe teren [1]. Am spus atunci: „Canianu este un precursor al disciplinei folclorice pe care o va preciza peste 18 ani Ovid Densusianu" (p. XLIX). În folcloristica actuală abia în *1979* I. Datcu a schimbat (în continuarea momentului critic *1934!*) perspectiva încă eronată, afirmînd că publicistul discret din *1888* „este primul culegător din istoria folcloristicii române care demonstrează că are o concepție științifică asupra literaturii populare atît sub raportul modalităților de clg. și tipărire, cît și a celor de interpretare" [2].

Această nouă reabilitare este binevenită. Însă cu cîteva amendări în caracterizare, și anume pornind de la întrebarea: care este reala noutate a folcloristului autodidact? Se poate răspunde clar: în primul rînd gustul selectiv prin care el a cules și publicat unele texte lirice. Apoi întocmirea aparatului critic, dar oarecum relativ: lipsesc vîrsta informatorilor și date precise despre profilul lor social; apoi cifrarea marginală a versurilor. „Explicațiunea cuvintelor" este lacunară. După cum *Errata* (p. 253—256) conține un mare număr de erori grave. Sînt și alte lipsuri inerente unui culegător autodidact: unele texte nu au indicată localitatea, altele nu indică informatorul. Uneori năpădește neologismul brutal, dovada reflexului din lexicul lăutăresc (p. 131 CLXXXVI „C-am rămas *amoridzat*"; p. 219 CCCIX „Ghinerari *isplicînd*" etc.). De altfel Canianu a evitat să cuprindă în culegere material liric lăutăresc. Sigur că a fost sub influența istoricului, preponderent pe-atunci în mișcarea culturală din Iași, A. D. Xenopol care era în polemică violentă — privind culegerea lui G. Dem. Teodorescu — cu G. Ionescu-Gion. Xenopol excludea din preocupările folclorice pe lăutari; pe cînd adversarul său polemist deosebea între „lăutarul din orașe" — cel „mahalagizat" — și „lăutarul de țară", „lăutarul satului": acesta putea fi admis oricînd în ancheta folclorică.

„Canianu" era un pseudonim, patronimicul fiindu-i „Moritz Cahana" (*Dicționar. lit. rom. origini pînă la 1900*, 1979, p. 140—141). Se alătură, mai modest, celor patru erudiți provenind din mediul evreiesc și crescuți în spiritualitatea culturii românești. Trei au fost folcloriști proeminenți: Moses Gaster [1856—1939], Lazăr Șăineanu [= Șain; 1859—1934] și I. Aurel Candrea [= Hecht; 1872—1950]. Al patrulea, Heimann Tiktin [1850—1936], a fost lingvistul care singur a întocmit întîiul „Dicționar român-german" complet (1895—1925).

[1] Diaconu, *Folklor. Rîmnicul-Sărat*, vol. II, 1934, p. XLVIII—XLIX „Introducere".

[2] I. Datcu — S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, 1979 „Ed. științifică-enciclopedică", p. 198—199.

În schimb principiile directoare de culegere se văd sănătoase. Anticipat Canianu face la rîndu-i elogiul romantic al „Poporului Romîn" căruia îi dedică lucrarea (p. VII) — și „Al. Russo" e citat în rîndul prim din „Prefață". „Literatura populară" este văzută de Canianu „ca o oglindă în care vedem lămurit viața sufletească, în toate mișcările și *evolutiunele* [sic!] ei neîncetate *a* mulțimei celei mari". (p. X). Numai acest fel de literatură „Singură ea ne păstrează cu sfințenie, în toată originalitatea lor, credințele, gîndirele, superstițiile, obiceiurile feliurite, relațiunele familiare, și întîmplări istorice *chiar;* într-un cuvînt dintr-însa putem înțelege psichologia poporului" (p. X). Este clar că se folosește conceptul *literatură populară* numai în sens etnopsihologic. Dar pentru conținutul „poeziei" definiția nu se vede înțeleasă *dihotomic*, adică versul originar e congruent melodiei; ci el e conceput în stricta lui materialitate fonetică. Canianu spune: „Poezii culese" (p. XIII), și nu *texte* „culese".

Folcloristul își desfășoară cu prevedere concepția despre metoda colectării pe teren. În primul rînd îl preocupă notarea corectă a graiului, prin urmare problema instrumentului de expresie a gîndirii poetice. Canianu spune: „limba cea de veacuri a țăranului" li s-a părut unora „stricată de înrîuriri străine", încît „s-au simțit [unii] îndreptățiți a o schimba, înlocuind-o după ideile lor preconcepute". Așadar folcloristul respinge fabricarea lexicală prin culegătorul de teren. A doua eroare de teren: „În același timp [cu înlocuirea lexicului arhaic] multele variante ale aceleiași *poezii* [în loc de *text*, *versiune*, *piesă*!] s-a crezut de cuviință a le *contopi*, a le *împreuna*, și dintr-un număr de *bucăți* [= *texte*] *a alcătui* una singură" (p. XII). Și dă curajos ca exemplu tipic pe folcloristul bănățean „membru" academic încă în viață: „Cu acest chip s-au *format* baladele și colindele d-lui Dr. Atanasie Marienescu, despre care se poate zice că cuprind orișice, numai adevărata poezie populară, nu". (p. XII).

Pînă aici Canianu a păstrat și el rezerva bine calculată față de autoritatea culturală a bătrînului Alecsandri (izolat la *1888* în Mircești) cînd spune (la p. XI) despre „adunarea feluritelor producte ale literaturei populare": „La noi românii începutul cel mai strălucit s-a făcut de poetul V. Alecsandri [sic!] prin al V-lea deceniu al veacului nostru [deci culegerile din *1852—1853*]. Distinsul nostru poet a surprins într-un chip extraordinar lumea literară de atunci cu o comoară de balade, doine și hore, cea mai mare parte adunate din Moldova" (p. XI—XII).

Dar urmează tranziția, aproape bruscă, în atac contra falsurilor lui Marienescu. După care, din conștiință perfect integră, Canianu nu putea să evite eroarea «efectului Alecsandri» pe care îl prezintă întîi cu delicatețe: „Distinsul nostru poet Vasile Alexandri, [sic!] încă a impus poeziilor populare [nu versului popular!] ici și colo cîte o prefacere,". Dar Canianu motivează numaidecît: „povățuit însă de-o tendință mai înaltă, adică de a înfățoșa cetitorului pe țăranul romîn [folcloristul scrie numai cu *î* < *â*] cu farmecul unei limbi armonioase și versificațiuni corecte" (p. XIII). Prin urmare se motivau aparent falsul lexical și forma poetică modificată. Dar urmează fără ezitare discutarea consecinței prin imitație: „Acest mod de a privi p o e z i a p o p u l a r ă a influențat pe mulți alții [Marienescu, S. Fl. Marian, N. A. Caranfil etc.] *cari* au mers pe urmele lui Alexandri." (p. XIII). Concluzia dezbaterii de îndoit aspect demonstrativ este fățișă: Canianu respinge procedeul denaturării în culegere a fondului poetic autentic. El nu a schimbt «absolut nemic», nu a îndreptat, nu a întocmit, nu a contaminat („nu s-a *adaus*") textele. Într-un cuvînt „nu s-a *falsificat* nemic" (p. XIV). Iată motivarea metodologică radical opusă procedeului romantic al lui Alecsandri: „Încetul cu încetul însă s-a format și la noi altă i d e e despre valoarea literaturei populare. S-a r e s p î n d i t convingerea că numai o literatură culeasă așa cum se găsește în gura poporului fără nici o schimbare, fără adaus, sau restricțiune, poate să înfățoșeze, cea ce crede și gîndește poporul, precum și graiul lui cel simplu" (p. XIII).

În modul acesta izolat și umil au apărut la români, tot în Moldova, zorile pozitivismului folcloric în colecțiile cu vers popular. Din *1888* pînă la profesorul Ovid Densusianu au fost cîteva momente favorabile în stabilirea metodologiei folclorice (îndeosebi Iosif Popovici [1876–1928], *1905, 1908, 1909*). Profesorul Densusianu – pe lîngă precizarea principiilor în folclor – va consolida tehnica dialectală prin grafica diacritică. Se poate spune însă că e t i c a m u n c i i î n f o l c l o r u l p o e t i c r o m â n e s c a fost î n t î i l ă m u r i t ă de Mihail Canianu în *colecția de bază „Doine"* din *1888*.

„Prefacerea" folclorului poetic – combătută rectilin dar prea izolat de M. Canianu – a stagnat în discuțiile veacului al XIX-lea (excepție fiind istoricul A. D. Xenopol și filologul Lazăr Șăineanu) pînă în anul *1900*. Atunci controversa a fost inaugurată pentru secolul nostru prin arheologul Gr. G. Tocilescu eclecticul combinator de opinii diferite. Acesta a întîmpinat dulceag pe „estetul Alexandri" [sic!] pentru că a „prelucrat" materialul poetic popular. Era numai opinia copiată de diletantul inoportun:

„Vasile Alexandri urmărește alt scop: s c o p u l e s t e t i c, al f r u m u s e ț i i n e a s e m u i t e, ce simțul său de poet desco-

perea în tradițiunea populară. De această tendință s e r e s i m t e *pretutindeni* colecțiunea sa, compusă numai din poesii alese, pe ici și colea *îndreptate* și *curățite* de tot ce lovea gustul său estetic" (*Materialuri...*, p. V).

Începînd din *1900* opiniile se vor clarifica treptat în folclorul nostru, datorită gîndirii profesorului Ovid Densusianu format la școala medievalistului francez ilustru Gaston Paris [1839–1903]. Cu dînsul va începe propriu-zis la noi p e r i o a d a p o z i t i v i s m u l u i f o l c l o r i c.

În privința epocii romantice a lui Alecsandri, opiniile vor fi mai lucide și variate. Procedeul vătămător al „bardului" va fi scrutat de istorici și critici literari, filologi, folcloriști și etnografi, chiar și de scriitori marcanți odată cu esteticienii. Vom urmări succint prin urmare asemenea dezbatere progresivă. Vom începe cu istoria literară conexă cu estetica literară, discipline care s-au preocupat aproape consecutiv de problema contrafacerii folclorului nostru poetic privind în special *Miorița*.

Pentru istoria literară materialul bibliografic general – în privința cazului Alecsandri – menționăm că rămîne oarecum aglomerat și în majoritatea lui *repetat* cît privește fondul documentar folcloric[1]. Sau fără un rost demonstrativ direct și util[2]. În cîteva cazuri lucrările au în general asupra autorilor (și folcloriști) păreri pertinente, periodizarea stabilită judicios pe lîngă efectul stilistic distins[3]. Dar în tratatele dintre *1944* și *1962* vederile respective de ansamblu, incluzînd și cazul Alecsandri, nu depășesc bibliografia dominantă (N. Iorga, Ov. Densusianu, D. Murărașu). Cuprind referințe exacte, însă curente. De aceea am preferat selectarea cîtorva autori mai accesibili informației indispensabile. Nu

---

[1] De pildă între anii *1913–1946:* N. I. Apostolescu, *Istoria lit. rom.*, I (anii *1821–1866*), II (anii *1866–1900*), lucrare apărută în *1913* și *1916*. Petre V. Haneș, *Istoria lit. românești* (ed. I, *1924*), ca și versiunea franceză din *1934* (*Histoire de la litt. franç.*, cu prefața de Mario Roques). G. Cardaș, *Istoria lit. românești*. De la origini pînă în zilele noastre, *1938*. D. Murărașu, *Istoria lit. române*, ed. I, *1940;* ed. IV, *1946* etc.

[2] Cum sînt compilațiile lui C. Loghin, Lucian Predescu, G. Drăgan etc.

[3] Îndeosebi Șerban Cioculescu – Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria lit. române moderne*, vol. I, *1944*. Iar dintre cursurile universitare, Paul Cornea, D. Păcurariu, *Curs de istoria lit. române moderne*, *1962*.

am ezitat ca dintre lucrările de „pionierat" [1] să alegem pe cea inaugurală, a lui *Vasile Gr. Pop* din *1875* [2].

În această lucrare *primară* se vede limpede cît era de restrînsă viziunea interpretativă în timpul acela, din lipsa operelor literare valoroase, apoi a monografiilor bio-bibliografice, măcar elementare, asupra scriitorilor dintre *1800—1875*. Iar pentru folclor preocuparea aproape că nu exista. Dar și gustul estetic al frustului istoric literar *Pop* era prea relativ. Despre Alecsandri [sic!] aflăm, între altele, că a fost „culegătorul conștiincios al *cîntecelor* populare". De reținut folosirea conceptului normal *cîntece*, iar nu *poezii;* ca și *popular*, frecvent pînă astăzi. La p. 203 Pop spusese: „După moartea mamei sale la 1842" poetul „întreprinde o călătorie îndelungată în munții Moldovei" unde „adună mai multe *balade* și *cîntece populare*, pe care începu a le publica tocmai dupe 10 ani *(1852)*". Dar nu se află nici un fel de însemnare despre chestiunea prefacerilor lui Alecsandri. Astăzi se știe că din *1852* pînă în *1875* tipăritura debutului folcloric românesc, și-a poetului însuși, fusese întîmpinată de doi detractori violenți: în *1855* Cipariu, în *1860* Eliade. Momentul de-al treilea însă era laudativ: prin Maiorescu în *1868*. Dar Vasile Gr. Pop(u) a rămas indiferent acelor frămîntări, ca și față de etapa primă antologică, aceea din *1866*.

*

* *

Timpul de tranziție de la perioada curat polemică, încă de nuanță romantică [3], spre începutul criticismului folcloric modern — în primul rînd cel cu metoda analizei pe textul autentic popular — a fost dominat de doi istorici: A. D. Xenopol care sfîrșea ideologic fluxul romantic în folclorul românesc și elevul său N. Iorga care inaugura polemic via reacție împotriva alterării folclorului poetic.

Cît privește A. D. Xenopol: a putut aproba pe Alecsandri că a „înfrumusețat și complectat în poesiele ce i se aduceau și ce auzea el însuși" [4]. Mai crezuse prin *1886* în integritatea redării a culegătorului din *1885* (G. Dem. Teodorescu) privind notarea materialului poetic [5]. Însă în privința lui Alecsandri istoricul

[1] Au fost: Ion Lăzăriciu *(1884)*, Aron Densușianu *(1885;* ed. II, *1894)*, V. A. Urechiă *(1885)*, I. Nădejde *(1886)*, Al. Philippide *(1888)*.

[2] V. Gr. Pop, *Conspect asupra literaturei române și literaților ei de la început și pînă astăzi* în ordine cronologică, București, *1875*, „Typografia Alecsandru A. Grecescu" (230 pag.).

[3] De ex., controversa între A. D. Xenopol și Ionescu-Gion privind reflexul lăutarilor țigani în culegerea lui G. Dem. Teodorescu, 1885; v. Diaconu, *Folklor. Rîmnic.-Sărat*, vol. III[1], 1948, p. 39—42.

[4] *Ibid.*, vol. III[1], p. 40.

[5] V. „recensiunea" lui Xenopol, făcută culegerii lui G. Dem. Teodorescu *(1885)*, în *Voința Națională*, an. III, nr. 451 (30 ianuarie *1886*).

(din sfera „Junimii") va fi vădit concesiv cu „regele poeziei române". Spre pildă în „reprezentativa *Istoria românilor*" din a doua jumătate a veacului trecut, Xenopol vorbea din nou — oarecum tot în ușoară nuanță polemică — despre procedeul dresurii folclorice din *1852*, spunînd:

„Alexandri [sic!] era însă să facă încă un pas în identificarea lui cu simțămîntul poetic al poporului român; era să-i culeagă propriile lui inspirații, poleindu-le forma într-un chip mai desăvîrșit, fără a se simți însă că juvaerul poporan trecuse prin atelierul poetului artist..." [1].

Dar perioada criticii totale, privind în mod direct «rafinarea» „poeziei populare" prin Alecsandri, a început numai în *1909* cu profesorul Iorga. Opoziția sa masivă apărea întîi prin istoria literară (și culturală) în monumentala scriere *Istoria literaturii romînești* [2]. Critica se face în ton incisiv, istoricul pătrunzînd mai ales în inima baladelor «rafinate», apoi considerînd materialul liric. Este o analiză minuțioasă cu stilul în tensiune, fără precedent și continuare prin analiștii urmași. Registrul polemic rămîne acum inimitabil. De aceea analiza comună, obișnuită, nu e practică. Istoricul distinge, cu intuiție perfectă, „tonul întregitor" în „cîntecele revăzute și gătite de ucenicul romanticilor parizieni". Iată „meșterul corector" operînd balada populară:

„Astfel că în baladă el [Alecsandri] va introduce idei și sentimente politice, din acelea care stăpîneau atunci clasa cultă; el va întrebuința «cîntecul bătrînesc» ca să arate că și poporul, în stratele lui adînci, și din cele mai vechi timpuri, a urît pe străinul năvălitor sau copleșitor. Și astfel ni e dat să cetim în Balade corectate declarațiile următoare: «Că sîntem de *soiu*(!) român,/Nu sîntem de *neam*(!) păgîn»" (p. 160).

Alt citat caracteristic:

„Un timp, păgînii i se înfățișează ca dușmani lui Alecsandri, dar, după ce, împotriva lor, se face Unirea și urmează o împăcare cu vechii stăpîni, în locurile dușmănoase la o nouă ediție «*turc* țărigrădean» e înlocuit cu «*grec* țărigrădean»" (p. 161).

Alecsandri *conrupe* un „cîntec bănățean" spre a infiltra în balada populară reminiscențe romane, sau face o plastografie în genul lui H. de La Villemarqué, pentru a introduce în baladă istoria eroică moldoveană și munteană:

[1] Xenopol, *Istoria românilor*, vol. XI, p. 276.

[2] Cap. *Alecsandri și Poesia populară;* în *Istoria literaturii romînești în veacul al XIX-lea...*, vol. III, Vălenii-de-Munte, *1909* „ed. Neamul Romănesc", p. 152—169.

„Cîntecul lui *Ștefan-cel-Mare*, găsit, se spune, de «editor» într-un manuscript bisericesc, e, ca și al lui *Mihai Viteazul*, de care strigă «Craiova vai», o *fabricație* nedibace" (p. 165).

Altă iscodire folclorică-istorică:

„Alecsandri face însuși o baladă, pe care o prezintă ca fiind «scrisă în ton popular»... în acest fals «cîntec» al lui *Dragoș*" (p. 164).

„Ucenicul romanticilor parizieni" – în fapt a fost emulul menționatului H. de La Villemarqué – falsifică din ignorare și vocabularul arhaic, după cum se vede că nu cunoștea geografia istorică atunci cînd a voit să evoce antipopular vremea fanariotă.

Istoricul ironizează idilizarea „fetelor din balada" prelucrată și reia apostrofa contra alterării „poesiei populare" „prin prescurtări, suprimări, adausuri, împărțiri".

Trecînd la lirica populară, Iorga preludează cu ironie discretă profundele alterări. Se referă întîi la contrafacerea faimoasă *Șoimul și floarea fragului*, piesa de șarjă academică în 1909 între Maiorescu și Duiliu Zamfirescu. După care pamfletarul artist – de genul filologului elenist Paul Louis Courier [1772–1825] – dezlănțuie acordurile stilului său unic asemenea unei năvale de sunete impetuoase. Sînt singurele în stilistica folclorului românesc, plăsmuite după arta geniului literar care mînuia oratoric perioada vorbită și pe cea scrisă în asemenea gen particular:

„În același fel își *gătește* Alecsandri și *doinele*, care mai tîrziu numai, erau să iasă la iveală. Și aici e o lume de flori, de privighetori, de «copilițe dulci» cu «bujori pe obraz», «puicuțe de român», «dulci flori», «dulci sărutări», de «fluturei de foc», aceiași stejari care judecă, aceiași buni români, aceiași știință despre «Dunărea cea mare» și «Marea Neagră», aceleași tablouri și comparații cu «șoimi de codru», și aceleași strigăte de patriotism:" «Decît în oastea rusească/Mai bine-n cea românească»..., pentru că «Rușii vin, te calicesc,/Nemții te batjocoresc,/Și ciocoii te hulesc»" (p. 168).

Asupra acestui capitol furtunos [1] – dar prin excelență antologic – istoricul va reveni, de pildă în *1929*, modificînd însă tonul grav, ușor satiric dar măreț din *1909*. Atunci Alecsandri, poetul „regalității literare" și patriotul „pașoptist" și „unionist", nu fusese cruțat pentru vina romantismului său în folclor, de către viitorul patriot avîntat, incomparabil în generația sa din anii *1907*, *1913*–*1918* și mai presus din cei teribili, fatali, *1939*, *1940*.

[1] *„Alecsandri și poezia populară"; în Istoria literaturii românești*, vol. III, *1909*, p. 152–169.

În *1929* într-o „introducere sintetică", profesorul Iorga va scrie – tot în ton polemic oarecum sumbru – despre „poesia populară... acea îmbrobodită perfect pentru a fi înfățișată în saloane de Alecsandri". Pînă în *1938* – doi ani înainte de martirajul său – istoricul și-a păstrat convingerea integră din *1909*: „culegerea" romanticului poet modelator „se va fi făcut... mai adese ori din gura lăutarilor" decît „de-a dreptul de la săteni și sătence". Așa a scris, iluminat, genialul polemist în ultima sa operă istorică monumentala *Istoria românilor*, vol. IX, *1938*, p. 104:

„...pentru cetitoare și cetitori din această lume [cultă] Alecsandri crezu că trebuie să lustruiască, să taie uneori, alte ori să adauge, poemul, prins de bună samă nu de-a dreptul de la săteni și sătence, care nu se lasă aduși să-și spuie taina dorului lor sau al altora la cel d-intăiu îndemn al „boierului" doritor s-o descopere; culegerea se va fi făcut deci mai adeseori din gura lăutarilor, pentru ca, îndată, această operă de șlefuire, stricînd de obiceiu nu numai energia, dar și delicateța poesiei autentice, să și înceapă".

Sînt ultimele opinii ale istoricului în privința folclorului poetic românesc. Se întrevede aici și ecoul convingerii profesorului său A. D. Xenopol despre „opera de șlefuire" a lui Alecsandri.

*

* *

G. Ibrăileanu [1871–1936] a fost critic literar distins, scriitor polemist cu stil vioi și apropiat de spiritul popular românesc. Rămîne o pierdere în cultura română că asemenea gînditor informat s-a referit – aproape ocazional, numai impresionist și prea schematic – la problemele literaturii populare. A fost și singurul profesor universitar înainte de *1916*, afirmînd în prelegerile sale la Iași: „*Miorița* e sigur că provine de la Russo în preocupările romantismului modificator al lui Alecsandri" [1]. Sau cum spunea în *1920*: „*Miorița* a rămas, a trăit înfruntînd veacurile, pînă ce-a auzit-o Alecu Russo la Soveja" [2]. După cum și altă afirmație surprinzătoare: „Cînd se va duce Alecsandri să culeagă poezii populare pentru ce se va duce? Mai întîi, pentru că a fost *doctrinizat* de Al. Russo...". Pentru Ibrăileanu „Alecu Russo a fost capul teoretic al școalei critice" în Moldova [3].

[1] Ibrăileanu, *Opere*, vol. VIII, 1979, p. 73.

[2] Ibrăileanu, *Note și impresii*, 1920, p. 68 (cf. cu *Opere*, VIII, p. 77).

[3] *Note...*, p. 62–66.

Păreri pe care criticul le-a afirmat în *1910* la universitate și le va relua în *1922*: „V. Alecsandri. . . a fost influențat, *doctrinizat*. . . de A. Russo" [1].

Să urmărim opiniile lui G. Ibrăileanu despre folcloristul Alecsandri, expuse ca profesor în cinci prelegeri în cursul anului universitar *1910* [2]. Sînt singurele ce le cunoaștem prin preocuparea didactică din timpul acela. Ele au venit la un an după scrutarea profesorului Iorga, aceea de ordin istoric literar. Au însă o nuanță ușor antipodică, întrucît Ibrăileanu încerca să elibereze oarecum pe Alecsandri de vina mistificării romantice.

Primul mobil care l-a determinat pe Alecsandri intîi la *colectarea*, după aceea la *corectarea* versului popular, în interpretarea lui Ibrăileanu a fost următorul: „literatura populară" trebuia să folosească la „naționalizarea literaturii culte". Dar era și-*al doilea mobil* — acesta ca necesitate urgentă: literatura populară trebuia „colectată și pentru a fi arătată străinilor pentru ca aceștia să vadă geniul acestui popor umilit, supus" [3].

Prin urmare pe-atunci era un imperativ național de actualitate. Însă nu era „de arătat literatura populară așa cum este ea, cu scăderile ei. . ., ci trebuie *corectată* această literatură — și aceasta a făcut-o Alecsandri —, lucru de care a fost învinuit, dar în mod ridicol, mai ales că el singur mărturisește aceasta. Prin urmare literatura populară trebuia înfrumusețată; dar Russo nu era poet: era natural deci ca el să dea lui Alecsandri această sarcină" (p. 74). Concluzia lui Ibrăileanu:

> „Alecsandri nu este cel dintăi culegător, ci e cel dintăi care *publică* o colecție de poezii populare". „Alecsandri datorește mult lui Russo, care sigur că l-a pus pe această cale, i-a dat idei, și Alecsandri are importanță că *a corectat* poeziile populare". (p. 74).

Criticul se întreabă: oare „Alecsandri e vinovat de aceste corectări făcute de el poeziei populare?" *Nu*, răspunde Ibrăileanu, fiindcă: „Un om nu e vinovat de ceea ce face de plăcere" (p. 74). Judecarea prin acest hedonism folcloric se vede că e concesivă. Ni se pare că Ibrăileanu aprecia în acest mod prin procedeul diletant, de nuanță impresionistă, al lui Anatole France scriitor întotdeauna preferat de dînsul.

Motivarea „corectărilor", formulată de Ibrăileanu, e tot în

---

[1] Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, ed. II, *1922*, p. 69.

[2] V. *Opere*, vol. VIII, p. 61—106. Ordinea este următoarea: *prelegerea* VI, p. 61; VII, p. 69; VIII, p. 70; IX, p. 88; X, p. 98.

[3] *Opere*, VIII, p. 73.

> manieră impresionistă: „Pe vremea lui [Alecsandri] nimeni nu culegea poezii populare, și mai ales nu se făceau, ca astăzi, studii folclorice. Lui Alecsandri i-a plăcut să culeagă poezii populare, și apoi le-a corectat, ceea ce el spune, nu face un secret din acest lucru" (p. 74).

Urmează *al treilea mobil* pentru care Alecsandri a corectat: „poezia populară, cu forma ei, nu era accesibilă claselor înalte, culte, și era un interes ca acestea s-o cunoască, pentru a-și îndrepta privirile către popor". „Poeziile populare", „. . .Alecsandri le-a făcut să fie mai plăcute, mai ales ca limbă și versificație" (p. 74). *Al patrulea mobil* care a determinat corectarea lui Alecsandri întîi în baladă: patriotismul său. Aici argumentarea lui Ibrăileanu e corectă și realistă: „în *ediția* din *1852—1853*" (era „întîia") poetul a publicat „numai balade". „Aceste balade însă n-aveau destule elemente pentru Alecsandri, nu erau destul de patriotice, nu vorbiau despre originea poporului român; atunci Alecsandri le va corecta". Dar prin care procedeu de prelucrare? Ibrăileanu răspunde și acum tot realist:

> „mai întîi, Alecsandri alege balade necesare pentru propaganda lui naționalistă și apoi le corectează, făcîndu-le mai patriotice,

mai xenofobe„. (p. 75).

Dar „bardul "a mers și mai departe:

> „Dacă în *1852*, din motive patriotice, Alecsandri corectează baladele, la *1866* inventează el balade, precum cea despre Dragoș, deci, se dovedește că e inventată de el, pentru că o mărturisește singur" (p. 75). „Asemenea *Cînticele despre Ștefan-cel-Mare*, *Movila lui Burcel*, *Cînticul lui Mihai Viteazul*, *Visul lui Tudor Vladimirescu*. Acestea-s singurele creații personale ale lui Alecsandri" (p. 75—76).

Ibrăileanu apreciază că absolut toate «n-au elemente populare multe și apoi se vede în ele omul cult de la *1840*». (p. 76). Faptul continuu evident rămîne acesta: „Alecsandri necontenit a făcut din baladă o armă de propagandă politică și socială". (p. 77). Verdictul criticului este însă expiator: pe Alecsandri „nu-l putem învinui de înfrumusețările aduse poeziilor populare" (p. 77). El «n-a cules ceea ce nu-i plăcea».

> * Ion Diaconu continuă analiza punctului de vedere rămas de la criticul *poporanist* Garabet Ibrăileanu; subliniind limitele sale, încheie astfel:

Oricum am comenta în perspectiva timpului nostru *cazul* Alecsandri, analiza profesorului G. Ibrăileanu din *1910* rămîne *intîia* realizată în sfera universității românești pînă în anii *1915*, *1941* (prin D. Caracostea) și extensiv în *1923* (prin O. Densusianu).

Din *1923* pînă astăzi a fost *altceva*. Vom vedea perioada aceasta cînd disparată, cînd contradictorie, sau chiar negatoare.

*

* *

După întiiul război mondial singura istorie mai accesibilă a literaturii române a fost un volumaș de popularizare, republicat în *1920* de Gh. Adamescu [1], profesor secundar. Ediția primă apăruse în *1913*. Mai ales pentru elevii de liceu în cursul superior modestul opuscul a fost mijlocul informativ curent. Dar tot în *1920*, continuînd în *1921*, profesorul Ovid Densusianu a publicat două volume dintr-un curs al său universitar (anii *1899 – 1901*) [2]. Tratatul acesta universitar a devenit prețios sprijin pentru elevii cu înclinare spre studiul literaturii.

Gh. Adamescu a prezentat în mod eronat pe Alecsandri ca folclorist, de pildă: poetul, „în traiul său pe la țară, în călătoriile sale prin Ardeal și Bucovina, adună poezii populare, pe cari le publică mai întîi separat *(1852 – 1853)*, apoi într-un volum mare *(1866)*" (p. 358). Cît privește prefacerile lui Alecsandri relatarea este și contradictorie. Căci într-un loc Adamescu spune: „Colecția" din *1866* (într-adevăr elogiată de Maiorescu) „a întîmpinat critice foarte aspre și culegătorul a fost acuzat că a „falșificat" opera poporului. Acuzația era gratuită, fiindcă Alecsandri nu putea să aibă înaintea sa decît modelele franceze de culegeri din acel timp, cari urmăreau numai punctul de vedere literar" (p. 19 – 20). Dar în cap. special consacrat lui Alecsandri (p. 334 – – 344), Adamescu reia problema pe drept rectificabilă, rostindu-se contradictoriu despre „poeziile populare" publicate „mai întîi separat *(1852 – 1853)*, apoi într-un volum mare *(1866)*": „Le-a publicat cu oarecari modificări și ne spune că le-a «întocmit». Aci stă defectul lui; dar are marele merit că a fost cel dintăiu care a atras atențiunea atît în țară cît și în străinătate asupra muzei poporului" (p. 338 – 339). „În țară"? Dar tot Alecu Rusu a fost „în țară" ***întîiul*** agitator critic al culegerii de „literatură populară" în frunte cu „poezia populară"!

Se văd relative afirmațiile discutate mai sus, ale istoricului literar lacunar informat. Dacă lucrarea a fost concepută și ca un gen suplimentar de manual didactic, atunci autorul popularizator nu trebuia să prezinte date bio-bibliografice în echivoc. Fiindcă mai

[1] Gh. Adamescu, *Istoria literaturii romåne*, 1920 „ed. Alcalay" („Biblioteca pentru toți", nr. 846 – 850 *bis*).

[2] Ov. Densusianu, *Literatura română modernă*, vol. I, 1920 „ed. Alcalay"; vol. II, 1921 „ed. Viața Românească„. În *1933* abia s-a tipărit vol. III („ed. Alcalay"), cuprinzînd „literatura română modernă" numai pînă la Gr. Alexandrescu, fără Alecsandri.

ales elevii trebuiesc lămuriți pozitiv chiar din prima lor formație intelectuală, bineînțeles cei cu pasiunea documentării în direcția istoriei literare; să nu ajungă la universitate niște deformați.

*

* *

În referința precedentă am menționat tratatul fundamental *Literatura română modernă* al profesorului Ovid Densusianu. În durata istoriei noastre literare – inaugurată primitiv, cum s-a văzut, în *1875;* apoi alcătuită monumental de Nicolae Iorga (din *1901* pînă în *1934* în *nouă volume* redactate în românește, iar trei în franțuzește); continuată în prefacerea timpului pînă la ultimul autor mai documentar (G. Ivașcu) – desigur că tratatul profesorului Densusianu rămîne reprezentativ. Ca judecată expresivă despre valoarea acestei opere de reper bibliografic excepțional apare îndeosebi următoarea: este „întiia organizare documentată și cu criterii strict artistice de istorie literară modernă". Asemnea caracterizare sugestivă a influențat pe istoricul literar referent cînd a gîndit așa despre tratatul lui Densusianu: „. . .fiind de fapt întîia istorie a literarurii române. . . alcătuită în spiritul și la nivelul metodelor europene ale vremii" [1].

* Trecînd la prezentarea critică a altor lucrări reprezentative pentru problema în studiu, I. Diaconu a „izolat din ansamblul timpului său pe filologul Lazăr Șăineanu (1859 – 1934), singurul care a realizat o «Istorie a filologiei române»".

Șăineanu [2] discerne bine culegerile lui Alecsandri: „ediținnea completă" din *1866* „diferă de cea dintâi prin fond și prin formă". Șăineanu se referea abil la preschimbările poetului numai citînd în *notă* opoziția lui G. Dem. Teodorescu din *1877* (reluată în *1884* într-o conferinjă despre „Petrea Crețu Șolcanul, lăutaru Brăilei"), după cum caută o explicare a „remanierilor" făcute numai de Alecsandri, nu și de Alecu Rusu: „La Alexandri (sic!) remanierile din a doua edițiune sînt inspirate de motive estetice. Gustul și personalitatea poetului n-au rămas străine de dînsele". Se distinge și tendința propagandei: „Ele au fost făcute desigur cu intențiunea de a atrage și mai mult atenția lumii culte". Ideea finală exprimată imediat e însă contestabilă: „. . .dar sub raportul psichologiei populare, edițiunea cea dintîi rămîne singura autentică".

[1] George Ivașcu, *Istoria literaturii române*, vol. I, 1969, p. 551.

[2] Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române. Studii critice.* Cu o prefață de B. P. Hasdeu, 1892 „Socec" (330 pag.). În *1895* apărea „a doua edițiune": *„Istoria filologiei române.* Cu o privire retrospectivă asupra ultimelor decenii (1870 – 1895). *Studii critice*" (ed. „Socec"; 356 pag.). Referințele bibliografice le dăm după această ediție amplificată.

Apare curioasă tendința filologului pătrunzător de-a motiva procedeul elaborării folclorice prin Alecsandri: „Trebuie amintit însă, că cam [sic!] așa au procedat mai toți primii culegători de poesii populare. Colecțiunea germană de Arnim și Brentano (1806) conține bucăți nepopulare și modificate. Vuk [Karadžič] însuși alegea din multe variante pe cele mai frumoase, netemîndu-se *a adăoga* și *elimina* din text frase întregi din cauze metrice". Și adăugăm noi: procedeul acesta — romantic, profund vătămător și cu totul antiștiințific — s-a perpetuat în Franța de la H. de La Villemarqué [*1839—1840*], pînă la folcloristul George Doncieux [1].

Înțelegem însă altă opinie a lui Șăineanu „Prima edițiune a *Letopisețelor*, publicată în *1852* de răposatul Cogălniceanu [*sic!*; protocol tîrziu pentru istoricul fundamental, dispărut în 1891!], are aceleași merite ca și prima edițiune a poesiilor populare de Alexandri: ambele au avut o influență bune-făcătoare și au servit de izvoare pentru reîntinerirea limbii literare" [2].

* * *

*În continuare, aflăm despre modul în care istoricii literari din generația de după *1944* referă la Alecsandri folcloristul. Se analizează unele afirmații ale lui Ion Rotaru [3] și, mai amplu comentate, ale lui Al. Piru [4]. Autorul mai arată cum apologia de epocă romantică a „restaurării" lui Alecsandri a însuflețit pînă și pe proeminentul eminescolog și critic literar Perpessicius. Mai apare consemnată în *Nota crit. 182*, opinia profesorului bucovinean Leca Morariu [5]. hotărît combatant al „șlefuirii" poetice a versului popular. Din sfera etnografilor, se relevă părerea lui Emanoil Bucuța despre „artistul prelucrător Alecsandri„. [6]

Cît privește literații noștri dintre anii *1943* și *1960*, doi s-au preocupat în mod deosebit de problema *Mioriței:* poetul tradiționalist Ion Pillat și prozatorul Mihail Sadoveanu. Amîndoi au susținut estetizarea baladei prin arta poetică a „bardului". Spiritul animator a fost mai ales marele prozator. Din discuțiile cu dînsul

[1] V. G. Doncieux, *Le Romancéro populaire de la France*, Paris, 1904 „éd. É. Bouillon", p. V—X „Avant-propos", întocmit de clasicul muzicolog francez Julien Tiersot.

[2] Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române*, 1895 „Socec", p. 270—275, 302.

[3] I. Rotaru, *O istorie a literaturii române*, vol. I, 1969 „Ed. științifică", (p. 210—211).

[4] Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830*, 1977 „Ed. științifică-enciclopedică", (p. 11).

[5] Leca Morariu, *Pentru cîntecul popular* (Precizări), Cernăuți, 1933 ed. „Glasul Bucovinei", (p. 25, 26, 30—31).

[6] Em. Bucuța, *Pietre de vad*, vol. IV, 1944 „Ed. Casei Școalelor", (p. 9, 14).

prin *1936* despre folclorul nostru și *Miorița* [1] văzusem cultul său *osebit* pentru „pașoptistul", „unionistul" și poetul modelator Alecsandri. Încît *Mioara*, curățită «de zgură», dînsul o credea operă de netăgăduit peste veacuri. În *1954* republica opinia sa intactă, scrisă avîntat în *1928:*

„Alecsandri... a căutat în ea poezia populară, juvaerul, și a știut să-l găsească și să-l valorifice. Oamenii neînțelegători... au îndrăznit să condamne această mare operă în care el a adunat aurul sufletului nostru curățindu-l de zgură și de tină. Dar tocmai acesta e marele lui merit, și tocmai aici se dovedește noblețea talentului său, — în acest acord cu sufletul popular și cu formula lui artistică. Opera aceasta a bardului de la Mircești..." [2].

Iar în *1960* Sadoveanu relua o veche caracterizare, din *1937*, pe care o prețuia neabătut:

„Tema „Mioriței", extrem de fin și de artistic valorificată în forma pe care ne-o dă Alecsandri, are numai în Vrancea vreo sută cincizeci de variante [*sic!* — erau, în *1937*, numai *91 de texte*] (publicate de profesorul Ion Diaconu din Focșani). Variantele acestea se chiamă una pe alta, sînt ale unei epoci". [3].

Poetul tradiționalist, de bază și în actualitate Ion Pillat [1891—1945], continuatorul lui Alecsandri ca pastelist și ferventul stimulator alături de Perpessicius pentru cultul operei „bardului", desigur că era perfect înrădăcinat, cît privește *Miorița*, în vederile strict tradiționaliste ale lui Sadoveanu. De altfel dintre poeții noștri contemporani Ion Pillat rămîne singurul comentator subtil al baladei. El a corelat problema prelucrării folclorice în genere la Alecsandri, cu aceea a transpunerii „motivului folcloric" în însăși lirica clasicului poet. Dăm citatul caracteristic:

„Tot astfel Alecsandri nu culege numai întocmindu-le cu un simț artistic neîntrecut, „Poeziile populare ale românilor„ — simț estetic căruia îi datorăm cea mai frumoasă variantă a «Mioriței», ci întrebuințează adesea în propriile sale creații versul și ritmul popular, făcînd și cel mai larg uz de motivul folcloric" [4].

Sau în altă parte:

„*Miorița*, în varianta Alecsandri, rămîne ca *Luceafărul*

[1] V. vol. *Evocări*, 1954, p. 33; *Mărturisiri*, 1960, p. 311; cf. articolul „În Vrancea cu Mihail Sadoveanu" (extras din *Însemnări ieșene*, IV (1939), 7.

[2] Sadoveanu, *Evocări*, 1954, p. 61.

[3] Sadoveanu, *Mărturisiri*, 1960, p. 243.

[4] Din scrierea mai rară a lui Ion Pillat, *Tradiție și literatură*,

lui Eminescu, cea mai rară nestemată a poeziei române din toate timpurile.

Poet clasic, poet al pămîntului și al datinei românești, dezrobitor al poeziei populare — Alecsandri înseamnă și mai mult pentru noi: el e fondatorul tradiționalismului în literatura noastră".[1].

Al treilea citat caracteristic din evocarea lirică a poetului Ion Pillat;

„Logodna mistică, sinteza înaltă a sufletului popular cu natura eternă și divină, prin marea taină a morții — ne-o redă, mai clasic, mai desăvîrșit nu e cu putință, «Miorița» culeasă de Alecsandri".[2].

Exprimîndu-ne rezerva *numai* asupra afirmației: *Miorița* este „culeasă de Alecsandri" (nu de Alecu Rusu), credem că apologia lui Ion Pillat rămîne pînă azi imnul desăvîrșit pindaric în memoria „bardului de la Mircești".

*

* *

Trecem la folcloriștii *critici*. În privința „intregirilor" prin Alecsandri, profesorul Iorga întîiul a dat avînt revizuirii critice. A fost în *1909*, procedînd numai ca istoric literar. Atunci dînsul a vizat viciul problemei printr-o aluzie discretă: „Astfel dintr-o vînătoare după sublim vin anume locuri din „Miorița", dintre cele mai mult și mai des admirate" [3]. Nu ne îndoim că pentru pătrunzătorul analist „vînătoarea după sublim" în baladă, prin Alecsandri, se referea la *temele XIII* (însurătoarea alegorică, *vers 74—77*), *XIV* (apoteoza ciobanului; *vers. 78—87*), *XVII* (nunta

1943 (ed. „Casa Școalelor"), p. 56. — Cele două studii din care am selectat citatele, sînt *unice* în bibliografia întregii poezii culte românești: *Aportul folklorului în poezia nouă românească* (p. 55—70); *Vasile Alecsandri: Poet al pămîntului și sufletului românesc* (p. 172—187).

[1] Pillat, *Tradiție și lit.*, p. 177. Indicăm pasajele caracteristice din ambele studii, în care scriitorul se referă la reflexul *Mioriței* în *ethos*-ul din lirica populară în lirica nouă cultă și chiar în structura intimă a sufletului popular: p. 67 (despre „motivul pastoral" și *Miorița*), 69 (lirica nouă și *Miorița*), 75 („logodna mistică„ a „sufletului popular" cu „natura eternă și divină„ prin „marea taină a morții"; nicăieri nu e redată „mai clasic, mai desăvîrșit" ca în „*Miorița* culeasă de Alecsandri"), 80 („panteismul naiv al poeziei populare din *Miorița*"), 127 (despre „abulia voinței în *Miorița*"), 207 („sentimentul naturii, cheia de boltă a întregii poezii românești, de la *Miorița* pînă în zilele noastre"), 208 („...singur geniul poporului român a fost în stare să născocească mitul poetic al *Mioriței*"), 210, 211 („...în mitul *Mioriței* e cumințenia însăși a pămîntului nostru.".

[2] *Ibid.*, p. 75.

[3] Iorga, *Istoria lit. românești*, vol. III, 1909, p. 159.

mioritică, reluarea alegoriei morții; *108—113*) și *XVIII* (cadrul nupțial, reluarea apoteozei; vers. 114—123). Istoricul a intuit că în aceste patru *teme* nu se întrevede fondul păstoresc arhaic, ci ele au pornit din făurăria poetului modelator.

Trec cinci ani pînă să se manifeste pe linia folclorului critic (în *1915*) interpretarea pozitivă a *Mioriței* și totodată să se deschidă problema întreagă a modificărilor lui Alecsandri. Analiza a pornit de la profesorul D. Caracostea[1]. Învățatul comparatist afirmă:

„...întreaga parte următoare, care a fost privită de toți cercetătorii ca însăși miezul *Mioriței*, înfățișează greutăți mai complicate, datorite modificărilor poetului" (p. 53).

Este vorba de *vers. 72—77 (tema XIII;* însurătoarea alegorică), *78—87 (tema XIV;* apoteoza ciobanului). Aici stă punctul nevralgic, numai prin înnoirea poetului:

„...anume în punctul acesta, intervine cea mai importantă dintre modificările introduse de Alecsandri în textul poporan" (p. 54).

În alt pasaj Caracostea spune:

„...versurile din urmă au fost de bună seamă adăogate cu intenția de a grada iubirea față de mamă". (p. 56).

Se referă la *tema XVIII* (cadrul nupțial, reluarea apoteozei; vers. *114—123*). Caracostea susține că:

„...în varianta Alecsandri, așa cum a fost auzită de culegător, se află numai odată alegoria morții". (p. 56).

În consecință întreaga *temă XVIII* a fost plăsmuită de Alecsandri. Chiar se întărește asemenea constatarea esențială:

„Este deci probabil că versurile finale din *Miorița*... au fost adăogate de poet, pentru a da baladei o încheiere mai rotunjită". (p. 57).

Dar „versurile finale...adăogate de poet", pentru a da baladei o formă poetică stilizată în felul poeziei culte, alcătuiesc aceeași *temă XVIII.*

Despre structura personajelor Caracostea afirmă:

„În orice caz e sigur că *Vrînceanul* a fost introdus, ca o modificare făcută de Alecsandri. Toate teoriile clădite pe amintirea Vrancei în baladă trebuie să fie, deci, înlăturate" (p. 60).

Și noi susținem că toată trifurcația personajelor a fost elaborată de Alecsandri. Lucru esențial de reținut din „impresia" lui Caracostea:

„Avem impresia că între vorbirea dintre cioban și mioriță este sîmburele baladei, că ea nici n-ar fi putut exista fără oaia năzdrăvană." (p. 60).

[1] D. Caracostea, *Poezia tradițională română*, vol. I, 1969, p. 53, 54, 56, 57, 60.

Este realitatea exactă dovedită de variantele actuale vrâncene — și de cele din *1930* — în care dialogul rămîne dominant, aflat întotdeauna la începutul fiecărui text, numai cu structură arhaică.

Concluzia interpretării este reluarea celor spuse anterior la care se adaugă:

„În ce privește ultimele două versuri, avem bănuiala că ele au fost sau modificate, sau adăogate de poet [vers. 122—123]. O probă avem în faptul că imaginea din ultimul vers apare și în creația poetului"(p.60).

În *1941* eruditul folclorist reia studiul despre *Miorița* urmărind, numai parțial, materialul publicat în *1930* din Vrancea. Prin vitregia evenimentelor de după anul *1940* Caracostea nu a mai avut răgaz să facă un studiu analitic amplu, de totalizare a întregului material vrâncean care i-ar fi oferit dovezi temeinice despre „efectul Alecsandri". A menționat însă cu precădere *Ținutul Vrancei*, socotind-o lucrare corectă („prețioasă contribuție", „lucrarea prețioasă") [1].

Remarcabila schiță critică din *1915* a lui Caracostea a fost întîmpinată — tot critic în *1923* — de Ovid Densusianu. Am prezentat opoziția profesorului față de gîndirea fostului elev (cap. VII b). Redăm aici numai cîteva opinii prea succinte despre Alecsandri prefăcînd *Miorița:*

„...șirul prefacerilor introduse de Alecsandri" în *Miorița*. Sau despre generalitatea modificărilor poetului: „Știind cum Alecsandri a schimbat mereu textele populare și a fost preocupat de asemenea idei".

Ori un citat care surprinde:

„...expresiile figurate despre moarte sînt autentice, nu introduse de Alecsandri, cum știm că s-a întîmplat de atîtea ori în culegerea sa" [2].

Din cele discutate se înțelege că ne deosebim de opinia profesorului nostru, și credem ce spune terenul etnografic: *temele XIII, XIV* au fost fabricate romantic de Alecsandri. Nici Ovid Densusianu nu a fost înlesnit de împrejurări să reia studiul său din *1923* despre *Miorița*, înglobînd și materialul vrâncean din *1930*, publicat cu banii săi personali.

În *1964* apare lucrarea mixtă *Miorița* — cu studiu și textele baladei — publicată în colaborare de A. Fochi. În cursul *notelor*

[1] *Ibid.*, vol. II, 1969 („edit. pt. Lit."), p. 311—312, 362. În lucrarea sa postumă din *1971*, făcută în colaborare, se arată ce valoare deosebită are Vrancea pentru studiul *Mioriței* (D. Caracostea—Ov. Bîrlea, *Problemele tipologiei folclorice*, 1971 „ed. Minerva" p. 158.

[2] Densusianu, *Vieața păstor...*, vol. II, p. 65, 71, 97.

critice prezente am discutat, chiar revenind, deficiențele metodologice ale folcloristului, ca și rostul operei acesteia. Lucrarea ar fi prețioasă — dacă ar fi retipărită — prin consolidarea materialului teoretic și revizuirea transcrierii diacritice a textelor culese pe teren de autor și mai ales de colaboratorii săi (ca și a textelor reproduse neatent după *culegeri critice în transcriere diacritică*). Dar chiar în starea actuală a tipăriturii problema prelucrării „*Mioriței*" de către Alecsandri este privită just de *Fochi*. El rămîne de altfel primul folclorist care a stabilit, și statistic, abaterile poetului de la autenticul popular:

„Textul din *1866*... împinge procesul de «îndreptare» atît de departe, încît apar nu mai puțin de *19* alte *invenții*, mai fericite sau mai puțin fericite, în cuprinsul baladei;" (p. 206).

față de varianta din *1852*. Iar:

„Textul din *1852* diferă de cele două anterioare [1850]... la *versul 34*, care din *Măi dragule bace*, devine *Drăguțule bace*, formulă ce se va păstra și în ediția din *1866*,..." (p. 206).

În textul din *1866* găsim și celebra înlocuire a *vers. 28* „Lae *bulacae!*" din primele două texte publicate *(1850, 1852)* prin „Lae, *bucalae*," (Fochi transcrie eronat: „Lae, bucălae", p. 207; cf. cu transcrierea de la p. 206). Se știe cum prima formă *bulacae* (greșeală de tipar!) a dus la derivarea artificială a lui Al. Odobescu din *1861* (tur. *buluc*). „Prin toate asemenea modificăr «lexicale» poetul a urmărit șlefuirea exterioară a textului" (p. 207).

În continuare Fochi susține:

„Dacă V. Alecsandri a intervenit în văzul lumii întregi și cu bună știință în cuprinsul baladei, modificînd în atît de numeroase cazuri aspectul formal al *Mioriței*, cît de mult va fi «îndreptat» balada pînă a adus-o în prima formă publicată în *1850* în Bucovina? Credem că avem dreptate să ne îndoim de autenticitatea folclorică a primei versiuni a baladei" (p. 208).

Fochi se întreabă și despre anume circumspecție a lui Alecsandri: „De ce mai tîrziu, ori de cîte ori a fost întrebat în legătură cu autenticitatea textului, V. Alecsandri a refuzat să dea un răspuns clar și de ce din manuscrisele lui lipsesc toate informațiile privitoare la această baladă?" (p. 208).

Și problema *temelor XIII* (însurătoarea alegorică; *vers. 72—77*) și *XIV* (apoteoza ciobanului; *vers. 77—87*) din textul Alecsandri e interpretată de Fochi în spiritul gîndirii lui Densusianu și Caracostea (din *1915* și *1923*): cele 10 versuri, avînd „o scădere sensibilă a curbei de frecvență", sînt eliminate din fondul poetic al textului din *1866*, fiind „în structura baladei" o „intervenție a

poetului" (p. 214). Este exact ceea ce dovedește neîndoios materialul *Mioriței* din Vrancea, prin care noi înțelegem aidoma aceeași problemă.

Cel de-al doilea folclorist din circuitul publicistic actual, Gh. Vrabie aderă la critica generală privind pe Alecsandri prelucrătorul. Iată un citat caracreristic al comentatorului care se vădește subiectiv, parțial [1] și problematic în documentare, pentru unele cazuri:

„Alecsandri, ca toți culegătorii romantici, a săvîrșit o lungă și minuțioasă c u r ă ț i r e a p o e z i e i p o p u l a r e d i n m o t i v e e s t e t i c e. Stăpînit de ideea că ea a fost frumoasă, dar cu timpul s-au adăugat impurități, că unii termeni s-au tocit, devenind inexpresivi, el a căutat să introducă alții mai plastici." [2].

*

* *

În sectorul atît de restrîns al *dicționarelor literare*, privind și pe Alecsandri ca folclorist, ne pot informa numai două lucrări apărute în *1979*. Prima notează, prea sumar, că„Alecsandri intervenise în texte [în 1852—1853, 1866] — ceea ce a stîrnit proteste — convins că numai astfel se poate *restitui* nestematelor culese de dînsul frumusețea lor originară. A a d ă u g a t uneori v e r s u r i, alteori a n ă s c o c i t «c î n t e c e» î n t r e g i. Din variante disparate a r e c o n s t i t u i t c a p o d o p e r e c a *Miorița* sau *Toma Alimoș*". [3]. O aproximație eronată, pentru că *Miorița* nu e r e c o n s t i t u i t ă din „v a r i a n t e d i s p a r a t e"; ci este un text profund dislocat din arhitectura lui originară — cum era ea în *1846* — și complinită dincolo de viziunea arhaică păstorească. Apoi altă inexactitate: „nestematele" fabricate în cele două rînduri — și *restituite* — nu sînt „culese" numai „de dînsul", ci și de Alecu Rusu, etc. etc.

În „*Dicționarul folcloristilor*. Folclorul literar românesc" sînt recunoscute „i n t e r v e n ț i i l e c o p i o a s e ale lui Alecsandri

[1] V. Romulus Vulcănescu—Gh. Vrabie, *Etnologia—Folcloristica* (în „Istoria științelor în România"), 1975 (ed. „Acad. Rom,"), p. 150—151; cf. cu *Folcloristica română*, 1968 Ed. pentru Literatură, p. 316—317); apoi cu *Acad. Rom. Anale*, tom. LV (ședințe, 1935—1936), p. 196—197. Se vede cum Gh. Vrabie s-a arătat în *1968* supraarbitru critic în folclor, judecînd subiectiv o lucrare a mea din *1946*, pe care Academia Română o distinsese în *1948*, ea fiind în continuare ideologică aceleia din *1934*, distinsă și ea în *1935* de același for academic, exact ca aceea din 1946. În anii *1934*, *1935* și chiar în *1946*, negatorul încă *nu* exista în bibliografia folclorului românesc (v. *Revista de folclor*, an. I [1956], nr. 1—2; articolul-manifest al lui Mihai Pop, *Problemele și perspectivele folcloristicii noastre*, p. 12 și *Nota 28;* p. 13, 27; p. 31 cu nota 81).

[2] *Folcloristica română*, 1968, p. 90.

[3] *Dicționarul literaturii române de la origini la 1900*, București, 1979, p. 17.

în textele populare, depistate de-a lungul timpului de comentatori". De asemenea „deosebirile de la o ediție la alta din *cîteva* cîntece populare" (numai „cîteva"?). Prefacerea folclorică proprie lui Alecsandri e justificată prin «norma științifică» a școlii romantice" căreia s-a conformat poetul modelator: „obligația programatică, datoria «sacră» a culegătorilor de a «întocmi», de a «corege», de a «îndrepta» folclorul". Era și „necesitatea istorică" a timpului european care impusese poetului rectificarea în materialul poetic din anii *1850, 1852—1853:* unele națiuni europene tindeau „spre unitate politică și independentă", și trebuia ca pe plan cultural să se prezinte lumii occidentale și poezia lor populară specifică; însă nu în starea ei frustă, primitivă, ci curățită de impurități lexicale și formale, adică estetizată integral.

Dar de ce următorul dubiu nejustificat: „...A. Russo; acesta i-a comunicat, *probabil*, [*sic !*] printre textele culese de el în timpul surghiunului la Sovéja, și o var. a *Mioriței*"? Pentru ce *probabil?* Faptul este astăzi stabilit peremptoriu, recunoscut și de Alecsandri în *1852, 1866*.[1].

Cel de-al treilea dicționar — fie el cultural enciclopedic romîn! — denaturează adevărul bibliografic, socotind că „Lui A.[lecsandri] i se datorește publicarea primei *mari* [*sic !*] culegeri de poezii populare romînești („Poezii populare ale romînilor", *1852—1853*)". Grava eroare se distinge lesne: „mare", ca volum, a fost antologia din *1866*. Cele d o u ă b r o ș u r i din *1852—1853*, aveau cum bine se știe alt titlu, ca și alt conținut.[2].

*

* *

Dintre cei trei *editori critici* ai antologiei din *1866* — în anii *1965, 1971, 1978* — unul singur este disociativ cu rigoare în privința „prefacerilor" materialului epic și liric, D. Murărașu. El afirmă sobru, clar și neșovăitor: „Alecsandri a v e a c a p r i n c i p i u p r e l u c r a r e a m a t e r i a l u l u i p o p u l a r." Dovada o găsește criticul folcloric în scrisoarea poetului din *1850* către Alecu [Alexandru] Hurmuzachi [3]. În consecință Murărașu precizează că Alecsandri avea t r e i m o d a l i t ă ț i d e a l t e r a r e: 1. *reconstituirea din fragmente*, ca în cazul baladei vrâncene din *1872;* 2. *contopirea textelor lirice;* 3. *segmentarea textelor lirice*.

[1] Iordan Datcu—S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, 1979, p. 40—44; în special p. 41.

[2] *Dicționar enciclopedic român*, vol. I, 1962, p. 76—77.

[3] Murărașu: V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*. Ediție îngrijită de..., București, 1971 (ed. „Minerva"; 430 pag. + XXXI pag. introducerea „Alecsandri culegător de poezie populară"), p. XX.

Prin *contopire* Alecsandri a p r e l u c r a t două texte de origine diferită, ca să realizeze o compoziție nouă. Astfel motivul liric *Mîndra din Muncel* este contaminarea (Murărașu îi spune „contopirea") unei culegeri din Ardeal *(România literară*, nr. XX*)* cu alta din Moldova *(România literară*, nr. XLIX)[1]. În *segmentare* Alecsandri folosește invers procedeul *contopirii:* „compoziția" *Frunză verde rosmarin (România lit.*, nr. XLV*)* prelucrată, s-a dislocat în trei doine pentru antologia din *1866: Străinul* (p. 240 XIV), *Copila* (p. 241 XV), *Puica bălăioară* (p. 242 XVI).

În privința materialului epic Murărașu se situează pe linia gîndirii profesorului Iorga:

„Intervenția lui Alecsandri în prefacerea și chiar compunerea baladelor nu se poate nega"[2].

Deci se recunoaște procedeul falsificării pseudo-populare a baladelor. Rămîne prețioasă dovada că prin „prefacerea" poeziei populare *Alecsandri* a substituit simplității și gîndirii poporului propria lui stare psihologică. În materialul epic alterat se exagerează, aproape pînă la caricatură, psihologia unui personaj *(Mihu copilul)* [3].

Continuînd pe N. Iorga Murărașu dovedește documentar alterarea textelor în scop politic:

„Unele prefaceri sînt impuse de evoluția evenimentelor de la noi. În *Român Gruie Grozovanul (Zimbrul 1851* și ediția *1852—1853)* se află versul: «Că *munteanu-i* om viclean». După Unirea Principatelor nu mai putea apărea un asemenea vers, așa că în ediția *1866* avem: «Că *liteanu*-i om viclean». Ba Alecsandri se simte obligat să dea o explicație: «Adevăratul c î n t i c b ă t r î n e s c, precum l-am aflat de la un cîntăreț orb din satul Bohotin, anume Neculai Nastasî, pomenește de *litfean*, iar nu de *muntean*[4]"..

În sfîrșit Murărașu remarcă la Alecsandri t e n d i n ț a p r e f a c e r i i c o n t i n u e: să se dea f o r m ă e s t e t i c ă d e s ă v î r ș i t ă t u t u r o r t e x t e l o r, începînd din *1850* pînă în antologia *1866* [5]. Acest chin prometeic timp de 16 ani a fost, cum crede și Murărașu: „un exemplu greșit în privința adunării de folclor" nu numai pentru cei patru prozeliți contemporani [6], ci chiar

[1] *Ibid.*, p. XXIII.
[2] *Ibid.*, p. XX.
[3] *Ibid.*, p. XXIII.
[4] Murărașu, *Ibid.*, p. XXIII.
[5] *Ibid.*, p. XXVII.
[6] At. M. Marienescu, S. Florea Marian; D. Murărașu *(l.c.*, p. XXIX*)* înglobează aici pe Miron Pompiliu și N. A. Caranfil. Dar *Dicționarul folcloriștilor* pare de opinie opusă (p. 121, 349). Aderăm la punctul de vedere al lui D. Murărașu, peste susținerea prea categorică a lui V. Netea din *1967*, privind pe Miron Pompiliu *(Literatură și limbă populară*, p. XLIX).

pentru șirul impresionant de feluriți amatori, culegători și modificatori — destui mistificînd — care încă nu s-au stins. Pentru Alecsandri f o l c l o r i s t u l aici stă ***diminutio capitis maxima**...*

*
* *

În ansamblul bibliografic parcurs — privind pe Alecsandri ca tip de folclorist romantic la români, s-a ivit în *1968* o divergență — (de ordin teoretic, mai puțin prin cercetarea de teren). Profesorul I. C. Chițimia [n. 1908] într-o cercetare prea concisă [1] contrariază vederile critice stabilite de N. Iorga, D. Caracostea, Ov. Densusianu, A. Fochi, D. Murărașu, asupra problemei falsului folcloric la Alecsandri. Fiindcă întreaga argumentare a profesorului Chițimia nu e de loc în acord — cît privește ținutul Vrancei — cu starea etnografic-folclorică cunoscută monografic din *1924* pînă în *1970*, vom combate opiniile care urmează [2]:

„V. Alecsandri și-a format chiar o *concepție modernă* despre folclorul literar și despre m o d u l d e î n r e g i s t r a r e..." (p. 34).

„Și totuși V. Alecsandri rămîne *descoperitorul folclorului* românesc..." (p. 35).

„De altfel, dacă Alecsandri ar fi «îndreptat» *Miorița*, el i-ar fi dat o formă finită, după concepția sa,..." (p. 22).

„...nu există nici un tablou sau vers din *Miorița* lui Alecsandri care să nu se găsească în vreuna din numeroasele variante culese de atunci încoace de pe întinsul țării,.." (p. 22).

„M o d u l c u m p r o c e d e a z ă e s t e d e c i î n m a r e m ă s u r ă ș t i i n ț i f i c, fiindcă ***nu îmbină cîntecele cum ar crede că este mai bine, ci le păstrează așa cum le-a găsit***, lucru pe care îl dovedesc în primul rînd variantele și comentariile la ele,.." (p. 31).

Se înțelege că replica critică — opusă citatelor de mai sus — se află din materialul cercetat în *cap.* acesta, cu specială referință la

[1] I. C Chițimia, *Vasile Alecsandri și poezia populară românească;* în *Folcloriști și folcloristică românească*, 1968 („Ed. Acad. Rom."), p. 15—35.

[2] I. C. Chițimia, privit în ansamblul lucrărilor sale, se vede gînditor de autoritate, cum l-a apreciat și D. Caracostea (v. *Problemele tipologiei folclorice*, 1971, p. 182). Personal îl prețuiesc printre prietenii mei culturali, împreună cu care m-am zbătut în greu prin iureșul evenimentelor, și îl socot un cugetător generos, așadar o personalitate etică aparte. Însă în cazul studiului despre Alecsandri nu am putut înțelege cum a interpretat f o l c l o r i s t u l Chițimia abaterea spre mistificarea folclorică pînă la extrem, poetul știrbind printr-asta cunoașterea directă, între anii *1852*, *1866—1888*, a geniului nostru popular autentic, nu prelucrat, chiar artistic.

studiul din *1971* al lui D. Murărașu. Prin urmare nu vom face o respingere în bloc, ci ne vom mărgini a discuta amănunțit o afirmație care contrariază observațiile noastre pe teren:

„Opinia că în toate cazurile este vorba de influența *Mioriței* c u l e a s ă [*sic!*] de Alecsandri, pe calea cărții, nu are nici un temei, cînd se știe ce-a însemnat în trecut știința de carte și difuzarea cărții, dar mai ales cînd se cunoaște *spiritul folcloric* de totdeauna al p o p o r u l u i, care nu consimte cu ușurință să iasă din făgașul tradițional" (p. 22 *nota 46*).

Vom încerca să dovedim starea corectă a problemei — referindu-ne numai la *Miorița* — folosind, prin procedeu statistic simplificat, ce ne oferă experimental „ținutul Vrancei" în cele două momente, de altfel distante, ale circulației folclorice: a. anii *1924—1930* (cu materialul publicat în *1930*, *Ținutul Vrancei*, I, avînd 91 variante; republicat în *1969*); b. anii *1948*, *1953*, *1957*, *1963*, *1965*, *1966—1970*. Din materialul aflător în volumul de față (402 texte, dintre care *30* sînt *accesorii*), vom selecta pe cele *372 texte diacritice* și le vom urmări în circulația lor după categorii: fondul local autentic; «efectul Alecsandri» în texte; colportajul prin broșuri vîndute la bîlciuri etc.; materialul lăutăresc; materialul amorf (molozul folcloric) și materialul mistificat. Numai așa vom avea oglindirea obiectivă a „spiritului folcloric" vrâncean pe-o *perioadă de 46 de ani*, deci în aproape jumătatea de secol.

În cazul materialului publicat în *1930* — sînt 91 texte diacritice — starea statistică este următoarea: a. *fondul local original* conține *28 texte* [1]. Ele cuprind un *fond păstoresc arhaic*, prin urmare cel *local original*, în care sînt integrate *9 texte* mai *caracteristice* [2]; apoi materialul dispersat, uneori contradictoriu [3]; materialul alterat [4] și cel cu fondul local dispărut [5]. b. *39 texte* cu influența versiunii Alecsandri («efectul Alecsandri») [6]. c. *11 texte fond lăutăresc*

[1] *Text*. I (an, 1926), II (1926), VI (1928), X (1928), XIII (1926) XXII (1927), XXVII (1927), XXVIII (1927), XXXI (1927), XXXVII (1927), XXXIX (1927), XLI (1928), XLII (1927), LI (1927), LII (1927), LIII (1927), LIV (1927), LVIII (1928), LIX (1927), LX (1928), LXI (1928), LXIV (1927), LXVI (1924), LXIX (1926), LXXI (1926), LXXII (1926), LXXX (1928), LXXXI (1928).

[2] *Text*. XLII (1927), LIII (1927), LIV (1927), LIX (1927), LXIV (1927), LXVI (*1924* — text excepțional), LXIX (1926), LXXI (1926), LXXII -(1926).

[3] *Text*. XXXI, XXXVII, LX (cu fond creștin disparat).

[4] *Text*. XXVII, XXXI, LXI.

[5] *Text*. XC.

[6] *Text*. VII (1928), XIV (1926), XXIV—XXV (1927), XXXII (1928), XXXIII (1927; contaminat cu balada *Corbea*), XXXIV—XXXV (1927), XXXVI (1927), XXXVIII (1927), XLIII—L (1926, 1928), LV—LVII (1926, 1928), LXV (1928), LXVII—LXVIII (1924—1925), LXX (1926), LXXIII—LXXIX (1926), LXXXV—XCI (1926—1928).

contaminat de «efectul Alecsandri» [1]. d. *7 texte* cu *fond* Alecsandri *preponderent* [2].

Concluzia parțială: în materialul total mioritic — *91 texte* — culese între anii *1924—1930* se găsesc: *59 texte* cu «efectul Alecsandri»; *32 texte* fără «efectul Alecsandri». Prin urmare acest fenomen de circulație, general în ținut, predomină cu *27 texte*, întrecînd fondul local autentic cu *28 texte*.

Să urmărim succint starea materialului actual, cules în anii *1948*, *1953*, *1957*, *1963*, *1965*, *1966—1970*, așadar în decurs de 22 ani.

Din cele *402 texte totale* — incluzînd și *30 texte accesorii*-m a t e r i a l u l d i a l e c t a l, cules numai prin „experimentul folcloric" („racordaj" și „texte-convorbiri"), este de *372 texte*. Defalcate statistic sînt: *277 texte dialectale* din *Vrancea*; *86 texte* din *Sovéja* și din două comune fruntașe, cu satele lor, de pe *Valea-Milcovului* (*Andreįáș*, *Réghįu*); precum și *9 texte* din două comune limitrofe Vrancei, cu satele lor, aflate în zona estică deal-cîmpie (*Bolotéștį*, *Găźéștį*).

Într-un rezumat statistic sinoptic, iată natura materialului din cele *277 texte diacritice*: *250 texte* cu „efectul Alecsandri" [3]; *64 texte autentic păstorești* [4]; *16 texte* prin *broșuri de colportaj* [5]; *8 texte* cu *fond lăutăresc*; *19 texte* din *fondul local contaminat cu cel literar*; *15 texte* complet *degradate*.

[1] *Text*. VIII (*1928*; versiune capitală), XVI (1928; cf. XV (1926), XVI (1928) și XVII (1928); XIX (1928), XXI (1927), XL (1926), LXII (1927), LXIII (1927), LXXXII (1927), LXXXIII (1926; text experimental).

[2] *Text*. III (1928), V (1928; ambele din *Bîrsăștį*), IX (1928), XXIII (1928), XXVI (1927), XXIX (1927), XXX (1927; cu ecou local vag).

[3] Vom indica cifric numai materialul pentru două categorii de texte: cele *64 autentic păstorești* și *15* cu *circulația prin broșuri de colportaj*. „Efectul Alecsandri", precum și celelalte categorii se deduc prin eliminare. *Cifrarea arabă* indică „notele critice" la texte.

[4] *Text*. CMXXX *Nota crit. 5*, CMXXXVIII 10, CMXL 11, CMLXVII 15, CMXLIX 17, CMLXX—CMLXXI 18, CMLXXIX 23, CMLXXXII 25, MXII 51, MXIII 52, MXX—MXXI 57, MXLIV, ML 77, MLIII 80, MLXX 91, MLXXIV—MLXXV 95, MCI—MCII 108, MCIX, MCXI—MCXII 113, MCXIII—MCXIV 114, MCXVI 115, MCXVIII 116, MCXXIV—MCXXV 120, MCXXVIII 123, MCXXXII—MCXXXIII 127, MCXXXVIII, MCXLII 133, MCLXIII, MCLXX 149, MCLXXVIII 154, MCLXXX 156, MCLXXXIV, MCXCII 164, MCXCIX 170, MCCXII 181, MCCXVIII 185, MCCXXIV 188, MCCXXVIII—MCCXXIX 189, MCCXXXII—MCCXXXIV 191, MCCXXXV, MCCXXXVIII, MCCXXXIX, MCCXLV—MCCXLVI 196, MCCLI 200, MCCLIII—MCCLIV 201, MCCLXIX 213, MCCLXXII 216, MCCLXXV—MCCLXXVI 219, MCCLXXXI—MCCLXXXII 224, MCCXCII.

[5] *Text*. MI 43, MCCII 173, MCCLXVIII 211, CMXXXVI 8, CMXLI—CMXLIII 12, CMXXXIII 26, CMXCVI 39, MCCLXXVIII

Să cităm cazuri privind *circulația textelor: 65 texte* memorizate prin păstorit; *105 texte* învățate în familie de la școlari; *80 texte* învățate din manualul școlar; *30 texte* memorate în diferite ocazii (horă, nuntă, cumetrie, șezători, petreceri, rar armata); *12 texte* învățate de la bătrîni; *9 texte* învățate de la lăutari; *16 texte* învățate de la băieți și fete cu vitele la pășunat; *20 texte* învățate din manualul școlar clasa a IV-a; *12 texte* auzite din manuale școlare prin elevi; *8 texte* din repertoriul lăutăresc; *15 texte* complet deteriorate.

Din compararea ambelor grupe *(91 texte dialectale* critice din *1930; 372 texte* din *materialul inedit)* se distinge că în textele din *1930* se află *28 texte* cu *fond local* și *39 texte* cu „efectul Alecsandri" Textele în volumul de față, prezintă alt raport: *250 texte* cu „efectul Alecsandri" și numai *64 texte* cu *fond păstoresc*. Prin urmare cursul textului literar a fost mereu în creștere, pe cînd cel cu fondul local s-a micșorat. Bineînțeles concluzia rămîne relativă, fiindcă ancheta totală nu am putut-o realiza în ținutul întreg: o p t c ă t u n e au rămas n e a n c h e t a t e.

Oricum pentru anchetatorul de peste jumătate de secol se întrezărește viitorul baladei: *Miorița* — prin circulație liberă — va fi părăsită de masa populară a „ținutului Vrancea" într-un timp oarecum greu de prevăzut, poate că în două-trei decenii. De la sine înțeles că vorbim de strictul *fond arhaic*, cel *păstoresc*, nu de cel clasic, literar care încă va circula cărturărește într-un timp și el imprevizibil. Însă noi putem exclama: *Miorița* b ă t r î n u l u i d e 108 a n i — *Ghiorghi Ńulpói* din *Nistoréștį* (text. MCXIII *Nota crit. 114*) — s e r e t r a g e s p r e m i t.

Cît privește opinia lui I. C. Chițimia în legătură cu „efectul Alecsandri" asupra *Mioriței* din Vrancea, precizăm că v e r s i u n e a l i t e r a r ă n u a o p e r a t r a d i c a l î n ț i n u t, fiindcă u n f o n d p ă s t o r e s c a r h a i c s-a p e r p e t u a t, cum am arătat, pînă în *1970* (anul ultim al anchetei noastre de teren). Nu putem subestima în general „știința de carte și difuzarea cărții" în epoca modernă a poporului nostru. Te-ai aștepta ca într-o regiune muntoasă — vorba clasică a lui Cantemir: *„montibus Vranzie* in agro Putnensi" — perfect izolată, sute de ani fără drumuri practicabile, numai cu cărări și plaiuri de transhumanță, ferită și în veacul XIX de contactul viu și general cu viața m o d e r n ă, chiar pînă la începutul secolului în curs; te-ai aștepta — spunem — ca *școala* și *cartea* să fi fost iluzie curată. Dar paradox: nu a fost așa! Între *1868* și *1878* — anii cînd s-a copiat cărturărește *m-sul Prahuda* (text. MCXLIX 136) — Vrancea știa despre *„Miorița„ de artă literară* c i r c u l î n d s p o r a d i c î n m a r g i n e b o g a t u l u i „c î n t i c u ń i ǫ a r i", „cînticul oilor", „cînticu nioriți", venit continuu prin veacuri din fondul păstoresc străvechi. Unde mai punem că o școală oficială de *stat* exista în Vrancea măcar la *Vidra*, satul în extrema nord-estică a ținutului. Economistul I. Ionescu de la Brad [1818–1891][1] spunea că această școală — singura în ținut „cu patru clase primare" — fusese înființată de domnitorul Mihail Sturza. Acum 104 ani (retrospectiv în *1878*) aici a învățat clasa a IV-a „primară" ilustrul geograf Simion Mehedinți [1869–1962]. Exista se știe, și altă modalitate de învățămînt: prin strădania preotului din sat (v. *Amintirile* lui I. Creangă; în Vrancea l-am întîlnit, și consemnat, în satul *Prahúda; v. text.* MCLII 139); sau în preajma celor două schituri din ținut *(Lépșa, Valįa-nįagrî)*, ori la mînăstirea *Sovéja*. Prin urmare *„știința de carte* [oficială] *și difuzarea cărții"* (prin manuale școlare, tipărituri anonime, *miscelaneu* în *ms.*, foi *m-se*[2] operau în toată Vrancea măcar după anii *1859, 1860*. Dar foarte redus, fiindcă analfabetismul era masiv. *Miorița* începuse a circula în scris — documentar pînă în 1967 (v. *text*. MCXLIX 136) — de prin anii *1868–1878*. Iar prin manualul școlar, din același timp. Tot în secolul XIX s-a strecurat, foarte izolată, și antologia din *1866* (fapt dovedit de *Miscelaneul* Prahúda, *1868–1878*). *Textul Alecsandri* s-a răspîndit în Vrancea printre copiii școlari; iar indirect și între tineret și oamenii maturi. Cartea a lucrat: nu cu profunzime, dar a lucrat.[3]

Contraponderea baladei păstorești arhaice a fost extrem de viguroasă, întrucît a putut ajunge, în *1924*, la *textul LXVI*, capodopera transmisă prin *Costanda Păun, 71*. Și chiar la textul mixt păstoresc-literar din *Negîrléștį* (MXLII–MXLIII 75). Desigur că g e n i u l p o e t i c p o p u l a r, c e l p ă s t o r e s c, din ținut nu a putut evita *molozul folcloric* produs prin circulația baladei de la stîni, jos, în mediul sătesc cu inși mediocri fără intuiție poetică. Acel *moloz* inert a inundat ținutul mai cu samă prin lăutarii fără talent, și numai printr-o foarte redusă parte din tineretul prozaic,

---

221, MLVI–MLVII 83, MLXXII 93, MCCLII, MCCLXVII 221, MCCLXIX 213, MCCLXXVIII 221.

[1] În monografia sa clasică *Agricultura română în județul Putna*, *1869*, p. 344.

[2] Cartea laică, fiindcă m-sul și tipăritura religioasă circulaseră în veacul XVII–XVIII prin mănăstirea *Sovéja* — ctitorită de Matei Basarab — ca și tipăritura din *1643*, *Carte românească de învățătură* a Mitropolitului Varlaam, vrâncean de origine.

[3] *Dovezi documentare de teren etnografic-istoric* sînt *21 texte* ample din volumul acesta: *Text*. CMXCII 35; MXX–MXXI 57; MXXXVII–MXXXVIII 69; MXLII–MXLIII 73; MLXVIII–MLXIX 90; MCXIII–MCXIV 114; MCXXXI 126; MCXLII–MCXLIII 133; MCXLIX 136; MCCII 173; MCCXXXVII 193; MCCXL–MCCXLI 194; MCCLXXII 216; MCCLXXIV 218.

imitator care s-a contagiat — începînd din a doua jumătate a veacului XIX spre sfîrşit — de modernitatea tîrgului şi-a oraşului, acestea amîndouă fără supravieţuirea tradiţiei populare sănătoase.

Reconsiderînd *„efectul Alecsandri"* în materialul mioritic vrâncean şi rectificarea masivă a poetului Alecsandri în epica şi lirica populară dintre anii *1850—1866*, apoi *1872—1880* (procedeu urmărit în reacţiunea filologilor, istoricilor, literaţilor etc., din *1855* pînă în timpul actual), confirmăm un fapt temeinic demonstrat: Alecsandri — în culegerile lui personale, chiar în ale lui Alecu Rusu etc. — a combinat variante, a curăţat variante, a creat texte pseudo-populare folosind peste tot întreaga-i energie a stilului poetic pentru a lustrui artistic defectul versului din popor. Artistul-cioplitor de artă în „stihul" popular — şi-a definit fără sfială metoda dresurii sale romantice: „trebuie *să* le *curăţ, să* le *dau forma şi lustrul lor primitiv, să le coordonez, precum am făcut cu cele publicate pînă acum"*. Crezul acesta era de altfel general european. Îl mărturisise prelucrătorul accentuînd — cum am arătat — în *1872* prin cazul informatorului său din Vrancea, „moş Cosma„. Iar în privinţa *„Mioriţei* operaţia s-a petrecut tot după metoda din culegerea *Barzas-Breiz* (anii *1839—1840*) a lui De La Villemarqué. De pildă trifurcaţia regionalistă a celor trei „ciobănei" nu a fost opera masei noastre ţărăneşti globale de nicăieri, nici a păstorului străvechi din etnografie, nici a sovejanului din *1846* (nu era lăutar; poate că a fost întîmplător un păstor vrâncean). A rămas sigură manoperă a condeiului „rafinat" mînuit de Alecsandri. Tot aşa cu temele XIII—XIV, XVII—XVIII (adică însurătoarea alegorică, apoteoza ciobanului, nunta alegorică şi cadrul nupţial): sînt plăsmuite tot din lirismul „bardului„ transfigurator. Majoritatea textelor publicate în *1930* — de altfel ca şi atîtea din materialul prezent — nu conţin localizarea transhumanţei din vers. 1—4, ***nu*** reflectă „rafinarea" lui Alecsandri. Încît „bardul" nostru" „naţional" *a răsturnat* articulaţia primitivă a poemului păstoresc, cules în *1846* numai de Alecu Rusu, şi nu de „bard". Dacă ar fi făcut *Alecsandri* transmutarea aceasta profundă numai la balade, doine etc, paguba autenticităţii în tezaurul folclorului poetic românesc ar fi fost, credem, mai uşoară. Dar „efectul Alecsandri" a modificat profund însăşi capodopera poetică a lirismului nostru păstoresc, care, melodizată, este şi perla măreaţă a poeziei păstoreşti din lumea întreagă. În *Mioriţa*, aflată de Alecsandri pe Ceahlău, pot să creadă specialiştii de teorie pură. Noi o socotim curată ficţiune romantică. Ea nu a

fost văzută de nimeni, nici de Alecu Rusu, şi nici publicată undeva de Alecsandri. Noi afirmăm că întregul material (liric, epic) publicat de „bard" este de categoria celui preschimbat tot romantic, şi tipărit în doi ani succesivi *(1839—1840)* la Paris de De La Villemarqué. Credem că pînă la colecţia (care e o lucrare de valoare; *culegerea* e publicaţie comună, rudimentară!) într-atît de modestă a lui Mihai Canianu, din *1888*, azi nu ştim nimic autentic din folclorul poetic românesc.

§ 12. *De La Villemarqué iniţiatorul lui V. Alecsandri.* În privinţa transfigurării *versului* românesc *autentic popular* într-un produs prelucrat artificial, ajungîndu-se treptat la mistificare — adică la fabricate-pastişă în relativ *ton popular* — trebuie bine accentuat că procedeul acesta păgubitor s-a răspîndit la noi, cum am consemnat, numai prin Alecsandri, transplantat exclusiv din Franţa romantismului literar dintre anii *1839—1840*. Acolo a trăit *culegătorul* apoi *autorul* primei culegeri de vers popular francez, în acelaşi timp şi promotorul în romanitate al curentului acestuia romantic de dresură formală şi inventare de *fond poetic pseudo-popular*. A fost „le vicomte Hersart de La Villemarqué", breton din ţinutul natal al lui Chateaubriand [1768—1848] dominatorul preromantic care l-a tutelat totodată cu ilustrul istoric literar Abel-François Villemain [1790—1870), profesor la Sorbona, pe-atunci şi ministru al învăţămîntului francez.

Acestui prefolclorist, H. de La Villemarqué, nu i se cunoaşte viaţa. Se ştie numai că a fost printre premergătorii celtizanţi francezi. Personal mă străduiesc din *1930* să-i cunoaştem viaţa şi activitatea culturală. Nici un rezultat pozitiv! Cu investigaţii îndelungi am reuşit să-mi procur rarisima colecţie a celtizantului izolat, *Barzas-Breiz* [1]. Colecţia — document bibliografic excepţional — aparţinuse unui clasic romanist german: „ex libris Karl Vollmöller". Despre semnificaţia culegerii *Barzas-Breiz* m-am

[1] H. de La Villemarqué, *Barzas-Breiz. Chants populaires de la Bretagne* recueillis et publiés. Avec une traduction française, par Th. de la Villemarqué (déuxieme édition), Tome premier, Tome second, Paris, *1840* [pe coperta exterioară], *1839* [coperta interioară] (éd. Carpentier"). Conţinutul „tomurilor" este următorul: *Vol. I*—275 pagini („Préambule" — p. I—III; „Introduction" — p. I—LXXVIII; „chanst historiques" — p. 1—272; „Table des matieres" — p. 273—275). — *Vol. II*—400 pagini („chants historiques" — p. 1—186; „chants d'amour" — p. 183—301; „chants religieux" — p. 307—365; „traductions en vers" — p. 371; „Table des matières" — p. 385—387; „Mélodies originales — *Mélodies bretonnes*" — p. 383—384, 389—400). — Sînt *12 „melodii"* comentate de renumitul profesor de literatură comparată de la Sorbona, C. Fauriel [1772—1844]: „Ces airs sont toujours quelques chose de plaintif... On dirait...qu'ils ont été faits exprès pour être chantés dans les montagnes..." (p. 384).

ocupat în *1934*[1]. Precizarea de atunci a fost confirmată în *1971* de D. Murăraşu[2].

Celtizantul breton a fost caracterizat pregnant — privit în dubla sa activitate (pozitivă ca precursor în acţiunea de culegere a „cîntecelor populare"; negativă în tendinţa mistificării fondului poetic) — de muzicologul francez Julien Tiersot[3]. Acest istoric al *„cîntecului* popular în Franţa" — nu al poeziei populare! — îi acordă celtizantului o vădită indulgenţă:

„. . .M. de la Villemarqué, dont l'oeuvre est d'ailleurs, à tant de points de vue, si méritoire. . .";

dar a cărei „metodă riguros istorică", pe care culegătorul a urmărit-o în toate „recoltele de cîntece bretone" („toutes les récoltes de chansons bretonnes"), a dus la „atribuţii inexacte" („ses attributions étaient inexactes"); adică la neexistenţa în folclorul breton a mărturiilor:

„. . .ni d'Heloïse ou d'Abailard, ni de Duguesclin, ni d'aucun autre personnage historique, . . ." (p. 37).

Prin urmare „M. de la Villermarqué" falsificase fondul poetic breton, cînd în realitate era vorba de texte de nişte „simpli seniori, castelani", şi chiar de „păstori tot aşa de anonimi şi de perfect imaginaţi" („. . .et de bergeres aussi anonymes et aussi parfaitement imaginaires. . ."), ca şi cei „. . .que nous avons trouvés dans les complaintes légendaires des autres provinces de la France" (p. 37). Şi se dau exemple din culegerile vremii (N. Fouquet, E.Rolland), îndeosebi din *M. Luzel*, cu culegerea celebră *Gwersiou Breiz-Izel.*

Asemenea fond poetic breton, cu desăvîrşire fabricat, a fost modelul lui Alecsandri în antologia din *1866* pentru baladele ***Erculean, Dragoş, Movila lui Burcel, Cînticele lui Ştefan Vodă, Constantin Brancovanul*** etc., cît şi pentru una apocrifă („Cînticul lui Michaiu Viteazul").

Cităm o caracterizare făcută de folcloristul George Doncieux şi redată de muzicologul Julien Tiersot în anii *1903, 1904:*

„. . .sans parler de plusieur pièces complètement apocryphes.„; . . .la plupart des *gwerz* d'origine populaire ont subi, de la main de l'éditeur, de continuelles retouches de forme et quant au fond des altérations considérables. . .„; „. . .les textes de La Villemarqué ne méritent dans le détail aucun crédit".[1].

Iar în *1931* Julien Tiersot a precizat caracterizarea sa din *1889*, ca şi pe cea reprodusă în *1904* (a lui Doncieux):

„. . .s'il [„le vicomte Hersart de La Villemarqué"] a réellement recueilli des chansons populaires bretonnes, il n'a jamais voulu les produire autrement que parées d'ornaments étrangers a leur nature maquillées, restaurées toutes différentes de ce que le peuple aurait voulu en faire"[2].

Cunoaştem acum, măcar parţial, pe cine a fost iniţiatorul lui Alecsandri în dresul versului nostru popular. Cei patru emuli ai săi — din *1859, 1867* (A. M. Marienescu); *1896, 1873—1875* (S. Fl. Marian); *1870* (Miron Pompiliu); *1872* (N. A. Caranfil) semnalaţi şi de D. Murăraşu[3] — au avut în succesiune continuatorii lor harnici; încît părerea că versul popular trebuie *şlefuit* înainte de publicare, s-a perpetuat în cultura noastră, şi încă neaşteptat de mult.

* * *

Se încheie dezbarerea privind pe Alecsandri etnograful şi folcloristul epocii sale romantice. În cazul *Mioriţei* poetul a fost pentru *Ţinutul Vrancei* autor perfect apocrif. Iar în *1872* — referitor tot la Vrancea folclorică — Alecsandri, culegătorul estetizant, şi-a continuat programul fix din anii fervoarei romantice *1852, 1866.* Aceasta e realitatea bio-bibliografică obiectivă.

Am încercat să lămurim şi controversa originii *Mioarei.* Deci paternitatea primei notări a baladei, la *Sovéja* în anul *1846*. Afirmăm, întărind, că dreptatea lui Alecu Rusu primează pentru noi.

Expunerea în rezumat a ecoului produs de modelarea „poeziei populare" prin Alecsandri — atît în generaţia sa, cît şi după *1890* pînă astăzi — a tins să precizeze cea mai acută controversă în istoria întreagă a folclorului românesc.

Credem că poziţia noastră critică nu e sacrilegiu antipatriotic adus adevărului, apoi memoriei unei personalităţi de excepţie a culturii noastre naţionale. Noi glorificăm pe *patriotul* „paşoptist" şi „unionist". Dar pe antologul folclorist din *1866,*

Adausul de „melodii bretone" îşi are semnificaţie remarcabilă în istoria folclorului francez: au apărut în prima culegere de factură romantică. Inovaţia aceasta a evitat-o Alecsandri în anii *1852—1853*, ca şi în antologia *1866*. Însă poetul era conştient de valoarea „melodiei" populare: în *1855* el apreciase în articolul *Melodii româneşti; România literară*, 27 febr.) culegerea „din *1853*", a lui Carol Miculi [*1821—1897*]. Acesta conţinea în transcriere „după buni lăutari [?] 36 cîntece naţionale".

[1] *Folklor. R.-Sărat*, vol. II, *1934*, p. XI—XV „Introducere".

[2] În ed. Alecsandri, *Poezii populare rom.*, p. VI şi nota 4.

[3] *Histoire de la chanson populaire en France*, Paris, 1889 „Plon-Nourrit"

---

[1] George Doncieux, *Le romancéro populaire de la France*, Paris, *1904* („E. Bouillon"), „Bibliographie", p. 6; cf. p. V—X „Avant-propos"; p. XI—XLIV „Introduction" de Julien Tiersot.

[2] Julien Tiersot, *La chanson populaire et les écrivains romantiques*, Paris, 1931 „Plon", p. 42—43.

[3] V. în ed. Alecsandri, *Poezii populare rom.*, p. XXVIII—XXIX.

ca şi pe expeditivul culegător din *1872*, îl scrutăm critic. Omagiul deplin se cuvine numai adevărului.

Personal păstrez pentru Alecsandri amintirea simplei copilării. Întîiul fior poetic prin dînsul l-am trăit. Dar trăirea aceea a rămas în zariştea retrospectivă a copilăriei duse la încercate bătrîneţe spre negura amintirii octogenare... A venit *critica* privind ştiinţa etnografiei şi-a «folklorului». Are altă viziune, altă menire. Impune judecată severă cuiva care cugetă, prin destin etnic, despre sufletul popular al neamului său întreg peregrin în vitregia istoriei.
(vineri 10 decembrie 1982 — Iaşi)

text. MCCXVI
Nota critică 183 (Sovéža, satul *Rucărénį — Ioána Ţîcoį, 70)*

După 58 de ani de la absolvirea şcolii primare, bătrîna şi-a amintit de *Doina* lui Eminescu *(text.-conv.* r. 70). A *zis* şi *Ñioriţa*, rămînînd aproape de textul didactic, însă cu *vers. 56—57* modificate. Din cuprinsul baladei sînt *omise temele 5* (cauza omorului), *6* (oaia năzdrăvană), *8* (descoperirea planului ciobanilor), *12* (plîngerea oilor). Iar *temele 17, 18* (nunta mioritică, cadrul nupţial, apoteoza) sînt simplificate.

text. MCCXVIII
Nota critică 184 (Sovéža, satul *Rucărénį — Ghiorghi Vladău, 70)*

Var. aceasta pare să aibă *fond păstoresc local* destul de redus (40—47), în care numai mama ciobanului (după dorinţa lui, aflată prin mioriţă) trebuia „S-aşăze la stînă/Fluįeraş *dă socu.../*Şi altu *dă osu"*. *Adausul literar* „dîn cărţ" (printre care bănuim întîi manualul şcolar) a înlăturat ce deprinsese informatorul de la unchiul lui *(text.-conv.* r. *51—54).*

text. MCCXVIII
Nota critică 185 (Sovéža, satul *Rucărénį — Radu Mánįa, 76)*

Bătrînul a „čįobănit" „dă la treįsprezeči pîn la douįză(čį) şi unu dă anį". Var. — auzită de la tatăl lui, fost şi el cioban — cuprinde *un ecou slab din text. Alecsandri* (7—12); după procedeul local e dialogul (1—5). Sfîrşitul textului indică *acţiunea împlinită* (19—25). Adnotăm o inadvertenţă: epitetul *ortománį* este discordant în raport cu materialul general mioritic, în care ca *ortomán* apare un singur cioban din cei trei. *Tema 10* (locul îngropării) apare contrară acţiunii clasice („Şi mi l-a-ñgropatų/La umbra bradului,/În vîrfu dįaluluį"). Rămîn străine şi de realitatea peisajului de munte, şi de etnografia păstoritului: putea fi îngropat la munte „moldovįanu" „În vîrfu dįaluluį" la umbra unui brad izolat? *Vers. 23—25* rămîn deci netă *improvizare*, bine memorată, *a informatorului.*

text. MCCXIX, MCCXX—MCCXXI
Nota critică 186 (Sovéža, satul *Rucărénį — Paraskiva Buñghez, 76)*

În *experiment* text. MCCXX a fost notat la o zi după MCCXIX; MCCXXI la un ceas după MCCXX.

Şi din Sovéja avem aici o dovadă despre cerinţa revenirii pe terenul folcloric (în cazul acesta, după 40 de ani). Ce s-a întîmplat în timp cu textul din *1928?* (v. *Ţinut. Vranc.*, I[2] 416 LXV). Din cauza memoriei, *o parte din materialul princeps s-a înlăturat.* Iată starea actuală:

Aceste trei texte păstrează intact începutul *var. din 1928* (1—5; în *vers. 3* s.f. *gură > guriţa*). Însă în continuare ele pierd din conţinut *o grupă disparată de versuri*, de la mijloc spre partea finală *(l.c.*, p. p. 416 vers. 36—47;ele par un fel de *strofă rătăcitoare*, din ciclul doinei de înstrăinare, *eliminată*, probabil, prin lipsa de coerenţă tematică). Pe de altă parte textele îşi adaugă în conţinut versuri absente în var. din *1928* (v. MCCXXI 8—10, 25—26, 30—31). În două cazuri avem *intacte* două grupe de cîte zece şi patru versuri (MCCXX, MCCXXI, v. 11—40, 40—43). Alterarea fonetismului apare neînsemnată.

text. MCCXXII, MCCXXIII
Nota critică 187 (Sovéža, satul *Rucărénį* — A. *Marįa Bára, 77;* B. *Marįa Báştįa, 62)*

Textul notat numai parţial MCCXXIII (vers. 1—14), s-a reluat la un sfert de oră după MCCXXII.

Text. MCCXXII a fost notat de la prima bătrînă, prietenă şi în bună vecinătate de gospodărie cu *Marįa Báştįa*, care a asistat-o, dar cunoscînd numai versuri disparate. Aducea rar complătări (5, 19, 32—33, 35, 39), ori uşoare variaţii de lexic (5, 35, 39). În timpul recitării (nici una nu cunoştea melodia baladei) bătrîna *Marįa Bára* se oprea, nu putea să continue, uitîndu-se cîteva momente în jos, apoi la prietena ei. Continua dacă aceasta îi amintea măcar un vers (5, 19, 35, 39); sau adăuga, modificînd, o grupă de versuri (32—33).

Text. MCCXXIII a fost *reluat* numai pînă la *vers. 14*, fiindcă bătrînele s-au oprit, calme, din a doua recitare, s-au retras, cerînd iertare, şi motivînd că le aşteaptă treburile gospodăriei.

Ambele piese, în fragmente, nu sînt lipsite de *fond păstoresc* (1—14, 15—23). Sigur că s-a adăugat *cartea* (35—43), cu modificarea *vers. 39*. Bătrînele însă negau influenţa cărţii şcolare (erau amîndouă analfabete).

text. MCCXXIV
Nota critică 188 (Sovéža, satul *Rucărénį — Ion Bára, 81)*

Ciobanul octogenar din *Rucărénį—Sovéja* a întîlnit în tinerețe „*Miorița*" *literară* (1–8, 27–44, 45–65; este exact și cazul text. MCCXXV, MCCXXVI), după ce auzise balada „dîm bătrînį: dă la tata [probabil acasă], dă la alțí" [fapt curios: „pă la cîrčimį"!]; apoi din „čįobănįa" lui *(text.-conv. 70–72)*. În var. „dîm bătrînį" se găsea la sfîrșit cîntecul liric *Ciobănașul* (66–69), întocmai ca în celelalte texte similare din ținut.

Vers. 51–52 („Mîndru čįobănaș/Dîñ fluir doįnaș") circulă în tot spațiul nostru folcloric. Dă impresia de șablon lăutăresc modern.

text. MCCXXVIII, MCCXXIX
Nota critică 189 (Sovéža, satul *Rucărénį — Constantin Sándu, 87)*

Text. MCCXXIX a fost notat la trei sferturi de oră după MCCXXVIII.

Var. e *un text local mai dezvoltat* (v. 1–8, 14–31), însă *degradat* și *contaminat cu textul clasic* (v. 10–13). Apare o contradicție: toată grupa personajelor (preluate prin «efectul Alecsandri»), s-a tăinuit să comită omorul. Dar pe cine să omoare? Încît *tema* 4 (hotărîrea ciobanilor) rămîne cu desăvîrșire *confuză*.

Cît privește planul clasic al textului, aflăm ordinea *temelor* răsturnată: *tema 7* (întrebarea ciobanului) este în debutul textului ca în planul majorității textelor păstorești vrâncene. *Tema 8* (descoperirea planului) este încadrată normal. *Tema 5* (cauza omorului) apare după *tema 10* (locul îngropării) și *tema 11* (obiectele îngropării). Încît *planul* rămîne *dezarticulat*. Trebuie să regretăm că textul e fragmentat și cu plan confuz, fiindcă piesa aceasta rămîne în colecție singura din *Sovéja* auzită de bătrînul octogenar „dă la čįobanį" localnici „dîñ cîntic"; prin urmare învățată după melodie, *nu* zisă numai verbal (v. *text.-conv.* r. 40–44).

Din același *text.-conv.* reținem mărturia deosebit de prețioasă a bătrînului (aproape nonagenar) privind *denumirea etnografică a Mioriței* în satul *Sovéja:* „Îį zíčįa bătrîni *Cînticu oilor*" (r. 32-33). Fără îndoială că în trecut aceasta a fost curentă în ambele cătune — de altfel mai practică în rostire — folosită și în Vrancea întreagă de bătrîni, cel puțin pînă acum cinci-șase decenii. Declinul numirii etnografice *se explică* lesne prin pătrunderea masivă a cărții de școală (mai rară a broșurii de colportaj, a scrierii de popularizare) și a presei actuale. Substituirea s-a împlinit, fără îndoială, și prin personalitățile de prestigiu ale materialului literar și științific de popularizare.

text. MCCXXX, MCCXXXI
Nota critică 190 (Sovéža, satul *Rucărénį — Ghįorghi Añghéne, 90)*

În *experiment* text. MCCXXXI a fost notat la două ore și jumătate după MCCXXX.

Var. provine de la un bătrîn nonagenar, vîrstnicul din ambele sate sovejene. În tinerețe el a fost „čįobán", „ba. . .șî báčįu". A umblat cu „stărpili", cu „mîñzărili" prin Vrancea, pe unde s-a întîlnit cu „čįobanį din *Ardįal:* dî pîñ *Covázna,* dî pîm *Brétcu,* dî pî mărginilį-áčelįa. . . Nu į-am auzî' cîntîn' «Miorița» păčįį dîm *Brétcu*" (v. *text.-conv.* r. 43–51).

Textul prezent are *vădite urme din „Miorița" păstorească* (1–9, 11–14, 24–29, 89–90), dînd totuși impresia de atingere cu var. *Alecsandri* (15;-20, 30-39, 91-96). În caz, probabil că școala cu var. Alecsandri (15–20, 30–39, 109–114). În acest caz, probabil că școala a mijlocit contaminarea prin școlarii din familia bătrînului analfabet.

Pentru păstoritul sovejan și vrîncean trebuie cercetat *text.-conv.* r. 54–100.

text. MCCXXXII, MCCXXXIII, MCCXXXIV
Nota critică 191 (satul *Spinéștį — Sánda Áñghil Fórîi, 71)*

În *experiment* text. MCCXXXIII a fost notat la doi ani și jumătate după MCCXXXII; iar MCCXXXIV la douăzeci de minute după MCCXXXIII.

Text. MCCXXXIII și MCCXXXIV sînt unitare ca fond, păstrînd odată o grupă mai dezvoltată de versuri (MCCXXXIII 3–31; MCCXXXIV 2–30); sau pe alta mai redusă (MCCXXXIII 32–35; MCCXXXIV 32–34). În text. MCCXXXIV se adaugă nouă versuri (40–48). Sfîrșitul (55–57) lipsește în text. MCCXXXIII dar se află în MCCXXXII. Acesta — uneori exact cu celelalte în gruparea materialului — are versuri contradictorii față de următoarele două texte. Memoria bătrînei, momentan slăbită, nu păstrează unitatea de plan, variind și grupa personajelor care presupun *ecou literar.* Suprapunerea — în tot cuprinsul textelor, probabil prin contactul cu manualul școlar — a anemiat fondul păstoresc, reducîndu-l la un material disparent.

Și lexicul este uneori izolat de cel regional: *logodáș, busemáș.* Din cauza peregrinării bătrînei *graiul* i s-a *prefăcut:* apare fonetismul alternant.

Prin *Sánda Áñghil Fórîi* avem un caz deosebit în etnografia generală a păstoritului românesc: ea rămîne pînă astăzi singura bătrînă din Vrancea, care prezintă cel mai cuprinzător *text-convorbire* — documentar — privind păstoritul vrâncean din trecut (amintirile acestea aveau, în anul *1965,* o jumătate de veac vechime). Docu-

mentul rămîne unic; p ovine de la o femeie născută, trăită și îmbătrînită în mediu păstoresc de familie, aceasta durînd de patru generații-străbunicul, bunicul, tatăl (v. Diaconu, *Păstorit. Vrancea*, 40 fig. 31; 44 text. II) și fratele ei au stat toată viața ciobani și baci; îndeosebi bunicul, tatăl și fratele acestuia. Se adaugă și bunica-dinspre mama informatoarei: *Costánda Păún*, bătrîna de 71 ani în *1924*, cînd ne-a împărtășit varianta excepțională a *Mioriței*, comentată în cuprinsul *Notei crit. 182*. Ceva mai mult: bătrîna de astăzi a fost în copilărie (și chiar cînd era „fată-mare" în jurul vîrstei de *14—16 ani;* atunci datina îngăduia fetei să „iasă„ întîi „la hóra" satului în prima zi de Paști) — ca „ajutoare" pe lîngă tatăl ei, în păstoritul de primăvară, cu „botéįu" prin împrejurimea satului; ca și la „stîna di tọamni", tot în sat (după *15 august* — cînd se făcea scoborîrea oilor de la munte în sat — pînă la *8 noiembrie* și *6 decembrie*, data încetării păstoritului). Pentru asemenea caz (cînd o femeie practică în *zona Vrancei* păstoritul chiar în mod sporadic) nu există în graiul local un cuvînt anume: „ciobăniță" ori „păstoriță". Se zicea numai: „a fos' la oį"; și ironic: „asta a fos' *la șįobănii*". Această uzanță s-a fixat dintr-un motiv deosebit: în Vrancea *tradiția păstoritului* nu îngăduia femeii să se amestece în asemenea ocupație, care cădea — ca un privilegiu tradițional de sex — în rosturile bărbatului. Era interdicție în legătură cu fiziologia sexuală a femeii: dacă s-ar fi dus b o l n a v ă menstrual la stînă (între *20 mai — 15 august*), atunci ea ar fi provocat secarea laptelui pentru boteiul întreg. Împotriva acestei calamități baciul nu avea nici un remediu de medicină tradițională (descîntec ori plante medicinale). Pînă prin *1920* soțiile personalului stînii puteau merge „la múnte", ca să ducă rufărie și alimente soților; dar numai cînd ele erau perfect sănătoase. Nici nu puteau să rămînă noaptea la stînă. Dacă veneau dimineața, după prînz se întorceau acasă în sat. Cînd era mare distanța de la stînă pînă în sat, ele rămineau peste noapte la o rudă, vecină, prietenă, „surătă", cu „tîrla di la dįal" în calea lor.

Din toate informațiile strînse de mine, un caz asemănător am mai întîlnit numai în cătunul *Răįuț* (din comuna *Réghiu*) pe *Valea-Milcovului* (v. text. MCLXVIII aici însă s.f. „*șįobăniți*" rămîne izolat de întreg graiul din ținut.

text. MCCXXXV
Nota critică 192 (satul *Spinéștį — Tọádir Halíșįu, 74*)

Varianta, pe care bătrînul spune că a „diprins-o di la Añghil Fórii", este o restrîngere a formei locale preponderent păstorești. Din cauza slăbirii memoriei informatorului, *tema* maica bătrînă este adusă confuz, în partea ultimă a textului incomplet.

Text.-conv. ne spune despre balada cîntată de bacii și ciobanii din familia Fórii, unde *Miorița* păstorească s-a transmis în trecut din tată în fiu.

text. MCCXXXVII
Nota critică 193 (satul *Spinéștį — Ghįorghi Căluįán, 86*)

În textul bine memorat, prin anul *1889*, din manualul școlar (1—21, 23—62, 70—96), s-au interpolat numai trei versuri plastice dintr-o var. locală auzită de informator de la tatăl lui („Mįei s-or žucá,/Málu s-a surpá,/Pisti minį-a dá."; 63—65).

Bătrînul, octogenar trecut, se contrazicea spunînd despre variantă: „O cînta tata ńeų cîn' įeram įo ńic" *(text.-conv.* r. 97). Fiindcă urmează adevărul clar: „*Miorița* asta-į diñ carti; am îñvățat-o cîn' añ fost įeų îñ școali" (r. 111). Se arată și procedeu didactic al învățătorului.

text. MCCXL, MCCXLI
Nota critică 194 (satul *Spinéștį — Ion Múrgu, 95*)

În *experiment* text. MCCXLI a fost notat la două ore după MCCXL.

Amîndouă încep prin dialogul specific vrăncean (3—8). Însă conținutul lor e o contaminare între fondul literar clasic (inclusiv personajele) și numai cu cinci versuri (frecvente în ținut, dar aici modificate) din fondul păstoresc local (51—55). Se adaugă c î t e v a v e r s u r i i m p r o v i z a t e (10—11); altele rămîn în parte *obscure* (26—31); unul e *dispersat* (59), iar altul *contradictoriu* (66). De remarcat că în *text. B* vers. 9—11, 21—22, 30 —31 au fost înlăturate din *text. A;* vers. contradictoriu 66 însă s-a păstrat; iar vers. ultime 65—69 par tot imprecise.

Bătrînul informator, aproape centenar, a rămas sub influența rostirii literare din școală, întrebuințînd și *fonetismul alternant*. Dar în *text.-conv.* fonetismul regional domină.

text. MCCXLII, MCCXLIII
Nota critică 195 (satul *Spúlbir — Tọádira Zăgán, 56*)

În *experiment* text. MCCXLIII a fost notat la o jumătate de oră după MCCXLII.

Var. au *fond păstoresc redus, fără contaminare cu textul literar.* Ambele conțin versuri care ne duc spre *Ardeal* (7—8, 14—15; cf. Fochi, *Miorița*, 707 CCC 7—9); sau spre *Rîmnicul-Sărat* (cf. *ibid.*, 786 CCCXCVII 13—14)

Implicația lăutărească de pe *Valea-Milcovului* se întîlnește și aici („— Da mįja nu-m' plači/Vorba čja dį-asarî," etc.; v. 15—17; „Iar în dosu stîni/Į-o nįagrî găljatî„ etc.; v. 41—45), ca și în alte var. vrăncene (v. cele discutate la text. MCLVII—MCLVIII *Nota crit. 142*). O găsim și *în texte din Buzău, unde influența lăutarului aici nu se exclude (*Fochi, *l.c.*, 781 CCCXCII 37—44; 783 CCCXCIII 43—49).

Personajele nu fac excepție: „*Ceį nouî čįobanį. . ./*Įį cî s-a vorbit. . ./Ca sî ti omọari" (18—23). Apar exact ca în materialul lău-

tăresc din Vrancea sudică („Da ịeị s-a vorbit/Șiị *nouî șịobanị/*Cari-s *verị primarị/*Ca sî ti omǫari,"; *Ținut. Vranc.*, I², p. 338 XV 9–14; text din satul *Ĥ'erăstău*, cules în *1926* de la un lăutar de 70 ani).

Miorița va îndeplini testamentul ciobanului care o socotește, în două versuri sugestive, drept „suriǫări"(„Șî nu-m' ịeș(tị) miǫarî/Șî-m'ịeș' *suriǫarî*,"; v. 25–26).

text. MCCXLV, MCCXLVI
Nota critică 196 (satul *Spúlbir – Cózma Cába, 75*)

Text. MCCXLVI a fost notat la trei ore după MCCXLV.

Var. este *contaminare între balada literară* (1–8) și *fondul păstoresc local* cunoscut de bătrîn de la un „străbunic", pe lîngă care a fost „struñgárịu" (*text.-conv.* 47–55). *Grupa de vers. 27–32* (cuprinzînd prozaicul *vers 32 „Șî sî pun stăpîni,"*) este altă excepție păgubitoare (cf. MCXCI 29; MCXCII 25–26; v. și *Nota crit. 162*) în legătură cu problema expresivității graiului vrâncean din *Miorița* de azi.

Rămine documentar *text.-conv.* cu știri despre păstoritul din Vrancea sudică (r. 56–64); apoi asupra *războiului de întregire națională (1916–1918)*, din care veteranul invalid – și cu „decorắțiị" – a rămas un nedreptățit infirm (r. 65–76).

text. MCCXLVII
Nota critică 197 (satul *Spúlbir* – cătunul *Țipău – Vasîli Bóț, 80*)

Var., auzită în tinerețe *„pi la șăzătorị"*, e de fapt *textul literar clasic* (cf. 1–8, 29–30, 57–63 etc.), Ecoul păstoresc se vede cu totul stins (20–23, 38–43)

text. MCCXLVIII
Nota critică 198 (satul *Spúlbir* – cătunul *Țipău – Mărica Kirițác, 84*)

Rămine sugestiv *text.-conv.* în care bătrina octogenară duce *umilul ei elogiu celor două feluri de „cîntărị"* cu care s-a „trezit" în copilărie: *„Ñiorița* și *fruñza"* (ultimul cuvînt însemnă *cîntatul din frunză*). Îndeosebi *„Ñiorița:* așeịa a fos' *sịa măị întăị!"*. A fost prin urmare c î n t a r e a d e p r e d i l e c ț i e g e n e r a l ă.

Însă în prefacerea timpului, trăit de femeia nevoiașă, cîntecul acesta și-a avut vitregia: peste el s-a prăvălit n o u t a t e a d e l a i a r m a r o a c e, dinspre t î r g u r i, de la p e r i f e r i a o r a ș u l u i. Despre această perioadă a *confuziei folclorice* bătrîna exclamă patetic: „Dipị-așeịa: *brac!"recte:* după trecerea copilăriei, pentru ea soarta cîntărilor bătrînești, împreună cu *Miorița*, a fost *brac*; o judecată realistă a unei femei simple, dar înțelepte. Într-adevăr *bracul folcloric* (mai ales după anul *1920*), prin *mahala bîlciuri*, și *lăutari*, a fost fatal îndeosebi pentru *Miorița* care a ieșit din *arhaitatea păstoritului*. Întîi i s-a a l t e r a t m e l o d i a p r i n i n t e r l u d i i l ă u t ă r e ș t i a r t i f i c i a l e; *în Vrancea* rămînînd totuși ceva mai apropiată de structura pentatonică primitivă a cîntecului executat de păstor din fluier sau caval. * Se observă suprapunerea interludiilor chiar dacă executantul a deprins cîntarea – dar relativ – de la un lăutar de virtuozitate (cazul melodiei din *Túlnișị*, culeasă în *1965* și publicată în *1964;* Fochi, *Miorița*, 402–405; despre tatăl lăutarului-subiect, v. *Cîntăreți și povestitori populari*, 93–95).

În al doilea rînd, *Miorița* – evadînd și din versiunea Alecsandri – și-a încărcat textul cu versuri care dau în prozaismul indecent. Ca exemplu, sînt tipice două texte din *Neréju (Ținut. Vranc.*, I², p. 361 XXXIV 107–110; p. 364 XXXV 136–141), ambele culese experimental, in *1927*, de la o femeie de 41 ani, *trăită toată tinerețea în preajma lăutarilor*. Iată model caracteristic de asemenea versuri fabricate după ș a b l o n l ă u t ă r e s c o b s c e n (citâm din text. XXXV 136–141): „Băbulicî, hăị,/Aị bărbat, or n-aị?/ Dacî n-aị bărbat,/Sî mă bag argat:*/Zîua dị-alergat,/Nǫaptịa di culcat"*. Este trivializarea *temei* „maica bătrînă" prin motivul „femeia din Breb".

text. MCCXLIX
Nota critică 199 (satul *Tikiriș* – cătunul *Ružét – Mărịa, Cúrcî, 71*)

Acesta e *singurul caz din ținut* – întîlnit în cătunul *Ruzét* din satul *Tikiriș* – cînd o bătrînă (care în școala primară fusese „bunî la carti" și învățase *„Ñiorița...* și diñ carti") *a uitat textul literar* în interval de *57 ani* (între *1910–1967*), știind din el – la începutul anchetei – numai *primele două versuri*. Cu multă greutate și-a amintit *textul cu fond păstoresc*, dar fragmentat.

text. MCCLI
Nota critică 200 (satul *Tikiriș* – cătunul *Ružét – Ghịorghi Cúrcî, 77*)

Text.-conv. informează despre v r â n c e n i i d u ș i c i o b a n i p r i n M o l d o v a s p r e B î r l a d ș i „m á l u P r ú t u l u ị". Se descriu îmbrăcămintea, traiul și cîntările lor (r. 1–22). Bătrînul informator – a fost „la oị" 35 de ani – arată că „p i l a B î r l á d", și „n i s i p i l a P r ú t", n u a a u z i t*"Cînticu oilor"* la păstorii localnici (r. 57-59). Crede și el ca și alți bătrîni vrânceni: „cînticu-aista-ị numa dim partịa múntiluị, pi la noị pi-ișị" (cf. *text.-conv.* MLXXIV și *Nota crit. 95*).

* Afirmația aceasta, privind *îndeosebi Vrancea* (dacă nu: chiar exclusiv această provincie etnografică), ne pare singura *concluzie* (– încercăm să apreciem –) *discutabilă* în cuprinsul monografiei de față, prin prisma cercetărilor muzicologice: ne gîndim la pentatonia *„Mioriței-colind"* din Ardeal. În esență observația este însă, perfect valabilă, implicit cu exemplul dat (nota îngr. ed.).

text. MCCLIII – MCCLIV

Nota critică 201 (satul *Tikiriș* – cătunul *Ružét – Neculai Gahița Năstăsî, 84*)

În *experiment* text. MCCLIV a fost notat la două zile după MCCLIII.

Ambele sînt *o degradare* numai parțial de corelat cu versiunea Alecsandri, fiind fără urmă limpede din fondul păstoresc vrăncean. Desigur că pleacă din manualul școlar, cu toate că bătrînul octogenar (extraordinar de vioi!) a învățat să citească „tipárnica" „di bătrîn" și nu la școală unde ar fi frecventat numai pînă „la abeśedáriu".

Var. ajunge *diluată și prozaică* prin introducerea unor *versuri plăsmuite artificial* de bătrîn – de exemplu, în text. MCCLIII 23–24 („Ia mereu zg'herá,/Pi stăpîn prevestiá"), 35–38, 42–48 (cu rimă încrucișată!), 51–54, etc.

Același *manierism total* în text. MCCLIV 8–9 („Sî cobọarî-ñ vali/Pi la *dumbrăvịaoári.*"), 20–22 („Ia mereu zg'herá,/Di rău *prevestịa...*"), 30–31 („Sî știi c-añ sî mor,/*Oițî cu dor!*"), 42–43 („Atuñśi io ț-oi spuni/*Sî ti pregătéști* pintru tini:"), etc.

Unele versuri au rar o poetizare vagă (MCCLIII 8–9, 97–98, 106 – 107 „Și śiịlanț nuntáș:/Braz și păltináș..."; MCCLIV 7–8, 86–89 „Dar tu, oița mịa,/Sî nu-ị spui-așa,/Cî-ị rúk'ị inima!"). Mai degrabă se întîlnesc obscuritatea, realitatea denaturată, ori chiar *non-sensul desăvîrșit* MCCLIII 94–95 „Añ luat *o fatî cu gura di raị,/ C-um pičịor di plaị...*"; MCCLIV 83–85 „Ș-añ luat *o fatî/Cu gura di raị,/Cu pičịoarili di plaị.*").

Și graiul bătrînului nu mai păstrează expresivitatea regională.

În Vrancea rămîne singurul caz, cînd o var. a baladei *„Miorița -Ñiorița"* – fiind prea departe de izvorul tradițional – *afectează manierismul literar extremist.*

Bătrînul rămîne, însă prin contrast curios, un cunoscător variat al etnografiei vrăncene. Este chiar reprezentativ, între ceilalți bătrîni octogenari, mai ales în privința obiceiurilor de înmormîntare – în special *priveghiul* – despre care folcloristul Mihai Pop a spus răspicat:

„Vrancea este unul dintre județele țării c u c e l m a i b o g a t f o l c l o r a r h e o l o g i c a l o b i c e i u r i l o r. U n i c ă e s t e a i c i p ă s t r a r e a o b i c e i u r i l o r d e î n m o r m î n t a r e, c u p r i v e g h i u l s p e c i f i c, c u d a n s u l î n j u r ș i p e s t e f o c." *(Milcovul*, III [1970], *n-rul 402).*

Materialul aferent – privind întreaga Vrance și provenit de la acest bătrîn documentar – este capital. Îl vom detalia: *text.* MMCXVII[1] – despre jocul *lịóca* (v. și *Ținut. Vranc.*, I², 284–285; la p. 285, am reprodus și „cîntecul" *léuca*, aflat de muzicologul Th. T. Burada, tot în satul *Tikiriș*, și publicat, în *1882*, cu adnotarea prețioasă: „Asemenea *cîntec* n u s e a f l ă d e c î t l a l o c u i t o r i i d i n V r a n c e a." În *1892* îl republică S. Fl. Marian – v. *passim.*); MMCXVIII – MMCXIX – jocurile *coțofána, bíza, báti la pálmi;* MMCXX – *bîzu:* MMCXXI, MMCXXII – *ñirili șî ñirịása, úrsu, cápra, bárza, sărutárịa cărbúnilui, vîñzárịa cálului, tăịerịa bóului;* MMCXXIII – *úrsu;* MMCXXIV – *cápra;* MMCXXV – *bárza;* MMCXXVI – *sărutárịa cărbúnilui;* MMCXXVII – *vînzárịa cálului;* MMCXXVIII – *tăịerịa bóului;* MMCXXIX – *límba clópîtului;* MMCXXX – *h'úlpịa.*

Despre *máscî, ñíșca* și *léuca* – v. de la alți trei informatori din *Tikiriș* – MMCXV, MMCXVI, MMCXXXI, MMCXXXII.

În legătură cu aceste practici în alte sate din ținut: v. despre *léuca* la „privéghị" în *Spinéștị:* MMXCIX, MMC, MMCVI, MMCVII – jocurile *cu fócu, límba di clópît;* MMCII, MMCVIII – *úrsu;* MMCIII – *vîñzárịa cálului;* MMCIV – *bába șî uñkéșu;* MMCV – *ñirili șî ñirịása*, și despre *cînticu mórților.*

Material parțial despre j o c u r i l e *la privéghịu* s-a colectat și din *Neréju*, în *1927* (monografia *Neréj. Un village archaique.*, II, 294–295).

Aceeași stare etnografică e comună – dar numai parțial – satelor de pe *Valea-Milcovului* superior: în *Andriịéșu-di-źịós* mai erau, în *1967*, *„înviịetu mórtului"* și *„źịócu măștilor"* (v. CMXXXV și *Nota crit. 7* despre această problemă specială în etnografie, pe calea dispariției).

text. MCCLV

Nota critică 202 (satul *Tikiriș* – cătunul *Ružét* – A. *Alisándru K'étrịa, 87.* B. *Márịa K'étrịa, 85*)

Var. e un *text local degradat* pe care numai bătrînul, aproape nonagenar, l-a putut înfiripa. În schimb *text.-conv.* a fost notat în *racordajul* prin soț-soție. Ne informează despre c i r c u l a ț i a *Mioriței* c î n t a t ă d e f e t e a d u n a t e s a r a „l a d i z g h ị o c a t d i p ă p u ș ó ị, l a c l ă ș ị" (sing. *clácî;* r. 1–3, 47–49). Genul acesta de muncă în grupă redusă, și în cadrul gospodăriei țărănești, e menționat pentru români și de etnologul german *Karl Bücher (Arbeit und Rhythmus*[6], Liepzig, 1924 „Em. Reinike", p. 304). Teza acestui gînditor (despre nașterea artei prin muncă, dar cu originea în viața economică) a dus la *teoria mecanicistă a cîntecului popular*, aplicată în folclorul nostru de *V. N. Caraivan* studiul *„Ritmul muncii în poeziile populare"*; în *Noua rev. rom.*,

[1] Toate textele citate se află în cuprinsul *Vol. VI* al monografiei; prin urmare vor putea fi consultate numai după apariția editorială a *Ținutului Vrancei* în totalitate (nota îngr. ed.).

vol. IV, n-rul 37, p. 30–38); apoi în etnografie de *S. Mehedinți* (v. *Reflexiuni cîntec. vers. popular*, 36, 40–41).

În legătură cu *„Miorița" și lăutarii „țigani"*, bătrînul crede că aceștia „nu prịa cîntî g'hini balada" (r. 4–5). Părere comună cu a nonagenarului din *Bodeștị* (v. CMXLIX *Nota crit. 17*). Reținem descrierea *petrecerilor* sătești din *Ružet* prin *1880*. Se făceau *fără lăutari:* numai cu cineva bun cîntăreț din fluier, acompaniat de altul cu o „tobî" făcută din „beșîcî di boụ", în care se „băgá vo mînî di grăunțî" (r. 54–65). Ansamblul acesta instrumental așa de primitiv „țînịa nunta c-uñ fluir", după cum ne-a spus bătrînul. Descrierea într-adevăr e plină de pitoresc rustic.

Felul în care judecă informatorul rolul țărănimii de pe ogoare în viața societății întregi, pare după mentalitatea omului patriarhal („...dacî sapa-ị bunî, ịa-ț dă di mîñcari..."; r. 16–17).

text. MCCLVI, MCCLVII
Nota critică 203 (satul *Túlnišị — K'étra Gróbnicu, 62*)

În *experiment* text. MCCLVII a fost notat la trei ore după MCCLVI.

Var. aceasta pleacă din *fondul păstoresc local* (1–7, 19–28, 30–39), *contaminat redus cu textul literar* (16–17, 27–28, 46–47). Fondul local pare să fi avut unele imagini cu lexic propriu ținutului („Cî aị oị măị multi,/Șî tọati-s cornúti,/Șî cu *lăsăturị* pi frunti;"; v. 24–26). Informatoarea modifică în unele locuri materialul cunoscut, îndepărtîndu-se de realitatea etnografică atunci cînd spune că mieii (se joacă lîngă „struñga di oị" unde va fi înmormîntat ciobanul v. 33–35). Acum apar *versuri improvizate* contrariind realitatea („*Ñei*, cîn' ñị-or *zg'hera,/Pi mini m-or mîñgîịa*"; v. 36–37). Unele (versuri din textul literar sînt prefăcute („Șî aị *cai măị nanț* [= *Și cai învățaț*]/Șî cînị măị bărbaț"; v. 27–28). Altele par proză eliptică („Șî melușălili: surịọarili;/Șî melușăi-s frățîori ñiị." v. 38–39). *Improvizarea* continuă prin versuri fără legătură cu tradiția locală („Cî mama ị-acasî;/Șî mama nu știi:/Ịa scărmîni lînî/*Ca sî-ñ facî glúgî*."; v. 40–43). Și tot *improvizarea* încheie var. prin *două versuri* părînd *expresive* („De-ị vidịa cîg'hini/O babî bătrînî,/Cu *glúga pi mînî*,/Sî-ị spui *sî nu mă măị cati,/Cî-s pleca'*(t) *diparti*..."; v. 48–52).

Vers. 40–43 sînt un reflex posibil dintr-un *text accesoriu* cules în satul vecin *Cóza* (MCCCIV și *Nota crit. 238*).

text. MCCLVIII
Nota critică 204 (satul *Túlnišị — Vasîli Gróbnicu, 70*)

Text.-conv. ne informează despre *faza întîi a păstoritului în Vrancea nordică* (satul *Túlnišị*): „sfătuirịa di primvara" a „stăpînilor di oị" ca „sî alịagî" personalul „stîni di la munti"; se petrecea în sat pe cînd „s-înțărca oili" (v. *Păstoritul în Vrancea*, 11–12). Adunarea pentru „sfătuiri" se numea *re(ă)fenịá*, făcută, prin *1920*, „la crizmî" (= „la hán"). Era cu multă veselie și mîncare (îndeosebi brînză, caș, plăcinte, „pîni făcutî-ñ casî" „cọaptî-ñ cuptịórịu") și băutură (mai ales vin și mai puțin „rakịu"). Acum „sî tónịá" ciobanii stabilindu-se modalitatea „plățî pintru păstorit"), li se da „arvúnî" (o sumă modestă în „banị di arźint"), hotărîndu-se rostul fiecăruia (cioban *„la mîñzắri"*, altul *„la stắrpi"*, unul *„la cîrlánị"*). Se alegea pentru fiecare „botéị" și „muntili di păscut". (Venea apoi rîndul lăutarului vestit *„Botițî šel bătrîm"* (era chiar din satul *Túlnišị;* v. *Cîntăreți și povestitori populari*, p. 93–95). El cînta unele „cîntiši vekị"; iar la urmă *Ñiorița*, cîntată" și cîn' „pornịa mîñzărili la múnti" *(text.-conv.* r. 57-58).

Balada — știută în fragmente de informator, și auzită întîi probabil că de la *Botițî* — aceasta poate fi acum judecată critic cf. MCCLXII–MCCLXIII *Nota crit.* 208 îndeosebi cu MCCLXIII). Var. are versuri comune cu cele din textul știut de soția informatorului.

text. MCCLIX
Nota critică 205 (satul *Túlnišị — Vasîli Ionáșcu, 70*)

Informatorul spunea că nu-l preocupase *Miorița* de peste jumătate de secol. El este fiul „omului de la munte" prezentat, după o judecată originală în tribunal, de schița umoristică *Boul lui Ionașc*, lucrare antologică a prozatorului focșănean, *Al. Lascarov — Moldovanu* (vol. *Povestirile lui Spulber*, Craiova, 1921, p. 118–121-58).

Textul, mult fragmentat e cel din *manualul școlar.* Memorizarea era tot integrală. *„Melodịa sî cînta îm popor*. n-o cîntam îñ cor la școalî... [eu] *am cules-o dim popor" (text.-conv.* r. 67–69). Subiectul ne-a cîntat o var. melodică degradată.

text. MCCLX
Nota critică 206 (satul *Túlnišị* — A. *Neculăị Stắñšịu, 76*. B. *Márịa Stắñšịu, 63)*

Altă încercare de-*a reconstitui prin experiment* textul baladei, în colaborare *soț-soție.*

Din *text.-conv.* se vede că bătrînul a cunoscut manualul școlar. Iar bătrîna pare sa fi întîlnit *„viorișțị"*, pe lîngă un vag fond local auzit poate de la mama ei, sau prin copii la păscutul vitelor. Dar se schimbă locul îngropării („Sî *nu mă-ñgrọapi-n dosu stîni*/Uni *latrî cîni;*/Sî mă-ñgrọapi-ñ *ograda oil or;*

Tu asta sî li spuį."; 37—41). Versurile acestea provin dintr-o var. locală.

Se află unele *modificări prin improvizare mecanică* (57—61). Iar odată se întîlneşte o imagine ambiguă, tot *improvizată*, în care sensul figurat se desluşeşte mai greu („Įar dac-aį întîlnit/O babî bătrînî/*Cu capu cair di lînî*..„; 50—53 — „Adica-į albî la cap", lămureşte bătrînul; r .53).

text. MCCLXI
Nota critică 207 (satul *Túlnişį — Ion Báşįu, 80*)

Bătrînul octogenar nu pare să fie în contradicţie cît priveşte provenienţa var.: o ştie „măį mul' di piñ cărţ", dar şi de la „lăutárįu... *Botiţî" (text.-conv.* r. 1-2, 119-120, 192-196; cf. cu MCCLXIII). Credem că este mai cu seamă ecou din text. Alecsandri, reprodus în „cartįa-di-śetiri" din celălalt secol (prin *1897*).

Pe lîngă materialul liric, deprins de la acelaşi vestit lăutar (plastic epitetul: „cî įel įera mama lăutarilor„!), bătrînul aduce informaţii în privinţa *tipologiei doinei:* în afară de „cîntările di źįoc", lăutarul le mai *cînta* flăcăilor la *„răfenįá"* (este *al doilea sens derivat din cel păstoresc*, însemnînd petrecerea de la sfîrşitul zilei de sărbătoare, pentru flăcăi, după „spártu hóri"; cf. primul sens, la MCCLVIII r. 3) numai *„cîntiśi"* cu text liric, numite de bătrîni *„cîntiśi luméştį": „a cúculuį"*, *„cîntiśi hájduśéştį"* (= *„di hájduśii"*), *„di drágusti"*, *„di inimî albástrî"*, *„di-ñstrăinări"*.

Este interesantă descrierea *„răfenéli"* (cuvîntul folosit în satul *Túlnişį* şi de serbarea păstoritului, cum am menţionat).

Subliniem o pierdere pentru folclorul vrâncean: textele reproduse sînt din ce şi-a mai putut aminti bătrînul informator de la lăutarul faimos în ţinut, şi unic, din *1919*, în bibliografia *Mioriţei*. Altfel *Vasîli Botiţî* ar fi rămas în colecţia noastră cu un singur „cîntic di haįduśii" (*Ţinut. Vranc.*, II, 349 DCCXIX), pe lîngă cele *trei balade*, culese în *1927* şi publicate în *1930* (*ibid.*, II [1969], p. 63 CXI, 72 CXVII, 86 CXXV). *Botiţî* a murit subit şi nu l-am mai putut ancheta.

text. MCCLXII, MCCLXIII
Nota critică 208 (satul *Túlnişį — Ion Ţúţu, 84*)

Text. MCCLXIII a fost notat la un sfert de oră după MCCLXII.

Bătrînul octogenar, analfabet, spunea că *Mioriţa* ştiută de el *ar proveni*, ca şi textul anterior, de la lăutarul *Botiţî*. De fapt var. e *reflex din textul clasic*, suprapus în timp peste *fondul păstoresc*. Versiunea literară poate să fi fost auzită de la copiii de şcoală; iar cea păstorescă, întîi de la fetele din sat cînd bătrînul era flăcău. Ori poate că „di la lăutarį întăi", adică tot „di la *Botiţî*" (MCCLXIII r. 82—84, 90—91).

Un lucru rămîne clar: bătrînul — care spunea, la prima noastră întîlnire, că nu ştia de loc „cîntarįa" (după el: *textul izolat de melodie* în acele momente) — şi-a amintit-o, la insistenţa mea, timp de-o săptămînă. Însă actualizarea textului s-a împlinit numai prin *cîntări;* adică textul a fost cîntat o săptămînă întreagă pe melodia specific păstorească. Negarea bătrînului că nu ştia balada *nici* în text, şi *nici* în melodie, pleca din voinţa colectivă a multor informatori de-a evita ancheta folclorică (din diferite motive: timiditate, suferinţă, ocupaţii, chiar rea voinţă).

Pentru bătrînul *Ion Ţúţu*, 84, momentul cel mai prielnic de rememorare a fost noaptea, în linişte şi izolare (MCCLXIII r. 74—77).

Interesantă e şi sumara *menţiune* despre *jocurile de la horă* într-un sat caracteristic pentru Vrancea nordică, *Túlnişį*, cînd lăutarul cînta un repertoriu mai variat. Era numai „sára, di pi śi *sî spărźiá hóra*, şî pleca fetili" acasî. Flăcăii rămîneau singuri; dar „noį măį ţînįam olįacî lăutari sî ni cînti". Acum stăteau numai „flăcăi fruntáş diñ sat", jucînd doar cîteva jocuri preferate. Obiceiul era şi „sî zîcî śeva din gurî *Botiţî*". Atunci el rămînea la buna inspiraţie: „cînta di capu luį" o *„doįnî di hajduśii"*, sau o frîntură de „cîntic păstoresc" (v. *text.-conv.* r. 84—91). Lăutarul executa asemenea simplă audiţie muzicală încheind-o cu *Ńioriţa*. Iar flăcăii, pentru adausul de *artă superioară*, îl „śiñstįaų" numai cu „um pahár di g'hin"...

text. MCCLXIV, MCCLXV
Nota critică 209 (satul *Válįa-Sárįį — Ion Toma, 70*)

În *experiment* text. MCCLXV a fost notat la două ore după MCCLXIV.

Amîndouă *textele* sînt *din corpul var.* Alecsandri. Precizarea informatorului rămîne de altfel explicită *(text.-conv.* r. 126—132). Ca să dea „poizîi" lui (nu *„cîntări"* !) lustru de grai distins, după modelul cărţii, al gazetăriei (pe care bătrînul o urmărea curent); tot odată copiind şi limbajul manierist de la oraş, el a introdus cuvîntul *amór* în *vers.* „Iar tu *de amor*" („Tu *de-acest amór*/ Să nu le spuį lor..." (r. 78—79), pentru ca „sî suni bini la ureki" (r. 80—81) — cum ne spunea el, mîndru de substituirea care dă drept în prozaismul comun. Adausul bătrînului rămîne absolut inexpresiv, ca şi *versurile parodiate* de dînsul: 26—27 („Gura nu-į maį taśį,/ Oftįazî şî ráźi,"), 47—48 („Căčį-am înţăles/C-ar sî ti omọari.") etc.

Iar învăţătorul lui din satul *Válįa-Sárįį* cerea şi el şcolarilor memorizarea integrală a *Mioriţei* (prin anii *1908—1909*), pe cînd melodia nu-l preocupa (r. 130—132).

text. MCCLXVI
Nota critică 210 (satu *Válța-Sărij* — cătunul *Prisáca — Tọădir Purșél, 80*)

Text.-conv. — rezumînd parțial *var.* mult fragmentată, *provenită din fondul regional* — arată că un *cîine credincios* a aflat pe stăpînul său răpus, a rîcîit țărîna și l-a dezgropat (r. 29—31). Este *cazul unic* în circulația generală a baladei vrâncene, când „mă-sa" află deznodămîntul tragic prin cîine, *nu* de la mioară.

Despre miorița care duce pe „măicúțî la mormîntul ciobanului, rîcîie pămîntul și-l dezgroapă, am aflat în ținut tot o singură var. (text. MCXCIV *Nota crit. 166;* din *Scătúra-Părósu*). Se aseamănă cu alta din *Oltenia* (Fochi, *Miorița*, 728 CCCXXXVI).

La sfîrșitul textului se găsesc *două versuri* („Șî m-or pliñźi.../ Cu *lacrîñį vársáti,*/Cu *źenúñki plecáti,*"; 47—50) care *au în ținut o circulație extrem de redusă:* au fost întîlnite de noi numai în *patru var.* din satele *Nistoréștį* și *Válța-Sărij* (v. MXCII—MXCIII *Nota crit. 103*).

text. MCCLXVII
Nota critică 211 (satul *Valța-Sárij — Ion Iriñįia , 86*)

„Carția-di-școali", de prin anii *1890—1894*, în care se aflau numai „cîntiśi bătrînești" *(text.-conv.* r. 53—55), iar printre ele *Ñiorița — Miorița* (vers. 1 și r. 53) și balada fragmentată *„Soarili și Luna"* (r. 57) — *poate să fi fost vreo culegere de colportaj* încă necunoscută cercetătorilor de teren folcloric și investigațiilor bibliografice de birou. Sau a putut fi ediția amintită din *1894*, a *antologiei* lui Alecsandri — *1866;* ori ed. lui Em. Gîrleanu, din *1908*, etc. (cf. *Poezii populare ale românilor*, ed. Murărașu, 1971, p. XV — cu CMLXXXIII *Nota crit. 26*), circulînd cumva în Vrancea către sfîrșitul secolului al XIX-lea. Rămîne un serios punct de întrebare privind și *var. anonimă din jurul anilor 1868—1878*, aflată în *miscelaneul din Prahúda* (MCXLIX *Nota crit. 136*). Am încercat să lămurim că aceasta pare ecoul antologiei lui Alecsandri *(1866)*.

Menționăm încă un fapt bibliografic, dar posterior: în *1896 circula oficial o antologie cu material liric*, etc.: „doine, colinde, cîntece soldățești, bocete, adunate din diferite colecțiuni și reviste" *(Cristu S. Negoescu, Poesii populare alese*, 98 pag.). Tot atunci apărea, prin același antolog mediocru, a doua culegere: *„Poezii populare alese. Balade* — adunate din diferite colecțiuni și reviste". Antologia era acum voluminoasă: *218 pag.* Ambele se prezentau ca „edițiuni școlare" aprobate de „Ministerul Instrucțiunii". Tipăriturile acestea oficiale, destinate învățămîntului elementar și mediu al vremii aceleia, poate că au ajuns și în Vrancea pînă în satul

Válța-Sărij, acesta fiind mai aproape de *Odobești* și *Focșani* decît cele de pe *Valea-Putnei superioare*, ori din înfundăturile Vrancei sudice. Dar nu pot lămuri cazul *manualului didactic* din anii *1890—1894*, despre care vorbește informatorul de față. Altul a fost atunci izvorul *lecturii particulare* pentru acesta.

text. MCCLXVIII
Nota critică 212 (satul *Văsîį — Máriįa Tătáriu, 50*)

Fonetica dialectală caracteristică (palatalizarea labialelor), cînd se întretaie prea des cu *limba literară* (14, 17, 19, 21, 22 etc.), *indică proveniența var. prin școală.* De asemenea *conținutul* apare ca *reflex literar* evident (v. 17, 20—23, 25—29, 46—55).

Dacă admitem (după mărturisirea informatoarei) că a deprins *textul* de la tatăl ei (din satul *Văsîį*), cioban în tinerețe, atunci acesta cunoscuse într-un fel (prin oralitate, contact cu școlarii, cu știutorii de carte, etc.) versiunea *Alecsandri.* Afirmația echivocă: „Da įera șî piñ cărț. *Io n-o știu diñ cărț:* nu ñį-aduc aminti" (r. 56—59), ne îndreptățește *să nu negăm izvorul literar.*

text. MCCLXIX
Nota critică 213 (satul *Văsîį — Stána Źăkįánu, 63*)

Var. e contaminare între *fondul păstoresc local* (satul *Văsîį*), constituind *substratul poetic* (v. 37—38, 59—61, 99—104) și *textul literar* aflat „dintr-o carti" (broșură de colportaj, dacă nu chiar cartea-de-cetire). Bătrîna mărturisește lămurit că „améstîcu" (= contaminarea celor două fonduri poetice) s-a făcut *prin adausul livresc* peste cele știute de la tatăl ei *(text.-conv.* r. 136—139).

Același *text.-conv.* informează despre *contactul păstoritului local cu cel din Bărăgán* pe vremea cînd ciobanii vrânceni săraci (v. *Ținut. Vranc.*, I², p. 435 LXXIV), din familii împovărate, se duceau într-o regiune fertilă (și ea vestită pentru viața păstorească, așa cum era pe *Bărăgán* în secolul trecut), ca să se înstărească. Se întorceau acasă cu bani economisiți sau cu oi de rasă. Rămîneau pe-acolo aproape toată tinerețea. Tatăl bătrînei a stat în *Bărăgán* un sfert de secol. Din *text.-conv.* ne lămurim și asupra psihologiei acestui cioban peregrin prin *Bărăgán*, bun cîntăreț și vehiculator al baladei. El avea o înclinare particulară: cînd cînta (de preferință *Ñiorița*), mergea în fruntea oilor, venind sara tîrziu de la păscut spre gospodărie. Ziua, cu oile „pi pojanî", nu cînta; sara însă „era timp" de cîntat. Mai ales „cîn' įera lunî, frumos": „Viniañ cu įel pi drum, acasî; atuñș cînta tatî-ñįu". Îl predispunea peisajul lunar: „atuñș cînta įel măį mul'". Într-adevăr, pitorescul satului *Văsîį* este încă excepțional. Așezat între două costișe domol înclinate, de primăvara pînă toamna stă

ziua bătut de soare, iar noaptea învăluit de luna fermecătoare. Pe-acolo vînturile violente suflă foarte rar. În astfel de cadru natural favorabil cîntecului și poeziei, au trăit *Iván Pásîri, Ağhelița Ochián, Gavrilî Țîbrịa* [1]; așa se explică și viața calmă a păstorului *Ion Grósu*, cum o prezenta admirabil narativ, în *1965*, fiica lui, *Stána Žăkịánu*, bătrînă inteligentă și fire poetică, urmărită toată viața de pasiunea cărții.

text. MCCLXX
Nota critică 214 (satul *Văsîị* [= Vrăñșịoáịa] – *Iván Pásîri, 71*)

Text.-conv. povestește plastic despre timpul cînd satul *Văsîị* (ca formație demografică, spre sfîrșitul sec. XVIII) se afla bîntuit (între *anii 1800–1850*) de podghiazurile turcești (r. 4–17). Grija era să se ascundă tineretul, ca să nu fie prins și dus în robie. Paza satului o făcea zilnic unul dintre localnici, ajutat în muncile gospodăriei lui de ceilalți săteni cît timp el apăra viața și avutul obștii.

Tot consemnabilă rămîne știrea despre *genealogia satelor din ținut:* unele mai tinere sînt născute din trupul altui sat, pus de tradiție în eponimia timpului medieval; de obicei întemeiat de vreun fecior al „Babii Vrăñșịoáịa". Întocmai cazul satului *Văsîị* format din *Spinéștị*, acesta socotit de tradiție drept satul cel mai întins din care s-ar fi desprins satele *Văsîị, H'erăstău, Păuléștị* și *Hăuléșca.*

Trebuie remarcată *mentalitatea conservatoare* a informatorului (r. 35–53). Ea se apropie de «„conservatorismul"» «„autohtoniei"» dacogetice, cu «popoare de pădure», pentru care și *formele de vase* erau mai întîi „gîndite în lemn" (v. V. Pîrvan, *Getica*, 1926, p. 219, 283, 369, 456, 573). Încît chiar natura i se părea bătrînului acestuia că era în trecut mai rezistentă în alcătuirea ei fenomenală înconjurătoare față de cum se vede ea astăzi. De pildă, lemnul de construcție, tăiat din munte (cu precădere *bradul, stejarul, fagul*), dura mai mult în vremea bătrînilor. De-aceea locuințele din moși-strămoși – credea el, și arată două cazuri excepționale – au fost mult mai durabile în construcția lor atît de simplă (rareori *primitivă și astăzi* prin „dósurili" Vrancei: unele locuri izolate „la munti"). Întocmai prezintă *Pîrvan colibele getice* («*casae*») și casele dacice de bîrne. Acestea erau acoperite cu lemn și așezate fie direct pe pămînt, fie mai ales pe stîlpi de lemn. . .fiecare casă. . .înconjurată de un zăplaz de scînduri, cu capetele tăiate în unghiu ascuțit». Aveau «cel puțin două camere. . .și clădirea. . .bine încheiată cu cuie de lemn, făcînd un bloc perfect solid. . .Casele [erau] patrulatere» *(ibid.*, p. 134, 135, 138, 165*)*.

[1] Alți informatori reprezentativi (cum se va vedea prin textele care urmează) din *Văsîị*.

În fața *timpului primitiv de casă vrănceană* (de două ori milenară după cea daco-getică), pătrunde acum arhitectura cu cărămidă, tencuială, pe acoperiș cu tablă ori țiglă: noutate dinspre oraș-tîrg și satul de podgorie. De prin *1920* cultura materială a Vrancei arhaice a început să fie lent înlocuită de noutatea civilizației moderne; iar din *1930 locuința primitivă* (cu una, cel mult două camere = „odăi") e vertiginos suprimată în Vrancea întreagă.

Bătrînul rămînea apărătorul trecutului legendar local: dacă satul lui de baștină se zice că a fost întemeiat chiar de-un nepot al „bábi *Vrăñșịoáịa*", atunci denumirea după „bătrînu" fondator (care a „bătut páru satului": *Văsîị* < *Vasîli*) nu trebuie prefăcută, nici înlocuită de urmași. Aceeași rigoare pentru „portu străbún".

Alt fapt de consemnat: anume, interpretarea privind balada în cauză. Bătrînul o socotea ficțiune băbească (r. 126–130); iar ***nu*** realitate etnografică, așa cum o înțeleg ceilalți bătrîni din cuprinsul colecției de față. *Iván Pásîri* era (în *1967*) al doilea vrăncean (v. cazul anterior, text. MLII *Nota crit. 79*) care judecă realist *Miorița*, numai prin spirit critic elementar. El își dădea seama despre *perpetuarea capodoperei în variante*, întrevăzînd că în timp balada nu a rămas unitară, ci mereu s-a prefăcut de la un ins la altul, căpătînd tot alte aspecte (reiese din convorbirea completă cu bătrînul; va fi publicat în *vol. VI* al monografiei). Judecata prin care umbla bătrînul să-și lămurească unele elemente contradictorii din fondul *Mioriței* rămîne de asemenea ca notă originală în ansamblul materialului documentar cît se cunoaște din colecții critice privind poemul. De pildă, alt informator din țărănime (inclusiv păstorii!) încă nu s-a întrebat despre o chestiune neverosimilă: dacă s-a putut însura vreodată un „șịoban" „c-o fatî di *crăị* cari condușị-o țarî". . . Tot așa, *Iván Pásîri* respingea n u n t a ș i a p o t e o z a m i o r i t i c ă. Fără să fi pătruns sensul figurativ, bătrînul s-a lămurit prin realismul elementar.

Var. nu are nimic din fondul străvechi auzit redus de la *bunic* și *bunică;* apare aici reflexul literar, prin școală (indirect), și prin armată. Bătrînul a fost un analfabet, ca și bătrîna.

text. MCCLXXI
Nota critică 215 (satul *Văsîị* – *Ağhelița Okịán, 75*)

1. – *Schița statistică a cantității versurịlor „Mioriței" în Vrancea.*

Varianta ridică o serie de probleme care impun o analiză mai detaliată. În primul rînd e vorba de circulația ei locală: depășește chiar volumul lăutăresc actual din ținut. Pînă în *1930* aceasta avea – în cadrul materialului general vrăncean – *cantitatea maximă : 179 versuri* (*Ținut. Vranc.*, I, 16 VIII; republ. *ibid.*, I², 327 VIII, var. culeasă în 1928, din satul *Colácu*, de la cobzarul cel mai docu-

mentar în ținut, *Marin Curțiánu*, pe atunci în vîrstă de 78 ani). Dar *var. de față* — conținînd *183 versuri* — rămînea textul cel mai extins aflat din ținutul *Mioriței* între anii 1924—1930; apoi ulterior cum vom vedea, timp de *34 de ani (1930—1964)*. Dacă privim varianta *statistic* — numai *cantitativ* — în ansamblul materialului publicat în 1930 — raportul numeric rămîne următorul: se succed variantele cu *142 versuri (ibid.*, I, 73 XLVI, din *Păuléștį*, culeasă în 1926 de la o femeie de 45 ani), *141 versuri (ibid.*, 57 XXXV, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la o femeie de 41 ani, trăită mereu în mediu lăutăresc), *140 versuri (ibid.*, 18 XLIX, din *Hăuléșca*, culeasă în 1928 de la un bărbat de 40 ani, tip caracteristic de om exploatat: toată viața argat pe la „gospodari" înstăriți; socotit în sat ca un curios subnormal îndeosebi pentru dorul lui de a cînta mereu, și înclinarea spre traiul izolat: v. text. MCXXXV *Nota crit. 129*). Urmează alte variante: *132 versuri (ibid.*, 114 LXVI, din *Spinéștį*, culeasă în 1924 de la o bătrînă de 71 ani; publicată întîi în *Grai și suflet*, II² [1926], 359; republ. *Ținut. Vranc.*, I², 417 LXVI. Este capodopera analizată în *Nota crit. 182*); *126 versuri (ibid.*, 318 III, din *Bîrsáștį*, culeasă în 1928 de la un informator de 54 ani); *121 versuri (ibid.*, 120 LXVIII, din *Spinéștį*, culeasă în 1926 de la un bătrîn de 72 ani, pe atunci informatorul cel mai cuprinzător al satului aceluia); *110 versuri (ibid.*, 54 XXXIV, republ. ibid., I², 361 XXXIV; din *Neréju*, culeasă experimental, în 1927 (începutul *experimentului* n u m i t *„racordaj folcloric"*), ca primă var. de la o informatoare a n c h e t a t ă d i n n o u p e s t e 2 4 d e o r e; v. text. XXXV; acum are *141 versuri*, republ. *ibid.*, I² 364 XXXV); *105 versuri (ibid.*, I, 42 XXV, republ. *ibid.*, I² 351 XXV, din *Neréju*, culeasă *experimental* în 1927, de la un bătrîn iarăși caracteristic, de 55 ani) și *100 versuri (ibid.*, 104 LIX, din *Păuléștį*, culeasă în 1927, de la o bătrînă de 65 ani). Restul variantelor cuprind între *99 versuri* și *9 versuri*. (v. *ibid.*, 158 XC, din *Vidra*, culeasă în 1927 de la un informator de 46 ani); materialul variind în modul următor: *99 versuri* (ibid., 78 XLVIII, din *Hăuléșca*, culeasă în 1928 de la o bătrînă de 70 ani); *96 versuri (ibid.*, 127 LXXI, din *Spinéștį*, culeasă în 1926 de la un informator de 25 ani; știută din copilărie de la mama lui); *91 versuri (ibid.*, 139 LXXVI, din *Spinéștį-Văsíį*, culeasă în 1926 de la un bărbat — 48 ani); *86 versuri (ibid.*, 147 LXXXII, din *Spúlbir*, culeasă în 1927 de la un lăutar — 67 ani); *(85 versuri ibid.*, 154 LXXXVIII, din *Văsíį*, culeasă în 1926 de la un bătrîn — 76 ani); *80 versuri (ibid.*, 118 LXVII, din *Spinéștį*, culeasă în 1924 de la o informatoare — 58 ani); *79 versuri (ibid.*, 90 LIII, din *Hăuléșca*, culeasă în 1927, informator 48 ani, fost cioban); *75 versuri (ibid.*, 3 I, din *Bîrsáști*, culeasă în 1926 de la un bătrîn, 54 ani, fost cioban); *74 versuri (ibid.*, 11 V, din *Bîrsáști-Topéștį*, culeasă în 1928 de la un

cioban 60 ani; *ibid.*, 156 LXXXIX, din *Văsíį*, culeasă în 1926 de la un bătrîn 65 ani, fost cioban); *73 versuri (ibid.*, 27 XIV, din *Herăstău*, culeasă în 1926 de la un bătrîn 64 ani, fost cioban); *72 versuri (ibid.*, 86 LI, din *Hăuléșca*, culeasă în 1927 de la o bătrînă 70 ani); *69 versuri* (ibid., 14 VII, din *Colácu*, culeasă în 1928 de la o femeie 47 ani; cf. *ibid.*, 84 L, din *Hăuléșca*, culeasă în 1928 de la o bătrînă 60 ani); *68 versuri (ibid.*, 67 XLII, din *Nistoréștį*, culeasă în 1927 de la un bătrîn 68 ani, fost cioban); *67 versuri (ibid.*, 112 LXV, din *Sovéja-Rucărénį*, culeasă în 1926 de la o femeie 36 ani); *66 versuri (ibid.*, 31 XVII, din *H'erăstău*, culeasă în 1928 de la un lăutar 65 ani); *63 versuri (ibid.*, 149 LXXXIII, din *Túlnișį*, culeasă în 1926 de la un lăutar-cobzar 50 ani); *61 versuri (ibid.*, 143 LXX VIII, din *Spinéștį-Văsíį*, culeasă în 1926 de la un bătrîn, 61 ani, fost cioban); *58 versuri (ibid.*, 50 XXX, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la un bătrîn 75 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 72 XLV, din *Păltin*, culeasă în 1928 de la o bătrînă, 56 ani); *57 versuri (ibid.*, 92 LIV din *Păuléștį*, culeasă în 1927 de la femeie, 44 ani; cf. *ibid.*, 123 LXIX, din *Bodéștį*, culeasă în 1926 de la o bătrînă, 72 ani); *56 versuri (ibid.*, 141 LXXVII, din *Spinéștį-Văsíį*, culeasă în 1926 de la un bătrîn 82 ani); *55 versuri (ibid.*, 88 LII, din *Hăuleșca*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 64 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 102 LVIII, din *Păuléștį-Táuca*, culeasă în 1928 de la bătrîna *Măriuța Cúca*, 70 ani, care încă domină printre femei dialectologia, *textele-convorbiri* și materialul liric din Vrancea; v. *Ethnos*, I [1941], 213 XV; v. și lucrarea noastră *Reflexiuni cîntec-vers. popular.*, 1946, 62—63 *nota 1*); *53 versuri (ibid.*, 38 XXIII, din *Negîrléștį*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 65 ani, fost cioban în tinerețe, apoi ajuns „primárįu" în sat; cf. *ibid.*, 52 XXXIII, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 66 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 100 LVII, din *Păuléști*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 85 ani, fost cioban și baci); *50 versuri (ibid.*, din *Păltin*, culeasă în 1928 de la un informator prețios, cuprinzător în repertoriul lui muzical-poetic — din păcate pierdut — deprins și pe cînd era cioban; v. *ibid.*, II, 243—258; cf. *ibid.*, 132 LXXIII, din *Spinéștį*, culeasă în 1926 de la o bătrînă, 62 ani); *49 versuri (ibid.*, 48 XXIX, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la o bătrînă, 63 ani); *48 versuri (ibid.*, 13 VI, din *Colácu*, culeasă de la un informator, 47 ani, fost cioban aproape din copilărie vreme de 14 ani; cf. *ibid.*, 64 XXIX, din *Nistoréștį*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 66 ani, fost cioban); *47 versuri (ibid.*, 25 XIII, din *H'erăstău*, culeasă în 1926 de la o bătrînă, 70 ani); *45 versuri (ibid.*, 77 XLVII, din *Păuléștį*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 74 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 138 LXXV, din *Spinéștį*, culeasă în 1926 de la o femeie, 46 ani); *44 versuri (ibid.*, 37 XXII, din *Nărúja*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 71 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 109 LXII, din *Réghįu*, culeasă în 1927 de la un lăutar, 36 ani); *43 versuri*

(ibid., 60 XXXVI, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la un bătrîn, 71 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 151 LXXXV, din *Válța-Sărij*, culeasă in 1926 de la un informator, 27 ani); *42 versuri (ibid.*, 36 XXI, din *Nărúja*, culeasă în 1927 de la un lăutar, 34 ani; cf. *ibid.*, 110 LXIII, din *Réghiu*, culeasă în 1927 de la un lăutar, 57 ani, tatăl informatorului lăutar, 36 ani, de la care s-a notat text. LXII); *40 versuri (ibid.*, 21 IX, din *Colácu-Póduri*, culeasă în 1928 de la o bătrînă, 75 ani); *39 versuri (ibid.*, 30 XVI, din *Herăstău*, culeasă în 1928 de la un lăutar, 38 ani, fiul bătrînului lăutar, 70 ani, care a cîntat var. XV, *ibid.*, 29); *38 versuri (ibid.*, 33 XVIII, din *H'erăstău*, culeasă în 1926 de la un bătrîn, 86 ani, fost cioban și baci; cf. *ibid.*, 34 XIX, din *Nărúja*, culeasă în 1928 de la un lăutar, 52 ani; cf. *ibid.*, 111 LXIV, culeasă în 1927 de la un lăutar, 44 ani, din *Réghiu*); *35 versuri (ibid.*, 29 XV, din *H'erăstău*, culeasă în 1926, de la un lăutar, 70 ani, cel mai vîrstnic dintre toți cei din Vrancea sudică în timpul acela; cf. *ibid.*, 35 XX, din *Nărúja*, culeasă în 1926, de la un informator, 26 ani; cf. *ibid.*, 94 LVI, din *Păuléști*, culeasă în 1926, de la un bătrîn, fost cioban, în vîrstă de *110 ani;* longevitate folclorică nedepășită pînă astăzi (1983) în Vrancea de altcineva; al doilea bătrîn centenar — de 108 ani — din lumea ciobanilor și bacilor locali va fi aflat, în *1967*, în satul *Nistoréști*); *33 versuri (ibid.*, 61 XXXVII, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la o femeie 41 ani*)*; *31 versuri (ibid.*, 5 II, din *Bîrsăști*, culeasă în 1926 de la un bătrîn 92 ani, fost cioban; cf. *ibid.*, 24 XII, din *H'erăstău*, culeasă în 1926 de la o fetiță, 12 ani; în aria întreagă de circulație a *Mioriței* vrâncene nu se cunoaște — pînă în 1930 — altă var. știută de cineva sub această vîrstă).

Starea cantității versurilor rămîne mereu flotantă în circulația generală a motivului. (Pentru același număr de *31 versuri*, cf. *ibid.* 66 XLI, din *Nistoréști*, culeasă în 1928 de la o femeie, 30 ani; cf. *ibid.*, 107 LXI, din *Poiána*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 76 ani, fost cioban) *29 versuri (ibid.*, 150 LXXXIV, din *Válța-Sărij*, culeasă în 1926 de la un bătrîn, 65 ani; cf. *ibid.*, 152 LXXXVI, republ. *ibid.*, I², 452 LXXXVI, din *Văsîi*, culeasă experimental în 1926 de la un bătrîn, 70 ani, fost cioban el a comunicat după șase luni var. *ibid.*, 153 LXXXVII, avînd numai 28 *versuri* ; *26 versuri* *(ibid.*, 45 XXVVI, fragment din *Neréju*, comunicat în 1927 de preotul satului. Această *rămășiță* e singura mărturie despre *Miorița* din Vrancea notată de la un informator cunoscut înaintea războiului din *1916—1918*. Din păcate fragmentul — răzlețit printre hîrtiile culegătorului — nu poate fi localizat critic (loc, informator, vîrstă), pe lîngă că a fost notat întîmplător: imperfect literar și fără atenția ce-o merita asemenea document folcloric de epocă. Ar fi fost pînă atunci, a doua var. — dar curat populară — după prefacerea lui Alecsandri, *1850—1866*. Între anii *1868—1870* a precedat-o versiunea anonimă din *Prahúda*); *24* versuri *(ibid.*, 52 XXXII, din *Neréju*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 78 ani, fost cioban); *23 versuri (ibid.*, 65 XL, *Nistoréști*, culeasă în 1926 de la un lăutar, 26 ani); *22 versuri (ibid.*, 93 LV, din *Păuléști*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 90 ani, fost cioban); *21 versuri (ibid.*, 51 XXXI, din *Neréju*, culeasă în 1927, de la o femeie, 31 ani; cf. *ibid.*, 145 LXXX, din *Spúlbir*, culeasă în 1927 de la o bătrînă, 71 ani);; *20 versuri (ibid.*, 106 LX, din *Poiána*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 52 ani, fost cioban); *19 versuri (ibid.*, 24 XI, din *Găuri*, culeasă în 1926 de la un tînăr, 21 ani; cf. *ibid.*, 146 LXXXI, din *Spúlbir*, culeasă în 1928 de la o bătrînă, 60 ani; cf. *ibid.*, 158 XCI, din *Ghidra-Búrcî*, culeasă în 1928 de la un bătrîn, 70 ani) și *16 versuri (ibid.*, 46 XXVII, din *Neréju*, culeasă în 1927 de la o femeie, 53 ani). Var, de *9 versuri*, din *Ghidra-Búrcî*, *(ibid. p.* 458 XC), culeasă în 1927 de la un informator, 46 ani, cuprinde a doua cantitate minimă de versuri în textul mioritic vrâncean.

2. *Starea materialului din Vrancea aflat după 1930*, independent de colecția actuală, și *publicat*, ori *republicat*, în 1964 de *A. Fochi*, în lucrarea *Miorița* — este următoarea: *variantele de bază* (în număr de *24*), *variantele-fragment* (în număr de *11*) și cele *Anexă* (în număr de *4*) au fost culese (8 fonogramic) în *anii 1934* (culegător anonim, *3 var.* și *1 fragm.*), *1937—1938* (muzicologul Const. M. Brăiloiu, *2 var.* și *2 fragm.*), *1956* (A. Fochi, *19 var.* și *8 fragm.*; C. Prichici, *2 var.*) și *1960* (I. Oprișan, *1 var.* și *1 fragm.*). În total sînt *24 variante*, *11 fragmente* și *4 „variante și fragmente mioritice nestudiate"*. În această totalitate — *39 texte* culese în majoritatea printr-o anchetă făcută în 1956 sub auspiciile „Institutului de folclor" — *analiza statistică* nu adaugă informații inedite decît într-un caz (o var. de *11 versuri*). Din materialul culegătorului anonim *(an. 1934)*, var. cea mai extinsă e din *Neréju (126 versuri*; cf. *Miorița*, 818 CDXXXI*)*. Cît privește cele *4 texte* culese de C. Brăiloiu, ele sînt reduse cantitativ (între *96 vers.* și *16 vers.*). Materialul preponderent rămînînd — din *1930—1964* — cel colectat (în *1956*) și publicat (în *1964*) de A. Fochi, l-am cercetat și privit *statistic;* se prezintă astfel: frecvența mai mare este a textelor între *97 versuri (ibid.*, 876 CDXCVII, din *Negîrléști*, de la un bătrîn, 54 ani) și *16 versuri (ibid.*, 944 DCXXI, din *Neréju*, de la o bătrînă, 58 ani). Celelalte var. și fragmente conțin între *55 versuri* și *11 versuri (ibid.*, 954 DCXL, din *Negîrléști*, de la un bătrîn de 55 ani). Între *1930* și *1964*, aceasta rămîne cantitatea minimă de versuri a unui text, fragmentat din *Miorița* vrânceană.

3. *Frecvența statistică generală a variantelor masive*. Varianta MCCLXXI — actualul text de comparație — dacă e alăturată materialului respectiv mai vechi (din țară cît și cel extern), se impune între exemplarele masive publicate. În *Nota crit. 182* am stabilit

că var. de față e depășită cantitativ de cîteva texte avînd în frunte varianta M. Costăchescu *(259 versuri)*. Pînă în *1982* versiunea aceasta rămînea piesa de maximă desfășurare a conținutului *Mioriței* în general. Atunci, în *1982*, a fost publicat vol. prim, postum, cu folclor poetic al slavistului-folclorist Petru Caraman [1898—1980], *Literatura populară*, Iași, 1982 (448 pag.). Aici se află o variantă excepțională, culeasă în *1919* de Caraman de la lăutarul Vasile Botiță (vîrsta?) din „satul *Tulnici*" „în Munții Vrancei". Are *266* de *versuri*. Prin urmare cantitatea maximă a baladei, cunoscută pînă astăzi. În aceeași colecție se află a doua variantă inedită a baladei (p. 348—350; text. 493; cu *126* vers.), culeasă de același de la lăutarul *Toader Bărteș, 87* — din satul *Réghiu* de pe Valea-Milcovului, în *1924*. Anul acesta al culegerii coincide cu al capodoperei aflate în *Spinéștį*, de la bătrîna *Costanda Păun, 71*.

După varianta de *266 versuri* (capodoperă *lăutărească* fruntașă în repertoriul baladei), urmează cantitativ — repetăm — var. M. Costăchescu (259 versuri); apoi var. culeasă de învățătorul I. Florescu, din *Bragadiru* — Teleorman; și publicată inutil de Gr. Tocilescu, fiind cel mai prozaic text al baladei, cunoscut bibliografic *(257 versuri)*. Reținem totuși, statistic, var. Tocilescu cuprinzînd — fără nouă rînduri explicative — *257 versuri*. Aceste trei texte (P. Caraman, M. Costăchescu și Gr. Tocilescu) sînt astăzi cele mai ample exemplare mioritice. Li se adaugă numai cîteva, îndeosebi cel din *1885*, publicat de G. Dem. Teodorescu. Celelalte variante, urmînd cantitativ acesteia, sînt următoarele: cea culeasă în *1893 (191 versuri)* de la un lăutar din Vîlcea (Densusianu, *Vieața păst.*, II, 132 VI); var. de *176 versuri* din *regiunea Iași*, publicată în *1922 (ibid.*, II, 127—130 IIIa); var. de *153 versuri*, din *Oltenia* (publicată de arheologul C. S. Nicolăescu-Plopșor; *Arhivele Olteniei*, V [1926], nr. 25—26, pag. 225); var. de *140 versuri*, culeasă în *1910*, în munții Teleajenului *(Miorița*, 1061 CXIV); var. de *123 versuri*, publicată în *1957 (ibid.*, 1063 CXV); var. nelocalizată — probabil din Ardeal — de *127 versuri*, publicată la Viena, în *1867* (Densusianu, *Vieața păst...*, II, 130—132 IV). Ne apropiem de *varianta* Alecsandri, cuprinzînd *123 versuri (Poezii poporale, Balade*, Iași, 1852, pag. 1—6; *Poezii populare ale românilor*, 1866. pag. 1—3). Urmează acum o schemă statistică, și ea necesară: var. de *128 versuri*, culeasă din *Argeș* în *1963 (Miorița*, 1041 XC); var. de *122 versuri*, și alta de *106 versuri* din *Dobrogea (ibid.*, 801 CDXII); var. de *105 versuri*, din *Maramureș*, publicată în *1922 (Șezătoarea*, XVIII, 148—149; republ. Densusianu, *Vieața păst.*, II, 152—154). Celelalte exemplare rămîn sub această limită numerică a versurilor.

4. *Cantitatea materialului extern.* Cît privește materialul extern, iată starea lui: var. *Strinu*, din Craina (R. S. F. Jugoslavia), are *252 versuri (Rev. Fund. Regale*, X [1943], nr. 12, pag. 650—653; republ. în *Miorița*, 986 DCXCIII). Urmează o var. de *169 versuri*, publicată de profesorul D. Caracostea, în *1941* — „A strinului" — aflată în localitatea *Bîrsa-Palanca (Miorița*, 1065 CXVII; republ. din *Rev. Fund. Regal.*, VIII [1941], nr. 4, pag. 141). În *1967* o variantă din *Valea-Timocului* schimbă raportul cantitativ maxim al *Mioriței* stabilit prin textele Costăchescu (*259 versuri*) și Tocilescu *(257 versuri)*. Anume, *var. „Strinu"* conține *256 versuri* — așadar cu *3 versuri* în minus raportată la var. Costăchescu; și numai cu *un singur vers* față de var. Tocilescu. Cît privește var. *Cîntecul strinului (169 versuri)*, ea stă sub cantitatea textului nostru din *Văsîį (183 versuri)*. A treia var. — *Miorița* — are numai *47 versuri*, deci nivel inferior celorlalte două timocene (C. Sandu-Timoc, *Cîntece bătrînești și doine*, 1967, 257, 259, 262). Același folclorist publicase, în *1942*, tot din *Timoc*, var. *Miorica*, conținînd *133 versuri (Miorița*, 980 DCLXXXVII). Iar în *1941*, iarăși din *Timoc*, se publica var. *Striinu*, *140 versuri (ibid.*, 981 DCLXXXVIII; reprodusă din *Convorbiri literare*, nr. 8—10, pag. 1011). De asemenea în *1941*, s-a aflat de la un lăutar, 36 ani, var. „Miorică mică" *(102 versuri)*, culeasă de muzicologul Tiberiu Alexandru *(Miorița*, 983 DCLXXXIX).

5. *Semnificația variantei MCCLXXI.* Rezultatul parcurgerii și confruntării acesteia cantitative credem, că e următorul: dacă e cercetată în lumina circulației generale a *Mioriței, varianta* aceasta din satul *Văsîį* rămîne expresia tipică a întregului material vrâncean interpolat, aflat după 1930. Vrem să spunem: că probează astăzi vitalitatea prin care trăiește poemul în ținut, el păstrîndu-și bine *elementele fundamentale de conținut primitiv*, la care s-au adăugat *contaminarea* cu *textul literar* Alecsandri și *episoadele* (numai cele cu *negura*, cu *corboaica, întîlnirea bătrînei cu ciobanii dușmani*).

6. *Circulația prin demografia folclorică a ținutului.* Dacă luăm acum în seamă circulația motivului — cercetînd statistic tot colecția din 1930 în privința informatorilor după sex, vîrstă și ocupație — se constată că fondul păstoresc predomină, de altfel ca și frecvența motivului, aceasta întîi printre bărbați, apoi urmează femeile. Iată raportul prezentat sumar în cifre: *33 bătrîni* (între 54 și *110 ani*, majoritatea avînd vîrsta între 70 și 92 de ani; bătrînul de 110 ani e o excepție); *18 bătrîne* (cu vîrsta între 53 și 88 de ani); *14 bărbați* (între 21 și 53 de ani); *10 femei* (între 30 și 47 de ani); *10 lăutari* (între 26 și 70 de ani), *2 cobzari* (50 și 78 de ani) și o singură copilă (12 ani). Dintre acești *88 informatori* asupra *Mioriței*, *30* sînt *foști ciobani* (cu vîrsta între 40, 92 și 110 ani) și *2 baci* (85 și 86 ani). Între anul 1926 (cînd a început intens ancheta mea) și 1930 (cînd s-a imprimat vol. I din colecție), satele care aveau informatorii cei mai numeroși, dar și mai documentari din lumea păstorească, erau: *Bîrsăștį, Bodéștį, Neréju, Negriléștį, Păuléștį—Hăuléșca* și

Spinéștį. Adică acelea care stăteau fruntașe — îndeosebi în preajma anului 1930 — prin tradiție țărănească și viață păstorească încă viguroasă atunci.

Despre circulația *Mioriței* în sfera lăutărească între anii *1924—1926* și *1926—1930*, statistica arată o proporție prea redusă a informatorilor: *10 lăutari* și *2 cobzari*. Fruntaș rămîne bătrînul cobzar *Marin Curtįanu* (78 ani), din *Colácu* (v. *Ținut. Vranc.*, I, 16 VIII), bine cunoscut acum în folclorul teoretic de autoritate critică (cf. Caracostea, *Poezia tradițională rom.*, II, 362). Acest singur cobzar poate sta alături de ceilalți confrați ai lui profesioniști în cazul *Mioriței* (eventual cei p r e l u c r a ț i, ca *Petrea Crețu Șolcan* de G. Dem. Teodorescu; sau rar prezentați riguros în colecții critice). Oricum, se vede bine că ***lăutarul profesionist din Vrancea*** (afară de cobzarul din *Colácu*) ***a rămas numai*** u n c o l p o r t o r a l p o e m u l u i. Nu a putut rivaliza cu naturalețea ciobanului și a baciului.

7. ***Perspectivă genetică prin var. MCCLXXI.*** Facem cîteva observații despre psihologia creației populare și circulația *Mioriței*, folosind atent numai lămuririle bătrînei *Añghelița Okįan*.

Varianta de față — ***exemplar amplificată, mixt***, rezultat din contaminarea între ***tipul literar Alecsandri*** și ***arhetipul vrâncean*** cu ce s-a adaus episodic dintr-un fond muntenesc ipotetic, sau poate moldovean, prin transhumanță — ***a fost auzită***, apoi ***prinsă*** (cuvînt corelativ!) pe patru căi succesive. Întîi s-a structurat ***fondul primar:*** p r o v i n e d e l a m a m a i n f o r m a t o a r e i. A fost momentul normal în recepție. Cum s-a conturat întîiul act de memorizare? N u m a i p r i n ***cîntare***. Mama ei cînta ***Ñiorița*** (nu recita scenic ***poezia!***), mai cu seamă în treburile gospodăriei. Copiii ascultau în preajmă-i. Uneori poate că o și ***spunea*** (în graiul copiilor: o ***povestea***, deci ***modul recitatoric***). Modalitatea aceasta ***recitativă*** de bună seamă că pleca mai mult din rugămintea copilei, care avea deosebită înclinare poetică. Fiindcă, fără îndoială, îi plăcea ***tonul elegiac***, impresionant îndeosebį î n c î n t a r e. În acest mod, bătrîna de azi a învățat ***Ñiorița*** de la mama ei.

A doua fază a receptării: *Ñiorița* „o c î n t a t ǫ a t î l u m į a u m b l î n' c u g'h i t i l i" (r. 5—6). Era împrejurarea obișnuită a traiului în comunitatea copiilor din satul întreg, cînd părinții îi puneau pe cei mai mari la treburile grabnice ale gospodăriei. Îi trimiteau mai ales cu vitele la pășunat; întîi în preajma satului iar vara și „la dįal" (la „tîrlili" cu pășunea apropiată gospodăriei); apoi chiar „la munti", unde erau „herăstaili" și „stîna". Firește, ***lunca, dealul, cîmpul*** e r a u c a d r u l n a t u r a l f a v o r a b i l g e n e z e i ș i m a i a l e s r ă s p î n d i r i i c î n t e c e l o r. Stimula pitorescul primăverii năvalnice, adăugîndu-se la gingășia copilăriei tresăririle sufletești ale adolescenței și primei tinereți.

Atunci *Miorița* a rămas, fără îndoială, într-un ținut cu deosebire păstoresc, un motiv ceva mai frecvent în lumea copilăriei și a tineretului. În faza aceasta a pășunatului și a păstoritului — mai ales în sat, ori în vecinătatea lui, cu vitele și cu oile de primăvară pînă toamna — *Miorița* a fost întotdeauna *cîntarea uluitoare, cea plină de elan și farmec poetic*. Așa glăsuiesc atîtea *texte-convorbiri* din colecția de față: ele explică luminos viața *poemului* între *1870—1970*.

Faza a treia în receptare: informatoarea a auzit *Miorița* p r i n t r i o a m i n į, p i l a m u n t i: c î n t î n d', p o v e s t i n' p i l a h'į e r ă s t ă i, l a m u n t i l i *F r u m ǫ á s î l i*, d i l a N e r e ž u-ñ s u s" *(text.-conv.* r. 1—4). Faptul — de ordin strict economic — a fost acesta: în trecut vrâncenii care aveau fierăstraie proprii, în timpul verii își duceau vitele să pască „la munti" cîtă vreme dura „tăiatul scîndurilor" (numele generic dat în Vrancea industriei cherestelei). Păscutul „la munti" se petrecea și în timpul păstoritului oilor, din luna mai pînă la 15 august cînd „botéju" cobora de la stînă în sat spre gospodăria de bază. Băiatul cel mai mare, mai viguros decît ceilalți frați — uneori și „fata-śįa-mari" întîia născută în familie — erau luați să dea ajutor tatălui la păscutul „g'hitilor marį" în munte, după ce și primăvara, *în luna mai*, ajutaseră la păscutul oilor în preajma satului. Ceilalți copii rămîneau la gospodăria din sat în grija mamei. Aici, la munte, a a u z i t iar *Ñiorița, Añghelița Okįan* (în octombrie 1965 bătrîna era de 75 de ani...). Ea se găsea atunci „pintri ǫaminį" veniți să „tai butúśį" de brad în fierăstrăul[1] tatălui ei. Exploatarea aceasta era primitivă, făcută pînă în *1910* fără control legal silvic. Se făcea din brazii pe care orice gospodar — proprietar „devălmăș" în muntele unui sat — și-i tăia la discreție, de obicei singur, rar ajutat de-un „argát". Și tot singur și-i transporta (expresia uzuală îi „tîrá") la fierăstrău după tehnica străbunilor din veac: fiecare butuc era „tîrît" numai cu o pereche de boi, omul și animalele umblînd anevoios pe cărări abrupte, pe povîrnișuri în pantă repede, și rár pe „hățáșurili" păstoritului — o muncă istovitoare!

[1] Nu „h'įerăstái"! Este o eroare făcută din cauza elanului narativ al bătrînei. Fiindcă tatăl ei era „ñižlocáș" printre gospodarii ceilalți din sat. Încît putuse construi numai un fierăstrău mai primitiv (cu o singură „pîñzî di h'įerăstău"); iar nu unul cu „douî pîñzî" ca un chiabur (cf. despre modalitatea construirii unui fierăstrău text. MMCXXI — în cuprinsul *vol. VI*). Construirea fierăstrăului cu „pînza" dublă era costisitoare, mai ales facerea „habzăuluį" (cuvînt absent în *D.L.R.*, tom. II, partea I): e jghiabul lung de circa 100 m., lucrat din scînduri, ca să aducă apa la fierăstrău — în cazul nostru din rîul *„Zăbála"*.

Cei care tăiau cherestea la aceste „h'įerăstái" din Vrancea erau gospodari de două categorii: proprietarul (sau coproprietarii care construiseră în comun fierăstrăul); ori simpli gospodari din sat

Din mărturia informatoarei se vede că acești *sezonieri* din *Văsîį* numai seara, după munca zilnică aspră, își treceau vremea „cîntîn', povestin'" *Miorița*. Se adăuga fluierul, rar *cavalul* preferat la stînă. *Miorița* mai mult o cîntau. Dar o și povesteau; prin urmare îi recitau textul. *Procesul* acesta *narativ-recitativ* privea mai ales pe cei ce nu puteau „cînta diñ gurî", „diñ fluir" și „cavál", și nici chiar „diñ fruñzî". Fiindcă uneori flăcăii buni cîntăreți din frunză (mergeau și ei cu tatăl lor „la butușį" în munte) cîntau *Miorița* în copilăria mea și în modul acesta. Dar așa se înlătura melosul elegiac, cu tonuri și modulații grave, de sonoritate calmă, prelungă, adînc melancolică, plină de mister, pe care singur *cavalul* le poate și astăzi sugera în originala frumusețe a poemului cîntat instrumental.

Se vede prin urmare că vrânceanul matur cînta *Miorița* în variate împrejurări, și în cîteva feluri. La munte, în timpul muncii grele de la fierăstai, el o cînta și o spunea și recitativ, alternînd cu cîntarea din fluier și caval, ca la stînă.

În sfîrșit, pe lîngă alte moduri de circulație folclorică (petreceri, șezători, nunți, hora de duminecă și de alte sărbători, clacă, obiceiuri anuale, ca vălăritul și surăția, bîlciuri, comerț, armată, drumeție, lectură personală, etc.) — *a patra modalitate în recepția „Mioriței"* a fost în general în Vrancea *prin cărțile de școală*. Realitate cel puțin de 104, ori 102 ani *(1878*, ori *1880)*, de cînd a pătruns învățămîntul rural aproape în tot ținutul. Profesorul etno-geograf Simion Mehedinți mărturisește cu autoritate acest fapt cultural (v. *Ethnos*, I 1941], fasc. I, pag. 331—341; *Premize și concluzii la Terra*, 1946, pag. 11—14). Iată sosită *epoca modernizării poemului*, cînd textul Alecsandri s-a întîlnit cu tipul local arhaic, după ce anterior acesta se contaminase cu alte variante pătrunse în Vrancea prin factorii etnografici, istorici, sociali și economici cunoscuți (păstorit local și transhumant, legături demografice cu ținuturile vecine, exod de populație (cazul *Sovéjăi*), relații economice îndeosebi cu sud-estul *Ardealului*, în general acestea mijlocind împrumuturi și întretăieri de cultură populară).

În privința legăturii manualului școlar cu *Miorița*, bătrîna informatoare ne mărturisește deschis: a deprins-o și ea „diñ cartil" în primii ani de școlarizare („. . .añ fos' vo doį anį la școalî„). Nu era cîntare, ci „poizii-ñ carti": „io și diñ cartį-am îñvățat-o" —

îngăduiți să taie în fierăstrău într-un număr stabilit de zile. Ei plăteau în bani — sau proprietarului, sau coproprietarilor — pentru învoiala făcută. Erau obligați să aducă hrană „h'ierăstrăuáriuluį" (care mînuia fierăstrăul cînd funcționa: „meríia"). Coproprietarii tăiau și ei într-un timp limitat. Se zicea: „am douî zîli", sau „triį zîli di h'ierăstău".

cartea care s-a pierdut în vreme: „carti di asta nu măį am; di vo șinzăș di anį dį-atuñșį" *(text.-conv.* r. 9—12).

Ne pare interesantă și destăinuirea în legătură cu „îñvățătoriu" școlii: el a rămas — în *Văsîį*" ca și în ținut — un factor aproape pasiv, prea întîmplător, în circulația baladei (cf. text. CMXCI). Pentru că într-adevăr — așa cum spunea bătrîna — numai în cazuri rare învățătorul citea *Miorița* în clasă. Însă acolo „la școalî", în masivul analfabetism de atunci, nu erau în frecvență normală toți copiii satului, ci numai o parte redusă. Fiindcă uniia erau opriți de părinți zile întregi de la școală pentru treburile gospodăriei, mai cu seamă la păzitul vitelor și la păstorit. În asemenea școlarizare precară cîte un învățător *citea Miorița* mai mult în ultimele clase; dar fără îndoială că prin ecoul teoriei literare de la „școala normală" a timpului aceluia (care imita occidentul). Acolo, prin lecția privind literatura română, (în vremea „regalității literare" a „bardului de la Mircești"!) măiestria șlefuirii poemului din anii *1852, 1866*, hotărît că uluise pe unii „normaliști" visători, mai ales dintre cei veniți dintr-o zonă păstorească cum era încă Vrancea pe la *1880*. Iar școlarii vrănceni ascultau și ei pe atunci același *poem literar* ce se prezenta în podoaba lui artistică subtil prelucrată. Deci o noutate cu totul diferită de *tipul arhaic local*. Acesta încă trăia în *forma lui frustă*, fără ordonarea momentelor epice, fără localizarea inventată modern, lipsit și de gruparea regională a personajelor. Trăia energic mai mult prin expresiva lui melodie vocală și instrumentală. În unele locuri, izolate de oraș și tîrg, pare că era curățit de părțile episodice (dialogul cu *Dunărea*, cu *negura*, cu *corboaica*, cu *feciorul aflat* numai rănit; cf. și text CMLXXXIV). Însă *lectura* nu impresiona și prin melodia baladei; aceasta era absentă la școală. Totuși copiii — ademeniți de *euritmia versului* concis în forma lui prozodică, apoi de echilibrul subtil al figurilor poetice, mai ales de măreția cosmică a părții finale din var. Alecsandri — o învățau din carte de bun capul lor. Dar lipsea obligația metodică a „catedrei", care numai rare ori verifica dacă „poizîia" fusese memorată satisfăcător (v. text. MCCLXV și MCCLXXI).

Prin urmare, *Miorița* se perpetua doar în memoria facultativă a școlarului cu înclinare naturală către frumosul (numai cel literar) folcloric. Era însă o memorizare mecanică și fragmentată. În rostire, graiul alterna între *fonetica literară* și *pronunția regională* proprie fiecărui subiect *vorbitor*. Se adăuga ades alternarea sunetelor-consoană în cuvinte prin organul de vorbire imperfect la mulți copii. Încît eufonia rostirii suferea grav. Dar era și o lipsă copleșitoare: *melodia* — capodoperă a întregului cîntec popular românesc — *se ocolea* de către toți învățătorii Vrancei, uniia comozi, alții slab pregătiți. Lipsa pleca și de la

programa școlară defectuoasă, ca și din șablonul pedagogic: și așa e bine decît nimic... *Vina* însă *pleca de sus:* nici un ministru de învățămînt nu fusese conștient că f r u n t a ș u l c î n t e c p o p u l a r r o m â n e s c t r e b u i e p r e d a t o b l i g a t o r i u î n ș c o a l a p r i m a r ă (cel puțin!) — îndeosebi în Vrancea — ținutul genetic — respectînd existența lui îngemănată: cîntec-vers. Nici chiar un geniu literar ca Mihail Sadoveanu nu a observat asemenea poziție estetică necesară, dar absentă în învățămînt. Accentuăm: asemenea realitate culturală a fost acum șapte-opt decenii. Am trăit-o, și pot s-o confirm personal. Făcînd cele cinci „clase primare" în perioada învățămîntului rural dintre anii *1910—1915* (era încă timpul eroic al „școlii" lui Spiru Haret!), am trecut prin școala din trei sate *(Túlnișį, Cóza, Spinéștį)*. Acolo am văzut *aidoma* ce relatează *Añghelița Okįan* despre *Miorița*. Poemul exista și atunci în „cartea-de-cetire" a copilăriei mele.Ba mai mult: unul dintre autorii manualului era chiar scriitorul Mihail Sadoveanu, pe vremea aceea la începutul uceniciei sale literare, pe lîngă că era îndrumător la „Casa Școalelor" pentru faimoasele „cercuri culturale" învățătorești. De altfel dînsul va fi întîiul și pînă azi singurul prozator clasic român, care va susține consecvent că *Miorița* s - a p l ă s m u i t î n V r a n c e a.

Ce-a devenit „poezia" noastră *Miorița* în satele școlarizării mele? Răspunsul e simplu: acum a suferit destinul unei plate memorizări la întîmplare! În ce mă privește, abia în ultima clasă (a V-a) am citit-o în întregime. Dar nu am reușit s-o memorez ca lumea; fiindcă nici un învățător, *din cei cinci* pe cîți i-am avut în tot cursul „școalei primare", nu mi-a sugerat lectura durabilă, nici memorizarea corectă a poemului. Cît despre melodia vrânceană, nu a putut fi vorba, deși trei dintre dînșii erau *curat vrănceni*, ba și învățători distinși [1].

8. *Ambianță folclorică privind „Miorița"*. Mai trebuie clarificat un lucru: gustul celor prea puțini din școală pentru lectura *Mioriței* se explică din faptul că ei aveau în mediul propriu de familie tradiție păstorească: prin bunici, părinți, unchi, rude apropiate care trăiseră — sau chiar trăiau — în ocupația păstoritului. Uniia din familie, și dintre cunoscuții apropiați, erau talentați în cîntece și

[1] În frunte cu N. Jecheanu, eminent cooperatist vrăncean și publicist (v. *Milcovia*, I [1930], 230—233; II, 185—188). Dînsul mi-a fost susținător, fără abatere, cu sfatul părintesc, cu îndemnul cordial, și chiar cu banul propiu (m-a ajutat la tipărirea, apoi răspîndirea în Vrancea a revistei *Ethnos*). În ultima clasă primară am fost îndrumat de învățătorul Gh. Macarie, căruia îi datorez orizontul spre liceul „Unirea" din *Focșani*. Recunoștința mea pentru acești învățători cu vocație intelectuală, nu poate înlătura judecata critică asupra defecțiunilor metodei de învățămînt în școlile Vrancei.

povestire. Cîte o bătrînă se întîmpla să fie cîntăreață excelent și meșteră povestitoare. Atunci copilul era stimulat de asemenea ambianță, putînd să capete impresii și gust pentru ce este al tradiției populare. Așa a fost cazul meu [1].

[1] Am avut pe străbunica și bunicul dinspre mama, amîndoi deosebit de înzestrați în această privință. Străbunica, *„bîta Nedélįa"*, era o bătrînă fermecătoare cînd povestea din *ciclul bogomilic al „Maicii Domnului"*, sau simple povești. Cînta impresionant aproape la nouăzeci de ani. De la dînsa am auzit întîi *„Cînticu oilor"* în melodie și vers. Dintre toți strănepoții de la două nepoate, eu îi eram preferat pentru vioiciunea și zburdălnicia cumpătată. Mai aveam și înclinare pentru „cîntec bătrînesc" și basme. De aceea cînd *cînta*, și mai ales cînd *povestea* dînsa în nopțile aspre de iarnă cu viscol și ninsoare fără capăt, eu eram ascultătorul preferat. Parcă văd pe „bîta Nedélįa" între umbrele diafane ale copilăriei mele... Era, prin *1908*, *1909*, o făptură gîrbovă în preajma celor nouăzeci de ani. Părea asemenea unei umbre aeriene. Dar niciodată nu o vedeai posomorîtă, ori ferindu-se de lume. Căuta mai cu samă copilăria strănepoților din suferința că viața îi dăruise numai un copil, pe bunicul, *„tetia-moșu Stan Nįagu"*. Bătrîna locuia în aceeași „ogrădî" cu bunicul. Tot acolo se afla și „casa-ši̯a-mari" — zestrea mamei, unde locuiam noi copiii cu părinții noștri. Dînsa avea o „căsǫái" (adică o „căsúțî" de proporții reduse) cu o singură „odái" în care locuia, și-o „cămărúțî" unde-și ținea cîteva alimente (făin" „de păpușói" într-o „covátî", fasole într-o „bánițî"). Acolo își avea „păturili pi-o cúlmi", două „sérźį", două „rînduri di păritări" și „láda di Bréțcu" cu „stráili dį-apoį": patru „cămę́ș" cusute cu „puį" din „arnišįu" negru, patru „cătrinț" țesute tot în negru din lînă de oaie — acestea pentru cele două nepoate și nora, iar „un rînd" pentru un scop tăinuit mie. Bunica evita să mă lămurească despre rostul acestor „veșminti nipurtáti"; lucru care mi se părea destul de ciudat. Odată, din bună dispoziție, mi-a arătat, scoțînd dintr-o cutie roșie cu căpăcel ermetic, niște „ki̯tîgóį" — erau bănuți de argint, vreo doi-trei, purtați de dînsa în „pletár", cînd fusese „fatî-mari" și „ñirįasî". Altă dată, tot bine dispusă, mi-a desfăcut din ladă „mînicárįu" (o haină de sărbătoare purtată în sat numai de fete). Îl cumpărase străbunicul „Duñitru Nįagu" de la *Bréțcu*, ca dar de nuntă. Colecția de „šărviti" și „ștergari-di-cap", țesute numai din „bumbác", era modestă, pusă tot în lada comună. Încălțămintea „dį-apoi" (rămîneam iar nedumerit! O singură dată am auzit-o: „Cin' m-oi duši la Dumnezăų..." Pe urmă a evitat față de mine asemenea confesiune gravă) nu putea să mai fie ca în tinerețe: „šįobotăli rósii", tot de la *Bréțcu*, cumpărate de „răzbunicu" pe cînd era dînsa fată. Mai bine să fie "oki̯ñca bătrînįascî": cu „oghéli" și „šįoráki" de lînă, împletiți de la gleznă pînă la genunchi! — spunea ades bătrîna. Îmbrăcămintea atunci... să-i fie tot ca „dim bătrîni": nepoatele s-o îmbrace cu „ki̯ptár di šįoáriši", de-o fi vară: iar de-o fi iarna... cu „ki̯ptárįu" și cu „cožócu din ki̯lšeli di ǫai". Pe cap: „cîrpa" pe creștet, pe deasupra numai „ștergárįu bătrînesc" (nu „di burañźic", adus pe-atunci de la *Bréțcu*, și *Cáșin*). Încolo, nimic altceva. Bătrîna nu mai avea „saríca" purtată la nuntă. Nici „hóbitu", pus pe cap tot la nuntă, ca să-i acopere fața, privind în jos sfioasă, ca abia să zărească pe mire cu nunii, nuntașii lumea satului.

9. *Concordanță tematică în două epoci de anchetă folclorică.* Variantele în care s-au contaminat episoadele periferice (dialogul cu „Dúnărea" — sau „Șernélịa" — „Apî(u)șǫára"; cu „Corbǫaịca" — „Corbușǫára„; cu „Neguṛica" — „Negurișịa„ — „Négura" — „Neguríța"; cu feciorul aflat rănit, în total patru episoade) se văd reduse la număr în materialul publicat în *1930;* sînt numai 9 texte culese din patru sate, iată-le: 1 text din *Colácu*, cules în 1928 de la cobzarul Marin *Curțịanu*, 78; aici se afla diaḷogul cu „Șernélịa„ și „Négurica" (*Ținut. Vranc.*, I², 327 VIII); 2 texte din *Neréju*, culese în 1927 de la o femeie 41 ani, dialogul cu „Apșǫara" și „Neguríșịa" (*ibid.* 361 XXXIV, 364 XXXV); 4 texte din *Hăuléșca*, culese în 1927, 1928, de la un bărbat, 40 ani, o bătrînă, 60 ani și altele două, 70 ani, diaḷogul cu „Négura" — „Neguríșịa", metamorfoza „Corbǫáịca" (*ibid.*, 383 XLVIII, 386 XLIX, 389 L, 391 LI); 2 texte din *Spinéștị*, culese în 1925, 1926, de la un tînăr, 25 ani și-un bătrîn,

„*Odáia*" *de locuit* era într-o simplitate aproape primitivă. Te întîmpina o „lăịțî" făcută pe lungimea a doi pereți (spoiți numai cu „húmî" adusă de „poịenărị" — „negustorị" ambulanți din satul *Poịána* — Vrancea). Pe laiță (unde erau poftiți să stea cei veniți s-o vadă) se găsea un „lăg'iśérịu" țesut vrîstat din lînă colorată. Iar pe pereți, de-a lungul *laiței* întregi, era întins un „păritárịu" țesut împestrițat din lînă albă și neagră. Lîngă laiță, în unghiul celor doi pereți, sta „masa-śịa-mari", pe care se punea — la Paști, la ajunul Crăciunului și la „Bobotịázî" — ofranda pentru „príut" și „dáscîlu di bisăricî"; iar odată pe an se așeza „práznicu" pentru „pominírịa morților". Într-un colț sta răzimată „masa-śịa-ñicî", rotundă, pe trei picioare scurte, cu trei „scăunéli di fag": serveau la prînz și la „mîñcarịa-di-sara" (aceasta era frugală, ca la călugărie). În colțul dinspre ușă era un „colțárị" („duláp" în care se puneau „străkinili" și oalele de fiert mîncarea zilnică. Oala mare — „pîrnái" — pentru fiert „bucátili" la nunți, praznice, o ținea în „ќimniți"). Mai avea în „odái" un pat îngust, de scînduri, așternut numai cu o „prócoghiți" de-o vechime impresionantă. Nu se afla saltea, sau alt așternut mai moale. De acoperit avea o „śérgî" care „sî sorịá" întinsă pe gard toată ziua, de primăvara pînă toamna tîrzie. O avea „zăstri" de la „răzbunica" dînsei (îi mai spunea „buníca śịa bătrînî").

În sfîrșit, te impresiona în „odái" „soba-cu căbăláịcî". Era enormă, lucrată grosolan din piatră și cărămidă, ocupînd cu„cuptịórịu" un sfert din spațiul odăii. De pe „vátrî" pe deschizătura largă ziua se vedea prin pod văzduhul, noaptea stelele. La „gúra cuptiorịuluị" era o lespede masivă; cînd „se da foc" cuptorului pentru copt pîne, colaci sau „pásca-di-Paștị" nu putea oprifumul care ieșea gros de te sufoca pe vreme ploioasă. Dar străbunica prețuia soba uriașă: „cuptịorịu" voluminos cocea minunat, pentru toată familia.

În această locuință atît de simplă eu mi-am trăit întîile impresii durabile ale copilăriei, și mi-am început ucenicia în folclor. Cea mai duioasă e tot în legătură cu pasiunea mea pentru cîntece și povești; am spus că aici am auzit întîi „*Cînticu oilor*". Îmi amintesc și cum m-am legat sufletește de bătrînă. Era într-o zi de primăvară. La prînz i-am auzit glasul subțire ca de clopoțel: «Ștefănúțî-î-î, haị la *bîta* sî mîñcăm» (*Ștefan-Ștefănuță* era în familie dubletul meu onomastic). M-am dus degrabă. Bătrîna așezase masa-cea-mică, alături numai cu două scăunele. Pe măsuță se afla mîncarea preferită: într-o anume „scáfî" făcuse un amestec savuros din miez de nucă și foi de ceapă „ќisátî" numai cu „ќisóị di ќịatrî", pe care-l păstra cu grijă în acest scop. Fusese mulțumirea bătrîneị să mîncăm împreună. Gustarea aceasta se consuma cu pîine caldă, cumpărată — uneori „cu sfertu" — de la „ќitária"

din sat, de curînd pusă în funcție (prin 1910). Am mîncat la început cu modestie. Pe urmă m-am obișnuit, și căutam savoarea preparatului acestuia original. Peste cîteva zile a urmat partea poeziei patriarhale, după ce bătrîna reușise să dea „di pománî" în ziua aceea, pentru „súflitu morților", ceea ce mîncasem eu. Anume trebuia să ne potolim într-un fel și setea. Dar nu beam apă (deși în satul *Túlnișị* apa era de cristal; venea drept din coasta pitorescului „Mestecăniș", dînd spre apus în brădetul din marginea muntelui „Galașịu"). Străbunica își avea gustul dînsei original: beam amîndoi dintr-o „coh'íțî" cîte-o cană de „múst di méri păduréțî". Îl fermenta într-o „putinícî", păstrată anume pentru „mustuit" felul acesta de cidru vrâncenesc. Era potrivit de rece, acru și înviorător. Mulțumit ca de-o masă de „zîli márị", uitam de mama, de surori; încît sara nu mă mai duceam acasă, ci rămîneam să dorm tot la străbunica. Intram tiptil la spatele bătrînei sub „śérga" întinsă pe patul cel îngust. Cerga era „căpătátî di pomanâ" de dînsa de la „răzbunica": „mama śịa bătrînî-bătrînî"; s-a „dus la uñ Siñќetru", pe cînd era dînsa tînără... Se ferea să-mi vorbească de moarte, ca nu cumva să mă „spárịị"; adică să „priñz liќitúrî" pentru care ar fi urmat descîntecele, numai în parte știute de dînsa. Și misterul se mîntuia aici... Tîrziu adormeam la vreo poveste din cîte le știa admirabila bătrînă. Printre altele, povestea despre „Călătoria Maịśi Dómnului îñ ịad șî-ñ raị"; despre întîmplări din războaiele lui „Alisandru Makidón" în „țara furniśilor" și cu „căpcăuni"; dar mai ales povestea din literatura apocrifă cu „*Siñ'Sîsói*" în luptă cu „*Avistița* aripa satáni". Îmi amintesc bine că avea și „*carti-cu-Sáñcî*"[1]. O căpătase de la un călugăr purtat pe la „Sfîntu munti *Atus* (= *Athos*)". Odată mi-a arătat-o: avea formatul mare — aproximativ 0,40 × 0,30 — scrisă (cred că în alfabetul paleoslav) cu cerneală (spunea străbunica) preparată din „zámî di śiréșî amári„, amestecată cu „h'ịertúrî di funiñźinị". Hîrtia se vedea afumată de vechime și uzură. În stînga sus era desenată „*sáñca*": o făptură hidoasă, desfigurată, cu capul enorm, cu ochii bulbucați, părul lung vîlvoi, mîinile și picioarele contorsionate în chip oribil, ca să provoace spaimă Samcăi, să „sî ducî pi pustịị locuri", departe de casele noastre; și să înfioare pe cine o privea; și groază că ar putea să fure un copil, din leagăn chiar de la sînul mamei, adormită profund prin „somn vrăjmaș" provocat chiar de ea. „Sáñca" aceasta o dăduse străbunica și mamei. Dînsa o ținea cu grijă mare, pusă în leagănul surioarei mele celei mai mici — Victorița o chema —

[1] Despre numele demonului *Samca-Sáñca* (= sl. *Avistița*, „cărțile-de-*samcă*" și „Sfîntul *Sisinie*" (= *Sisói*) — v. N. Cartojan *Cărțile populare în lit. românească*, I, 1929,p. 148—149, 151—153

72 ani; diajogul cu „Négura" — „Neguríța" — „Neguríșja"; metamorfoza „Corbọáịca" (*ibid.*, 422 LXVIII, 429 LXXI). Textul de relief e cel din *Colácu*, al cobzarului, indicînd și transhumanța spre podișul moldovean (vers. 81—84).

---

care era la doi anișori de frumusețe excepțională. Dar, spre durerea zguduitoare a mamei, pe copiliță a furat-o, chiar în plină zi însorită, „sáñca" cea eternă a neamului omenesc, printr-o întîmplare cumplită.

Tot pe-atunci am văzut primul mort: un străbunic dinspre mama. Imaginea morții m-a mișcat profund. M-am gîndit mult cum să înlătur inerția nefirească (nu știam că înlemnirea ce-o vedeam era inexorabilă). Într-o dimineață, sculat voios din somn, am rezolvat enigma... Mi-am făcut un plan ingenios de viață lungă, la infinit, urmînd modelul apocrifei Maicei Domnului, auzită, în multe nopți tîrzii, de la „bîta Nedélịa": voi ciopli, dar numai din lemn de stejar o scară înaltă-înaltă... pînă în tăria cerului, pe care să mă sui, ca să stau de vorbă chiar cu Dumnezeu... Aveam să-l rog în genunchi — cum văzusem în biserică lumea — să îngăduie nemurirea pentru toți ai mei... Dar nu am construit-o niciodată... A rămas întîia mea iluzie din copilărie, pe care concurența vieții avea s-o prefacă în pulberea neantului.

Fiul „bîtei Nedélịa" (*„tétịa-móșu Stán"*) era cunoscut în sat pentru cîntecul din fluier și caval. Pe la nunți își lua și fluierul băgat în „kiméríụ". În nopțile senine și geroase de iarnă „bunica *Cucọána*" (făptură cam aridă, care evita orice cîntare) se ruga de dînsul, noaptea tîrziu după cîntatul cucoșilor, să mai lase „dîrlíịála„ din fluier sau din caval (la care bunicul cînta, întotdeauna alternînd instrumentele), ca să se poată dînsa odihni profund. Bătrînul însă nu discuta: își urma inspirația lui fără abatere.

Acesta a fost primul meu contact cu tezaurul folcloric vrâncean-între 5 și 7 ani. După șase ani din 1910 (în iarna anului 1916) am dat peste blînda „bîta Mária" (mama tatălui meu). Avea atunci 74 de ani. Nu cînta, nu povestea. Dar era o iscusită descîntătoare, numai pentru ce alină suferința omului. Mie din senin îmi și „turna costóríụ" îmi descînta „di likitúri", și „di năžit", îmi „suflá di diókịu". Atunci în iarna anului *1916* (și în *1921*) am notat de la dînsa *9 descîntece*, pe care le-am publicat peste *48 de ani* (*Ținut. Vranc.*, II, 1969 428—429).

Mama era puțin receptivă pentru c î n t ă r i; însă cunoștea bine, și mi le povestea la bătrînețe, știri consemnabile din viața bătrînilor satului, despre practica datinelor și obiceiurlior tineretului în legătură cu Paștile (vălăritul, surăția, vergelatul). Pe acestea dînsa le evoca pitoresc (v. text. MMCL—MMCLIII, vol. VI al monografiei). Auzise și *Ñiorița* (de la bunicul Stán); dar o cunoștea mult disparată. Am evitat s-o notez pentru publicare.

Tata — cu voce excelentă de tenor — era mijlocaș cîntăreț de melodie și vers autentic popular. Îl vedeam mai înclinat spre lirica lăutărească. În schimb cunoștea minuțios *datine* și *obiceiuri* privind ***nașterea*** (text. MMLXXVII), ***nunta bătrînească*** (MMLXXVIII, MMLXXIX, MMLXXX), ***moartea*** (MMLXXXI), ***obiceiurile de Paști*** (vălăritul — MMLXXXII, MMLXXXIII), ***etnografia păstoritului*** (MMLXXXIV, MMLXXXV), ***viața din trecut*** (MMLXXXVII), ***facerea fierăstraelor*** primitive (MMLXXXVIII), ***civilizația arhaică a*** ținutului (MMLXXXIX), ***școala vremii*** (MMXC),

În materialul de față (cules între anii *1963* și *1970*), starea episoadelor e regresivă. Astfel, în satele *Colácu, Neréju* și *Spinéști* variantele episodice au dispărut. Am întîlnit însă patru texte și trei dublete în alte trei sate: *Cóza* (text. CMLXXXIV, aflat în 1965, la un bătrîn, 86 ani; dialogul cu „Dúnurịa" — „Dunúrịa", metamorfoza „Corbușọára"), *Ĥerăstắu* (text. MXVI, cules în 1967, de la un bătrîn, 70 ani, dialogul „Corbọáịca"; text. MXVII cu dubletul MXVIII, cules în 1967, de la un bătrîn, 70 ani, ambele cu dialogul „Corbọáịca") și *Nistoréștị* (text. MLXXVI, cu dubletul MLXXVII, cules în 1967, de la un bătrîn, 63 ani, ambele cu dialogul „Corbọáịca"; text. MCIV cu dubletul MCV, de la o bătrînă 88 ani, dialogul „Corbọáịca"). Prin urmare frecvența acestui ***tip de baladă episodică s-a micșorat***. În fond toate textele sînt disparate în planul lor. Iar interpolarea rămîne stîngace. Dar se adaugă la acestea textul de față care ni se pare exemplar ca relief poetic. Are un plan coerent, echilibrat în fond, fără alunecări spre prozaism și umplutură verbală. Dialogul e îndeosebi concentrat și sugestiv.

Totuși aici rămîn două momente din acțiune nemotivate: *vers. 97* nu ne arată pe cine a întrebat „măicuța" despre fiul ei. Tot așa *vers 107* nu stabilește cine îndreaptă pe bătrînă spre „cîñḱi pustiị", ca să întîlnească pe cei „doị śịobănei" vinovați de omor. Ea îi întîlnește și le face portretul (de tip literar) al fiului său. Ei neagă să-l fi cunoscut, îndreptînd-o „pi cîmpu pustiu" să găsească pe „sfînta neguriśi". O găsește: aceasta evită să-i spună adevărul. Încît *vers. 162* ne lasă în dubiu: ce-a auzit? Însă o îndeamnă să se metamorfozeze în „corbọaịcî" „Îm munți pustiị,/La paltinị gălbiị". Urmează în partea finală a textului dialogul comun și altor variante din ținut: „maica" să-l scoată „la soare" din locul obscur unde a zăcut nouă ani. Partea aceasta nu cuprinde măreția cosmică din textul *Alecsandri* cunoscut de bătrîna informatoare din școală. Aici stă artificiul contaminării care înstrăinează varianta de față de fondul local arhaic. Probabil că e un ecou din transhumanța ciobanilor văsuieni spre Bărăgan și Dobrogea (v. text. MCCLXXII).

10. *Congruența melodie-vers popular (mioritic, etc.)*. Precizarea din 1965 a informatoarei noastre: „. . .*g'hersu* nu ńị-aduc aminti, numa vorbili li știụ" (*text.-conv.* r. 13—14) a fost aparentă, putînd înșela numai pe cercetătorul grăbit, lipsit de practica terenului etnografic. Altfel au stat lucrurile, după cum arată respectivul *text.-convorbire* spre sfîrșit, cînd bătrîna a spus: „Arị-o melodii; da nu pośịu acuma cînta, numa s-o-ńśerc, așa. . ." (r. 203—204).

---

lăutarii vechi din ținut (MMXCI), ***oligarhia clerului chiabur*** (MMXCII—MMXCVI).

În acest ***sector de etnografie și de istorie socială*** bătrînul rămîne informator documentar proeminent între toți cei din ținutul întreg.

Încercarea a fost o *cîntare* excelentă care din păcate rămîne pierdută. Pentru lămurirea acestei situații, să reținem că înainte de începerea recitării textului în pauze repetate, bătrîna mi-a mărturisit un fapt ce nu m-a surprins, cunoscînd din alte *cazuri de teren* asemenea *ezitare preliminară:* ea a „cîntat oliacî-ñ gînd", ca să-și poată aminti cum începe cîntarea (adică *textul* cu *melodia*). Așadar actul propriu-zis al recitării — momentul inițial — nu a fost spontan, ci în etape. Într-adevăr la început — după lămuririle de teren pe care i le-am dat — bătrîna a făcut o pauză de cîteva minute, privind numai în jos, niciodată spre mine, fără nici o mișcare, gîndindu-se intens, parcă preocupată de ceva deosebit. Apoi i-am auzit o fredonare discretă, după care iar o pauză de cîteva momente. Deodată (aparent în mod spontan) s-a produs recitarea lentă a începutului baladei — era localizarea acțiunii — într-un fel specific bătrînilor: o „melodizare" a versului, să spunem „semicîntat". Continuarea a fost normală, fără ezitarea ei, ori intervenirea mea în chip indirect, ca s-o sprijin la normalizarea memoriei. Numai o dată s-a întrerupt singură, pentru a-și putea *rectifica logic o exprimare* ce i s-a părut *echivocă* pentru gîndirea ei; tovarăși *„dî-a săį"*, ori tovarăși *„dį-a luį"* (r. 121). Restul recitării a fost mereu în *tempo rar, dar continuu.*

Asemenea act psihologic al memoriei arată, fără îndoială, efectiva legătură — și în geneză, și în reproducere — între melodia și versul nostru popular. Repetăm o idee personală, verificată cu grijă *pe teren*, apoi și în *studierea la birou* a folclorului poetic colectat: artificiul reproducerii strict verbale a unui text poetic rupe legătura organică a celor două elemente care coexistă mereu în frecvența gustului popular autentic. În studiul teoretic abstract — prozodic și estetic al versului — se desfac arbitrar cele două părți coexistente, reținîndu-se singur *textul*. Așa a procedat G. Călinescu, încît pe bună dreptate folcloriștii i-au respins, în *1974*, «ciudatul monolog polemic», prin care doctul analist — străin de viața vie a cîntecului popular — înlăturase în teoriile sale subiective[1] «execuția melodică» a liricii populare, fiind «superfluă și fastidioasă» pentru «cititorul artist» — acesta „se *poate mulțumi numai* cu versul nud prozodic„, și-atît![2].

[1] V. *Istoria literaturii române (Machetă)*, I, 1962 (Ed. Acad. Rom.), p. 151, 152: „În poezia populară textul (spre a fi judecat esteticește) nu numai că se dispensează de melodie dar, eliberat de ea, apare în toată plenitudinea... reconstituirea spectacolului muzical ni se pare de domeniul arheologiei".

[2] Al. I. Amzulescu, *Cîntece bătrînești*, 1974 „Introducere", p. VI. — Și folcloristul A. Fochi, a respins opinia antiștiințifică a lui Călinescu *(Estetica oralității*, 1980, p. 62, 82, 90 note 18, 92, 136).

În concluzie: noi susținem iarăși punctul de vedere expermental: în funcționalitatea organică, vitală, a cîntecului popular integru, melodia și versul rămîn organic congruente. Terenul actual folcloric-dialectal ne oferă *încă* dovada perpetuării versului prin melodie: *femeile* îndeosebi pot reproduce mai greu un text liric fără acordul lui cu melodia aferentă. *Bărbatul* — aflat într-un rest de stadiu arhaic, dar precumpănitor în redarea *Mioriței* — se mai sprijină pe instrumente *(fluier, caval, vioară* și *cobză)*. Pe cînd femeia rămîne mereu în inima *versului cîntat.*

11. *Structura dialectală a textului.* De la început pînă la sfîrșit, text. MCCLXXI e un duel aproape violent între palatalizarea labialelor și fonetica literară. Într-adevăr, structura dialectală, prin consonantism, arată chiar din primul vers întretăierea distonantă între fonetica locală arhaică și cea a cărții-de-citire:

Pį-um *pičior di* plaį,

urmînd alternanța între palatalizare și formele literare: „Įatî *vini*-ñ vali" (vers. 17), „Cu triį *čiobăneį*" (20), acest vers alternînd: „Cu doį *șiobăneį*" (107, 114); „Di triį zîli-*ñcoačį*/Gura nu-*s* măį *tači:*" (36, 37); „Cî *ńi* s-a *vorbit/Ceį* doį *čiobăneį*" (44, 45); „La *pičioari* sî-m' puį/*Bučįumaș* di fagų" (58—59); „Îñ struñga oilor,/ *Žįocu mįeilor.*" (53, 54); „Pi mini m-or *plîñžî*/Cu *lacrîńį* di *sînži.*" (64, 65); dar și „Pi mini m-or *plîñžî*/ Cu *lacrîmį* di lapti *dulšį*" (69, 70); *„Mustășioara* luį/*Spicu* grîuluį" (96—97); dar și *„Mustășioara* luį/*Skicu* grîuluį" (150—151); „Cî dac-oį muri,/*Sîñžîli veį* bįa,/ Carnįa *ne*-į mîñca" (181—183); „Șî mă įa pi *aripįoari,*" (191).

Formele lexicale — dominante în modelul literar Alecsandri — s-au păstrat aproape stereotipe: „Tu sî-į spuį curat:/Cî m-am îñsurat/Pį-o gurî di raį,/*Pį-om pičįor* di plaį" (dar și „Pį-*um pičįor* di plaį"; vers. 15)/C-o mîndrî crăįasî/Am avut-o *mirįasî.*"/Șî la nunta mįa/A *căzît* o stįa;/Sǫarili și luna/*Mį-a ținu'* cununa;/Brazî și păltinașî/Į-am avu' nuntașî;/Păsăreli *miį/Mį*-a apriñs făclįį" (81—94).

Avem o dovadă mai mult — de acord și cu normele dialectologiei — despre *robia folclorică a variantei* Alecsandri în circulația motivului chiar între granițele ținutului genetic.

text. MCCLXXII
Nota critică 216 (satul *Văsîį — Gavrił Țîbrįa, 77*)

Text.-conv. rămîne document etnografic marcant în privința păstorilor vrânceni înstrăinați temporar prin transhumanță (r. 1—10). Este a cincea mărturie după una tot din satul *Văsîį* (MCCLXIX *Nota crit. 213;* păstorit prin *Dobrogea*), alta din *Găurį* (CMXCVI *Nota crit. 39;* păstorit la *Brețcu*), alta din *Nistoréștį* (MLXXIV—MLXXV, *Nota crit. 95;* păstorit prin *Ardeal, Bărăgan, Dobrogea*), alta din *Andreįașu-di-sús* (CMXXXVIII *Nota crit. 10;* prin *Ardeal,*

Oltenia). După cum socotim interesant acest text (MCCLXXII) și în legătură cu organizarea, funcționarea și economia stînii prin anul *1880*. Aflăm și despre tatăl bătrînului informator, care a „șiobănit și pi timpu lu Cúza", în cei opt ani cînd a străbătut el *Bărăganul* și *Dobrogea* (r. 1—4). Altă informație despre păstorit în timpul domniei lui Cuza-Vodă nu mai avem din Vrancea.

Var. de față este un amestec oarecum disparat între f o n d u l p ă s t o r e s c l o c a l al *Mioriței* (v. 11—23, 60—64) și a d a u s u l l i t e r a r aflat „iñ cartịa di clasa a patra" din școala primară (v. 65—162). În materialul dislocat bătrînul distinge ce este al tatălui său (v. 10—23) de ceea ce a memorat el din manualul școlar: a fost „*Ñiorița* scrisî di Vasîli Alicsăndri" (r. 89—95). Asupra modului culegerii acesteia bătrînul ne dă o explicație inadecvată: p o e t u l a c u l e s - o d i ñ g u r a p o p o r u l u i. . . c î ịe l n - a m e r s l a o ị c a s - a u z î *Ñiorița*" (r. 81—86).

Cele 12 versuri menționate (11—23) — alăturîndu-le și grupa de patru versuri frecvente în textele vrâncene („Okișori luị:/Doụî múri cọapti-/Cọapti la răcọari,/Nịaźịuñsî di sọari"; v. 60—63; v. analiza lor la text. MCLVII—MCLVIII *Nota crit. 142*) — pot fi socotite mărturie despre circulația *Mioriței* prin Vrancea în anii domniei lui Cuza-Vodă (1859—1866). Iar în disparitatea variantei: reflexul biblic stîngaci („A Évi crăịásî-*mir*ịasî"; v. 69, 154); apoi lexicul eterogen din *Bărăgan* și *Dobrogea* („*Băčịúculi* báčịu,"; v. 105) lîngă fonetica literară („Di-o *fi* sî mă omọari"; v. 29; „Sî *fiu* to cu voị;"; v. 31; „Ịar *čịa mioriți*"; v. 99; etc.) — sînt explicabile prin schimbarea viziunii despre viață a unui informator foarte inteligent, trecut prin școală, armată și prefacerile variate ale timpului. De la dînsul avem și *26 texte lirice* (MDCLXXIII—MDCXCVIII — cuprinse în vol. V al monografiei), pe lîngă o piesă p e c a l e a d i s p a r i ț i e i î n V r a n c e a (MDCXCIX „Cînticu mortului„).

text. MCCLXXIII
Nota crit. 217 (satul *Văsîị — Dokița Múrgu, 83*)

Bătrîna octogenară e tot un caz tipic pentru modul cum se degradează memoria femeilor către bătrînețe, mai ales la cele cu viața mereu aspră, unele văduve din tinerețe, cu copii, fără mijloace de trai. Din fragmentele textului, notate cu multe întreruperi din ancheta ultimă *(trei reveniri:* la *o oră, două* și *cinci zile*, datorită memoriei slăbite, dar și amintirii cîtorva întîmplări triste și dureroase ale bătrînei), se vede distinct că b ă t r î n a a c u n o s c u t c a f a t ă „*Miorița*. Însă atunci a preferat materialul liric de haiducie (v. 17—40)

Cele 10 versuri din text sînt *cu totul răzlețite*. Unul, improvizat, apare ca non-sens („Cu g'hersu *di graị*. . ."; vers. 9). Inexpresiv se

află și redusul material liric. Mai degrabă poate fi util *text.-conv.* în privința circulației folclorului poetic-muzical prin fete („la clăcî, la șăzătórị"; r. 1—6). Etnografia satului *Văsiị* însă este săracă în informații; bătrîna nu auzise în satul natal de „verzélat" prin *anul 1892!*

text. MCCLXXIV
Nota critică 218 (satul *Ghidra* [= *Vidra*] — *Ștefán Bercâru, 71*)

Satul *Vi-(Ghi)-dra* se află în partea nord-estică a Vrancei. Este satul vrâncean cel mai apropiat de tîrg (de *Odobéștị*, de *Pańsịu*), ca și de oraș *(Focșăñị)*.A fost cercetat mai întîi (îndeosebi din punct de vedere demografic și economic) de I. Ionescu de la Brad prin anii *1868—1869* (*Agricultura română din jud. Putna*, 1869, p. 344—346); apoi prin *1900—1902* de filologul-lingvist german Gustav Weigand (întocmind atlasul *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes*). După amintirile profesorului S. Mehedinți, prin *anul 1878* „Vidra" era „satul cel mai mare din Vrancea" *(Ethnos,* I[1], 1941, 331), „satul cel mai de seamă al Vrancei" *(Premize-concluzii la Terra* 1946, 12). Aici se afla pe-atunci singura școală din Vrancea „cu patru clase primare„, făcută — însamnă Ionescu de la Brad — „în domnia lui Mihail Sturza". Era intermediară între învățămîntul primar rural și cel orășenesc (prin urmare, se afla încadrată ca „școală urbană„ după precizarea profesorului Mehedinți). Fără ultima clasă — a patra — absolvită aici, nimeni din ținut nu putea merge spre oraș la „școli" secundare (liceu, seminarii). Dar învățătura era mediocră, cînd a venit, prin *1878*, Simion Mehedinți, ca să urmeze ultima clasă de absolvire a învățămîntului rural: preda mai mult un „monitor" decît învățătorul).

După 18 ani (în *1896*) școala își prefăcuse programa materiei de învățămînt, cînd bătrînul de față întîlnește balada: „ịera cam poizîi"; adică tot materialul didactic întîmplător în predare. A memorizat-o și el pe fragmente (pe „strofi", cum spune informatorul) pînă la orînduirea deplină a memoriei. Apoi el a rupt din „cartịa-di--šetiri" foile cu „poizîili" învățate, socotind copilărește că tăria memoriei garanta veșnicia științei. . . De m e l o d i e nu era preocupat învățătorul satului.

text MCCLXXV, MCCLXXVI
Nota critică 219 (satul *Ghidra* [= *Vidra*] — *Ion Ịórga, 72*)

Se distinge că *versiunea de tip literar* s-a contaminat cu *cea locală*, care a fost întîlnită întîi de bătrîn în copilărie, la 14 ani, cînd — timp de trei veri — el a trăit în mediul stînei așezate pe muntele *Cóza* (în ținut încă i se spune frecvent în grai bătrînesc „*K'iśióru Cozî*"; v. *Ținutu. Vranc.*, I[2], 398 LVI *195*). Acesta este punct păstoresc important în legătură cu transhumanța" la *Cóza* — ca și la

Sovéža și *Valia-Niagrí* – se făcea primăvara „numărătoaria" oilor care se suiau „pi plăi" la pășunat. Tot aici era supravegheată și transhumanța din *Ardeal*.

În privința text. de față, se observă că în loc de elementele păstorești ale baladei, bătrînul a reținut numai un episod parțial contaminat, cîntecul *Ciobănașul* (v. 69–74).

text. MCCLXXVII
Nota critică 220 (satul *Ghidra* [= *Vidra*] – cătunul *Călimán – Sándu Cótia, 74*)

Text.-conv. ne informează îndeosebi despre lăutarii tulniceni renumiți în ținut: *Vinoagă* (MXXII *Nota crit. 58*), dar mai ales *Botiți* (v. text MCCLVIII *Nota crit. 204;* MCCLXI *Nota crit. 207;* MCCLXII *Nota crit. 208;* cf. *Cîntăreți și povestitori populari*, 1980, p. 93–95 *nota*). Dintre cobzari este amintit cel mai prețios pentru folclorul poetic vrâncean, *Marin Curtiánu*, din *Colácu*. A fost un deosebit cunoscător al *Mioriței* și un instrumentist virtuoz; „dușia o nuntî numa diñ cóbzî", mărturisește cu admirație informatorul de față (*text.-conv.* r. 73–74). Fiindcă meșterul profesionist cînta izolat pe la nunți, fără lăutari.

Var. de față este un text simplificat al „poizîi" *Miorița* din manualul școlar, învățată (prin *1900*), tot *fără melodie*.

text. MCCLXXVIII
Nota critică 221 (satul *Ghidra* [*Vidra*] – cătunul *Călimán – Irina Tutoviánu, 75*)

Alt *text.-conv.* consemnabil în privința căilor de răspîndire a *Mioriței* în acest sat vrâncean; au fost: „cartia" școlară (prin *1900* cu text. *Alecsandri*), probabil că și cea de colportaj (r. 49–53), mediul de familie (unde se aflau „*cărț cu Ñiorița*") și memorizarea ocazională. Alt prilej de răspîndire – mai ales *printre fete* – era „șăzătoaria„ redusă: patru-cinci prietene se adunau sara la una cu casa mai îndestulată și primitoare; acolo torceau, cîntau și se veseleau: „măi *șidiam pi la furcî*, și cîntam".

Bătrîna observă că în copilăria sa nu opera difuzarea mecanică prin radio; încît se poate înțelege de către iubitorii trecutului patriarhal replica admirabilă împotriva „difuzoárilor" care au slăbit memoria populară: „atuñși [în copilăria ei] ieran noi [copiii] difuzoári"... (r. 59–60).

text. MCCLXXIX
Nota critică 222 (satul *Ghidra* [*Vidra*] – cătunul *Călimán – Duñitraki Cótia, 77*)

Pe lîngă datele sporadice asupra păstoriei (*text.-conv.* r. 107–115), întîlnim pe Eminescu iubit, acum 80 ani (prin *1898*), de lumea școlarilor din satele Vrancei pentru lirismul elegiac cu fond folcloric, *Revedere* – „Ce te lèzini, códruli,"... (r. 91–101).

Se vede iarăși că *Miorița* manualului școlar era numai recitată – și în cazul de față integral – dacă se întîmpla ca învățătorul vreunui sat să iasă din tipicul didactic. Memorizarea se făcea „cam pi strofi" (cum reiese din mai multe *texte-conv.*). Era deci fragmentată „poizîia" după norma personală a pedagogului întîmplător (r. 81–86).

text. MCCLXXX
Nota critică 223 (satul *Ghidra* [= *Vidra*] – cătunul *Călimán – Sáfta Añghil, 82*)

Întîlnim și în satul *Ghidra-Vidra* o bătrînă complet abrutizată de greutățile vieții: ea nu a avut bucurie, nici clipă de petrecere în obștea satului sau în familie, și nici înclinare pentru cîntec și vers. Din toată varietatea *Mioriței* în ținut, bătrîna a putut reține abia grupa caracteristică de patru versuri – începutul baladei – adică ultimul rest din dezagregarea deplină. *Text.-conv.* e zguduitor: bătrîna octogenară ne apare ca o făptură total degradată de povara vieții – analfabetism, mizantropie, întuneric sufletesc. Într-o jumătate de secol în peregrinări etnografice pe plaiurile pitorești ale Vrancei, ca și pe munții despăduriți de jaful politic, rămași apoi cu goluri sinistre spălate de ploi, rupte de puhoaie, uscate vara și toamna de arșițele toride, noi nu am mai întîlnit altă bătrînă atîta de dezumanizată.

text. MCCLXXXI, MCCLXXXII
Nota critică 224 (Ghidra [= *Vidra*] – cătunul *Călimán – Prohira Ionáșcu, 82*)

Text. MCCLXXXII a fost notat la o oră după MCCLXXXI.

Text.-conv. informează despre posteritatea lui Moș Ion Roată „unionistu" din satul *Cîmpuri* evocat de Ion Creangă (r. 75–84); apoi despre luptele din Vrancea în primul război mondial, cînd satul *Ghidra* și cătunele lui (*Călimán, Voloșcáni, Búrca*) au fost teatrul unor lupte eroice împotriva armatelor germane cotropitoare (v. C. Kirițescu, *Istotia război. întregire.*, II, 487, 514, 516, 531, 542, 555, 589).

Octogenara analfabetă a cunoscut „*Miorița*" *păstorească*, amintindu-și din copilărie cum circula balada în cătunul ei, *Călimán* (r. 51–56). Dar cele două var. – știute numai în text risipit – răsfrîng ecouri prea vagi din fondul păstoresc, pe care l-a năpădit textul literar auzit, probabil, *de la cineva știutor de carte* din familie

text. MCCLXXXIII; text. MCCLXXXIV
Nota critică 225 (satul *Bolotéști – Mariia Rădván, 66; Vasîli Rădván, 79*)

Satele *Bolotéști* și *Găzéști* sînt limitrofe ținutului Vrancei, așezate la est, *Găzéști* aproape prelungind satul vrâncean *Ghidra* (= Vidra)

prin cătunul *Búrca*. Stînd pe şleaul principal care din preistorie a legat Vrancea de *deal* şi *cîmpie* — *„drumu Vrăñšij„* — satele acestea, îndeosebi *Găźéştį*, au trăit în trecut şi sub înrîurirea vieţii vrâncene. Astăzi — fiind în apropierea tîrgului *Odobeşti* şi a oraşului *Focşani* amîndouă şi-au pierdut aspectul de viaţă străveche, pînă aproape de *orăşenizare* (mai ales prin *port* şi parţial *locuinţă*).

Bolotéştį a fost cercetat întîi — folcloric şi dialectal — în luna *mai 1906* (Candrea-Densusianu-Sperantia, *Graiul nostru*, I, 275——279 I—VI). Nu se ştie care din cei şapte anchetatori ai celebrei antologii a cules pe teren, notînd diacritic numai *6 texte (3 texte-conv.* şi *3 descîntece)* de la trei bătrîne (vîrsta între 61 şi 83 ani). Din punct de vedere lingvistic faptul esenţial rămîne următorul: graiul bătrînelor păstra, în *1906*, fonetismul străvechi, fără nuanţe fonetice pronunţate. Era şi foarte apropiat de graiul vrâncean prin palatalizarea preponderentă a labialelor. Pe cînd bătrînii de azi alternează fonetismul, apropiindu-l de limba literară deci, şi de graiul muntean, desigur că prin şcoală, armată, vecinătatea podgoriei, a tîrgului şi a oraşului (v. *textele* de faţă).

Ambele texte de-acum au fost notate de la doi bătrîni *soţ-soţie* şi sînt *oglindirea şcolii*. Bătrîna (66 ani) a memorizat *Mioriţa* după „cartia-di-četiri" („autoru" era „Sadoviánu"); apoi a recitat-o „la lecţîi", cînd „sî punia *notî*" (caz singular întîlnit de noi în Vrancea; v. *text.-conv.* r. 1—6, 84—86). Iar bătrînul (mai vîrstnic: 79 ani) spunea că *Mioriţa* iera-ñ carti *poizîi mari*. . .-ñ clasa a pătra". El a „žucato-m pięsî" di teatru prin anul *1905*, la şcoală. A fost la o serbare şcolară cu reprezentarea, în program, a *Mioriţei* dramatizate. În afară de ce-a aflat în şcoală, se pare că a mai găsit balada pusă „pi rol di pesî" într-o „carti" deosebită. Poate că a fost o broşură de colportaj, ori o transpunere scenică făcută de fantezia unui învăţător. Caz neconsemnat — după cîte ştim — de istoria circulaţiei baladei în popor. Ca şi faptul — *aici menţionat întîi* — că *Mioriţa* era cîntată în şcoală.

text. MCCLXXXV
Nota critică 226 (satul *Bolotéştį* — *Ion Vasîli Cérnia, 72*)

Var. puternic degradată, începe cu dialogul după *modelul vrâncean tradiţional*. Vers. 3—9 presupun ecoul cărturăresc.

Asemenea text mediocru, pe calea dispariţiei, dovedeşte disparitatea baladei în satul *Bolotéştį*. În şapte zile cît am cercetat localitatea, nu am putut afla un exemplar mai reliefat.

text. MCCLXXXVI
Nota critică 227 (satul *Bolotéştį* — *Ghiorghi Salúñca, 77*)

Var. bătrînului de 77 ani — puternic dislocată în planul ei narativ — păstrează un vădit ecou alecsandrinist plecat din manualul şcolar.

Elevul de prin *1900* citea „poizîia" „di plăceri" la şcoală, pentru că i s-a părut „o poizîi frumoasî" (copilul avea simţul frumosului literar). Bătrînul informator nu a redat însă textul şcolar ca atare: el modifică măsura versurilor şi introduce — odată cu unele versuri de improvizare prea comună (v. 19—21, 26—27, 97—98) — pe altele care par personale, în realitate avînd circulaţie în unele texte din ţinut (v. 32, 116; 32, 118).

text. MCCLXXXVII, MCCLXXXVIII
Nota crit. 228 (satul *Bolotéştį* — cătunul *Purşeléşti* — *Iórgu Vîlcu, 87*)

Bătrînul — aproape nonagenar — din satul *Bolotéştį*, cătunul *Purşeleşti*, al originii *Mitropolitului Varlaam*, a „învăţat" *Mioriţa* tot în şcoală şi tot ca pe un simplu text literar, fără melodie. Tip receptiv mediocru, a fost copleşit de greaua robie socială; el a dus viaţa omului nevoiaş de prin satele de podgorie, de la deal şi de a cîmp (v. *text.-conv.* r. 90—103). Nici după ce-am reluat ancheta etnografică (la o oră după notarea primului text) n-a putut reda o var. unitară în planul motivului. Graiul se vede şi aici parţial influenţat de cel vrâncean.

text. MCCLXXXIX
Nota critică 229 (satul *Bolotéştį* — *Ion Mereóiu, 99*)

Bătrînul informator *(de 99 ani*, aproape centenar) ştia că *Mioriţa* e o „cîntări". El nu a „îñvăţat-o-ñ şcoalî", ci a deprins-o ocazional (v. *text.-conv.* r. 1—5). A indicat însă contactul cu „cărţ di cîntişi": „. . .aviam un tiañc di cărţ strîñsî" (r. 5—7). Au fost toate *broşuri de colportaj*.

Textul ne apare complet dezagregat: au rămas numai primele cinci versuri. Se vede aceeaşi stare de disparenţă a baladei şi în zonele limitrofe ale Vrancei (în anul *1970*). Sînt de reţinut informaţiile despre războiul din *1916—1918* (r. 7—14) şi starea etnografică a satului *Bolotéştį* prin anii *1870—1916*.

text. MCCXC
Nota critică 230 (satul *Găźéştį = Găgéşti* — *Vasîli Iácub, 63*)

Var. de faţă — cu fonetism alternant slab (v. 23, 50), fiind preponderentă rostirea literară — nu a fost aflată de informator de la lăutarul indicat (r. 56—60) care, în *1928*, comunicase o var. publicată în *1930* (*Ţinut. Vranc.*, I², 340 XVII). Aceasta se apropie de a tipului lăutăresc vrâncean, *nu* de textul în cauză (cf. la ambele var. versurile 12—13). Am verificat afirmaţia echivocă: lăutarul din *1928* cîntase, prin *1933*, la „crîžmî-n *Spinéştį*", cînd a putut impresiona pe informatorul nostru. Dar *var. lăutărească* — de va fi fost cîntată lăutăreşte: m e l o d i e şi t e x t (vocal), alternînd cu *execuţia melodică la „lăută"* (după practica generală a „lăutarilor„ din Vrancea, ca şi a celor de pe *Valea-Milcovului*) — nu a putut

înlătura *textul clasic*, pe care informatorul fără îndoială că-l învățase școlărește din manualul didactic al copilăriei.

text. MCCXCI
Nota critică 231 (satul *Găžéștį* = *Găgéștį* — *Icn Zlóta, 73*)

Var. provine din sursă literară fără *urmă* de fond păstoresc.

Text-conv. (r. 41—49) arată că *în ambele sate balada se cînta.*

Materialul din *Bolotéștį-Găžéștį* arată circulația baladei în zonele limitrofe Vrancei, asemeni materialului publicat de noi din *Rîmnicul-Sărat (4 texte* cuprinse în lucrarea *Folclor din Rîmnicul -Sărat*, I, II*)*.

text. MCCXCIII accesoriu
Nota critică 232 (satul *Bodéștį* — *Gavrilî Anuțóįu, 93* [*94*])

În satul legendar *Bodéștį* — între cele *trei bătrîne* (vîrsta 70 72, 79 ani) și *doi bătrîni* (77, 94 ani), cercetați la *28 decembrie 1967* — se vede că sub raport etnopsihologic, și ca informator proeminent privind *Miorița*, rămîne nonagenarul de față. Dintre cele două var. comunicate, cea dialectală (CMXLIX) a fost notată la un an și opt luni după MCCXCIII. Pentru critica internă de text pe aceasta o socotim *exemplarul de bază*, cules de cercetătorul localnic după indicațiile date de mine (MCCXCIV *Nota crit. 233*). Într-adevăr, var. notată literar e superioară celeilalte prin materialul poetic (starea cantitativă: MCCXCIII are *97 versuri*, cealaltă numai *85*), cît și ca ordonare de plan. Omiterea de versuri din var. dialectală se distinge lesne în text. accesoriu (vers. 3—6, întrebarea ciobanului; 34—38, motivarea complotului; 58—60, locul îngropării; 66—67, suferința mamei, 71—75, răspunsul simulat al ciobanilor; 78—79, o parte din portretul ciobanului). Dar și în CMXLIX găsim cîteva versuri care prezintă mai explicit cîte o *temă* din *text. accesoriu*. Întîlnim și cazuri cînd în ambele texte se află versuri aproape identice. În două cazuri apar *versuri identice* (MCCXCIII 80—85; cf. CMXLIX 81—86, completarea apoteozei ciobanului; MCCXCIII 94—95; cf. CMXLIX 101—102, răspunsul ciobanilor). Diferență marcantă găsim la *grupa personajelor:* în MCCXCIII cei trei ciobani sînt clar identificați: („Unu-i *ungurean*,/Altu-i *de brețcan* [sic!]/Și altu-i *de vrăncean*"; v. 22—24). Dincolo lipsește precizarea aceasta. Tot așa e lămurit complotul („Cela *ungurean*/Și cu cel *vrăncean*/S-au vorbit ca să-l omoare/Pe cel de brețcan,"; 28—31). În CMXLIX și acest element dispare.

Dispunerea *temelor* e mai ordonată în textul din *1966*, pe cînd dincolo se vede ușor disparată. Trebuie să recunoaștem totuși *ecoul alexandrinist* (MCCXCIII 20—24, 28—29, 34—37, 46—52, 62—67, 78—81, 92—93), contaminat cu slăbitul strat păstoresc local (5—16, 41—43, 68—70). De unde a putut să vină

re flexul literar? Poate că din armată. Mai tîrziu poate de la școlarii din familie. Direct din carte *nu*, fiindcă nonagenarul a rămas toată viața analfabet.

Starea generală a textelor. Să vedem concluzia ce se poate desprinde din analiza globală privind *Miorița*, știută azi numai de cinci informatori — bătrîni reprezentativi — din satul *Bodéștį*. *Încadrarea regională a personajelor* se vede flotantă și pe cale de dispariție (CMXLIV, CMXLV). Cîteva texte dovedesc *simplitatea textului primitiv* al baladei (CMXLVI, CMXLVII, CMXLVIII). Îmbinarea cu cîntecul liric *Ciobănașul* — mai accentuată (CMXLIV, CMXLV), ori difuză (CMXLVIII) — reprezintă o *fază de contaminare mai tîrzie*. Iar coloratura literară prin textul Alecsandri (pătrunsă în ținut — așa cum am arătat — încă din secolul trecut; cf. MCXLIX *Nota crit. 136*) este astăzi disparentă în lumea bătrînilor. Textele de față sînt mult mai aproape de fondul păstoresc etnografic a ținutului decît cele din satele apropiate de tîrg-oraș (de exemplu *Vidra*).

text. MCCXCIV, MCCXCV accesorii
Nota critică 233 (satul *Cóza* — *Márįa Burdúșa, 61*)

Chestiunea *normelor metodologice de teren* am discutat-o detaliat (în *Ținut. Vranc.*, I², p. 64—112). Aici rămîne de lămurit succint metoda anchetei prin cercetătorul intermediar (auxiliar).

Acesta este un colaborator prețios al monografistului format ca etnograf-folclorist-dialectolog. Fiind om al locului, *cercetătorul-auxiliar* depistează mult mai lesne subiecții documentari, pe care mai greu îi poate afla anchetatorul. Odată aflat insul deosebit, trebuie să fie îndată anchetat. *Cercetătorul-auxiliar* îl pune să cînte (dacă *subiectul* poate; dacă nu, atunci să zică dintr-odată, dar fără prevenire — ca să nu aibă timp de întrebat pe cineva — și fără adaptarea memoriei prin aplicare. În text. de față, memoria se vede disparată: *subiectul* acum ezită, fragmentează, acum amestecă dialogul cu narațiunea, vorbirea indirectă cu dialogul, etc; încît textul rămîne dezarticulat, lipsindu-i planul normal de compoziție. *Cercetătorul auxiliar* notează cu atenție textul respectiv în transformare directă (fără grafie diacritică; dacă o cunoaște rudimentar, lucrarea arbitrară nu folosește dialectologiei — v. ca exemplu edificator, text. MCCCXII *Nota crit. 241*).

După asemenea notare preliminară (de obicei destul de parțială: text poetic, povestire, basm etc.) urmează *anchetatorul format* care poate aplica singur *triplul experiment etnografic-folcloric-dialectal*[1].

---

[1] Acest *procedeu tehnic de excepție* se poate dispensa, pentru culegerea textelor dialectale, de aparatura specială (fonograf, magnetofon, etc.) care cu greu se transportă pe teren accidentat (mai

Cercetătorul auxiliar, fiind localnic cu *subiectul* în cauză, îl poate chestiona *oricînd* are prilej favorabil. El revine pe teren — odată sau de mai multe ori — *mereu notînd integral un motiv*, şi tot în grafie literară, ca să se poată apoi stabili comparativ, prin critica internă de text, diferenţele globale, numai de fond, petrecute în timp (rememorarea unei părţi uitate, contaminarea cu alte motive, fragmentarea, ori amplificarea textelor căpătate anterior).

În cazul de faţă, cercetătorul auxiliar[1] — continuu îndemnat şi orientat de mine, folosind indicaţiile de teren stabilite cu precizie — a depistat, în *1965*, var. de faţă MCCXCIV, notînd-o literar cu atenţie şi răbdare. Peste doi ani — în *aprilie 1967* — el a revenit pe teren, tot după indicaţia mea, notînd var. MCCXCV (timpul experimental a fost indicat de mine). Peste opt luni — la *24 decembrie 1967* — am venit eu pe teren, notînd atunci în transcriere dialectală text. CMLXXII (v. şi *Nota crit. 19*) şi verificînd (prin *text.-conv.* special) datele etnografice din mărturia informatoarei, notată de cercetător în 1965 (concordă cu cea notată de mine):

„Îl ştiu de-aici din sat; *îl cînta (sic!) fraţii mei* Toader şi Ion, ciobani cu oile, din fluier şi din gură. Şi noi, de băieţi, ne strîngem dumineca şi-l cîntam între noi. *Bărbatul* meu Burduşa *îi plăcea (sic!)* să-l zică din fluier şi cu vorbe. Îl ascultai şi moartă! *(sic!)*. Cînta şi juca. Era tare glumeţ pe la nunţi şi petreceri... Ion al meu bea şi petrecea şi-l punea pe *Gheorghe Predoi lăutarul* [1] să-i cînte. Ridica paharul, bătea cu piciorul cînd „Chioru-lu Radu" [un lăutar orb din *Cóza*] zicea: „Arde focu-n paie ude,/Strig la mîndra, nu m-aude„...„

Asupra celor trei *texte-var.* s-au făcut observaţiile critice despre psihologia creaţiei populare în genere, şi îndeosebi privind *Mioriţa* (v. CMLXXII *Nota crit. 19*). În modul acesta de anchetă au fost *notate de acelaşi cercetător-auxiliar* încă *13 var.* din *Cóza* (MCCXCVI şi MCCXCVII, MCCXCVIII şi MCCXCIX, MCCC şi MCCCI, MCCCII şi MCCCIII, MCCCVI şi MCCCVII, MCCCVIII şi MCCCIX, MCCCX). Într-un caz experimentul (text. CMLXXXII) a fost făcut la trei sferturi de oră după ce fusese notat de *cercetătorul auxiliar* text.MCCCVI.

Tot aşa am procedat în cazul altor *trei var.* din *Negîrléşti*, notate de-al doilea *cercetător-auxiliar* solicitat de mine, iarăşi din corpul didactic [2] (MCCCXIII cf. MXXXIX; MCCCXIV cf. MXL; MCCCXX cf. MXLII şi MXLIII). Şi în cazul acesta, MCCCXX s-a notat cu şase ore înaintea celorlalte două var. în transcriere diacritică (v. MXLII—MXLIII şi *Nota crit. 73*).

Acelaşi *cercetător-auxiliar* (Prof. *Dumitru Pricop*) mi-a comunicat încă *şase texte*, notate de dînsul fără indicaţie de teren. Sau, din îndemnul lui, notate de persoane anonime cu scriere greu descifrabilă (text. MCCCXV—MCCCXXI).

Încă *două texte* (MCCXCIII, MCCCXII), — din satele *Bodéşti*, *Nărúža* — au fost notate (tot după îndemnul meu) de alţi doi *cercetători-auxiliari* [3]. Iar text. MCCCXI (din satul *Méra*, de pe *Valea-Milcovului*) l-am aflat întîmplător, notat rudimentar, de o tînără cîntăreaţă de melodie şi vers popular (v. *Nota crit. 240*).

Informatoarea de faţă a text. MCCXCIV—MCCXCV se vede că a trăit în mediul ei păstoresc de familie, ca şi în ambianţa satului de obîrşie cu tradiţie păstorească; dar după ce trecuse prin *Cóza* versiunea *Alecsandri* de la şcoală, paralel cu lăutarul mijlociu şi cel mediocru cîntînd la petreceri *Mioriţa*, cînd o auzea şi soţul bătrînei *Mária Burdúşa* (v. *Ţinut. Vranc.*, I², p. 339 XVI).

text. MCCXCVI, MCCXCVII accesorii

Nota critică 234 (satul *Cóza* — *Catrina Burdúşa, 63* [65])

---

ales la munte). *Pentru mine* cazul tipic a fost text. MXCVII, notat la două luni după MXCV, MXCVI (v. şi *Nota crit. 105*). Bătrîna, de 72 ani (suferindă din copilărie de-o coxalgie), locuia în *1967*, în satul *Nistoréşti*, la punctul topografic *Tépa-ñicî* (un cătun în formaţie la 3 km. depărtare de sat, 850 m. altitudine), greu accesibil, pe-un povîrniş înclinat aproape vertical. „Baba" *Dobriţa (Mójsî) Sitóju* (subiect documentar) venea în satul-comună foarte rar. Pe vreme ploioasă de toamnă şi viforoasă iarna, ea nu cobora cu lunile din „bordei la lumja mari„. În asemenea stare aspră cu greu te urcai „cu ķišjóru", sprijinit chiar de-o „ghiọágî şjobănjascî„ — vorba hazlie a bătrînei. Aici ajung pentru ancheta triplă (etnografie, dialectologie, folclor) numai pregătirea metodologică şi dexteritatea de lucru a monografistului format. Preocuparea pentru *folclorul muzical* presupune însă practica aparaturii speciale. Credem că în cazul acesta *subiecţii* trebuie cercetaţi tot local, şi în timp favorabil (vara şi începutul de toamnă). Deplasarea din mediul lor tradiţional le-ar schimba naturaleţea firii fiecăruia, le-ar altera graiul şi le-ar reduce din vigoarea cîntecului şi versului popular. Drumul de la sat spre oraş oboseşte şi dezorientează. Iar tumultul mediului social de la oraş, cu civilizaţia tehnică uluitoare, sleiesc elanul poetic al omului de talent, dar trăit în singurătate şi simplitate rustică.

[1] *Neculai Dánţiş*, învăţătorul şi director al „Şcolii generale de 8 ani" din satul *Cóza*, în anii *1965—1967*.

[1] Lăutarul *Ghjórghi Predój Cîtu* care a comunicat, în *1928*, o var. a *Mioriţei* (*Ţinut. Vranc.*, I², p. 339 XVI), şi în *1927* cîteva texte lirice *ibid.*, II, 1969, p. 171 CCXL, p. 172 CCXLII, p. 173—176 CCXL—CCXLIX, p. 178—180 CCLV—CCLX).

[2] Prof. *Dumitru Pricop* din acelaşi sat.

[3] Învăţătorul *Vasile Grósu (Bodéşti)* şi publicistul *Simion Hîrnea (Nărúja*; v. text. MCCCXII şi *Nota crit. 241*).

Variantele au fost notate de cercetătorul-auxiliar N. Danțiș, în egale condiții de lucru, adăugînd o mărturie a informatoarei:

„Eu nu știu carte. C î n t e c u l îl știu de la bătrîni. Am cîntat pe la deal, pe la chefuri. Aista era c î n t e c u l c i o b a n i l o r; și d e l a f l ă c ă i l-a u î n v ă ț a t ș i f e t e l e. Era drag, și-l cînta toată lumea. Îl auzeai și prin sat, și pe la deal, și la nunți; vara din fluier și din gură".

Textul — obscur la sfîrșit — informează despre circulația geografică generală (sat, deal, munte), și în comunitatea întreagă a satului: „îl cîntă toată lumea". Între tinerii din satul *Cóza* fetele deprindeau *Miorița* de la flăcăi, nu invers.

text. MCCXCVIII, MCCXCIX accesorii

Nota critică 235 (satul *Cóza — Tọádir Pricop, 63* [*65*])

Notate de același *culegător-auxiliar* la un interval de doi ani *(1965, 1967)*, aceste *două texte* par mai apropiate de t i p u l s t r ă v e c h i v r ă n c e a n, deși au ecou, prea redus, din versiunea Alecsandri (privind grupa personajelor: A. 12—14; B. 17—19). Informatorul, știutor de carte, a trăit în lumea păstorească. Pentru el m e d i u l p r i e l n i c r e c e p t ă r i i a f o s t î n t î i „p e d e a l, p e l a o d ă i" (păstorit, creșterea vitelor). Puterea de circulație a rămas n u m a i *în cîntare*. Aceea, din tinerețe, a fost la început a tatălui său: întîi „din fluier", apoi „din gură".

Bătrînul *Tọadir Pricop* — un c î n t ă r e ț î n z e s t r a t („aveam glas frumos", mărturisea el) *a cîntat Miorița* n u m a i d i n g u r ă, fiindcă din fluier, sau caval nu a putut cînta (v. CMLXXV). Va fi auzit ceva și prin „șezători", pe unde s-a dus cînd era flăcău, și-a cîntat acolo balada.

Și aici se lămurește un fapt etnografic: „h ó r a s a t u l u i„ *nu* era î n t r e c u t p r i l e j prea f a v o r a b i l p e n t r u c î n t a r e a *Mioriței*. Se cînta acolo din fluier, iar din caval niciodată. „Cavălu" rămînea instrumentul izolării păstorești: sus, la munte, în preajma stînii, pe culmile plaiurilor însorite, cînd singurătatea se potrivea cu amintirea momentului grav din poem. Prin anul *1897* în *Cóza* încă se folosea *fluierul la horă*, pentru cîntat „źiocurili" flăcăilor. Prin toată Vrancea, pînă în copilăria mea *(anul 1910)* în „satele *retrase*" (ferite prin așezarea lor geografică de legătura cu tîrgul și orașul, ca *Bodéștį;* v. CMXLIV—CMXLV *Nota crit. 13*) l a h o r ă n u e r a u l ă u t a r i. *Cîntarea* o f ă c e a d i n f l u i e r u n f l ă c ă u, sau vreun tînăr căsătorit; i a r n a î n t o t d e a u n a u n c i o b a n care în timpul verii fusese la stînă. Am apucat (era în declin) *„hóra śįobănįáscĭ"* jucată de două ori pe vară de ciobani laolaltă cu flăcăii din sat (în *Spinéștį* și *Bodéștį*). I se spunea așa, fiindcă era spectaculară prin prezența ciobanilor (în cîteva sate ca *Bodéștį, Spinéștį, Bîrsăștį, Páltin Nistoréștį* erau numeroși). În timpul păstoritului de vară ei v e n e a u d e l a s t î n ă î n s a t d e d o u ă o r i: la *29 iunie* („Sîñkétru") și la *20 iulie* („Sîntilíi"). Scopul era să-și vadă părinții, hora satului, apoi să aducă „prúbĭ" „stăpînilor de oį" cum prepară baciul cașul și brînza. Un octogenar — fusese cioban și baci *20 de ani*, umblînd cu oile „ș-aiśįa [în Vrancea], șî la cîmp", pe la *Galați, Brăila*(în *Bărăgan*); prin *Dobrogea* (la „Constánțįia" „Băbădáśį") — descria impresionant momentul cînd intrau ciobanii la *Bodéștį* în horă (rar într-o nuntă întîmplătoare). Ei veneau chiar în portul sezonier de la stînă, mai ales încinși cu vestitele „ățî pestriți". Își puneau „bețîli grămádĭ": „zvîrlįá bétîli-ñ ñižlocu horįi". Unul din ei, mai iscusit cîntăreț din fluier, cînta cîteva melodii de joc. Ceilalți jucau cu avîntul tinereții. Satul îi privea cu admirație, mai ales cînd rămîneau numai ei în „hóra śįobănįáscĭ"; flăcăii se retrăgeau din joc, ca să-i privească odată cu mulțimea satului. Îndeosebi unul era prețuit pentru îmbrăcăminte și măiestria jocului: în strigătură el imita onomatopeic cîntecul pupăzei (v. *Ținut. Vranc.*, I², 435 LXXIV).

Cît privește „cînticu *Miorița*" întîlnit la nunți, informatorul de față ne lămurește în stricta realitate etnografică: *în Vrancea se cînta pe la nunți* („Pe la nunți, da: îl cîntau bătrîni" — *text.-conv. accesoriu*). În același sens informează un *text.-conv.* din *Sovéja* arătînd că acolo *femeile cîntau Miorița* în trecut „p ă l a p e t r e č i r į, p ă l a n ú n t i" (MCCI și *Nota crit. 172*). Sigur e că în Vrancea tot un bătrîn, care fusese cioban ori baci, era îmbiat de comesenii nuntași să cînte, întîi m e l o d i a baladei, după aceea și c u v i n t e l e. El scotea fluierul din „kimérįu", ori de la brîu, supunîndu-se mîndru dorinței tuturor. Lăutarii (dacă erau!) amuțeau pe lăută și pe cobză; iar *Miorița* înviora pe bătrîni, deși *ambianța melodiei este profund elegiacă*. „Cîntárįa" se petrecea noaptea, la „masa-śįa-mari" *pusă* după miezul nopții, cînd se făcea „strîñsu dărurilor" de la comeseni. Masa *„sî punįa"* în același timp și la „socri-śįį-marį", părinții mirelui, și la „socri-śįį-ñiśį", părinții miresei. Am apucat în Vrancea asemenea originală nuntă, fără s-o fi putut prinde *vie* în anii studiului meu etnografic din tinerețe: apunea pe cînd copilăream. Dar bătrînii m-au lămurit: la nunțile „diñ vekimi" *Miorița* era o cîntare normală.

Reproducem mărturia menționată, în notarea *cercetătorului — auxiliar:*

„*Cîntecul* îl știu de la tatăl meu, Busuioc Pricop. Îl *cînta din fluier și din gură* p e l a d e a l, p e l a o d ă i, c î n d s t ă t e a m c u v i t e l e. Și-l cîntam și eu. Mi-aduc aminte că mă duceam pe la șăzători, la Toader Dumitru; și-am cîntat și eu de flăcău, că aveam glas frumos; și-acuma-l cînt. *Pe la nunți, da: îl cîntau bătrînii.*

text. MCCC, MCCCI accesorii
Nota critică 236 (satul *Cóza — Cucǫána Ursu, 63* [*65*])

Aceste *două texte* trebuiesc corelate cu CMLXXVI–CMLXXVIII (și *Nota crit. 22*). Reținem mărturia bătrînei, notată de *culegătorul-auxiliar* N. Danțiș. Se vede că ea a trăit mereu în mediu păstoresc local. Admitem veracitatea *text.-conv.* notat literar, înțelegîndu-i nota hiperbolică de la sfîrșit (fluierul cu ecou la trei--patru km.!).

„Din bătrîni am auzit-o cîntînd *(sic!)*. Mi-a fost dragă și-am învățat-o și eu. O cîntam cu vitele pe deal. *Ciobanii o ziceau* mai ales cînd strîngeau oile în botei, și la Sfînta-Măria-Mare. Soțul meu Ion Ursu a fost cioban treizeci de ani. Savin Pricochie [= Pricop] o cînta cu ciobanii și cu bacii la stînă. Avea un fluier care se auzea de la trei–patru kilometri. *Bătrîni* noștri *o* mai *cîntau* pe «la clacă și șăzători»"

text. MCCCII, MCCCIII accesorii
Nota critică 237 (satul *Cóza — Nedélc Látu, 71* [*73*]).

La text. CMLXXXI *(Nota crit. 24)* adăugăm următoarele: Textele de față — notate la un interval de *doi ani (1965, 1967)* de același culegător-auxiliar — *sînt*, ca și *textul de bază* CMLXXXI, copie a versiunii *Alecsandri* (cf. îndeosebi v. 1–9, 46–95). În ambele *fondul arhaic al baladei pare o iluzie* (cf. 10–13, 23–27, 33–35). Bătrînul (de 73 ani în *1967*) nu a trăit în preajma stînii, ci numai în satul *Cóza*, care nu se îndepărtase de arhaismul etnografic (în anul *1894!*).

Referințele despre circulația *Mioriței* (cînd sînt admise în ancheta de teren „babele și femeile pînă-ncoace"!) *falsifică* uneori *datele etnografice locale: nu* insul îmbătat (pe la cîrciumi, hanuri, nunți, iarmaroace) cînta în trecut limpede balada; ci numai cel care trăise retras de vîrtejul lumii, și din amintirea vie a trecutului păstoresc. *Miorița* nu se apropie de frenezia dionisiacă a firii omenești, ci numai de calmul senin în fața sorților ascunși și implacabili ai vieții, ducînd la moartea resemnată, după care omul senin rămîne la urmă pulverizat în natură fără lacrimi, nici vaiete, sau act profan religios. Înseamnă că referințe contrare de teren, de la informatorii fără de viziunea vieții țărănești primitive, nu explică trecutul păstoresc, după cum și sensul poemului însuși.

text. MCCCIV accesoriu
Nota critică 238 (satul *Cóza — Tǫádir Tudurάki, 71*)

Var. a fost notată de același *culegător-auxiliar*, în *1967*. *Experimentul* privind *racordajul folcloric* (și transcrierea dialectală) nu s-a mai putut face din cauza morții informatorului. Cu originea în *materialul clasic — 1866* din manualul școlar, textul păstrează numai începutul stereotip și ordinea personajelor, înlăturînd însă restul *temelor*, modificînd, din patriotism local, rolul ciobanilor (Vrănceanul e victima „moldoveanului" și a „ungureanului"); apoi *introducînd versuri inedite* — sigur că de-ale bătrînului informator, un știutor de carte; fiindcă în materialul general privind *Miorița* vrănceană asemenea versuri nu se întîlnesc: „Ori sarea nu-i bună/De tot plîngi în tîrlă" (14–15); sau „Ba și iarba-mi place,/Sare am în tîrlă;" (16–17).

Deplină *dovadă de cărturărism* se găsește în ultimele cinci versuri, de-a dreptul *versificate literar*, avînd rima încrucișată.

text. MCCCVIII accesoriu
Nota critică 239 (satul *Cóza — Ion Rădúțî, 80* [*82*])

După mărturia, notată de același *culegător-auxiliar:*

„Mai este, dar n-o mai știu. Am făcut două clase [primare] la Păulești. Am auzit-o din graiul lumii, ca un fel de *doină zisă* de flăcăi și de fete. O auzeai pe la deal, pe drum, sărbătoarea la cules de zmeură, și cu vitele la păscut. Era vestit Constantin Tudorache-Motan. De la el au învățat-o și alții; și-a-nceput să se-nmulțească la muncile cîmpului, la prășit și cules."

se vede că bătrînul octogenar extinde sfera de circulație a *Mioriței* care s-a răspîndit în *Cóza* prin împrejurări variate: nu numai „pe deal" (adică la „tîrlele" cu pășunatul în apropierea satului, distanță între 2 și 6 km.); ci și atunci cînd cineva mergea „pe drum" (deductiv: întîlnind pe cineva care *cînta* balada), ori cînd flăcăii și fetele se duceau la „cules de zmeură". Se mai putea auzi (melodia = ghersu — rămînea desfăcută de cuvînt?) „din graiul lumii, ca un fel de doină *zisă* de flăcăi și de fete" („doină zisă" adică rostită numai în text, iar nu și cîntată? *Moirița* „un fel de doină?) Mărturia apare imprecisă, chiar dubioasă: ar însemna că balada *s-a transmis* de-a dreptul *oral*, fără urmă de melodie, o modalitate întîlnită mai rar și printre păstori. Asemenea caz în circulația baladei va fi fost rarisim, în *Cóza* și într-alt loc vrăncean.

Cealaltă *lămurire* a informatorului e *reală:* un ins „vestit" (cunoscut de toată obștea satului) o cînta predilect. „De la el au învățat-o și alții". Prin acest vehiculator select *Miorița s-a înmulțit* în *Cóza* adică o *var. de relief* a intrat în faza diversificării prin *variante noi*. Timpul indicat al difuzării: vara „la muncile cîmpului, la prășit și toamna la cules" (dar iarna?).

Textul de față păstrează în general planul modelului literar, dar și-a pierdut unitatea momentelor epice. Cauza: lipsa de frecvență a memoriei subiectului.

La un interval de doi ani *(1965, 1967)* față de CMLXXXII (v. și *Nota crit. 26*), textul de față a prefăcut grupa personajeļor și a fragmentat *motivul*. Bătrînul, trăit în prefacerea ținutului de la fondul etnografic spre civilizația modernă și cultura scrisă, a ieșit din tradiția păstorească și a intrat în actualitate. Și pentru cazul acesta factorul înnoitor a fost mai întîi școala.

text. MCCCXI
Nota critică 240 (satul *Méra — Bătrîna Fúsu* [?], *60*)

Var. a fost notată rudimentar de-o cîntăreață de cîntec popular autentic din zonă, fiind și inovatoare de teme lirice, care nu mai sînt cîntece populare tradiționale, ci *compuneri quasi populare* (vecine cu „specia cvasifolclorică" — adj. transcris și *quasi-folcloric* — despre care vorbea Ovidiu Papadima, *Literatură populară română*, 1968, p. 18, 214). Asemenea plăsmuiri fără melodie (autoarea și le adaptează la melodii locale) sînt notate de dînsa scriptic în momentul creării lor. Memoria este activă numai cînd interpreta *expune publicului* poezia cîntată, și nu recitată (în timp, și-o păstrează într-un „caiet de poezii" care circulă printre cunoștințe, numai fete).

Tînăra cîntăreață se numea *Vlaicu Alexandrina-Lucia* (din cătunul *Scorúș*-satul *Réghiu* [reședință comunală], pe *Valea-Milcovului*). În anul anchetei mele *(1967)* tînăra avea 20 de ani. A fost apreciată de-un publicist prea generos: „una din vestitele(!) *privighetori ale Vrancei" (Viața nouă*, XXI, nr. 6408; 16 iulie 1965). În același ziar fata (atunci era în vîrstă de 18 ani) apare, după o fotografie, *îmbrobodită cu „ștergár de nevastă"*, întocmai ca o tînără măritată din Vrancea. De ce falsul etnografic acesta?

Poeta-cîntăreață era un talent prea modest, nevalorificat pentru marele public (radio, televizor, etc.). Capacitatea ei lirică părea apreciabilă, așa cum se însamnă în „culegerea de folclor poetic din regiunea Galați" (I. Brezeanu-Gh. Nadoleanu, *Pe-un picior de plai*, Galați, 1967, 198, 217, 224, 228, 251, 268, 273, 274—275, 278, 291, 296, 301, 319, 330, 332—335, ș.a.). Putem aprecia contribuția modestă a tinerei cîntărețe „înzestrată cu o remarcabilă sensibilitate artistică" (spun cei doi prefațatori entuziaști!): materialul liric *nou*, creat de dînsa, uneori expresiv, rămîne precumpănitor în *culegerea* cu totul *neștiințifică*.

Var. *Miorița* a fost luată de *Vlaicu A.*, în *august 1965*, de la o bătrînă în vîrstă de vreo 60 ani. Ea locuia atunci în satul *Méra* din actualul „județ Vrancea". După informația culegătoarei, era o femeie sărmană, părăsită de familie, trăind vagabondă, aproape cerșetoare, însă cîntăreață bună de doină. *Miorița* cîntată numai fragmentar — sigur că a circulat mai mult în lumea lăutarilor

de pe *Valea-Milcovului*, pe unde o deprinsese bătrîna, și ea ieșită din mediul acestora. Dovada o avem în legătură cu personajele care apar frecvent în textele lăutărești din zonă: ca și aici, și var. din *Colácu* găsim „noųi șiobăneį" *(Ținut. Vranc.*, I², 327 VIII 4); în var. din *H'erăstăų* rămîne aceeași grupă de personaje. Tot așa se întîmplă cu episodul *„neguricea"*. Asemenea *specimene* (mai cu seamă de *șablon lăutăresc*) le întîlnim în materialul aflat din Vrancea (anii *1926—1928*), fiind, probabil, un reflex al „vioriștilor" din Muntenia. Sigur că materialul acesta flotant a existat și în var. cunoscute de lăutari în popor.

Var. prezintă ceva cu totul redus și fragmentar, din *tipul păstoresc local* (53—58). *Vers. 32—33* („Și să mă îngropați/În *iesle* oilor") cuprind o contradicție etnografică: în *zona Vrancei* stîna nu are nicăieri *iesle* (care e făcută numai în „grăždįu" de la gospodăria din sat, sau la „tîrla" de la „dįal" ori de la munte.

text. MCCCXII accesoriu
Nota critică 241 (*Nărúža — Radu Coróį, 54*)

Varianta — aflată în *1968* — a fost notată de publicistul local Simion Hîrnia, culegătorul, în colecția de față, din *1928* (v. *Ținut. Vranc.*, II [1969], 194 *nota 1*). Atunci mi-a comunicat *8 texte lirice* culese de la două fete și-un bărbat, împreună cu un text notat personal.

Cules după indicațiile mele de teren, textul *Mioriței* se prezintă în *frusta transcriere diacritică folosită de culegător* (nu cerusem munca aceasta!). *Text.-conv.* explicativ e de reținut. Cît privește restul documentar al textului: fondul păstoresc local s-a ruinat, pe cînd ecoul materialului școlar rămîne atotcuprinzător. Am păstrat exacta formă a transcrierii culegătorului, în var. ca și în *text.-conv.*

text. MCCCXIII accesoriu
Nota critică 242 (satul *Negîrléștį — Ion Băhní*, 39 [41])

Textul a fost copiat de *cercetătorul-auxiliar* prof. Dumitru Pricop dintr-un caiet pe care fiica informatorului (în *1966*, elevă în clasa a VII-a la „școala elementară" din satul *Negîrléștį*), scrisese la dictarea tatălui ei. După notarea, destul de relativă (scriere stîngace, greu descifrabilă), cercetătorul a transcris tot evaziv, strecurînd în copia sa unele modificări de fonetică.

Asemenea *text-duplex* impune iarăși prevederea strictă în privința utilizării pentru studii a materialului folcloric obținut prin *cercetătorul-auxiliar*, anume: *nesiguranța în notare directă*, ori *copierea* după un text îndoielnic, cere investigației critice să verifice pe teren; ori dacă în acest scop nu poate reveni specialistul asupra subiectului anchetat, atunci să se elimine materialul fragil.

Așadar putem întrevedea cîtă labilitate trebuie presupusă cînd vine vorba mai ales de cîte o vastă compilație „folcloristică" făcută prin *dresura de tip romantic*, așa cum se înfățișează cea din *anul 1900* a profesorului-arheolog Grigore G. Tocilescu [1850—1909], pentru care *colaboratorii săi mistificați* au fost *destul de eterogeni*. Ori cu 15 ani mai înainte *culegerea din 1885*, aceea a lui G. Dem. Teodorescu [1849—1900], în care *motivele* — mai ales cele *epice* — apar *împreunate arbitrar* din ce s-a cules în răstimp de la unul sau mai mulți informatori, prea disparați în spațiu și vreme. Ca și în a doua culegere, tot suspectă, din același an *1885* (Iarnik—Bîrseanu). Aici *166* de „elevi blăjeni" (*„coautori* au culegerii" !) dintre anii *1860—1875*, îndrumați de profesorul și canonicul din Blaj, academicianul Ioan Micu-Moldovan [1833—1915]; apoi alți elevi — ai dr. I. Petranu din Arad — au *croit* uneori m a t e r i a l f ă r ă a u t e n t i c i t a t e p o p u l a r ă s i g u r ă.

Afirm și acum, tot în mod nesovăitor, același punct de vedere restrictiv exprimat în trecut de noi, față de toleranța cu care au fost uneori tratate și reconsiderate aceste culegeri în legătură cu cercetarea „științifică" a folclorului.

text. MCCCXV
Nota critică 243 (satul *Negîrlești — Cucoána Brîñzój, 52*)

Textul (notat în *1966* tot de prof. *D. Pricop*, în calitate de *culegător-auxiliar* sub îndrumarea mea) provine de la o informatoare cu memorie mijlocie, dar cu putere de *improvizat versuri* care alunecă în prozaism (v. 5—7; 7—10). Uneori *improvizarea* e de-a dreptul *prozaică* („Chiamă-ți chiar și un cîine:/Cela mai *bîrsan* [*sic !*]/Și mai năzdrăvan,"; 17—19; „De-i videa *pe-icea, așa,*/O babă bătrînă,"; 41—42). Sau rămîne *verbalism supărător*, înclinînd spre ceva prea familiar (v. 25—30; cf. și 56). Apare și un non-sens puternic (v. 11—15), în care lexicul arată sursa textului din manualul școlar. Iată falsificat testamentul ciobanului: „Să-i spui, dragă, curat:/Că eu *m-am însurat/În dosul stînei,/Unde latră toți cîinii;*" (v. 56—59). Cîtă distanță pînă la viziunea cosmică din poemul lui Alecsandri, cît l-a ferecat culegătorul romantic cu imagini de artă poetică!

Iar graiul e forțat, ajungînd absolut *artificial* („Fluieraș de fag,/Mult *zică* cu drag."; v. 36—37; „Mergînd, și *pe mine căutînd,*/Și de mine întrebînd:"; v. 44—45).

text. MCCCXVI
Nota critică 244 (satul *Negîrléști — Ion Táftî, 60*)

Text comunicat, în *1966*, de același *culegător-auxiliar* dar notat de-*un anonim* cu scriere greu descifrabilă. Informatorul s-a eschivat de la ancheta noastră din *1968*.

Var. e frîntură din text. Alecsandri, probabil ecou din manualul școlar. Are omisiune de versuri (între 23, 24; între 54, 55; între 66—67, etc.). Se întîlnesc unele prozaice (v. 45—49); altele dislocate (versurile finale 67—68 din alegoria morții); unele absente în text. Alecsandri „Că m-am însurat/*C-o fată frumoasă*/A lumii mireasă. . ."; v. 66—68); unele imagini par dislocate în raport cu text. Alecsandri (cf. v. 36—37, 38—39). Se adaugă schimbarea în grupa personajelor: *vrînceanul* este victima (10—14).

Peste tot var. rămîne amestecătură prozaică. Nu aflăm urmă din versiunea păstorească.

text. MCCCXVII accesoriu
Nota critică 245 (satul *Negîrléștį — Sîñion Uñgurįanu, 60*)

Textul ne-a fost comunicat de același culegător-auxiliar prof. D. Pricop; dar scris, în *1966*, de-un anonim cu grafie greu descifrabilă.

A fost memorizat după manualul școlar. Lipsind prilejul de reproducere, memoria informatorului a părăsit perechi de versuri (cf. v. 31 și 32, 45 și 46, 55 și 56, 59 și 60, 96 și 97); a dislocat versuri (cf. 61—62 cu 55—56); a deformat sensul unui vers („Gura *nu-ți dă pace*," — 30, în loc de „Gura *nu-ți mai tace*"); și a modificat sensul pluralității acțiunii („*Asta* să le spui").

În colecția de față *textul* rămîne ca un fel de *dublet stîngaci din cel literar*.

text. MCCCXVIII accesoriu
Nota critică 246 (satul *Negîrléștį — Márija Bábiș, 63*)

Textul — comunicat de același *culegător-auxiliar* — a fost „cules", în *1966*, de „Moraru Ionel", dar notat printr-o scriere cu totul rudimentară greu descifrabilă. Este tot un exemplar memorizat mecanic, lipsit de logica faptelor, din manualul școlar.

Și aici memoria discursivă a bătrînei *a eliminat* din textul clasic cînd *un vers* (între 33 și 34, 48 și 49, 65 și 66); cînd *două versuri* (între 63 și 64, 72 și 73, 76 și 77); apoi *patru versuri* (între 65 și 66) pînă la *cinci versuri* (între 24 și 25). Se adaugă versurile dislocate 81—82 după 76); altele cu non-sens („La *verde* în loc de *negru zăvoi*,/Că-i iarbă de voi [*sic !*]/Și *umbră de noi*"; 30—31); ori exprimate evaziv (v. 49—51); pe lîngă frecventele schimbări de lexic, care implică asonanțe, lipsă de acord gramatical și de măsură în versuri, modificare de sens, toate inerente memoriei slăbite a bătrînei.

text. MCCCXIX
Nota critică 247 (satul *Negîrléștį — Ion Ieșánu, 66*)

Textul a fost notat de *culegător.-auxiliar* prof. D. Pricop cu

însemnarea: „Nu știe carte. Balada a auzit-o de la tatăl său Nicolae Eșanu, cioban". Adevărul e numai parțial.

Se cunoaște, din *1928*, var. știută de tatăl informatorului *Neculai D. Ieșánu*, 65 (*Ținut. Vranc.*, I², p. 347 XXIII). Ea cuprinde ecou literar evident (v. 6–9, 12–15, 17–21, 30–34, 46–53), comunicat de vreun colportor mediocru al textului Alecsandri; apoi adaus fondului tradițional vrâncean care aici a rămas prea sărac. Încît textul pare ca răsunet agonic al vreunei var. locale, deși bătrînul fusese șapte ani „șioban la oi", ajungînd apoi primarul satului, și mîndrindu-se la bătrînețe că *Ńiorița* a deprins-o „di la bătrîni" (*ibid.*, *text.-conv.* r. 57–61) [1].

Cît privește var. comunicată fiului, faptul pare pe deplin îndoielnic: decalcul prozaic se vede străin de modelul presupus al înaintașului, și acela așa de puțin bătrînesc! Doar cîteva versuri ar putea să indice filiația (24–29, 41–44). Încolo, textul acesta privit între cele obținute prin *culegătorul-auxiliar* numit, rămîne cel mai paradoxal din întreg materialul accesoriu cuprins în colecția de față. Memoria confuză a bătrînului acestuia numai a c o n t r a f ă c u t v a r. l i t e r a r ă, părăsind cu totul fondul tradițional, ca să producă textul de-un vag total în conținut, exprimat printr-o neputință extremă de-a versifica. Încît întîlnești oriunde, în cele 60 așa-zise versuri, unele alterații grave de exprimare (v. 46–48) care fac *stilul declamator, emfatic* (v. 19–24; 30–31, ș.a.). Sînt prea puține versurile normale în versificație și în conținut (v. 24–30, 41–44).

Informatorul *a alterat radical fondul și forma baladei*, încît aceasta a ajuns o p a r a f r a z ă g r e o a i e a t e x t u l u i l i t e r a r, care de altfel abia se întrevede printre versuri improvizate ce surprind în confuzia antipoetică generală („C-are *miorele:*/ Cîte petricele;/Și mioare:/Cîte pietre-n vale."; v. 12–16). Sfîrșitul este o enormitate: improvizare complet incoerentă; adică o fabricație verbală continuă (v. 55–60). Hotărît că avem aici cazul unui *parodist folcloric fenomenal;* dar *nu* ieșit din țărănimea vrânceană străveche: „. . .dîrji țărani liberi, boieri fără diplomă de boierie fiindcă erau, pe locurile lor, mai vechi, mult mai vechi decît voievodul și decît cele două țări din care au făcut parte pe rînd. . ." [2].

Ciudatul informator a refuzat și prezența, și ancheta mea. Din trufie el s-a izolat de satul natal care, din cauza mîndriei lui

---

[1] Despre *șase cazuri* d e c i o b a n i ș i b a c i a j u n ș i *primari*, timp îndelungat, prin satele vrâncene, v. un *text.-conv.* din *1928*, în care este menționat și bătrînul *Ieșánu* (*Păstorit. Vrancea*, p. 45 *Text. III*).

[2] N. Iorga, *Războiul. . . în note zilnice*, vol. III, 58–59.

nefirești, l-a poreclit „Napalion". . . Pe scara degradării versului popular vrâncean specimenul lui literar (întîlnit în *februarie 1968*) stă pe treapta cea de jos.

text. MCCCXXI accesoriu

Nota critică 248 (satul *Negîrléști* – *Stánca Păún, 76*)

Textul – comunicat tot de D. Pricop – a fost *scris în 1966* de-un anonim (stîngaci în scriere, ortografie, punctuație) într-o copie greu descifrabilă. Se vede memorat din manualul școlar. Totuși are *emisiune de versuri* și *înlocuire de lexic*. Var. rămîne acceptabilă în documentarea critică a textelor.

text. MCCCXXII accesoriu

Nota critică 249 (satul *Túlñiși* – *Culai Stañșiu, 53*)

Textul acesta, aparținînd fondului lăutăresc, prezintă un vădit reflex literar. Este *al doilea* căpătat de mine în anul *1929* de la cobzarul *Culai Stañșiu* din *Túlñiși*. Pentru analiza internă de text, este utilă compararea acestuia cu primul, cules în *1926* de la același informator (v. *Ținut. Vranc.*, I², [1969], p. 449); ambele cu var. C. Brăiloiu (1937 – v. Fochi, *Miorița*, p. 873 CDXCIV).

Aici am păstrat grafia diacritică pe care o foloseam în *1926*. Se poate observa că am mărit, cu timpul, numărul *semnelor diacritice* iar pe altele le-am modificat (neesențial: numai pentru sugestia nuanțării expresive), dorind să *perfecționez notarea graiului vrâncenesc*.

CUPRINSUL

Lector : IOAN ŞERB
Tehnoredactor : VASILE CIUCĂ

Bun de tipar : 8.05.1989. Apărut : 1989.
Coli ed. : 27,92. Coli tipar : 19,5.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1300 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România